
NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
31 C
1 11

Arrno uiuq caro
viic q. fr

ARISTOTELIS

ORGANVM,

SEV LIBRI AD DIALECTICAM ATTINENTES,

AD OPTIMORVM EXEMPLARIUM Græcorũ fidem nuperrime post omnes alias editiones recogniti, quorum Elenchum sequẽs pagina cõtinet.

CVM SCHOLIIS, ARGVMENTIS, ac varietatibus lectionum nuper additis.

Quæ omnia recenti hac nostra editione, ut potuit fieri, diligentißime expolita sunt, atq; elaborata.

Venetiis apud Hieronymum Scotum.

1 5 5 2.

CATALOGVS EORVM QVAE IN *Organo Aristotelis continentur.*

Porphyrii Eisagoge, seu Communium Quinque Vocum uel Prædicabilium Liber.

Aristotelis Categoriæ, siue decem Genera, seu Prædicamenta.

Boethio Seuerino interprete.

Gilberti Porretani De sex Principiis.

Hermolao Barbaro interprete.

Peri Hermenias, siue De Interpretatione.

Analyticon Proteron, seu Resolutiuorum Priorum. Libri II.

Analyticon Hysteron, siue Resolutiuorum Posteriorum. Libri II.

Boethio Seuerino interprete.

Topicorum, seu De Arte inueniendi. Libri VIII.

Elenchi, seu De Sophisticis Reprehensionibus, seu Fallacibus & captiosis.

Ioachimo Perionio Cormœriaceno interprete.

CATALOGVS LIBRORVM ARISTOTELIS.

NIVERSOS Aristotelis libros periti redigunt ad quatuor classes. quarum prima continet eos qui dicendi persuadendique rationem tradunt. Ad hãc referri possunt ea quæ de Poetica, Musica, prouerbiisque scripsit, aut si quod est aliud simile. Secunda, qui disserendi ratiocinandique scientiam docent. Tertia, qui moralem ciuilemque disciplinã tradunt. Quarta, qui de naturalibus ac supernaturalibus tractant. Nunc quid in quaque classe nobis perierit, aut extet, uelut in tabula depingatur. In prima, quæ Rhetoricen docet, qui Græci extant hi sunt, Rhetorices ad Theodecten, Libri tres, cũ Laertius nõ numeret nisi duos, testans tamen illum de Rhetorica bis, duobus uoluminibus tractasse, Ad Alexandrum de ciuilibus sermonibus, liber unus De Poetica, liber unus. In secunda, quæ Dialecticen tradit, extant hæc. De prædicamentis decem, liber unus, De enunciatione, liber unus, quẽ nunc secant in duos. Analyticorum priorum, libri nouem, cum nobis extent tantum duo, nisi fortassis hi sunt quos Laertius hoc titulo commemorat, Syllogismorum duo, Analyticorum posteriorum, siue demonstrationum, libri duo, Topicorum, libri octo, Elenchorum, liber unus, quẽ nescio quis secuit in duos. In tertia, quæ moralia continet, hæc supersunt. Ethicorum ad Nicomachum, lib. decem Ethico=

*rum ad Eudemum, lib. octo, sic uidetur, est enim septimus longissimus. Ethicorum, quae magna uocantur, lib. duo. Politicorum, lib. octo. Oeconomicorum, lib. duo, quorum alter nothus est. In quarta supersunt haec. Naturalium auscultationum, lib. octo. Meteorologicorum, lib. quatuor. De Coelo, libri quatuor. Historiae animalium, lib. decem. De partibus animalium, lib. quatuor. De Generatione animalium, lib. quinq;. De Generatione & Corruptione, lib. duo. De Mundo ad Alexandrum, lib. unus. De Coloribus, lib. duo. * De plantis, lib. unus. De Sensu & sensibili, lib. unus. De Iuuentute & Senectute, lib. unus. De Somno & Vigilia, lib. unus. De Insomniis, lib unus. De Diuinatione in somnis, lib. unus. Problematum sectiones permultae. De Vita & morte, lib. unus. De respiratione, lib. unus. De Flatu, liber unus, De Physiognomicis, liber unus. De Anima, lib. tres. De memoria & meminisse, lib. unus. De Mechanicis, li. unus. De Lineis illatibilibus, lib. unus. De Xenophanis, Zenonis, & Gorgiae placitis, lib. unus. Supernaturalium, libri quatuordecim. Tantum nobis superest, & quidem Graece. Nunc accipe quae in quaque classe desiderentur. De prima desiderantur haec. De Poetis, libri tres, De Rhetorica, lib. unus, cui titulus Gryllus. Nerinthus, lib. unus. De Enthymematibus rhetoricis, lib. duo. Artis Poeticae tractatio. lib. duo. De consilio, lib. unus. De Homericis ambiguitatibus, lib. sex. Liberalium disciplinarũ, lib. duo. Parabolarum, lib. unus. Ἀτάκτων id est, inordinatorum. libri duodecim. Olympionicae lib. unus. Pythionicae. lib. unus. Pythionicarum elenchi, liber unus. Dionysiacae uictoriae, liber unus. Pyticus musices, liber unus. De Tragoediis, liber unus. De Doctrinis, liber unus. Prouerbio-*

Inter graece ipressos non extat.

rum, lib. unus. Carmen ad Phyloxenũ. Scripsit & elegias. His adiungi possunt, Mathematicus, lib. unus. De Magnitudine, lib. unus. De musica, liber unus. Ex secunda desiderantur hæc. Sophista, liber unus. Menexenus, liber unus De sciẽtiis, lib. unus. Solutiones cõtẽtiosorum, liber unus. Diuisiones sophisticæ, libri quatuor. De Contrariis, lib. unus. De speciebus & generibus, liber unus. De propriis. lib. unus. Cõmẽtaria aggressoria, libri tres. De instantia, liber unus. De his quæ aliquot modis dicuntur, aut iuxta additionẽ aut propositum, ut reddidit Diogenis interpres cũ Aldina editio habeat κατὰ πρόσϑεσιν lib. unus. De Sciẽtia, lib. unus. Diuisiones decẽ et septẽ. Diuisibiliũ, li. unus De interrogando, & respondendo, libri duo. De propositionibus, liber unus. propositionũ cõtentiosarũ, libri quatuor. De Syllogismo, lib. unus. De Quæstionibus, lib. unus Methodicorũ lib. octo. De Syllogismis, lib. duo Syllogisticorum & definitionũ, lib. duo. De Eligibili & cõtingenti, liber unus. De his quæ ante locos sunt, lib. unus Topicon ad finitiones, lib. duo. Diuisionũ. lib. unus. Definitionũ lib. tres, Epicherematũ, lib. duo. Quæstiones aggressoriæ, lib. uigintiquinq;. Artiũ collectio, lib. duo Ars, liber unus. Ars alia, lib. duo. cõpendiũ artis, lib. unus. Artis Theodecti cõtractio, lib. unus. Enthymematũ diuisiones. lib. unus. De Dictione, lib. tres. Collectionũ, lib. duo. Aduersus Gorgiã, liber unus. Problematum ex Democrito, lib sex. De doctrina, lib. unus. Aduersus Zenonis scita, lib. duo. Encycliorũ, lib. duo. Ex tertia interciderũt hæc. De iustitia. lib. quatuor. De philosophia, lib. tres. De repub. lib. duo Amatorius. lib. unus. Conuiuiũ, lib. unus De diuitiis, lib. unus. Exhortationũ, lib. unus. De Nobilitate, lib. unus. De Vo

luptate, lib. unus. Alexander, seu de colonis, lib. unus. De Regno. lib. unus. De Bono, lib. tres. De Platonis legibus, lib. tres. De Rep. Platonis, lib. duo. De Amicitia, lib. unus Quid sit affici aut affectum esse. lib. unus. Propositiones de uirtute, lib. tres. De perturbationibus iræ, lib. unus. De imperio, lib. unus. de Meliori, liber unus. De affectibus, lib. unus. De Volūtario, lib. unus. De pulchro, lib. unus Quæstionum de amicitia, lib. duo. Politicorum, lib. duo. De iustis, lib. duo, iustificationum, lib. duo. Iura, liber unus. Lex cōmendatitia, liber unus. Legū, libri quatuor. Politiæ Ciuitatum, lib. centū uigintiocto, & seorsum de democratia, oligarchia, aristocratia, & tyrannide. Addantur his epistolæ ad Philippum. Selymbriorum epistolæ. Ad Alexandrum quatuor. Ad Antipatrum nouē. Ad Mētorē una. Ad Olympiadem una. Ad Hephæstionē una. Ad Themistagoram. una. ad Philoxenum una. Ex quarta interciderūt hæc. De Elementis, lib. tres. De motu, lib. unus. De Idea, lib. unus Quæstionum de anima, liber unus. De Natura lib. tres. Physicus, lib. unus. De Architæ philosophia, lib. tres. De Speusippi & Xenocratis philosophia, lib. unus. De Timæi et Architæ libris decerpta, lib. unus. Aduersus Melissi dicta lib. unus. Aduersus Pythagoricos, lib. unus. Aduersus Alcmæonis placita, lib. unus. Aduersus Xenocratē, lib. unus. De Pythagoricis, lib. unus. De incisionibus, lib. octo. Excerptio incisionum, lib. unus. De Compositis animalibus, lib. unus. De Fabulosis animalibus, lib. unus. De non gignēdo lib. unus. *De plātis, lib. duo. Medicinalium, lib. duo. De signis tempestatum, liber unus, Astronomicus speculatiuus liber unus, De motu, lib. unus. Inspectorum problematum, libri duo. Exposita generatim, libri quatuordecim.

Hi libri nuper inuēti mox edentur.

DE ARISTOTELIS OPERIBVS CENSVRA.

LINIVS secundus libro septimo Historiæ naturalis inquirit, quod nam existimetur maximum fuisse ingenium, ex his quidem quorum extet memoria, vel suis ipsorum, vel alienis monumentis, & eam tantæ ambitionis palmam videtur ad Homerum uatem deferre, secutus Græciæ iudicium, quæ illum fontẽ ingeniorũ appellat. Sed mihi tamẽ acrius eã rẽ intuenti, atq; examinanti subtilius, nullum uidetur fuisse ingeniũ Aristotelico pstantius. Legenti opera eius attẽte ac diligenter, exoritur ingens admiratio, quam ab ultimis principiis deducit abditissima & profundissima rerum omnium. quã acute refellit aliena, quam fortiter communis & corroborat sua, quo ordine digerit singula, & quod est in tradendis artibus perutile, quanta frugalitate verborum. nihil est in eo vacans aut inane, omnia solida & plena: nusquam sinit lectorem oscitari, aut aliud agere. De hoc vere dici potest, qđ Lysiæ Atheniensi minori de causa attribuitur, ruiturã structuram uniuersam, si vel verbulum vnum tanquam lapidẽ detraxeris. Axiomata autem illa uniuersalia, quis non admiretur in omni argumento & materia tam multa esse ab illo excogitata vera & perpetua, quibus sequens ætas in tanto decursu seculorum vix exceptionem vllam annotauit? Scripserunt veteres philosophi ante Aristotelem pauca, atque ea confuse. Primus omnium Plato eleganter sane multa, & docte, sed ad docendum discendumque parum accommodate. Aristotelis omnia ordinem & formam habent institutionis ac disciplinæ, nec fuit dexteritas in aliquo ad artes tradendas par. omnia vero sunt illi certis præceptis & formulis conscripta, ea breuitate & grauitate verborum ac sentẽtiarum, vt accipi facile retinerique possint, & ad usum cum res postulat, accommodari. Verba autem nullus Græ

Plinius de ipso Aristote.

corũ habet æque apposita, ita vt ex rebus videantur nasci, quas tractat. Nõ psequitur rerũ flosculos, & orationis deliciolas, queis inani oblectamẽto delinitũ lectorẽ teneat, postea remittat vacuũ. Plena est illius oratio ingẽti fructu cognitionis rerũ sciri dignarũ. nõ captat præsentẽ gratiã leuẽ ac momẽtaneã, sed adfert diuturnã vtilitatẽ. idcirco nec ad quẽlibet gustũ facit tantus author, nec quẽlibet lectorẽ desiderat. Volunt Aristotelis opera lectorẽ ingenii nõ acuti tantũ, sed etiã profundi, solidi, sani circũspecti, volunt attentũ diligentem, imbutũ lectione variorum authorũ, & cognitione rerũ multarũ. hæc si desint, nihil Aristotelicis libris existimabitur asperius, insuauius, inamœnius, quẽadmodũ nonnulli de eo iudicant, vel propter ignorantiã, vel ꝑpter teneritudinẽ ingeniorũ, põdus nõ ferẽtes tãtæ doctrinæ: quẽadmodum infirmis oculis lux solis, & diei splendor molestus est, quo nihil est sanis, & valẽtibus iucũdius. verũ vt Aristoteles primus inueniebat ꝑpe oĩa, ita nõ poterat noua inuenta oĩno unus excolere, atq; expolire. Erant etiã nõnulla, q̃ ꝑpter nouitatẽ nondũ habebat satis explorata, & ꝑcognita. Accedebat ad hæc ingeniũ viri tectũ, & callidũ, & metuens, reprehẽsionis: qđ inhibebat eũ, ne ꝓferret interdũ apte, q̃ sentiret, inde tã multa per eius opera obscura, & ambigua.

De libris illius.

Libri eius diu latuerunt, cũ bibliotheca Theophrasti discipuli, quæ ad hæredes imperitos deuoluta, multis annis in tenebris, & squalore iacuit, vsq; ad tpa L. Syllæ Dictatoris, qui bibliothecã illã coemit, & libros describẽdos, in ordineq; redigẽdos Tyrãnioni dedit grãmatico, sicut authores sunt Plutarchus Chæronæus, & Strabo. Postea tpa fuerunt in omniũ manibus, sed nõ magno in pretio, propter difficultatẽ sensoꝝ, ad quæ pauci penetrabãt, quousq; Alexãder Aphrodisiensis, Antoninorũ tpibus diligens. Aristotelis lector, cõmẽtarios in multa illius opa cõscripsit, tũ primũ cœpit Aristoteles, & legi, & intelligi, & versari in hominũ manibus, nimirum intellecta vtilitate, quæ ex illius attenta lectione ca

peretur. Verum non omnia illius ingenii monimenta, etiam quæ L. Sylla inuenit, ad nostrā ætatē peruenerunt: quod est intelligere ex iis, quæ a veteris memoriæ scriptoribus citantur M. Tullius in secundo lib. de Natura deorū, argumentū adfert Aristo. quo ille dei prouidentiā ex cōsideratione pulchritudinis ordinisq; mundi huius colligebat. atqui argumentum hoc apud Aristotelē, quē habemus, nusquā legitur. Idē Cicero libros Aristotelis de nat. deorū uisos a se testat. Seruius grāmaticus Aristotelē citat dicentē, aliqua numina mori. Isidorus, nō Hispalēsis antistes, sed antiquior quidā, & Clemens in Stromatibus, asserūt Aristotelē de diis localibus mentionē fecisse, qui urbibus & regnis præsiderent. Trāseo quæ de Aristotelis scriptis recēset Laertius, qui voluminum eius summā ad quadringēta pducit, de quibus qdē nihil dubitet, & multo aliter distinguit libros quā nos. Ac vt nō oīa Aristotelis habemus, ita quædā sub noīe illius aliena circūferuntur, qđ est Aristoteli cū omnibus fere magni nominis scriptoribus commune. Iam de singulis dicamus libris.

Peribermenias.

Liber hic dicit de interpretatione, qm in eo Philosophus interpretatur, quid sit nomen, quid verbū, quid oratio, quid pronunciatū, quæ sunt quidē partes grāmatici. explicat tamen illa Aristoteles in opæ dialectico, q grāmatica nondū esset illa ætate inuenta, hæc vtiq; grāmatica, qua nunc vtimur. nam olim prisci hoīes cognitionē elementorū, & syllabarum, scriptionem rectam ac legitimā, tū pronunciationem germanā & propriā cuiusq; linguæ, grāmaticā nūcupabant, iā inde ab Homeri seculo. Itaq; grāmatici munere Aristoteles fungitur in prima opis huius parte. Vnus est liber περὶ ἑρμηνείας nō duo. Disputatio aūt illa de futuris indefinitis, quæ contingentia nuncupantur, pplexa est & difficilis, atq; eo magis, quod Aristoteles disputat secū ipse, obiicit sibi argumenta, & dissoluit, cōfusis omnino distinctionū notis, ita vt dialogismus sit absq; personis, sed si distinctiones diligenter animaduertant, dilucidior fiet tota tractatio.

Categoriæ.

Opus hoc desumptum est ex prima philosophia, quæ μετὰ τὰ φυσικὰ nominat, sed hæc tractantur illic, vt res in categoriis autem vt voces, res illas significantes. idcirco categoriæ nominantur, quasi prædicationes, vt vulgo uertunt, vno autem verbo Latinæ dicere perdifficile. Sunt autē hæc modi quidam, & velut rationes, queis primas essentias, hoc est, singula rerum denominamus, consignamus: configuramus, conuestimus, seu quod aliud vocabulum magis placet aut si quod est istis aptius. Dicimus enim Socratem animãs esse, & album, & procerum & maritum, & Athenis, & quæ sunt eiusmodi. Sed denominationes istæ ex rebus pendent. atque vt res separare, ac segregare operosum est, & arduũ, ita & categorias istas. multum tamen ab Aristotele est profectum, plurimum confectum viæ vno decursu.

Priora analytica.

Post explicatas pronunciationes rationesque aliorum de aliis pronunciandi atque iudicandi, tradit Aristoteles præcepta, quemadmodum in ratiocinationem connectantur. Vocat autem analytica, hoc est, resolutiua, quod ratiocinationes in partes suas dissoluat, & ex quibus constent perhibeat. Ipsum totum facile est cuiuis intueri, etiam imperitissimo, nosse autem ex quibus componatur, quasique conflectur, & id docere, non nisi docti atque artificis. Nihil excogitari potuit ad omne artium ac scientiarum genus conducibilius, quam syllogismorum formulæ, nihil rursum molestius, quam quæ de necessario, possibili, impossibili, & contingenti, comparat, & coniungit inter se, magno quidem illa acumine, quis neget? sed inutiliter.

Posteriora.

Duo sunt in syllogismo, tanquam in homine corpus & animus. In corpore est materia, & dispositio ac ordo partium: in animo uis, & vita, & actio. In superioribus analyticis Aristoteles velut de syllogismi præcipit corpore, hoc

est, de partibus, deque illarum nexu, & cõpositione: ideoq; priora nominantur. In his autem posterioribus, hoc est, interioribus, & magis recõditis de anima ipsa syllogismi, nempe de demonstratione de vi & efficacia rationis. Analytici libri sub Aristotelis nomine multi olim circũferebãtur, sed hi quatuor ex orationis filo, totiusque præcipiendi rationis modo ac facie, Aristoteli sunt adiudicati, cæteris reiectis.

Topica.

Hoc est loci, vnde ducuntur argumẽta. Opus est octo võluminibus distinctum, varium sane, hoc est, multæ eruditionis, & obseruationis rerum diuersarum. Sed vt illa omnia prius ipse pariebat, non potuit tam multa simul edere, simul expolire. itaque relicta est velut ingens quædam materia, & diues, ad extruendum pulcherrimum ædificiũ. Eruere ex quantumlibet sedula & attenta lectione illorum librorum, rationem inueniendi argumenta, haud facile quisquã possit. Rhetoribus hoc debent dialectici, qui obscuritatem hanc illustrauerunt, & tradiderunt, quis esset materiæ istius vsus, quod Cicero præstitit in topicis ad Trebatium. Nam partem hanc de dialectica inuentione, & rhetores auide occupauerunt tanquam suam, & dialectici verecunde cesserũt tanquam alienam, non id recenti vitio, vt alia permulta, sed ab Stoicis ipsis factitato, qui philosophorum omnium acerrimi sunt Dialectici existimati.

Elenchi.

Elenchus multa significat, sed hoc loco pro redargutione sumitur. Libri sunt duo, ad cauendas sophisticas captiones & ne in disserendo falsa pro veris per ignorationem colligamus, aut admittamus. Huic operi initium dedit Plato in Euthydemo. õdunt illic pauci qdẽ doli disputatoris captiosi: Aristoteles aũt rẽ oẽm, vt solet, a primis initiis cõplexus, digessit in ordinẽ & formulas. Cauẽdũ tñ, ne & Latini hoies fallantur, dũ Græce linguæ exẽpla parũ cõgruenter aptant ad Latinã. Absoluta est iis libris omnibus dialecticæ omnis, & de inueniendo argumento, & de inuentis iudicando.

IN PORPHYRII COMMVNES QVINQVE VOCES ARGVMENTVM,

Per Angelum Politianum.

Ntequam in Aristote. adyta recipimur, a Porphyrio uelut ab edituo excipiamur, qui uoces nobis cõmunes illas insusurrabit, Genus, Speciẽ, Differẽtiã, Propriũ, atq; Accidens: Genus illud esse docens, quod de pluribus etiã specie, Speciẽ, quæ de pluribus tãtũ numero differẽtibus dicatur: sic tamẽ, ut interrogãti Quid est utrũq; respõdeamus. Summa esse genera decẽ, quę semper despiciãt, infimas aũt spẽs multa quidẽ, sed numerabiles, quæ tantũ suspiciant. quæ media sint, & alterutra, summis atque infimis interiecta defungi utroque munere, semperque sursum colligi, deorsum dissipari. Dici de inferioribus, quæ supra sint, retrorsus nõ dici, de nullis individua, id est quorum proprietates in uno, altero nõ concurrant, quæ quoniã cõprehendi numero nequeunt, nullum cũ philosopho habere cõmerciũ Differentiã de specie quoque discrepãtibus prædicari, suggeri eã tamẽ quærenti Quale quid est. Genera his diuidi, species, cõpleri, subire formæ uicẽ, sicuti materiæ subeat genus, atque ad eorũ substantiam cõducere, quæ sub genere eodẽ sunt. propriũ quod uocatur, speciei cõpetere uni toti, & ꝑpetuo. Aduenire accidẽs, & abire, sed illo incolumi, quod subiicitur nam & inesse eidem posse, & nõ inesse, cũque nec genus, nec species, nec differentia, nec proprium sit, alio tamen usquequaque fulciri, Nam quæ communia cunctis, quæ quibusdam, quæ nonnullis propria, quæ singulis, facile his cognitis tutemet indagabis.

PORPHYRII

COMMVNIVM QVINQVE
Vocum, siue prædicabilium liber, in Aristotelis dialecticam Eisagoge,

EX OPTIMIS EXEMPLARIBVS Græcis recognitus, ad Reuerendissimum Federicum Cæsium Episcopum Tudertinum.

Præfatio ad Chrysaorium.

VM sit necessariũ Chrysaori, & ad eam quæ est apud Aristotelẽ prædicamentorum doctrinã nosse quid sit genus, quid differentia, quid species, qd proprium, & quid accidens, & ad diffinitionum assignationem, & omnino ad ea quæ circa diuisionem & demonstrationem sunt, vtili existente istarum rerum speculatione, compendiosam tibi traditionẽ faciẽs, tentabo breuiter, velut introductionis modo, ea quæ ab antiquis dicta sunt aggredi, altioribus quidem quæstionibus abstinens, simpliciores vero mediocriter coniectans. Mox de generibus & speciebus, illud quidem siue subsistãt, siue in solis nudis intellectibus posita sint, & siue subsistentia corporalia sint, an incorporalia, & vtrũ separata, an in sensibilibus posita & circa hæc consistentia, dicere recusabo. altissimum enim est huiusmodi negotium, & alterius maioris egens inquisitionis. Illud vero, quemadmodum de his, ac de propositis { magis probabiliter * antiqui tractauerunt, & horũ maxime Peripatetici, tibi nunc tentabo mõstrare. λογικώτερον magis logice

De genere.

Idetur autem neque genus, neq; species simpliciter dici, Genus. n. dicitur & aliquorũ quodam modo se habentium ad vnũ aliquod, & ad seinuicem collectio: Secũdum quam significationẽ,

Interpres plus est hoc noie Romano rũ, q̃ hæc Latinis sit notius verum in Græcis legitur. ἡρακλειδῶν. Heraclidarum.

*Romanorum dicitur genus ab unius scilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentiũ aliquo modo adinuicem eam, quæ ab illo est, cognationem, secundũ diuisionem ab aliis generibus dictum. Dicitur autẽ & aliter rursus genus, quod est vniuscuiusque generationis principium, vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco in quo quis genitus est. Sic enim Orestem quidem dicimus a Tantalo habere genus. Hylum autem ab Hercule, & rursus Pindarum quidem Thebanum esse genere. Platonem vero Athenien sem. Etenim patria principium quoddam est vniuscuiusque generationis, quemadmodum, & pater. Hæc autem videtur, promptissima esse significatio. Romani enim dicuntur qui ex genere descendunt Romuli, & Cecropidę qui a Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appellatum est genus uniuscuiusque generationis principium, dehinc etiam & multitudo eorum qui sunt ab vno principio, vt a Romu lo. { quod *diuidẽtes & ab aliis separantes, dicebamus om nem illam collectionem, Romanorum genus. Aliter autem rursus genus dicitur, cui supponitur species, ad horum fortasse similitudinem dictum. etenim principium quoddam est huiusmodi genus, earum quæ sub ipso sunt specierum. Videtur etiam & multitudinem cõtinere omnem specierũ quæ sub eo sunt. Tripliciter igitur cum genus dicatur, de tertio apud philosophos sermo est. quod etiam describentes assignauerunt, genus esse dicentes, quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur, vt animal. Eorum enim quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur solo, sicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc. alia vero de pluribus quemadmodum genera, & species, & differentia, & propria, & accidentia communiter sed non pro prie alicui, est autem genus quidem, vt animal species vero vt homo differentia autem, vt rationale. proprium, vt risibile, accidens, vt album, nigrum, stare, sedere. Ab iis igitur quæ de vno solo prædicãtur differunt genera eo quod hæc de pluribus prædicantur. Ab iis autem quæ de pluribus, a speciebus quidem, quoniam species, etsi de pluribus prædi-

quam.

Idem 1. Top. c. 2.

cantur,non tamen de differentibus ſpecie, ſed { numero. *homo enim cum ſit ſpecies,de Socrate & Platone prædicatur,qui non ſpecie a ſeinuicem differunt,ſed numero:animal uero cum ſit genus,de homine,& boue,& equo prædicatur,qui differunt a ſeinuicem ſpecie,non numero ſolum. A proprio vero differt genus,quoniam proprium quidem de vna ſola ſpecie cuius eſt proprium prædicatur, & de iis quæ ſub ipſa ſpecie ſunt,indiuiduis,quemadmodum riſibile de homine ſolo,& de particularibus hominibus.genus aūt non de vna ſpecie prædicatur, ſed de pluribus & differentibus.A differentia vero,& ab iis quæ communiter ſunt accidentia differt genus,quoniam & ſi de pluribus,& differentibus ſpecie prædicantur differentiæ,& communiter accidentia non tamen in eo quod quid eſt prædicantur, { ſed in eo quod quale quid eſt.*interrogantibus enim aliqbus, quid eſt illud de quo prædicantur hæc, genus reſpondebimus,differentias autem { & accidentia*non reſpondebimus.non enim in eo quod quid eſt prædicantur de ſubiecto,ſed magis in eo quod quale quid eſt.interroganti enim, quale quid eſt homo?dicimus quod rationale,& in eo quod quale quid eſt coruus,dicimus,quod nigrum.eſt autem rationale quidem differentia,nigrum vero accidens. quando autem quid eſt homo interrogamur, animal reſpōdemus. eſt autem hominis genus,animal.Quare de pluribus prædicari,diuidit genus ab iis,quæ de vno ſolo eorum, quæ ſunt indiuidua,prædicantur.hoc vero, de differentibus ſpecie, ſeparat ab iis quæ ſicut ſpecies prædicantur, vel ſicut propria.in eo autem quod quid eſt prædicari,diuidit a differentiis & communiter accidentibus,quæ non in eo quod quid eſt, ſed in eo quod quale quid eſt, vel quomodo ſe habet vnumquodque,prædicantur de iis de quibus prædicantur. Nihil igitur ſuperfluum,neque minus continet,generis dicta deſcriptio notionis.

numero ſolum.

a.l.ſed magis in eo quod quale qd ē uel quō ſe habēs.

a.l.& cōīter accidentia.

De ſpecie.

Species autem dicitur quidem & de vniuſcuiuſque for-

Primum qdē ipſis, Euripidis uerſus.

ma, secundum quam dictum est, prima species digna est, imperio. Dicitur autem species & ea quæ est sub assignato genere secundum quod solemus dicere hominem quidem speciem animalis, cum sit genus animal, album autem coloris speciem, triangulum vero figuræ speciem. Quod si etiã genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur & speciem dicimus id quod sub assignato genere est: Nosse oportet quod & genus alicuius est genus, & species alicuius est species vtrunque vtriusque, idcirco necesse est in vtrorumque rationibus vtrisque vti. Assignant ergo & sic speciem. Species est, quæ ponitur sub genere, & de qua genus in eo quod quid est prædicatur. Amplius autem sic quoq;. Species est quæ de pluribus & differentibus numero in eo quod quid est prædicatur. sed hæc quidem assignatio specialissimæ est, & quæ solum species est, non autem & genus aliæ vero erunt etiam non specialissimarum. Planum autẽ erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoque prædicamento sunt quædam generalissima, & rursus alia specialissima, & inter generalissima, & specialissima sunt alia: { quæ genera * & species dicuntur eadem. Est autem generalissimum quidem supra quod nullum aliud sit superueniens genus. Specialissimum autem est post quod nõ est alia inferior species. Inter generalissimum autem & specialissimum alia, quæ genera & species sunt eadem, ad aliud tamen & ad aliud sumpta. Fiat autem in vno quidem prædicamento manifestum quod dicitur. Substantia est quidem & ipsa genus, sub hac autem est corpus & sub corpore animatum corpus, sub quo animal. sub animali vero rationale animal, sub quo homo. sub homine vero Socrates & Plato, & qui sunt particulares homines. sed horum substantia quidem generalissimum est & quod genus solum, homo vero specialissimum, & quod solum species, corpus autem species quidem est substantiæ, genus vero animati corporis. sed & animatum corpus species quidẽ est corporis. genus vero animalis. rursus animal species quidem est corporis animati, genus vero rationalis

Obiectio

Solutio.

* i. quæ & gña.

animalis

animalis ſed rationale animal ſpecies quidem eſt animalis, genus autem hominis. homo vero ſpecies quidem eſt rationalis animalis, non autem genus particularium hominum, ſed ſolum ſpecies. & omne quod ante indiuidua propinquæ prædicatur, ſpecies erit ſolum, non etiam genus. Queadmodum igitur ſubſtantia cum ſuprema ſit, eo quod nihil ſupra eam ſit, genus eſt generaliſsimum. ſic etiam homo cum ſit ſpecies poſt quam non eſt alia ſpecies, neque aliquid eorum quæ poſſunt diuidi in ſpecies ſed ſolū indiuidua (indiuiduū enim eſt Socrates & Plato, & hoc album) ſpecies erit ſolū & ultima ſpecies, &, vt dictum eſt, ſpecialiſsima. quæ vero ſunt in medio, eorum quidem quæ ante ipſa ſunt, erunt ſpecies, eorum autē quæ poſt ipſa ſunt genera. Quare hæc quidem, duas habent habitudines, eam quæ eſt ad ea quæ antecedunt, ſecundum quam ſpecies ipſorum eſſe dicuntur, & eam quæ eſt ad poſteriora, ſecundum quam genera ipſorū eſſe dicuntur. Extrema vero vnam habent habitudinem. nā & generaliſsimum ad ea quidem quæ poſteriora ſunt habet habitudinem, cum ſit genus omnium, id quod eſt ſupremū: eam vero quæ ad ſuperiora non habet, cum ſit ſupremum & primum principium, &, vt diximus ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens genus ſpecialiſsimum autem vnam habet & ipſum habitudinem. hanc quidem quæ eſt ad ſuperiora, quorum eſt ſpecies, hanc vero quæ eſt ad poſteriora non diuerſam habet habitudinem, ſed eandem, & ſpecies indiuiduorum dicitur. ſed ſpecies quidem dicitur indiuiduorum, velut ea continens, ſpecies autem ſuperiorum. velut quæ ab eis continetur. Determinant igitur generaliſsimū genus ita. quod cum genus, ſit non eſt ſpecies. Et rurſus. ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens genus. Specialiſsimā vero ſpeciem ſic, quæ cum ſit ſpecies non eſt genus. Et quæ cum ſit ſpecies, { in ſpecies diuidere * nō poſſumus. Adhuc autem & quæ de pluribus, & differentibus numero in eo qd̄ quid eſt prædicatur. Ea vero quæ in medio ſunt extremorū ſubalterna vocant genera, & ſpecies, & vnumquodque ipſorum ſpeciem eſſe, & genus ponunt ad aliud tamen, & aliud

a.l.1 ſpēs āplius diuidere.

sumptum. ea enim quæ sunt ante specialissima usque ad generalissimum ascendentia, & genera dicuntur, { & species subalterna, * vt Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. Sed in familiis quidem plerunque ad vnum reducuntur principium, verbi gratia, ad Iouem. in generibus vero & speciebus non sic se habet. Neq; enim est commune vnum genus omnium ens, nec omnia eiusdē generis sunt secundum vnum supremum genus, quemadmodum dicit Aristote. sed posita sint, quemadmodum in prædicamentis dictum est, prima decem genera, quasi prima decem principia. Etsi omnia quis, entia vocet, æquinoce, inquit, nuncupabit, sed non vniuoce. si enim vnum esset commune omnium genus ens, vniuoce omnia entia dicerentur. Cū vero decem sint prima, cōio ſm nomē est solū. non tñ ſm rōnem quæ ſm nomen est. Decem igitur generalissima quidē sunt, specialissima vero in numero quidē quodam sunt, non tamen infinito. indiuidua autem quæ sunt post specialissima infinita sunt. Quapropter vsque ad specialissima a generalissimis descendentes iubebat Plato quiescere, descendere autem per media diuidentes specificis differentiis. infinita vero, inquit, relinquenda sunt. { neque enim eorum * scientiam posse fieri. Descendentibus igitur ad specialissima necesse est diuidentes per multitudinem ire, ascendentibus vero ad generalissima necesse est colligere multitudinem in vnum. collectiuum enim multorum in vnam naturam species est, & etiam magis id quod genus est. particularia vero & singularia econtrario semper in multitudinem diuidunt id quod vnum est. participatione enim speciei plures homines, unus, particularibus autē & singularibus vnus & communis plures. diuisiuum enim semper est quod singulare est, collectiuum autem & adunatiuum quod commune est. Assignato autem genere, & specie quid sit vtrunque eorum, & genere quidē vno existēte, speciebus vero pluribus, (semper enim in plures species, diuisio generis est) genus quidem semper de specie prædicatur, & omnia superiora de inferioribus, species autem neq; de proximo sibi genere

a.l. et spēs & subalterna genera.

a.l. neque cui aliquã eorum.

Idē in anteprædicamē. c. 4

neque de superioribus, neq; enim conuertitur. { Oportet enim aut equa de equis prædicari, *vt hinnibile de equo, aut maiora de minoribus, vt animal de homine, minora vero de maioribus minime. neque enim dices animal esse hominem, quemadmodum hominem dices esse animal. De quibus autem species prædicatur, de iis necessario, & speciei genus prædicabitur, & generis genus vsque ad generalissimum. si enim verum est dicere Socratem hominem, hominem autem animal, animal autem substantiam, verum est, & Socratem animal dicere, atque substantiam. { semper enim cum * superiora de inferioribus prædicentur, species quidem de indiuiduis prædicabitur, genus autem, & de specie, & de indiuiduo. generalissimum vero de genere, vel generibus si plura sint media, & subalterna, & de specie, { & de indiuiduo. *dicitur enim generalissimum quidē de omnibus sub se positis generibus, & speciebus, & indiuiduis. genus autem quod ante specialissimum est, de omnibus specialissimis, & indiuiduis. solum autem species, de omnibus { indiuiduis. *indiuiduum autem, de vno solo { particulari, *indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album, & hic veniens Sophronisci filius, si solus sit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiusmodi, quoniam ex proprietatibus consistit vnumquodque eorum, quarum collectio, nunquam in alio eadē erit. Socratis enim proprietates nunquam in aliquo alio particularium erunt eædem. eæ vero quæ sunt hominis proprietates (dico autem eius qui est cōmunis) erunt eædem in pluribus, magis autē & in omnibus particularibus hominibus. in eo quod homines sunt. Continetur igitur indiuiduum quidem sub specie, species autem sub genere. Totum enim quidā est genus indiuiduū autem pars, species vero, & totum est, & pars. sed pars quidem alterius, totum autem non alterius. sed in aliis, in partibus enim totum est. De genere igitur & specie, & quid generalissimum, & quid specialissimum. & quæ genera eadem, & species sint, quæ etiam indiuidua, & quot modis genus & species dicantur, sufficienter dictum est.

a.l. semp n equa dē eqs prædicantur.

a.l. semp igitur cū.

a.l. & de i diuiduo prædicabuntur.

a.l. id: indiuiduis, vt homo.

a.l. particulariū, indiuiduorum.

B iii

De differentia.

Ifferentia vero & communiter, & proprie, & propriissime dicatur. Nam communiter quidē differre alterū ab altero dicitur, quod alteritate differt quocūque modo, vel a seipso vel ab alio. differt enim Socrates a Platone alteritate, & ipse a seipso, & puero, & viro, & faciente aliquid, vel quiescente, & semper in aliquo modo habendi se alteritatibus spectatur. Proprie autē differre alterū ab altero dicit, qn inseparabili accidēte alterū ab altero differt. Inseparabile vero accidēs ē, vt cæsietas oculorū, aut nasi curuitas, aut cicatrix cū ex vulnere occalluerit. Propriissime autem differre alterū ab altero dicitur, quando specifica differentia differt quēadmodum homo ab equo specifica differentia, differt, rationalis qualitate. Vniuersaliter ergo omnis differentia addita alicui alteratū facit. { sed eæ quidem quæ & communiter, & propriæ sunt, alteratum faciunt. quæ vero propriissime, aliud. * Quæ quidem igitur aliud faciunt specificæ vocantur, illæ vero quæ alteratū simpliciter differentiæ. animali enim adueniēs rationalis differentia, { aliud fecit * eius autem quod est moueri, alteratum solum a quiescente fecit. quare hæc quidem aliud, illa vero alteratum solum fecit. Secundum igitur aliud facientes differentias, diuisiones generum, fiunt in species, & diffinitiones assignantur, quæ sunt ex genere, & huiusmodi differentiis. Secundum autem eas quæ solum alteratū faciūt. alteritates solum cōsistunt, & aliquo modo se habentis per mutationes. A superioribus ergo rursus inchoanti dicendum, differentiarum quidem alias esse separabiles, alias, vero inseparabiles. moueri enim, & quiescere, & ægrum esse, & sanum esse, & quæcunque his proxima sunt, separabilia sunt. at vero aquilinum esse, vel simum, vel rationale, vel irrationale inseparabilia sunt. Inseparabilium autē aliæ quidē sunt. Inseparabilium autem aliæ quidem sunt per aliæ se vero per accidens. Nā rationale per se inest homini, & mor

{ g. aliæ uero aliud Differentiarū ergo aliæ quidē altera cum faciunt, aliæ vero aliud & a. l. aliud & spēm aīalis fecit.

aliæ separabiles / aliæ inseparabiles / aliæ per se / aliæ constitutiuæ

tale,& disciplinæ esse susceptiuum. at vero aquilinum esse. vel simum per accidens,& non per se, Illæ igitur quæ per se sunt, in substantiæ ratione accipiuntur,& faciunt,aliud illæ vero quæ secundum accidens,nec in substantiæ ratione accipiuntur nec faciunt aliud,sed alteratum. Quæ quidem igitur per se sunt,non suscipiunt magis,& minus,quæ vero per accidens,etsi inseparabiles sint, intensionem accipiunt, & remissionem.nam neque genus aut magis,& minus prædicatur de eo cuius fuerit genus,neque generis differentiæ secundum quas diuiditur,*ipse enim sunt quæ vniuscuiusque rationem complent.esse autem vnicuique vnum,& idē neque intensionem,neque,remissionem suscipiens est.aquilinum autem esse,vel simum,vel coloratum,aliquomodo, & intenditur,& remittitur. Cum igitur tres species differentiæ considerentur.& cum hæ quidem sint separabiles ,illæ vero inseparabiles,& rursus,inseparabilium cum hæ quidem sint per se,illæ vero per accidens rursus earū quæ per se sunt differentiarum,aliæ quidem sunt secundum quas diuidimus genera in species.aliæ vero secundum quas ea quæ diuisa sunt specificantur.vt cū per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint,animatum,& sensitiuum , rationale, & irrationale,mortale,& immortale,animati quidē,& sensitiui differentia constitutiua est substantiæ animalis (est enī animal,substantia animata sensitiua)mortalis vero , & immortalis differentia, & rationalis , & irrationalis , diuisiuæ sunt animalis differentiæ.per eas enim genera in species diuidimus.Sed eæ quidem quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum,completiuæ fiunt,& cōstitutiuæ specierum. Diuiditur enim animal rationalis,& irrationalis differentia, & rursus mortalis,& immortalis differentia,sed rationalis, & mortalis differentiæ constitutiuæ fiunt hominis , rationalis vero, & immortalis dei.irrationalis autem & mortalis,irrationalium animalium.sic uero & supremæ substantiæ cum diuisiuæ sint animati & inanimati differentiæ,& sensitiui,& insensitiui,animata quidem & sensitiua,animal perfecerunt.animata vero,& si iuxta substantiam sumantur insensitiua per

a.l. diuiditur genus i spēs

fecerunt plantam. Quoniã ergo eædẽ aliquo modo quidẽ acceptæ fiunt cõstitutiuæ, aliquo modo aũt diuisiuæ: specificæ oẽs uocanť, & his maxime opus est ad diuisiones generũ, & ad diffinitiones, sed nõ his quæ secundũ accidẽs inseparabiles sunt neq; etiã magis iis quæ sunt separabiles. Quas etiã determinantes dicunt. Differentia est qua abũdat species a genere homo enim animal plus habet q̃ rationale, & mortale. animal enim neq; nihil horũ est, nam vnde spẽs haberent differentias? neq; oẽs oppositas habet, quoniã idẽ simul { habebit oppositas species. * Sed queadmodũ cẽsent potestate quidẽ habet omnes eorũ quæ sub se sunt differentias, actu vero nullam, ac sic neque ex iis quæ non sunt aliquid fit, { neq; oppositæ species circa idem erunt. * Diffiniunt autem eam & hoc modo, Differentia est quæ de pluribus, & differentibus specie in eo quod quale quid est prædicatur. Rationale enim & mortale de homine prædicatum in eo quod quale quid est, homo dicitur, sed non in eo quod quid est. quid est enim homo: nobis interrogatis, conueniẽs dicere animal. quale aũt animal inquisitis, quod rationale & mortale est cõuenienter assignabimus. Rebus enim ex materia, & forma cõstantibus, uel secundũ pr oportionem ad materiã & formã, constitutionem habentibus, queadmodũ statua ex materia quidẽ est ære, ex forma autẽ figura. sic & homo cõmunis: & specialis ex materia quidẽ, proportionaliter cõsistit ex genere, ex forma autẽ, differentia. totum autem hoc, animal rationale mortale, homo est, { queadmodum illic statua. Describunt aũt & hoc modo. * Differentia est quod aptum natũ est diuidere ea quæ sub eodẽ genere sunt. Rationale enim & irrationale, hoĩem, & equũ, quæ sub eodẽ genere sunt, qđ est animal, diuidunt. Assignant aũt & hoc modo, Differentia est qua differunt a se singula. Nãq; homo & equus, secundũ genus nõ { differunt, sumus enim animalia, nos & equi. * sed additũ rationale disiunxit nos ab illis, & rationales sumus & nos & dii, * sed mortale appositũ, diuisit nos ab illis. Exactius autẽ pertractantes ea quæ ad differentiã pertinẽt, dicunt nõ quodlibet diuiden

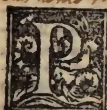
Duæ negationes vim uni⁹ vehemẽtet negãtis obtinent.
a.l. habebit opposita.
a.l. neq; opposita in eodẽ erunt.
a.l. quemadmodũ se habet statua.
Describũt autẽ tales differentias & hoc modo.
a.l. differũt aĩalia in morta

tium ea quæ ſub eodē genere ſunt, eſſe differentiã, ſed qđ ad eſſe conducit, { & qđ * quid erat eſſe, & ꝙ rei pars eſt. Neq; enim qđ natū eſt nauigare, eſt hoīs differentia, & ſi ſit ꝑpriū hominis dicere.n.poſſumus aīaliū hæc quidem apta eſſe ad nauigãdū, illa vero minime, diuidētes hoiem ab aliis ſed aptū natū eſſe ad nauigandū nō eſt ſubſtantiæ cōpletiuū nec eius pars, ſed aptitudo ſolū ipſius, iccirco quia nō eſt talis differentia, quales ſunt quæ ſpecificæ dicuntur differētiæ. Erunt ergo ſpecificæ differentiæ, quæcunque alteram faciunt ſpeciem, & quæcunque in eo quod quid erat eſſe { accipiuntur *. Et de differentia quidem iſta ſufficiant.

lia et nos et equi l.gīc.hēt ἀγγελοι a.l.et ad quod.

a.l.accī piūt res.

De proprio.

Roprium vero quadrifariã diuidũt. Nã & id qđ ſoli alicui ſpeciei accidit & ſi nō omni ꝑpriū dicit, ut hoi medicū eſſe vel geometrã. Et qđ omni accidit ſpeciei etſi nō ſoli, quēadmodū homini eſſe bipedem. Et quod ſoli, & omni, & aliquando, vt omni hoi in ſenectute caneſcere. Quartū aūt id in quo cōuenerunt, & ſoli, & omni, & ſemp. quēadmodū hoī eſſe riſibile. Nã & ſi nō ſemper rideat, tamē riſibilis dicit nō ꝙ rideat ſemp, ſed ꝙ ſemper aptus natus ſit vt rideat, hoc aūt ei ſemp cōnaturale eſt quēadmodū, & æquo hinnibile. Hæc aūt & proprie propria dicuntur quoniã etiã conuertuntur. Si quid enim equus, hinnibile eſt, & ſi quid hinnibile eſt, equus eſt.

Vide.I. Top.c.2

De accidente.

Ccidens autem eſt quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionē. Diuiditur autem in duo nanq; id eius ſeparabile eſt, & illud inſeparabile eſt enim dormire ſeparabile accidens. nigrū uero inſeparabiliter coruo & Aethiopi accidit Poteſt.n.intelligi, & coruus albus, & Aethiops abiiciēs colorē præter ſubiecti corruptionē. Diffiniunt { aūt ſic quoq; * Accidens eſt qđ contingit eidē ineſſe, & nō ineſſe. Et qđ ſic.

Idem.I. Top.c.8

a.l.a't accidēs. &

neq; genus est, neq; differentia, neq; species, neq; propriū semp aūt est in subiecto subsistēs. Omnibus igitur determinat s quæ ꝑposita sunt (dico autem genere, specie, differentia, proprio, & accidente) dicendum est quæ eis communia sunt, & quæ propria.

DE COMMVNITATIBVS ET DIFferentiis quinque vocum.

Ommune quidē est oībus de pluribus prædicari, queādmodū dictū est Sed genus quidē, de oībus sub se speciebus & indiuiduis & differētia similiter. species aūt de iis quæ sub ipsa sunt īdiuiduis. at vero ꝓpriū & de specie cuius est ꝓpriū & de iis quæ sub specie sunt indiuiduis, accidens aūt & de speciebus & de indiuiduis. Nāque aīal de equo & boue ꝑdicatur, quæ sunt spēs, & de hoc equo, & de hoc boue quæ sunt indiuidua, irrationale vero & de equo & boue, & de iis qui sunt particulares prædicatur. species aūt vt homo solū de iis qui sunt particulares hoīes, prædicatᷓ. ꝓpriū vero de specie cuius est ꝓpriū, & de iis, quæ sub spē sunt indiuiduis, ut risibile de hoīe & de iis qui sunt particulares nigrū aūt & de spec.e coruoꝝ & de iis quæ sunt particulares, qđ est accidēs inseparabile. & moueri de hoīe, & de equo qđ est accidēs separabile. sed principaliter quidē de indiuiduis, secunda rōne aūt de iis quæ continent indiuidua. Cōe aūt est generi, & differentiæ { continentia specierū. * Continet enim differentia spēs, & si non oēs quot genera. rationale enim etsi nō cōtinet irrationalia, queādmodū animal, tamen cōtinet hoīem & deū, quæ sunt species. { Et * quæcunque prædicantur de gñe vt genus, & de iis quæ sub ipso sunt speciebus prædicantur. & quæcūque ꝑdicantur de differentia vt differentia, & de ea, quæ ex ipsa est, specie prædicabuntur. Nā cū genus animal sit, nō solum de eo prædicantur vt genus, substantia & animatū & sensibile, sed etiā de iis quæ sunt sub animali speciebus oībus prædicantur hæc, vsque ad indiuidua, cūque differentia sit ratio

De cōitatib⁹ gñis & dfīæ.

a l. cōtentiuū esse specierū

a l. Am. plus &c.

a. l. nō habet & sensibile.

nale,prædicatur de ea vt differentia,id quod est ratione uti. & non solũ de eo quod est rationale,sed etiã de iis quæ sunt sub rationali speciebus,prædicabitur ratione uti. Cõmune aũt est perempto genere,vel differentia , simul perimi quæ sub ipsis sunt.Queadmodũ eni si nõ sit animal,nõ est equus neque homo,ita si nõ sit rationale , nullũ erit animal quod vtatur ratione. Propriũ aũt est generi de pluribus prædicari quã differentia,& species & propriũ & accidens. Animal enim de hoie & equo,& aue,& serpente prædicatur , quadrupes vero de solis quatuor pedes habentibus,homo vero de solis indiuiduis,& hinnibile de equo,solum , & de iis qui sunt particulares,& accidens similiter de paucioribus.Oportet aũt differentias accipere,quibus diuiditur genus , nõ eas quæ cõplent substantiã generis,sed quæ sunt diuisiuæ.Amplius.Genus cõtinet differẽtiã potestate(animalis enim hoc quidẽ rationale est:illud vero irrationale)differẽtiæ vero nõ continent genera. Amplius. Genera quidẽ priora sunt iis quæ sunt sub se positæ differentiis,propter quod simul quidem eas auferunt,non autẽ simul auferuntur ab eis.Sublato enim animali,aufertur rationale & irrationale.differentiæ vero non amplius simul auferunt genus.nam etsi oẽs interimantur,tamen substantia animata sensitiua intelligitur, quæ est animal. Amplius.Genus quidẽ in eo quod quid est differentia vero in eo quod quale quiddã est,queadmodum dictũ est,prædicatur. Amplius.Genus quidẽ vnũ est secundum vnãquãque speciẽ,vt hominis id quod est animal,differentiæ vero plures sunt,vt rationale,mortale, mentis & disciplinæ perceptiuũ,quibus ab aliis animalibus differt. Et genus quidẽ consimile est materiæ,formæ vero differẽtia. Cũ aũt sint & alia communia:& propria generis & differentiæ nunc ista sufficiant.

De dñia gñis & differentiæ.

Genus autem & species cõmune quidẽ habent de pluribus,quemadmodum dictũ est,prædicari.Sumatur aũt species vt species solum,sed non vt genus, si fuerit idem species & genus. Commune autẽ his est , & priora esse iis de quibus prædicantur.Et totũ quoddã esse vtrũque.

De cõitate gñis et speciei

Differunt autem eo qđ genus quidẽ continet species sub se,

De differentia ipsorum

ſpecies vero continetur, & non cōtinet genera. de pluribus enim genus quam ſpecies prædicatur. Amplius genera quidem preiacere oportet, & informata ſpecificis differentiis perficere ſpecies. vnde & priora ſunt naturaliter genera, & ſimul interimentia, ſed quæ non ſimul interimantur. & ſpecies quidem cum ſit, eſt & genus omnino. genus vero cum ſit, non omnino erit ſpecies. Et genera quidem vniuoce de ſpeciebus prædicantur, ſpecies vero de generibus minime. Amplius. Genera quidem abundant earũ quæ ſub ipſis ſunt ſpecierum continentia, ſpecies vero a generibus abundant ꝓpriis differẽtiis. Amplius. Neq; ſpẽs fiet vnquã gñaliſsimũ neq; genus fiet vnq̃ ſpãliſsimũ.

De cõitatib' generis et proprii.

Generis aũt & proprii cõe qdem eſt ſequi ſpecies. Si quid enim homo eſt: animal eſt, & ſi quid homo eſt, riſibile eſt. Et æqualiter prædicari genus de ſpeciebus: & proprium de iis quæ illo participant indiuiduis. æqualiter enim & homo, & bos animal eſt. & Cato, & Cicero riſibile eſt. Commune autem eſt etiam vniuoce prædicari genus de propriis ſpeciebus, & proprium de iis quorum eſt proprium.

De differẽtia generis et proprii.

a l. prędicat quorũ ẽ gen'

Alias. Amplius, ſpẽs quẽ itereptæ, nõ ſimul iterimũt, gñia quorũ sũt ſpecies, propria uero interẽpta ſimul iterimũt ea quorum ſunt propria et iis

Differunt autem, quoniam genus quidem prius eſt, poſterius vero proprium. Oportet enim eſſe animal de hinc diuidi differentiis & propriis. Et genus quidem de pluribus ſpeciebus prædicatur: * propriũ vero de vna ſola ſpecie cuius eſt proprium. Amplius. Proprium quidem conuerſim prædicatur de eo cuius eſt proprium genus vero de nullo conuerſim prædicatur. Nam neque ſiquid animal eſt, homo eſt neque ſi quid animal eſt, riſibile eſt, ſi quid vero homo eſt. riſibile eſt & conuerſo. Amplius Proprium omni ſpeciei ineſt cuius eſt proprium & ſoli, & ſemper, genus vero omni quidem ſpeciei ineſt cuius fuerit genus, & ſemper, non autem ſoli. * Amplius. Propria quidem interempta, non ſimul interimunt genera, genera vero interempta ſimul interimunt ſpecies, quarum ſunt propria, quare & his quorum ſunt propria interemptis ipſa & ſimul interimuntur. Generis vero & accidentis commune eſt, de pluribus quemadmodum dictum eſt, prædicari, ſiue ſeparabilium illud accidens ſit, ſiue inſeparabilium. Etenim

moueri de pluribus, & nigrum de cornis, & de Aethiopibus, & aliquibus inanimatis prædicatur. Differt autem genus ab accidente, quoniam genus ante species est, accidentia vero speciebus posteriora sunt. Nam etsi inseparabile sumatur accidens, { tamen prius est * illud cui accidit, quam accidens. Et genere quidem quæ participãt, æqualiter participant, accidente vero non æqualiter. Intensionem enim & remissionem suscipit accidentium participatio. generũ vero minime. Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter subsistunt, genera vero et species naturaliter priora sunt indiuiduis substantiis. Et genera quidem in eo quod quid est prædicantur de iis quæ sub ipsis sunt, accidentia vero in eo quod quale aliquid est, vel quomodo se habeat vnũquodq;. Qualis enim est Aethiops interrogatus, dices, niger. & quẽadmodum se Socrates habeat, dices, quoniam sedet vel ambulat. Genus igitur quo ab aliis quatuor differat dictũ est. contingit aũt etiam vnũquodque aliorum differre ab aliis quatuor. quare cũ quinq; quidẽ sint, vnũquodq; aũt ab aliis quatuor differat, quater quinq;, viginti fiunt oẽs differẽtiæ. Sed nõ ita se habet, sed semper deinceps enumeratis & duobus quidem vna differẽtia deficientibus, propterea quoniã iam sumpta est, tribus vero duabus, quatuor vero tribus, quinq; vero quatuor, decem * oẽs fiunt differẽtiæ, quatuor tres, duæ, una. genus eni quo differt a differentia, & specie, & proprio, & accidente, dictũ est quatuor igitur differẽtiæ. Differentia vero quo differat a genere dictũ est, quãdo quo differt genus ab ea dicebať. reliquũ est igiť quo differat differẽtia, a specie, ꝓprio, & accidẽte dicať. & fiũt tres rursus spẽs quo quidẽ differat a differẽtia dictũ est, quando quo differt a specie differentia dicebatur. quo etiã differat species a genere dictũ est quando quo differt genus a specie dicebatur, reliquum est igitur vt quo differat species a proprio & accidente dicatur. duæ igitur sunt & hæ differentiæ. Propriũ autẽ quo differat ab accidente relinquetur. nam quo a specie, & differentia, & genere differat prædictum est, in illorum ad ipsum differentiis. Quatuor igitur sumptis generis

quorum sunt propria ieră ptis et ipsa sirite timunt, ꝙ quidẽ a Græco cuantar.

De cõtate gñis et accidẽtis

De differentia generis et accidẽtis a.l. tamẽ est prius natura.

a.l. sic decem.

· Accĩ ... subsistit, ... indiuiduis ... finnt ... ma. et ... forma ... vide Alex. ... cap. ... Accum.

ad alia differentiis, tribus vero differẽtiæ, duabus aũt ſpeciei vna vero proprii ad accidens, decem erunt omnes, quarum quatuor quæ ſunt generis ad reliqua, ſuperius demonſtraui mus. Commune ergo differentiæ & ſpeciei eſt æqualiter participari. homine enim æqualiter participant particulares homines, & rationalis differentia. Commune vero eſt & ſemper adeſſe iis quæ illis participant. Semper enim Socrates rationalis eſt, & ſemper Socrates homo. Proprium autẽ differentiæ quidem eſt in eo quod quale eſt prædicari, ſpeciei vero in eo quod quid eſt. Nã etſi homo velut quale quid accipiatur, non tamen ſimpliciter erit quale, ſed ſecundum id quod generi aduenientes differentiæ eum conſtituerunt. Amplius. Differẽtia quidem in pluribus ſæpe ſpeciebus conſideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus ſpecie differentibus, ſpecies vero in ſolis iis quæ ſub ſpecie ſunt, indiuiduis eſt. Amplius differentia prior eſt ea ſpecie quæ eſt ſecundum ipſam. Simul enim ablatum rationale interimit hominem, homo vero interemptus non aufert rationale cum ſit deus. * Amplius. Differentia quidem componitur cũ alia differentia (rationale enim & mortale compoſitum eſt in ſubſtantia hominis) ſpecies vero ſpeciei non componitur, vt gignat aliam aliquam ſpeciem. Quædam enim equa cuidam aſino permiſcetur ad muli generationẽ, equa autem ſimpliciter, aſino compoſita, nunquam perficeret mulum. Differentia vero & proprium commune quidem habent æqualiter participari ab iis quæ illis participãt. Aequaliter enim rationalia, rationalia ſunt, & riſibilia, riſibilia ſunt. Et ſemper & omni adeſſe commune vtriſque eſt. Etſi enim curretur qui bipes eſt, tamen ad id quod natũ eſt ſemper dicitur, *quoniam & riſibile in eo quod natum eſt habet ſemper, ſed non in eo quod ſemper rideat. *Proprium autem differentiæ, eſt, quoniam hæc quidem de pluribus ſpeciebus dicitur ſæpe, vt rationale de deo, & homine, proprium vero dicitur de vna ſola ſpecie cuius eſt proprium. Et differentia quidem illis eſt conſequens quorum eſt differentia, ſed non conuertitur, propria vero conuer-

De cõitate & differẽtia & ſpẽi & differentiæ.

Græ. Angelus.

De cõitate & differentia ꝓprii & differẽtiæ

a.l. habet

a.l. hẽt ut ſp rideat

quãuis nõ ſemp rideat.

sim prædicantur de iis quorum sunt propria, propterea q conuertuntur. Differentiæ autem & accidenti commune quidem est, de pluribus dici. Commune vero est & ad ea quæ sunt inseparabilia accidentia, semper, & omni adesse. Bipes enim * semper adest omni homini, & omnibus coruis nigrum esse similiter. Differunt autem quoniam differentia quidem continet species & non continetur (continet enim rationale deum & hominem) accidentia vero aliquo quidem modo continent, eo quod in pluribus sint, aliquo vero modo continentur, eo q non vnius accidentis susceptiua sint subiecta, sed plurium. Et differentia quidem in intensibilis est, & irremisibilis, accidentia vero magis & mi nus suscipiunt. Et impermixtæ quidem sunt contrariæ differentiæ, mixta vero nonnunquam sunt contraria acciden tia. Huiusmodi quidem cômuniones, & proprietates differentiæ, & cæterorum sunt. Species vero quo quidem differt a genere, & differentia dictũ est, in eo quod dicebamus quo genus differt a cæteris, * & quo differentia differt a cæteris. reliquum est quo differt a proprio & accidẽte, vt dicatur } Speciei autem & proprii commune quidem est, adinuicem conuersim prædicari. Nam si quid homo est, risibile est, & si quid risibile est, homo est, Risibile vero quoniam secundum id quod natum est ridere sumendum, sæpe iam dictum est. Commune autem est & æqualiter esse. } Aequaliter enim adsunt * species iis quæ illis participant, & propria iis quorã sunt propria. Differt autem species a proprio, quoniam species quidem potest & aliorum genus esse, proprium vero aliarum specierum esse proprium impossibile est. Et species quidem ante subsistit quam proprium, proprium vero post fit in specie. oportet enim hominem esse, vt sit risibile. Amplius. Species quidem semper actu adest subiecto, proprium vero aliquando, & potestate. Homo enim semper actu est Socrates non vero semper ridet, quamuis natus sit semper vt sit risibilis. Amplius. Quorum termini sunt differentes, & ipsa sunt differentia. Est autem speciei quidem sub genere esse, & de pluribus e differentibus numero in eo quod quid

De cõita te & differentia accidẽtis & differentiæ.

a.l. & oĩ adesse, nõ.n.oẽ hoi similitas uel curuitas Bipes enĩ

Vet⁹ exẽplar Græcum hæc nõ habet

De cõita te & differentia spẽi & proprii Et hæc non hẽt vetus exẽplar.

a.l. sunt.

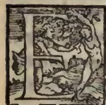
est prædicari. & cætera huiusmodi. proprii vero & soli, & omni, & semper adesse. Speciei vero & accidentis commn ne quidem est de pluribus prædicari. Raræ vero sunt aliæ communitates, propterea q̃ plurimum distant abinuicem accidens, & id cui accidit. Propria vero sunt vtriusque, speciei quidem in eo quod quid est prædicari de iis quorum est species: accidentis autem in eo quod quale quiddam est, vel quo modo se habens est. Et vnamquamqne substantiã vna quidem specie participare pluribus autem accidentibus & separabilibus & inseparabilibus. Et species quidem præintelliguntur accidentibus, etsi etiam sint inseparabilia (oportet enim esse subiectum vt illi aliquid accidat) accidentia vero posterioris generis, sunt, & aduentitiæ naturæ. Et speciei quidem participatio æqualiter est, accidentis vero, etsi inseparabile sit non æqualiter. Aethiops enim Aethiopis habere posset colorem vel intensum, vel remissum secundum nigredinem. Restat autem de proprio & accidente dicere. quo enim proprium a specie, & differentia, & genere differt, dictum est. Commune autem proprio & inseparabili accidenti est: quod præter ea nũquam consistant illa in quibus considerantur. quẽadmodum enim præter risibile non subsistit homo, ita nec præter nigredinẽ subsistit Aethiops. Et quemadmodum semper, & omni adest proprium: sic & inseparabile accidens. Differunt autem, quoniam proprium vni soli speciei adest, quemadmodum risibile homini: inseparabile vero accidens vt nigrum, non solum Aethiopi, sed etiam coruo adest & carboni, & hebeno, & quibusdam aliis. Amplius, proprium conuersim prædicatur. de eo cuius est proprium, & æqualiter est, inseparabile vero accidens conuersim non prædicatur. Et propriorum quidem æqualis est participatio, accidentium vero vel magis vel minus. Sũt quidem aliæ communitates, vel proprietates iis quæ dicta sunt, sed sufficiunt & hæ ad discretionem eorum, communitatisque traditionem.

De cõita te et differentia spẽi et accidentis.

De cõitate et dñia ppri et accidẽtis

IN ARISTOTELIS STAGIRITÆ CATEGORIAS,

Angeli Politiani Argumentum.

CCE autem magnus ille Peripateticorum prin ceps prima nobis rerum genera proponit, quæ Prædicamenta dicimus. Sed Aequiuoca prius esse docet quibus idem nomen, ratio non eadem. nam si ratio quoque sit eadē dici Vniuoca, sicuti etiā Denominatiua, quæ ab origine ipsa, qua producantur, solo differant casu: Dici quædam iunctim, quædam separatim. Dici aliqua de subiecto, quæ in subiecto non sint. Esse aliqua in subiecto, quæ de subiecto, non dicantur. Competere utrunque aliis, competere aliis neutrum. Diuersas esse diuersorum generū species, quæ deinceps in serie non sint. nam in serie si fuerint, non esse interdum diuersas. Quæ separatim dicantur, substantiam, quantum, quale, ad aliquid, ubi, quando, iacere, habere, facere, pati, uocat. Substantiam primam decernit, quæ de subiecto non dicatur, secundam, quæ dicatur. Quæ de subiecto dicantur, ea nomen illi & rationem: quæ in subiecto sint, nunquam rationem, sæpe nec nomen communicare cætera uel de primis dici, uel in primis esse substātiis. Ergo his sublatis omnia tolli. De secundis magis esse eam substantiam, quæ primæ uicinior. Atque ut prima se habeat ad reliqua, sic species ad genus. Nec magis unā speciem substantiam esse, quam alteram, de iis loquor, quæ tantum species, non & genera. sicut nec unam aliquam primam magis altera esse substantiam. Atque ut prima se in dicendo habeat ad

reliqua, sic ad accidētia species earum & genera. Cōmune utriusque substantiæ id esse, ut in subiecto non sit. Tam nomen secundæ, quam rationem de prima dici. Quod idem tamen & differentiis competat, quæ in subiecto quoque sint, sed ut partes. Atque ab utrique hoc est & substantijs & differentijs, dici uniuoce omnia, sed primum substantiam significare hoc aliquid, secundam quale quid potius, hoc est non quale penitus, sed quatenus ad substantiam pertineat. Nihil his esse cōtrariū: sed nec quāto ipsi, certo præsertim. Quodque substātia sit, id illam nec magis, esse nec minus. Propriū tamā illius esse, ut eadē numero cōtraria suscipiat nequaquam mutationis expers, ne quæstionem uel oratio moueat, uel opinio. Quantum uero esse aut discretum, aut cōtinuum: rursus aut habere partium inter se positum, aut non habere. Discretum, quod nullo communi termino iungatur, ut numerus, ut oratio. Cōtinuū, quod huic diuersum ut linea, superficies, corpus, tempus, locus. Nam partiū positu constare lineam, superficiem, solidum, non constare numerum, tempus orationem, quando in his ordo sit potius. Quicquid præterea quantum dicatur, horum similitudine dici. Nihil huic esse contrarium, nec enim obstare magnum & paruum. Nam & esse ad aliquid, & uacare contrario: nisi si quis de loco ambigat. Nec autem recipere magis, aut minus. Proprium tamen quantum esse, quod æquale uocamus, & inæquale. Ad aliquid illa quidem putari, quæ quod ipsa sunt, esse aliorum dicantur, uel alio quouis pacto. Suscipere contrarium, suscipere magis & minus. Quanquā nec omnia reciproca esse nec uno tamen casu. Vt autem reciproca negentur quædam, reddentium fieri uitio. Quare interdum fingenda uocabula: nec ad accidens tamen, sed referendum

ferendum

ferēdum esse ad illa ipsa ad quæ dicuntur, ubi sublatis etiā cæteris, recurrere. nam ex ijs pleraque simul esse. Nullas re uera substantias esse ad aliquid, si recte uoces. Ad aliquid, hoc est quod hoc ipso sit, quoniam aliquo pacto se ad aliquid habeat, quare altero ad liquidum cognito, protinus & alte rum cognosci. Qualitatem deinde, qua dicamur quales, in habitu & dispositione consistere, quarum sola discrimē diu turnitas faciat. Item in naturali quadam facultate, & facul tatis eius uacuitate. In affectiuis qualitatibus, quas & affe- ctiones quidam uocent, quæ uel sensus afficiunt, uel ex affe- ctionibus oriuntur. At si maneāt, affectiuæ qualitates, si pro tinus abeant, affectiones potius nominētur, cum ab his qua les non dicimur. Postremo in forma cuiusque & figura, qui bus densum tamen & rarum non adnumeres, ut quæ magis positu contineantur. Denominationes hinc produci, nisi si uocabula desint, interdum uero ne tum quidem, cum præsto sunt. Cæterum contraria nō qualitatibus modo, sed & qua libus eße, nec omnibus tamen, acsi alterum quale sit ex con- trarijs, esse item & alterum, magisque suscipere & minus, nec ubique tamen. Qualitatis esse proprium: simile ac dissi- mile. Et cum singularia in qualitatibus sint, unde quales ap pellamur, genera ipsa interdum ad aliquid esse: nec absur- dum tamen, ut duobus idem generibus adscribatur. Reli- qua in unum quasi fasciculum prædicamenta colliguntur. Facere enim & Pati contrarijs offeruntur, quæ magis etiā, minusque suscipiant. Iacere ipsum denominatur positioni- bus tantum quatuor, alia prorsus ut manifesta dissimulan- tur. Oppositis immoratur Aristoteles, quæ sint aut ad ali- quid, aut contraria, aut quale habitus, & priuatio, aut qua le dedicatio & abdicatio. Plurimum uero ut inuicem diffe-

rant, nam ad aliquid ipſum quod ſunt oppoſitorum dici, aut quo alio pacto, contraria non item, ſed hoc ipſum cõtraria, quæ ſi eiuſmodi ſint, ut neceſſe alterum ſit eſſe, medio carere, alioqui non carere, ſed medijs eſſe aliquibus nomen, aliquibus fieri, ſi extrema negaris. Priuationem circa idem ſuapte natura uerſari, & habitum, nec enim alibi eſſe priuationem, quam ibi naturaliter habitus, aliud que priuationem, & habitum, quam quod priuatum fuiſſe, aut habere habitum dicitur, quanquam utrobique oppoſitio. Sic aliud eſſe dedicationem & abdicationem aliud quodcunque his ſubeſt, oppoſitionis tamen eundem modum. Non eaſdem eſſe priuationis habituſque oppoſitiones, quæ ad aliquid ſint, quoniam illæ nec alterius dicũtur, quod ſunt, nec retro aguntur. Non item eadem, quæ contrariorum, nã nec neceſſe illa alterum ineſſe, ut contrarijs quibuſdam, & ineſſe omnibus aliquando, quod nunquam his euenit cõtrarijs, quæ medio uacent. Addit & illud, non poſſe regredi ad habitum priuationem. Denique abeſſe a dedicatione abdicationeque, quibus ueri falſique neceßitas inſit, neceßitas illa inquam quæ nec contraria tangit, nec illa quæ ad aliquid quã quam aliter id in contrarijs, ſed iunctim prolatis apparet. Poſtremo contraria circa idẽ genus uerſari, quin potius aut eſſe in eodem genere, aut in generibus contrarijs, aut ipſamet eſſe genera. Docet & illud uocabulum prius, aut tempore dici, aut cum retro ſi agas, eſſe alterum non probetur, aut ordine, aut dignitate, aut quoniam ſit alteri cauſa. Vocabulum ſimul, uel tpe, uel natura, ſed citra cauſam, uel quoniam ſub eodem genere ſectione eadem cõtra partiaris. Sex eſſe motus ſpecies, generationem, corruptionem, incrementum, decrementum, uariationem, loci mutationem. Motui

Intentio in prædicamentis [illegible] tractare de uocib. simpliciter significantib. [illegible] mediantib. animi [illegible] utilitas quonia hæc speculatio deseruit de [illegible] [illegible]

quietem contrariam, corruptioni generationem, decremento incrementum, loci mutationi mutationem alteram in contrarium locũ. Variationi uel nihil, uel qualitatis pausam, uel qualitatis incontrarium mutationem. Cum illud habere, nunc ut ad habitum dispositionemque referri, nunc ut ad quantum, nunc ut ad aliquod circa corpus, aut in corporis particula, nunc ut ad partẽ, nunc ut ad id quod in uase, nunc ut ad possessionẽ, nunc ad exẽplũ illud quo uxor uirum, uir habere uxorẽ dicatur. Atque hactenus in Prædicamentis.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

CATEGORIARVM, SIVE prædicamentorum liber ex Græco recognitus, ad Reuerendissimum Federicum Cæsium Episcopum Tudertinum.

De æquiuocis, uniuocis, & denominatiuis. Cap. I.

Equiuoca dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum nomen vero, substãtiæ ratio diuersa: vt animal, & homo, & quod dictum est. Eorum enim solum nomen cõe est, secundum nomen vero substantiæ ratio diuersa. Si enim quis assignet quid sit eorum vtrũq; quo animal est propriam assignabit vtriusq; rõnẽ. Vniuoca vero dicuntur quorũ & nomen cõmune est, & secundum nomen eadem substantiæ ratio. vt animal, & homo, atque bos. cõmuni enim nomine horum vtrũq; * animal nuncupatur, & est ratio substantiæ eadem. Siquis enim assignet vtriusq; rationẽ, quid vtrũque est quo animal est, can-

* a.l. hõ & bos.

dem aſsignabit rationem. Denominatiua vero dicunt quæcunq; ab aliquo, differentia caſu, ſecundum nomen habent appellationem, vt a grammatica grammaticus, & a fortitudine fortis. Eorum quæ dicũtur alia quidem ſecundum cõplexionem dicuntur, alia vero ſine complexione. Ea igitur quæ ſecundum complexionem dicuntur, ſunt, vt homo currit, homo vincit. Ea vero quæ ſine complexione dicuntur, ſunt, vt homo, bos, currit, vincit.

De his quæ dicũtur.

De his quæ ſunt. Cap. 2.

EOrum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicũtur, in ſubiecto vero nullo ſunt: vt homo de ſubiecto quidẽ dicitur quodam homine, in ſubiecto vero nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto vero eſſe dico, quod cum in aliquo ſit nõ ſicut quædam pars: impoſsibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt, vt quædam grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto vero nullo dicitur, & hoc album in ſubiecto quidem eſt corpore, omnis enim color in corpore eſt. * de ſubiecto autem nullo dicitur. { Alia vero de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto vero dicitur, vt de grammatica. Alia vero neq; in ſubiecto ſunt, neq; de ſubiecto aliquo dicuntur, vt quidã homo, & quidam equus. Nihil enim talium neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua, & vnum numero, de ſubiecto nullo dicuntur, in ſubiecto aũt nihil aliqua prohibet eſſe, quædam enim grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.

Hoc i alia latina trãslatione nõ legitur.

Caput tertium.

Regula Prima.

QVando alterum de altero prædicatur vt de ſubiecto, quæcũq; de eo quod prædicatur dicuntur omnia etiam de ſubiecto dicentur. Vt homo de homine quodam prædicatur, animal vero de homine: ergo & de quodam homine animal prædicabitur, quidã enim homo, & homo eſt, & animal.

Caput quartum.

Diuersorum generum, & non subalternatim positorum, diuersæ sunt species * & differentiæ, vt animalis, & scientiæ, animalis enim differentiæ sunt, gressibile, bipes, & volatile, & aquatile. scientiæ vero nulla earum est, neque enim sciētia a sciētia differt, in eo quod bipes est, subalternorum vero generum, nihil prohibet easdem esse differentias *. superiora enim de iis quæ sub ipsis sunt generibus prædicantur, quare quotcūq; differētiæ prædicati fuerint, totidem & subiecti erunt.

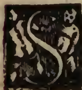
Secūda regula de qua vide 1. Topic. capi. 4. & 6. Te. a.l. cūspē a l diffe. rētias & si nō oēs

Caput quintum.

Eorum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodq; aut substantiam significat aut quātum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quādo, aut situm esse, aut habere. aut agere, aut pati. Est autem substantia quidem, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum autem, vt bicubitum, tricubitum. Quale, vt album, grammaticum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius. Vbi vero in foro, in lycio. Quādo autem, vt heri, superiore anno. Situm vero esse, vt iacet, sedet. Habere aūt vt calceatum esse, armatum esse. Agere vero vt secare, vrere. Pati, vt secari, vri. Singula igitur eorum quæ dicta sunt, ipsa quidem secundum se, in nulla affirmatione dicuntur vel negatione. Horum autem ad seinuicem cōplexione, affirmatio vel negatio fit, omnis enim affirmatio aut negatio videtur, vel vera, vel falsa esse, eoꝝ aūt quæ scđm nullam cōplōnē, dicūtur, nullū neq; verū, neq; fallum est, ut hō, albū, currit, vincit.

De decē prædicamētis generatim.

De substantia.

Substantia autem est quæ proprie & principaliter, & maxime dicitur, quæ neq; de subiecto aliquo dicit, neq; in subiecto aliquo est, vt quidam hō, & quidā equus. Secundæ aūt substantiæ dicunt spē, in quibus eæ (quæ principaliter substātiæ dicunt) insunt, & hæ quidem & harum sperū, genera, vt

Herminus d. tenend ... esse diuisionē sed enumerationē quandam

uox quæ laudanda est, ab his tribus laudat .s. à nomine, et ideo dicit proprie, à significatione, et ob id principaliter, à re, et ideo dicit maxime.

qdam homo, in ſpecie quidẽ eſt in homine, genus vero ſpeciei animal eſt, ſecundæ igitur hæ ſubſtantiæ dicũtur, vt eſt homo, atq; animal. Manifeſtum eſt autem ex iis quæ dicta ſunt, quod eorum quæ de ſubiecto dicũtur, neceſſe eſt & nomen & rationẽ de ſubiecto prædicari, vt homo de ſubiecto quodam homine dicitur, prædicatur etiam & nomen, hominem enim de quodam homine prædicabis, & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur, quidã enim homo & homo eſt, & animal, quare & nomẽ & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum vero quæ in ſubiecto, ſunt in pluri mis quidem neq; nomen, neque ratio prædicatur de ſubiecto, in aliquibus autem nomen quidem nihil prohib t prædicari aliquando de ſubiecto, rationem vero impoſsibile eſt. vt album cum in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto: (dicitur enim corpus album) ratio vero albi nunquam de corpore prædicabit, alia vero omnia, aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt. Hoc autẽ manifeſtum eſt ex iis quæ per ſingula proponuntur, vt animal de homine prædicatur, ergo & de quodam homine animal prædicabitur. Nam ſi de nullo quorundam hominum neque omnino de homine, rurſus color in corpore eſt: ergo & in quodã corpore. Nã ſi non in aliquo eſſet ſingulorũ: nec omnino in corpore, quare alia omnia aut de ſubiectis primis dicuntur ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt. Non ergo exiſtentibus primis ſubſtantiis, impoſsibile eſt aliquid aliorum eſſe, * Secundarum vero ſubſtantiarum, magis ſubſtãtia eſt ſpecies, quam genus. Propinquior enim eſt primæ ſubſtantiæ, ſi quis enim aſsignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentius & conuenientius aſsignabit, ſpeciem quam genus aſsignans. Vt hominem quendam manifeſtius aſsignabit hominem quam animal aſsignans, illud enim proprium magis cuiuſdam hominis: hoc autem communius, * & cum quandam arborem aſsignauerit: manifeſtius aſsignabit aſsignando arborem quam plantam. Amplius primæ ſubſtantiæ ideo quod aliis omnibus ſubiiciuntur, & omnia alia vel de ipſis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propter hoc maxime

alias ĩ latina trãſlatiõe addebitur. Oia.n.alia aut p̃dicantur de eis, aut in ſubiectis eis ſunt, quare nõ exiſtentibus primis ſubſtantiis, ĩpoſſe eſt aliorũ aliquid eſſe Quod.n. græ. codi. minime legit.

ſubſtantiæ primæ dicuntur: quemadmodum autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ſic & ſpecies ad genus ſe habet, ſubiicitur enim ſpecies generi. genera enim de ſpeciebus prædicantur: ſpecies autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his * ſpecies genere magis ſubſtãtia eſt. Ipſarum vero ſpecierum quæcũq; nõ ſunt genera: nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt. Nihil enim familiarius aſsignabis de quodam homine, hominem aſsignando, quam de quodam equo, equum. Similiter autem & in primis ſubſtantiis, nihil magis alterum altero ſubſtãtia eſt. Nihil enim magis quidam homo ſubſtantia eſt, quam quidam bos. Merito igitur * poſt primas ſubſtantias, ſola aliorum omnium ſpecies & genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur, ſola enim hæc: eorum quæ prædicantur primam ſubſtantiam indicant, quẽdam enim hominem ſi quis aſsignauerit quid eſt, ſpeciem quidem quam genus aſsignando familiarius demonſtrabit, & manifeſtius faciet hominem aſsignando, quam animal. Aliorum vero omnium quidquid aſsignauerit quis aſsignabit extraneæ: velut album, aut currit, aut aliud quodcũq; talium aſsignans, quare merito hæ ſolæ aliorum ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Amplius, primæ ſubſtantiæ eo quod aliis omnibus ſubiiciuntur, & omnia alia de illis prædicãtur, vel in ipſis ſunt: propriiſsimæ ſubſtantiæ dicuntur, ſicut autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent: ita genera & ſpecies primarum ſubſtantiarum ad reliqua omnia ſe habẽt, de his enim reliqua omnia prædicantur, quendam enim hominem dices grammaticum eſſe. ergo & hominem & animal grammaticum dices. Similiter autem & in aliis. Commune autem omni ſubſtantiæ eſt in ſubiecto non eſſe. Prima nãque ſubſtantia: nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur, ſecundarum vero ſubſtantiarum conſtat quidem etiam ſic, quod nulla eſt in ſubiecto. homo enim de ſubiecto quidem, quodam homine dicitur: in ſubiecto vero nõ eſt, neque enim in quodam homine homo eſt, ſimiliter autem, & animal de ſubiecto quidem dicitur quodã homine, non etiam eſt animal in quodam homine. Amplius. Eorum

Hoiem eni quẽdam aſsignãs aliquis manifeſtius utiq; hominẽ aſsignabit q̃ aial aſsignãs, qd' eni propriũ eſt ppinquũ magis cuiuſdã hominis, qd' vero cõmunius remotius. a.l. ex his manifeſtum. a.l. autẽ.

quæ in subiecto sunt nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari: rationem vero impoſsibile eſt, ſecundarum vero ſubſtantiarum de ſubiecto & ratio prædicatur, & nomen, rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis ſimiliter, quare non erit eorum ſubſtantia: quæ ſunt in ſubiecto. Non eſt autem proprium ſubſtantiæ hoc, ſed & differentia eorum eſt, quæ non in ſubiecto * bipes enim & greſsibile de ſubiecto quidem quodã homine * dicitur, in ſubiecto vero non eſt, neque enim in hoīe eſt bipes, neque greſsibile, ratio quoque differentiæ de illo prædicatur, de quocũq; ipſa differentia dicitur, velut ſi greſſibile de homine prædicatur, & ratio greſsibilis de homine prædicabiť, eſt enim homo greſsibilis. Non conturbēt autem nos ſubſtantiarum partes, quæ ita ſunt in toto *, quaſi in ſubiecto ſint, ne forte cogamur eas non eſſe ſubſtãtias cõfiteri. Nõ enim ita ea quæ ſunt in ſubiecto dicebantur quaſi vt partes ineſſent alicui. Ineſt autem ſubſtantiis & differentiis omnia vniuoce prædicari. Omnia enim quæ ab his prædicata ſumuntur, aut de indiuiduis prædicantur, aut de ſpeciebus, a prima nanque ſubſtantia, nulla eſt prædicatio, de nullo enim ſubiecto dicitur, ſecundarum vero ſubſtantiarũ ſpecies quidem de indiuiduo prædicatur, genus vero & de ſpeciebus & de indiuiduis. Similiter autem & differentiæ, & de ſpeciebus & de indiuiduis prædicantur, & rationem quoque ſuſcipiunt primæ ſubſtantiæ, ſpecierum, & generum, & ſpecies generis, quæcũq; enim de prædicato dicuntur eadē & de ſubiecto dicentur, ſimiliter autem rationem differētiarum ſucipiunt & ſpecies & indiuidua, vniuoca autem ſunt quorum & nomen commune eſt, & ratio eadem, quare omnia quæ a ſubſtantiis & differentiis ſunt, vniuoce prædicantur. Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare, in primis igitur ſubſtantiis indubitabile, & verum eſt, qđ hoc aliquid ſignificant. Indiuiduum enim & vnum numero eſt quod ſignificatur. In ſecundis vero ſubſtantiis videť quidem ſimiliter propter appellationis figuram hoc aliquid ſignificare, quando quis dixerit hominem vel animal, nõ ta-

a.l. in ſubiecto, ſed, de ſubiecto.

a.l. neq; eni in ſubiecto homine.

Dubium

a.l. in toto corpore

men verum eſt, ſed magis quale aliquid ſignificant, neq;.n. vnum eſt quod ſubiectum eſt, quemadmodum prima ſubſtantia, ſed de multis homo dicitur, & animal. Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat quemadmodum album (nihil enim aliud ſignificat album, quam qualitatem) at ſpecies & genus circa ſubſtantiam, qualitatem determināt, qualem enim quādam ſubſtantiam ſignificant, plus autem in genere determinatio, fit quam in ſpecie, dicens enim animal plus cō plectitur, quam qui hominem. Ineſt aūt ſubſtantiis nihil illis eſſe contrarium. Primæ enim ſubſtantiæ quid erit cōtrarium, vt cuidam homini, vel cuidā animali? at vero nec homini nec animali aliquid eſt contrarium. Non eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium, ſed etiam multorum aliorum, vt quātitati, bicubito enim vel tricubito nihil eſt contrarium, at vero nec decem, nec alicui talium. Niſi forte quis multum pauco dicat eſſe contrarium, vel magnum paruo. Determinatorum vero quantorum nullum nulli eſt contrarium. Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus. Dico autem, non quoniam ſubſtantia non eſt a ſubſtantia magis & minus ſubſtātia (hoc enim dictum eſt quoniam eſt) ſed quoniam vnaquæque ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non dicitur magis & minus, vt ſi eſt eadem ſubſtātia, homo, nō erit magis & minus homo, neque ipſe ſeipſo, neque alter altero, non.n. eſt alter altero magis homo, ſicut eſt albū alterū altero magis & minus album, & bonum alterum altero magis & minus bonum, ſed & ipſum ſeipſo magis & minus dicit, vt corpus cum ſit album magis nūc album eſſe dicetur quā prius, & cum calidum ſit, magis & minus calidum dicit. Subſtantia vero non dicitur magis neque minus, nihil.n. homo magis nunc homo quam prius dicitur, neque aliorum quicquam quæcūq; ſubſtantiæ ſunt, quapropter nō recipiet ſubſtantia magis & minus. Maxime vero proprium ſubſtātiæ eſſe videtur, quod cum vnum & idem numero ſit, contrariorum ſuſceptiuum eſſe, vt in aliis quidem nō habet quiſquam quod proferat tale, quæcūq; non ſunt ſubſtantiæ: quod cum ſit vnum numero, ſuſceptibile contrariorum ſit: velut co-

Nullum nulli eſt cōtrariū, duę negatiões negāt, & tā tū eſt, ac ſi dicatur nullū aliū cuilibet eſt cōtrarium.

lor, qui est vnus & idem numero: non dicitur * albus & niger, neque eadem actio & vna numero: praua * & studiosa, similiter autem & in aliis quæcũque non sunt substãtiæ. Substantia vero cum vnum & idem numero sit: susceptiua contrariorum est, vt quidam homo, cum vnus & idem fit, aliquando quidem albus, aliquando fit niger, & calidus & frigidus: & prauus, & studiosus, in aliis autem nullis aliquid tale videtur. Nisi quis forsitan instet, dicens orationem & opinionem contrariorum, esse susceptibilia. eadem enim oratio vera & falsa videtur esse, veluti si vera sit oratio, sedere quendam, eo surgente ipsa eadem falsa erit. similiter autem & de opinione. si quis enim verum * putet aliquem sedere, surgente eo falso putabit eandem de ipso opinionem habẽs. Sed si quis & hoc suscipiat: tamen modo differt, nam ea quæ in substantiis sunt ipsa quidem mutata susceptibilia sunt cõtrariorum Frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrum ex albo, & studiosum ex prauo, similiter autem & in aliis vnumquodq; eorum mutationem suscipiens: susceptibile contrariorum est. Oratio nãque & opinio ipsa quidem immobilia omnino perseuerant, cum vero res mouetur, contraria circa ipsa fiunt, oratio nanq; eius q̃ sedeat aliquis permanet eadem, cum vero res mota sit: aliqñ qdẽ vera aliqñ aũt falsa dicitur *: silr autem est in opinione, quapropter saltem modo proprium substantiæ est, vt secundum mutationem suiipsius susceptibilis sit contrariorũ. Siquis autem recipiat etiam hæc, orationem & opinionẽ susceptibilia * esse contrariorum: non est hoc verum. Oratio nanque & opinio non in eo quod ipsa aliquid recipiant, contrariorum susceptibilia esse dicuntur, sed eo quod circa alterum aliqua passio facta sit, nam in eo quod res est, aut non est: in eo etiam oratio vera vel falsa esse dicitur, non eo q̃d ipsa susceptibilis sit contrariorum, simpliciter enim a nullo, neque oratio, neque opinio mouetur, quapropter non erũt susceptibilia contrariorum, cum nulla contrarii, * passio in eis facta. verum, substantia in eo quod ipsa contraria recipiat, in hoc susceptibilis esse contrariorum dicitur. languo-

a.l. eft. a.l. numero nõ erit praua. a.l. vere a.l. falsa fit. a.l. & oppositionẽ dicẽs susceptibilia. Idẽ infra c. de priore. a.l. cum nulla ĩ ipsis sit.

rem enim & ſanitatem ſuſcipit & candorem & nigredinẽ, & vnumquodq; talium ipſa ſuſcipiendo, contrariorum ſuſceptibilis eſſe dicitur. quare proprium erit ſubſtantiæ hoc, quod cum vnum & idem numero ſit, ſecundũ ſuiipſius mutationem, ſuſceptibilem contrariorũ eſſe. De ſubſtantia quidem hæc dicta ſint.

De quanto.

Vanti autẽ, aliud quidem eſt diſcretum, aliud autem continuum, & aliud quidem ex habentibus poſitionem ad ſeinuicem in ipſis partibus conſtat, aliud autem ex non habentibus poſitionem. Eſt autem diſcretum quidem, vt numerus, & oratio, continuum vero, vt linea, ſuperficies, corpus, amplius autem præter hæc, locus & tempus. Partiũ etenim numeri nullus eſt communis terminus, ad quem copulantur partes eius, vt quinq; ſi ſunt denarii partes, ad nullum terminum cõmunem copulantur quinque, & quinque, ſed ſemper diſcreta ſunt. & tria & ſeptẽ ad nullum cõmunẽ terminũ copulantur: neq; oĩno habeas in numero cõmunẽ terminum partium accipere, ſed ſemper diſcrete ſunt. quapropter numerus quidem diſcretorũ eſt. Similiter autem & oratio. Quod etenim quantum eſt oratio, manifeſtũ eſt. mẽſuratur enim ſyllaba breui & longa, dico autem cum voce orõnẽ factam. ad nullum enim cõmunẽ terminũ particulæ eius copulanť. non. n. eſt cõis terminus ad quẽ ſyllabæ copulentur, ſed vnaquæque diuiſa eſt, ipſa fm ſeipſam. Linea vero cõtinua eſt. eſt enim ſumere cõem terminum pũctum ad quem partes eius copulentur: & ſuperficiei, lineã. plani nanque partes ad aliquem communem terminum copulantur, ſimiliter autem & in corpore habeas ſumere* communem terminũ, lineam vel ſuperficiem, ad quam corporis partes copulantur. Eſt autem talium & tempus & locus, præſens enim tempus, copulatur ad præteritum, & ad futurum rurſus locus continuorum eſt, locum enim quędam partes corporis obtinent, quæ ad communem terminum copulan-

* a.h. ſumere, & aſſignare.

tur, ergo & loci partes quæ obtinent singulas corporis partes, ad eũdem communem terminum copulãtur, ad quem & corporis partes, quapropter continuus erit & locus. Ad vnum enim communem terminum eius partes copulãtur. Amplius autem. Alia quidem constant ex partibus quæ in eis sunt, positionem habentibus ad seinuicem, alia autem, ex non habentibus positionem, vt lineæ quidem partes positionem habent ad seinuicem, singulæ nãq; earum sitæ sunt alicubi, & habeas vnde distincte sumas, & assignes vbi singulæ sitæ sint in plano, & ad quam partem reliquarum, copulantur, similiter autem & partes plani positionem habent aliquam, similiter nanq; assignaretur vnaquæque vbi iacet, & quæ copulãtur ad seinuicem, sed & solidi partes similiter & loci. In numero autem non possit quisquam ostendere, quẽ admodum partes, eius positionem aliquam habent ad seinuicem, aut vbi iacent, aut quæ partes ad seinuicem connectuntur, neque eæ quæ temporis sunt, nihil enim permanẽt partes temporis: quod autem non est permanens, quomodo positionem aliquam habebit? Sed magis ordinẽ quendam dices habere eo quod aliud quidem prius sit temporis, aliud vero posterius. Sed & in numero similiter, eo qđ prius numeratur vnus quam duo, & duo quam tria, & sic habebunt aliquem ordinem, positionem vero non omnino accipies, sed & oratio similiter, nulla enim remanet partium* sed dictum est simul, & non est hoc amplius assumere. Quapropter non erit nulla positio partium eius, si quidem permanet. Igitur alia ex habentibus positionem partibus* constant, alia ex non habentibus positionem. Proprie autem quanta hæc dicuntur sola quæ dicta sunt: alia vero omnia secundum accidens. Adhæc enim aspicientes & alia dicimus quanta, vt multum dicitur album, eo quod superficies multa sit, & actio longa: eo quod tempus multum sit, & motus multus. Neque enim horum singulum: per se quãtum dicitur, vt si quis assignet quanta actio est, tempore diffiniet annuam, vel sic aliquo modo assignans, & album quantum quid sit assignans superficie definiet, quanta enim fuerit su-

a.l. ptiũ ipsius.

a.l. positionẽ ad seinuicẽ partib⁹.

perficies tantum album esse diceret, quare sola proprie secũdum seipsa dicuntur quanta quæ dicta sunt, aliorum vero nĩhil per se, sed si forte per accidens. Amplius. Quanto nihil est contrarium. In definitis enim manifestum est, quod nihil est contrarium, vt bicubito vel tricubito, vel superficiei, vel alicui talium, nihil enim illis est contrarium. Nisi quis forte dicat multum pauco esse contrarium, vel magnũ paruo. Horum autem nihil est quantum: sed magis eorũ quæ sunt ad aliquid. Nihil enim ipsum per seipsum magnum vel paruum dicitur, sed eo quod ad alterum refertur. vt mons quidem paruus dicitur, milium vero magnum eo quod hoc iis quæ sunt sui generis maius sit, illud vero iis quæ sui sunt generis minus: ergo ad alterum est eorum relatio, nã si per seipsum magnum vel paruum diceretur, nunquã mons quidem aliquando paruus: milium vero magnũ diceretur. Rursus in vico quidem plures homines esse dicemus, Athenis vero paucos, cum sint illis multo plures, & in domo quidem multos: in theatro vero paucos, cum sint plures. Amplius. Bicubitum quidem & tricubitum, & vnumquodque talium quantum significat: magnum vero vel paruum non significat, quantum, sed magis ad aliquid quoniam ad alterum cõsideratur & magnum & paruum, quare manifestum est, qđ ipsa sunt eorum quæ ad aliquid. Amplius. Siue aliquis ponat quanta esse hæc siue non ponat, nihil est in illis contrarium, quod enim non potest sumi per seipsum, sed ad alterum refertur: quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius autem. Si sunt magnum & paruum contraria: contingit idem simul contraria suscipere, & ea ipsa sibimet esse cõtraria, contingit enim simul * idem paruum esse & magnũ, est enim ad hoc quidem paruum, ad aliud vero, idipsum magnum, quare idem & paruum & magnum eodem tempore esse contingit, quare simul contraria suscipere, sed nihil est quod videatur simul contraria suscipere posse, vt in substantia quidem: susceptibilis enim cõtrariorum esse videtur, sed nullus simul sanus est & æger, neque album & nigrum est simul, nihilque aliud simul contraria suscipiet. Et eadem

Instantia

a.l.n. aliqũ simul

sibiipsis contingit esse contraria, nam si est magnum paruo contrarium: ipsum autem idem simul est magnum & paruum, ipsum sibi erit contrarium, sed impossibile est aliquid sibiipsi eẽ contrarium, non est igitur magnum paruo cõtrarium: neque multum pauco. quare nisi & eorum quæ ad aliquid hæc quis dicat, sed quanti: nihil contrarium habebunt. Maxime autem circa locum esse videntur contrarietas quãti. sursum enim ei quod est deorsum contrarium ponunt: locum qui in medio est deorsum dicentes: eo quod plurima distantia est medii ad mundi terminos. Videtur autem & aliorum contrariorum ab his afferre diffinitionẽ. quæ enim plurimum a seinuicem distant eorum quæ sunt sub eodem genere, contraria esse diffiniunt. Non videtur autem quãtum suscipere magis & minus, vt bicubitum: neq; enim alterum altero magis bicubitum * neque in numero, vt tria quã quinque nihil magis quinq; aut tria dicuntur, neque quinq; quã tria, nec tempus alterum altero magis tẽpus dicitur, nec in nullo eorum quæ dicta sunt omnino. magis & minus dicit. quare quantum non suscipit magis & minus. Propriũ autem maxime quanti est, quod æquale & inæquale dicitur. Vnumquodq; enim eorum quæ dicta sunt quantorum, æquale & inæquale dicitur. vt corpus, æquale & inæquale dicitur. & numerus & tempus, æquale & inæquale dicitur, similiter autem & in aliis quæ dicta sunt, vnumquodq; æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero quæcũque quanta non sunt, non prorsus videbitur æquale & inæquale dici, vt dispositio æqualis & inæqualis non omnino dicitur, sed magis similis & dissimilis, & album æquale & inæquale non omnino dicitur, sed simile * vel dissimile: quare quanti maxime sit proprium: æquale & inæquale dici.

Dubitatio hæc soluitur a Gilberto porretano in libro sex pricipiorũ, in ca. de vbi circa finẽ

a.l. magis & minus bicubitum.

a.l. sed magis simile.

De his quæ ad aliquid.

AD aliquid vero talia dicunt, quæcũq; hæc ipsa quæ sunt aliorum esse dicuntur, vel quomõ libet alter ad alterum, vt maius hoc ipsum qđ est alterius dr̃, aliquo enĩ maius dicit, & duplũ alterius dr̃ hoc ipsum qđ est: alicuius enim du-

plum dicitur, similiter autem & alia quæcũque huiusmodi sunt. At vero sunt etiam & hæc ad aliqd: vt habitus, dispositio, sensus, scia, propositio: hæc enim oia quæ dicta sunt hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodo libet aliter ad alternm, & non aliud quiddam. habitus enim alicuius habitus esse dicitur & scientia alicuius scia, & positio alicuius positio, & alia vero similiter. Ad aliquid igitur sunt, quæcũque hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur, vel q̃uo libet aliter ad alterum: vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus. n. mons dicitur ad aliquid) & simile alicui simile, & cætera talia similiter ad aliquid dicunt. Sunt aũt & accubitus, & statio, & sessio positiones quædã. positiones vero ad aliquid sunt iacere aũt & stare vel sedere, ipsa quidem nõ sunt positiões, denominatiue vero dicunt ab iis, quæ dictæ sunt, positionibus. Inest aũt & contrarietas in iis quæ sunt ad aliquid, vt virtus vitio contrarium, cum sit vtrũque eorum ad aliquid, & scia ignorantiæ. Non autem omnibus iis quæ sunt ad aliquid insunt contraria *. duplici enim nihil est contrarium, neq; triplici, neq; vlli talium. Videntur autem & magis & minus ea quæ ad aliquid sunt, suscipere. Simile enim & dissimile magis & min⁹ dicitur: & æquale & inæquale magis & minus dicitur: cum vtrũque sit ad aliquid: simile enim alicui simile dicitur, & inæquale, aliqui inæquale. Nõ autem omnia quæ sunt ad aliquid, suscipiunt magis & minus. duplum. n. nõ dicitur magis & minus duplũ, nec aliqd talium. Oia aũt quæ sunt ad aliqd ad conuertentia dicũtur, ut seruus, dñi seruus, & dominus, serui dñs esse dicitur, & duplum, dimidii duplũ: & dimidiũ dupli dimidium & maius, minore maius, & minus maiore minus: similiter aũt & in aliis. Sed casu aliquotiens differẽt ſm locutionẽ, vt scientia scibilis scia dicitur: & scibile scia scibile, & sensus sensibilis sensus: & sensibile sensu sensibile. At vero aliquotiens non videbitur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur assignetur, sed peccet is qui assignat, vt ala si assignetur auis: non conuertitur vt sit auis alæ. non enim prius conuenienter assignatum est ala auis neque enim quatenus auis est, eatenus ala

a. I. ad ali qd inest cõtrarietas.

ipsius dicitur, sed in eo quod alata est, multorum enim & aliorum, alæ sunt, quæ non sunt aues. Quare si assignetur cõuenienter: & conuertitur, vt ala, alati ala est, & ala, alatũ, alatum. Aliquotiés autem forte & nomẽ fingere necesse erit: si non fuerit nomen impositum ad quod conuenienter assignetur, vt temo si assignetur nauigii, non est assignatio conueniens: neque enim in eo quod nauigium est: in eo ipsius temo dicitur, sunt enim nauigia, quorum temones non sunt, quare non conuertitur, nauigium enim non dicitur temonis nauigium. Sed forte cõuenientior assignatio erit: sic quodammodo assignetur, temo temonatæ rei temo est aut quomodocũq; aliter, nomen enim non est, positum, & conuertitur si conuenienter assignetur, temonatum enim temone temonatum est. Similiter autem & in aliis, vt caput conuenientius assignabitur capiti caput, quam si animalis assignetur, neq; enim in eo quod est animal, caput habet, multa.n. animalia sunt capita non habentia. Sic autem fortasse facillime quis sumet, quibus posita nõ sunt nomina: si ab iis quæ prima sunt, & iis ad quæ conuertuntur, nomina ponantur, vt in iis quæ prædicta sunt: ab ala alatum, a temone temonatum. Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur: si conuenienter assignentur, ad conuertentia dicuntur, qm̃ si ad quodlibet aliud assignentur, & non ad id ad quod dicuntur: non conuertuntur, dico autem quoniam neq; eorum quæ in confesso ad conuertentia dicuntur, & nomina eis posita sunt nihil conuertitur, si ad aliquid eorum quæ sunt accidentia assignẽtur, & non ad id quod dicuntur, vt seruus si non domini assignetur, sed hominis, vel bipedis, vel cuiuscũq; talium: non conuertitur, neque enim dici potest: homo, est serui homo, non enim conueniens est assignatio. Si tamen* conuenienter assignetur ad quod dicitur omnibus aliis sublatis quæcũque accidentia sunt, relicto autem solo illo ad quod assignatum est conuenienter semper ad ipsum dicetur, vt si seruus ad dominum dicitur, circũscriptis omnibus quæ accidentia sunt domino, vt esse bipedem vel scientiæ susceptibilem, vel hominẽ, relicto vero solo quod dominus est: semper seruus ad ipsum

* a.l. Amplius, si tamen

ad ipsum dicetur, seruus enim domini seruus dicitur. Si autẽ non conuenienter ad id ad quod dicitur assignetur: circunscriptis omnibus aliis, relicto autem eo solo ad quod assignatum est, non dicetur ad ipsum. assignetur enim seruus hominis, & ala auis, & circunscribatur ab homine esse dominum: non enim amplius seruus ad hominem dicetur. cum enim dominus non sit, neq; seruus est. Similiter & de aue: si adimitur eam alatam esse. non enim amplius erit ala ad aliquid. cum enim non sit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet assignare ad id ad quod conuenienter dicitur & si sit nomen positum, facilis erit assignatio, si autem non sit, fortasse necessarium erit nomen fingere. si autem sic assignetur, manifestum est quoniam omnia quæ ad aliquid sunt ad conuertentia dicuntur. Videntur autẽ ad aliquid, simul esse natura. & in plurimis quidem verum est, in aliquibus vero nõ verum. simul enim duplum & dimidium sunt, & cũ sit dimidium duplum est. & cum sit dominus, seruus ẽ. & cũ sit seruus, dominus est. similiter autem his, & alia. Simul autem hæc auferunt sese inuicem. si enim non sit duplum: nõ erit dimidium. & si non sit dimidium: non erit duplum. similiter autem & in aliis quæcunque talia sunt. Non autem in omnibus his quæ ad aliquid verum videtur, esse simul natura. scibile enim scientia prius videbitur esse. nãq; in pluribus præexistentibus rebus scientias accipimus, in paucis enim vel nullo quisquam hoc perspiciet simul cum scibili scientiam esse factam. Amplius. Scibile sublatum simul aufert scientiam, scientia vero simul non aufert scibile. nam si scibile non sit, non erit scientia, nullius enim erit * scientia. scientia vero si non sit, nihil prohibet esse scibile, vt circuli quadratura si est scibilis, scientia quidem eius nondum est, illa vero scibile est. Amplius. Animali quidem sublato non erit scientia, scibilium vero plurima esse contingit. Similiter autem his sese habent ea quæ de sensu sunt. sensibile enim prius quam sensus esse videtur: sublatum enĩ sensibile. simul aufert sensum. sensus vero, sensibile, non simul aufert. sensus enim circa corpus & in corpore sunt sen-

* a.l. ãpliº erit.

D

a.l. sensibiliū eni & corp9 est.
a l. sensibile autē nō vt calidum.
Dubium.
a.l.anhoc
a.l.nō habet primarū substantiarū.

sibile autem sublato aufertur & corpus sensibile enim corpus est.*cū aūt corpus nō sit:auferē & sensus. quare simul aufert sensibile,sensum. Sēsus vero sensibile nō simul aufert. sublato enim aīali,sensus quidē auferē sensibile aūt erit corpus.vt calidū,*dulce,amarū,& oīa alia quæcūque sunt sensibilia.Amplius.sensus quidē simul cū sensitiuo fit.simul enī fit aīal,& sensus sensibile vero ante aīal aut sensum est.ignis enim & aqua & alia huiusmodi ex quibus ipsum animal cōstat.ante sunt q̄ animal omnino sit, aut sensus. quare prius sensibile q̄ sensus esse videbitur. Habet aūt dubitationem verū nulla substantia ad aliquid dicatur,queādmodū videtur si hoc*cōtingat secundū quasdā secundas substantias. Nam in primis substātiis verū est.nā neque tota neque partes primarum substantiarum:*dicuntur ad aliquid. nam quidam homo,non dicitur alicuius quidam homo: neque quidam bos:alicuius quidam bos. Similiter autem & partes, quædam enim manus:non dicitur alicuius quædam manus,sed alicuius manus.& quoddā caput nō dicitur alicuius quoddā caput,sed alicuius caput.Similiter aūt & in secundis substantiis:atq; hoc quidē in pluribus.vt homo nō dicitur alicuius homo.nec bos alicuius bos.nec lignū alicuius lignū,sed alicuius possessio dicitur:in huiusmodi ergo manifestū est, quoniā nō sunt ad aliquid.In aliquibus vero secundis substātiis: habet dubitationē.vt caput alicuius caput dicitur,& manus alicuius dicitur manus,& singula huiusmodi.quare hæc fortasse ad aliqd esse videbuntur. Si igitur sufficiēter eorū quæ sunt ad aliquid definitio assignata est: aut omnino difficile, aut impossibile est ostendere quod nulla substantia eorum quæ sunt ad aliquid dicitur. Si aūt nō sufficiēter, sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum est esse,ad aliquid quodā modo se habere,fortasse aliquid cōtra ista dicetur,Prior vero diffinitio sequitur quidē omnia ea quæ sunt ad aliquid, nō tamen in ipsis idem est cū eo quod est esse ad aliquid,ipsa quæ sunt aliorum dicantur.Ex his autem manifestum est quod si quis aliquid eorum quæ sunt ad aliquid definite sciet: & illud ad quod dicitur definite sciturus est.Manifestū igitur & ex ipsis

est. si enim nouit aliquis hoc quod aliquid est (est autem esse iis quæ ad aliquid sunt, idem ac ad aliquid aliquo modo se habere) & illud nouit ad qđ hoc aliquo modo se habet. si enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo se habet, neque si ad aliquid hoc aliquo modo se habet, noscet. Sed & in singulis palam hoc est. vt si quid nouit quis definite quod duplum est, & cuius duplum est, mox definite nouit: si enim nullius definitorum nouit ipsum duplum esse, neque si sit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid si nouit quis quod melius est, & quo melius est statim definite necessarium est nosse. Propter hæc autem non indefinite hoc cognoscet quod hoc est peiore melius. suspicio enim hæc est, non scientia: non enim adhuc sciet exacte quod est peiore melius. si enim sic accidit, nihil est deterius ipso. Quapropter palam est quod necessarium est si nouerit quis aliquod relatiuorum definite, & id ad quod dicitur definite necesse est nosse. Caput vero & manus, & eorum singula quæ substantiæ sunt ea ipsa quæ sunt sciri definite possunt, ad quod vero dicantur non est necessarium scire. cuius enim hoc caput, vel cuius hæc manus sit, non est scire definite. quare nō erunt hæc ad aliquid. Si vero non sunt hæc eorum quæ sunt ad aliquid, verum erit dicere quod nulla substantia eorum est quæ sunt ad aliquid. Fortasse autem difficile sit de huiusmodi rebus vehementer asserere, nisi id sæpe pertractatum sit. dubitasse autem de horum vnoquoq; non est inutile. Dubitare de singulis nō est inutile. ui de ꝗ hoc ꝑmo to. cap. I.

De quali & qualitate.

Valitatem vero dico, secundum quam quales quidā esse dicuntur. Est aūt qualitas, eoꝝ quæ multipliciter dicunt. Vna quidē igitur spēs qualitatis. habitus & dispositio dicātur. Differt aūt habitus a dispositiōe: ꝙ ꝑmanentior * & diuturnior est. Tales vero sunt sciētiæ & virtutes ꝑ sciētia enim videtur esse ꝑmanentiū, & diuturnorū. * si quis vel mediocriter sumat sciētiā, nisi grandis ꝑmutatio facta, sit vel ab ægritudine, vel ab aliquo huius

Vide pro hoc 5. Meta. 9.

a. I, quod multo permanentior.

a. I. difficiliter mobilium.

modi, similiter autem & virtus. vt iustitia, & temperantia, & singula talium non videntur posse facile moueri, neque facile permutari. dispositiones vero dicuntur quæ sunt facile mobilia, & cito pmutabilia. vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & sanitas, & quæcunque alia huiusmodi: afficitur enim quodammodo secundum eas homo: cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ægritudinem transit. similiter autem & in aliis nisi aliqua earundem contingit per temporis longitudinem congenita, & immobilis vel omnino difficile mobilis existens: quam iam quispiā vt *habitum vocet. Manifestum est autem, quod hæc volunt habitus dicere, quæ sunt diuturniora, & difficilius mobilia. Nanque disciplinas non multum retinentes, sed facile mobiles existentes: non dicunt habitum habere, & tamen dispositi sunt aliquo modo secundū sciētiā peius, meliusve. quare differt habitus a dispositione, quod hæc quidē facile mobilis sit, ille vero diuturnior & difficilius mobilis. Sunt autē habitus & dispositiones, dispositiones vero nō necesse est habitus esse. qui enim retinent habitū: & quodāmodo, dispositi sunt secundum ipsos: qui autem dispositi sunt, nō omnino retinent habitum. Aliud vero genus qualitatis est secundū quod pugillatores vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus, & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim quoniā sunt dispositi aliquo modo vnumquodque huiusmodi dicitur: sed quod habent naturalem potentiā, vel impotentiā facile aliquid facere, vel nihil pati. vt pugillatores, vel cursores dicuntur, nō q sint dispositi aliquo modo, sed q habeant potentiam naturalem vel impotentiam aliquid facile faciendi. Salubris vero dicuntur: eo q habeant potentiam naturalem. vt nihil a quibuslibet accidētibus facile patiātur, insalubres vero quod impotentiam habeant naturalem nihil facile a quibuscunque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle se habent. durum enim dicitur quod habeant potentiam non facile secari: molle vero quod eiusdem ipsius habeat impotentiam. Tertium vero genus qualitatis

*a.l. quispiam fortasse.

est: passibiles qualitates & passiones. *Sunt autem huiusmo di, vt dulcedo & amaritudo, & austeritas, & omnia his cognata, amplius, & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Qđ quidem igitur & hæ qualitates sunt: manifestum est. quæcunque enim has susceperint: ipsa qualia dicuntur secundũ ipsas: vt mel quoniam dulcedinem suscepit, dicitur dulce, & copus album, quoniam albedinem suscepit. similiter & in cæteris. *Passibiles vero qualitates dicuntur non quod ea quæ illas susceperint qualitates, aliquid patiatur (neq; enim mel quoniam aliquid passum sit. dicitur dulce, neque aliquid aliud huiusmodi) similiter autem his, & calor & frigus passibiles qualitates dicuntur, non, quod ea quæ illas suscipiunt, aliquid passa sint, sed quoniam secundum sensus vnaquæque dictarum qualitatum passionis effectiua est, passibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim passionem quandam secundũ gustum efficit: & calor secundum tactum. similiter autem & aliæ. Albedo autem & nigredo & cæteri colores non eodem modo iis, quæ dicta sunt passibiles qualitates dicuntur sed eo quod ipse ab aliqua passione innascuntur. quoniam enim fiunt propter aliquam passionem multæ colorum mutationes: manifestum est. erubescens enim aliquis, rubeus factus est. & timens pallidus, & vnumquoque talium (quare etiam si quis natura aliquid talium accidentium perturbatio nem ve passus est. similem *colorem verisimile est eum habere. Quæ enim effectio nunc in eo quod verecundetur circa corpus facta est: etiã secundum naturalẽ constitutionẽ eadem, fieri potest affectio, vt & naturalis color similis sit, quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus passionibus difficile mobilibus & permanentibus principiũ sumpserunt. passibiles qualitates dicuntur. siue enim secundũ naturalem constitutionem, pallor fit aut nigredo: qualitates dicuntur (quales enim secundum eas dicimur) siue propter ægritudinem longam. vel propter æstum eidem contingit nigredo, vel pallor. & non facile prætereunt, vel etiam per vitam permanent. passibiles qualitates & ipsæ dicuntur. similiter enim quales secundum eas dicimur. Quæcunque ve-

a.l. qualitates uel passiões.

a.l. cæteris se hẽt.

a.l. quare & si quis natura talium aliquã passionũ passus est ex aliquib⁹ naturalib⁹ accidẽtibus similem.

ro ex iis quæ facile soluuntur, & cito transeunt, fiunt, passiones dicuntur, qualitates vero minime. non enim aliqui secundum ipsas dicuntur quales, neque enim qui propter verecundiam rubeus factus est, rubeus dicitur. neque cui pallor propter timorē venit, pallidus est, sed magis eo ꝙ aliqd passus est quare pasiones quidē huiusmodi dicũtur, qualitates vero minime. Similiter autē his, & secundũ animã passibiles qualitates & pasiones dicuntur. quæcunqꝫ enim mox innascendo ab aliquibus passionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur & ipsæ vt amentia, mētis alienatio & ira, & alia huiusmodi. quales enim secundũ eas dicuntur, idest iracundi atqꝫ amētes. similiter aũt & quæcũqꝫ alienationes nõ naturales, sed quæ ab aliquibus aliis accidētibus factæ sunt difficile prætereũtes, & omnino immobiles, qualitates sunt etiã huiusmodi. quales enim & secũdũ eas dicuntur. Quæcũqꝫ vero ab iis quæ facile & cito prætereunt, fiũt passiones dicuntur. vt si quis cõtristatus, iracundior fiat * nõ enim dicitur iracundus, qui huiusmodi pasione iracundior est, sed magis quia aliquid passus. quare pasiões qdē hmõi dicũtur, q̃litates vero minime. Quartũ vero genus qualitatis est figura, & circa vnũquodqꝫ cõstans forma, amplius autē ad hæc rectitudo, & curuitas, & si quid aliud his simile. secundũ enim vnũquodque eorũ quale quid dicitur. triangulum enim vel quadrangulũ esse quale quid dicitur, & rectũ aut curuum, & secundũ etiã formã vnũquodque quale dicitur. Rarum vero & spissum, & asperum & leue putabuntur quidem quale quid significare, sed aliena huiusmodi putantur esse a diuisione quæ circa quale est. quandam enim positionē magis videntur partium vtrũque monstrare. spissum enim dicitur, eo ꝙ partes sibiipsis propinque sint. rarum vero eo ꝙ distent a seinuicem. & leue quidem, ꝙ in rectitudine aliquomodo partes iacent. asperum vero ꝙ hec quidē superet. illa vero sit inferior. fortasse quidē igitur alius quispiã modus apparuerit qualitatis. sed fere qui maxime dicuntur hi sunt. qualitates itaqꝫ sunt, quæ dictæ sunt. Qualia vero sunt, quæ secundum has denominatiue dicuntur, vel quomodo-

Margin notes: *.i. fiat passio dicitur. — Diffinitio qualium.

libet aliter ab iis. In plurimis. itaq; & fere in oĩbus denoĩati
ue dicuntur. vt a candore candidus, & a grãmatica grãmaticus, & a iustitia iustus, & similiter & in aliis. In aliquibus vero eo ꝙ nõ sunt posita qualitati nomina nõ cõtingit ea quæ dicuntur, ab iis denominatiue dici. vt cursor, aut pugillator qui secundum naturalem dicitur potentiã, a nulla qualitate denominatiue dicitur. non enim posita sunt nomina potentiis * secundum quas isti quales dicuntur, sicuti disciplinis secundum quas pugiles vel palæstrici secundum dispositionẽ dicuntur. Pugilatoria enim & palæstrica disciplina dicitur. quales vero ab his denominatiue dicuntur, qui disponũtur. Aliquando aũt & posito nomine, nõ dicitur denominatiue, ꝙ secũdam eã quale dicitur. vt a virtute studiosus. eo enim ꝙ virtutem habeat studiosus dicitur. sed non denominatiue a virtute. Non autem in pluribus hoc tale est. qualia ergo dĩcuntur, quæ denominatiue a dictis qualitatibus dicũtur, aut aliquo modo aliter ab eis. Inest autem & contrarietas secundum qualitatem, vt iustitiæ iniustitia contraria est, & albedo nigredini, & alia. Similiter autem & ea quæ secundum eas qualia dicuntur. vt iniustum iusto, & album nigro. Non in omnibus autem, hoc accidit, rubro enim aut pallido, aut huiusmodi coloribus, nihil est contrarium qualibus existentibus. Amplius Si contrariorum alterum fuerit quale, & reliquum erit quale, hoc autem palam est ex singulis proponenti alia prædicamenta. vt si est iustitia iniustitiæ cõtrariũ. quale aũt est iustitia, quale igitur & iniustitia. nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitiæ, neq; quantum, neque ad aliquid. neque vbi, nec omnino aliquid huiusmodi nisi quale. sic autem & in aliis quæ secundũ quale sunt contraria. Suscipiunt autem qualia magis & minus. Albũ .n. magis & minus. albũ alterum altero dicitur, & iustum alterum altero magis & minus. Sed & ipsa intensionem suscipiunt. cum candidum nanque sit, contingit amplius candidum fieri. non tamen omnia sed plurima. Iustitia nanque si dicatur magis & minus iustitia, potest quilibet ambigere, similiter autem & in aliis dispositionibus, quidam

a.l. potentiis iis.

enim dubitant de talibus.iustitiam nanque iustitia non omnino aiunt magis & minus debere dici:nec sanitatem sanitate,minus autem habere alterum altero sanitatem aiunt: & iustitiam alterum minus altero habere dicitur, sic autem & grammaticam,& alias dispositiones. sed tamen ea quae secundum eas dicuntur,*indubitanter recipiunt magis & minus.grammaticior enim alter altero dicitur:& iustior,& sanior,sic autem & in aliis. Triangulum vero & quadrangulum non videntur magis & minus suscipere: neque aliqua aliarum figurarum.quae enim diffinitionem trianguli recipiunt & circuli,omnia similiter trianguli vel circuli sunt:eorum autem quae non recipiunt rationem eandem,nihil magis alterum altero dicetur.nihil enim quadratũ magis quã parte altera longius,circulus est.neque alterũ enim, recipit circuli rationẽ.simpliciter autem si vtraq; nõ recipiunt propositi rationẽ,non dicetur alterũ altero magis. nõ ergo omnia qualia recipiunt magis & minus.Horũ itaque quae praedicta sunt:nihil est propriũ qualitatis. Similia vero aut dissimilia secundum solas dicũtur qualitates.Simile enim & dissimile alterum alteri non est secundum aliud,nisi secundum id quod quale est.Quare proprium est qualitatis secundum eam simile vel dissimile dici. At vero non decet conturbari:ne quis nos dicat de qualitate propositũ facientes, multa eorum quae sunt ad aliquid connumerasse: habitus enim & dispositiones eorum quae ad aliquid sunt esse dicebamus. Pene enim in omnibus qualitatibus *genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quae sunt singularia nam cum disciplina genus sit:idipsum qd' est alterius dicitur, alicuius enim disciplina dicitur.eorum vero quae singularia sunt nihil ipsum quod est alterius dicitur.vt grãmatica nõ dicitur alicuius grammatica,nec musica alicuius alterius musica.sed forte secundũ genus.& hae ad aliquid dicuntur. vt grãmatica alicuius dicitur disciplina,non alicuius grãmatica:& musica alicuius disciplina,non alicuius musica. quapropter quae singularia quidem sunt non sunt ad aliquid.dicimur autem quales secundum singula, haec enim & habemus, scientes

Margin notes: a.l.dũ qualia. — Remouet dubitationem. — a.l.oibus talibus qualitatibus.

* enim dicimur. eo quod habemus singularũ scientiarũ aliquas. quare hæ erunt etiam qualitates quæ singulares sunt secundum quas aliquando & quales dicimur, hæ autem nõ sunt eorum quæ sunt ad aliquid. Amplius, si contingit idem ipsum & quale & ad aliquid esse, nihil est inconueniens in vtrisque hoc generibus enumerare.

a l. hac. n. & hẽmus scias.

De agere & pati.

Recipit autem agere & pati contrarietatẽ & magis & minus. Calefacere enim ei quod est frigefacere contrarium est, & calefieri ei est frigefieri, & delectari ei quod est contristari. quare suscipiunt contrarietatem, & magis & minus, est enim calefacere & magis & minus: & calefieri magis & minus. & tristari magis & minus. suscipiunt igitur magis & minus agere & pati. de his igitur tot dicuntur.

De cæteris Prædicamentis.

Dictum est autem & de eo ꝙ est situm esse in iis quæ sunt ad aliquid ꝙ denominatiue a positionibus dicitur. De reliquis vero, id est quando, & vbi, & habere, propterea ꝙ manifesta sunt, nihil de ipsis aliud dicitur quam quæ in principio dicta sunt: ꝙ habere quidem significat calceatum esse, armatum esse. vbi vero vt in Lycio, in foro, & alia quæcunque de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus quæ proposuimus sufficiunt dicta.

De oppositis.

De oppositis autem quot modis solent opponi dicendum est: dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut vt ad aliquid, aut vt cõtraria, aut vt priuatio & habitus, aut vt affirmatio & negatio. Opponitur aũt vnũquodq; istoꝝ vt sit figuratim dicere tanquã ad aliquid quidẽ, vt duplũ dimidio: tanquam

Tertia ps

contraria autē, vt malū bono: tanquā aūt secundū priuatione, & habitū, vt cæcitas & visio tāquā vero affirmatio & negatio, vt sedet nō sedet. Quæcunq; igit vt ad aliquid opponuntur, ea ipsa quæ sunt oppositorū dicuntur, aut quolibet aliter ad ipsa. vt duplū dimidii, hoc ipsum qđ est, alterius dicitur. alicuius enim duplū dicitur, & sciētia scibili tanquā ea quæ sunt ad aliquid opponitur. & dicitur sciētia ipsum qđ est scibilis, & scibile dicitur ipsum quod est oppositū ad sciētiā. scibile enim aliquo dicitur. s. sciētia scibile. quæcūq; ergo opposita sunt tanquā ad aliquid, ea ipsa quæ sunt oppositorū, vel alio quolibet modo adinuicē dicuntur. Illa vero quæ opponuntur vt cōtraria, ea ipsa quidē quæ sunt nullo modo ad seinuicē dicuntur, cōtraria tamen sibiinuicē dicūtur. neq; enim bonū, mali dicitur bonū, sed cōtrarium. * quare differunt abinuicē hæ oppositiones. Quæcunq; vero cōtrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necessariū sit alterum ipsoꝝ inesse, horū nihil est medium. Quorum vero nō est necessarium alteꝝ inesse, horum oīno est aliquid medium. vt ægritudo & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, & necessariū est alterū ipsorum inesse aīalis corpori, * vel ægritudinē, vel sanitatem. & par quidē & impar de numero prædicātur, & necesse est horum alterum numero inesse vel par vel impar. & nō est horum aliqđ medium, neque ægritudinis & sanitatis neq; imparis atque paris. Quorum autē nō est necessarium alterum inesse, eorum est aliquod medium vt nigrum & albū in corpore animalis * nata sunt fieri, & nō est necessarium alterum eoꝝ inesse corpori. nō enim omne corpus vel album vel nigrum est sed & prauum & studiosum prædicantur quidē de hoīe & de aliis cōpluribus, nō est autem necessarium alterū eorum inesse iis de quibus prædicantur, nō enim omnia aut praua aut studiosa sunt, sed est aliquid eoꝝ medium, vt albi & nigri, fuscum & pallidum. & quicunq; alii colores, praui vero & studiosi. q̄ neq; prauum neq; studiosum est. in aliquibus igitur mediis posita sunt noīa. vt albi & nigri, fuscū & pallidum, & quicunq; alii huiusmodi colores, in aliq̄bus

a.l. sed cōtraria neque albū nigri album, sed cōtrariū.

a.l. i aīalis corpe

a.l. nō habet aīalis

vero nō est nomine facile medium assignare vtriusq; vero extremoꝝ negatione medium definitur, vt qđ neque bonum neque malum, est neque iustum neque iniustum. Priuatio vero & habitus dicuntur quidē circa idē aliquid. vt visio & cæcitas circa oculum. Vniuersaliter autē dicere est in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicit vtrunque eorum fieri. priuari vero tunc dicimus vnūquodque habitus susceptibilium, quando in quo natū est inesse, vel quādo illud natū est habere, nullo modo insit. edentulū enim dicimus non qđ nō habet dentes, & cæcū nō qđ nō habet visum, sed qđ nō habet quando natū est habere. aliqua enim ex natiuitate neq; dētes habēt, neq; visum. sed nō dicūtur edentula, neq; cæca. Priuari vero & habere habitū nō est priuatio & habitus. Habitus enī visus est, priuatio vero cæcitas. habere aūt visum, nō est visus: nec cæcū esse, cæcitas. Priuatio enim quædā est cæcitas: cæcū vero esse priuari, nō priuatio est. Amplius si idē esset cæcitas & cæcū esse, vtraq; de eodē prædicarētur. sed cæcus quidē dicitur hō, cæcitas vero hō nullo modo dicitur. Opponi quidē etiā ista videntur priuari scilicet & habere habitū quēadmodū priuatio & habitus. idē enim modus est oppositionis. nā sicut cæcitas visui opponitur, sic cæcū esse & visum habere opponūtur. Nō est aūt neq; hoc qđ sub affirmatione & negatione est: affirmatio & negatio. affirmatio nāque oratio affirmatiua est, & negatio oratio negatiua. qđ vero sub affirmatiōe & negatiōe est, nulla est oratio sed res. * dicūtur aūt hæc esse opposita adinuicē, tanquā affirmatio & negatio. nā & in his, modus oppositionis idem est, sicut. n. affirmatio ad negationē opponit (vt qđ sedet, ei qđ nō sedet) sic & res quæ sub vtroq; est opponitur. s. sedere aliquē ad nō sedere. Quod aūt priuatio & habitus nō opponuntur vt ad aliquid manifestū est. nō enī dicitur idipsum quod est oppositi. visus enim non est cæcitatis visus, nec vllo alio modo ad ipsum dicitur. similiter autem neque cæcitas visionis cæcitas dicatur, sed priuatio quidem visionis dicitur. cæcitas vero visionis non dicitur: neque visus cæcitatis. * Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur.

a. l. nō habet, sed res.

a. l. nō habet, neq; visus cæcitatis.

dicuntur quare si cæcitas eorum quæ ad aliquid sunt, esset vtique & cõuerteretur ad illud ad qđ dicitur, sed nõ cõuertitur: nõ enim dicitur visus cæcitatis visus. Quod aũt neque vt contraria opponuntur quæ secundum priuationẽ & habitum dicuntur: ex his manifestum est, contrariorum enim quorũ nihil est medium, necesse est vel in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicãtur. alterũ ipsorũ inesse semper, eorum enim nihil mediũ erat quorũ alterum inesse, susceptibili, necessariũ erat, vt in languore & sanitate, & impari atque pari. quorum vero aliquid mediũ est: nunquã necesse est omni inesse alterũ. neque enim necesse est omne susceptibile vel candidũ, vel nigrũ esse: neque frigidũ vel calidũ horũ enim mediũ. aliquid, nihil esse prohibet. insuper aũt & horũ erat aliquid mediũ: quorũ alterũ inesse susceptibili nõ necessariũ erat, præter illa qbus vnũ inest naturaliter, vt igni calidũ esse, & niui candidũ. in his enim determinate necessariũ alterũ est inesse, & nõ vtrũuis cõtingit. nõ enim possibile est ignẽ frigidũ esse neque niuẽ nigrã. quare omni quidem susceptibili non necessariũ est alterum ipsorum inesse, sed solis quibus natura vnũ inest. & his determinate vnum non vtrũuis cõtingit. in priuatione aũt & habitu, neutrũ eorum quæ dicta sunt verũ est. non enim semper alterũ eorũ inesse susceptibili necessarium est, quod enim nondũ natũ est habere visum, neque cæcũ, neque visum habẽs dicitur, quare non erunt hæc. vt ea cõtraria quorum nihil est medium, sed neque vt ea quorum aliquid est medium. necessarium enim est aliquando omni susceptibili alterum eorum inesse, quando enim iam ad habendam visionem natum fuerit, tũc aut cæcum, aut habens visum dicetur. Et eorũ nõ determinate alterum, sed vtrumuis contingit non enim necessarium est vel cæcum vel visum habens esse: sed* utrumuis cõtingit. in contrariis autem quorum aliquid medium est, nunquam necessarium erat omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam. & his determinate vnum & non vtrumuis contingit. *Vnde palam est quod secundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur, ea quæ secundum priua-

a. l. nõ. n. necessario uł cæcũ uł uisũ habẽs dicetur determinate, sed a l nõ habet & nõ vtrũuis contigit.

tionem & habitum opponuntur. Amplius. In cõtrariis quidem cum sit susceptibile. adinuicẽ mutationem fieri possibile est, nisi alicui vnum natura inest, vt igni calidum, etenim *sanum possibile est languere. & candidũ nigrũm fieri, & calidum frigidum, & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum fieri possibile est. prauus enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas (etsi ad modicũ aliquid proficiat, vt melior sit) si certe semel quãuis modicũ incrementũ sumpserit palã est, quia aut pfecte mutabitur, aut satis multum incrementum sumet. semper. n. bene mobilior ad virtutem fit. etiam quodcunq; incrementum sumpserit a principio. quare etiã verisimile est plenius eũ sumere incrementum. & hoc dũ semper fit, perfecte in contrariũ habitũ restituetur. nisi forte tẽpore prohibeatur. Verum in priuatione & habitu impossibile est adinuicẽ mutationẽ fieri. ex habitu enim in priuatione mutatio fit, a priuatione vero in habitũ impossibile est. neque enim cæcus factus aliquis rursus vidit neque cũ caluus fuerit. rursus comatus factus est, neq; cum fuerit edentulus, dentes ei iterum orti sunt. Quæcunque vero tanquam affirmatio & negatio opponuntur, palã est ꝙ nullo prædictorũ modo opponuntur. in solis enim his necessariũ est semper. hoc quidẽ eorũ verum, illud aũt falsum esse. neque enim in contrariis, necessariũ est semper alterum verũ esse, alterum autem falsum. neque in iis quæ ad aliqd sunt. neque in habitu & priuatione, vt sanitas & lãguor cõtraria sunt. & neutrũ horũ neq; verum neque falsum est. similiter aũt & duplum & dimidiũ tanquã ad aliquid opposita sunt, & nõ est eorum neutrum. neq; verum neq; falsum. sed neque ea quæ secundũ priuationẽ & habitum dicuntur sicut visio & cæcitas. Omnino autẽ eorum quæ secundum nullã dicuntur cõplexionẽ nihil neque: verũ neque falsum est. oĩa autẽ quæ dicta sunt sine cõplexione dicuntur. verum tamen maxime tale hoc, cõtingere videbitur in iis quæ secundum cõplexionẽ cõtraria dicuntur. sanũ nanque esse Socratẽ, at languere Socratẽ, contrarium est. Sed neque in his necessarium semper alterum verum esse, & alterum falsum.

a. l. calidũ & niui album, eteni

Theo. 102.

cum enim Socrates sit, aliud quidem verum, aliud autẽ falsum erit, cum vero non sit ambo falsa sunt. neque enim languere neque sanum esse verum est, cum ipse non sit omnino Socrates. In priuatione vero, & habitu cũ nõ sit, omnino, neutrum verum est. cum autem sit non semper alterum quidem verũ erit. alterum autem falsum. habere nanq; uisum Socratem ei quod est cæcum esse Socratẽ opponitur. sicut priuatio & habitus. & cũ sit non necessarium est alterũ verum esse vel falsum, cum enim nondũ sit natus habere, vtraque falsa sunt. & cum non sit omnino Socrates, similiter quoque falsa sunt vtraque & visum eũ habere, & cæcum eũ esse. In affirmatione vero & negatione semper siue sit, siue non sit, hoc quidem falsum, erit, illud autem verum. Languere nanque Socratem, & non languere Socratẽ cum ipse sit, palam est quod alterũ eorũ verum alterum vero falsum est. & cum non sit, similiter. Languere etenim cũ nõ sit falsum est. non languere aũt, verũ. Quare in his solis ꝓpriũ erit semper alterum eorũ verum, alterum falsum esse, quæcunque tanquã affirmatio & negatio opponũtur. Cõtrariũ aũt bono quidẽ ex necessitate malũ est: hoc aũt per singulorũ inductionẽ palam est. ut sanitati languor & iustitiæ iniustitia & fortitudini timiditas, similiter autem & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonum est contrarium, aliquando malum. defectui enim (cum malum sit) superabũdãtia cõtraria est, cũ sit etiã ipsa malũ. similiter aũt & mediocritas cũ vtrique cõtraria sit, bonũ est. Sed in paucis quis tale hoc aspiciet, in pluribus vero semper malo bonũ contrariũ est. Amplius, Contrariorũ nõ necessariũ est si alterũ sit, & reliquũ esse. Sanis nanq; omnibus, sanitas quidẽ erit languor vero nõ. similiter ãt albis omnibus, albedo quidẽ erit nigredo vero nõ. Amplius. Si ei quod est Socratem sanũ esse Socratẽ languere cõtrariũ est, non cõtingit aũt simul vtraque eidẽ inesse, nõ vtique continget cũ alterũ contrariorũ sit & reliquum esse. cum enim sit Socratẽ sanum esse languere Socratem non erit. Palã vero est quod circa idẽ, aut specie, aut genere nata sunt fieri cõtraria. Languor nanque & sanitas in

De cõtrarijs.

corpore animalis nata sunt fieri. albedo autē & nigredo, simpliciter in corpore. Iustitia vero & iniustitia in anima hominis. Necessarium autem est omnia contraria, vel in eodem genere esse, vel in contrariis generibus, vel ipsa genera esse. album enim & nigrum in eodē genere sunt. color enim eorum genus est, iustitia vero & iniustitia in contrariis generibus, illius nanque virtus genus est, huius autem vitium. bonum vero & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

De priori.

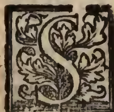

Rius autem alterum altero dicitur quadrupliciter, Primo quidē & * maxime proprie secundum tēpus secundum quod antiquius alterum altero, & vetustius dicitur. In eo enim ꝙ tempus amplius est, & antiquius & vetustius dicitur. Secundo autem quod nō conuertitur secundum subsistēdi consequentiam. vt vnum duobus prius est. duobus enim existentibus mox vnū esse consequens est, vno vero existente, duo esse nō necessarium. est quare non conuertitur ab uno consequentia, vt reliquū sit. prius autem illud esse videtur, a quo non conuertitur eius quod est esse consequentia. Tertio vero secundum ordinem quendam prius dicitur, quemadmodum & in scientiis, & in orationibus, nam in demonstratiuis scientiis est prius & posterius ordine. elementa enim in geometria priora sunt ordine iis quæ describuntur, sed & in grammatica, elementa syllabis priora sunt. & in orationibus similiter procemium narratione prius ordine est. Amplius præter ea quæ dicta sunt, quod melius & honorabilius est prius natura esse videtur. consueuerunt autem & multi honorabiliores & magis dilectos a se priores apud se dicere. Est quidem & pene alienissimus priorum hic modus. Modi igitur qui dicti sunt de priore, fere tot sunt. Videtur autem præter eos qui dicti sunt, alter esse prioris modus. Eorum enim quæ, conuertuntur secun-

*al. quidē enim &.

dum esse consequentiam, quod alteri quomodo libet causa est, conuenienter prius natura dici posiit, quod vero quædam sunt huiusmodi, palam est, esse nanque hominem secundum esse consequentiam ad veram de se conuertitur orationē. Nam si homo est, vera est oratio qua dicimus, quod homo est: & conuertitur: Nam si vera est oratio qua dicimus quod homo est, est homo. Est autem vera oratio, nequaquā causa, vt sit res. veruntamen res quodammodo causa videtur, vt sit vera oratio. eo enim quod res est aut non est, vera oratio aut falsa dicitur. quare secundum quinque modos prius alterum altero dici potest.

De simul.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem & proprijssime: quorum generatio in eodē est tempore: neutrum enim eorum neque prius neque posterius est. Simul autem secundum tempus hæc dicuntur. Natura vero simul sunt quæcunque conuertuntur quidē secūdū eius quod est esse cōsequētiā, sed nequaquā alterū alteri causa est vt sit vt in duplo & dimidio. cōuertuntur etenim hæc. nam cū duplū sit, dimidiū est. & cū dimidiū sit, duplū est, sed neutrū alteri causa est vt sit. Dicuntur aūt simul natura, & q̄ ex eodē gñe e diuerso abinuicē diuidunt. e diuerso aūt diuidi abinuicē dicuntur, quæ secundū eandem sunt diuisionē. vt votatile, gressibili & aquatili, hæc eni abinuicē e diuerso diuiduntur, cū sint ex eodē genere. Animal nāq; diuiditur in hæc, in volatile, gressibile, & aquatile. & nihil horū prius uel posterius est, sed simul hæc natura esse videtur. Diuiditur aūt & vnūquodq; horū in spēs rursus. vt volatile, & gressibile, & aquatile. Erunt ergo & illa simul natura, quæcūq; ex eodē genere secundū eandē sunt diuisionē. Genera vero speciebus semper priora sunt. neq; enim conuertuntur secundum eius quod est esse cōsequentiā. vt cū quidē aquatile sit, animal est. cū vero sit animal, non necesse est, vt aquatile sit. Simul ergo natura dicuntur, quæcūq; quidem

dem conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiam, sed nequaquam alterũ alteri vt sit, causa est, & ea quæ ex eodem genere e diuerso diuiduntur abinuicem. Simpliciter autem simul sunt, quorum generatio in eodem est tempore.

De motu.

MOtus autem species sunt sex generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & secundum locum mutatio. Alii itaq; motus palam est quod abinuicem diuersi sunt. non enim est generatio corruptio, neq; augmentum, diminutio, neq; secundum locum mutatio. similiter autem & alii. In alteratione vero habet quandam dubitationem, ne si forte necessarium id quod alteratur per aliquam reliquarum motionum alterari. hoc autem non verum est, nam secundum omnes penes passiones. aut complures accidit nos alterari, nulla aliorum communicante motionum. nam neq; augeri necessarium est quod p passionem mouetur, neq; diminui, similiter autẽ & in aliis. quare alia præter alios motus erit alteratio. nam si esset eadem, oporteret id quod alteratur, mox & augeri vel minui vel quandam aliarum motionum sequi, sed non necesse est. Similiter autẽ & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oportet, sed sunt quædam quæ augmentantur, quæ non alterantur, vt quadratum gnomone circũposito creuit quidem, alteratum vero nihil factum est. sic & in aliis huiusmodi. quare alii motus sunt abinuicem. Est autẽ simpliciter motui quidẽ, quies contrarium. iis vero quæ per singula sunt, & singula, generationi quidem corruptio contrarium, augmentationi vero diminutio, secundum locum mutationi, sm locum quies. maxime autem videtur opposita esse ad contrarium locum mutatio. vt ei quæ inferius est, ea quæ superius est, & ei quæ superius est, ea quæ ĩferius est. reliquo vero assignatorum motuum. non facile est assignare quid forte est contrarium. videtur autem nihil esse ei cõ-

In physicis mot' spẽs alia rõne partitus est.

Dubium

In hoc, in reliquo motu. s. alteratione.

E

trarium. nisi quis, & in hoc secundum qualitatem quietē opponat, aut in contrarium qualitates, mutationem sicut & in mutatione secundum locum, quietem secūdum locum, aut in cōtrarium locum mutationem, est enim & alteratio mutatio secūdum qualitatem. quapropter opponitur motui secundum qualitatem, quies secundum qualitatē, aut in cōtrarium qualitatis mutatio, vt album fieri ad id quod nigrū est fieri. alteratur enim, in cōtraria qualitatis, mutatione facta.

De habere.

Abere secūdum plures modos dicitur, Aut enim vt habitum & dispositionē, aut aliā aliquam qualitatem. dicimur enim disciplinam aliquā atq; virtutem habere. Aut vt quantum, vt quam contingit aliquis habēs magnitudinem. dicitur enim tricubitā habere magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea quæ circa corpus sunt, vt vestimentum vel tunicam, aut vt in parte, vt in manu annulum. Aut vt partem, vt manum vel pedē, Aut vt in vase, vt modius grana tritici, aut amphora vinum. vinum enim habere amphora dicitur. & modius grana tritici. hæc enim omnia *habere dicūtur, vt in vase. Aut vt possessionem. habere enim domum & agrum dicimur. Dicitur autem & vir vxorem habere, & vxor virum. Sed qui nunc dictus est modus, alienissimus est eius quod est habere. nihil enim aliud vxorem habere significamus, quam quod cohabitant. Forte tamen & alii quidam, eius quod est habere apparebunt modi, sed qui dici consueuerunt, pene omnes enumerati sunt.

a.l. lagena.

a.l. hęc igitur oīa

Categoriarnm seu Prædicamentorum libri.
FINIS.

GIL. PORRETANI DE SEX PRINCIPIIS LIBER,

HERMOLAO BARBARO INTERPRETE,

ATIO siue forma, est id quod superuenit composito, simplici constãs & inuariabili essentia. Nec enim ipsa compositum esse potest, quandoquidem a natura compositi secernitur. Nam cõpositum composito superueniens, accessione sua maius efficitur, forma composito superueniens, maiorem miscellam accessione sua non reddit. nec enim corpus candidum maius minus ve seipso est, non candido, neq; si cogitatur esse nõ candidum, propterea cõposito vel pernicies vel detractio magnitudinis cõtingit, sed immutatio dũtaxat. Et q̃a videri põt hoc & aĩs cõpetere, iccirco essentiam eius inuariabilem esse diximus, quo verbo a definitione nostra separantur aĩæ. quas constat affici motibus contrariis, nunc lætitiæ, nunc mœroris. Est q̃m p̃bi sunt, qui putent animam esse mundi quandam inuariabilem atq; simplicem, discludi volens eam a mentione nostra, adieci ꝑposito superueniens. Quamobrem finis ille numeros oẽs habes, nihil vt sit, vel quod desideres, vel quod redundet, si q̃s eũ subtiliter explorèt. Sed quæri põt, ecquid hoc perpetuum sit, vt oĩs forma perhibeatur inuariabilis? alioquin plures vidẽtur esse variabiles. nã & oratio e vera cõmeat in falsam, & cãdor & lucido subobscurus & tenebrosus fit, & opinio veritatis eadẽ & mẽdacii capax est. At non est ita: sed cãdorẽ dici lucidũ nihil aliud est, quam stratum candoris ipsum dici lucidum: itẽ nec oratio vel opinio contrariis ipse sunt obnoxiæ, sed verba notæ impressionum earum sunt, quæ in animo habẽtur. Verum de his aliubi dictum est. Essentiale appello, qd-

Ratio. Forma.

Fortuna ne omnis perpetuo inuariabilis.

Essentiale.

quid suum rebus esse confert, quacunque compositura iunctis atque conditis, ex maiore parte quod nec abesse quidem vllo modo potest, vt sensus, & ratio, & quæ sunt his similia, continens, & discretum. Essentiale porro aliud materiæ vicem præfert, aliud formæ: quemadmodum in homine materia corpus est, animus forma, quapropter vtrunque futurũ essentiale est, & animus corpori & rationale homini. Sed hæc in libro prædicamentis dicato fusius explicata sunt. E formis aliæ per naturam sunt, aliæ per artem. ratio per naturã est, color, & alia quæ affectio; per artem. Aliquæ sunt in quibus ambigitur, per naturam ortum habeant an per artem: ut effigiatio sectionũ, vbi nulla fit accessio, sed diductio sola partium. An effigiatio quidem ipsa naturæ fertur accepta. sed vt sensu percipiatur hoc artis opus est? Nã quod forma partium iunctione coalescit, sine dubio consistit per artem, sed hæc perspicua. Illud spissius: nunquid formæ illæ, quæ versari dicuntur in pluribus, per naturã existere videantur, an per artem. per artem non possunt, cum nulla esse videatur actio quæ posit ad formam in pluribus constitutam attingere, per naturam non videntur, quod ea quæ per naturam efficiuntur, ab aliqua re condita & creata principium cepere. At vero conditæ res non sunt, nec enim potest ratio vlla reddi, quamobrẽ sint huiusmodi. An natura est ipsa, quæ formas illas molitur, imperspicue videlicet & occulte? Nam quemadmodum partibus coniunctis pluribus, vniuersitas quædã consurgit quæ magnitudinem partis cuiusque superat, ita ex singulis quæ seorsum habentur, vna quædam forma concipitur, quæ omnia illa quasi ambit, & prædicatione sua transilit. quo fit, vt oĩs vniuersalitas a natura constet: quippe quæ prodeat ex singulis, & ipsa (sic dixerim) singularitas condituræ pariter incedat atque congruat. Si quis vero diligenti subtilitate id exigat, inueniet, quemadmodum natura vires suas exercet in actionibus clam nobis, ita & conditorẽ naturæ suas in ipsa natura promere. id quod ex operibus cognoscitur. quandoquidem naturã ipse numero certo sanxit. Hactenus de his. nãque alterius instituti sunt. Forma quædam &

Formarũ diuisio.

Formarũ alia diuisio.

in ſubiecto eſt,& de ſubiecto prædicatur.vt ſcientia, quæ tū in ſubiecto collocatur,anima:tū de ſubiecto prædicaī grammatica.Quædam in ſubiecto eſt quidem,ſed de ſubiecto nullo redditur:vt Socratis caluitium , & omnino quicquid tale numero vnum eſt.Aliæ de ſubiecto prædicantur,& in ſubiecto non habentur:vt mortale,rationaleq́ꝫ. Ex iis quæ in ſubiecto ſunt,& de ſubiecto dici non poſſunt,aliæ ſenſiles,aliæ inſenſiles.Senſiles vocantur, quæ ſenſu comprehenduntur, vt candor,ſtrepitus,odor,calor verbera dulcedo . Inſenſiles,quæ mente percipiuntur:vt diſciplinæ.Item quæcūq; de ſubiecto prædicantur aliquo,ſenſiles appellati non poſſunt. Ex his quæ dicta ſunt conſtat,alias eſſe formas quæ aliquo loco videri ſitæ poſſunt : vt nigritia in oculo,alias eiuſmodi , quas difficile ſit oſtendere vbi nam collatæ ſint: vt ſcientia, ſeruitus,dominium,relatio qua pater eē dicitur, relatio qua filius,niſi quis in ipſa ſpatura gignentiū & ꝑdētium ſtatuat. Oēs porro formæ quas prætexui,ſolitariæ, hoc eſt citra cōplexum & ſeriē loquēdi repreſentare, ꝑ notas quæq; ſuas,ſignificāt vel ſubſtantiā,vel accidens,ſiue ſuperueniens. Earū quæ ſuperueniunt extātibus,aliæ ſimpliciter intra ſubſtātiā ſpectantur:vt linea,ſuperficies,corpus.aliæ veniunt extrinſecus:vt facere,vt pati,vt compoſitum eſſe,vt vbi, vt quando,vt habere.De his quæ ſubſiſtunt per ſe, itē de his quæ ſubiectum ſolum in quo locentur deſiderant , in opere quod prædicamenta inſcribitur diſputatū eſt:de cæteris nūc agendum.Actio ſiue factio,eſt forma , per quam in materiam ſubiectam denominamur agere vel facere.Verbi gratia:q ſedat,in eo quod ſecat denominatur ſecare. Actio alia corporis eſſe dicitur,alia pertinet ad animum. Differt hæc ab illa, quod actio corporis neceſſario mouet ipſum corpus, in quo eſt:idem enim corpus & agens eſt,& mobile.ſed actio animi ſiue functio,non hoc mouet in quo eſt ipſa , ſed cōiunctum. Nam animus dum agit,quieſcens eſt & immobilis,& quanquam mouet ſubinde corpus,ipſe tamen (vt dixi) permanet immobilis,quandoquidē nec per locum , nec per alium quemuis motum animus agitari cernitur , niſi quod altera-

Actio eiuſque ſpēs.

ſcit. Ac primum quidem neq; motum ſentit auctionis, neq; minutionis, neq; delationis per loca. locus enim corpus eſt, anima corpus non eſt. Quod autem non ſit corpus, qui poteſt moueri per corpus? Quapropter anima nulla eſt, quæ mutare locum ex loco poſsit. ſolum enim corpus de loco in locum mouetur. Dicat aliquis: Non ne ſpeculis manētibus, reſpondens in iis imago commeat aduerſo obiectæ rei motu? Aut igitur ſumi quæſtio non poterit, ſimulatq; fateamur imaginem quæ cōparet, etiam reuera in ſpeculo conſiſtere. aut ſi hoc negemus, error vulgo intolerabilis exititurus eſt. Etiam ſi commodius futurum ſit, ita dicere. Cæterum, ſcire oportet in actione eſſe, quicq̃d vbiq; in motu eſt. nihil enim aliud eſt moueri, quam actio. Proinde quicquid mouetur, obiter quoq; agit. nam & omnis actio in motu eſt, & omnis motus in actiōe poſitus intelligitur. Quocirca proprium actionis eſt, eſſe in motu: ſicut motus quoque proprium videtur, eſſe in actione. Hoc autem quemadmodum verum eſt in actionibus, per quas creantur & excitantur aliqua, ſic dubium videtur in actionibus, per quas euerti contingit aliqua, vel corrumpi. Qui enim demolitur aliquid, is in motu eſt quidem, ſed agere tamē nihil videtur: quippe ſi per eum nihil efficitur, ſed quod factum eſt euertitur. At actio non quam rem agat, ſed in quam agat, requirit & ſpectat. Neq; vero motus ſpecies actionis eſt, ſed qualitas: propterea quod & quies ipſa quoq; in qualitatis genus refertur. Prorſus quæcūq; ſunt inter ſe contraria, hæc eiuſdem generis prædicationem recipiunt. Illa ſane maxima proprietas actionis eſt, vt paſsionem materiæ quæ ſubiicitur afferat & inurat. Omnis enim actio paſsionis eſt efficiens: & quicquid paſsionē inferre poteſt, hoc actio eſt. Ac poteſt quidem contingere, vt ex actione fiat & inferatur actio. Nā actio alicuius quod per ſe mouetur, effectrix eſt actionis eius, quæ per aliud inuehitur: vt actio (verbi gratia) quam animal inuſsit alteri, ab ea quam primā animal idē edidit, excitata principium ſumpſit. Equidem nihil intereſt, principium dicatur actio fuiſſe an paſsio, animalis eius quod actionem impreſsit alteri, aut ſi

Actio motus.

Actionis proprium.

Actio ex actione.

actio, principium quidem ipsa perhibeatur sincerum & impromiscuum passio ,pmiscuum. Quocirca functio siue actus ille primus, & actionis & passionis efficiens fuisse dicendus est. Ipsi vero qualitas e sese gignit id quod est facere. nã calor ipse, quem qualitatem esse constat , hanc actionem de se progenerat, quæ dicitur calefacere. Quantitates quoque particulares efficiuntur ab eo genere, quod compositum eẽ cognominauimus: a quo & qualitates nonnullas manare conspicuum est. Eiusmodi sunt, asperitas atque leuor, & similia: quæ certum est qualitates esse. item linea, superficies , atque corpus, & substantiam & ortum habent ab ipso positu. S. d & quantitas quantitatis, & qualitas qualitatis efficiẽtes sunt. nam & linea longitudinem procreat , & planities latitudinem, & corpus crassitudinem, itẽ calor calorem, ipsum quoque positum actio & passio mollitur. Ad positum enim gignendum, quidam simplicium quasi ortus , hoc est collocatio partium, & digestio necessaria est. Omnis vero talis ortus, in actione gestioneve componentis & collocantis ea cõstat. ipsum quando proficiscitur a tempore, vbi a loco. Hoc autem quod dico, habere cõstituitur a corpore. haberi enim sola, ea quæ corpori circundata sunt , dicunt. corpus indiuiduorum, quæ subiecto nullo constant, exitium & occasus in primis est: sed ortus in iis, quæ proxima sunt a primis. Quæcũq; porro de singulis prædicãtur, hæc ab iis quæ nullo modo prædicantur, existunt & coalescunt. vt a singulis hominibus homo in commune prodit. Cæterum facere atq; pati, recipiunt contrarium : item pluris minorisque discrimina. nam & huic quod dico cædere, contrarium est cõferere : itẽ huic quod dico amburere, contrarium est aspergere. Calefieri quoque plus & minus aliqua dicuntur , item refrigerari, siccari, humescere, lœtari, mœrere.

PAssio effectus est, & inustio quædã ignis, atq; ptinẽs actionis. q̃ alia propẽsius accipiũt, alia contumaciter respuũt. Quamobrẽ aĩantiũ fere dixerim aliud alio cognoscit: vt bruta frutice, hõ brutis. quæcũq; vero de actiõe dicta sunt, eadẽ cõuenire possunt in passionẽ, vocabulo tã- Passio.

Pasiõis vox varie accepta. tum mutato. Pasionis verbum significatus plures habet. nã & functiones animæ pasiones vocantur. quas in genere tamen actionis locauimus: vt sunt, amor, odium, lætitia, mœstitia. quod genus qualitates, interim actiones animæ patibiles appellant. Pasiones dicuntur & quæ salutem hominis infestant: vt lãguores, atq; morbi; & cæteræ qualitates huiusmodi quas aliubi proditas & digestas habemus. Ac pasio qdem, ipsa quemadmodum sumus testati, primum opus est quod ab actione proficiscatur atq; gignatur: non tamen in ipso agente posita, sed in eo cui allinitur, & quod natã a faciente motionem accipit. Nec enim id quod percutit, ipsum pati dicitur: sed subiecta percutiẽti materia. Hactenus de his. Si quis alia desiderat, relegandus est ad tractatũ de Actione.

Quando.

VErbum quando rationem significat, ex temporis insidentia relictam, non tempus ipsum: quanquam affinia plane sunt, & germana. proinde quando nec præteritum tempus est. sed euentus eius, & quædam (ut ita dicam) affectio rebus allita, per quam dicuntur aliqua fuisse: nec tempus coniunctum, vtpote per quod æquales aliqui siue contra perhibeatur sed temporis est affectio, per quã aliqua dicuntur esse in coniuncto. Sed nec tempus consequens idem est, quod quãdo: sed id quod necessario futurum & exiturum est, a quo res habent vt dicantur futuræ vel crastino die, vel perendino, vel aliter. Ergo vnum: Quando est, quod manat a præterito, alterum prodit ex coniuncto, tertiũ ex futuro. Dictum vero in prædicamẽtis est, præteritum & futurum quantitates esse continuas: quippe quæ vinciantur ad instantiam: non quod præteritum permanentem habeat essentiam, sed quod in exitu suo siue collimitio: qua nectitur cum instanti, vtiq; non præteriit, nec elapsum omnino est. futurum quoq; non ideo cõtinuum esse diximus, quasi maneat & consistat: sed eo, quod prorsus & necessario pariturũ & exiturum videatur. Quod quidem perinde est, atque omnino præsens esset: nec enim in hoc respectu discrimen vllũ est inter illa tria, præteritum, instãs futurum. Quamobrem plerũq; de futuris agitur, deq; iis non temere aliter quã de

præſentibus decernitur. Et vocabula eorum quæ re ſubſiſtunt, accommodantur etiamnum futuris: Orietur ſol perē die. Prælium nauale fiet cras, quemadmodum & præteritis, vt pridie Socrates deceſsit. Item aliqua prædicantur in futurum euaſura neceſſario, quaſi nata de præſenti: Vt, Diſputaturus, non diſputaturus eſt craſtino die Callias. nam verbū Diſputaturus, actionem futuram ſignificat, cuius tamen nihil aliud adhuc eſt in re. Diſtant, quando & vbi, ꝙ in quacūque re tempus ipſum vel eſt, vel fuit, vel erit, in ea quoque ſuum quando vel eſt, vel fuit, vel erit: ab eo tempore profectum videlicet, ad quod quidq; ſeorſum reſpondet. Illud autem quādo, quod in rebus quæ ſunt ſpectatur, ſemper cum ipſo præſenti momento eſt, & vtrūq; in eodem ſubiecto cōſtat. Sed illa quando, quæ ortum habent a tempore præterito & futuro, nunquam ſimul cum præterito & futuro ſuo ſunt. At ipſum vbi. & locus a quo fit ipſum vbi, nunquam in eodem ſubiecto conſtant: quādoquidem ipſum vbi poſitum eſt in eo, quod circūſcriptum & comprehenſum eſt a loco: ſed locus in eo, quod circūſcribit & comprehendit. Quando natum ex præterito, differt ab eo quod naſcitur ex futuro: quod natum ex præterito poſterius eſt futuro. natum ex futuro prius ex præterito quod ſi vnum & idem quando cœperis, inuenies ipſum protinus a futuro fluere: deinceps ab inſtanti, poſtremum a præterito. quemadmodum tēpus ipſum primo eſt futurum, deinde præſens, vltimo præteritū. Sicut porro tempus aliud ſimplex, eſt, atq; punctum: aliud compoſitum, atq; fuſum: ſimplex eſt, quod ſimplicē actionem, cuius comes aſsidet: metitur: compoſitum, quod compoſitam. Ita aliud quando ſimplex eſt, vt in puncto eſſe, vel momento: aliud compoſitum, vt eſſe in hora, die, menſe, anno, ſimilibus. Iam quemadmodum partes ipſæ temporis nūquā morātur, ita & partes ipſius q̄n̄ cōtinenter & perpetuo labuntur. Nā quando genitum a præterito, religatur & nectitur ad inſtantiam cum eo quando, quod a futuro gignitur. Cæterum inter quando & tempus, intereſt: quod aliqua tempora menſurari poſſunt, vt horum, & anniculum, bi-

Quando & vbi quid diſtent.

Quando & tēpus diſtāt.

mum, trimum. Eodem pacto motus aliquis multus esse dicitur, quasi multo tempore perstet. Sed per ipsa quando mensurari nihil contingit, etiam si res aliquæ dicuntur vel esse, vel fuisse, vel fore aliquādo: prout ipsa quādo in rebus, quarum assecla tempus & comes est, euariat. ipsum quando nō accipit plus & minus, quia nec annus ipse, nec anniculus, magis annus esse posse, vel magis anniculus videtur. Item nec annus anno, nec anniculus anniculo plus minusue dici potest. Sed nec contraria quoque recipit ipsum quando. quippe quod vnum & idem quādo, quemadmodum diximus, e futuro, præsenti, præterito proficiscitur: neque fieri potest, vt idem in secabile contraria duo capiat, quæ prædicent de ipso. Iam contraria quæ sunt in eodē simul haberi strato ideo possunt. At omnia tria quando, coniuncti exacti consequentis, in eodem constare pariter atq; simul intelliguntur. Eandem enim rem quæ superstes modo sit, & stetisse retro, & in posterum staturam esse verum est. At contraria nec in eodē indiuiduo constare, nec prædicari possunt eodem tempore. Ipsum quando in omni re consistit orta. Proinde corpus hominis vniuersum aliquando est videlicet in tempore. sentit enim temporum discrimina, veris, æstatis, hyemis, autumni. sentit hæc & animus. vnde fit, vt alii per hyemē alii per æstatem, nonnulli melius vere vel autumno lucubrentur, pro sua quique temperatura corporis. Nam anima corpori coniuncta, naturam & concreaturam eius effingit. Quibus enim corporatura contingit arida, vel gelida, ii per autumnum plerūq; mentem habent plus solito commotā. quibus vero sanguis redundat, ii verno plus tentantur. Hoc ipsum in cæteris aspicitur, prout cum tēporum cardinibus animantium naturæ vel congruunt vel discrepant. ita fit, vt quodcūq; temporis vices audit, & ad illius momenta vertitur atq; mutat: hoc in tēpore necessarium sit esse. cuiusmodi ea sunt quæ diximus. Nec alia magnopere comperias. de quibus hoc & verius & illustrius affirmari posit.

Quando nō recipere contraria.

Tēporū i hōis & corp⁹ & animum vis.

Vbi.

IPsum vbi, circūscriptura corporis esse dicitur, & circumscriptione loci prodiēs: ipse vero locus, in corpore capiē-

te circũſcribenteq; conſtitutus eſt. Proinde in loco videtur eſſe, quicquid & loco circũſcribitur. Ita conſtat non idem loco ſtatum eſſe. quod huic quod appellant vbi. nam locus in corpore continetur ambiente: ipſum vbi poſitum eſt in corpore quod ambitur. Neque vero ſuum quibuſque rebus vbi videtur adiunctum eſſe. nam anima nuſquã eſt, vtpote quæ locum nec occupet, nec impleat: locus enim in quo dicatur anima conſiſtere, poterit animantem aliam capere. locus vero quem alia quæres occupet & inſideat, occupari ab alia re non poteſt vtique, niſi digrediatur atq; migret alio. Granũ enim tritici modio ſuperfuſum admitti non poſſet, quandiu aer is qui modium replebat incubaret. eliſo quidẽ aere, granum illico ſuccedit & infertur. Itaq; nec eũdem locum obſidere duo poſſunt, nec vnũ quid diuerſos. Quamobrem nec anima circũſcribi loco poterit; nec aliud omnino quod alienum eſſe videatur a ratione corporis. Dicat aliquis. Nonne poteſt vna res in pluribus eſſe poſita? quandoquidem vox ipſa manens vna, excipitur a diuerſis, quæ ſiue aer eſt, ſiue nõ eſt quidẽ, ſed ſine aere nõ cõſiſtit, oĩno aer idẽ futurus eſt in multis; quare corpus idẽ in diuerſis locis eſſe putandum erit. Siquidem vox cum vna ſit ad numerũ, in diuerſas partes aeris diſtributa credi non poteſt, vt ita demum in aures multorũ ceu diſsiliat. Ergo q concedunt, vnã & eãdem vocem accidere multorũ auribus, neceſſario confitendũ hñt, eãdem quoque portionem aeris ſubire multorũ aurem, quod qdẽ fieri nullo modo poteſt. quare cũ alterũ adeundum ſit, vt vel diuerſa fateamur eſſe quæ ſentiuntur a diuerſis, veluti vnũ & idẽ corpus in pluribus locis eſſe cẽſeamus: eligẽdum eſt qđ minus lædit, non eãdẽ vocem eſſe quæ ſentiatur, ſed diuerſas, & inuicem ſpiritaliter ſe gignentes & exprimẽtes: Ita ꝓcedi poteſt, aliquã eſſe vocẽ ab aĩali nõ editã: nã ea quæ ſpiritaliter reſultat, & ad primæ ſimilitudinẽ effingit, aĩalis vox nõ eſt: qppe quæ ab aĩali nõ eliditur. Alioquin vox oĩs ab aĩali ꝓmitur. quis. n. vnquã uocẽ percepit vllã in aĩalium ſilẽtio? & ꝓinde voces aĩalis eſſe perhibent, quæ videlicet ex ipſis ore ꝓdeũt: ita vox ad mltos vnius vtiq;, ſed nõ vna ꝑ-

tinebit. Vbi aliud simplex. aliud compositum: simplex ex simplici loco nascitur, compositum ex cõposito. Locus simplex, initium & origo continuorum est: compositus is est, q finitur ab Aristotele, cuius partes ad eundem terminum iunguntur, ad quem partes ipsæ corporis iunctæ sunt. corporis vero partes ad punctũ loci coeunt. Ita loci pticulæ pticulas corporis induũt. loca. n. simplicia minime corpus obtinẽt. Quo circa neq; locus vllus sine suo corpore: neq; corpus vllum sine loco futurum est. Sed reuocat hoc in dubium postrema cœli facies, extra quam nihil est. Hæc vero dici potest, quod ipsa sibi locus sit, vt veteres exploratum fecere. quando id quod ambitur, alterum & disiunctum ab eo est quod ambit. Quare si globum illum extimum concessuri sumus in loco esse, diffiteri non poterimus, quin aliquod præterea corpus sit, in quo cœli facies extrema coerceatur. at enim præterea nihil est. igitur nec in loco facies illa fuerit. Sed super his decernere, cum imperspicuum est, tum infrequens, & vtiq; contra sensum. Ipsum vbi nec remitti nec intendi potest: non enim dici potest alterum altero plus minus ve in loco esse, quãquam maiorem vel minorem locum possidens. Porro plus & minus, nec in ipso vbi, nec in quantitate cernitur. at in qualitate cernitur genus hoc, & contrariis carebit. Quia neq; locus habet contrarium. nec enim locus loco contrarius adhiberi potest. In cæteris quidem vbi nemo dubitat. Illud disceptationem habet, quod hæc duo, sursum esse. deorsum esse, videntur inter se contraria, nam ea quæ in summo agunt, ab iis quæ in imo sunt, distare plurimum noscũtur: sicut & locus supernus ab inferno. & eam ob rem illa duo vbi, sursum esse, deorsum esse, quemadmodum ipsa quoque loca, periclitanter esse cõtraria. Cæterum qui contraria in ea faceret, is eodem subiecto contraria statueret. Nam hæc quæ dico, sursum esse deorsum esse in eodem haberi possunt. eadem enim res & sursum & deorsum esse dicitur, tamen non ad idem relata: vt minæ turrium cõparatæ ad nos sursum erunt, ad cœli faciem deorsum. Item futurum est, vt idem ipsum sibi cõtrarium fiat. Si enim po-

Locus simplex & cõpositus.

Vbi nec remitti, nec intendi.

Idem ipsum sibi cõtrariũ.

test idem & sursum & deorsum esse, protinus quam ponun tur hæc inter se contraria, idem ipsum sibi contrarium effici tur. Per hæc quæ dicta sunt, id quod est in loco esse, liberum a contrariis asseritur. Positus est collocatio quædam partiũ, & ea quam facit ortus ipse digestio: per quam dicuntur aliqua vel sedere vel stare vel cubare, item vel aspera vel leuia vel aliter composita. nam sedere, stare, cubare, ipsa nõ sunt positus, sed denominatiue ab iis dicuntur. Sed quæri solet de recto, curuo, scabritia, leuore, quadrangulo, triangulo, bicu bito, tricubito, magno, paruo, breui, longo, similibus, quasi positum quendam partium, nec magnopere aliam naturam significare videantur. Hoc enim asperum siue scabrũ esse dicitur, cuius partes aliæ prominent, aliæ resiliunt. Leue cuius partes in directum omnes & æquabiliter complanatæ sunt. Hoc & in cæteris inuenias. An positus nõ sunt omnia ea, sed qualitates circa positum versantes? Ex eo.n. quod partes hoc vel hoc dispositæ, iunctæ sunt atq; conditæ, iudicat ea sensus esse vel aspera vel leuia, bicubita vel tricubita, non e cõuerso. Hoc ipsum in cætera id genus decerni conueniet. quare singula ea non positus haberi, sed qualitates ex positu profe ctas, & circa positum constitutas necesse est. Et videtur quidem genus hoc agnoscere contraria. Duo enim illa, sedere, stare, contraria suspicari possumus: vtiq; si cõtraria ea sunt, quæ non eodem tempore contineri possunt in vno aliquo, sed vicibus alternant. Is autem qui sedet, illico stare potest, & qui stat sedere: non tamen eodem tempore. At si contraria decernimus sedere stare, protinus adeundum est incommodum, vt non vni vnum contrarium, sed vni plura cõtra ponantur. Nam illo quidem argumento non prius contraria probantur sedere stare, quam sedere accũbere: cum nemo sit qui sedere, stare, accumbere posit eodem puncto tẽporis, non posit per vices. Quare constituendum est, positus eiusmodi contrarios inter se non esse. Quãquam fortasse non insolens omnino sit, vt contraria quãdoq; minus plura compareant, quippe si pallori contraria noscuntur & can dor & nigritia. nam & sub idem genus funguntur, & mutuo

Asperum

Leue.

quoque commeant. An contraria pallori candor & nigritia non sunt? quando pallor & cæteri colores intermedii consistere non possunt impromiscui, sed ex nigritia candoreq; tẽperantur omnes, & confunduntur. Quamobrem vbicũque vel pallor vel color alius huiusmodi conspicitur, inibi tum nigritiam tum candorem intelligi necessarium est. Iam contrariorum est, circa idem naturæ genus versari: sedere, accũbere non versantur. quoniam sedere præcipuum est hominibus, accumbere trãslatitium, nam & ad muta quoq; pertinet: nihilo enim minus recumbit siue cubat equus, quam homo positus. nec intendi, nec remitti possunt, quia neque positus magis vel minus est sedere, quam recumbere: nec sedẽs aliquis vel recumbens plus minusue sedens est vel recũbẽs, quam alter. Illud vero peculiare positus omnis est, quod inter formam extrinsecus accidentes, proxime pertinent ad

Posit⁹ qd substãtiã. Nihil enim aliud videtur esse positus. quam vel naturalis partium substantiæ digestio. cuiusmodi est ea, quæ rebus quibusdam statim ab ortu conuenit, vt asperis & leuibus, hirsutis atq; glabris. vel naturalis quidem nequaquam, sed ex frequenti quodam & consuetudinario naturæ motu nata collocatio: cuiusmodi sunt recubitus atq; sessus. quamobrem efficitur, vt quicquid extrinsecus superuenit, & proxime pertinet ad substãtiam, id omne positus sit oporteat. Et retrorsum quicquid positus est, id omne superueniat extrinsecus, & ad substantiam proxime pertineat.

Habitus. HAbitus est & corporis, & eorũ quæ circa corpus sunt applicatio: per quam hoc habere, illa vero haberi denominantur. quæ quidem nõ ex corporis vniuersi circumiectu, sed ex amictu solo partium dicuntur, vt braccatũ & armatum esse, calceatum & petasatum esse. Cæterum talia nõibus appellata non sunt primigeniis & simplicibus, sed deriuatis & factitiis, armatura, calceatura, soleatura, quæ q̃ties vsu veniũt, ad eandem similitudinem fingẽda sunt. Habitus recipit plus & minus, nam & armatior videt cataphractus eques esse, quã ferẽtarius atq; veles: & calceatior, q galliciş v. itur, & calceo, quam qui vel calceo tantum vel galli-

cis,ſunt etiam quæ nõ recipiunt plus & minus, vt veſtitum & tunicatum eſſe. Sed nec habitus eſt habitui contrarius, vt armatura, calceatura, cæteraq; huiuſmodi quandoquidem vnus & idem homo armatus, & calceatus, & manicatus eſſe poteſt. Proprium habitus eſt, in pluribus exiſtere. Hoc eſt tam in corpore, quam in iis quæ circum corpus ſunt. Eſt.n. habitus, vt dixi, corporis & eorũ quæ circa corpus ſunt applicatio: non quidem ex vniuerſo eo, ſed ex amictu ſolo partium vocatus. Hoc autem diſcrimen admodum pauca ſunt quæ ferant, vt q̃titas & relatio duntaxat. nã & ſĩlitudo diſsimilitudoq; in ſimilibus & diſsimilibus multis cõſiſtũt: & numerus idẽ in pluribus numeratis verſatur, ſub'nde creſcens acceſsionibus monadum multiplicibus. vt nihil omnino ſit, quod in plura, quam numerus, diſtributum eſſe videatur. differentia tamen, ea quod hoc nec omnis quãtitas, nec omnis relatio commune ſentit, habitus omnis ſentit, vt idem ſit videlicet in pluribus. Quicquid ergo, & in corpore conſiſtit, & in iis quæ corpus ambiũt hoc habitus vocatur. quocirca maxime ꝓprium erit habitus, quod & in corpore, & in iis quæ per partes corpus amiciunt, tanquam in pluribus quibuſdã ineſt. Verbum habere multis modis capitur. Nam & qualitas haberi dicitur, vt albedo nigredo. item quantitas, atque menſus: vt craſsitudo, proceritas. nihil enim aliud eſt nigredinem vel craſsitudinem habere, quam nigrum & craſſum eſſe. Dicuntur & vaſa quod cõtinent habere, vt triticum ſextarius habentur & in partibus pleraque, vt annulus in pollice: quod quidem aliud non ſignificat, quam quod in annulo pollex eſt. Habet & vir vxorem, & vxor virum. ſed modus hic habendi peregrinus eſt, & inſolens: vt qui habet, idẽ haberi quoq; perhibeatur. At hoc aliud non indicat, quam q̃d eſt vxori cum viro contubernium. Ita perſpicuum eſt, celebratiſsimos huius verbi ſignificatus intra quinarium conſiſtere, At notari fortaſſe poſſunt alii: ſed ſolertiæ veſtigantiũ relinquendi ſunt. De ſex initiis ad hanc finem dixiſſe contenti ſimus. ſi qui cætera deſiderant, ad librum qui Analytica inſcribitur remittendi ſunt.

Habitus propriũ quid.

Habere quot modis dicat̃

Plur's & minoris modi vñ & quales

ALiquą recipere plus & minus vno trium modorumą putantur. quidam intensionem & remissionem conſtare dicunt & incremento ſubiectorum, & decremento, quidam ex incremento rerum & decremento, quæ capiuntur & continentur in ſubiectis, alii cauſæ faciunt vtrūq;. De ſententiis tribus quænam ſit veriſsima, diſceptabimus. Illud ſcire oportet, prima & ſecunda euerſis, continuo euerſum iri tertiam, quæ duarum ſocietate coaleſcit. Primum crementa ſubiectorum & decrementa facere, quo res aliqua cum diſcrimine pluris vel minoris dicať, tueri nullo modo poſſumus, alioquin futurum eſt, vt hominem affirmantibus, vel animal, vel ſubſtantiam huiuſmodi recipere plus & minus, occurri non poſsit. Vtiq; ſi de ſubiectorum crementis & decrementis intēſionem & remiſsionem exiſtere fateamur, idē equus & augeri poteſt & minui pro indeq; vel maior vel minor, qui lapis eſſe perhibebitur, cui tamen nūquam vel auctio vel minutio contigerit. Mōs quoque maior alio monte dicitur: quorum neuter vtiq; nec increſcit, nec decreſcit. Item vnio candidior equo dicitur, alterum pedem candido, atqui dubium non eſt, quin equū vnio magnitudine non ſuperet. Itaque ſtabit hæc complexio, vel vnionem equo candidiorem eſſe per magnitudinem vnionis & paruitatem equi: vel temere iactari, vnionē equo cādidiorem eſſe, vel nihil omnino capere plus & minus ex magnitudine ſubiectorum, & paruitate cremento decremētoque. At nec primum, nec ſecundum eſt. relinquitur ergo tertium: nihil eſſe omnino, quod capiat plus & minus ex incremento ſubiectorum & decremento. Sed nec ſecunda quoq; opinio defenditur: quæ credit intenſionem & remiſsionem conſtare per magnitudinem & paruitatem earum rerum, quæ capiuntur & continentur in ſubiectis. Si enim ex magnitudine candoris aliud alio candidius eſſe poſſet, tūc & homo, & equus vnione cādidiora perhiberentur. ipſum enim candoris æquor & amplitudo maior in vnione quā in equo eſt. Deinde ſi plus & minus, ex ſubiectorum modo non conſtant, vt probauimus, ex accidentium modo qui cōſtabunt?

Modus

Modus enim eius quod recipitur, intra modum subiecti sui constat & arcetur, neq; potest vltra porrigi. nam suus cuiusque modi & terminus atq; limes fere ipsum corpus est. Magnum autē atq; paruum appellatione modi veniunt. Quare paruitas cur ita dicam attendi non potest, vltra quā corpus ipsum paruum. propterea quantum in strato demitur tantundem modo quoq; deperit. Ex iis apparet, discrimina pluris & minoris, neque per subiecti neq; per accidentis incrementum & decrementum existere. Quod si hoc, profecto nec per vtrūque iunctum. Proinde ratio nobis alia prodenda, quamobrem & intendi aliqua & remitti posse videātur. Hæc autē sunt ea, quibus ipsum aduentitiæ alicuius formæ nomen habere contingit: non ex subiecti magnitudine, sed ex eo quod vel priora sunt illi formæ, cuius nomen sortita sunt, vel longius submota. vt plus dicatur, quod ad rōnem vocabuli accesserit, minus, quod recesserit. Exēpli gratia: Candidū absolute dicitur in quo purus candor insit. quo quicq; affectum albo propius ad hanc nominis vim accesserit, eo candidius esse dicitur. At paruum & exiguum, comparatione sola constant, quicquid enim collatum ad alia staturæ modo vincitur, hoc paruum & exiguum vocamus. Quicqd ergo vtcūq; superatur amplitudine, continuo paruius atq; breuius decernitur: similiter hoc in cæteris. Sed quæritur vnde fiat, vt hæc recipiant plus & minus, substantiæ non recipiant? An vocabula substantiis imposita nō * hiant: sed res in fine semper, & vt ita dixerim in fastigio constitutas indicāt: vltra quod procedere nulla potest. Sunt & accidentia, quæ nō capiūt plus & minus: vt quadrāgulū, triāgulū, & similia. Cōtingit hoc vel eo, quod in suba describēda representant. nam & corpus ipsum, & quantitatem, vtrunq; triangulum vocamus: vel eo quod substantiæ modo semper in fine sunt vltra quam progredi non possunt. id quod in superpositiuis quoque cernitur. Cādidißimus enim & nigerrimus liberi discriminibus pluris & minoris videntur, propterea quod positi summa sunt, & termino, quē transgredi prodeundo nō possunt. Ex eo enim quod potest esse, non sequitur q; nō pōt

Plus.
Minus.
Habent.

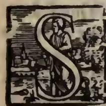
esse. Proinde si puncta omnia iungantur, amplitudo nulla cogitur, quod puncta punctis addita, cumulo nihil afferunt. simplex ortus & simplex occasus agitur, non accessu vel digressu corpusculorum insecabilium, quas atomos appellãt, sed eo, ꝙ aer (exempli gratia) totus in aliud totum cõmeat atq; transit. Duas enim res subiectum habet omne: materiam, atq; formam. Quoties hæc mutantur ambo, tũc proprie simulex ortus & simplex occasus agitur: quanquam ortus ignis & iam num simplicior est q̃ terræ. Ignis enim rationem quasi formæ continet, terra proprior est materiæ. At cum musicus vir quasi occidere siue corrumpi dicitur, & immusicus quasi oriri siue gigni, subiectum manet ipsum homo. Alioquin si qualitates hæc non forent, musicum dico & immusicum, sed substãtiæ: tunc & ortus eorum & occasus plane simplex futurus esset. At qualitates hominis & affectiones quædam sunt, non substantiæ, ita fit, vt tam ortus q̃ occasus hominis musici & immusici, non ortus & occasus absolute, sed quidam quasi ortus siue genitus, & quidam quasi occasus siue interitus esse videantur. Quandoquidem musicum uel immusicum affectiones, vt dixi sunt hominis & superstitis & manentis. Nec huiusmodi mutatio vel genitus vel interitus appellanda est, sed alteratio duntaxat. Materia sane ipsa proprie genitus, & interit⁹ subiectum est. At quare is qui docetur, in eo simpliciter effici siue gigni nõ dr̄: sed doctus effici, siue doctusgigni dr̄? An explicatũ est in volumine qd̄ prædicamẽta inscribitur, alia significare hoc aliqd, & substantiam: alia quantitatem, alia qualitatem? Ergo quæcunq; substantiam non significant, hæc simpliciter nec occidere nec oriri prohibebuntur: sed quadantenus. Accidentia tamen sunt nonnulla, quæ substantiis ex natura cuiusq; sua competunt: vt impetus ad inferna terræ ad superna ignis.

G. Porretani de sex principiis.

FINIS.

IN PERIHERMENIAS LIBRVM, ANGELI POLITIANI.

ARGVMENTVM.

ED *age librum quoque* περὶ ἑρμηνείας *inspiciamus, in quo iã uerba nectuntur. Quæcunque igitur uocibus insunt, notæ illorum sunt, quæ animo, sicuti uocũ notæ, ipsa quæ scribimus. sed nec uoces, nec literæ tamẽ eædem cunctis, cum sint in animo omnibus eadem, quorum sunt hæ similitudines, conceptiones, & in animo sunt ueri expertes & falsi, quibus nomina, & uerba respondent, nam uerum falsumq; diuisionis est & compositionis utrobiq;.* Nomen *dico, uocem significatui habilem, exposito sine tempore, cuius pars nulla seorsum significat, licet af fectet.* Cui *quidem negatio si obstiterit, indefinitum uocabitur nomen, sic aliud a nomine, quemadmodum & nominis casus.* Eadem *& uerbi finito, modo tempore non fraudetur, quod est eorum signum, quæ de altero dicuntur, a quo itidem indefinitũ uerbum, casusq; uerbi discrepãt.* Hæc *aũt seorsum quidẽ significãt, sed non uerũ tamẽ, ac falsum.* Quare *ad orationẽ pergamus, quæ uox est significatui habilis, cuius etiam seorsum partes ipsæ significãt.* Nec *omni tamẽ oratio uerũ falsumq; recipit, sed enũciatiua dũtaxat, quæ affirmatio primũ uel negatio est etiãq;, prius quàm copula uinciatur.* Verbum *autem sibi enunciatio poscit, quod etiam finitionibus adhibetur,* Easq; *una interdũ enũciatio in uocabulis pluribus est, & in uno multiplex. sensus enim*

potius ibi respicitur. Sed affirmatio de quopiam, negatio a quopiam quid enunciat Nullaue omnino est affirmatio, cui non aliqua aduersatur negatio, quod totum contradictio di citur. Agatur de eodem oportet, reiecta æquiuocatione, & cauillamentis cæteris. Fit autem ut uniuersalia nomina, fit ut & singularia committantur: sed uniuersalia nunc uniuer sali nota, nunc particulari, nunc prorsus nulla proferātur. ubi nota non est, nihil repugnat. ubi uniuersales, contraria nascuntur, quæ simul uera nunquam sunt, cum uera illa es= se poßint, quæ his opponuntur. At cum ab angulis mutuo respiciunt, contradictio fit: cuius pars altera uera semper, aut falsa, quod in singularibus quoque deprehēditur, etiam quauis nota carentibus. Idem tamen quod affirmatum fue= rat, abdicari ab eodem conuenit, cui fuerat dedicatum. Non enim affirmationis cuiusquam plures singulis negationis, ueraq; semper alteratura, nisi cum futurum tempus singu= laria præsertim respiciunt. ne fateri illud absurdum coga= mur, fortuito nihil fieri. Nam neutrum simul, nunquam om nino non uerum distinctum, quippe uerißimum semper. Ex nomine autem, & uerbo, uel ex indefinitis, nunc utroq;, nūc altero, affirmationes primæ constant, & negationes. quæ sic tamen porriguntur, ut uerbum est, tertium quiddam sit, ac prædicato adnumeretur: aut uerbum certe aliud adsit, quod in hoc ipsum denique resoluatur. Hic uero enuncia tio= num geminatur numerus. Tum ubi quæ diximus indefinita ponuntur multa oritur diuersitas, prout negatio locum mu tat. nam uerba ipsa & nomina quamuis loco priore cedāt, minime intellectum uariant. alioqui negationes plures, af= firmationis erunt unius. Verum nec una dialectici interro= gatio, quæ uel unum quærit de Pluribus, uel de uno plura:

quare nec una responsione excipitur. Nam cum sint duo interdum separatim uera, falsa eadem si iungas deprehendentur. quæcunq; autem ex accidenti, uel de uno eodemq;, uel ipsa inter se dicuntur, nequaquam fieri unum possunt: nec item si quod ipsum dicitur, inerat illi iam de quo dicitur. Quibus autem prædicationibus repugnātie nihil adhæreſcit, & ubi uocabulis orationes dicuntur, quæ uidelicet a se ipsis, non ex accidenti prædicantur, & puræ uerū proferũr, & quadantenus. Nec tamen illud omnino est, quod est in opinione. Cæterum per modos etiam contradictio uariatur, qui uicem prædicati obtinent: sicuti subiecti, quod reliquum. Necessarij dehinc illa, & poßibilis, & contingentis: atque impossibilis multa & uaria, sed ab omnibus decantata contradictio. In qua tamen impoßibilis æquiuocationem caueas: necessarium propterea quod actu sit, in capite cōstituas. Nam disceptationem prætereo, sex illis argumentationibus confectam, qua repugnare magis negatio affirmationi colligitur, quam duæ inter se affirmationes: quoniam eam plerique Aristotelis esse negant.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PERIHERMENIAS

siue de interpretatione Liber ex Græco recognitus,

AD REVERENDISSIMVM FEdericum Cæsium Episcopum Tudertinum.

Sectio prima, De signis.

RIMVM oportet ponere qd sit nomen,& quid verbũ, postea qd est negatio & affirmatio,& enũciatio et oratio. Sunt ergo ea quæ sunt in voce earũ quæ sunt in aĩa passionũ notæ,et ea quæ scribunt: eorũ quæ sunt in voce. Et queadmodũ nec literæ oĩbus eædẽ: sic nec eædẽ voces. Quarũ tamen hæ primum notæ sunt, eædem omnibus passiones animæ sunt,& quarum hæ similitudines,res etiam eædem.

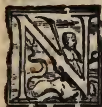
In tertio de anima

De his vero dictum est in iis qui sunt de anima.alterius.n. hæc sunt negotii. Est autem quemadmodum in anima aliquando quidem intellectus sine vero vel falso, aliquando autem cui iam necesse est horum alterum inesse: sic etiam in voce.

Circa cõpõnẽ & diuisionẽ ẽ veritas et falsitas

Circa compositionem enim & diuisionem, est verum & falsum. Nomina igitur,ipsa & verba consimilia sunt: ei qui sine compositione & diuisione est intellectui. vt homo vel album: quando non aliquid additur. neq; enim falsum, neque verum adhuc est. signum autem huius. hircoceruus enim aliquid significat: sed nondum verum aliquid vel falsum, si non esse vel non esse addatur, vel simpliciter, vel secundum tempus.

De nomine.

Omen igitur est vox significatiua secūdum placitū sine tpe, cuius nulla pars significatiua est separata. In noie.n.quod est equiferus, ferus nihil p se significat, queadmodū in oratione quæ est equus ferus. At vero non quēadmodum in simplicibus noibus, sic se habet in compositis. In illis.n.nullo modo pars significatiua est, in his autem vult qdē, sed nullius est, separata. vt in eo quod est equiferus hoc quod est. ferus nihil significat p se. Secūdum placitū vero qm̄ natura, nominū nullū est, sed quādo fit nota. qm̄ designant & illiterati soni, vt ferarū: quorū nullū nomen est. Non homo vero non est nomen. at vero nec positū nomen est: quo illud oportet appellare, neque.n.oratio, neque negatio est: sed sit nomen infinitū, qm̄ silr̄ in quolibet est, & quod ē & qd non est. Philonis aūt aut Philoni, & quæcūque talia sunt, non sunt noia. sed casus nois, ratio autē ipsorum est, in aliis qdē eadē, differunt autē qm̄ cū est, vel fuit, vel erit, neque verum, neque falsum est, nomē vero sp vt Philonis ē, vel non ē: nōdū.n.neque verū dicit, neq; falsum.

De verbo.

Erbum aūt est quod ꝯsignificat tps. cuiꝰ pars nihil significat seorsum: & est semper eorū quæ de altero pdicant nota. Dico aūt qd ꝯsignificat tps. vt valetudo qdē nomē est, valet vero verbū. ꝯsignificat.n.nūc esse: & sp eorū quæ de altero dr̄r nota est, vt eorū quæ de subiecto vel in subiecto sunt. Nō valet āt & nō laborat nō verbū dico. Cōsignificat.n.tps & sp de aliquo est. Driæ autem huic, nomē positū nō est, sed infinitū verbū sit. qm̄ silr̄ in q̄libet est, & qd est, & qd nō est. Silr̄ āt & valebit & valebat non verbū est, sed casus verbi. Differūt āt a verbo. q hoc qdē pn̄s ꝯsignificat tps, illa vero id qd circūcirca ē. Ipsa igit ſm se dicta verba, noia sunt. & significāt aliqd ꝯstituit.n.qui dic. itellm̄, & q audit, qescit. sed si ē vl̄ nō ē, nōdū sigñat. neq; .n.signū ē rei, eē vl̄ nō eē, neq; si ipm ens dixeris nudū * ipm

a.l.necꝙ fiens dixeris ipsum p se ipsum nudum.

enim nihil eſt, conſignificat autem cōpoſitionem quandam, quam ſine compoſitis non eſt intelligere.

De oratione.

Ratio autem eſt vox ſignificatiua. cuius partium aliqua ſignificatiua eſt ſeparata. vt dictio, ſed nō vt affirmatio vel negatio, vt homo aliquid ſignificat. ſed nō quod eſt aut nō eſt. ſed erit affirmatio vel negatio: ſi quid additum fuerit. ſed nō hominis ſyllaba vna. neque enim in eo quod eſt ſorex, rex ſignificat, ſed vox nunc eſt ſolum. In duplicibus vero ſignificat quidem aliquid, ſed non ſecundum ſe, quemadmodum dictum eſt*. Eſt autem oratio omnis quidem ſignificatiua, non autem ſicut inſtrumentum: ſed quemadmodum dictum eſt, ſecundum placitum. Enunciatiua vero non omnis, ſed in qua verum vel falſum eſt. non autem in omnibus ineſt. vt deprecatio, oratio quidem eſt, ſe neque vera, neque falſa. Cæteræ igitur relinquantur. rhetoricæ enim vel poeticæ conuenientior eſt cōſideratio. enūtiatiua vero præſentis eſt ſpeculationis. Eſt autem vna prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio: aliæ vero omnes coniunctione vna. Neceſſe eſt autem omnem enunciatiuam orationem ex verbo eſſe, vel ex caſu verbi. etenim hominis ratio, ſi non addatur, aut eſt, aut fuit, aut erit, aut aliquid huiuſmodi: nondum oratio enūtiatiua eſt. Qm̄ vnum quiddā eſt, & non multa animal greſsibile bipes (non enim eo quod propinquæ partes dicūtur vna erit) eſt autem alterius hoc tractare negotii. Eſt autem vna oratio enunciatiua: quæ vnum ſignificat, vel coniunctione vna. plures autem, quæ plura: & non vnum, vel inconiūctæ. Nomen igitur vel verbum, dictio ſit ſolum, qm̄ non eſt dicere ſic aliquid ſignificantem: voce, vt enunciare: vel aliquo interrogante vel non, ſed ipſo ſpōte ꝓferente. Harum autem hæc qdem ſimplex eſt enuntiatio vt aliqd de aliquo, vel aliquid ab aliquo, hæc aūt ex his cōpoſita velut oratio quædam iam cōpoſita. Eſt autem ſimplex enunciatio: vox ſignifica

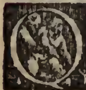
a.l dictū eſt in ſuperioribus.

Vide. 7. & 8 me.

tiua de eo quod est aliquid vel non est, queadmodum tēpora diuisa sunt. Affirmatio vero est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio vero enunciatio alicuius ab aliquo. Qm̃ autē enunciare est: & quod est, non esse. & qđ non est, esse. & qđ est, esse. & qđ non est, nō esse. & circa ea quæ extra præsens tempus sunt, similiter. omne vtiq; contingit quod quis affirmauerit, negare, & quod qs negauerit affirmare. Quare manifestum est quoniam omni affirmationi, opposita est negatio. & omni negationi, affirmatio. Et sit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppositæ. Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem æquiuocæ, & quæcũq; cætera talium contra sophisticas determinauimus importunitates. De affirmatione & negatione.

Sectum secundum.

De subiectis prędicatis propositionum.

Voniam aũt sunt hæc quidem rerum vniuersalia: illa vero singularia. Dico aũt vniuersale qđ in pluribus prædicari natum est. Singulare vero quod non. vt homo quidem vniuersale est, Callias vero eorum quæ sunt singularia necesse est aũt enunciare quod inest aliquid aut non, aliquando q dem alicui eorum quæ vniuersalia sunt, aliqñ autem quæ singularia sunt. Si ergo in vniuersali vniuersaliter enũciet qs quod est aut non est contrariæ enunciationes erunt *. Dico aũt in vniuersali enunciare vniuersaliter. vt omnis hō albus est, nullus hō albus est. Qñ autem in vniuersalibus non vniuersaliter aũt, non sunt contrariæ *. quæ aũt significantur, est esse aliqñ contraria. Dico autem non vlr enunciare in iis quæ vniuersalia sunt, vt est albus hō, non est albus hō. cum enim vniuersale sit homo. non vniuersaliter vtitur enuntiatione. oĩs nãq; non vniuersale significat, sed quod vniuersaliter. In eo vero ꝙ prædicatur vniuersali, id quod est vniuersaliter prædicare non est verum. Nulla enim affirmatio vera erit in qua cum vniuersale sit prædicatum, vniuersaliter prædicatur. vt est omnis homo, omne animal. Opponi autem affirmationem negationi dico contradictoriæ, quæ

a.l. quod est aliqd aut non erunt hæ cõtrariæ enunciationes.

a.l. hæ q dem non sunt contrariæ.

vniuersaliter significat eidem quod non vniuersaliter. vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est, aliquis homo albus est. Contrariæ vero vniuersalem affirmationẽ & vniuersalem negationem. vt omnis homo iustus est, nullus homo iustus est. * Quocirca has quidem impossibile est simul esse veras his vero oppositas, contingit aliquando in eodem simul esse veras, vt non omnis homo albus est: & aliquis homo albus est. Quæcunque igitur contradictiones vniuersalium sunt vniuersaliter necesse est alteram esse veram vel falsam: & quæcunq; in singularibus sunt, vt est Socrates albus, non est Socrates albus. Quæcunq; autem in vniuersalibus quidem non vniuersaliter autem: non semper per hæc quidem vera est: illa vero falsa est. Simul enim verum est dicere q̃ est homo albus, et quod non est homo albus: & est homo pulcher, & non est homo pulcher. si enim turpis est, non est pulcher. & si fit aliquid, non est. Videbitur autem subito incōueniens esse. iccirco quoniam videbitur significare hoc, non est homo albus simul & hoc, nullus homo est albus. Hoc autem neq; idem significat, neq; simul necessario. Manifestum est autem q̃ vna negatio vnius affirmationis erit. hoc enim idem oportet negare negationem, quod affirmatio affirmauit, & ab eodem, vel ab aliquo singularium, vel ab aliquo vniuersalem vt vniuersaliter, vel vt non vniuersaliter. dico autem vt est Socrates albus, non est Socrates albus. si autẽ aliud aliquid ab eodem vel ab alio idem, * non est opposita, sed erit ab ea diuersa. huic vero quæ est omnis homo albus est, illa quæ est non omnis hõ albus est. illi vero quæ est aliquis hõ albus est, illa quæ est nullus homo albus est. illi autẽ quæ est, est hõ albus: illa quæ est, non est homo albus. Quod igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradictoriæ, & quæ sunt hæ, dictũ est. & q̃ contrariæ aliæ: & quæ sunt illæ dictum est. & q̃ non oĩs vera vel falsa contradictio, & quare, & q̃n vera vel falsa. Vna autẽ affirmatio & negatio est, quæ vnum de vno significat, vel cũ sit vl'e vl'r, vel non similiter. vt omnis homo albus est, non oĩs homo albus est. est

a.l. ut oĩs hõ albus est, nullus homo albus est.

De reliis oppositorum.

a.l. aliud uel ab alio idem nõ eodem.

De affirmatione & negatione una.

homo albus, non est homo albus. nullus homo albus est, aliquis homo albus est: si album vnum significat sin vero duobus vnum nomen positum est, ex quibus non est vnũ: non est vna affirmatio, neq; vna negatio, vt si qs ponat hoc nomen tunica homini & equo: quod tunica alba est, hæc non est vna affirmatio, nec vna negatio. Nihil.n. differt hoc q̃ dicere ꝙ est homo equus, albus, * hoc autẽ nihil differt q̃ dicere est homo albus: & est equus albus. si ergo hæ multa significãt & sunt plures, manifestũ est ꝙ & prima vel multa vel nihil significãt. neq;.n. est aliquis, hō equus. Quare nec in his necesse est hãc cõtradictionẽ verã, illã vero falsam eẽ. a.l. dicere est hō & equus albus.

De figuris contingentibus.

N iis ergo quæ sunt & quæ facta sunt, necesse est affirmationẽ vel negationẽ veram esse vel falsam. Et in vlibus qdem vt vlr: semper hanc quidem verã illã vero falsam esse, & in iis quæ singularia sunt (queãdmodum dictũ est) in vlibus autẽ quæ non vlr dicuntur, non necesse est. dictũ est aũt & de his. In singularibus vero & futuris non silr. Nam si omnis affirmatio & negatio vera vel falsa est, & oẽ necesse est esse vel non esse. quare si hic * dicat futurũ esse aliqd. ille vero non futurum dicat hoc ipsum: manifestũ est ꝙ necesse est verũ dicere alterũ ipsoꝝ, si oĩs affirmatio vel negatio vera vel falsa est. vtraq;.n. non erunt simul in talibus. nã si verũ est dicere ꝙ albũ vel nō albũ. necesse ẽ eẽ albũ vl nō albũ. Et si est albũ vel non albũ: verũ erat affirmare vel negare. & si non est, falsum dicit: & si falsum dicit, non est. quare necesse est semper affirmationem aut negationẽ veram esse vel falsam. Nihil igiť neq; est, neq; fit, nec a fortuna, nec vtrũlibet contingit, neq; erit, neq; nō erit: sed ex necessitate omnia, & non vtrumlibet contingit, aut enim qui dicit verus est: aut qui negat. Similiter enim vel fieret, vel non fieret: quod enim vtrumlibet contingit nihil magis sic vel non sic se habet vel habebit. Amplius autem, si est album nunc: verum erat dicere prius ꝙ erit album. quare semper fuit verum dicere quodlibet eorum quæ facta sunt quód est a.l. si. non his quid

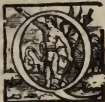
vel erit.si autem semper verum fuit dicere quod est vel erit non potest hoc non esse,vel non futurum esse.quod autem non potest non fieri, impossibile est non fieri.& quod impossibile est non fieri,necesse est fieri.omnia igitur quæ futura sunt,necesse est fieri.Nihil igitur vtrūlibet contingit neq; a fortuna erit*.nam si a fortuna,non ex necessitate. At vero nec quod neutrum verum est dicere contingit.vt quod neque erit,neque non erit. Primum enim cum sit affirmatio falsa,negatio non vera erit.& cum hæc falsa sit, contingit affirmationem non veram esse.Et ad hæc si verum sit dicere quod album est simul & magnum oportet esse vtrūq;, si vero erit cras,oportet fore cras.Si autem neque erit, neque non erit cras,non erit vtrumlibet contingit.vt est nauale bellum.oporteret enim neque fieri nauale bellum,neque non fieri. Quæ ergo contingunt inconuenientia hæc sunt, & huiusmodi alia,si quidem omnis affirmationis & negationis,aut in vniuersalibus dictis vt vniuersaliter,vel in iis quæ sunt singularia necesse est oppositarum hanc quidem veram esse,illam vero falsam.nihil autem vtrumlibet contingit, esse in iis quæ fiunt:sed omnia esse & fieri ex necessitate. Quare neq; consultare oportebit,neque negotiari.quod si hoc q dem facimus erit hoc.si vero non hoc, non erit hoc. Nihil enim prohibet,& in annum decies millesimum,hunc quidē dicere hoc futurum esse,illum vero non dicere.quare ex necessitate erit.quodlibet eorum verum erat dicere tunc. At vero nec hoc differt si aliqui dixerint contradictionem vel non dixerint.manifestum enim quod sic se habent res, etiā si non hic quidem affirmauerit quid, ille vero negauerit.nō enim propter negare vel affirmare erit.vel non erit, nec in decies millesimum annum,magis quam in quantolibet tempore.Quare si in omni tempore sic se habebat vt alterū vere diceretur,necesse erat hoc fieri. Et vnumquodq; eorum quæ fiunt semper sic se habebant ex necessitate fieret.si.n. vere dixit quis quod erit, non potest non fieri.& quod factum est,verum erat dicere semper,quod erit.si quidē hæc impossibilia sunt.videmus enim esse futurorum principiū,

* a la fortuna erit sed oia ex necessitate.

& ab eo quod consultamus, atque aliquid agimus. & quod est omnino in iis quæ non semper actu sunt, possibile esse, & non esse similiter, in quibus vtrũq; contingit & esse nõ esse. quare & fieri, & non fieri & multa nobis manifesta sunt sic se habentia, vt quod hanc vestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteretur. similiter autem & nõ incidi possibile est. non enim esset eam prius exteri nisi possibile esset non incidi. quare & in aliis generationibus, quæ secundum huiusmodi potentiam dicuntur. manifestum igitur est, ꝙ non omnia ex necessitate, vel sunt, vel fiunt. Sed alia quidem vtrumlibet cõtingit, & nihil magis affirmatio, quã negatio vera vel falsa. Alia vero magis quidem & vt in pluribus alterum. nihilominus contingit fieri & alterum, alterum vero minime. Igitur esse quod est, quando est, & non esse quod non est, quando non est, necesse est. sed non omne quod est, necesse est esse, nec quod non est necesse est nõ esse. non enim idem est, omne quod est, necessario esse quando est, & simpliciter necessitate esse. similiter autem & in eo qđ non est. Sed & in contradictione eadem ratio est. esse quidẽ vel non esse omne necesse est, & futurum esse vel non. non tamen diuidentem, dicere alterum necessarium, dico autem vt necesse est futurum esse bellum nauale cras, vel non futurum esse. non tñ fieri cras bellum nauale, necesse est: neq; nõ fieri, fieri tñ vel nõ fieri: necesse est. Quare cum sĩr orõnes veræ sunt, quemadmodum & res: manifestũ est ꝙ quæcũq; sic se hñt vt sint vtrũlibet cõtingit, & contraria suscipiant, necesse est similiter se habere & contradictionẽ. qđ contingit in iis: quæ nõ semper sunt, vel nõ semp non sunt. horum enim necesse est alterã partẽ contradictionis veram esse vel falsam: non tamen hanc vel illam sed vtrũlibet contingit. & magis quidem veram alterã, non tñ iam veram vel falsam. Quare manifestum est ꝙ nõ est necesse oĩs affirmationis vel negationis oppositarum, hanc quidem veram, illam aũt falsam esse. non enim quemadmodum in iis quæ sunt, sic se habent & in iis quæ non sunt quidem possibilibus tamen esse vel non esse, se quemadmodum dictum est.

De enunciationibus infinitis.

[Hic incipit liber secundus huius libri secundum latinos expositores uerũ in tex. greco nulla ẽ diuiſio huius loci.]

Voniam autem eſt aliquid de aliquo affirmatio ſignificans, hoc autem vel nomen eſt vel innominatum. vnum autem oportet eſſe et de vno id quod eſt in affirmatione(nomen autem dictum eſt & innominatũ prius, non homo enim nomen quidem non dico, ſed nomen infinitum, vnum enim ſignificat aliquo modo infinitum nomen, quemadmodum & nõ valet non verbũ. ſed * infinitum verbum)erit igitur omnis affirmatio & negatio, vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine & verbo. Sine verbo autem nulla affirmatio vel negatio eſt. eſt enim vel fuit, vel erit, vel fit, uel quæcunq;alia huiuſmodi uerba. ex iis ſunt quæ poſita ſunt. conſignificant enim tps. Quare prima erit affirmatio & negatio, eſt homo, non eſt homo. deinde eſt non homo, non eſt non homo. Rurſus eſt omnis homo non eſt omnis homo. eſt omnis non homo, non eſt omnis non homo & in iis, quæ extrinſecus ſunt temporibus eadem ratio eſt.

[a.l.ñ. uerbũ dico. ſed.]

Sectum tertium.

Quando autem eſt tertium adiacens prædicatur. dupliciter dicuntur oppoſitiones. Dico autem, ut eſt iuſtus homo. eſt tertium, dico adiacere nomen, uel uerbum in affirmatione, quare ob id ipſum quatuor erunt illæ: quarum duæ quidẽ ad affirmationem & negationẽ ſe habebunt ſecundum conſequentiam ut priuationes, duæ uero minime. Dico autem ꝙ, eſt, * aut iuſto adiacebit, aut non iuſto quare etiam negatio. quatuor igitur erunt. Intelligimus uero quod dicit ex iis quæ ſubſcripta ſunt. Et iuſtus homo, huius negatio eſt, nõ eſt iuſtus homo. eſt non iuſtus homo, huius negatio eſt, non eſt non iuſtus homo. eſt enim hoc in loco & non eſt, iuſto & non iuſto adiacebit, hæc igitur quemadmodum in reſolutiuis dictum eſt, ſic ſunt ordinata. Siſr aũt ſe habebũt & ſi vl'is nõis ſit affirmatio. vt oĩs eſt hõ iuſtus. negatio huius, nõ oĩs eſt homo iuſtus oĩs eſt hõ non iuſtus: non oĩs eſt hõ non iu-

[a.l dico autẽ ꝗ eſt hic.]

[In fine primi priorum.]

ſtus.Tamen non ſimiliter angulares veras eſſe contingit.cõ tingit autem aliquando. Hæ igitur duæ oppoſitæ ſunt mu tuo. Aliæ aũt duæ ad non homo quaſi ad ſubiectũ aliquod additum.vt eſt iuſtus non hõ:non eſt iuſtus non hõ.eſt non iuſtus non homo; non eſt non iuſtus non hõ. plures aũt his non erunt oppõnes.Hæ autem extra illas,ipſæ ſecundum ſe erunt,vt nomine vtentes eo quod eſt non hõ. In qbuſcũq; autem eſt non conuenit vt in eo quod eſt ſanum eſſe,& am bulare,in iis idem facit ſic poſitũ, ac ſi eſt adderetur. vt eſt: ſanus eſt oĩs hõ:non ſanus eſt oĩs hõ. ſanus eſt omnis nõ ho mo.non ſanus eſt oĩs non hõ.non.n. dicendum eſt non oĩs homo,ſed non negationẽ.n.ad id quod eſt hõ addendũ eſt. oĩs.n.non vl'e ſignificat, ſed quod vl'r. Manifeſtum eſt autẽ ex eo quod eſt valet homo.non valet homo. valet non hõ. non valet non homo.hæc.n.ab illis differunt,eo q vl'r non ſunt.quare oĩs vel nullus nihil aliud conſignificat quã quod vl'r de noĩe vel affirmationẽ vel negationem. ergo & reliqua eadem oportet apponi. Qm̃ vero contraria eſt negatio ei quæ eſt oẽ eſt aĩal iuſtum.illa quæ ſignificat q nullũ eſt animal iuſtum:hæ quidem * manifeſtũ eſt q nunquã erunt neq; veræ ſimul,neq; in eodem his vero oppoſitæ erũt ali quando vt non oẽ aĩal iuſtũ eſt, & eſt aliquod animal iuſtũ. ſequunť vero & hæ,eam quidem quæ eſt, oĩs eſt homo non iuſtus,hæc nullus homo eſt iuſtus:illã vero, eſt non oĩs homo non iuſtus, oppoſita q eſt aliquis homo iuſtus.* neceſſe eſt.n.aliquẽ eſſe. Manifeſtũ eſt autẽ etiã q in ſingulari bus ſi verum eſt interrogatũ negare, q & affirmare verũ eſt.vt putaſne Socrates ſapiens eſt?non. Socrates igiť eſt nõ ſapiens.In vl'ibus vero non eſt vera quæ ſimiliter dicitur.ve ra autem negatio eſt. vt putaſne omnis homo ſapiens eſt? non omnis igitur homo non ſapiens eſt. hoc.n. falſum eſt. ſed non igitur omnis homo ſapiens eſt,verũ eſt.hæc.n.oppoſita eſt.illa vero contraria. Quæ vero ſecundum infinita contraiacentes ſunt nomina & verba (vt in eo quod eſt non homo,vel non iuſtus)quaſi negationes ſine nomine & verbo eſſe videbuntur,ſed non ſunt. Semper enim vel ve-

De oppõ nibus ex idefinitæ ſubiectis

a.l.quare quidem.

a.l.illã ue ro q̃ ẽ ali quis ẽ hõ iuſtus, op poſita q nõ oĩs hõ ẽ nõ iuſt.

ram vel falſam eſſe neceſſe eſt negationem.qui vero nō homo dixit,nihil magis quam qui dicit homo.ſed etiam minus:verus vel falſus fuit.ſi non aliquid addatur. Significat autem eſt omnis non hō iuſtus:nulli illarum idē,nec huic oppoſita quæ eſt,non eſt oīs nō homo iuſtus. ea vero quæ eſt, omnis non iuſtus non hō eſt,illi quæ eſt nullus eſt iuſtus non homo,idem ſignificat. Tranſpoſita vero nomina & verba idem ſignificant vt eſt albus homo, & eſt hō albus. Nam ſi hoc non eſt:eiuſdem multæ erunt negationes ſed oſtenſum eſt quod vna vnius eſt, eius enim quæ eſt, eſt albus hō negatio eſt,non eſt albus homo.eius autem quæ eſt, eſt homo albus,ſi non eadem eſt ei,quæ eſt,eſt albus homo: erit negatio,vel ea quæ eſt,non eſt non homo albus, vel ea quæ eſt non eſt,homo albus.Sed altera qdē eſt negatio ea quæ eſt, non eſt non homo albus,eius,eſt nō homo albus, altera vero *eius quæ eſt,eſt albus homo.quare erūt duæ vnius. Qđ igitur tranſpoſito nomine & verbo eadem fit affirmatio & negatio manifeſtum eſt.

a l. negat eius quæ eſt, eſt nō hō albus altera vero.

De coniunctis & diuiſis enunciationibus.

AT vero vnum de pluribus,vel plura de vno affirmare vel negare : niſi ſit vnum aliquid quod ex pluribus,ſignificatur*, nō eſt affirmatio neque negatio vna. Dico aūt vnū non ſi vnum nomen poſitum ſit, non ſit autem vnum aliqd ex illis:vt hō eſt fortaſſe & aīal,& pipes,& māſuetū,ſed ex his vnum fit,ex albo aūt & hoīe & ambulare. non eſt vnū. Quare nec ſi vnum aliquid de his affirmet aliquis:erit affirmatio vna,ſed vox quidē vna, affirmationes vero multæ. nec ſi*de vno iſta:ſed ſimiliter multe. Si ergo dialectica interrogatio rñſionis eſt petitio,vel propoſitionis,vel alterius partes ɔtradictionis,ꝓpoſitio vero cōtradictionis eſt vnius pars, non erit vna rñſio ad hæc. neq;.n.interrogatio vna, neq; etiā ſit ſi vera.dictū eſt aūt de his in topicis, ſimul autē manifeſtū eſt quod nec hoc ipſum qd eſt:dialectica interrogatio eſt.oportet enim datum eſſe ex interrogatione eligere:vtram

a.l.ex pluribus cōponit.

a.l.& ſi.

re:vtram velit contradictionis partem enunciare.ſed oportet interrogantem determinare:vtrum hoc ſit homo an nõ hoc. Quoniam vero hæc quidem prædicantur compoſita vt vnum omne prædicatum fiat.eorum quæ extra prædicantur,alia vero non:quæ eſt differentia? De homine enim verum eſt dicere & extra animal,& extra bipes : & hæc vt vnum:& hominem,& album:& hæc vt vnum , ſed non ſi coriarius eſt,& bonus:etiam coriarius bonus. Si enim quoniam vtrunque verum* eſſe oportet ſimul vtrunque: mul- Σκυτεῦς
ta inconuenientia erunt.De homine enim & hominem ve- a.l.Quate non ſi alterum verum.
rum eſt dicere & album:quare & omne.rurſus ſi album ipſum & omne:quare erit homo albus,albus.& hoc in infinitum.Et rurſus muſicus albus ambulans.& hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius.Si Socrates Socrates eſt,& homo:& Socrates,Socrates homo. & ſi homo & bipes,erit homo bipes.Quod igitur ſi quis ſimpliciter dicat*complectiones fieri multa accidit dicere inconuenien- a.l.ſimpliciter & vt cõtingit dicat.
tia manifeſtum eſt.Quemadmodum autem ponendum eſt nunc dicimus. Eorum igitur quæ prædicantur , & de quibus prædicari accidit quæcunque ſecundum accidens dicuntur,vel de eodem,vel alterum de altero:hæc nõ erunt vnũ vt homo albus eſt,& muſicus , ſed non eſt vnum album & muſicum.accidentia enim ſunt vtraque.Nec ſi album, muſicum verum eſt dicere,tamen non erit album muſicum vnũ aliquid,ſecundum accidens enim album muſicum.quare nõ erit album muſicum vnum aliquid. quocirca nec coriarius bonus ſimpliciter:ſed animal bipes.non enim ſecundũ accidens. Amplius.Nec quæcunque inſunt:in altero.quare neque album frequenter:neque homo , homo animal eſt vel bibes.inſunt enim in homine animale & bipes. Verum eſt autem dicere de aliquo & ſimpliciter:vt aliquem hominem hominem,aut aliquem album hominem,hominem album non autem ſemper, Sed quando in adiecto quidem aliquid oppoſitorum ineſt,quod conſequitur contradictio,non verum ſed falſum eſt.vt hominem mortuum,hominem dice- a.l.ſemper uerum.
re.Quando autem non ineſt:verum.* quando ineſt quidẽ

G

ſemper non verum eſt, quando vero non ineſt, non ſemper verum eſt: vt Homerus eſt aliquid, vt poeta. vtrum igitur eſt, an non? ſecundum accidens enim prædicatur eſt. de Homero (quod enim eſt poeta) ſed non ſecundum ſe prædicatur de Homero, ipſum eſt. Quare in quibuſcunque prædicationibus neque contrarietas ineſt, ſi diffinitiones pro nominibus dicantur: & ſecundũ ſe pdicantur, & nõ ſecundũ accidẽs, in his aliquid & ſimpliciter verũ erit dicere. Quod aũt nõ eſt: quoniã opinabile eſt. non eſt verum dicere eſſe aliquid. opinio enim eius eſt, non quod eſt, ſed quod non eſt.

Sectio quarta.

De enunciationibus modorũ poſſibilis cõtingẽtis, impoſſibilis & neceſſarii.

His vero determinatis conſiderandum eſt quemadmodũ ſeſe habent negationes & affirmationes & ad ſeinuicẽ, quæ ſunt de poſſibili eſſe & nõ poſſibili, & de cõtingenti & non cõtingenti, & de impoſſibili & neceſſario. Habẽt enĩ aliquas dubitationes. nã ſi eorũ quæ cõplectuntur, illæ ſunt ſibi inuicẽ opoſitæ cõtradictiones, quæcunque ſecundũ eſſe & non eſſe diſponuntur, vt eius quæ eſt eſſe hoiem, negatio eſt nõ eſſe hoiem, nõ ea quæ eſt eſſe nõ hoiem & eius quæ eſt eſſe albũ hoiem ea quæ eſt nõ eſſe albũ hoiem, ſed nõ ea quæ eſt eſſe non albũ hoiem. ſi enim de omni aut affirmatio, aut negatio eſt, lignũ erit verũ dicere eſſe non album hoiem. *quod ſi hoc modo & in quibuſcunque eſſe nõ additur, idẽ faciet qd pro eſſe dicitur. ut eius quæ eſt homo ambulat, nõ hæc ambulat non homo negatio erit, ſed hæc non ambulat homo. nihil enim differt dicere hoiem ambulare, vel hoiem ambulantẽ eſſe. quare ſi hoc modo vbique, & eius quæ eſt poſſibile eſſe negatio nõ erit poſſibile nõ eſſe, ſed ea *quæ eſt nõ poſſibile eſſe. Videtur aũt idẽ poſſe & eſſe non eſſe. omne enim quod eſt poſſibile diuidi vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi poſſibile eſt. ratio autem eſt: quoniã omne quod ſic poſſibile eſt, non ſemper in actu eſt. quare inerit ipſi etiã negatio poteſt enim & non ambulare quod eſt ambulatiuum, & non videri quod eſt viſibile. at vero impoſſibile eſt de eodem oppoſitas veras eſſe affirmationes & negationes.

*al. hominẽ quod inconueniens eſt

*al. negatio erit poſſibile non eſſe ſed non ea.

non igitur eius quæ poſſibile eſt eſſe, negatio eſt hæc poſſibile eſt non eſſe. Contingit enim ex his, aut idem affirmare & negare ſimul de eodem, aut non ſecundum eſſe vel non eſſe quæ apponuntur, fieri affirmationes & negationes ſi ergo illud impoſſibile, eſt, hoc erit magis eligendum. eſt igitur negatio eius quæ eſt poſſibile eſſe, ea quæ eſt non poſſibile eſſe, ſed non ea quæ eſt poſſibile non eſſe. eadem quoq; ratio eſt, & in eo quod eſt contingens eſſe: etenim negatio eius eſt non contingens eſſe. & in aliis quoque ſimili modo, vt in neceſſario, & impoſſibili. Fiunt enim quemadmodum in illis eſſe, & non eſſe appoſitiones, ſubiectæ vero res, hoc quidem album. illud vero homo. eodem quoq; modo hoc in loco eſſe quidem & non eſſe vt ſubiectum fit, poſſe vero & contingere appoſitiones determinantes (quemadmodū in illis eſſe & non eſſe) veritatem & falſitatem. ſimiliter hæ in eo quod eſt eſſe poſſibile & eſſe non poſſibile, eius vero quæ eſt poſſibile eſt non eſſe, negatio eſt, non ea quæ eſt, nō poſſibile eſt eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile eſt, non eſſe. & eius quæ eſt poſſibile eſt eſſe, non ea quæ eſt poſſibile eſt nō eſſe, ſed ea quæ eſt non poſſibile eſt eſſe. quare & ſequi ſeſe inuicem videbuntur poſſibile eſt eſſe, & poſſibile eſt nō eſſe, idem enim poſſibile eſt eſſe & non eſſe. non enim contradictiones ſunt ſibi inuicem huiuſmodi poſſibile eſt eſſe, & poſſibile eſt non eſſe. ſed poſſibile eſt eſſe. & non poſſibile eſt eſſe, nunquam ſimul in eodem veræ ſunt. opponuntur enim neque ea quæ eſt poſſibile eſt non eſſe, & non poſſibile non eſſe, nunquam ſimul in eodem veræ ſunt. ſimiliter autem & eius quæ eſt neceſſarium eſt eſſe, negatio non eſt ea quæ eſt neceſſarium non eſſe, ſed ea quæ eſt non neceſſarium eſt eſſe. eius vero quæ eſt neceſſarium eſt non eſſe, ea quæ eſt nō neceſſarium non eſſe, & eius quæ eſt impoſſibile, eſſe non eſt ea quæ eſt impoſſibile non eſſe, ſed hæc non impoſſibile eſſe. eius vero quæ impoſſibile non eſſe, ea quæ eſt non impoſſibile non eſſe. Vniuerſaliter vero (quemadmodum dictum eſt) eſſe quidem & non eſſe oportet ponere, quemadmodum ſubiecta, negationem vero

& affirmationem hæc facientem, ad esse & non esse appone re. & has oportet putare esse oppositas dictiones, possibile, & non possibile. contingens, non contingens, impossibile, non impossibile, necessarium non necessarium, verum non verum. Consequentiæ vero secundum rationem fiunt cũ ita ponuntur. illam enim quæ est possibile esse: sequitur ea quæ est contingit esse, & hæc conuertitur illi. & non impossibile esse. & non necessarium esse. illa vero quæ est possibile non esse. & contingens non esse: ea quæ est non necesse non esse: & non impossibile non esse. illam autem quæ est non possibile esse, & non contingens esse: ea quæ est impossibile esse, & necesse non esse. illam vero quæ est non possibile nõ esse, & non contingens non esse ea quæ est impossibile est non esse, & necessarium est esse. consideretur autem ex subscriptione quemadmodum dicimus.

I	III
Possibile esse	Non possibile esse
Contingens esse	Non contingens esse
Non impossibile esse	Impossibile esse
Non necessarium esse	Necessarium non esse

II	IIII
Possibile non esse	Non possibile non esse
Contingens non esse	Non contingens non esse
Non impossibile non esse	Impossibile non esse
Non necessarium non esse	Necessarium esse

Hæc igitur impossibile, & non impossibile, eam quæ est contingens & possibile, & non contingens & non possibile sequuntur quidem contradictoriæ: sed conuersim. eã enim quæ est possibile esse, negatio impossibilis sequitur quæ est non impossibile esse negationem vero affirmatio. nam illã non possibile esse: ea quæ est impossibile esse. affirmatio enĩ est impossibile esse, non impossibile vero negatio. Necessarium vero quemadmodum se habet considerandum est. Manifestum est enim * quod non eodem modo, se contra-

a.1. Manifestum est autẽ.

riæ ſequuntur contradictoriæ autem ſunt exrra. non enim eſt negatio eius quæ eſt neceſſe non eſſe, ea quæ eſt non neceſſe eſſe. contingit enim veras eſſe vtraſque in eodem. qđ enim eſt neceſſarium non eſſe, non eſt neceſſarium eſſe. Cauſa autem huius eſt: cur non ſequitur neceſſarium ſimiliter cæteris: quoniam contrariæ, impoſſibile eſſe, neceſſario redditur idem valens. nam quod impoſſibile eſt eſſe, neceſſe eſt hoc. non quidem eſſe ſed potius non eſſe quod vero impoſſibile eſt non eſſe: hoc neceſſarium eſt eſſe. quare ſi illa ſimiliter ſequuntur poſſibile & non poſſibile hæc contrario, quoniam non ſignificant idem neceſſarium & impoſſibile. ſed (quemadmodum dictum eſt) conuerſim. An certe impoſſibile eſt ſic poni contradictiones neceſſarii. Nam quod eſt neceſſarium eſſe, poſſibile eſt eſſe: nam ſi non, negatio conſequetur. neceſſe enim eſt aut affirmare aut negare. quare ſi non eſt poſſibile eſſe, impoſſibile eſt eſſe. igitur impoſſibile eſt eſſe, quod neceſſe eſt eſſe, quod eſt inconueniens. At uero illam quæ eſt poſſibile eſſe, nō impoſſibile eſſe, ſequitur. hāc vero ea quæ eſt non neceſſarium eſſe. quare contingit quod eſt neceſſarium eſſe, non neceſſarium eſſe, quod eſt inconueniens, At vero neque neceſſarium eſſe, ſequitur eam quæ eſt poſſibile eſſe, neque ea quæ eſt neceſſarium non eſſe. Illi enim vtraque contingit accidere. harū autem vtralibet vera fuerit, non erunt illa vera. ſimul enim poſſibile eſt eſſe, & non eſſe. ſi vero neceſſe eſt eſſe vel non eſſe, non erit vtrunque poſſibile. relinquitur ergo non neceſſarium non eſſe, ſequi eam quæ eſt poſſibile eſſe. Hæc enim vera eſt & de neceſſe eſſe. hæc enim fit contradictio eius quæ ſequitur illam quæ eſt non poſſibile eſſe. illam enim ſequitur illa quæ eſt impoſſibile eſſe, & neceſſe eſt non eſſe, cuius negatio eſt non neceſſe non eſſe. Sequuntur igitur & hæ contradictiones ſecundum prædictum modum & nihil impoſſibile contingit ſic poſitis. Dubitabit autem aliquis ſi illam quæ eſt neceſſariū eſſe ea quæ eſt poſſibile eſſe ſequitur nam ſi non ſequitur, contradictio ſequetur, quæ eſt non poſſibile eſſe. Et ſi quis, hanc non eſſe dicat contradictionem, neceſſe eſt dicere poſ- Dubitatio.

ſibile non eſſe quæ vtræque falſæ ſunt de neceſſe eſſe. At ve-

a,l.eſſe. ro*rurſus idem videtur eſſe poſſibile incidi & non incidi,&

quare ad eſſe & non eſſe.quare erit neceſſ. ,eſſe,contingens,non eſſe.

neceſſa- hoc autem falſum eſt. Manifeſtum eſt autem quod non

riũ eẽ poſ omne poſſibile vel eſſe vel ambulare, etiam oppoſita po-

ſibile eẽ teſt, ſed eſt in quibus non ſit verum. primum quidem

ſequitur. in iis quæ non ſecundum rationem poſſunt.vt ignis calefa-

At vero.

ctiuus eſt,& habet vim irrationalem.quæ igitur ſecundum rationem poteſtates ſunt,eædem plurium etiam contrariorum ſunt.irrationales vero non omnes,ſed(quemadmodũ dictum eſt)ignem non eſt poſſibile,calefacere,& non, neq; quæcunque alia ſemper agunt.alia vero poſſunt & ſecundũ irrationales poteſtates ſimul oppoſita ſuſcipere.ſed hoc huius gratia dictum eſt,quoniam non omnis poteſtas oppoſitorum ſuſceptiua eſt,neque quæcunque ſecundum eandem ſpeciẽ dicuntur.Quædã vero poteſtates æquiuoce ſunt poſſibile enim nõ ſimpliciter dicitur ſed hoc quidẽ quoniã verũ eſt quod in actu eſt.vt poſſibile eſt ambulare, quoniã ambulat iam.& omnino poſſibile eſt eſſe, quoniã iam eſt in actu quod dicitur eſſe poſſibile.illud uero quoniã actu eſſe poſſet, vt poſſibile eſt ambulare, quoniã ambulare poſſet. & hæc quidẽ in ſolis mobilibus eſt poteſtas illa vero & immobilibus.vtrunq; vero verũ eſt dicere poſſibile ambulare vel eẽ & quod ambulat & actu eſt & ambulatiuum. Sic igitur poſſibile non eſt verum de neceſſario ſimpliciter dicere, alterũ aũt verum eſt.quare,quoniã partẽ vniuerſale ſequit, illud quod ex neceſſitate,conſequetur poſſe eſſe,ſed nõ omne.Et eſt quidẽ fortaſſe principiũ quod neceſſariũ eſt,& quod non neceſſariũ eſt omniũ vel eſſe,vel non eſſe,& alia quẽadmodũ horũ conſequentia,conſiderare oportet.Manifeſtum eſt aũt ex iis quæ dicta ſunt,ꝙ id quod ex neceſſitate eſt,ſecundum actum eſt.quare ſi priora ſunt ſempiterna,& quæ actu ſunt.poteſtate priora ſunt.& hæc quidẽ ſine poteſtate actus ſunt,vt primæ ſubſtantiæ,alia vero cũ poteſtate, quæ natura quidem priora ſunt,tempore vero poſteriora.alia autem nunquam actus ſunt,ſed poteſtates ſolum.

Sectum quintum.

QVAE MAGIS APTE, enunciationes contrariæ dicantur.

Trum autem contraria eſt affirmatio negatio ni, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi quæ dicit quod omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt nullus homo iuſtus eſt. aut omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt omnis homo iniuſtus eſt, vt eſt Callias iuſtus, non eſt Callias iuſtus, Callias iniuſtus eſt, vtra harum contraria eſt? Nam ſi ea quæ ſunt in voce ſequuntur ea qu æ ſunt in intellectu, illic autem cõtraria eſt opio ↄtrarii (vt q̃d oĩs hõ iuſt⁹ eſt, ei quæ ē oĩs hõ iniuſt⁹ ē,) etiã in iis quæ ſunt in voce affirmationibus, neceſſe eſt ſil'r ſe ſe habere. ꝙ ſi nec ꝓ illic cõtrarii opinio ↄtraria eſt, nec affirmatio affirmationi erit cõtraria, ſed ea quæ dicta eſt negatio. quare conſiderandũ eſt quæ opinio falſa opinioni veræ cõtraria eſt, vtrũ negationis, an ea que cõtrariũ eſſe opinat. Dico aũt hoc modo. eſt quædã opinio vera boni, quod bonũ eſt, alia aũt quod non bonũ eſt falſa, alia vero quod malũ, vtra harum contraria veræ? & ſi eſt vna ſecundũ quamnam contraria. Nã arbitrari cõtrarias opiniones diffiniri, eo ꝙ contrariorum ſunt, falſum eſt. Boni enim quod bonũ eſt, & mali quod malum eſt, eadem fortaſſe opinio eſt etiã vera, ſiue plures, ſiue vna ſit. ſunt autem iſta cõtraria, ſed nõ eo ꝙ contrariorũ ſint, cõtraria ſunt, ſed magis ꝙ cõtrariæ. Si ergo eſt boni quidẽ quod eſt bonum opinio, alia aũt q̃d non bonum eſt, eſt autem aliquid aliud quod non eſt, neque eſſe poteſt aliarum quidem nulla ponenda eſt, neque quæcunq; eſſe quod non eſt opinantur, neque quæcunque non eſſe quod eſt. infinitæ enim vtræque ſunt, & que eſſe opinantur quod non eſt, & quæ non eſſe quod eſt. Sed in quibuſcunque fallacia eſt. hæ autem ſunt ex iis ex quibus ſunt generationes. ex oppoſitis vero generationes, quare etiam fallaciæ. Si ergo quod bonum eſt, & bonum & non malum eſt, & hoc quidem ſecundum ſe, illud vero ſecun-

Idem in pricipio primi huius.

dum accidens,(accidit enim ei non malum esse) magis autem in vnoquoque vera est quæ secundum se est, etiam falsa, siquidem & vera. ergo ea quæ est, quod non est bonum quod bonum est, eius quæ secundum se est falsa est: illa vero quæ est quod malum est, eius quæ secundum accidens. quare magis erit falsa de bono, ea quæ est negationis opinio, quã ea quæ est contrarii. Falsus est autem maxime, circa singula qui contrariam habet opinionem: contraria enim sunt eorum quæ plurimum circa idem differunt. si igitur harũ contraria est altera, magis vero negationis est contraria, manifestum est quod hæc erit: contraria. Illa vero quæ est, quod malum est quod bonum est, implicita est. Etenim quod non bonum est necesse est forte ipsum eũdem opinari. Amplius. Si etiam in aliis similiter oportet se habere, & hoc modo videbitur bene esse dictum. Aut enim vbique ea quæ est contradictionis, aut nusquam. quibus vero non sunt contraria, de illis quidem falsa, ea quæ est veræ opposita vt qui hominem non putat esse hominem, falsus est. si igitur hæ contrariæ sunt, etiam & aliæ quæ sunt contradictionis. Amplius. Similiter se habet opinio boni quod bonum est. & non boni quod non bonum est. & præter has boni quod non bonum est, & non boni quod bonum est. illi ergo quæ est non boni quod non bonum veræ opinioni, quæ est contraria?
a.l. malũ est simul enim aliquando. Non enim ea quæ dicit quod malum est, si aliquando * fuerit vera. nunquam autem vera veræ contraria est. est enim quoddam non bonum, malum. quare cõtingit simul esse veras. At vero nec illa quæ est quod non malum. vera enim & hæc. simul enim & hæc erunt. relinquitur igitur ei quæ est non boni quod non bonum est, contraria ea quæ est non
a.l. ñ bonũ vere cõtraria ea quæ est nõ boni quod bonũ fal sa, falsa .n. hæc. boni, quod bonum est. falsa enim hæc * quare & ea quæ est boni qđ nõ bonũ est, ei quæ est boni, quod bonũ est. Manifestũ ergo est qđ nihil interest, nec si vl'r ponamus affirmationem: vniuersalis enim negatio contraria erit. vt opinio ni quæ opinatur, quod omne quod est bonum, bonum est, ea quæ est quod nihil eorum quæ bona sunt bonum est, nam ea quæ est boni ꝙ bonum si vniuersaliter sit bonum, eadẽ

est ei quæ opinatur ꝙ quicquid bonum est, quod bonũ est, hoc autem nihil differt ab eo quod est, ꝙ omne quod est bonum, bonum est similiter autem & in non bono. quare si in opinione sic se habet. & sunt hæ quæ sunt in voce affirmationes & negationes, notæ earum quæ sunt in anima, manifestum est ꝙ affirmationi contraria quidẽ negatio est, quæ de eodem vniuersaliter. vt ei quæ est quod omne bonũ, bonum est, vel quod omnis homo bonus, ea quæ est quod nullum, vel nullus contradictoriæ autem quæ est quod non omne, aut *non omnis. Manifestum est autem quod & veram, veræ non contingit esse contrariam: neque opinionẽ neque contradictionem, contrariæ enim circa idem opposita sunt, circa eadem autem contingit verum dicere eundẽ: simul autem non contingit eidem inesse contraria. a.l.& qđ

IN ANALYTICA PRIORA,

ANGELI POLITIANI

ARGVMENTVM.

ER priores iã resolutorios decurramus. Præcepta igitur de demonstratione daturus Aristoteles, ipsam prioribus libris ratiocinationem, quoniam communior, edocet, propositionem finiens, quæ aliquid aut confirmet, aut neget de aliquo. Sed uel uniuersalẽ esse ait, uel particularem, uel indefinitam. tum aliud demonstratiuam propositionem, atque aliud dialecticam, quoniã sumat illa propositionem contradictionis alteram. Hæc ipsius contradictionis interrogationem, si quæras illius optionem quod uerisimile uideatur, si respondeas, terminum quo propositio resoluatur. sed eum uel subiici, uel prædicari, uel affirmari,

uel negari. In qua oratione quæpiam statuãtur, unde aliud necessario efficiatur, propterea quod illa sint, eam proprie ratiocinationem dici. quæ si necessaria protinus appareat, esse perfectam, sin ad id uno aut pluribus indigeat, quæ necessaria quidẽ terminis fiant, licet ex propositionibus non sumantur, imperfectam. Quod si nihil accipere de subiecto possis, de quo non alterum dicatur esse illud in altero toto, dicique alterũ de omni. Sed & de nullo eadẽ ratio est. Retro agi propositiones, incolumi sensu, siue absolutæ, si necessariæ sint, quoties uel uniuersales negent, uel particulares affirment. ad affirmantis uero uniuersales recurrere eiusdem tantum ordinis particulares, Nã quæ particulares negent, minime esse retrogradas, nisi cum proprie contingunt, ubi particulatim magis, quam in uniuersum remeant. Perfecta ratiocinatio in prima duntaxat e figuris tribus deprehenditur, quoties in toto medio sit ultimus terminus, in primo uel toto uel nullo sit medius, sed in medio ultimus, affirmans ubique, nec in uniuersum modo, sed & per partes. Ita modi quatuor emergunt, omnibus problematis idonei. Medium uero illud appello, quod ipsum in altero cum sit, in ipso alterum medio quoque loco recipitur. Extrema, cum quod ipsum est in altero, tum illud in quo est alterum. In figura secũda mediũ illud est, quod de utroq; dicitur, extrema, de quibus mediũ. sed maius, quod propius, ipsum minus, quod longius. nec in medio medium, sed in capite, nec perfecta ibi ratiocinatio. Siue autem bis uniuersale, siue semel sit, hoc est in maiore tantum propositione, negare alteram conuenit. Vnde modi existũt quatuor reiectis cæteris. quorum duo priores ad primæ secundum, tertius ad tertium retroacta propositione alte-

ra, sed non utralibet reuocantur. quartus imposſibili perficitur, nec unquam quod colligitur aſſeuerat. At quoties eidem uel utrunque omne, uel maius nullum minus omne, uel maius aliquod minus omne, uel item contra, uel maius non omne minus omne, uel maius nullum minus aliquod, figura hæc poſtrema, modiq; ſex imperfecti, particulatim colligētes, primus, tertius, quartus, ad primæ tertium, ſecundus ac ſextus ad eiuſdem quartum propoſitione altera ceſſim redeunte perducēdi. Nam quintus imposſibili ſe perficit. Hic medium poſtremo quaſi gradu ſubſiſtit, ac de illo tam maius, quod longius abeſt, quam etiam minus extremum prædicatur, quod adhæreſcit. Reliqua omnia coniugata reucito, niſi ſi maior ait, minor negat, ſed utraq; in uniuerſum. Nam ſi ambæ in figura prima retro eunt, in ſecunda minor, in tertia maior, rite quidem, ſed non quod uoles ratiocinabere. Abſolutis neceſſaria cōgruunt, licet hic expoſitione perficiatur, quæ illic imposſibili. Quod ſi neceſſaria miſceas, abſolutis neceſſariū colliges, quoties maior neceſſaria fuerit. At in ſecunda, quoties uniuerſalis neceſſario deneget. in tertia uero: quoties in affirmantibus utriſque uniuerſalibus, utrauis neceſſaria proponatur, aut ſi altera neget, ipſa quæ neget, aut ſi particularis altera ſit, ipſa quæ particularis nō ſit. Sed & cōtingēs hoc loco excutitur, quod neceſſariū nō ſit. at ſi eſſe tamen cōcedatur, nihil imposſibile cōſequatur. Quare omneis propoſitiones recurrere quæ figurā habeāt in cōtrapoſitis affirmantē. Sed cōtingēs modo in his uerſari, quæ ſæpius uſu ueniāt neceſſitate repulſa, modo in iis, quæ ſuſquedeque ſe habeāt. Cōuerti oppoſitas utrobiq; propoſitiones, ſed illic quod ſuapte natura ſit, ad illud quod neceſſario non ſit. Hic autem, quod ſuſquedeque uocamus, a

quo demonstratio excluditur. utrisque igitur contingentibus, semper in figura prima contingenter colliges, ubi iugationes quas diximus obtinueris. sed & cum neget utraque, cum neget & minor tantum, quod licet, ad affirmandum compellas, contingenter efficies quod uoles. Ita si contingentibus absoluta permisceas, maiorque contingens, minor absoluta sit, & contingenter colligas, & perfecte. nam minor contingens non imperfecte modo, sed improprie contingens efficiet. Hic illud tractatur, si necesse est hoc esse cum illud est, & cum possibile hoc est, necessario & illud fore poßibile, quod ab hoc emanat, posito falso quod impoßibile non sit, etiam quod inde fit non esse impossibile, sed falsum. Quod si maius interuallum contingat, & uniuersale sit, minus absolutum ponas, & particulare colliges quidem, modo particulare affirmet sin autem particulari contingat, imperfecte concludes. ac si neget, conuersione, sin uero affirmet, impossibili perficitur. Necessarium uero contingenti perinde se miscet, ut absolutum tãtum illud uariat. quod ubi propositio negatur absoluta, contingens euenit conclusio. necessaria uero quæ negat, & contingens colligit & quod non absolute. Porro in secunda nihil euenit ex contingentibus, quo loco illud acerrime tuetur, Aristoteles uniuersalem contingentem, quæ neget, nusquam recurre. At si neget contingens, affirmet absoluta, nimirum colligi ait, quemadmodum & si neget utraque, sed transmutanda contingens. Lex eadem & necessario, fitque conclusio semper late accepti contingentis, quoties uniuersalis necessario per neget. In tertia contingentes duæ colligunt, si terminos rite adiugent. Nam uel sibiipsæ constant, uel conuertendo restistituuntur. uerum si altera absoluta sit, altera contingat, ni

mirum continget & quod efficitur. Quod si necessaria & contingens committantur, ubi termini asserunt, contingit quod efficitur. At si tantum necessaria propositio affirmet continget ut non sit: sin uero neget, non modo ut non sit con tinget, sed & prorsus non erit. Et quoniam ex impossibili argumentatio pars conditionalis est, iure illud ostenditur, ad has omnino formas & eam redigi, quoniã robur ipsius ratiocinando tutamur. Denique illud quoque facilius expu gnari, quæ rarius colliguntur, ægrius defendit, sed & ex pugnare se inuicem, quæ particularia, quæque uniuersalia sunt, defendi ab uniuersalibus tantummodo particularia, prorsusque esse facilius oppugnare, quam tueri. Agamus & de propositionum copia. de nullo singularia dicuntur, nisi ex accidenti. De summis generibus opinione reiecta ni= hil dicitur. Constet oportet quid sit de quo agitur, quæ fini= tio, quod eius proprium, quid sequatur, quidue præcedat, quid inde abhoreat, quæ ut quid sint, quæ propria, quæ ac= cidentia, quæ opinione, quæ uero. sumendum quod rem, nõ quod hanc rem sequatur, sed adiicienda particularis nota, ne fallat indefinitum. Totum sumendum, quod præit, non quod sequitur. sumptis quibus comprehenditur subiectum, superuacuo sumpseris quæ in uniuersum sequantur. sume autem quæ speciem proprie consequantur, quæque sint ut plurimum, nec autem quæ succedunt omnibus. Sume quæ communiora, sed & medium inspice, siue demonstras, siue colligis impossibili, uenari potes ex Diagrammate sex il= los quasi limites, quibus aut affirmes, aut neges. Nonnihil sibi & diuisio colligit: ea est imbecilla ratiocinatio. Sed no= scenda omnium disciplinarum principia, ut ubiquaque ra= tiocineris. Vt autem resoluas, propositiones captandæ, ui=

dendumque utra in toto, utra in parte. farciendum quod de sit, reiiciendum quod inaue sit. Nec esse statim ratiocinationem credendum, quod necessarium sit. Propositiones ad terminos redigendæ. nam figuras inde singulas odorabere. Discernenda terminorum similitudo, notæ addendæ, ne discrimen exiguum fallat. Cauendum a terminis perperam expositis, spectandus & habitus & quod ex habitu. Non semper terminis imponenda nomina. Termini sic statuendi, ut primi nominum situs. propositiones casibus uariandæ. Quod duplicatur, iuxta maiorem ponendũ uariandi termini. Cum quid in plenum colligis, & aliquatenus, nomẽ pro nomine, sermonem pro sermone, alterum capiendum pro altero, dũmodo idem ualeant. Cæterum pro sermone in terminis nomina capienda. Discrimẽ articuli, notæque uniuersalis peruidendum, nec extimiscendum continuo, si quid ex terminis efficiatur. sic nos illis utimur, ut Geometra literis, ut sensibus discipulus. Resoluendum quidque ad ratiocinationem suam, non ad aliam pariter concludentem. Finitionis partes in terminis, non integra finitio sumenda, Ad hypotheticas quod resoluamus non est, ex aliis figuris redigere ad alias licuerit. Non est hoc, & est non hoc, diuersum significant. quare illud uidendum, ne in contradictionibus offendas in secundo priorum libro quædam quasi adulterina tractantur, quæ ueritatem plerunque ementiuntur. quocirca dicenda breuibus. Plura semel colligi, ut particularia uniuersalibus. ex ueris falsa. nam contra uideri quam esse potius, præsertim si non prorsus falsa maior. Id in figuris omnibus. Recurrere demonstrationem recurrentibus terminis, uersa in propositionem conclusione, sed recurrente conclusione manere alteram propositionẽ, cũ tollatur alte

ra. Posita cõclusionis cõtradictione, atque altera adsumpta propositione. tolli alterã impossibili, quod eisdẽ peragi terminis quibus et iusta demonstratio. Ex cõtradicẽtibus quoque ratiocinationẽ cludi. Iã illa, quid principii petitio quid nõ ex hoc sequẽs, quod falsæ rationis discerniculũ, quo pacto nec ratiocinãdo capiamur, nec refellamur, nec falso conuictos credamus, recursusq; illi etiã alterni extremorũ ac medii, tum inductio, exẽplum, auocatio obiectio, signũ, uerisimile, commentum, signorũq; in physiognomico problemate exercitatio, reliquum sibi huius uoluminis asciscunt.

SYLLOGISMORVM DIVERSITAS
ac numerus, ex Nicephoro.

Voniam syllogismus omnis ex duabus saltem propositionibus cõflatur, maioreq; et minore maiora toties posita, quoties propositionũ annumeratio, toties aũt ipsi minore annexa, ita quingẽtis septuaginta sex maioribus ꝑpositionibus cũ minoribus multiplicatis, euenit totos syllogisticos & asyllogisticos modos cõgregari in myriadas triginta tres, & mille septingẽtos septuaginta sex. Ex modorũ autem mixtura duodecies rursus totidẽ colligũtur. Vel.n. maiore ꝑpositione necessaria posita, minore uero uel cõtingente uel impossibili, uel maiore existẽte, minore uero necessaria, uel cõtingẽte uel impossibili, uel maiore cõtingẽte minore necessaria uel existẽte uel impossibili, uel maiore impossibili, minore aũt necessaria uel existẽte, uel cõtingẽte, duodecies multiplicãtur oẽs prædicti. ut sĩt oẽs immixti et mixti in myriadas tricenas 98. et mille tricenos duodecim perueniant absol-

uendi. Nam si trinam dicimus esse materiam, necessariam, contingentem, & impossibilem, contingentem certe Aristo. in duo diuisit, in euenientem & futuram, & euenientem quidem existentem nominat, futuram uero proprie contingentem. Ex harum autem quatuor mixtura per coniugationes, syllogismos in mixtionibus exponit, Cum itaque trinæ sint figuræ, & in unaquaque figura tot sint texti syllogismi, triplicati enumeratorū omnes fiunt, ut omnino sint numero quidem myriades mille centum nonaginta quatuor ac tria milia nongenti triginta sex, syllogistici pariterque asyllogisti in prima quidem figura myriades sexagintasex & ter mille quingenta duo syllogismi: In secunda similiter totidem, in tertia myriades centum denæ ac quinæ nongenti ac uiginti, ac simul omnes Syllogistici myriades ducentæ quadraginta tres, & ter mille uiginti quatuor, Reliqui autem asyllogisti myriades octingentæ quinquaginta una nōgenti duodecim: ut sit ad asyllogistos ratio syllogisticorum modorum in prima ac secunda figura sub quinta multiplicatione, in tertia autem sub duplicatione ter quinquies. & cætera. Plura uide apud Nicephorum.

ANNOTATIONES.

Nota φ græca hæc dictio ὅτι quæ latine & quod & quoniam referre potest in veteri translatione fere semper nulla intelligentiæ ipsius literæ habita ratione in quoniam translata fuit. Nos uero diligentius græcæ literæ intellectum animaduertentes, vt res ipsa postulabat, & in quod & in quoniam ipsam transtulimus. Aduertas etiam φ dictio hæc græca καθόλου in veteri translatione fere semper in hanc latinam vniuersale, translata fuit, cum tamen & vniuersale & vniuersaliter posfit significare, vniuersale quidem cum rei naturam vt si hominem dicimus uniuersalem naturā significamus,

ficamus, vniuersaliter vero cum id quod latini signum distribuens appellarunt. vt si omne aut nullum dicimus vniuersaliter propositionem proferimus. quam rē in libro Peri hermen. in. 2. Secti. initio docuit Arist. Nos itaq; Aristoteles doctrinam insequēres & in vniuersale & in vniuersaliter vt cōueniēs fuit ipsam transtulimus. Errabat pariter vetus trāslatio dictiones has ἐν μέρει ex κατὰ μέρος in hanc particularem vertens, cum tamen non particularem, sed in parte vel secundum partem uel particulariter importent, significantia distribuentia propositionē, non autem naturam aliquā denotantia.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

ANALYTICORVM PROTERON, SIVE resolutioruni priorum Liber primus. ex græco recogn tus, ad Reuerendiss. Federicum Cæsium Episcopū Tudertinū.

De propositione, termino, syllogismo & de omni.

RIMVM dicere circa quid, & cuius intentio est, quoniā circa demonstrationem, & demonstratiuæ scientiæ. * deinde determinare, quid est propositio, & quid terminus, & quid sylls, & qualis perfectus. & qualis imperfectus, post hæc autē & quid in eo esse aut non esse hoc in illo & quid dicimus de omni aut de nullo prædicari. Propositio igitur est oratio affirmatiua vel negatiua alicui⁹ de aliquo. hæc aut vlem aut in parte, aut indefinita. Dico autē vlem quidem, omni aut nulli inesse. in parte vero alicui, aut non alicui, aut non omni inesse. sed indefinitam quæ inesse aut non inesse significat, sine vli aut particulari: vt contrariorum eā

Dicere, sub intelligitur, oportet, ex cōsuetudine attica.

I grç. cōsideratio Alexā. legit et sciētiā demōstratiuā.

a.l.unam dem * esse sciam, aut voluptatem non esse bonum. Differt autem demonstratiua propositio a dialectica quoniam demonstratiua quidem sumptio alterius particulæ contradictionis est, non.n.interrogat, sed sumit, qui demonstrat. Dialectica vero interrogatio contradictionis est: nihil autem dubitabit, vt fiat vtriusq; syll., nam & qui demonstrat & qui interrogat syllogizat, accipiens aliqd de aliq inesse. aut non inesse quare erit syllogistica quidē ppō, simpliciter affirmatio aut negatio alicuius de aliquo * secūdum dictum modū, Demonstratiua vero si vera sit, & per suppositiones quæ a principio sunt sumpta. dialectica autem, percunctāti qdem interrogatio contradictionis syllogizanti autem sumptio apparentis & probabilis, quēadmodum in topicis dictum est. Quid itaq; est, propositio & quō differat syllogistica & demonstratiua & dialectica, diligenter quidem in sequentibus dicetur, ad præsentem vero vsum sufficiant, quæ nunc a nobis determinata sunt. Terminum autem voco, in quem dissoluitur: propositio, & vt prædicatū & de quo prædicatur, aut apposito aut diuiso esse, aut non esse. Sylls autem est oratio * in qua positis quibusdam, alterum quid a positis ex necessitate cōtingit eo q̄ hæc sint. Dico autem eo, q̄ hæc sint, propter hæc contingere. propter hæc vero contingere, nullius extrinsecus termini adiumento indigere vt fiat necessarium, Perfectum itaq; voco syllm nullo alio indigentē, præter ea quæ assumpta sunt, vt necessarium appareat, Imperfectum vero qui indiget, aut vnius, aut plurium, quæ sunt quidem necessaria per subiectos terminos, non autem sumpta sunt per propositiones. In toto autem esse alterum in altero, & de omni prædicari alterum altero, idem significat. Dicimus autem de omni prædicari, quando nihil sit subiecti sumere, de quo altero non dicatur, & de nullo similiter.

a.l. de aliquo uel alicui* ab aliquo.

In primo libro. In principio primi lib. post.

Aliqui cō cedūt eē legēdum ratio.

De conuersione ppōnū inexistentium.

Quoniam autem omnis propositio est, aut inesse, aut necessario inesse, aut contingenter inesse. harū autem aliæ quidem affirmatiuæ, aliæ vero negatiuæ, secundum vnāquāq; allocutionem. Rursus vero affirmatiuarum ac negatiuarū, aliæ sunt vlr aliæ in parte, aliæ indefinitæ. Vlem quidem pri

uatiuam in eo, quod est inesse in terminis conuerti necesse est.* vt si nulla voluptas bonum, neq; bonum nullum erit voluptas. Prædicatiuam autem conuerti quidem necessariũ est, non tamen vlr, sed in parte: vt si omnis voluptas bonũ, & bonum aliquod erit voluptas. earum vero quæ in parte affirmatiuam quidem particulariter conuerti necesse est, si enim voluptas aliqua bonum, & bonum aliquod erit voluptas: priuatiuam autem non est necessariũ, non. n. si hõ non inest alicui animali, & animal non inerit alicui homini. Primum itaq; sit priuatiua vlr a, b, propositio. Si enim nulli a, ipsum eorum quæ sunt b, inest, & b, inerit nulli eorum quæ a, nam si alicui, vt c, non verum erit quod dicitur nulli ipsum a, eorum quæ b, inesse, c, enim ex his quæ b, sunt, est. Si vero omni a, ipsum eorum, quæ sunt b, & b, alicui eorum, quæ a, inerit, nam si nulli, & a, eorum, quæ b, nulli inerit: verum suppositum fuerat omni inesse Consimiliter autem & si ꝓpositior secũdum partem sit, si enim a, alicui eorum quæ b, & b, alicui eorum quæ a, necesse est inesse, nã si nulli: & a, nulli eorum, quæ b. Sin ãt a, alicui eorum, quæ b, non insit: non necesse & b, alicui eorum, quæ a, nõ inesse, vt si b, quidem sit animal a, vero hõ. homo quidem enim non omni animali, animal autem omni homini inest. Eodem autem modo se habebit & in necessariis ꝓpõnibus. vlr. n. negatiua vlr conuertitur, affirmatiuarum vero vtraq; particulariter. Nam si necesse est a, nulli b, inesse, necesse est & b, nulli a, inesse, si enim alicui cõtingit, & a, alicui b, continget. si autem ex necessitate a, omni vel alicui b, inest, & b, alicui a, necesse est inesse: si enim non necesse, neq; a, alicui b, ex necessitate inerit. In parte vero negatiua non conuertitur, ob eandem cãm, ob quã & prius diximus. In contingentibus vero, qm̃ multipliciter dicit contingere, etenim necessarium & non necessarium, & possibile contingere dicimus. In affirmatiuis quidem consimiliter se habebit secundum conuersionem in oĩbus. si enim a, omni vel alicui eorũ, quæ b, cõtingit, & b, alicui eorũ, quæ a, continget vtiq;, si enim nulli, neq; a, nulli b: ostensum est

Vniuersaliter terminis cõuerte necesse est.

De conuersione propõnũ necessariarum.

De conuersione propõnũ cõtingentium.

enim hoc prius. In negatiuis vero nõ similiter, sed quæcũq; quidem contingere dicuntur, vel ex eo, q ex necessitate nõ insunt, vel in eo q non ex necessitate insunt, silr. vt si quis hoĩem dicat contingere non esse equũ, aut albũ nulli vestimẽto inesse. Hoꝝ.n. illud quidẽ ex necessitate non inest, hoc autem non ex necessitate non inest, & silr conuertitur pro põ. Si.n. contingit nulli homini equũ inesse & hominẽ contingit nulli equo inesse. & si albũ contingit nulli indumento, & indumentum contingit nulli albo, si.n. alicui necesse & album indumento alicui inerit ex necessitate, hoc.n. ostẽsum est prius, silr ãt & in negatiua in parte. Quæcũq; vero vt in pluribus & in eo q nata sunt dñr contingere, ẽm quẽ modũ determinamus contingens. non silr se habebit in priuatiuis conuersionibus. Sed vlr qdem priuatiua ꝓpõ non conuertitur, quæ vero in parte cõuertitur. Hoc ãt erit manifestum, qñ de contingenti dicemus. Nunc ãt tm̃ nobis sit cũ iis, quæ dicta sunt, manifestũ: q contingere nulli, aut alicui nõ inesse affirmatiuã habet figurã: contingit nãq; ad similitudinẽ ipsius est, ordinatur, ipsum vero est in quibuscũq; ꝑdicetur * affirmationẽ semper, & oĩno facit: vt est non bonũ, aut est non album, aut simplic ter est non hoc, monstrabitur autẽ & hoc per sequentia, secundum ãt conuersiones in aliis silr se habebunt. Determinatis vero his, dicemus iam ꝑ quæ, & qñ, & qũo fit oĩs syll's. Posterius ãt dicendũ est de demõne, prius.n. de syll'o dicendũ, q̃ de demõne, eo q vlior est syll's: demõ nanq; syll's quidam est, at non oĩs syll's demõ.

a.l. nã & cõtingit ipi ẽ similiter ordinatur.

Est ãt quibuscũq; adiacens ꝑdicatur

De trib⁹ figuris ex ꝓpõnib⁹ inexistẽtib⁹

Figura prima.

Cum itaq; termini tres sic se habeãt inuicẽ, vt vltimus in toto sit medio & medius in toto primo, aut sit aut nõ sit, necesse est extremitatum esse syll'm perfectum. Voco autẽ medium quidem, quod & ipsum in alio, & aliud in ipso est, qd & põne fit medium: extrema vero qd & ipsum in alio est, & in quo aliud est. Si enim a, de omni b, & b, de omni c, necesse est a, de omni c, ꝑdicari. prius.n. dictũ est, qũo de oĩ dicimus. Similiter autem & si a, de nullo quidem b, b, vero de omni c, quod a nulli c, inerit, Si autẽ primũ qdem oĩ medio consequens est, *medium vero nulli inest extremo, nõ erit

a.l. inest.

ſyllogiſmus extremitatum, nihil enim neceſſarium accidit eo ꝙ hæc ſint, nanq; & omni & nulli contingit vltimo primo ineſſe, quare neq; ꝙ ſecundum partem, neque quod vniuerſaliter ſit neceſſarium, cum vero nullum ſit neceſſarium per hæc non erit ſyllogiſmus. Termini eius quod eſt omni ineſſe: animal, homo equus. nulli, animal homo, lapis. Neq; quando, neque primum medio, neque medium vltimo nulli inſit neque ſic erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, ſcientia, linea, medicina, non ineſſe, ſciẽtia, linea, vnitas vniuerſalibus igitur terminis exiſtentibus, manifeſtum eſt in hac figura, quando erit & quando non erit ſyllogiſmus, & ꝙ ſi fuerit ſyllogiſmus, terminos ita ſe habere neceſſe eſt, vt diximus, & ſi ita ſe habuerint, planum quod erit ſyllogiſmus. Si autẽ hic quidem terminorum vniuerſaliter, ille vero particulariter ad alium, quando vniuerſaliter quidem ponitur ad maiorem extremitatem, vel prædicatiuum vel priuatiuum, in parte vero ad minorem prædicatiuum, neceſſe eſt ſyllogiſmum eſſe perfectum: cum vero ad minorem, aut aliter quodammodo termini ſe habuerint, impoſsibile. Dico aũt maiorem quidem extremitatem in qua medium eſt, minorem, vero quæ ſub medio. Inſit enim a, quidem omni b, b, vero alicui c, ſi itaque eſt de omni prædicari, quod in principio diximus, neceſſe eſt a, alicui c, ineſſe. Et ſi a, quidẽ nulli b, ineſt, b, vero alicui c: neceſſe eſt a, alicui c, non ineſſe. determinatum enim eſt & de nullo quomodo dicimus, quare erit ſyllogiſmus, perfectus, conſimiliter autem & ſi indefinitum ſit b, c, prædicatiuum exiſtens, nam idem erit ſyllogiſmus, & indefinito & in parte ſumpto. Si autem ad minorem extremitatem vniuerſaliter ponatur, vel prædicatiuum aut priuatiuum, non erit ſyllogiſmus, neque affirmatiuo, neque negatiuo, neque indefinito, neque ſecundum partem exiſtente, vt ſi a, quidem alicui b, inſit, aut non inſit, b, vero omni c, inſit, termini quod inſit, bonum, habitus, prudentia, quod non inſit bonum, habitus, ignorantia. Rurſus ſi b, nulli inſit c, a vero alicui b, inſit, aut non inſit, aut nõ omni inſit, neque ſic erit ſyllogiſmus, termini quod

omni infit, album, equus, cygnus: quod nulli album, equus coruus, iidem autem & si a b, indefinitum fit. Neque quãdo ad maiorem extremitatem quidem vniuersaliter ponatur aut prædicatiuum aut priuatiuum: ad minorem, vero priuatiuum particulariter, non erit syllogismus, vel indefinito, vel particulariter, sumpto: vt si a quidẽ omni inest, b, b, vero alicui c, non inest, aut nõ omni inest: cuicunq; enim alicui non inest medium, hoc & omne & nullum sequetur primum. subiiciantur enim termini, animal, homo, album postea & de quibus albis non prædicatur homo, sumantur cygnus & nix: igitur animal de illo quidem prædicatur omni, de hoc autem nullo. quare non erit syllogismus: rursus a, quidem nulli insit b, b, vero alicui c, non insit. & termini sint, inanimatum, homo, album. postea accipiantur de quibus albis non prædicatur homo, cygnus, & nix: inanimatum nanq; de hoc quidem omni, de illo autem nullo prædicatur. Amplius quoniam indefinitum est b, alicui c, nõ inesse. verificatur autem & si nulli inest & si non omni, quod alicui non inest. Sumptis autem talibus terminis vt nulli inesse, non erit syllogismus, (hoc enim dictũ est prius) manifestũ ergo est quoniam eo quod termini sic se habent, nõ erit syllogismus: *esset enim & in his. Similiter autem ostendetur & si vniuersaliter ponatur priuatiuum. Neque si ambo interualla secundum partem, aut prædicatiuæ, aut priuatiuæ dicantur: aut hoc quidem prædicatiuũ illud uero priuatiuum aut hoc quidem indefinitum, illud vero definitum, aut ambo indefinita, non erit syllogismus nullo pacto. termini vero communes omnium, animal, album, equus, animal, albũ lapis. Manifestum est igitur ex his quæ dicta sunt, quod si sit syllogismus in hac figura secundum partẽ, quod necesse est terminos sic se habere, vt diximus & si sic se habuerint termini necesse est fieri syllogismum. aliter vero se habentibus nullo modo fit. Palam autẽ & quod omnes qui in hac sunt syllogismi, perfecti sunt: omnes enim perficiuntur per ea, quæ a principio sunt accepta, & qđ problemata omnia ostẽduntur per hanc figuram, nanque & omni & nulli, & alicui

a.l. syllogismus nullo m3

& non alicui in esse: voco autem figuram talem primam.
Quando vero idem huic quidem omni, illi autem nulli insit aut vtrique omni, aut nulli, figuram quidem talem uoco secundam. Medium autem in hac dico, quod de vtrisque prædicatur, extrema vero de quibus dicitur hoc. Maius vero extremum, quod ad medium iacet. Minus autem quod longius est a medio. ponitur autem, medium quidem extra extrema, primum vero positione. Perfectus quidem igitur nõ erit syllogismus vllo modo in hac figura, possibile vero erit & vniuersaliter & non vniuersaliter existentibus terminis. vniuersaliter quidem existẽtibus terminis erit syllogismus quando medium huic quidem omni, illi vero nulli insit: & si ad vtrumuis fuerit priuatiuum, aliter vero minime. Prædicetur enim m, de n, quidem nullo, de x, autem omni: quoniam itaque conuertitur priuatiuum, nulli m, inerit n: at m, omni x, supponebatur. quare n, inerit nulli x, hoc enĩ monstratum est prius. Rursus si m, n, quidem omni inest, x, vero nulli. & x, n, nulli inerit, nam si m, nulli x, neque n, nulli m; at vero m, omni n, inerat. quare x, nulli n, inerit, facta nãq; rursus est prima figura. Quoniam vero conuertitur priuatiuum, neque n, nulli x, inerit, quare idem erit syllogismus est autem ostendere ipsa & ad impossibile ducentes. Quod itaque fit syllogismus ita se habentibus terminis planum: verum non perfectus: non enim solum ex his, quæ ab initio sumpta, sed & ex aliis perficitur necessarium. Si autem m, de omni n, atque x, pdicetur: non erit syllogismus. Termini quod insit: substantia, animal, homo. quod non insit, substantia animal numerus: medium substantia. Nec quando de n, nec de x, nullo prædicatur m. termini quod insit linea, animal, homo: quod non insit, linea, animal, lapis. Manifestum itaque si sit, syllogismus vniuersaliter terminis, existentibus, necesse est terminos ita se habere, vt diximus in principio aliter enim se habentibus non efficitur necessariũ. quando autem medium ad alterum vniuersaliter sit. quando quidem ad maius sit vniuersale, aut prædicatiuæ aut priuatiuæ ad minus vero & particulariter & oppositæ vniuer

Secũda figura.

a. l. prius si n. m, nulli, n, neque. n, nulli, m.

sali(dico autem oppositæ, si vniuersale quidem priuatiuũ quod in parte affirmatiuum, vel si vl'e p̃riuũ, quod in parte priuatiuum) necessarium est syllogismum fieri priuatiuum particulariter. Si namq; m, inest n, quidem nulli, x, vero alicui, necesse est n, alicui x, non inesse. Quoniam enim conuertitur priuatiuum, nulli m, inerit n, m, vero suppositum est x, alicui inesse: quare n, alicui x, nõ inerit efficitur nanq; syllogismus per primam figuram. Rursus si m, n, quidem omni: x, vero alicui m, nõ insit, necesse est n, alicui x, nõ inesse. Si enim omni inest: prædicetur autem & m, de omni n, necessarium est m, omni x, inesse: suppositum vero fuerat alicui non inesse, & si m, n quidem omni inest, x vero non omni, erit syllogismus quod non omni x, n. demonstratio autem eadem. Si vero de x, quidem omni, de n, vero non omni prædicetur m, non erit syllogismus: termini, inesse, animal, substantia, coruus non inesse, animal, album, coruus: neque quando de x, quidem nullo, de n, vero aliquo, termini q̃ insit animal, substantia, vnitas. q̃ non insit, animal, substantia. scia quando itaq; oppositum sit vniuersali, quod est s̃m parte: dictũ est qñ erit & qñ nõ erit syll's. Qñ ãt silis figuræ fuerint ꝓpõnes, quemadmodum vtræq; priuatiuæ aut affirmatiuæ, nullo pacto erit, syll's. Sint. n. primum priuatiuæ, & vl'e adiaceat maiori extremo: vt m, n, quidem nulli, x, vero alicui non insit, contingit vtiq; n, & oĩ & nulli x, inesse. Termini q̃ nulli insit, aĩal nix, nigrum: qđ vero oĩ insit nõ est sumere. Si m, x, alicui quidem inest, alicui autem nõ, si enim n, oĩ x, m, vero nulli n. m, nulli x, inerit: sed suppositum fuerat alicui inesse: sic itaq; non contingit terminos sumere. Ex indefinito autem ostendendum est: qm̃. n. verificatur q̃ m, alicui x, non insit, & si nulli insit: cum vero nulli inerit non erit syll's: manifestum q̃ neq; nunc erit. Rursus si p̃dicatiuæ & vl'e ponatur cõsimiliter. vt m, n, quidem oĩ, x, vero alicui insit, contingit vtiq; n, & oĩ & nulli inesse x. Termini q̃ nulli insit album, cygnus, lapis: q̃ vero oĩ, nõ est sumere, ꝑp eandem causam, quã & prius: sed ex indefinito monstrandum. Si vero vl'e ad minus est extremum, & m,

x, quidem nulli n, vero alicui non ineſt: contingit n, & omni & nulli ineſſe x. Termini ꝙ inſit album, animal, coruus: ꝙ non inſit album, lapis, coruus. Si aūt prædicatiuæ ſint propōnes: termini ꝙ non inſit, album, animal, nix: ꝙ vero inſit, album, aīal, cygnus. Manifeſtum itaq; quādo ſimilis figuræ ſint ꝑpōnes, & hæc quidem vl'r, illa vero in parte ꝙ nullo modo efficitur ſylls. Verum neq; ſi alicui vtrique. inſit aut non inſit, aut huic quidem ineſt, illi vero non, aut neutri oī, aut indefinite. Termini oīum cōes album, animal, hō. albū, aīal, inaīatum. Manifeſtū itaq; ex dictis, ꝙ & ſi ita ſe habeāt termini ad ſeinuicem quemadmodum dictum eſt, ex neceſſitate ſit ſylls: & ſi ſylls ſit, neceſſe eſt terminos ita ſe habere. Palā aūt ꝙ & omnes, qui in hac figura ſylli imperfecti ſunt, omnes enim perficiunt aſſumptis quibuſdā: quæ vel inſunt terminis ex neceſsitate, aut ponuntur vt ſuppōnes, vt quādo per impoſſe oſtendimus: & ꝙ non fit affirmatiuus ſylls ꝑ hanc figurā, ſed omnes priuatiui, & q vl'r, & q ſm partem.

Si autem eidem, hoc quidem oī, illud vero nulli inſit vel ambo oī, vel nulli: figurā talem, voco tertiā. Medium aūt in ipſa dico, de quo ambo ꝑdicamus, *extremitates vero quæ ꝑdicantur, maius quidem extremum, qđ a medio longius, minus aūt quod ꝑximius. Ponitur vero medium extra quidem extrema, pōne autem vltimū. Perfectus itaq; neque in hac figura ſylls efficitur, poſsibilis vero erit, cum & vl'r & nō vl'r termini ad medium extiterint. Vl'r igitur terminis exiſtentibus cum & p, & r, oī inſit s, erit ſylls, ꝙ alicui r, inerit p, ex neceſsitate. Qm̄.n. ꝯuertitur ꝑdicatiuum, inerit s, alicui r, quāobrem qm̄ p, ineſt oī s, s, vero alicui r, neceſſe eſt p, alicui r, ineſſe, per primā nāque figurā ſylls efficitur. Eſt aūt & per impoſſe & exponendo demonſtrationem facere. Si ambo.n. oī inſunt s, ſi qd eorū, quæ ſunt s, ſumantur, vt n, huic & p, & r, inerunt, quare alicui r, inerit p. Et ſi r, omni quidem s, ipſum vero p, nulli inſit, erit ſylls: quod p, alicui r, non inerit ex neceſsitate. erit enim idem modus demōſtrationis conuerſa r, s, ꝑpoſitione, oſtendetur autem & ꝑ impoſsibile, quemadmodum & in priorib⁹. Si vero r, nullis s,

Tertia figura.

a.l. ꝑdicata. i. vl'ia.

r, vero alicui s, & p, alicui r, ineſt, ſuppoſitum autem fuerat nulli ineſſe, ſed quemadmodum in prioribus accipiendum eſt, cum etenim indefinitum ſit alicui non ineſſe, & ꝙ nulli ineſt verum eſt dicere alicui non ineſſe, cum vero nulli inſit, non eſt ſyllogiſmus, manifeſtum igitur ꝙ non erit ſyllogiſmus. Si autem priuatiuus ſit vniuerſaliter terminus, qui autem in parte affirmatiuus, cum maior ſit priuatiuus, minor vero prædicatiuus, erit ſyllogiſmus, ſi enim p, nulli s, r, autem alicui ineſt s, & p, alicui r, non inerit. Rurſus enim erit prima figura, r, s, propoſitione conuerſa. Quando autem minor fuerit priuatiuus, non erit ſyllogiſmus. Termini ꝙ inſit, animal, homo, ſyluestre. quod non inſit, animal, ſcientia, ſyluestre, medium ambotum ſyluestre. neque quando ambo priuatiui poſiti fuerint, ſit autem hic quidem vniuerſaliter, ille vero in parte. Termini ꝙ non inſit quando minor eſt vniuerſaliter ad medium, animal ſcientia, ſyluestre. ꝙ inſit, animal, homo, ſyluestre. Quando autem maior vniuerſaliter, minor vero in parte, ꝙ non inſit, coruus, nix, album. ꝙ autem inſit non eſt ſumere terminos, ſi r, alicui quidem ineſt s, alicui vero non ineſt. ſi enim p, omni r, inſit, r, autem alicui s, & p, alicui s, inerit, ſed fuerat ſuppoſitum nulli. ſed ex indefinito, monſtrandum eſt: neq; quando vterque alicui medio inſit aut non inſit, aut hic quidem alicui, ille vero non omni, aut indefinite, nullo modo erit ſyllogiſmus. Termini omnium communes, animal, homo, album. animal, inanimatum, album. Manifeſtum itaque & in hac figura, quando erit, & quando non erit ſyllogiſmus, & ꝙ ita ſe habentibus terminis, quemadmodum dictum eſt fit ex neceſsitate ſyllogiſmus, & ſi ſit ſyllogiſmus. nec eſſe eſt terminos ita ſe habere. Manifeſtum eſt etiam, quod omnes imperfecti ſunt ſyllogiſmi in hac figura, perficiuntur nanque omnes aſſumptis quibuſdam, & quod ſyllogizare vniuerſaliter per hanc figuram non licet, neque priuatiuum, neque affirmatiuum. Palam autem & quod in omnibus figuris, quando non fit ſyllogiſmus, prædicatiuis aut priuatiuis

vtriusque existentibus terminis, & in parte nihil omnino sit necessarium. prædicatiuo autem & priuatiuo, & vniuersaliter accepto priuatiuo, semper fit syllogismus minoris extremi ad maius, quemadmodum si a, quidem omni b, aut alicui, b, vero nulli c, conuersis nanque propositionibus necesse est c, alicui a, non inesse. Consimiliter & in aliis figuris, semper enim per conuersiones fit syllogismus. Patet etiam ꝙ & indefinitum pro prædicatiuo in parte positum, eundem faciet syllogismum in omnibus figuris. Manifestum autem & ꝙ omnes imperfecti syllogismi, perficiuntur per primam figuram, aut enim ostensiue, aut per impossibile perficiuntur omnes, vtroque autem modo prima efficitur figura: si quidem monstratiue perficiantur qm̄ per conuersionem perficiebantur oēs, cōuersio vero primam efficiebat figuram. sin autem per impossibile monstrantur, quoniam posito falso syllogismus efficitur per primam figuram, quemadmodum in vltima figura, si a, & b, omni insunt c. quod a, alicui b, inest, si enim a, nulli b, b, vero omni, c, a, nulli c, inerit, sed positum erat omni consimiliter & in aliis. Est autem & omnes syllogismos reducere, ad vniuersaliter syllogismos. qui in prima figura, nam qui in secunda sunt figura planum, ꝙ per illos perficiuntur, verum non similiter omnes, sed vniuersaliter priuatiua conuersa, eorum vero qui in parte vterque per deductionem ad impossibile. qui autem sunt in prima figura secundum partem perficiuntur quidem & per seipsos. verum est etiam per secundam figuram monstrare ad impossibile deducendo, vt si a, omni b, & b alicui c, ꝙ a, alicui c, inerit, si enim nulli b, vero omni, nulli c, b, inerit, hoc enim fit per secundam figuram. Consimiliter autem & in priuatiuo erit demonstratio. si enim a, nulli b, b, vero alicui c, inest a, alicui c, non inerit, si enim omni, nulli autem b, inest, nulli c, b, inerit, sed hæc erat media figura. Quamobrem quoniam omnes, qui in media sunt figura syllogismi reducuntur ad vniuersaliter syllogismos primæ figuræ, qui vero in parte sunt in

prima, ad eos, qui sunt in media. manifestum est quod & qui in parte reducentur ad vlr syllos, qui in prima figura: qui vero in tertia, cum termini vlr quidem sint statim perficiuntur p eos syllos, qui in prima figura. cũ vero particulares fuerint accepti, per syllos qui in parte primæ figuræ, isti autem in illo redacti sunt. quare & tertiæ figuræ, qui in parte. Manifestum est igitur quod omnes reducentur ad primæ figuræ vlr syllos. Igitur sylli inesse & non inesse ostendentes, dictum est quõ se habent, & sm se, qui ex eadem figura, & ad seinuicẽ qui ex diuersis figuris. Quoniam autem diuersum est inesse, & ex necessitate inesse & contingere inesse (multa enim insunt quidem non ex necessitate tamen, alia vero neq; ex necessitate neq; insunt omnino, contingunt autem inesse,) manifestum quod & sylls vniuscuiusq; horũ diuersus erit, & non silr se habentibus terminis, sed hic quidẽ ex necessariis, ille vero ex in existentibus, ille autem ex contingentibus. In necessariis quidem igitur ferme similiter se habet & in his, quæ insunt: eodem enim modo positis terminis & in his quæ insunt: & in iis quæ ex necessitate insunt vel non insunt, erit & non erit sylls: præterquá quod different in eo, quod adiacet terminis ex necessitate inesse vel nõ inesse: nanq; & priuatiuum silr conuertitur, & in toto esse & de omni silr assignabimus: in aliis igitur eodẽ pacto ostendetur per conuersionem, quod conclusio est necessaria: quemadmodum in eo, quod est inesse. In media autem figura qñ fuerit vlẽ affirmatiuum, particulare vero priuatiuũ, & rursum in tertia, qñ vlẽ, quidem prædicatiuum, particulare vero priuatiuum: non similiter erit demonstratio: sed necesse est exponentes, cui alicui vtrunq; non inest, de hoc facere syllm: erit.n. necessarium & in his: si autem de exposito necessario est, & de illo quodam: nam hoc quod est expositum ipsum quidem illud aliquid est: fit autem vterq; syllorum in propria figura. Contingit autem quandoq; & altera propõne necessaria existente, necessariũ fieri syllm, verũtamen non vtralibet, sed quæ ad maius extremũ: vt si a, quidem sumptum est, inesse ipsi b, ex necessitate aut non inesse b, ve

De syllogismi ... cõstituitur ex ambabus de necessario.

Mistio necessarii & inesse.

ro ipsi c, inesse solum: sic. n. sumptis propositionibus ex necessitate a, inerit ipsi c, aut non inerit. Quonaim enim omni b, ex necessitate inest aut non inest, a ipsum vero c, aliquid est eorum quæ sunt b; manifestum ꝙ & c, ipsi ex necessitate erit horum alterum. Si autem a, b, quidem non est necessarium, b, c, vero necessarium, non erit conclusio necessaria: nam si est. continget a, b, alicui inesse ex necessitate, & per primam, & per tertiam figuram, sed hoc falsum. Contingit enim b, tale esse, cui nulli accidit inesse, a. Præterea & ex terminis palam, quod non erit conclusio necessaria, vt si a quidem sit motus, b, autem animal, in quo aũt c, homo: nanque homo animal ex necessitate est, verum mouetur animal nõ ex necessitate, neque homo. similiter. autem & si priuatiuũ sit a, b, eadem enim demonstratio. In syllogismis vero qui in parte, si quod vniuersaliter quidem est necessarium, & cõclusio erit necessaria, si autem quod in parte non necessariũ, neque priuatiua, neque prædicatiua existente vniuersaliter propositione. Si autem primo vniuersaliter necessaria, & a quidem omni b, insit ex necessitate, b, vero alicui c, solum insit, necesse vtique a, alicui c, inesse ex necessitate, nam c, sub, b, est, b vero omni a, inerat ex necessitate. Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus, eadẽ enim erit demonstratio, si autem ꝙ secundum partem est necessarium, non erit conclusio necessaria, nullum enim impossibile euenit, quemadmodum neque in vniuersaliter syllogismis. Similiter autem & in priuatiuis. Termini, motus, animal album.

De mistis vna necessaria & altera absoluta in secunda figura.

In secunda autem figura si priuatiua quidem. propositio est necessaria: & conclusio erit necessaria. si vero prædicatiua, non necessaria. Sit enim primum priuatiua necessaria, & a nulli contingat b, ipsi vero c, solum insit. quouiam itaque conuertitur priuatiuum, & b, nulli a, contingit, a vero omni inest c, quare nulli c, contingit b, nanque c, sub a, est. similiter autem & si ad c, ponatur priuatiuum, nam si a, nulli c, contingit, & c, nulli a continget, a vero omni inest b, quare nulli b, contingit c, fit enim prima figura rursus, non igitur neque b, ipsi c, conuertitur enim similiter. Si autem prædi-

Non igi-

catiua propositio est necessaria, non erit conclusio necessaria, sit enim a omni b, ex necessitate, c vero nulli insit solū. conuersio itaque priuatio prima efficitur figura: ostensum est autem in prima, quod non necessaria existente priuatiua quæ ad maius, neque cōclusio est necessaria, quare nec in his erit ex necessitate. Præterea si conclusio est necessaria, contingit c, alicui a, non inesse ex necessitate, si enim b, nulli c, inest ex necessitate, neque c, nulli b, inerit ex necessitate, ipsumvero b, alicui a, necesse est īesse, si quidem & a, omni b, ex necessitate inerat, quare & c, necesse est alicui a, nō inesse sed nihil prohibet a huiusmodi accipere, cui omni c, ipsum contingit inesse. Præterea & terminos exponentem monstrare liceret, ꝙ conclusio non est simpliceret necessaria, sed his existentibus necessariis, vt sit a, animal, b, homo, c, vero albū, & propositiones similiter sint acceptæ. cōtingit enim animal nulli albo inesse, & homo vtiqꝫ nulli inerit albo, sed non ex necessitate, contingit enim hominem fieri albū, nō tamen donec animal nulli insit albo. quare his quidem existentibus, necessaria erit conclusio. simpliciter autem nō necessaria. similiter autem se habebit & in syllogismis in parte cum enim priuatiua propositio & vniuersaliter fuerit & necessaria, & conclusio erit necessaria. quando autem prædicatiua & vniuersaliter fuerit & necessaria, priuatiua autem secundum partem, non necessaria non erit conclusio necessaria. sit enim primum priuatiua & vniuersaliter necessaria, & a, nulli b, contingat inesse alicui vero c, insit Quoniā itaque conuertitur priuatiuum, & b, nulli a cōtingat inesse, a, vero alicui c, inest. quare ex necessitate b, alicui c, nō inerit. Rursus sit prædicatiua vniuersaliter & necessaria, & ponatur ad b, prædi catiuum, si itaque a, omni b, ex necessitate inest, c, vero alicui non inest, ꝙ itaqꝫ non inerit b, alicui c, manifestum. sed non ex necessitate: iidem nanqꝫ termini erunt ad demōstrationem, qui & vniuersalibus syllogismis, sed neque si priuatiuum necessarium acceptum sit in parte est conclusio necessaria, nam per eosdem terminos demonstratio. * In postrema autem figura vniuersalibus qui-

tur necꝗ b, ipsi c, ç, modus loquendi Aristo. in quo duæ negationes negant.

Dicit Alexā. quædā exemplaria habere hæc uerba demonstratio vno solo

& prædicatiuum in parte. Si itaq; necesse est b, omni c, inesse, a, vero sub c, est, necesse est b. alicui a inesse, sed si b, alicui a, & a, alicui b, inesse necessarium, conuertitur enim, similiter, & si a, c, sit necessarium vniuersaliter existens, nam b, sub c, est. Si vero quod in parte necessarium est, non erit cóclusio necessaria, sit enim b, c, in parte & necessarium, a, vero omni c, insit, non tamen ex necessitate, conuerso igitur b, c, prima efficitur figura, & vniuersalis quidem propositio non necessaria, quæ autem in parte necessaria, sed cum ita se habeant propositiones, non erat conclusio necessaria, quare nec in his. Amplius & ex terminis manifestum sit enim a, quidē vigilatio, b bipes, in quo autem c, animal b. igitur alicui c, necesse est inesse, a vero omni c, contingit, & a, ipsi b, non necessarium, non enim necesse est aliquem bipedem dormire vel vigilare. Similiter autem & per eosdē terminos ostendetur & si a, c, sit in parte & necessarium. Si vero hic quidem terminorum sit prædicatiuus, ille autem priuatiuus, quando vniuersale priuatiuum sit & necessariū & conclusio erit necessaria: si enim a, nulli c, ex necessitate cōtingit, b, vero alicui c, inest, necesse est a, alicui b, nō inesse. quando autem affirmatiuū necessarium positum sit vniuersaliter existens, aut in parte, aut priuatiuum secundum partem, non erit conclusio necessaria, sed alia quidem eadē quæ & in prioribus, dicemus. termini vero quando sit vniuersale prædicatiuum necessarium, vigilatio, aīal hō. mediū homo. quando autem in parte prædicatiuum sit necessariū vigilatio, animal, albū, necesse nāque est animal alicui albo inesse, vigilatio autem contingat nulli, & non necesse alicui animali non inesse vigilationem, sed quando priuatiuum in parte existens, necessarium sit, bipes, motum, animal, medium. Planum itaque ꝙ inexistendi syllogismus nō est, nisi vtræque sint propositiones inexistentes. sed necessariii est, & cum altera solum sit necessaria. In vtrisque vero & cum prædicatiui & cum priuatiui syllogismi sint necesse alteram propositionem esse similem conclusioni. dico autem similem si inexistens inexistentem, si autem necessaria, ne-

slatio forte fassè faci litatē i se quēs ifoeminum trāstulit subintelligi uolens ꝓpō, nos fideliter magis trāsferentes i neutrū uertimus. iter nallū aūt ꝓpō sub intelligi debere existimātes, quo termino sępe usus est Arist. id aūt ꝙ hoc i loco annotauimus i ꝙ plur b. cōsimilibus deinceps annotabis.

cessariam. quare & hoc manifestum, ꝙ non poterit conclusio aut necessaria, aut inexistens esse, nisi accipiatur necessaria, aut inexistens ꝓpositio. De necessario itaque quõo fit, & quam habet ad existens differentiam, dictum est quasi sufficienter. De contingenti vero post hæc dicamus quando, & quõo, & per quæ erit syllogismus. Dico autem contingere & contingens, quod cum non sit necessarium, si tamen ponatur inesse, nihil erit propter hoc impoßibile. nanque necessarium æquiuoce contingere dicimus. Quod autem hoc est contingens, manifestum & ex negationibus & affirmationibus oppositis* nam non contingit inesse, & impoßibile ineẽ, & necesse non ineẽ, aut eadem sunt, aut consequentia seinuicem quare & opposita his contingit eẽ, & non impoßibile eẽ, & non necesse non eẽ, aut eadem sunt, aut consequentia seinuicem. de omni enim affimatio aut negatio: erit igitur contingens non necessarium, & non necessarium contingens. Accidit autem omnes, quæ secundũ contingẽs sunt ꝓpositiones, conuerti inter se. dico autem nõ affirmatiuas cum negatiuis, sed quæcunque affirmatiuam habent figuram secundum oppositionem. vt contingere inesse, cum quod est, contingere non inesse, & omni contingere cum eo quod est nulli contingere. & non omni & alicui, cum eo quod est, alicui non. eodem autem modo & in aliis. Quoniã enim quod est contingens non est necessarium, non necessarium vero poßibile est non inesse: planum ꝙ si contingit a, ineẽ b, contingit & non inesse, & si omni contingit inesse, & omni contingit non ineẽ. Similiter autem & in affirmationibus in parte, nanq; eodem demonstratio. verũ tales propositiones affirmatiuæ sunt & non priuatiuæ, contingit. n. ad similitudinem ipsius eẽ ordinatur, quemadmodum dictũ est prius. Determinatiuis vero his, rursus dicamus, ꝙ cõtingere secundum binos dicimus modos: vno qdem ꝙ vt plurimum fit, & deficit necessarium, vt canescere hominem vl' augeri aut minui: vel omnino quod aptum natum est esse. hoc enim non continuum quidem habet necessarium: eo ꝙ non semper est homo: existente tamen homine aut ex ne-

Mistio contingẽtis, & de ꝓpõnib' & syl'is q ex ipso cõficiuntur, deq; ipsius cõuersione. a.1 affirmationibus contratiæ appofit.s.

Supra in ca. 4 aut in lib. pi hermẽ.

cessitate, aut ut in plurib⁹ est. Aliud autem indefinitū: quod & sic & non sic possibile: vt ambulare animal, aut ambulante motum terræ fieri, aut omnino quod a fortuna fit, nil. n. magis sic aptum est natum, q̄ in contrarium. Conuertitur itaque & ẜm oppositas ꝓpōnes vtrunque contingentium: non tamen eodem modo: sed quod natū est eē ei, quod est, non ex necessitate inesse: sic enim contingit non canescere hominem, indefinitum autem ei, quod est, nihil magis sic q̄ illo modo. scientia uero ✱ ac syll's demr̄atiuus de ipsis qdem infinitis non est, eo ꝙ inordinatum est medium: de apte vero natis est: & fere rationes & considerationes fiūt de sic cōtingentibus: de illis autem accidit quidem fieri syll'm, nō tamen consueuerunt quæri. Hæc igitur magis determinabuntur in sequentibus. Sed nunc dicamus quando & qūo & qs erit syllogismus ex contingentibus propositionibus. Quoniam autem contingere hoc huic ineē dupliciter est accipere: aut enim cui inest hoc, aut cui cōtigit ipsum inesse: a, nanque contingere de quo b, horum alterum significat: aut de quo dicitur b, aut de quo contingit dici: de quo autem b, a, contingere, aut omni b, possibile ineē a, nihil differt manifestum igitur ꝙ bifariam dici posset a, contingere omni b, inesse. Primum igitur dicamus, si de quo c, contingit b, & de quo b, contingit a, quis erit & qualis syllogismus: sic enim & propositiones vtræque sumuntur secūdum contingere: cum vero de quo b, inest a, contingat: illa quidem inexistens, illa autem contingens. Quare ab iis quæ consimilis sunt figuræ incipiendum, quemadmodum & in aliis. Quando itaque a, omni contingat b, & b, omni c, erit syllogismus perfectus: quod a, omni c, contingit inesse. Hoc autem manifestum ex definitione: contingere nanque omni inesse sic dicebamus. similiter autem & si a, quidem contingit nulli b, b, uero contingit omni c, quod a, contingit nulli c. nam de quo b, contingit a, non contingere, hoc erat nullum omittere contingentium, quæ sub b. Cum vero a, omni b, contingat: b, uero nulli contingat c: per sumptas quidem propositio-

a l. illo mō se habere aūt habitum ire scictia uero.

De syll's ex ambab⁹ de cōtingēti in prima figura.

nes nullus fit syllogismus:conuersa autem b,c,secundũ contingere idem erit,qui prius:nam qm̃ contingit b,nulli c,inesse,contingit & omni inesse.hoc autẽ dictum est prius.quare si b,quidem omni c, a, vero omni b. rursus idẽ efficietur syll's.consimiliter & ad vtrasq; ppõnes negatio ponatur cũ eo,quod est contingere:dico autem vt si a, nulli contingit b,& b,nulli c,per sumptas enim ppõnes,nullus fit syll's: cõuersus vero rursus idem erit qui prius. Manifestum est igr̃, q; negatione posita ad minus extremũ,vel ad vtrasq; ppõnes,aut non fit syll's,aut fit quidem,sed non perfectus:ex cõuersione nanq; concluditur necessarium. Si autem hæc quidem ppõnum vl'r accepta sit,illa vero in parte , vniuersali posita ad maius extremũ,syll's erit perfectus:nam si a,omni contingit b,b,autem alicui c,a,alicui c,contingit:hoc autem manifestum ex definitione eius, quod est de omni contingere.Rursus si a,contingit nulli b,b,autem alicui c,contingit inesse necesse est a,contingere alicui c, non inesse:demonstratio autem eadem.Si vero ppositio in parte priuatiua sumatur,vl'is autem affirmatiua, põne vero cõsimiliter se habeant,vt a,quidem omni b, contingit b, vero alicui c, contingit non inesse:per assumptas quidem ppositiones nõ fit manifestus syll's:verum si eam,quæ in parte est,conuerterimus,& ponamus b,alicui c,contingere inesse, eadem erit conclusio:quæ & prius,quemadmodum in iis,quæ a principio . Quod si quæ ad maius extremum in parte sumatur, quæ vero ad minus vl'r:siue vtræq; affirmatiuæ sumantur, siue priuatiuæ , siue non consimilis figuræ siue vtræq; indefinitæ,aut secundum partem,nullo modo erit syllogismus: nihil enim phibet b,transcendere a, non pdicari de æquis: in quo autem b, transcendit a,accipiatur c, huic enim neq; omni,neq; nulli,neq; alicui,neq; nõ alicui cõtigit a, inesse. si qdem conuertuntur ppõnes,s̃m contingere, & b,pluribus contigit q̃ a,inesse.Amplius & ex terminis planum:ita nanq; se habentibus ppõnibus,primum vltimo & nulli cõtingit,& omni ex necessitate inesse.Termini vero cões omniũ,q; ex necessitate insit, animal,album, homo.q; non cõ

tingat,animal,album,indumentum. Manifestum igitur qđ hoc modo se habentibus terminis nullus fit sylls.aut.n.existendi,aut ex necessitate,aut contingendi oĩs est sylls: q̃ quidē in existendi ac necessarii nõ sit,planũ:affirmatiuus.n.priuatiuo tollit:priuatiuus āt affirmatiuo:superest igit vt contingendi sit:hoc āt impoŝe.ostensum.n. est, q̃ ita terminis se habentibus,& oĩ postremo necesse est primũ & nulli contingit inesse: quare esse non posset contingendi sylls:necessarium nanq̃ nõn erit conting ns. Manifestũ itaq̃ & q̃ si vſt termini extiterint in contingentibus ꝓpõnibus semper fit sylls in prima figura,siue sint p̄dicatiui siue priuatiui:verum ex p̄dicatiuis quidem perfectus.ex priuatiuis aũt iperfectus. Oportet autem contingere sumere non in necessariis:sed secundum dictam determinationē:plerunq̃ autē latet,quod tale est. Si āt propõnum hæc quidem inesse,illa vero sumatur contingere:qñ quæ ad maius est extremũ contingerē significauerit,& perfecti oēs ērunt sylli, & contingentis ſm dictam determinationē:cũ vero,quæ ad minus, & imperfecti oēs,& priuatiui sylli non contingentis ſm determinationē.sed eius,quod est nulli aut non omni ex necessitate ĩesse. Si enim non oĩ aut nulli ex necessitate,contingere dicim⁹, & nulli & non oĩ inesse. contingat nāq̃ a,oĩ b,b,vero oĩ c, ponatur inesse:qm̃ igitur c,est sub b, oĩ autem b, contingit a:manifestum q̃ & c,oĩ contingit a,fit itaq̃ perfectus sylls. similiter autem & si a, b,ꝓpõ extiterit priuatiua,b,vero affirmatiua:& a,c,qdē cõtingere,b,c,āt inesse accipiat,ꝑfect⁹ erit syllogismus,q̃ a,contingit nulli c,inesse. Qđ igit si inexistens ad minorem ponantur extremitatem, perfecti fiāt syllogismi, manifestum: sed q̃ dum econtrario se habeat, erunt syllogismi,per impossibile monstrandum:simul autē clarum erit & quod imperfecti:nā ostensio non est ex sumptis ꝓpõnibus.Primā autē dicendum est:qm̃ si dum a, fuerit,necesse est b,esse,& dum possibile a, extiterit,possibile erit & b, ex necessitate. Sit enim ita se habentibus in quo quidem a, possibile, in quo autem b,impossibile:si igitur possibile sit quidem, quando possibile esse fiat: impos-

Mistio cõtigētis & inexĩtis in prima figura.

ſibile vero, quoniam impoſsibile non vtique fiet: ſimul autem ſi a, poſsibile, & b, impoſsibile, contingeret vtique a, fieri poſſe ſine b, ſi vero fieri, & eſſe: factum nanque, quando factum fuit, eſt. Verum oportet accipere poſsibile atque impoſsibile non ſolum in generatione, ſed & in eo quod eſt verificare & ineſſe, & quotcunque modis aliter dicitur poſſibile: in omnibus enim ſimiliter ſe habebit. Amplius exiſtē te a, b, eſſe, non oportet exiſtimare tanquam ſi vnum eſſet a, b, fore: nihil nanque ex neceſsitate vno aliquo exiſtente: ſed duob⁹ ad minus: ſicuti cum propoſitiones ita ſe habeāt, veluti dictum eſt ſecundum ſyllogiſmum: nam ſi c, de d, d, autem de f, & c, de f, ex neceſsitate: & ſi vtrunque poſsibile, & cōcluſio erit poſsibilis. Quemadmodum ergo ſi quis ponat a, quidem propoſitiones, b, vero cōcluſionem: euenire poſſet non ſolum a, neceſſario exiſtente ſimul & b, eſſe neceſſarium, ſed & poſsibili, poſsibile. Hoc autem oſtenſo, manifeſtū q falſo ſuppoſito, & nō impoſſibili, & q accidit propter ſuppoſitionem, falſum erit & non impoſsibile: veluti ſi a, falſum quidem eſt, non tamen impoſsibile. cum vero a, ſit b, eſt: & b, erit falſum quidem, non tamen impoſsibile, quoniam monſtratum eſt, q a, exiſtente, b, eſt, & poſſibili exiſtente a, erit b, poſsibile ſuppoſitum autem eſt a, poſsibile eſſe, & b, erit poſſibile: ſi enim īpoſsibile, ſimul poſsibile erit & impoſsibile idem. Determinatis vero his, inſit a, omni b, b, autem omni c, contingat, neceſſe itaque a, omni c, contingere ineſſe: non enim contingat, b, vero omni c, ponatur ineſſe: hoc falſum quidem, non tamen impoſsibile, ſi itaque a, non contingit omni c, b, vero omni ineſt c, a, non omni b, contingit: fit enim ſyllogiſmus per tertiam figuram. verum ſuppoſitum fuerat omni contingere ineſſe. neceſſe igitur a, omni c, contingere, falſo enim ſuppoſito & non impoſsibili, quod accidit eſt impoſsibile. Poſsibile eſt autem & per primam figuram facere impoſsibile ponentes b, ineſſe ipſi c. Si enim b, omni c, ineſt a, vero omni a, contingit, & c, omni contingere vtique a ſed fuerat ſuppoſitum non omni contingere. Sumere vero oportet omni

inesse non secundum tempus determinantes, puta nunc, aut in hoc tempore, sed simpliciter (per huiusmodi enim propositiones & syllogismos facimus) quoniam si propositio secundum nunc accipiatur, non erit syllogismus. nihil enim fortasse prohibet aliquando omni moto hominem inesse: vt si nihil aliud moueretur, motum vero contingeret omni equo, sed hominem nulli equo inesse contingit. Praeterea sit primum animal, medium motum, vltimum vero homo. propositiones itaque consimiliter se habebunt, conclusio vero erit necessaria, non contingens: ex necessitate enim homo est animal. Manifestum igitur quód vniuersale accipere oportet simpliciter, & non tempore determinantes. Rursus si priuatiua vniuersaliter propositio a, b, & sumptum sit a, inesse nulli b, b, vero omni contingat c, inesse. his itaque positis, necesse est a, contingere nulli c, inesse: non enim contingat, & b, ponatur inesse c, quemadmodum prius. necesse est igitur a, alicui b, inesse; fit enim syllogismus per tertiam figuram, hoc autem impossibile. quare continget vtique a, nulli c, inesse, falso enim posito & non impossibili, impossibile est quod accidit. Hic igitur syllogismus non est contingentis secundum diffinitionem, sed eius, quod est nulli ex necessitate inesse. haec enim est contradictio factae suppositionis; suppositum est enim ex necessitate a, alicui c, inesse syllogismus vero ad impossibile oppositae est contradictionis. Amplius autem & ex terminis manifestum, quód non erit conclusio contingens: sit enim in quo a, coruus, in quo b, discurrens. in quo c, homo: nulli itaque b, a, inest: nullum enim discurrens coruus, b, uero omni contingit c, omni enim homini discurrere: sed a, ex necessitate nulli c, non igitur conclusio contingens. sed neque necessaria semper. sit enim a quidem motum, b, scientia, in quo autem c, homo: a, igitur nulli inerit b, b, vero omni c, contingit: & non est conclusio necessaria: non enim necesse est nullū moueri hominem, sed non necesse aliquem. Planum itaque q̃ cōclusio

est eius, quod est nulli ex necessitate inesse, accipiendi verò melius sunt termini. sed si priuatiuũ ad minorem ponatur extremitatem contingere significans: ex ipsis quidem acceptis propositionibus, nullus erit syllogismus. conuersa autẽ secundum contingere propositione, erit quemadmodum in prioribus. insit enim a, omni, b, b, vero contingat nulli c, sic igitur se habentibus terminis, nihil erit necessarium. si autem conuertatur b, c, & sumatur b, omni c, contingere, fit syllogismus: quemadmodum prius, nam cõsimiliter termini positione se habebunt, sed eodem modo & cum priuatiua extiterint vtraque interualla, si a, b, quidem non insit, b, vero contingere c, nulli significet, per ipsa quidem accepta non fit necessarium, sed propositione cõuersa, quæ est secundum contingere erit syllogismus, accipiatur enim a, quidẽ nulli b, inesse, b, vero cõtigat nulli c, per hæc igitur, nihil necessarium. quod si accipiatur b, contingere omni c, quod est verum, a, b, autem propositio similiter se habeat, rursus idẽ erit syllogismus. Si vero non inesse ponatur b, ipsi c, & non contingere non inesse, non erit syllogismus nullo modo, neq; cum priuatiua, neque cum affirmatiua fuerit a, b, propositio. Termini communes ꝙ ex necessitate insit, album, animal, nix. ꝙ non contingat, album, animal pix. Planum itaque quod si termini vniuersales extiterint, & hæc inexistens, illa vero propositionum contingens accipiatur, quando propositio, quæ ad minorem extemitatem contingere accipiatur, semper fit syllogismus. præterquam ꝙ aliquãdo quidem ex ipsis: nonnunquam vero ex conuersa propositione, quando autem horum vterque, & ob quam causam, diximus. Quod si hoc vniuersaliter, illud vero interuallorum accipiatur in parte, quando quod ad maius est extremum vniuersaliter ponatur & contingens, seu negatiuum siue affirmatiuum, ꝙ vero in parte affirmatiuum & inexistens, erit, syllogismus perfectus, quemadmodum & vniuersaliter terminis existentibus. demonstratio autem eadem, quæ & prius. Quando autem vniuersale quidem sit ad maius extremum, sed inexistens, non contingens, alterũ vero in par

te & contingens, seu negatiue, siue affirmatiue ponantur vtræque, siue hæc quidem negatiua illa vero affirmatiua, omnino erit syllogismus imperfectus, verum hi quidē per impossibile monstrabuntur, illi vero per cōuersionem eius quod est contingere, quemadmodū in præcedentibus. Erit autem syllogismus per conuersionem & quando vniuersalis ad maius posita extremum significet inesse aut nō inesse, quæ vero in parte priuatiua existens, contingere accipiat. vt si a, omni quidem inest b, aut non inest, b, autem alicui c, contingit non inesse, conuersa enim b, c, secundum contingere, fit syllogismus. sed quando quæ secundum partē ponitur, non inesse accipiat, non erit syllogismus. Termini quod insit album animal, nix, quod non insit, album, animal, pix per infin tum nanque sumenda est demonstratio. Si autem vniuersale quidem ad minus ponatur extremum, quod vero in parte ad maius, siue priuatiuum, seu affirmatiuum, vel contingēs, aut inexistens, quomodocunque, nullo pacto erit syllogismus, neque quando in parte aut indefinitæ ponātur propositiones, seu contingere accipientes, siue inesse, aut vicissim, neque sic erit syllogismus, demonstratio vero eadē, quæ & in prioribus. Termini communes, ꝙ insit ex necessitate, animal, album, homo. ꝙ non contingat, animal, albū, indumentum. Manifestū est igitur ꝙ si vniuersale ad maius ponatur extremum semper fit syllogismus, si vero ad minus, nullius vnquam. Quando autem hæc quidem propositionum ex necessitate inesse aut non inesse. Illa vero contingere significet, syllogismus quidem erit, hoc modo se habentibus terminis. & perfectus, quando ad minorem extremitatem ponatur necessarium. conclusio vero, si termini fuerint prædicatiui, erit eius quod est cōtingere, & non eius qd' est inesse, siue vniuersaliter siue nō vniuersaliter ponātur. sed cum hoc quidem affirmatiuū sit, illud vero priuatiuum quando affirmatiuum quidem necessarium sit eius, quod est contingere, & non eius quod est non inesse, cum vero priuatiuum & eius, quod est contingere non inesse, & non inesse, & vniuersaliter & non vniuersaliter terminis existen-

Mistio necessariæ & cōtingētis i prima figura.

tibus.Contingere autem in conclusione eodem pacto accipiendum,quo & in prioribus.Eius autem quod est ex necessitate non inesse,non erit syllogismus.aliud enim est nō ex necessitate inesse,& ex necessitate non inesse.Quod igitur terminis affirmatiuis existentibus,non fit conclusio necessaria,planum.insit nanque a,omni b, ex necessitate , b, autem contingat omni c.erit vtique syllogismus imperfectus,quod a,contingit omni c,inesse,quod autem imperfectus ex demonstratione manifestum . nam eodem monstrabitur pacto,quo & in prioribus.Rursus a,contingat omni b,inesse b,vero omni c,insit ex necessitate , erit vtique syllogismus,quod a,omni contingit c.inesse,sed non quod inest,& perfectus,non autem imperfectus,statim namque perficitur per propositiones,quæ a principio.Si autem non consimilis figuræ propositiones extiterint, sit primum priuatiua necessaria,& a,quidem nulli contingat b,ex necessitate,b,vero omni c,contingat,necesse est,a,nulli c , inesse. ponatur enim inexistens aut omni aut alicui,b , vero supponebatur nulli contingere , quoniam itaque conuertitur priuatiuum,& b,nulli a,contingit,a,vero omni c, aut alicui ponitur inesse.quare nulli aut non omni,contingeret b, inesse,supponebatur autem a principio omni contingere. Manifestum autem & quoniam eius quod est contingere non inesse,efficitur syllogismus,siquidem & eius , quod est non inesse.Rursum sit affirmatiua propositio necessaria, & a,quidem contingat nulli b,inesse b,vero omni c , insit ex necessitate.syllogismus itaque erit perfectus, sed non eius, quod est non inesse,sed eius quod est contingere non inesse, nanque propositio sic accepta fuit,quæ est ad maiorem extremitatem,& ad impo sibile non est ducere , si enim supponatur,a,nulli c,inesse positum est autem a,b, nulli cōtingere inesse,nihil accidit propter hæc impossibile.Si vero ad minus extremum ponatur priuatiuum quando contingere quidem significet,syllogismus erit per conuersionem,quēadmodum in prioribus. Quando autem non contingere, non erit.neque quando ambo ponantur priuatiua , non sit

autem contingens, quod ad minus, termini autẽ inesse quidem, album, animal, nix, non inexistendi, album animal, pix. Eodem autem modo se habebit & in syllogismis in parte, nam cum priuatiuum sit necessarium, & conclusio erit eius quod est non inesse, vt si a, qdẽ nulli b, contingit inesse, b, a, autem, alicui c, contingit inesse, necesse est a, alicui c, nõ inesse, si enim omni inest, nulli vero b, contingit, & b, nulli a, contingit inesse, quare si a, quidẽ omni c, inest, b. vero nulli c, contingit, verum suppositum fuerat alicui contingere. Sed cum particulare affirmatiuum, quod est in syllogismo priuatiuo necessarium sit, vt b, c aut vniuersale in prædicatiuo, vt a, b, non erit eius, quod est inesse syllogismus demonstratio vero eadẽ quæ & in prioribus. Si aũt vniuersale quidem ponatur ad minus extremum aut affirmatiuum, aut priuatiuum contingens, quod autem in parte necessariũ ad maius extremũ, non erit syllogismus. Termini eius, quod est inesse de necessitate, animal, albũ, homo, non inexistendi aũt, animal album, indumentũ, cum vero vniuersale necessarium sit, quod autem in parte, contingens vniuersali, existente priuatiuo. Termini ei⁹ qđ est inesse, animal, albũ, coruus, non inexistendi, aĩal, albũ, pix. Si vero affirmatiuũ fuerit, inesse quidem, animal, albũ, cygnus, eius vero quod est non contingere, animal, album, nix. Neq; quando indefinitæ sumuntur, ꝓpositiones, aut vtræq; secundũ partẽ, neq; sic erit syllogismus. termini cõmunes, inexistendi, animal, albũ, homo, non inexistendi, animal, albũ, inanimatũ, nanq; animal alicui albo, & album inanimato alicui, & necessariũ inesse, & nõ cõtingit inesse, & in eo quod est contingere similiter: quare ad omnia termini sunt vtiles. Manifestum est igitur ex dictis ꝙ terminis cõsimiliter se habẽtibus, & in eo quod est, inesse. & in necessariis fit, & non fit syllogismus. Veruntamen secundum inesse quidem posita priuatiua propositione, eius quod est contingere, erat syllogismus, secundum necessarium autem priuatiua, & eius, quod est contingere, & eius, quod est inesse. Palam autem & quod omnes syllogismi imperfecti, & ꝙ perficiuntur per præ-

De syllo gismis ex ambab⁹ contingẽtib⁹ in secũda figura.

dictas figuras. In secunda autem figura quando contingentes quidem vtræque accipiuntur propositiones, nullus erit syllogismus, seu prædicatiuæ, siue priuatiuæ ponantur vel vniuersaliter, aut secundum partem, cum vero hæc inexistere, illa autem significet contingere, si affirmatiua quidem significat inexistere, nunquam erit, sin antem vniuersaliter priuatiua, semper. Eodem modo & cum hæc propositionnm ex necessitate, illa contingere accipiatur. Oportet autem & in his accipere in conclusionibus contingens quemadmodum in prioribus. Primum igitur ostẽdendum quod non conuertitur contingens priuatiuum, vt si a, contingit nulli b, non necesse est & b, contingere nulli a. Ponatur enim hoc, & contingat b, nulli a, inesse, quoniam itaque conuertuntur contingentes affirmatione cum negationibus & contrariæ & oppositæ, b, vero contingit nulli a, inesse, manifestum quod & omni a, contingere posset b, inesse, sed hoc falsum, non enim si hoc huic omni contingit, & hoc huic necessarium: quare non conuertitur priuatiuum. Amplius autem nihil prohibet a, quidem contingere nulli b, b, vero alicui a, ex necessitate non inesse, vt album omni homini contingit non inesse, & inesse, hominem autem nõ verum dicere quod contingit nulli albo: pluribus enim ex necessitte non inest, necessarium autem non erat contingens Sed nec ex impossibili monstrabitur conuerti, veluti si quis existimaret. quoniam falsum est b, contingere nulli a, inesse, verum non contingere, affirmatio nanque & negatio, si autem hoc verum b, ex necessitate inesse alicui a, quare & a, alicui b, sed hoc impossibile, non enim si a, non contingit nulli b, necesse est a, alicui b, inest, nanque * non contingere nulli dicitur dupliciter: vnum, si ex necessitate alicui inest: alterum, si ex necessitate alteri non inest. nam quod ex necessitate alicui eorum, quæ sunt a, non inest, non est verum dicere, quod omni contingit non inesse, quemadmodum neque quod alicui inest ex necessitate, quod omni contingit inesse. Si itaque quispiam censeret propterea ꝙ non contingit c, omni d, inesse, ex necessitate

a.i. necesse ẽ inesse alicui solũ, sed & ex necessitate non [inesse ali]ci nãque.

alicui ipsum non inesse, falso acciperet: omni enim inest, si fortasse contingat: sed quoniam quibusdam ex necesitate inest, ob hoc dicimus, non omni contingere: quare huic qđ est contingere omni inesse, opponitur & ex necessitate alicui inesse, & ex necesitate alicui non ineē. similiter āt & ei quod est nulli contingere. Manifestum igitur qđ ad sic contingens & non contingens, quemadmodū in principio determinauimus, non solum ex necesitate alicui inesse, sed & ex necesitate alicui non inesse sumendum: hoc autem sumpto nil accidit imposibile: quare non fit syllogismus, manifestum itaq; ex dictis ꝙ non conuertitur priuatiuum. Hoc autem monstrato, ponatur a, nulli quidem b, cõtingere, c, vero omni: per conuersionem igitur non fit syllogismus. dictum est enim quod non conuertitur talis propositio, sed neq; per imposibile: si nanq; ponatur b, omni c, contingere inesse, nihil accidit falsi: contingere enim posset a, ipsi c, & omni, & nulli inesse, sed si omnino est syllogismus, phanū ꝙ eius quod est contingere vtiq; esset, propterea ꝙ neutra propositionum accepta fuit in eo quod est ineē. Et iste aūt affirmatiuus, aut priuatiuus, neutro autē modo posibile est: si affirmatiuus quidem ponatur, monstrabitur ꝑ terminos ꝙ non contingit inesse; si vero priuatiuus, ꝙ conclusio non contingens est, sed necessaria enim a, quidem album, b, homo, in quo c, equus, a, itaq; album contingit, huic quidem omni, illi vero nulli, sed b, ipsi c, neq; ineē contingit, neque non inesse: quod igitur ineē non posibile est, manifestum, nullus enim equus homo: sed neq; contingere non ineē, necesse nam quæ est nullum equum hominem eē, necessarium autem non erat contingens, non itaque fit syllogismus. Itidem autem monstrabitur, & si econuerso positum fuerit priuatiuum: & si vtræque affirmatiuæ acceptæ fuerint, aut priuatiuæ, per eosdem nāque terminos erit demõ: & quādo hæc vl̄r, illa in parte, aut vtræque ſm partem, aut indefinite, aut quotcunque modis aliter contingit transumere ꝓpõnes, semper enim erit demonstratio per eosdem terminos. Planum itaque ꝙ si vtræq; ꝓpõnes secūdū contingēs

Mistio in ex istentis & cōtigē tis in secunda.

ponuntur, nullus fit syllogismus. Si autē hæc inexistere, illa vero cōtigere significet, si prædicatiua ponatur inexistere, priuatiua aūt cōtingere, nullus erit syllogismus, neq; dum vniuersaliter, neq; dum in parte termini accipiunt, demonstratio vero eadē, & per eosdem terminos, quando autem affirmatiua quidem contingere, priuatiua autem inexistere erit syllogismus. Sumatur enim a, b, nulli inesse, c, vero omni cōtingere, cōuerso itaq; priuatiuo b, a, nulli inerit, sed a, omni c, contingit, fit igitur syllogismus, q cōtingit b, nulli, c, per primam figuram. Consimiliter aūt & si ad c, ponatur priuatiuū. Cū vero vtræq; sunt priuatiuæ, significet āt hæc quidem non inesse, illa vero cōtingere nō inesse, per ipsa quidem assumpta nihil accidit necessarium: sed conuersa propositione quæ est secundum contingere, syllogismus efficitur, q b, nulli c, cōtingit inesse, quemadmodū in prioribus, erit enim rursum prima figura. Si vero vtræq; ponantur prædicatiuæ, non erit syllogismus. termini, q insit sanitas, animal homo: q non insit sanitas, equus homo. Eodē aūt modo se habebit & in syllogismis in parte. cū enim affirmatiuum sit inexistēs, aut vniuersaliter, aut in parte acceptū, nullus erit syllogismus. Hoc aūt cōsimiliter, & per eosdē mōstratur terminos, quib⁹ & prius: cū vero priuatiuū, erit per cōuersionē, quēadmodū in prioribus. Rursus si ambo quidē interualla priuatiua sumātur, vniuersaliter aūt, q nō inexistere, ex ipsis quidē propositionibus nō erit necessariū, sed conuerso eo, quod est contingere, quēadmodū in prioribus, erit syllogismus. Si vero priuatiuū quidē inexistens sit, sed in parte acceptum, non erit syllogismus, siue affirmatiua, siue priuatiua altera fuerit propositio, neq; quando vtræq; indefinitæ sint acceptæ aut negatiuæ, aut affirmatiuæ, vel secundū partem. Demōstratio vero eadem, & per eosdem terminos.

Mistio necessaria & cōtigē tis in secunda.

Verum sic hæc quidem propositionum ex necessitate, illa vero contingere significet, priuatiua existente necessaria, erit syllogismus, non solum q cōtingit non inesse, sed & quoniam non inest, affirmatiua autem non erit. ponatur enim a, b, nulli ex necessitate inesse, c, vero omni cōtigere,

conuersa igitur priuatiua,& b,a nulli inerit, sed a,c, omni contingit,fit igitur rursus per primam figurā syllogismus, ꝙ b,nulli c.contingit inesse.simul autem manifestum,ꝙ & b,nulli c,inest.ponatur enim inesse, igitur si a,b, nulli contingit,b,vero inest alicui c,a,alicui,c,non contingit,sed omni supponebatur contingere.Eodem pacto monstrabitur & si ad c,ponatur priuatiuum,Rursus,sit prædicatiuum quidem necessarium,alterū vero priuatiuū & cōtingens, & a, cōtingat nulli b,c,vero omni insit ex necessitate sic itaque se habentibus terminis,nullus fit syllogismus accidit enim b,ipsi c,ex necessitate non inesse:sit nanq; a,album, in quo b,homo,in quo c,cygnus,album igitur cygno ex necessitate inest,homini vero contingit nulli, & homo nulli cygno ex necessitate.Quod igitur eius quod est contingere nō est syllogismus,manifestū est,nā ex necessitate non erit cōtingens,veruntamen neq; necessarii,necessarium nāq; aut ex vtrisque necessariis,aut ex priuatiua accidit.Amplius aūt & possibile est his positis,b,ipsi c,inesse, nil enim prohibet c, sub b,esse,a,vero b,omni cōtingere,c,aūt ex necessitate inesse,vt si c,esset vigilatio,b,aīal,in quo a,motus,nāvigilanti ex necessitate motus inest,animali vero omni contingit & omne vigilans animal. Manifestum itaque ꝙ neque non inexistendi:siquidem ita se habentibus terminis necesse est inesse,neque vtique oppositarum affirmationum,quare nullus erit syllogismus. Similiter autem ostendetur si econuerso ponatur affirmatiua.Quod si eiusdē figuræ sint ꝓpositiones,cū priuatiuæ sunt,semp̄ fit syll's cōuersa ꝓpositione,quæ est ẜm cōtingere queadmodū in prioribus.accipiat.n.a,ipsi b,ex necessitate nō inesse,c,aūt cōtingere non inesse,conuersis igitur propositionibus b,nulli a,inerit,a vero omni c,cōtingit.fit itaq; prima figura,& si ad c,ponatur priuatiuū similiter.Si aūt prædicatiuæ positæ fuerint, non erit syllogismus,nāq; nō inexistendi,aut ex necessitate nō inexistendi,planū ꝙ non erit,propterea ꝙ non fuit accepta priuatiua propositio,neq;, in eo qđ est nō inesse neque in eo quod est ex necessitate inesse, sed neque eius quod

est contingere non inesse, ex necessitate enim sic se habentibus b, ipsi c, non inerit, quemadmodum si a poneretur album, in quo b, cygnus, c, vero homo, neque vtique oppositarum affirmationum: * quoniam monstratum est b, ipsi c, ex necessitate non inexistens, non igitur fit syllogismus omnino. Similiter autem se habebit & in syllogismis in parte. cum enim sit priuatiuum. & vniuersale, & necessarium, semper erit syllogismus, & eius quod est cõtingere nõ inesse & eius quod est non inesse, demonstratio autem per cõuersionem. Cum vero affirmatiuum, nunquam, eodem nanque pacto monstrabitur, quo & in vniuersalibus, & per eosdem terminos. Neque quando vtræque fuerit acceptæ affirmatiuæ, huius enim eadem demonstratio, quæ & prius. cum vero vtræque priuatiuæ, vniuersaliter autem necessaria, quæ non inesse significat, per ea quidem quæ sumpta sunt nõ erit necessarium, sed conuersa propositione, quæ est secundum contingere, erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Quod si ambæ indefinitæ, aut in parte positæ fuerint, non erit syllogismus, demonstratio autem eadem, & per eosdẽ terminos. Planum itaque ex dictis, ꝙ dum priuatiua vniuersaliter ponitur & necessaria, semper fit syllogismus, non solum eius quod est, contingere nõ inesse, sed & eius quod est non inesse, dum vero affirmatiua, nunquam. & ꝙ eodẽ modo se habentibus in necessariis & inexistentibus, fit, & non fit syllogismus. Sed & manifestum ꝙ omnes imperfecti syllogismi, & ꝙ perficiuntur per prædictas figuras. In postrema autem figura & vtrisque contingentibus & altera erit syllogismus. cum itaque contingere significent propositiones, & conclusio erit contingens, & quando hæc quidẽ contingere, illa vero inesse. Cum vero altera necessaria posita sit, si affirmatiua quidem, non erit conclusio, neque necessaria, neque inexistens, si autem priuatiua, inexistendi erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Accipiendum vero & in his similiter contingens quod in conclusionibus. Sint itaque primum contingentes, & a, & b, omni c, cõtingant inesse, quoniam igitur conuertitur affirmatiuũ in parte b, vero

a.l. negationũ, ut Philopo. legit.

Figura. 3. ex ambabus cõtingentibus

De syllis ex ambabus i 3. figura.

re, b, vero omni c, contingit, & c, alicui b, contingit: quare si a, quidem omni contingit c, c, autem alicui b, necesse & a, alicui b, contingere; fit enim prima figura. & si a, contingit nulli c, ineē, b, uero omni c, contingeret, necesse & a, alicui b, contingere non inesse. erit enim rursus prima figura per conuersionem. Quod si vtræque priuatiuæ positæ fuerint ex ipsis quidem assumptis non erit necessarium, sed conuersis ꝓpōnibus erit syllogismus, quemadmodum in priorib⁹, nanque si a, contingit non inesse, si transsumptum fuerit contingere non inesse, rursus erit prima figura per conuersionem. Si vero hic quidē terminorum est vl̄r, ille in parte, eodem pacto se habentib us terminis, quo in eo quod est ineē, erit & non erit syl̄s. Contingat enim a, omni c, inesse, b, autem alicui c, erit itaque prima figura, ꝓpōne conuersa, quæ est in parte; nam si a, omni c, c, vero alicui b, a, igitur alicui b, contingit. Et si ad b, c, positum fuerit vl̄e consimiliter. Itidem & si a, c, sit priuatiuum, b, c, vero affirmatiuū, erit rursus prima figura per conuersionem. Si autem vtræque positæ fuerint priuatiuæ, hæc vl̄r, illa in parte ꝑ ipsa, assumpta non erit syl̄s, sed conuersus erit, quemadmodū in prioribus, cū vero vtræque indefinitæ, aut in parte accepta sint, non erit syl̄s, necesse etenim a, omni & nulli b, inesse. Termini inexistendi, animal, homo, album, non inexistendi, equus, homo, album, medium album. Si autem hæc quidem ꝓpōnum inexistere, illa vero significet contingere, cōclusio erit, ꝙ contingit, & non ꝙ inest: syl̄s āt erit, eodem modo se habentibus terminis, quo & in priorib⁹. Sint enim primum prædicatiuæ, & a, omni insit c, b, vero omni contingat inesse, cōuerso igit̄ b, c, prima erit figura, & cōcl̄ o, ꝙ contingit a, alicui b, inesse: nā quādo in prima figura ꝓpōnū altera significaret cōtingere, conclusio erat contingens. Cōsimiliter autem & si b, c, inesse a, c, vero contingit inesse, & si a, c, quidē priuatiuum, b, c, autem prædicatiuum, sit autē vtrumuis, vtroque modo erit conclusio cōtingens: sit enim rursus prima figura. Monstratum vero est ꝙ dū altera ꝓpō in ipsa contingere significat, & conclusio erit contingens

Mistio in existentis & cōtingētis i. 3. figura.

sed si contingens priuatiuum ad minus extremum positum fuerit, vel & ambo ponantur priuatiua, per ipsa quidem posita non erit sylls, conuersis autem erit, quemadmodum in prioribus. Si autem hæc quidem ꝓpōnum vlr, illa vero in parte sit, vtrisque prædicatiuis existentibus, aut ea priuatiua, quæ vlr, affirmatiua vero, quæ in parte, idem erit syllogismorum modus: omnes enim per primam concluduntur figuram: quare manifestum ꝙ eius quod est contingere, & non eius quod est inesse, erit sylls: ꝙ si affirmatiua vlr, priuatiua vero in parte, per impossibile erit demonstratio: insit enim b, omni c, a, vero contingat alicui c, non inesse, necesse est igitur a, alicui b, contingere non inesse: nanq; si a inerit ex, necessitate omni b, b, vero omni c, ponitur inesse a, omni c, ex necessitate inerit. Hoc autem monstratum prius, verum supponebatur alicui contingere non inesse. Sed cum indefinitæ, aut in parte vtræque fuerint acceptæ, non erit syllogismus. Demonstratio autem eadem, quæ & in vlibus, & per eosdem terminos. Verum si est, hæc quidē ꝓpōnū necessaria, illa vero cōtingēs termini. si sunt ꝑdicatiui ꝑ eius, qđ est ꝯtingere, erit sylls: cū vero sit hoc quidem ꝑdicatiuum, illud autem priuatiuum, si affirma. sit necessariū, eius erit quod est cōtingere, nō ineē, si vero priuatiuū & ei⁹, qđ est cōtigere, & ei⁹ qđ est non inesse: Sed eius, qđ est, ex necessitate non inesse, non erit sylls, quemadmodum neq; in aliis figuris. Sint itaq; prædicatiui primum termini, & a, omni c, insit ex necessitate, b, vero contingat inesse omni c, quoniam itaque a, omni c, ex necess tate, c, vero alicui b, contingit, & a, alicui b, contingens erit & non inexistens. Sic enim, accidit & in prima figura. similiter autem ostendetur & si b, c, necessarium positum fuerit, a, c, vero contingens. Iterum, sit hoc prædicatiuum, illud priuatiuum, sed prædicatiuum necessarium, & a, contingat nulli c, inesse, b, vero omni insit c, ex necessitate, erit itaque rursus prima figura, & conclusio contingens; sed non inexistere. Etenim priuatiua propositio contingere significat. Planum igitur ꝙ conclusio erit contingens: nanq; cum sic se haberent in pri

Mistio necessariæ & contingētis i tertia figura

ma figura propositiones, & conclusio erat contingens: sed si priuatiua ꝓpõ necessaria, & conclusio erit ꝙ cõtingit alicui non inesse, & ꝙ non inest, ponitur enim a, nulli c, inesse ex necessitate, b, vero omni contingere: conuerso itaque b, c, affirmatiuo, prima erit figura, & necessaria priuatiua ꝓpõ verum quando ita se haberent ꝓpões, accidebat a, ipsi c, & contingere, alicui non inesse, & non inesse: quare & a, ipsi b, necesse alicui non inesse: cũ vero priuatiuum ad minus extremum positum fuerit si contingens quidẽ erit syllõs transumpta ꝓpõne quemadmodũ in prioribus: si vero necessarium non erit, etenim, omni necesse, & nulli contingit inesse. Termini, ꝙ omni insit somnus, equus, dormiens, homo: ꝙ nulli, somnus, equus, vigilans hõ. Silr autem se habebit, & si hic terminorũ vlr, ille, in parte ad medium: nã cũ prædicatiui fuerint vtrique eius, quod est contingere, & non eius, quod est inesse, erit syllõs: & quando hoc qdem priuatiuum acceptum fuerit, illud vero affirmatiuum, sed necessarium effirmatiuum, eius quod est contingere: qñ autẽ priuatiuum, necessarium & conclusio erit eius, quod est nõ inesse. idem nanque monstrationis modus, & vlr, & non vlr: terminis existẽtibus: necesse etenim per primã figurã syllõs perfici, quare quemadmodum in illis, & in his necessarium accidit: cum vero priuatiuum vlr acceptum ad minus positum fuerit extremum, si quidẽ contingens, erit syllogismus per conuersionem, si autem necessarium, non erit: monstrabitur autem eodem pacto quo & in vniuersalibus, & per eosdem terminos. Manifestum ergo & in hac figura, quando, & quomodo erit syllogismus, & quando contingendi, & quando inexistendi. Palam autem & ꝙ omnes imperfecti, & ꝙ perficiuntur per primã figuram. Quod igitur syllogismi qui in his sunt figuris, per vniuersaliter * perficiunt syllogismos, qui in prima figura, & in istos reducuntur, planum ex dictis. Quod autem simpliciter omnis syllogismus ita se habebit, nunc erit manifestum, quando monstratum fuerit syllogismum omnem per harum aliquam figuram effici: necesse igitur omnem demonstrationem, atque om-

De syllõis hypothe. Quod figurę syllogismorũ sunt tãtum tres. a.1 nõ habet, vlr.

nem syllogismum, aut inexistens quippiã, aut non inexistẽs monstrare, & hoc, aut vniuersaliter, aut secundũ partem. Amplius, aut ostensiue, aut ex suppositione, eius vero qui est ex suppositione, pars est qui per impossibile: Primum itaque dicamus de ostensiuis, his enim ostensis, planum erit & in his qui ad impossibile, & omnino de his qui ex suppositione, Si igitur oporteat a, de b, ratiocinari, vt inexistens, aut non inexistens, necesse est accipere aliquid de aliquo. Si ergo a, de b, acceptum fuerit, quod est a principio, sumptũ erit, si * autem de c, c, vero de nullo, neque aliud, de illo, neque de a, alterum, nullus erit syllogismus, eo enim ꝙ vnum de vno fit acceptum, nil accidit ex necessitate, quare assumenda & altera propositio. Si itaque a, de alio fuerit acceptum, aut aliud de a, aut de c, alterum, esse quidem syllogismum nihil prohibet, ad b, tamen non erit per accepta. neque quando c, alteri, & illud alii, & hoc alteri, nõ fuerit autem ad b, copulatum, nec sic erit ad b, ipsius a, syllogismus, omnino enim diximus, ꝙ nullus vnquam erit syllogismus alio de alio, non accepto aliquo medio, quod ad vtrũque se habet quodammodo prædicationibus, syllogismus nanque simpliciter ex propositionibus est. ad hoc autem syllogismus ex propositionibus, ad hoc, qui autem est huius ad hoc per propositiones, huius ad hoc, sed impossibile est ad b, ꝓpositionem capere nihil de ipso, aut prædicantes, aut negantes, aut iterum ipsius a, ad b, nihil commune accipientes verum de vtroque sigillatim quædam prædicantes, aut negãtes, quare accipiendum medium aliquod vtrunque, quod prædicationes copulabit, siquidem erit huius, ad hoc, syllogismus. Si igitur necesse quidem est accipere ad vtraque cõmune. hoc autem tripliciter contingit, aut enim a, de c, & c, de b, prædicaturos, aut c, de vtrisque, aut vtraq; de c, hæ vero sunt tres dictæ figuræ, planum syllogismum omnem necessarium fieri per harum aliquam figurarum, eadẽ enim ratio & si per plura copulatur ad b, eadẽ nanq; erit figura & in pluribus. Quod igitur ostensiui omnes concluduntur per prædictas figuras, manifestum. Quod aũt & qui ad im-

De syllo. ostẽsiuo.

a. l. ãt a, de c.

De syllo ꝯditionali, seu ex suppõne.

posſibile planum erit per hæc, omnes enim per impoſsibile cōcludentes, falſum quidē ratiocinantur, quod aūt a principio ex ſuppoſitionē monſtrant, cū impoſsibile aliquid accidat contradictione poſita, vt ꝙ diameter incommenſurabilis, eo ꝙ imparia æqualia paribus fiunt, ſi fuerit poſita cū menſurabilis. æqualia igitur fieri imparia, paribus ratiocinatur, diametrum vero incommenſurabilem eſſe, ex ſuppoſitionem monſtrat, quoniam falſum accidit propter contradictionē, hoc enim erat per impoſsibile ratiocinari, aliquid monſtrare impoſsibile propter ſuppoſitionē, quæ ex principio, quare quoniam falſi ſyllogiſmus fit oſtēſiuus in his quæ ad impoſsibile deducuntur oſtēſiuos autem prius diximus, ꝙ per has concluduntur figuras, manifeſtum ꝙ per * impoſſibile ſyllogiſmi, per has erunt figuras, conſimiliter & alii omnes, qui ex ſuppoſitione, in omnibus enim ſyllogiſmis quidem, fit tranſumptum, quod autem ex principio concluditur per confeſsionem, aut aliquam aliam ſuppoſitionem ꝙ ſi hoc verum, omnem demonſtrationem & omnem ſyllogiſmum neceſſe fieri per tres prædictas figuras, Hoc autē monſtrato, planum & quod omnis ſyllogiſmus perficitur per primam figuram, & reducitur ad vniuerſales ſyllogiſmos, qui in hac ſunt. Amplius autem in omni oportet terminorum aliquem prædicatiuum eſſe, & vniuerſale exiſtere, nam ſine vniuerſali, aut non erit ſyllogiſmus, aut nō ad poſitum aut quod ex principio petetur. ponatur enim muſicam voluptatem eſſe ſtudioſam, ſi itaque quiſpiam cēſeat voluptatem eſſe ſtudioſam, non addens omnem, non erit ſyllogiſmus ſi vero aliquam voluptatem, eſſe ſtudioſam, ſiquidem aliam, nihil ad poſitum ſin autem ipſam hanc, qđ ex principio accipit. Sed magis efficitur manifeſtum in deſcriptionibus, vt quod æquicrus æqualis, qui ad baſin. ſint enim ad centrum ductæ a, b, ſi igitur æqualem accipiat a, c, angulum ipſi b, d, non omnino exiſtimans æquales angulos, qui ſemicirculorum & rurſus c, ipſi d, non omnem aſſumens cū qui ſecti. Amplius ab æqualibus exiſtentibus totis angulis ablatorum æquales eſſe reliquos e, f, quod ex princi

* a.i.qđ & per.

De qualitate & quātitate terminorum ſylli.

pio petet, nisi acceperit ab omnibus æqualibus, æqualibus demptis, æqualia derelinqui. Planum igitur q in omni oportet vniuersale existere, & q vniuersale quidem ex omnib9 terminis vl'r monstratur: quod autem in parte, & sic & illo modo, quare si conclusio quidem vl'r sit, & terminos necesse vl'r esse, si vero termini vl'r, contingit conclusionem non esse vl'r. Manifestũ etiam q & in omni syll'o aut vtrique, aut alteram ppõnem similem necesse fieri conclusioni. Dico autem non solum affirmatiuam: aut priuatiuam, sed necessariam, aut inexistentem, aut contingentem. Considerare vero oportet & alia prædicamenta. Planum autem & simpliciter, quando erit, & quando non erit syll's, & qñ possibilis, & quando perfectus: & q si fuerit syll's necessariũ est se habere terminos, sm aliquem dictorum modorum. Sed manifestum & q omnis demonstratio erit per tres terminos, & non plures, nisi per alios & alios eadem conclusio fiat, vt e, per a, b, & per c, d, aut per a, b, & a, c, & per b, c, plura nanque media eorundem eẽ, nihil prohibet. his autem existentibus, non vnus, sed plures sunt syll'i: Aut rursus, quando vtrunque a, b, per syll'm fuerit acceptum, vt a, per d, e, & rursum b, per f, g, aut hoc inductione, illud syll'o verum, & sic plures syllogismi: plures nanq; conclusiones sunt, vt a, & b, & c. si igitur non plures, sed vnus, sic accidit per plura eandem fieri conclusionem: vt vero c, per ea quæ sunt a, b, impossibile. Sit enim e, conclusum ex a, b, c, d, ergo necesse est ipsorum aliquid aliud ad aliud acceptum esse: hoc quidem, vt totum illud vero vt pars: hoc enim prius ostẽsum est, q si fuerit syll's, necesse est terminorum aliquos ita se habere. sic igitur se habeat a, ad b, est itaque aliqua ex ipsis conclusio: aut ergo e, aut eorum quæ c, d, alterum, aut aliud quippiam præter hæc: & si e, quidem ex a, b, tantum syllogismus vtique esset, c, d, vero si quidem sic se habeant vt sit, hoc, vt totum, illud, vt pars, erit aliquid & ex illis, aut e, aut eorum quæ a, b, alterum; vel aliud quippiam præter hæc. & si e, quidem, aut eorum quæ a, b, alterum vel plures erunt syllogismi, aut (vt contingebat) idem per plures ter

De numero termi. nor. sylli

& vniuersale per ea, quæ sunt in parte, & hæc per vniuersalia, construere vero nõ est vniuersale per ea quæ sunt secundum partem, sed per illa hæc est. Simul autem manifestum quod & destruere facilius est, quam construere, quomodo igitur efficiatur omnis syllogismus, & per quot terminos ac propositiones, & quomodo se habentes inuicem, amplius quale problema in vnaquaque figura, & quale in pluribus & quale in paucioribus monstratur, planum ex dictis. Quo modo autem abundauimus syllogismis ipsi semper ad positum, & per qualem viam accipiemus principia quæ circa vnumquodque, iam nunc dicendum. non enim solum fortasse oportet generationem considerare syllogismorum: verum & faciendi potentiam habere. Omnium itaque entium, hæc quidem talia sunt, vt de nullo vere vniuersaliter prædicentur, vt Cleon & Callias, & quod secundum vnumquodque & sensibile, de his autem alia, etenim horum vterque homo & animal est: illa vero, ipsa quidem de aliis prædicantur, de his autem alia prius non prædicantur, sed alia & ipsa de aliis, & de ipsis alia, vt homo de Callia, & de homine animal. Quod igitur entium quædã de nullo apta nata sunt dici, manifestũ, ferme enim sensibiliũ vnumquodque tale est, vt de nullo prædicetur, nisi vt accidens, dicimus nãque aliquãdo album illud Socratem esse, & hoc veniẽs Calliam. Quod autem & sursum tendentibus, statur aliquando rursus dicemus, nunc vero sit hoc positum. De his igitur nõ est demonstrare alterum prædicatum, nisi secũdum opinionem, sed hæc de aliis, neque quæ secũdũ singula de aliis, sed alia de illis, quæ vero intermedia sunt, planum quod vtroque modo cõtingunt, nãque & ipsa de aliis, & alia de his dicentur & quasi rationes & considerationes sunt, maxime de his. Oportet itaque propositiones circa vnũquodque horum sic sumere supponentem ipsum primum & definitiones, & quæcunque propria rei sunt, deinde, post hoc quæcunque rem sequuntur. ac rursus, quæ res sequitur, & quæcunque nõ cõtingunt ipsi inesse, quibus autem ipsum non cõtingit non eligendum, eo quod conuertitur priuatiuum: Diuiden

Facilius e destruere q̃ cõstruere

Sectio secundum. De abundãtia propositionum.

est eius,quod est nulli ex necessitate inesse, accipiendi vero melius sunt termini.sed si priuatiuũ ad minorem ponatur extremitatem contingere significans:ex ipsis quidem acceptis propositionibus,nullus erit syllogismus.conuersa autẽ secundum contingere propositione, erit quemadmodum in prioribus.insit enim a,omni,b,b,vero contingat nulli c, sic igitur se habentibus terminis,nihil erit necessarium.si autem conuertatur b,c,& sumatur b,omni c, contingere, fit syllogismus:quemadmodum prius,nam cõsimiliter termini positione se habebunt,sed eodem modo & cum priuatiua extiterint vtraque interualla,si a,b,quidem non insit,b, vero contingere c,nulli significet,per ipsa quidem accepta non fit necessarium,sed propositione cõuersa,quæ est secundum contingere erit syllogismus, accipiatur enim a,quidẽ nulli b,inesse,b,vero cõtigat nulli c,per hæc igitur, nihil necessarium.quod si accipiatur b,contingere omni c,quod est verum,a,b,autem propositio similiter se habeat,rursus idẽ erit syllogismus.Si vero non inesse ponatur b, ipsi c,& non contingere non inesse,non erit syllogismus nullo modo, neq; cum priuatiua,neque cum affirmatiua fuerit a,b,propositio. Termini communes ꝙ ex necessitate insit,album, animal,nix.ꝙ non contingat,album, animal pix. Planum itaque quod si termini vniuersales extiterint, & hæc inexistens,illa vero propositionum contingens accipiatur, quando propositio,quæ ad minorem extemitatem contingere accipiatur,semper fit syllogismus.præterquam ꝙ aliquãdo quidem ex ipsis:nonnunquam vero ex conuersa propositione,quando autem horum vterque,& ob quam causam,diximus.Quod si hoc vniuersaliter,illud vero interuallorum accipiatur in parte,quando quod ad maius est extremum vniuersaliter ponatur & contingens,seu negatiuum siue affirmatiuum, ꝙ vero in parte affirmatiuum & inexistens erit,syllogismus perfectus,quemadmodum & vniuersaliter terminis existentibus.demonstratio autem eadem,quæ & prius.Quando autem vniuersale quidem sit ad maius extremum,sed inexistens,non contingens,alterũ vero in par

te & contingens, seu negatiue, siue affirmatiue ponantur vtræque, siue hæc quidem negatiua illa vero affirmatiua, omnino erit syllogismus imperfectus, verum hi quidẽ per impossibile monstrabuntur, illi vero per cõuersionem eius quod est contingere, quemadmodũ in præcedentibus. Erit autem syllogismus per conuersionem & quando vniuersalis ad maius posita extremum significet inesse aut nõ inesse, quæ vero in parte priuatiua existens, contingere accipiat. vt si a, omni quidem inest b, aut non inest, b, autem alicui c, contingit non inesse, conuersa enim b, c, secundum contingere, fit syllogismus. sed quando quæ secundum partẽ ponitur, non inesse accipiat, non erit syllogismus. Termini quod insit album animal, nix, quod non insit, album, animal, pix per infin tum nanque sumenda est demonstratio. Si autem vniuersale quidem ad minus ponatur extremum, quod vero in parte ad maius, siue priuatiuum, seu affirmatiuum, vel contingẽs, aut inexistens, quomodocunque, nullo pacto erit syllogismus, neque quando in parte aut indefinitæ ponãtur propositiones, seu contingere accipientes, siue inesse, aut vicissim, neque sic erit syllogismus, demonstratio vero eadẽ, quæ & in prioribus. Termini communes, ꝙ insit ex necessitate, animal, album, homo. ꝙ non contingat, animal, albũ, indumentum. Manifestũ est igitur ꝙ si vniuersale ad maius ponatur extremum semper fit syllogismus, si vero ad minus, nullius vnquam. Quando autem hæc quidem propositionum ex necessitate inesse aut non inesse. Illa vero contingere significet, syllogismus quidem erit, hoc modo se habentibus terminis. & perfectus, quando ad minorem extremitatem ponatur necessarium. conclusio vero, si termini fuerint prædicatiui, erit eius quod est cõtingere, & non eius qđ est inesse, siue vniuersaliter siue nõ vniuersaliter ponãtur. sed cum hoc quidem affirmatiuũ sit, illud vero priuatiuum quando affirmatiuum quidem necessarium sit eius, quod est contingere, & non eius quod est non inesse, cum vero priuatiuum & eius, quod est contingere non inesse, & non inesse, & vniuersaliter & non vniuersaliter terminis existen-

Mistio necessariæ & cõtingẽtis i prima figura.

tibus.Contingere autem in conclusione eodem pacto accipiendum,quo & in prioribus.Eius autem quod est ex necessitate non inesse,non erit syllogismus.aliud enim est nõ ex necessitate inesse,& ex necessitate non inesse.Quod igitur terminis affirmatiuis existentibus,non fit conclusio necessaria,planum.insit nanque a,omni b, ex necessitate, b, autem contingat omni c.erit vtique syllogismus imperfectus,quod a,contingit omni c,inesse,quod autem imperfectus ex demonstratione manifestum. nam eodem monstrabitur pacto,quo & in prioribus.Rursus a,contingat omni b,inesse b,vero omni c,insit ex necessitate, erit vtique syllogismus,quod a,omni contingit c.inesse,sed non quod inest,& perfectus,non autem imperfectus,statim namque perficitur per propositiones,quæ a principio.Si autem non consimilis figuræ propositiones extiterint, sit primum priuatiua necessaria,& a,quidem nulli contingat b,ex necessitate,b,vero omni c,contingat,necesse est,a,nulli c, inesse. ponatur enim inexistens aut omni aut alicui,b, vero supponebatur nulli contingere, quoniam itaque conuertitur priuatiuum,& b,nulli a,contingit,a,vero omni c, aut alicui ponitur inesse.quare nulli aut non omni,contingeret b, inesse,supponebatur autem a principio omni contingere. Manifestum autem & quoniam eius quod est contingere non inesse,efficitur syllogismus,siquidem & eius, quod est non inesse.Rursum sit affirmatiua propositio necessaria, & a,quidem contingat nulli b,inesse b,vero omni c, insit ex necessitate.syllogismus itaque erit perfectus, sed non eius, quod est non inesse,sed eius quod est contingere non inesse, nanque propositio sic accepta fuit,quæ est ad maiorem extremitatem,& ad impossibile non est ducere, si enim supponatur,a,nulli c,inesse positum est autem a,b, nulli cõtingere inesse,nihil accidit propter hæc impossibile.Si vero ad minus extremum ponatur priuatiuum quando contingere quidem significet,syllogismus erit per conuersionem,quẽadmodum in prioribus. Quando autem non contingere, non erit.neque quando ambo ponantur priuatiua, non sit

autem contingens, quod ad minus, termini autē inesse quidem, album, animal, nix, non inexistendi, album animal, pix. Eodem autem modo se habebit & in syllogismis in parte, nam cum priuatiuum sit necessarium, & conclusio erit eius quod est non inesse, vt si a, qdē nulli b, contingit inesse, b, a, autem, alicui c, contingit inesse, necesse est a, alicui c, nō inesse, si enim omni inest, nulli vero b, contingit, & b, nulli a, contingit inesse, quare si a, quidē omni c, inest, b. vero nulli c, contingit, verum suppositum fuerat alicui contingere. Sed cum particulare affirmatiuum, quod est in syllogismo priuatiuo necessarium sit, vt b, c aut vniuersale in prædicatiuo, vt a, b, non erit eius, quod est inesse syllogismus demonstratio vero eadē quæ & in prioribus. Si aūt vniuersale quidem ponatur ad minus extremum aut affirmatiuum, aut priuatiuum contingens, quod autem in parte necessariū ad maius extremū, non erit syllogismus. Termini eius, quod est inesse de necessitate, animal, albū, homo, non inexistendi aūt, animal album, indumentū, cum vero vniuersale necessarium sit, quod autem in parte, contingens vniuersali, existente priuatiuo. Termini ei⁹ qđ est inesse, animal, albū, coruus, non inexistendi, aīal, albū, pix. Si vero affirmatiuū fuerit, inesse quidem, animal, albū, cygnus, eius vero quod est non contingere, animal, album, nix. Neq; quando indefinitæ sumuntur ꝓpositiones, aut vtræq; secundū partē, neq; sic erit syllogismus. termini cōmunes, inexistendi, animal, album, homo, non inexistendi, animal, albū, inanimatū, nanq; animal alicui albo, & album inanimato alicui, & necessariū inesse, & nō cōtingit inesse, & in eo quod est contingere similiter: quare ad omnia termini sunt vtiles. Manifestum est igitur ex dictis ꝙ terminis cōsimiliter se habētibus, & in eo quod est, inesse. & in necessariis fit, & non fit syllogismus. Veruntamen secundum inesse quidem posita priuatiua propositione, eius quod est contingere, erat syllogismus, secundum necessarium autem priuatiua, & eius, quod est contingere, & eius, quod est inesse. Palam autem & quod omnes syllogismi imperfecti, & ꝙ perficiuntur per præ-

De syllogismis ex ambab⁹ contingētib⁹ in secūda figura.

dictas figuras. In secunda autem figura quando contingentes quidem vtræque accipiuntur propositiones, nullus erit syllogismus, seu prædicatiuæ, siue priuatiuæ ponantur vel vniuersaliter, aut secundum partem, cum vero hæc inexistere, illa autem significet contingere, si affirmatiua quidem significat inexistere, nunquam erit, sin antem vniuersaliter priuatiua, semper. Eodem modo & cum hæc propositionnm ex necessitate, illa contingere accipiatur. Oportet autem & in his accipere in conclusionibus contingens quemadmodum in prioribus. Primum igitur ostēdendum quod non conuertitur contingens priuatiuum, vt si a, contingit nulli b, non necesse est & b, contingere nulli a. Ponatur enim hoc, & contingat b, nulli a, inesse, quoniam itaque conuertuntur contingentes affirmatione cum negationibus & contrariæ & oppositæ, b, vero contingit nulli a, inesse, manifestum quod & omni a, contingere posset b, inesse, sed hoc falsum, non enim si hoc huic omni contingit, & hoc huic necessarium: quare non conuertitur priuatiuum. Amplius autem nihil prohibet a, quidem contingere nulli b, b, vero alicui a, ex necessitate non inesse, vt album omni homini contingit non inesse, & inesse, hominem autem nō verum dicere quod contingit nulli albo: pluribus enim ex necessitte non inest, necessarium autem non erat contingens Sed nec ex impossibili monstrabitur conuerti, veluti si quis existimaret, quoniam falsum est b, contingere nulli a, inesse, verum non contingere, affirmatio nanque & negatio, si autem hoc verum b, ex necessitate inesse alicui a, quare & a, alicui b, sed hoc impossibile, non enim si a, non contingit nulli b, necesse est a, alicui b, inest, nanque ✱ non contingere nulli dicitur dupliciter: vnum, si ex necessitate alicui inest: alterum, si ex necessitate alteri non inest. nam quod ex necessitate alicui eorum, quæ sunt a, non inest, non est verum dicere, quod omni contingit non inesse, quemadmodum neque quod alicui inest ex necessitate, quod omni contingit inesse. Si itaque quispiam censeret propterea ꝙ non contingit c, omni d, inesse, ex necessitate

a.l. necesse ē inesse alicui solū, sed & ex necessitate non alicui nāque.

alicui ipſum non ineſſe, falſo acciperet: omni enim ineſt, ſi fortaſſe contingat: ſed quoniam quibuſdam ex neceſsitate ineſt, ob hoc dicimus, non omni contingere: quare huic qđ eſt contingere omni ineſſe, opponitur & ex neceſſitate alicui ineſſe, & ex neceſsitate alicui non ineẽ. ſimiliter ãt & ei quod eſt nulli contingere. Manifeſtum igitur qđ ad ſic contingens & non contingens, quemadmodũ in principio determinauimus, non ſolum ex neceſsitate alicui ineſſe, ſed & ex neceſsitate alicui non ineſſe ſumendum: hoc autem ſumpto nil accidit impoſsibile: quare non fit ſyllogiſmus, manifeſtum itaq; ex dictis ꝙ non conuertitur priuatiuum. Hoc autem monſtrato, ponatur a, nulli quidem b, cõtingere, c, vero omni: per conuerſionem igitur non fit ſyllogiſmus. dictum eſt enim quod non conuertitur talis propoſitio, ſed neq; per impoſsibile: ſi nanq; ponatur b, omni c, contingere ineſſe, nihil accidit falſi: contingere enim poſſet a, ipſi c, & omni, & nulli ineſſe, ſed ſi omnino eſt ſyllogiſmus, planũ ꝙ eius quod eſt contingere vtiq; eſſet, propterea ꝙ neutra propoſitionum accepta fuit in eo quod eſt ineẽ. Et iſte aũt affirmatiuus, aut priuatiuus, neutro autẽ modo poſsibile eſt: ſi affirmatiuus quidem ponatur, monſtrabitur ꝑ terminos ꝙ non contingit ineſſe; ſi vero priuatiuus, ꝙ concluſio non contingens eſt, ſed neceſſaria enim a, quidem album, b, homo, in quo c, equus, a, itaq; album contingit, huic quidem omni, illi vero nulli, ſed b, ipſi c, neq; ineẽ contingit, neque non ineſſe: quod igitur ineẽ non poſsibile eſt, manifeſtum, nullus enim equus homo: ſed neq; contingere non ineẽ, neceſſe nam quæ eſt nullum equum hominem eẽ, neceſſarium autem non erat contingens, non itaque fit ſyllogiſmus, Itidem autem monſtrabitur, & ſi econuerſo poſitum fuerit priuatiuum: & ſi vtræque affirmatiuæ acceptæ fuerint, aut priuatiuæ, per eoſdem nãque terminos erit demſo: & quãdo hæc vlr, illa in parte, aut vtræque ſm partem, aut indefinite, aut quotcunque modis aliter contingit tranſumere ꝓpõnes, ſemper enim erit demonſtratio per eoſdem terminos. Planum itaque ꝙ ſi vtræq; ꝓpõnes ſecũdũ contingẽs

Mistio in existentis & cõtigẽtis in secunda.

ponuntur, nullus fit syllogismus. Si autẽ hæc inexistere, illa vero cõtigere significet, si prædicatiua ponatur inexistere, priuatiua aũt cõtingere, nullus erit syllogismus, neq; dum vniuersaliter, neq; dum in parte termini accipiunt, demonstratio vero eadẽ, & per eosdem terminos, quando autem affirmatiua quidem contingere, priuatiua autem inexistere erit syllogismus. Sumatur enim a, b, nulli inesse, c, vero omni cõtingere, cõuerso itaq; priuatiuo b, a, nulli inerit, sed a, omni c, contingit, fit igitur syllogismus, q̃ cõtingit b, nulli, c, per primam figuram. Consimiliter aũt & si ad c, ponatur priuatiuũ. Cũ vero vtræq; sunt priuatiuæ, significet aũt hæc quidem non inesse, illa vero cõtingere nõ inesse, per ipsa quidem assumpta nihil accidit necessarium: sed conuersa propositione quæ est secundum contingere, syllogismus efficitur, q̃ b, nulli c, cõtingit inesse, quemadmodũ in prioribus, erit enim rursum prima figura. Si vero vtræq; ponantur prædicatiuæ, non erit syllogismus. termini, q̃ insit sanitas, animal homo: q̃ non insit sanitas, equus homo. Eodẽ aũt modo se habebit & in syllogismis in parte. cũ enim affirmatiuum sit inexistẽs, aut vniuersaliter, aut in parte acceptũ, nullus erit syllogismus. Hoc aũt cõsimiliter, & per eosdẽ mõstratur terminos, quib⁹ & prius: cũ vero priuatiuũ, erit per cõuersionẽ, queadmodũ in prioribus. Rursus si ambo quidẽ interualla priuatiua sumãtur, vniuersaliter aũt, q̃ nõ inexistere, ex ipsis quidẽ propositionibus nõ erit necessariũ, sed conuerso eo, quod est contingere, queadmodũ in prioribus, erit syllogismus. Si vero priuatiuũ quidẽ inexistens sit, sed in parte acceptum, non erit syllogismus, siue affirmatiua, siue priuatiua altera fuerit propositio, neq; quando vtræq; indefinitæ sint acceptæ aut negatiuæ, aut affirmatiuæ, vel secundũ partem. Demõstratio vero eadem, & per eosdem terminos.

Mistio necessaria & cõtigẽtis in secunda.

Verum sic hæc quidem propositionum ex necessitate, illa vero contingere significet, priuatiua existente necessaria, erit syllogismus, non solum q̃ cõtingit non inesse, sed & quoniam non inest, affirmatiua autem non erit. ponatur enim a, b, nulli ex necessitate inesse, c, vero omni cõtigere,

conuersa igitur priuatiua,& b,a nulli inerit, sed a,c, omni contingit,fit igitur rursus per primam figurā syllogismus, ꝙ b,nulli c.contingit inesse.simul autem manifestum,ꝙ & b,nulli c,inest.ponatur enim inesse, igitur si a,b, nulli contingit,b,vero inest alicui c,a,alicui,c,non contingit,sed omni supponebatur contingere.Eodem pacto monstrabitur & si ad c,ponatur priuatiuum,Rursus,sit prædicatiuum quidem necessarium,alterū vero priuatiuū & cōtingens, & a, cōtingat nulli b,c,vero omni insit ex necessitate sic itaque se habentibus terminis,nullus fit syllogismus accidit enim b,ipsi c,ex necessitate non inesse:sit nanq; a,album, in quo b,homo,in quo c,cygnus,album igitur cygno ex necessitate inest,homini vero contingit nulli, & homo nulli cygno ex necessitate.Quod igitur eius quod est contingere nō est syllogismus,manifestū est,nā ex necessitate non erit cōtingens,veruntamen neq; necessarii,necessarium nāq; aut ex vtrisque necessariis,aut ex priuatiua accidit.Amplius aūt & possibile est his positis,b,ipsi c,inesse, nil enim prohibet c, sub b,esse,a,vero b,omni cōtingere,c,aūt ex necessitate inesse,vt si c,esset vigilatio,b,aīal,in quo a,motus,nāvigilanti ex necessitate motus inest,animali vero omni contingit & omne vigilans animal. Manifestum itaque ꝙ neque non inexistendi.siquidem ita se habentibus terminis necesse est inesse,neque vtique oppositarum affirmationum,quare nullus erit syllogismus. Similiter autem ostendetur si econuerso ponatur affirmatiua.Quod si eiusdē figuræ sint ꝓpositiones,cū priuatiuæ sunt,semꝑ fit sylls cōuersa ꝓpositione,quæ est ſm cōtingere queadmodū in prioribus.accipiat.n.a,ipsi b,ex necessitate nō inesse,c,aūt cōtingere non inesse,conuersis igitur propositionibus b,nulli a,inerit,a vero omni c,cōtingit.fit itaq; prima figura,& si ad c,ponatur priuatiuū similiter.Si aūt prædicatiuæ positæ fuerint, non erit syllogismus,nāq; nō inexistendi,aut ex necessitate nō inexistendi,planū ꝙ non erit,propterea ꝙ non fuit accepta priuatiua propositio,neq;, in eo qđ est nō inesse neque in eo quod est ex necessitate inesse, sed neque eius quod

est contingere non inesse, ex necessitate enim sic se habentibus b, ipsi c, non inerit, quemadmodum si a poneretur album, in quo b, cygnus, c, vero homo, neque vtique oppositarum affirmationum: * quoniam monstratum est b, ipsi c, ex necessitate non inexistens, non igitur fit syllogismus omnino. Similiter autem se habebit & in syllogismis in parte. cum enim sit priuatiuum. & vniuersale, & necessarium, semper erit syllogismus, & eius quod est cõtingere nõ inesse & eius quod est non inesse, demonstratio autem per cõuersionem. Cum vero affirmatiuum, nunquam, eodem nanque pacto monstrabitur, quo & in vniuersalibus, & per eosdem terminos. Neque quando vtræque fuerit acceptæ affirmatiuæ, huius enim eadem demonstratio, quæ & prius. cum vero vtræque priuatiuæ, vniuersaliter autem necessaria, quæ non inesse significat, per ea quidem quæ sumpta sunt nõ erit necessarium, sed conuersa propositione, quæ est secundum contingere, erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Quod si ambæ indefinitæ, aut in parte positæ fuerint, non erit syllogismus, demonstratio autem eadem, & per eosdẽ terminos. Planum itaque ex dictis, q dum priuatiua vniuersaliter ponitur & necessaria, semper fit syllogismus, non solum eius quod est, contingere nõ inesse, sed & eius quod est non inesse, dum vero affirmatiua, nunquam. & q eodẽ modo se habentibus in necessariis & inexistentibus, fit, & non fit syllogismus. Sed & manifestum q omnes imperfecti syllogismi, & q perficiuntur per prædictas figuras. In postrema autem figura & vtrisque contingentibus & altera, erit syllogismus. cum itaque contingere significent propositiones, & conclusio erit contingens, & quando hæc quidẽ contingere, illa vero inesse. Cum vero altera necessaria posita sit, si affirmatiua quidem, non erit conclusio, neque necessaria, neque inexistens, si autem priuatiua, inexistendi erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Accipiendum vero & in his similiter contingens quod in conclusionibus. Sint itaque primum contingentes, & a, & b, omni c, cõtingant inesse, quoniam igitur conuertitur affirmatiuũ in parte

b, vero

[Margin notes:]
a.l. negationũ, ut Philopo. legit.

Figura. 3. ex ambabus cõtingentibus

De syllis ex ambabus i 3. figura.

te,b, vero omni c, contingit,& c,alicui b,contingit: quare si a,quidem omni contingit c,c,autem alicui b,necesse & a, alicui b,contingere;fit enim prima figura. & si a,contingit nulli c,ineē,b,uero omni c,contingeret, necesse & a, alicui b, contingere non inesse.erit enim rursus prima figura per conuersionem. Quod si vtræque priuatiuæ positæ fuerint ex ipsis quidem assumptis non erit necessarium,sed conuersis ꝓpōnibus erit syllogismus,quemadmodum in priorib⁹, nanque si a,contingit non inesse,si transumptum fuerit contingere non inesse, rursus erit prima figura per conuersionem.Si vero hic quidē terminorum est vl'r,ille in parte, eodem pacto se habentibus terminis,quo in eo quod est ineē, erit & non erit syll's.Contingat enim a,omni c,inesse,b,autem alicui c,erit itaque prima figura, ꝓpōne conuersa,quæ est in parte;nam si a, omni c,c,vero alicui b, a, igitur alicui b,contingit. Et si ad b, c, positum fuerit vl'e consimiliter. Itidem & si a,c,sit priuatiuum,b,c, vero affirmatiuū, erit rursus prima figura per conuersionem. Si autem vtræque positæ fuerint priuatiuæ,hæc vl'r,illa in parte ꝑ ipsa,assumpta non erit syll's,sed conuersus erit,quemadmodū in prioribus,cū vero vtræque indefinitæ,aut in parte accepta sint, non erit syll's,necesse etenim a, omni & nulli b,inesse. Termini inexistendi,animal, homo, album, non inexistendi, equus, homo, album,medium album. Si autem hæc quidem ꝓpōnum inexistere, illa vero significet contingere,cōclusio erit,ꝙ contingit,& non ꝙ inest:syll's āt erit, eodem modo se habentibus terminis,quo & in priorib⁹.Sint enim primum prædicatiuæ,& a,omni insit c,b, vero omni contingat inesse,cōuerso igit̄ b,c, prima erit figura,& cōcl' o,ꝙ contingit a,alicui b,inesse:nā quādo in prima figura ꝓpōnū altera significaret cōtingere, conclusio erat contingens.Cōsimiliter autem & si b,c,inesse a,c, vero contingit inesse,& si a,c, quidē priuatiuum,b, c,autem prædicatiuum,sit autē vtrumuis,vtroque modo erit conclusio cōtingens:sit enim rursus prima figura.Monstratum vero est ꝙ dū altera ꝓpō in ipsa contingere significat, & conclusio erit contingens

Mistio inexistentis & cōtingētis i. 3. figura.

ſed ſi contingens priuatiuum ad minus extremum poſitum fuerit, vel & ambo ponantur priuatiua, per ipſa quidem poſita non erit ſyllis, conuerſis autem erit, quemadmodum in prioribus. Si autem hæc quidem ꝓpoñum vl̃r, illa vero in parte ſit, vtriſque prædicatiuis exiſtentibus, aut ea priuatiua, quæ vl̃r, affirmatiua vero, quæ in parte, idem erit ſyllogiſmorum modus: omnes enim per primam concluduntur figuram: quare manifeſtum ꝙ eius quod eſt contingere, & non eius quod eſt ineſſe, erit ſyllis: ꝙ ſi affirmatiua vl̃r, priuatiua vero in parte, per impoſsibile erit demonſtratio: inſit enim b, omni c, a, vero contingat alicui c, non ineſſe, neceſſe eſt igitur a, alicui b, contingere non ineſſe: nanqȝ ſi a inerit ex necesſitate omni b, b, vero omni c, ponitur ineſſe a, omni c, ex neceſsitate inerit. Hoc autem monſtratum prius, verum ſupponebatur alicui contingere non ineſſe. Sed cum indefinitæ, aut in parte vtræque fuerint acceptæ, non erit ſyllogiſmus. Demonſtratio autem eadem, quæ & in vl̃ibus, & per eoſdem terminos. Verum ſi eſt, hæc quidẽ ꝓpoñũ neceſſaria, illa vero cõtingẽs termini. ſi ſunt ꝑdicatiui ſꝑ eius, qd eſt ꝯtingere, erit ſylls: cũ vero ſit hoc quidem ꝑdicatiuum, illud autem priuatiuum, ſi affirma. ſit neceſſariũ, eius erit quod eſt cõtingere, nõ ineẽ, ſi vero priuatiuũ & ei9, qd eſt cõtigere, & ei9 qd eſt non ineſſe: Sed eius, qd eſt, ex neceſsitate non ineſſe, non erit ſylls, quemadmodum neqȝ in aliis figuris. Sint itaqȝ prædicatiui primum termini, & a, omni c, inſit ex neceſsitate, b, vero contingat ineſſe omni c, quoniam itaque a, omni c, ex neceſs tate, c, vero alicui b, contingit, & a, alicui b, contingens erit & non inexiſtens. Sic enim accidit & in prima figura. ſimiliter autem oſtendetur & ſi b, c, neceſſarium poſitum fuerit, a, c, vero contingens. Iterum, ſit hoc prædicatiuum, illud priuatiuum, ſed prædicatiuum neceſſarium, & a, contingat nulli c, ineſſe, b, vero omni inſit c, ex neceſsitate, erit itaque rurſus prima figura, & concluſio contingens; ſed non inexiſtere. Etenim priuatiua propoſitio contingere ſignificat. Planum igitur ꝙ concluſio erit contingens: nanqȝ cum ſic ſe haberent in pri

Miſtio neceſſariæ & contingẽtis i tertia figura

ma figura propositiones, & conclusio erat contingens: sed si priuatiua ꝑpō necessaria, & conclusio erit ꝙ cōtingit alicui non inesse, & ꝙ non inest, ponitur enim a, nulli c, inesse ex necessitate, b, vero omni contingere: converso itaqꝫ b, c, affirmatiuo, prima erit figura, & necessaria priuatiua ꝑpō verum quando ita se haberent ꝑpōnes, accidebat a, ipsi c, & contingere, alicui non inesse, & non inesse: quare & a, ipsi b, necesse alicui non inesse: cū vero priuatiuum ad minus extremum positum fuerit si contingens quidē erit syllꝰ transumpta ꝑpōne quemadmodū in prioribus: si vero necessarium non erit, etenim, omni necesse, & nulli contingit inesse. Termini, ꝙ omni insit somnus, equus, dormiens, homo: ꝙ nulli, somnus, equus, vigilans hō. Silr autem se habebit, & si hic terminorū vlr, ille, in parte ad medium: nā cū prædicatiui fuerint vtriqꝫ eius, quod est contingere, & non eius, quod est inesse, erit syllꝰ: & quando hoc qdem priuatiuum acceptum fuerit, illud vero affirmatiuum, sed necessarium effirmariuum, eius quod est contingere: qñ autē priuatiuum, necessarium & conclusio erit eius, quod est nō inesse. idem nanque monstrationis modus, & vlr, & non vlr: terminis existētibus: necesse etenim per primā figurā syllꝰs perfici, quare quemadmodum in illis, & in his necessarium accidit: cum vero priuatiuum vlr acceptum ad minus positum fuerit extremum, si quidē contingens, erit syllogismus per connersionem, si autem necessarium, non erit: monstrabitur autem eodem pacto quo & in vniuersalibus, & per eosdem terminos. Manifestum ergo & in hac figura, quando, & quomodo erit syllogismus, & quando contingendi, & quando inexistendi. Palam autem & ꝙ omnes imperfecti, & ꝙ perficiuntur per primā figuram. Quod igitur syllogismi qui in his sunt figuris, per vniuersaliter * perficiunt syllogismos, qui in prima figura, & in istos reducuntur, planum ex dictis. Quod autem simpliciter omnis syllogismus ita se habebit, nunc erit manifestum, quando monstratum fuerit syllogismum omnem per harum aliquam figuram effici: necesse igitur omnem demonstrationem, atque om-

De syllꝰs hypothe. Quod figuræ syllogismorū sunt tātum tres. a. I nō habet, vlr.

nem syllogismum, aut inexistens quippiā, aut non inexistēs monstrare, & hoc, aut vniuersaliter, aut secundū partem. Amplius, aut ostensiue, aut ex suppositione, eius vero qui est ex suppositione, pars est qui per impossibile: Primum itaque dicamus de ostensiuis, his enim ostensis, planum erit & in his qui ad impossibile, & omnino de his qui ex suppositione. Si igitur oporteat a, de b, ratiocinari, vt inexistens, aut non inexistens, necesse est accipere aliquid de aliquo. Si ergo a, de b, acceptum fuerit, quod est a principio, sumptū erit, si * autem de c, c, vero de nullo, neque aliud, de illo, neque de a, alterum, nullus erit syllogismus, eo enim q̄ vnum de vno fit acceptum, nil accidit ex necessitate, quare assumenda & altera propositio. Si itaque a, de alio fuerit acceptum, aut aliud de a, aut de c, alterum, esse quidem syllogismum nihil prohibet, ad b, tamen non erit per accepta. neque quando c, alteri, & illud alii, & hoc alteri, nō fuerit autem ad b, copulatum, nec sic erit ad b, ipsius a, syllogismus, omnino enim diximus, q̄ nullus vnquam erit syllogismus alio de alio, non accepto aliquo medio, quod ad vtrū que se habet quodammodo prædicationibus. syllogismus nanque simpliciter ex propositionibus est. ad hoc autem syllogismus ex propositionibus, ad hoc, qui autem est huius ad hoc per propositiones, huius ad hoc, sed impossibile est ad b, propositionem capere nihil de ipso, aut prædicantes, aut negantes, aut iterum ipsius a, ad b, nihil commune accipientes verum de vtroque sigillatim quædam prædicantes, aut negātes, quare accipiendum medium aliquod vtrunque, quod prædicationes copulabit, siquidem erit huius, ad hoc, syllogismus. Si igitur necesse quidem est accipere ad vtraque cōmune. hoc autem tripliciter contingit, aut enim a, de c, & c, de b, prædicaturos, aut c, de vtrisque, aut vtraq; de c, hæ vero sunt tres dictæ figuræ, planum syllogismum omnem necessarium fieri per harum aliquam figurarum, eadē enim ratio & si per plura copulatur ad b, eadē nanq; erit figura & in pluribus. Quod igitur ostensiui omnes concluduntur per prædictas figuras, manifestum. Quod aūt & qui ad im-

De syllo. ostēsiuo.

a. l. āt a, de c.

De syllo. positionali, seu ex supp̄one.

possibile planum erit per hæc, omnes enim per impossibile cõcludentes, falsum quidẽ ratiocinantur, quod aũt a principio ex suppositionẽ monstrant, cũ impossibile aliquid accidat contradictione posita, vt ꝙ diameter incommensurabilis, eo ꝙ imparia æqualia paribus fiunt, si fuerit posita cũ mensurabilis. æqualia igitur fieri imparia, paribus ratiocinatur, diametrum vero incommensurabilem esse, ex suppositionem monstrat, quoniam falsum accidit propter contradictionẽ, hoc enim erat per impossibile ratiocinari, aliquid monstrare impossibile propter suppositionẽ, quæ ex principio, quare quoniam falsi syllogismus fit ostẽsiuus in his quæ ad impossibile deducuntur ostẽsiuos autem prius diximus, ꝙ per has concluduntur figuras, manifestum ꝙ per *impossibile syllogismi, per has erunt figuras, consimiliter & aliĩ omnes, qui ex suppositione, in omnibus enim syllogismis quidem, fit transumptum, quod autem ex principio concluditur per confessionem, aut aliquam aliam suppositionem ꝙ si hoc verum, omnem demonstrationem & omnem syllogismum necesse fieri per tres prædictas figuras. Hoc autẽ monstrato, planum & quod omnis syllogismus perficitur per primam figuram, & reducitur ad vniuersales syllogismos, qui in hac sunt. Amplius autem in omni oportet terminorum aliquem prædicatiuum esse, & vniuersale existere, nam sine vniuersali, aut non erit syllogismus, aut nõ ad positum aut quod ex principio petetur. ponatur enim musicam voluptatem esse studiosam, si itaque quispiam teseat voluptatem esse studiosam, non addens omnem, non erit syllogismus si vero aliquam voluptatem, esse studiosam, siquidem aliam, nihil ad positum sin autem ipsam hanc, qđ ex principio accipit. Sed magis efficitur manifestum in descriptionibus, vt quod æquicrus æqualis, qui ad basin. sint enim ad centrum ductæ a, b, si igitur æqualem accipiat a, c, angulum ipsi b, d, non omnino existimans æquales angulos, qui semicirculorum & rursus c, ipsi d, non omnem assumens cũ qui secti. Amplius ab æqualibus existentibus totis angulis ablatorum æquales esse reliquos e, f, quod ex princi

a.l.qđ & per.

De qualitate & quãtitate terminorũ syll.

& vniuerſale per ea, quæ ſunt in parte, & hæc per vniuerſalia, conſtruere vero nõ eſt vniuerſale per ea quæ ſunt ſecundum partem, ſed per illa hæc eſt. Simul autem manifeſtum ꝙ & deſtruere facilius eſt, quam conſtruere, quomodo igitur efficiatur omnis ſyllogiſmus, & per quot terminos ac propoſitiones, & quomodo ſe habentes inuicem, amplius quale problema in vnaquaque figura, & quale in pluribus & quale in paucioribus monſtratur, planum ex dictis. Quomodo autem abundauimus ſyllogiſmis ipſi ſemper ad poſitum, & per qualem viam accipiemus principia quæ circa vnumquodque, iam nunc dicendum. non enim ſolum fortaſſe oportet generationem conſiderare ſyllogiſmorum: verum & faciendi potentiam habere. Omnium itaque entium, hæc quidem talia ſunt, vt de nullo vere vniuerſaliter prædicentur, vt Cleon & Callias, & quod ſecundum vnumquodque & ſenſibile, de his autem alia, etenim horum vterque homo & animal eſt: illa vero, ipſa quidem de aliis prædicantur, de his autem alia prius non prædicantur, ſed alia & ipſa de aliis, & de ipſis alia, vt homo de Callia, & de homine animal. Quod igitur entium quædã de nullo apta nata ſunt dici, manifeſtũ, ferme enim ſenſibiliũ vnumquodq; tale eſt, vt de nullo prædicetur, niſi vt accidens, dicimus nãq; aliquãdo album illud Socratem eſſe, & hoc veniẽs Calliam. Quod autem & ſurſum tendentibus, ſtatur aliquando rurſus dicemus, nunc vero ſit hoc poſitum. De his igitur nõ eſt demonſtrare alterum prædicatum, niſi ſecũdum opinionem, ſed hæc de aliis, neque quæ ſecũdũ ſingula de aliis, ſed alia de illis, quæ vero intermedia ſunt, planum ꝙ vtroque modo cõtingunt, nãq; & ipſa de aliis, & alia de his dicentur & quaſi rationes & conſiderationes ſunt, maxime de his. Oportet itaque propoſitiones circa vnũquodque horum ſic ſumere ſupponentem ipſum primum & definitiones, & quæcunque propria rei ſunt, deinde, poſt hoc quæcunque rem ſequuntur. ac rurſus, quæ res ſequitur, & quæcunque nõ cõtingunt ipſi ineſſe, quibus autem ipſum non cõtingit non eligendum, eo quod conuertitur priuatiuum: Diuiden

Facilius e destruere q̃ cõstruere

Sectio secundum. De abundantia propositionum.

minos cõcludi, accidit: si vero aliud præter hæc, plures erũt & inconiuncti syllogismi ad seinuicem: ꝙ si nõ ita se habeat c, ad d, vt faciat syllogismum, frustra erunt accepta, nisi in ductionis * aut occultationis, aut alicuius ali⁹ talium gratia. Si autem ex a, b, non c, sed aliud quid, fit cõclusio, ex c, d, vero aut horum alterum, aut aliud quiddam præter hæc, & plures fiunt syllogismi, & non ipsius suppositi: suppositũ nanque fuerat syllogismum esse ipsius c, si autem non ex c, d, nulla * efficitur conclusio: frustra accepta ea fuisse accidit, ac syllogismum, non esse eius, quod a principio: quare planum ꝙ omnis demonstratio, & omnis syllogismus erit solũ per tres terminos. Cum autem hoc planum sit, manifestum ꝙ & ex duabus ꝓpõnibus, & non pluribus; tres nanqꝫ termini, duæ sunt ꝓpões, nisi assumatur quemadmodum ex principio dictum est, ad syllogismorũ perfectionem. Planũ itaque ꝙ in qua ratione syllogistica non sunt pares ꝓpões per quas conclusio propria fit (quasdam nãque ex superioribus conclusionibus, necesse est propositiones esse) hæc ratio, aut non est ratiocinata, aut plura necessariis interrogauit ad positionem. si itaque syllogismi secundum proprias accipiantur propositiones, omnis erit syllogismus, ex propositionibus quidem paribus, ex terminis autem imparibus, vno nanque plures termini q̃ propositiones, conclusiones vero dimidium propositionum. Sed cum per prosyllogismos concluduntur, aut per plura media non continua, vt a, b, per c, d, multitudo quidem terminorum, consimiliter vno superabit propositiones, aut enim extrinsecus, aut ad medium ponetur intercidens terminus: vtroque autem modo accidit interualla vno minora esse terminis, propositiones vero æquales sunt interuallis, non tamen pares semper erunt, illi autem impares, sed vicissim, quando propositiones pares, impares termini, cum vero pares termini, propositiones impares: simul enim cum termino vna additur propositio, vndecunque addatur terminus. quare, quoniam illæ pares, isti impares erunt, necesse est permutari, cum eadem fiat appositio: Conclu-

Sicut Alexã. & alii legũt Burana vero hẽt ἀπαγωγῆς & legit abductionis.

Alexã. & Philopo. legũt hęc uerba affirmatiue si ãt ex c, d, nulla, et dicunt ꝙ corrupte legũtur ĩ oĩb⁹ codicib⁹ debẽt .n. legi, ꝙ si ex a, b, nulla cõclo efficitur.

De numero ꝓpõnũ et ꝓ syllis

ſiones vero non etiam eundem habebunt ordinem neque ad terminos, neque ad propoſitiones, cum enim vnus terminus additur, concluſiones addentur vno pauciores, præexiſtentibus terminis, ad ſolum nanq; vltimum non facit concluſionem, ſed ad alios omnes, veluti ſi a, b, c, adiiciatur ipſum d, ſtatim & concluſiones duæ adiciuntur, & quæ ad a, & quæ ad b, conſimiliter autem & in aliis, verũ & ſi ad medium intercidat eodem modo, ad vnum nãque ſolum non faciet ſyllogiſmum, quare multo plures concluſiones erunt & terminis & propoſitionibus. Quoniam autem habemus de quibus ſyllogiſmi, & quale in vnaquaq; figura, & quod modis monſtratur manifeſtum nobis eſt & quale problema difficile, & quale bene argumentabile. qđ enim in pluribus figuris, & per plures caſus concluditur, facilius, quod autem in paucioribus & per paucioribus, & per pauciores difficilius argumentabile. vniuerſale itaque affirmatiuum, per ſolam primam monſtratur figuram, & per hanc vno tantum modo priuatiuum autem & per primam & per mediam, ac per primam quidem vno ſolum modo per mediam vero dupliciter. ſed affirmatiuum in parte per primam & per vltimam, vno tantum modo per primam, trifariam autem per vltimam. Priuatiuum vero ſecundum partem, in omnibus figuris monſtratur, verum in prima quidem ſemel, in media vero atque vltima, in illa bifariam in hac tripliciter. Planum itaque quod vniuerſale prædicatiuum, conſtruere quidem difficillimum, deſtruere vero facilius, omnino autem tollere vniuerſalia facilius, quam ea quæ ſunt in parte, nanque & ſi nulli, & ſi alicui non inſit ſublatum eſt, horum autem alicui quidem non, in omnibus monſtratur figuris, nulli vero in duabus. eodem autẽ modo & in priuatiuis nanque & ſi omni & ſi alicui, ſublatum eſt quod a principio, hoc autem erat in duabus figuris. in iis vero, quæ ſunt in parte, vno tantum modo, aut omni, aut nulli oſtendentem ineſſe, ſed conſtruenti faciliora, quæ in parte, nanque & in pluribus figuris & per plures modos. & omnino non oportet latere, q̃ deſtruere per ſeinuicem eſt,

De pble-mat: hoc ꝓpoſitis i vnaquaque figura facile & difficile cõſtruẽdis, & deſtruẽdis.

cunque hoc sequuntur, si nanq; horum aliquid idē fuerit, ne
cesse est alterū alteri inesse. Si vero non quod omni, sed qđ
alicui, quæ sequitur vtrunque si enim horū aliquid idem, ne
cesse alicui inesse. Quando aūt nulli oporteat inesse, cui non
est opus inesse, ad sequentia, quod aūt oportet non inesse, in
quæ nō contingunt ipsi inesse, aut ecōuerso, cui quidē opor-
tet nō inesse, quæ nō contingunt ipsi inesse, quod aūt nō in-
esse in cōsequentia, cū enim hæc vtralibet eadē fuerint, nul
li cōtingit alteri alterū inesse, fit enim quādoq; quidē qui in
prima figura syllogismus, quandoq; aūt in media. Qđ si ali
cui non inesse, cui quidē oportet nō inesse, quæ sequitur, q̄
aūt non inesse, quæ nō possunt ipsi inesse, si enim horū alicui
idē sit, necesse alicui nō inesse. Sed magis fortasse sic erit vnū
quodque dictorū manifestū. Sint enim cōsequentia a, in qui
bus b, quæ vero ipsum sequitur, in quibus c, quæ aūt nō cō-
tingunt ipsi inesse, in quibus d. Rursus ipsi e, inexistentia, in
q̄bus f, quæ vero ipsum sequitur, in q̄bus g. quæ aūt nō cō
tingunt ipsi inesse in quibus h. Si itaq; aliquid eoꝝ, quæ c, idē
erit alicui eoꝝ, quæ f, necesse est a, omni c, inesse, nāq; f, om
ni e. a, vero omni c, quare a, omni e. Quod si c, & g, idem,
necesse a, inesse alicui eorum, quæ e, nanque a, ipsi c, e,
autem sequitur omne g. Si vero f, & d, idem, nulli eo-
rum, quæ e, a, inerit ex pro syllogismo, quoniam enim
conuertitur priuatiuum, & f, ipsi d, idem nulli eorum,
quæ f, inerit, a, f, autem omni e. Rursus si b, & h, idem,
nulli eorum, quæ e, inerit a, nam b, omni autem, nulli ve
ro inerit eorū, in quibus e, idem nanque erat ipsi h, h, autē
nulli e, inerat. Quod si d, & g, idem, a, alicui e, nō inerit. ipsi
nāq; g, nō inerit a, quoniā neque ipsi d. g. aūt est sub e. qua-
re alicui e, nō inerit, a, si vero ipsi g. b, idem conuersus fit syl
logismus, g, nanque inerit omnia, b, enim omni a, e, vero
ipsi b, nam idem erat ipsi g. a, aūt omni quidem e, nō neces-
se inesse, alicui vero necesse eo quod quæ secundum partem
cum vniuersali prædicatione conuertitur. Planum itaque q̄
ad prædicta inspiciendum vtriusque secundum vnumquod
que problema, per hæc enim omnes syllogismi. Oportet

autem & consequentium & quæ consequitur vtrunque ad prima & vlia maxime inspicere, vt ipsius e, magis ad k, f, q̃ ad f, solum ipsius autem a, ad k, c, q̃ ad c, solum. si enim a, inest k, f, & f, & e, inerit, ꝙ si non sequitur.

Cõsequẽtia bonũ utile. Eligibile ꝑsequẽdũ familiare cõpẽdiosum cõferens appetibile.

Cõsequẽtia uoluptatem. placitum nõ laboriolum. nõ triste. nõ timorosum. vita sine ĩpedimẽto appetibile secũdũ naturam iperturbabile Eligibile mot⁹ lenis.

Inconsistens in secunda figura ex duabus affirmatiuis.

Repugnãtia bono. Fugiendũ nocẽs. malum. nõ conferẽs dispẽdiosum. alienũ. dãnosum inutile. iperfectũ turpe. Ãñtia boni. Felicitas. bona habitudo. sanitas. uirtutes secũdum naturam perfectũ cui⁹ grã vita secũdũ virtutem.

Repugnãtia voluptati. ægritudo labor. tristitia. timor. indigẽtia preter naturam. Ãñtia voluptatis. Sanitas. abũdãtia bona gloria bona ꝓpagatio. secũdum virtutem operatio. trãqllitas

ex hoc, accidit ipsum f, sequi, consimiliter autem & in quibus ipsum sequitur considerandum, si enim prima, & quæ sub illa sequitur, ꝙ si non hæc, sed quæ sub hæc accidit. Palam vero & ꝙ ꝑ tres terminos ac binas ꝓpõnes consideratio, & ꝑ prædictas figuras syllõi omnes, monstratur nanque a, fit inesse omni e, quando eorum quæ c, & f, idem aliquid acceptum fuerit, hoc ãt erit medium. extrema vero a, & e, fit itaque prima figura. Sed alicui quando c, & g, sumptũ sit, hæc autem vltima figura, medium enim fit g. Nulli vero quando d, & f. idem, sic autẽ & prima figura, & media. prima quidem ꝙ a, inest nulli f, si quidem conuertitur priuatiuum, f, autem omni e. media vero, quoniam d, nulli a, e, autem omni inest. Verum alicui non ineẽ, quando d, & g, idem sit, hoc autẽ ultima figura, a, nanque nulli g, inerit, e, uero omni g. Planum itaque ꝙ per ꝓdictas figuras syllõi oẽs, & ꝙ non eligendæ quæcunque omnia sequuntur, eo ꝙ nullus ex ipsis fit syllõs, construere nanque penitus non erat ex sequentibus, priuare autem non contingit per id quod oĩa sequitur, oportet enim huic quidem inesse, illi vero nõ inesse, Manifestum, autem ꝙ & alie considerationes eorũ, quæ sunt secũdum electiones, inutiles sunt ad faciendum syllm̃, quemadmodum si consequentia vtrunque eadem sunt, aut si quæ sequitur a, & quæ non contingunt ipsis e, aut quotcunque rursus non accidit vtrique inesse, non enim efficitur syllõs per hæc, nanque si consequentia eadem, ut b, & f, fit media figura prædicatiuas habens vtrasque ꝓpõnes. si aũt quæ sequitur a, & quæ non contingunt ipsi e, vt c, & h, prima figura priuatiuam habens ꝓpõnẽ, quæ ad minus extremum. si vero quotcunque non contingunt vtrique, vt d, & h, priuatiuæ ambæ ꝓpõnes: aut in prima aut in media figura: sic autem nullo modo syllõs. Sed manifestũ & qualia eadẽ accipienda, quæ ſm inspectionem, & nõ qualia diuersa aut contraria: primum quidem, quoniam inspectio medii gratia: medium vero non diuersum, sed idem oportet accipere, postea & in quotcunque accidit fieri syllm̃ eo, ꝙ fuere accepta contraria, aut non contingentia eidem inesse, in præ-

dictos omnia reducentur modos, veluti si b, & f, contraria aut non contingunt eidem inesse, erit enim his acceptis syllogismus, quod a, contingit inesse nulli e, sed nô ex ipsis, verũ ex prædicto modo, nam b a, quidē omni, e, verò nulli inerit, quare necesse b, idem esse alicui h. Rursus si b, & g, non contingunt eidem inesse, quod a non inerit alicui e, sic etenim media erit figura, nam b, a quidem omni g, vero nulli inerit, quare necesse g, alicui eorum, quæ d * idem esse, nãq; non contingere b, & g, eidem inesse nihil differt, aut g, idē esse alicui eorum, quæ d, * omnia enim accepta sunt in d, * non contingentia inesse ipsi a. Manifestum igitur quod ex his ipsis inspectionibus nullus fit syllogismus, Quod si b, & f, cõtraria, necesse b, idem esse alicui eorum, quæ h, & syllogismum per hæc fieri. Accidit itaque ita speculantibus inspicere aliam viam a necessaria, propterea quod latet identitas eorum, quæ b, & eorum quæ h. Eodem autem modo se habent & syllogismi ad impossibile deducentes cum ostensiuis, nanque & hi fiunt per consequentia, & quæ consequitur vtrunque & eadem inspectio in ambobus, quod enim osten siue monstratur, & per impossibile est ratiocinari per eosdē terminos, & quod per impossibile & ostensiue, vt quod a, nulli e, inest. ponatur enim alicui inesse quoniam igitur b, omni a, a, vero alicui e, b, alicui e, inerit, sed nulli inerat. Rursus quod alicui a, inest e, si enim a, nulli e, e, vero omni g, nulli g, inerit a, sed omni inerat. Consimiliter autem & in aliis problematibus, semper enim & in omnibus erit monstratio per impossibile ex consequentibus quæ sequitur vtrũq; ac secundum vnumquodque: problema eadem consideratio & ostensiue volenti ratiocinari & ad impossibile ducere: ex eisdē nanque terminis vtræque demonstrationes. Quemadmodum si monstratum est a, inesse nulli e, quoniam accidit & b, inesse alicui e, quod impossibile: si acceptum fuerit b, inesse quidem nulli: a, vero omni. planum itaque quod a inerit nulli e. Rursus si ostẽsiue ratiocinatum fuerit a, inesse nulli e, supponentibus inesse per impossibile monstrabitur nulli inexistens, consimiliter autem & in aliis: in omnibus

a. l. quare necesse ē, h, alicui eorũ q̄ h,
a. l. aut b, eorũ q̄. h, alicui
a. l. nõ habet in d,
De syllogismis assertoriis, ad impossibile & reliquis qui ex suppositione.

enim necesse cōmunem aliquē accipere terminum alium a suppositis, ad quem erit falsi syllogismus, quare conuersa hac propositione, altera vero similiter se habente, ostensiuus erit syllogismus per eosdem terminos. Differt autem ostensiuus ab eo, qui ad imposibile, quoniā in ostensiuo secundum veritatem vtræq; ponuntur propositiones in eo autem, qui ad imposibile, solum vna. Hæc igitur magis erunt manifesta per sequentia, quando de imposibili dicemus, nunc vero tantum nobis sit manifestum, ꝙ ad eadē inspiciendum & ostensiue volenti ratiocinari, & ad imposibile ducere. Sed in aliis syllogismis, qui ex suppositione, queādmodū quicunq; ꝟm transumptionē, aut ꝟm qualitatē in subiectis, non in iis, quæ a principio, sed in trāsumptis erit consideratio, modus vero inspectionis idem. Cōsiderare aūt & diuidere, quot modis, qui ex suppositione, monstratur itaque vnūquodque problematū sic. Est autem & alio modo nonnulla horū ratiocinari, queādmodū vniuersalia per particularem inspectionem ex suppositione. Si enim c, & g, eadem sint, solis vero g, accipiatur e, inesse, a. inesset vtiq; omni c. Et rursus si d, & g, eadem e, aūt de solis g, prædicaretur ꝙ a, inerit nulli eorum, quæ e, Planum itaque ꝙ & sic inspiciendum. Eodem autem modo & in necessariis & cōtingentibus, eadem nanque consideratio & per eosdem terminos erit ordine eius, quod est contingere, & eius quod est inesse syllogismus: accipiendum autem in contingentibus & quæ non insunt, sed possunt inesse, monstratum enim est, ꝙ & per hæc fit eius quod est contingere syllogismus, cōsimliter autem se habebit & in aliis prædicationibus. Planum igitur ex dictis non solum ꝙ accidit per hanc viam fieri oēs syllogismos, sed & ꝙ per aliam, imposibile, monstratum nanque est syllogismum omnem per aliquam prædictarū effici figurarum, hæc autem non accidit per alia constitui quā per consequentia, & quæ vnumquodque consequitur, ex his enim propositiones & medii acceptio, quare neque syllogismum accidit per alia fieri. Via igitur de omnibus eadem & circa phylosophiam, & circa artem qualēcunque & disci-

Supple oportet.

Quod oīum sciētiarū syllogismi supioribꝰ pceptis efficiant.

vl'ius prima extremitatum: diuisio autem contrarium vult, ipsum nanque vl'e accipit medium.sit.n.aial in quo a, mortale in quo b,& imortale in quo c.homo aut cuius terminũ oportet accipere, in quo d, omne igitur animal accipit aut mortale aut immortale.hoc autem est, quodcunque sit aut a, omne esse, aut b, aut c.Rursus hominem semper diuidẽs, ponit animal esse.quare de d, accipit a, inesse, syll's itaque est ꝙ d, a, aut b, aut c, omne est.quare hominem aut mortalem aut immortalem necessarium esse, animal vero mortale solum non necessarium esse, sed petitur, hoc autem est quod oportebat ratiocinari. Rursus ponẽs a quidem animal mortale, in quo autem b, pedes habens, in quo vero c, sine pedibus, hominem autem d, consimiliter accipit, a, quidem aut in b, esse, aut in c, omne enim animal mortale aut cum pedibus, aut sine pedibus est, a, vero de d, hominem nanque animal mortale esse accipit, quare cum pedibus, aut sine pedibus animal necesse est hominẽ esse cum pedibus, aut non necesse, sed accipit, hoc autem erat quod oportebat iterum monstrare.& hoc modo semper diuidentibus, accidit quidẽ ipsis vl'e medium accipere, de quo autẽ oportebat mõstrare & dñas extremas, ad finem aũt, ꝙ hoc est homo, vel quodcunꝗ sit quæsitum nihil dicunt planum, vt necessarium sit. etenim aliam viam faciunt omnem, neꝗ contingens abundantias existimãtes esse. Manifestũ autem ꝙ neꝗ destruere licet hac methodo, neꝗ de accidẽte aut ꝓprio rõcinari, neque de genere, neꝗ in quibus ignoratur vtrum ꝙ sic se habet, an ne. vt vtrum diameter cõmensurabilis aut incõmensurabilis, si.n.acceperit ꝙ oĩs longitudo aut cõmensurabilis aut incommensurabilis, diameter autem est longitudo, ratiocinatum est ꝙ incõmensurabilis aut cõmensurabilis est diameter. si autem sumetur incõmensurabile qđ oportebat ratiocinari sumetur, non ergo est ostendere, via enim hæc, per hanc aut nõn est monstrare, incõmensurabile aut commensurabile, in quo a, longitudo b, incõmensurabile vel cõmensurabile, diameter. Manifestum igitur ꝙ neque ad oẽm consideratione conuenit inquisitionis modus, neꝗ in qbus

a.l.nõ habet incõmẽſurabile uel cõmẽſurabile.

maxime videtur dicere,in his eſt vtili. Ex quibus igitur demonſtrationes fiunt,& quõ,& ad qualia inſpiciedũ ſm vnũ quodq; pblema manifeſtũ ex dictis. Quõ aũt reducemus ſyllogiſmos in pdictas figuras,eſſet vtiq; poſt hæc dicendũ relıquũ enim iſtud adhuc ex cõſideratione.ſi enĩ ſyllogiſmorũ generationẽ ſpecularemur,& inueniendi poteſtatẽ haberemus,amplius aũt factos reſolueremus in prædictas figuras,finẽ habere poſſet,qđ a principio ꝓpoſitũ.accidit aũt ſimul & prius dicta cõfirmari & planiora,eſſe, quod ita ſe habent,ꝑ ea,quæ nunc dicemus.oportet enim verũ omne,ipſum ſibiipſi cõfeſſum vndecũq; eſſe.Primũ igiť tẽtare oportet duas propõnes accipe ſylľi.facilius nãq; in maiora q̃ minora diuidere,maiora aũt ſunt cõpoſita,q̃ ex quibus cõponuntur.Poſtea cõſiderare vtra in toto & vtra in parte. & ſi non ſint ambæ acceptæ,ipſum ponẽtẽ alterã,plerũq; nãq; vlẽm ꝓponentes,qđ eſt in hac nõ accipiunt, neq; ſcribẽtes neq; interrogãtes,aut has quidẽ ꝓponunt,ꝑ quas vero hæ cõcludunť,ꝑtermittunt.alia aũt fruſtra interrogãt. Cõſiderandũ itaq; ſi quid ſupfluũ acceptũ eſt,& ſi quid ex neceſſariis prætermiſſum fuit,& hoc quidẽ ponendũ,illud vero auferendũ quouſq; ad duas propõnes quiſpiã deuenerit,abſq; enim his nõ eſt reducere ſic interrogatas rõnes. quarundã igitur facile defectũ cõſpicere,quædã aũt latent & videntur ratiocinari,eo q͏ neceſſariũ aliquid accidit ex poſitis:veluti ſi acceptũ fuerit,nõ ſubſtãtia ſublata,nõ auferri ſubſtantiã, ſublatis aũt,ex quibus eſt & qđ ex his corrũpi,his enim poſitis,neceſſariũ eſt ſubſtantiæ partẽ ſubſtantiã eſſe, nõ tamẽ ꝑ accepta ratiocinatũ eſt ſed deſunt propõnes.Rurſus ſi homine exiſtente,neceſſe aĩal eſſe,& aĩal ſubſtantiã,hoĩe exiſtente,neceſſe ſubſtantiã eſſe,verũ nondũ ratiocinatum eſt. nõ enim ſe habẽt ꝓpoſitiones,vt diximus.Decipimur autẽ in talibus,eo q͏ expoſitis neceſſariũ aliquid accidit: quoniã & ſyllogiſmus neceſſariũ eſt:in plus aũt eſt neceſſariũ quã ſylľs,ſylľs.n.oĩs neceſſariũ,neceſſariũ vero nõ oẽ ſylľs.Quare nõ(ſi q̃d accidit poſitis quibuſdã)tẽtandũ eſt ſtatim reducere,ſed primo accipiẽdæ duæ ꝓpõnes deinde,ſic diuidẽdũ.

Sectum tertiũ. De reſolutione ſylľorum

Oẽ qđ ẽ uerum, oportet ipm ſibi ipſi manifeſtũ eſſe oĩno.

Facilius ẽ diuideř ĩ maiora q̃ ĩ minora

in terminos: medius aũt ponendus terminus, qui in vtrisq; propositionibus dicitur, necesse enim mediũ esse in vtrisq; in omnibus figuris. Si itaque prædicetur ac subiiciatur medium, aut ipsum quidem prædicetur, aliud autem ab illo negetur, prima erit figura. q̃ si & prædicetur & negetur ab aliquo, media. si autem alia de illo prædicentur, aut hoc quidem negetur, illud vero prædicetur, vltima. sic enim se habebit in vnaquaque figura medium. consimiliter & si non vniuersaliter sint propositiones. eadẽ nanq; medii determinatio. Manifestum itaque quoniam in qua ratione non dicitur idem plerunque, q̃ non fit syllogismus, non enim acceptum fuit medium. Quoniam autem habemus quale problematum in vnaquaque concluditur figura, & in qua vniuersale, & in qua quod in parte, manifestũ, q̃ non in omnes figuras perspiciendum, sed in propriam cuiuscunque problematis, quæcunq; vero in pluribus concluduntur, medii positione, cognoscemus figurã. Plerunque igitur decipi accidit circa syllogismos propter necessariũ, quemadmodũ dictũ est, prius aliquando autem iuxta similitudinem positionis terminorum, quod nõ oportet latere nos, veluti si a, de b, dicitur, & b, de c, videri enim posset ita se habentibus terminis esse syllogismus, non fit autem neque necessarium quippiam, neque syllogismus, fit nanque in quo a, semper esse, in quo b, intelligibilis Aristomenes, in quo c, Aristomenes verum itaque a, ipsi b, inesse: semper enim est intelligibilis Aristomenes, sed & b, ipsi c, Aristomenes, nãque est intelligibilis Aristomenes, a, vero ipsi c, nõ inest. corruptibilis enĩ ẽ Aristomenes, nã nõ efficiebatur syllogismus ita se habentibus terminis, sed oportebat vniuersaliter a, b, propositionẽ acceptã fuisse, hoc aũt falsum existimare oẽm intelligibilẽ Aristomenẽ semper esse, quũ sit corruptibilis Aristomenes. Rursus sit in quo quidẽ c, Miccalus, in quo b, musicus Miccalus, in quo a, corrũpi cras, verum igitur b, prædicari de c, nam Miccalus musicus Miccalus, sed & a, de b, corrumpi enim posset cras musicus Miccalus, a, vero de c, falsum, hoc igitur idem est ei, quod prius, non enim verum vniuer

De resolutione in terminos.

De necessario & põne terminorum

faliter, Miccalus musicus ꝙ corrumpitur cras: hoc autē non sumpto non erat syllogismus, hæc itaque deceptio fit eo, ꝙ pene. tanquam enim nihil differat dicere hoc huic inesse, aut hoc huic omni inesse, concedimus. Frequenter autem mentiri accidet, iuxta id quod non bene exponuntur termini, q sunt secundum propositionem, vt si a, sit sanitas, in quo b, morbus, in quo vero c, homo. Verum enim dicere ꝙ a, nulli b, contingit inesse, nulli nanque morbo sanitas inest, & rursus ꝙ b, omni c, inest, omnis enim homo susceptiuus est morbi videri posset accidere nulli homini contingere sanitatem inesse. huius autem causa est, non bene expositos fuisse terminos secundum dictionem, quoniam si transumantur, qui sunt secundum habitudines, non erit syllogismus. vt pro sanitate, si positum fuerit sanum, pro morbo autem morbidum, non enim verum, quod non contingit morbido sanum inesse, hoc autem non accepto, non fit syllogismus, nisi eius, quod est contingere, hoc vero non impossibile, contingit enim nulli homini inesse sanitatē. Rursus in media figura consimiliter erit falsum, sanitatem nanque morbo nulli, homini vero omni contingit inesse quare nulli homini ægritudinem. In tertia autem figura secundum cōtingere accidit falsum, nanque & sanitatem & morbū & scientiam & ignorantiam & omnino omni contraria eidem contingit inesse, sibi autem inuicem impossibile, hoc autē confessum in prædictis, quando enim eidem contingerent plura inesse, contingebant & sibiinuicem. Planum igitur ꝙ in omnibus his deceptio fit iuxta terminorum expositionem, si enim transumpti fuerint, qui sunt secundum habitudines nullum efficitur falsum. Manifestum igitur ꝙ secundum tales propositiones semper quod secundum habitudinē pro habitudine transumendum, & ponendum terminum. Non oportet autem semper quærere, vt terminos nomine exponamus, plerunque enim erunt orationes, quibus non est positum nomen, quapropter difficile est reducere tales syllogismos. Aliquando autem & decipi accidet ob talem inquisitionem, vt ꝙ immediatorum est syllogismus. Sit a, duo re

De expō ne terminorum.

De expō ne terminorū cō positorū & obliquorum sylli.

eſt in quo b, triangulus, in quo c, æquicrus, ipſi itaque c, ineſt
a, per b, ipſi vero b, nõ amplius per aliud, per ſe nãque trian
gulus habet duos rectos quare non erit medium ipſius a, b,
cum ſit *demonſtrabile. manifeſtum enim q medium non
ita ſemper ſumendum, vt hoc aliquid, verum aliquando &
orationem *quod accidit & in eo quod diximus. Quod au-
tem inſit primum medio, & hoc extremo, non oportet ac-
cipere, tanquam quæ ſemper de ſeinuicem prædicentur, ſi-
militer aut & primum de medio, & hoc de vltimo, & in eo
quod eſt non ineſſe conſimiliter, ſed quot modis eſſe dicitur
& verum dicere ipſum hoc, tot modis exiſtimare oportet
ſignificare & ineſſe *veluti q contrariorum eſt vna ſcientia.
Sit enim a, vnam eſſe ſcientiam, contraria inter ſe in quo b,
a, itaque ipſi b, ineſt, non tanquam contraria vnam eſſe ipſo
rum ſcientiam, ſed quod verum de ipſis dicere, vnam eſſe
ipſorum ſcientiam. Accidit autem quandoque de medio pri
mum dici medium vero de tertio non dici, quemadmodũ
ſi ſapientia eſt ſcientia, boni autem eſt ſapiẽtia ſcientia, con
cluſio q boni eſt ſcientia, bonum quidem ſane non eſt ſcien
tia, ſapientia autem eſt ſcientia, quandoque vero medium
de tertio dicitur, primum autem de medio non dicitur,
quemadmodum ſi omnis qualis eſt ſcientia, vel contrarij.
bonum autem & contrarium, & quale, concluſio quidem
q boni eſt ſcientia, non eſt autem bonum ſcientia, neque
quale neque contrarium, ſed bonum hæc. Eſt autem quãdo
neque primum de medio, neque hoc de tertio, cum primũ
de tertio aliquando dicatur, aliquando non dicatur, veluti
ſi cuius eſt ſcientia, huius eſt genus, boni autem eſt ſcientia,
concluſio q boni eſt genus, prædicatur autem nullum de
nullo. ſi vero cuius eſt ſcientia, genus eſt hoc, boni autẽ eſt
ſcientia, concluſio q bonum eſt genus, de extremo igitur
prædicatur primum, de ſeinuicem autem non dicuntur. eo
dem autem modo & in non ineſſe accipiendum, non enim
ſemper ſignificat non ineſſe hoc huic non eſſe hoc, hoc, ſed
aliquando non eſſe hoc huius, aut hoc huic, vt q non eſt mo
tionis motio, vel generationis generatio, voluptatis autem

a.i. quis ſit demõſtrabile. manifeſtum igitur.

a i. & oratione.

a.i. ineſſe & non ineſſe.

est,non igitur voluptas generatio,aut rursus quod ipsius risus est signum, sed signi non est signum, quare risus non est signum,consimiliter & in aliis, in quotcunque tollitur problema eo ꝙ ad ipsum quodammodo dicitur genus.Rursus quod tempora nō sunt tempus opportunum, deo enim sunt tempora,non autem est tempus opportunum, eo ꝙ nihil deo vtile.terminos nanque ponendum tempora, & tempus opportunum,& deum:propositionem vero accipiendum secundum nominis casum:simpliciter enim dicimus hoc de omnibus, quod terminos semper ponendum secundum *vocationes nominum,vt homo,aut bonū aut contraria,non hominis,aut boni,aut contrariorum, propositiones autem accipiendum secundum vniuscuiusque casus,vel enim quoniam huic,vt æquale,aut quoniam huius, vt duplum,aut quoniam hoc,vt verberans,aut vidēs, vel quoniam hic,vt homo animal,vel si aliquo modo aliter cadit nomen secundum propositionem.Inesse autē hoc huic, & verificari hoc de hoc,tot modis accipiendum,quot modis prædicamenta distincta sunt,& hæc, aut aliquo modo, aut simpliciter.amplius simplicia,aut complicita, consimiliter autem & non inesse,verum considerandum hæc, ac distinguendum melius.Reduplicatum autem in propositionibus ad primum extremum ponendum,non ad medium. Dico autem quoniam si fieret syllogismus,quod iustitiæ est scientia, quoniam bonum hoc quod est,quoniam bonum, vel inquantum bonum ad primum ponendum.Sit enim a, sciētia quoniam bonum,in quo b,bonum,in quo c,iustitia: a,itaque verum de b,prædicare,boni enim est scientia,quoniam bonum,sed & b,de c,iustitia enim quoddam bonum ita igitur fit resolutio:si vero ad b, positum fuisset hoc, qđ est,quoniam bonum non erit,a, nanque de b, verum erit b,autem de c,non verum,bonum enim quoniam bonum prædicare de iustitia falsum & non intelligibile. Similiter itaque & si sanabile demonstraretur quod est scibile inquantum bonum, aut hircoceruus opinabile inquantum non ens,aut homo corruptibile inquantum sensibile,in om

Alias declinationes.

De geminatione & pōne terminorum.

nibus enim super prædicatis ad extremum reduplicationẽ ponendum. Non est autem eadem terminorũ positio, quando simpliciter aliquid ratiocinatum fuerit, & quando hoc aliquid, aut quo, aut quomodo. Dico autem quemadmodum quando bonum scibile monstratum fuerit, & quando scibile quid quoniam bonum, verum si simpliciter scibile monstratum fuerit medium ponendum ens, si autem quoniam bonum, hoc quod est aliquod ens. Sit enim a, sciẽtia quoniam ens, in quo b, ens aliquod, in quo c, bonum. Verũ itaque a, de b, prædicare: erat enim scientia alicuius entis, quoniam aliquid ens, sed & b, de c, quod enim in quo c, ens aliquod, quare & a, de c. Erit igitur scientia boni quoniam bonum, nanque aliquod ens erat propriæ substantiæ signum, si vero ens medium positum fuisset, & ad extremum ens simpliciter, & non dictum esset aliquod ens, non esset vtique syllogismus, quod est scientia boni, quoniam bonum, sed quoniam ens, vt si sit in quo a, scientia, quoniã ens, in quo b, ens, in quo c, bonum. Manifestum igitur quod in syllogismis qui in parte ita accipiẽdi sunt termini. Oportet autem & transsumere quæ idem possunt nomina pro nominibus, & orationes pro orationibus, & nomen & orationẽ, & semper pro oratione nomẽ accipere, facilior nanq; terminorũ expositio, quẽadmodũ si nihil differat dicere suspicabile nõ esse genus opinabilis, aut opinabile nõ esse qd' suspicabile quid, idem enim significatũ, pro dicta oratione suspicabile & opinabile termini ponendi. Quoniã vero nõ est idem voluptatem esse bonum, & voluptatem esse ipsum bonum, non similiter ponendi termini, sed si est syllogismus ꝙ voluptas bonum, terminũ ponendũ ꝙ bonũ, si aũt ꝙ bonũ, bonum consimiliter & in aliis. Non ẽ autem idem neque esse neque dicere, ꝙ cui b, inest, huic omni a, inest, & dicere, cui omni b, inest, & a, omni inest, nihil enim prohibet b, ipsi c, inesse, non autem omni, vt sit b, honestũ quid, c, vero album: si igitur albo alicui inest honestum quid, verum dicere, quod albo inest honestum, sed non omni fortasse, si itaque a, inest ipsi b, non omni autẽ de quo b, neq; si b,

omni c, neque si solum inest, necesse a, non ꝙ non omni, sed
ἐμέντοι neque inesse c. Si autem de quocunque b, vere dicatur, huic omni inest a, accidet a, de quo omni b, dicitur, de hoc omni dici: si tamen a, dicitur de quo vtiqꝫ b, dicatur de omni, nihil prohibet b, inesse ipsi c, non omni autem ipsum a, aut omnino non inesse. In tribus itaqꝫ manifestum, ꝙ de quo b, omni a, dici, hoc est de quotcunque b, dicitur de oibus dici & a, & si b, de omni, & a, itidem, si vero non de omni, non necesse a, de omni. Non oportet aũt existimare penes id quod exponimus aliquid, accidere absurdum, nihil enim vtimur eo quod est hoc aliquid esse, sed quemadmodum geometra pedalem & rectam hanc & sine latitudine dicit, quæ non sunt, verum non sic vtitur tanquam ex his ratiocinans: omnino enim quod non est vt totum ad partem, & aliud ad hoc vt pars ad totum, ex nullo talium monstrat ipse monstrans, neque fit syllogismus, expositione uero sic vtimur, vt sentiat qui discit dicentes, non enim sic tanquam quod sine hoc demonstrari non posit, quemadmodum ex quibus syllogismus. Non lateat autem nos ꝙ in eodem syllogismo non omnes conclusiones per vnam figuram sunt, verum hæc per hanc, illa vero per aliam. Planum igitur ꝙ & resolutiones ita faciendum. quoniam autẽ non omne problema in omni figura, sed in vnaquaque ordinate; manifestum ex conclusione in qua figura quærendum, & ex rationibus quæ sunt ad definitionem quæcunque ad vnum aliqd redarguunt eorum, quæ sunt in definitione ad quod redargutum est, ponendum terminum, & non totam rationem accidet enim minus conturbari propter longitudinẽ quemadmodum si aquam monstrauit, quoniam humidum potabile, potabile & aquam terminos ponendum. Amplius aũt ex suppositione syllogismo, non est tentandum reducere, non enim est ex positis reducere, nanque non sunt ostensi per syllogismum, sed ad placitum confessi omnes quẽadmodum si supponens, si vna quædam potentia non sit contrariorum, neque scientiam vnam esse: postea, disputatum sit, ꝙ non est vna potentia contrariorum, vt si sanabilis &

De resolutione syllogismorũ ad impossibile, & ex suppositione.

ægrotabilis, simul enim idem erit sanabile & ægrotabile. ꝙ itaque non est vna omnium contrariorum potentia mõstratum est ꝙ autem scientia non est * non fuit monstratũ, at qui confiteri necessarium, sed non ex syllogismo, verum ex suppositione, hãc igitur non est reducere. ꝙ autem non est potentia, sic enim fortasse & syllogismus esset, illud vero suppositio. Similiter autem & in iis, qui per impossibile concluduntur. neqꝫ enim hos est resoluere, sed ad impossibile abductionem est, syllogismo nanqꝫ monstratur, alterum vero non est, ex suppositione enim concluditur. differunt autem a prædictis, quoniam in illis quidem oportet præconfiteri, si debet assentiri, quemadmodum si monstrata fuerit vna contrariorum potentia & scientiam eandem esse, hic autem & non præconfessi concedunt, eo ꝙ manifestum est falsum, veluti si posita fuerit diameter commensurabilis, imparia æqua esse paribus, multi vero & alii concluduntur ex suppositione, quos oportet considerare, & notare pure quæ igitur sint horum differentiæ, & quod modis fit quod est ex suppositione postea dicemus, nunc autem, tantum sit nobis manifestum, ꝙ non est resoluere tales syllogismos in figuras, & ob quam causam diximus.

a.l. scia cõtrariorũ nõ est

De mutua syllogismorũ resolutione.

Quæcunque vero problematum in pluribus monstrantur figuris, si in altera ratiocinatum fuerit, est reducere syllogismum in alteram, quemadmodum priuatiuum, qui est in prima, in secunda, & eum qui est in media, in primam, non omnes autem, sed quosdã manifestum vero erit in sequentibus. Si enim a, nulli b, b, autem omni c, a, nulli c, sic igitur prima figura. Si autem priuatiua conuersa fuerit, media erit nam b, nulli, a, omni vero c, inest. Similiter autem & si non vniuersaliter, sed in parte syllogismus sit, vt si a, quidem nulli b, b, vero alicui c, cõuerso enim priuatiuo, media erit figura. Syllogismorum vero, qui in secunda, vniuersales quidem reducentur in primã eorum autem qui in parte alter solus. sit enim a, b, quidem nulli, c, vero omni inexistẽs, conuerso igitur priuatiuo, prima erit figura, nam b, nulli a, a, vero omni c, inerit. Si vero prædicatiuum sit ad b, priuatiuum autem ad c, primum

terminum ponẽdum c,hoc.n.nulli a,a,vero omni b:quare c,nulli b,& b, igitur nulli c, nãq; conuertitur priuatiuũ. Si autem in parte syll's,qñ priuatiuũ quidẽ sit ad maius extremum,reducetur ad primã,vt si a,nulli b, c, vero alicui con uerso.n.priuatiuo prima erit figura:nã b, nulli a,a,vero ali cui c,sed cũ prædicatiuum,non resoluetur,veluti si a,b,qui dem oĩ,c, vero non oĩ:neq;.n. suscipit conuersionem a, b, neq; cũ sit erit syll's.Rursus qui in tertia figura, non oẽs resoluentur in primã:q vero in prima, oẽs in tertiã.insit.n.a, oĩ b,b,autẽ alicui c,ergo qm̃ conuertit & prædicatiuum in parte,inerit c, alicui b,a, vero omni inerat, quare efficit ter tia figura: & si priuatiuus syll's sit,consilr:conuertitur.n.pdi catiuum in parte,quare a,nulli b,c,vero alicui inerit:syll'orum ãt qui in vltima figura, vnus solus non resoluitur in pri mã,qñ priuatiuum fuerit non vl'r positũ: alii vero oẽs resol uuntur:pdicentur nanq; a,& b,de oĩ,c,c,igitur c,conuertetur in parte ad vtrũq;:inest ergo alicui b,quare erit prima fi gura:si a,quidem oĩ,c,vero alicui b: & si a,qdẽ oĩ c,b,autẽ alicui,eadem ratio:cõuertitur.n. c,ad b.Si vero b,oĩ c,a,ãt alicui c, primum terminum ponendum b, b,nanq; oĩ c, c, vero alicui a,quare b, alicui a : sed qm̃ conuertitur quod in parte,& a,alicui b,inerit:& si priuatiuus syll's terminis existentibus vl'r silr accipiendum, insit.n. b,oĩ c, a, vero nulli, ergo alicui b,inerit c, a,autẽ nulli c, quare erit mediũ c: silr autem & si priuatiuũ qdem vl'r,prædicatiuum vero in parte,nanq; a,nulli c,c, vero alicui b,inerit . Quod si in parte acceptum fuerit priuatiuum, non erit resolutio, vt si b, oĩ c,a,vero alicui nõ insit.conuerso enim b,c,vtræq; ppões erant sm partem.Manifestũ autem & q ad resoluendas figuras in seinuicẽ,propõ,quæ ad minus extremũ conuertenda in vtrisq; figuris, hac.n.trãsposita,transitio efficiebatur. eorum vero qui in media figura, alter quidem resoluitur,al ter ãt non resoluitur in tertiã:qñ.n. quod vl'e priuatiuũ sit resoluitur.Si enim a,nulli b,c,vero alicui,vtraq; silr conuer tuntur ad a.quare b,quidem nulli a, c, autem alicui,mediũ igitur a.sed qñ a,oĩ b,ipsi vero c,alicui non insit,nõ erit re-

solutio, neutra.n. ꝓpōnū ex conuersione vl̄is qui āt ex tertia figura resoluētur in mediam, quādo priuatiuum sit vl̄e: vt si a, nulli c, ipsum aūt b, alicui aut oī, nanq; & c, a, q̄dem nulli, ipsi vero b, alicui inerit. Quod si in parte sit priuatiuū, non resoluetur, non.n. suscipit conuersionem negatiuum in parte: Manifestum igitur q̄ iidem syll̄. non resoluuntur in his figuris, qui neque in primā resoluebantur, & q̄ cum sylli in primā reducantur figurā, isti soli per impossibile concluduntur. quō igitur oportet syllōs reducere, & q̄ resoluunt figuræ in seinuicē, planū ex dictis. Differt āt aliquid in construendo ac destruendo existimare aut idem, aut diuersum significare non esse hoc, & esse non hoc, vt non esse album, & esse non albū, neq;.n. idē significāt, neq; est nega. eius, q̄d est eē albū: hoc q̄ ē eē nō albū, sed nō eē albū. Hæc āt huius nanque sil̄r se hēt pōt ambulare, & potest non ambulare ei q̄d est albū ad hoc q̄d est, est non album, & scit bonū, ad scit non bonum, nā scit bonū, aut est sciens bonū, nihil differt, neque potest ambulare, aut est potens ambulare: quare & opposita non potest ambulare, non est potens ambulare Si igitur non est potēs ambulare, idē significat, & est potēs nō ambulare, vel non ambulare, eadē vtique sil̄ eidē inerunt, idem.n. pōt & ambulare & non ambulare, & est consultus boni & nō boni, affir. āt & nega. opposite nō insunt sil̄ eidē, queadmodū igit̄ nō est idē, nō scire bonū, & scire nō bonū, neque eē non bonū, & nō esse bonū idē. Eoꝝ.n. quæ ꝓpōnē hn̄t inter se, si altera sint diuersa & altera, neque eē nō æq̄le, & nō eē æquale, huic.n. subiicit̄ aliq̄d exn̄ti non æq̄li, & hoc ē ineq̄le, illi vero nihil: q̄circa æq̄le q̄dē, aut ineq̄le non oē, æq̄le āt, aut nō æq̄le, oē. Amplius est nō albū lignū, & nō est albū lignū, nō sil̄ sunt, si.n. ē lignū nō albū, erit lignū: q̄d āt nō ē albū lignū, nō necesse ē lignū eē, quare manifestū q̄ nō ē eius, q̄d ē, ē bonū, nega. ē nō bonū. Si itaque de oī vno, aut affir. aut nega. vera, si nō ē nega. planū q̄ affir. q̄dāmō eē posset affir. vero oīs nega. ē, & hꝰ igr̄ nō ē nō bonū. Hn̄t āt ad se inuicē ordinē hūc. Sit eē q̄dē bonū in q̄ a, non eē bonū in q̄ b, esse non bonum in quo c, sub b, nō eē nō bonū in quo d,

De syll̄is infinitis, & fīs pāam

ſub a,omni itaque inerit aut a,aut b,& nulli eidem,& aut c, aut d,& nulli eidem,& cui c,neceſſe b,omni ineſſe.ſi enim, verum dicere ꝙ eſt non album, & ꝙ non eſt albũ, uerũ im poſsibile.n.ſimul eſſe albũ,& non eſſe albũ, aut eſſe lignum non albũ,& eſſe lignum albũ:quare ſi non affirmatio,nega tio inerit,c,vero ipſi b,non ſemper,qđ.n.oĩno non lignũ, neq; lignũ erit,neq; albũ,econuerſo igitur d, oĩ cui a,nãq; aut c,aut d. Qm̃ vero non poſſunt ſimul eſſe, non albũ,& eſſe,albũ d,inerit,de exiſtente.n. albo verũ dicere, ꝙ non eſt non albũ,de d,aũt a,non oĩno nanq; de eo quod penitus non eſt lignũ,non verũ dicere ꝙ eſt lignũ album,quare d,verũ,a,autem non verũ, qm̃ eſt lignũ album. Planũ vero ꝙ & a,c,nulli,eidem & b, & d, cõtingit alicui eidẽ ineẽ. Silr autem ſe habebunt & priuationes ad ꝑdicationes hac põne,æquale in quo a,non æquale in quo b, inæquale in q̃ c,non inæquale in quo d, in pluribus ãt, quorum his qdẽ ineſt,illis uero non ineſt,idem: negatio qdem ſilr verificarĩ poſſet,ꝙ non ſunt alba oĩa,aut ꝙ non eſt albũ vnũquodq;: ꝙ autem eſt non album vnũquodq;,aut oĩa ſunt non alba, falſum eſt.Silr autem & eius quod eſt, eſt oẽ aĩal albũ, non hoc quod eſt,eſt non albũ oẽ animal negatio:ambæ.n.falſæ,ſed non eſt oẽ animal albũ.Qm̃ uero manifeſtũ ꝙ diuerſum ſignificat,eſt non albũ,& non eſt albũ,& illud quidem affirmatio,hoc autem negatio:manifeſtũ ꝙ non eſt idẽ modus oſtendendi vtrũq;,vt qm̃ quodcunq; ſit aĩal non eſt albũ,aut contingit non eẽ albũ,& ꝙ veꝝ dicere non album, hoc.n.eſt eſſe non albũ,ſed de eo,quodcunq; ſit albũ,verũ eſt dicere albũ,ſiue non albũ idem modus. Conſtructiue.n. ambo ꝑ primã monſtrantur figurã,verũ.n. & eſſe ſilr ordinantur:eius.n.quod eſt ueꝝ dicere album, nõ hoc quod eſt verum dicere non album negatio,ſed hæc, non eſt uerum dicere album:ſi itaq; verum eſt dicere, quodcũq; ſit homo muſicum eſſe,aut non muſicũ eſſe, quodcunq; ſit aĩal accipiendũ,aut eſſe muſicũ, aut eſſe non muſicum,& oſtenſum eſt:non eſſe autẽ muſicũ quodcũq; ſit hõ deſtructiue mõſtratur ſm dictos tres modos. Simplr aũt qñ ſic ſe hñt a, & b,

ut simul quidé eidem non continget, omni autem ex necessitate alterum, & rursus c, ad d, similiter: sequitur autem ex c, a, & non conuertitur, & ex b, d, sequitur & non conuertetur, & a, & d, contingunt eidem, b, uero & c, non contingunt. Primum igitur ꝙ ex b, sequitur d, hinc manifestũ: quoniam enim ex c, d, alterum ex necessitate omni, cui autem b, non contingit c, eo ꝙ simul infert, a, a, vero & b, nõ contingunt eidem, planum ꝙ d, sequetur b. Rursus quoniã c, non conuertitur cum a, omni autem c, aut d, contingit a, & d, eidem inesse, b, uero & c, non contingit, eo ꝙ a, consequitur ex c, accidit enim quoddam impossibile: manifestũ igitur ꝙ neq; b, cum d, conuertitur, quoniam accidit simul d, & a, inesse. Accidit autem quandoq; & in tali terminorũ ordine decipi, eo ꝙ non recte accipiuntur opposita, quorũ alterum necesse est omni inesse, quemadmodũ si a, & b, non contingunt simul eidem, necesse autem alterum inesse cui non alterum, & rursus c, & d, consimiliter: ex quo autem omni c, sequatur a, accidet enim cui d, ipsum b, inesse ex necessitate, quod est falsum. sit enim accepta negatio eorum quæ a, b, quæ est in quo f, & rursus eorum quæ c, d, quæ est in quo h, necesse igitur omni aut a, aut f, aut enim affirmationem, aut negationem, & iterum uel c, uel h, affirmatio nanque & negatio, & cui c, omni, suppositum fuit a, quare h, cui omni f. Rursus quoniam eorum quæ f, b, omni alterum, & eorum quæ h, d, consimiliter, sequitur autem ex f, h, & ex d, sequetur b, hoc enim scim⁹. si igitur ex c, a, & ex d, b, hoc autem falsum: econuerso enim erat in sic se habentibus consequentia: non enim fortasse necessarium omni a, aut f, neque f, aut b, non enim f, est negatio ipsius a, nam boni negatio, non bonum: non est autem idem non bonum ei, quod est neq; bonum, neque non bonum. Similiter autem & in c, d, negationes enim acceptæ duæ sunt.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ ANALYTICORVM PROTERON, siue Resolutiuorum Priorum Liber Secundus, ex Græco recognitus, ad Reueren. Fedederic Cæsium Episcopum Tudertinum.

Qui syllogismi plura concludunt.

IN quot igitur figuris, & per quales, & quot propositiones, & quando & quomodo fit syll's. amplius autem in qualia aspiciendum destruenti ac construenti, & quomodo oportet quærere de proposito secūdum qualemcunque methodum. Amplius autem per qualem viam accipiemus principia de singulis, iam transegimus. Sed quoniam alii syll'orum vl'es sunt, alii ſm partem, vl'es omnes semper plura ratiocinatur. ex iis vero qui in parte, affirmatiui quidem plura, negatiui autem conclusionem solam. aliæ nanque propositiones conuertuntur, priuatiua vero non conuertitur. Conclusio autem aliquid de aliquo est, quare alii quidem syll'i plura rōcinantur: quemadmodum si a, monstratum est omni b, c, aut alicui, & b, alicui a, necessarium inesse, & si a, nulli b, & b, nulli a, hoc autem diuersum a, præcedenti. Si vero a, alicui non insit b, non necesse & b, alicui a, non inesse. contingit. n. omni inesse. Hæc itaque cōis oīum causa & eorum qui vl'r, & eorum qui ſm partem. Est autem de vl'ibus & aliter dicere, quæcunque. n. aut sub medio sunt, aut sub cōclusione, omnium erit idem syll's, si hæc in medio, illa in cōclusione posita fuerint, vt si a, b, conclusio per c, quæcunque sub, b, aut c, sunt, necesse de oibus dici a, si enim d, in toto b, b, vero in a, & d, erit in a. Rursus si e, in toto c, c, autem

in a,& c,in a,erit cõsimiliter & si priuatiuus sit syllogismus. In secunda aũt figura qđ' sub cõclusione solum erit ratiocinari,veluti si a,nulli b,c,aũt omni, cõclusio ꝙ b , nulli c.si igitur d,sub c,est,planum ꝙ b,non inest ipsi. iis vero quæ sub a,ꝙ b,non inest,non manifestum per syllm , atqui non inest b,ipsi e,si sub a,sed b, quidē inesse nulli c,monstratum est per syllm,ipsi vero a,non inesse,indemonstratum sumptum est.quare non pp syllm accidit b, non inesse ipsi e. In his vero quæ sunt in parte eorũ quidem quæ sub conclusione sunt non erit necessarium,non.n.fit sylls quãdo hæc accepta fuerit in parte,eorum vero quæ sub medio, erit omnium,verũtamen non per syllm,vt si a,oĩ b,b, vero alicui c,eius enim quod sub c,positum est, non erit sylls, eius vero quod sub b,erit,sed non pp antea factum. Silr autē & in aliis figuris eius.n.quod sub conclusione est,non erit, aleriꝰ vero erit,verũtamen non pp syllm,sed quemadmodum et in vlbus ex indemonstrabili ꝑpōne,quæ sub medio erunt, monstrabantur,quare neque ibi erit,aut & in his. Est itaqꝫ ita se habere, vt vere sint ꝑpōnes,per quas sylls, est autem vt falsæ,est vero vt hæc quidem vera, illa autem falsa. conclusio autem aut vera, aut falsa ex necessitate. ex veris igitur non est falsum ratiocinari, ex falsis autem , est verum, non tamen ꝑpter quid,sed qa.eius.n.quod est pp quid non est ex falsis sylls:ob quam vero causam, in sequentibus dicetur.Primũ ergo ꝙ ex veris non possimus falsum rõcinari, hinc manifestum. si.n.a, existente necesse est b, esse, b, non existente necesse est a,non esse:si igitur verũ est a necesse est b , verum esse,aut accidet idem simul esse & non esse, hoc autem imposſe.Non autē quoniã positus est a, vnus terminus existimetur contingere vno aliquo existente, ex necessitate aliquid accidere,non enim impossibile,quod enim accidit ex necessitate , conclusio est, per quæ autem hoc fit ad minus,tres sunt termini, bina vero interualla & ꝑpositiones.si itaque verũ est cui b,inest,ipsum a,omni, cui autē c,ipsum b,cui c,necesse est a,inesse, & nõ põt hoc falsum eē: simul enim inerit idem & non inerit a,igitur tanquã vnum

De eo qđ est ex falsis rõcinari.

ponitur duæ propositiones simul acceptæ. Consimiliter autem & in priuatiuis se habet, non enim est veris monstrare falsum. Ex falsis autem verum est ratiocinari, & vtrisque propositionibus existentibus falsis & vna, hac autem non vtralibet contingit, sed secunda, si totam accipiat falsam, si vero non tota ac ipiatur, est vtralibet. sit enim a, toti c, inexistens, eorum autem quæ b, nulli, neque b, ipsi c: contingit autem hoc, vt nulli lapidi animal, & lapis nulli homini. Si igitur acceptum fuerit a, omni b, & b, omni c, a, omni c, inerit quare ex vtrisque falsis vera conclusio, omnis enim homo animal Similiter autem & priuatiuum, est enim a, & b, nulli c, inesse, a, tamen omni b, veluti si eisdem acceptis terminis, medium positum fuerit homo, lapidi enim, nec animal, nec homo nulli inest, animal vero omni homini, quare si cui quidem omni inest, accipit nulli inesse, cui vero nõ inest, omni inesse ex falsis vtrisque, vera erit conclusio. similiter autem monstrabitur & si ad aliquid falsa vtraque accepta fuerit: Quod si altera falsa posita fuerit, prima existēte tota falsa, vt ipsa a, b, non erit conclusio vera, ipsa vero b, c, erit. dico autem totam falsam contrariam, vt si nulli inexistens, omni acceptum fuit. aut si omni, nulli inesse. sit enim a, b, nulli inexistens, b, vero c, omni, si b, c, quidem propositionem veram accepero, a, b, autem totam falsam, & a, inesse omni b, imposibile conclusionem veram esse, nulli enim inerat a, eorum quæ c, siquidem cui b, nulli ipsum a, b, vero omni c. Consimiliter autem neque si a, omni b, inest, & b, omni c, accepta vero est, b, c, propositio vera, a, b, autem falsa tota, & a, nulli eorum quibus b, conclusio falsa erit, omni enim c, inerit ipsum a, siquidem ipsum a, omni cui b, b, vero omni c. Planum igitur q̄ si prima tota accipiatur falsa siue affirmatiua, siue priuatiua, altera autē vera, non fit vera conclusio, cum vero non tota accipitur, falsa erit, si enim a, inest omni c, alicui autem b, b, vero omni c, vt animal cygno quidem omni, albo autem alicui, album vero omni cygno, si acceptum fuerit a, omni b, & b, omni c, a, omni c, inerit vere, omnis enim cygnus animal, similiter, & si priuatiuum

uatiuum sit a,b,accidit enim a,b,quidem alicui inesse,c,vero nulli,b,autem omni c,vt animal alicui albo, niui autem nulli,album vero omni niui,si itaque acceptũ fuerit a,nulli b,b,vero omni c,a,nulli c,inerit.Quod si a,b, ꝓpõ tota accepta fuerit vera,b,c, autem tota falsa, erit syll's verus: nil enim ꝓhibet a,b,& c, omni inesse, b,autem nulli c,vt quæcunque eiusdem generis species non subalternæ, animal.n. & equo & homini inest,equus vero nulli homini. Si itaque acceptum fuerit a,omni b,& b,omni c,vera erit cõclusio, falsa tota existente b,c,ꝓpõne. Consimiliter autẽ & priuatiua existente a,b, ꝓpõne,contingit enim a,neque b, neq; c,nulli,inesse,& b,nulli,c,vt ex alio genere speciebus diuersum genus:aĩal enim neq; musicæ, neque medicinæ inest, neque musica medicinæ. Si igitur acceptũ fuerit a, nulli b, b,vero omni c.vera erit conclusio:& si b,c,non tota falsa, sed ad aliquid,& ita erit conclusio vera.nihil enim ꝓhibet a,& b,& c,toti inesse, b, tamen alicui c, vt genus speciei ac differentiæ,animal enim omni homini & omni pedestri,homo vero alicui pedestri, & non omni. Si igitur a,oĩ b,& b, omni c,acceptum,fuerit,a,omni c,inerit, quod erat verũ. similiter autem & priuatiua existente a,b,ꝓpõne, contingit enim a,nec b,nec c,nulli inesse,b,tamen alicui c,vt genus ex alio genere speciei & differentiæ, animal enim neq; prudentiæ vlli inest,neque speculatiuæ, prudentia vero alicui speculatiuæ. Si igitur acceptũ fuerit a,nulli b,b,autẽ omni c,a,inerit nulli c, hoc autem erat verum. In syll'is vero qui in parte,contingit & prima ꝓpõne tota falsa, altera ãt vera conclusionem veram esse,& prima existente ad aliqd, falsa,& hac quidem vera, illa autem quæ in parte falsa, & vtrisque falsis,nihil.n.ꝓhibet a,nulli quidem b,inesse,c,vero alicui, & b, alicui c, veluti animal nulli niui, albo autem alicui inest,& nix albo alicui.Si igitur medium positum fuerit nix,primũ autem animal, & acceptum fuerit a, toti b, inesse,b,vero alicui c,a,b,quidem tota falsa,b, c,autem vera,& conclusio vera.Consimiliter autem & priuatiua existẽte a,b,ꝓpõne,accidit enim a,toti b,inesse c, vero alicui nõ

inesse,b,tamen alicui c,inesse,ut animal,homini quidē omni inest,ex albo autem aliquo non sequitur, homo autē alicui albo inest: quare si medio posito homine, accipiatur a,nulli b,inesse,b,autem alicui c,inesse,vera erit conclusio, falsa existente a, b, ꝓpōne tota. Et si ad aliquid falsa:a, b,ꝓpositio,erit conclusio vera:nihil enim ꝓhibet a,& b,& c,alicui inesse:& b, alicui c,inesse,quemadmodū animal alicui honesto & alicui magno & honestum alicui magno inesse. Si igitur acceptum fuerit a, omni b, & b, alicui,c,a,b, quidem ꝓpositio ad aliquid falsa erit:b,c,autem vera,& cōclusio vera. Consimiliter autem & priuatiua existente a,b, ꝓpōne,iidem.n.termini erunt: & similiter positi ad demonstrationem. Rursus si a,b,quidem vera:b,c, autem falsa,vera erit conclusio:nihil enim ꝓhibet:a,b,quidem toti inesse: c,autem alicui:& b,c,nulli inesse : quemadmodum animal cygno quidem omni,nigro autem alicui,cygnus vero nulli nigro,quare si acceptum fuerit a, omni b, & b,alicui c,vera erit conclusio falso existente b, c. Consimiliter autem & priuatiua accepta a,b,ꝓpositione, accidit enim a,b,quidem nulli c,vero alicui non inesse:b, tamen nulli c,quemadmodum genus speciei ex alio genere & accidenti speciebus ipsius,animal.n.numero quidem nulli inest,albo autem alicui,numerus autem nulli albo. Si igitur medium positū fuerit numerus,& acceptum fuerit, a, quidem nulli b,b, vero alicui c,a,alicui c,non inerit, quod erat verum, & a,b,quidem ꝓpō vera:b,c,autem falsa. Et si ad aliquid falsa a,b,falsa vero b,c,erit conclusio vera:nihil.n.ꝓhibet a,b,alicui & c,alicui inesse vtriq;: b,autem nulli c, veluti si b, contrariū ipsi c, ambo vero contingentia eidem generi: aial.n. alicui albo & alicui nigro inest, albū aūt nulli nigro. Si igitur acceptū fuerit a,oī b,& b,alicui c,vera erit conclusio:& si priuatiua accipiatur a,b,silr.iidem.n. termini: & silr ponētur ad demſonē.& ex vtrisq; falsis erit conclusio vera:accidit.n.a, b,qdem nulli:c,vero alicui inesse:b,aūt nulli c:quēadmodū genus spēi ex alio genere: & cōtingenti spēbus ipsius:aial.n. numero qdem nulli:albo aūt alicui inest ; & numerus nulli

albo. Si igitur acceptum fuerit a, omni b, & b, alicui c: cõclusio quidẽ vera: ꝓpõnes ãt ambæ falsæ, siꝉr & priuatiua existente a, b, nihil, enim ꝓhibet a, b, quidem toti inesse: c, vero alicui non inesse: & b, nulli c, veluti aĩal cygno quidem omni, nigro autem alicui non inest. cygnꝰ vero nulli nigro, quare si acceptum fuerit a, nulli b, b, vero alicui c, a, alicui c, non inerit. Conclusio igitur vera, ꝓpõnes autem falsæ. In media autem figura oĩno * accidit per falsa verũ ratiocinari, & cum vtræq; ꝓpõnes totæ falsæ accipiuntur, & cum vtræq; in aliquo & hac qdem vera, illa ãt falsa existente tota, vtralibet posita falsa, & si vtræq; in aliq̃ falsæ, & si hæc simpl'r vera, illa aũt in aliquo falsa, & si hæc tota falsa, illa autem in aliquo vera, & in vl'ibus syll'is & in iis qui sunt in parte. Si enim a, b, quidem nulli inest, c, vero omni, vt aĩal lapidi quidem nulli, homini autem omni, si econtrario positæ fuerint ꝓpõnes & acceptum fuerit a, b, quidem oĩ, c vero nulli ex falsis totis ꝓpõnibus, vera erit conclusio. consimiliter & si b, quidem omni, c, autem nulli inest a, idem. n. erit syll's. Rursus si altera quidem tota falsa, altera autem tota uera, nil en m ꝓhibet a, inesse & b, & c, oĩ, b, tamẽ nulli, c, vt genus non subalternis spẽbus, animal. n. & equo omni & homini, & nullus homo equus, si igitur acceptũ fuerit, huic quidem omni, illi vero nulli inesse, hæc quidẽ tota falsa erit, illa autem tota vera & conclusio vera ad vtrumlibet posito priuatiuo. Et si altera ad aliquid falsa, altera autẽ tota vera, accidit enim a, b, quidem alicui ineẽ, c, vero omni, b, tamen nulli c. ut animal albo alicui, coruo autem oĩ, & album nulli coruo: si igitur acceptum fuerit, b, quidem nulli, c, vero toti inesse, a, b, propositio ad aliquid falsa, a, c, vero tota vera, & concl usio vera, & si transponatur priuatiuum consimiliter, per eosdem nanque terminos demonstratio. & si affirmatiua ꝓpositio ad aliquid falsa, priuatiua autem tota vera, nih l. n. ꝓhibet a, b, quidẽ alicui inesse, c, vero toti non inesse, & b, nulli c, ut animal albo quidem alicui, pici autem nulli, & albũ nulli pici, quare si acceptũ fuerit a, toti b, ineẽ, c, vero nulli, a, b, qdẽ in aliq̃ falsa, a, c, autẽ tota vera.

Figura. 2. a.l.rursus

& si ambæ ppōnes ad aliquid falsæ, erit conclusio vera, accidit enim a, & b, & c, alicui inesse, b, vero nulli c, vt animal & albo alicui & nigro alicui, album autem nulli nigro: si igitur acceptum fuerit a, b, quidem omni c, vero nulli, ambæ ppōnes in aliquo falsæ, conclusio autem vera, consimiliter & transposita priuatiua per eosdem terminos. Manifestum vero & in syllis in parte, nihil.n. phibet a, b, quidem omni, c, autem alicui inesse, & b, alicui c, non inesse, vt animal omni homini, albo vero alicui, homo autem alicui albo nō inerit. Si igitur positum fuerit a, b, quidem nulli inesse, c, vero alicui inesse vl'is ppō tota falsa, quæ autem in parte vera, & conclusio vera. Consimiliter vero & cum affirmatiua accipitur a, b, accidit enim a, b, quidem nulli c, autem alicui nō inesse, & b, c, alicui non inesse, vt animal nulli inanimato, albo vero alicui, & inanimatum nō inerit alicui albo. Si itaqꝫ positum fuerit a, b, quidem omni, c, vero alicui non inesse, a, b, quidem ppō vl'is tota falsa: a, c, autem vera & conclusio vera. & si vl'is vera quidē posita fuerit: quæ vero in parte falsa: nihil enim phibet a, nec b, nec c, nullum sequi b, tamen alicui c, non inesse: vt animal nullum numerū nec inanimatum: & numerus aliquod inanimatum non sequitur. Si igitur positum fuerit a, b, quidem nulli c, vero alicui cōclusio quidem erit vera & vl'is ppō: quæ autem in parte falsa. & quum affirmatiua ponitur vl'is consimiliter: accidit.n. a, & b, & c, toti inesse: b, tamen non sequi aliquod c. vt genus speciem & differentiam: animal enim omnem hominē & totum pedestre sequitur: homo autem non omne pedestre: quare si acceptum fuerit a, b, quidem toti inesse, c, aūt alicui non inesse, vl's qdem ppō vera: quæ autem in parte falsa: conclusio autem vera Planum vero & quod ex ambabus falsis erit conclusio vera: siquidem cōtingit a, & b, & c, toti inesse: b, tamen * alicui c, non sequi: si enim acceptū fuerit a, b, quidem nulli: c, vero alicui inesse: ppōnes quidē ambæ falsæ: conclusio autem vera. consimiliter vero & cum vl'is ppō est prædicatiua, quæ autem in parte priuatiua, accidit nanque a, nullum quidem b: c, vero omne sequi: & b, ali

a.l. toti inesse huic quidē oi, alīi ā t nulli b, tñ.

cui c, non inesse: ut animal scientiam quidem nullam: hominem vero omnem sequitur: scientia autem non omnē hominem. si igitur acceptum sic a, b, quidem toti inesse: c, autē aliquod non sequi: ꝑpōnes quidem falsæ, sed conclusio vera. Erit autem & in vltima figura per falsas totas, & in aliquo vtraque, & altera quidem vera tota, altera vero falsa: & hac in aliquo falsa, illa autem tota vera & econuerso, & quotcunq; modis aliter contingit transumere ꝑpōnes. nihil enim ꝓhibet, nec, a, nec b, nulli c, inesse, a, autem alicui b, inesse, veluti & homo & pedestre nullum inanimatum sequitur, homo tamen alicui pedestri inest. si igitur acceptum fuerit a, & b, omni c, inesse, ꝑpōnes quidem totæ falsæ: conclusio autem vera. similiter autem & hac quidem priuatiua: illa autem affirmatiua existente: accidit enim b, quidem nulli c, inesse, ipsum vero a, omni: & a, alicui b, non inesse, vt nigrum nulli cygno: animal autem omni, & animal non omni nigro: quare si acceptū fuerit b, omni, c. ipsum vero a, nulli a, alicui b, non inerit: & conclusio quidem vera, pro pōnes autem falsæ. & si in aliquo vtraq; falsa, erit cōclusio vera: nihil enim ꝓhibet & a, & b, alicui c, inesse, & a, alicui b, vt album & honestum alicui animali inest: & album alicui honesto. Si igitur positum fuerit a, & b, omni c, inesse: ꝑpōnes quidem in aliquo falsæ, cōclusio autem vera. sed & quum a, c, priuatiua ponitur cōsimiliter, nihil enim ꝓhibet, a, quidem alicui c, non inesse ipsum vero b, alicui inesse, & a, b, non omni inesse, ut album alicui animali non inest, honestum vero alicui inest & album non omni honesto, quare si acceptum fuerit; a, quidem nulli c, ipsum vero b, omni ambæ ꝑpositiones in aliquo falsæ, conclusio autē vera. Consimiliter vero & cum hæc qdem tota falsa, illa autem tota vera accipitur, accidit enim & a, & b, sequi omne c, a, tamē alicui b, non inesse, ut animal & album omnem cygnum sequitur. animal tamen non omni inest albo. his igitur positis terminis, si acceptum fuerit, b, quidem toti c, inesse a, vero toti non inesse, b, c, quidem tota erit vera, a, c, autem tota falsa, & conclusio vera. Consimiliter uero, & si b, c, quidem

Figura. 3.

falsum, a,c,autem verum , nam hi quidem termini ad demonstrationem,nigrum,cygnus,inanimatū. Sed & si ambæ accipiantur affirmatiuæ,nihil enim prohibet,b,quidem sequi omne c,ipsum vero a,toti non inesse,& a,alicui b,inesse,vt animal omni cygno,nigrum autem nulli cygno , & nigrum inest alicui animali,quare si acceptum fuerit a,& b, omni c,inesse,b,c,quidem tota vera, a,c,autem tota falsa, & conclusio uera. Sed consimiliter & cum a, c,accepta fuerit vera per eosdem nanque terminos demonstratio. Rursus & cum hæc quidem tota vera extiterit: illa autem in aliquo falsa:accidit enim b,quidem omni c,inesse, a, vero alicui c,& alicui b,vt bipes quidem omni homini, honestum autem non omni,& honestum alicui bipedi inest . Si igitur acceptum fuerit & a,& b,toti c,inesse,b,c,quidem tota vera,a,c,autem in aliquo falsa:sed cōclusio vera, consimiliter autē & si a,c,vera,b,c,vero falsa in aliquo accipiatur.iisdem nanque terminis transpositis erit demonstratio . Et si hæc priuatiua:illa autem affirmatiua sit:quoniam enim accidit, quidem toti c,inesse,a.vero alicui:* & quando sic se habeāt. a,non omni b,si acceptum fuerit,b,quidem toti c, inesse,a, vero nulli:priuatiua quidem in aliquo falsa:altera autem tota vera,& conclusio·Rursus qm̄ monstratum est, qm̄ cū a, nulli inest c,ipsum vero b,alicui:accidit a,alicui b,non inesse,planum ꝙ & cum a,c, tota vera sit b, c, autem in aliquo falsa.accidit conclusionem veram esse: si enim acceptū fuerit,a,nulli c,ipsum vero b,omni,a,c, quidem tota vera,b,c, autem in aliquo falsa.Cæterū & in syll'is in parte manifestū: quod omnino erit verum per falsa:iidem enim termini accipiendi,& quādo vl'es sint ꝓpōnes, qui quidem in affirmatiuis affirmatiui,qui vero in priuatiuis priuatiui: nihil enim differt cum nulli insit omni accipere inesse: & si alicui inerat vl'r capere ad terminorum expōnē: * itidem & in priuatiuis.Planum igitur ꝙ si quidem sit conclusio falsa:necesse est falsa esse,ex quibus est ratio:aut oīa, aut quædam. quando autem vera,non necesse est verum esse: neque aliquid neq; omnia , sed est,cum nullum eorum quæ in syll'o uerum sit,

a.l.a, uero non.

a.l. & alicui inexistenti uel capere in esse ad terminorū expōnem.

conclusionem consimiliter veram esse non ex necessitate tamen. causa autem quoniam quãdo duo sic seinuicem habeant: vt cum ex necessitate alterum sit, ex necessitate alterum existat, cum hoc quidem non sit, neque alterum erit: cum autem sit, non necesse alterum esse, sed cum idem sit & non sit impossibile ex necessitate esse idem. Dico autem ut cum sit a, album, b, esse ex necessitate: & cum non sit albũ, a, b, esse ex necessitate, *quãdo.n. cum hoc sit album, vt a, necesse est hoc magnum esse b, cum vero magnum b, sit c, non albũ, necesse est si a, album c, non esse albũ. Et quando duobus existentibus altero existente, necesse est alterum esse, hoc non existente, necesse est a, non esse, b, vero non existente magno, non põt a, album esse, a, vero non existente albo si necesse est b, magnum esse, accidit ex necessitate, b, magno non existente, ipsum b, magnum esse, hoc autẽ impossibile, si enim b, non est magnum a, non erit album ex necessitate, si igitur non existẽte hoc albo b, erit magnum, accidit si b, non est magnum, esse magnum tanquam p tria.

a.l.b. esse magnum ex necessitate & cũ nõ sit albũ, a, b, esse magnũ ex necessitate.

Circulo autem & ex seinuicem monstrare est, per cõclusionem, & eo quod prædicatione retrouersum se habet, alteram accipientem propositionem concludere reliquam: quã accipiebat in altero syllogismo: quemadmodum si oportebat monstrare: ꝙ a, omni c, inest: monstrauit autem per b. Rursus si ostenderet ꝙ a, inest ipsi b, accipiens a, ipsi c, inesse c, vero ipsi b, & a, ipsi b, inerit. Prius autem econuerso accipiebat b, inesse ipsi c, aut si oportet monstrare ꝙ b, inest ipsi c, si accipiat a, de c, quæ erat conclusio: b, vero de a, inesse, sed prius acceptum fuerat econuerso a de b. Aliter autem non est ex seinuicem ostendere, siue enim aliud medium accipiet, nõ circulo, nihil enim accipitur ex iis, quæ eadẽ sunt, siue horum aliqd, necesse alterũ solũ, si nanq; ambo, eadem erit ꝯclusio, at oportet diuersam eẽ. In iis igit̃ quæ non conuertunt, ex indemõstrabili altera ꝓpõne fit sylls, non.n. est demonstrare per hos terminos, qd medio tertiũ inest, aut primo medium. In iis vero quæ cõuertuntur, est omnia mõstrare per seinuicem, veluti si a, & b, & c, conuertunt inter

De circulari monstratione.

ſe,ſit enim oſtenſum a,c,per medium b,& rurſus a,b, & p conclusionem & per b,c,propoſitionem conuerſam.Conſimiliter autem & b,c,per concluſionem & a,b, propoſitio nem cõuerſam oportet vero & c,b,& b,a, propoſitionem demonſtrare,his enim indemonſtrabilibus vſi fuimus ſolis. Si itaque b,omni c,ineſſe,& c,omni a,ſyllogiſmus erit ipſius b,ad a.Rurſus ſi acceptum fuerit ipſum quidem c,om ni a,a,vero omni b,neceſſe eſt c,ineſſe omni b,in vtriſque igitur his ſyllogiſmis c,a,propoſitio accepta eſt indemonſtrabilis,aliæ enim monſtratæ erant,quare ſi hanc demonſtrauerimus omnes monſtratæ erunt per ſeinuicem. Si igitur acceptum fuerit c,omni b,& b,omni a,ineſſe, vtræque propoſitiones demonſtratæ accipiuntur,& c,ipſi a, neceſſe eſt ineſſe,Manifeſtum igitur ꝙ in ſolis conuertentibus,circulo & per ſeinuicem contingit fieri demonſtrationes , in aliis vero vt prius diximus.Accidit autem & in his eo ipſo quod monſtratur,vti ad demonſtrationem, nam c , de b, & b,de a,monſtratur,ſi acceptum ſit c,de a,dici,c, vero de a,per has monſtratur propoſitiones,quare couclusione vti mur ad demonſtrationem.In priuatiuis autem ſyllogiſmis ita monſtratur ex ſeinuicem.ſit b,quidem omni c , ineſſe, a,vero nulli b,concluſio ꝙ á,nulli c.Si igitur rurſus oportet concludere ꝙ a,nulli b,quod dudum accepit,erit a, nul li c,c,vero omni b,ſic enim propoſitio econuerſo . ſi vero ꝙ b,ipſi c,oportet concludere,non amplius ſimil ter conuertendum eſt a,b,nanque eadem propoſitio eſt b,nulli a, & a,nulli b,ineſſe,ſed accipiendum cui a,nulli ineſt b,omni ineſſe,ſit enim a,nulli a,c,ineſſe,quod erat concluſio,cui autem a,nulli,acceptum ſit b,omni ineſſe,neceſſe igitur b, omni c,ineſſe.quare cum tria ſint,vnumquodque concluſio factum eſt,& circulo demonſtrare , hoc eſt concluſionem accipientem & econuerſo alteram propoſitionem, reliquã ratiocinari.In ſyllogiſmis vero,qui in parte , vniuerſalem quidem propoſitionem non eſt demonſtrare per altera,eã vero quæ ſecundum partem erit.ꝙ igitur non eſt demonſtrare vniuerſalem,manifeſtum,vniuerſale nanque mon-

ſtratur per vniuerſalia, concluſio autem non eſt vniuerſalis oportet autem ex concluſione monſtrare & altera propoſitione. Amplius omnino neq; fit ſyllogiſm⁹ cōuerſa propoſitione, in parte enim ambæ fiunt propoſitiones, eā vero quæ eſt in parte eſt. ſit enim monſtratum a, de aliquo c, per b. ſi igitur acceptum fuerit, b, omni a, & concluſio maneat b, alicui c, inerit, fit enim prima figura, & eſt a, mediū. Si autem ſit priuatiuus ſyllogiſmus, vniuerſalem quidem propoſitionem non eſt monſtrare. ob id quod & prius dictum eſt, eam vero quæ eſt in parte, eſt, ſi itidem conuerſa fuerit, a, b, quemadmodum & in vniuerſalibus, non eſt, per aſſumptionem autem eſt vt cui a, alicui non ineſt, b, alicui ineſſe aliter enim non fit ſylľs eo q̃ ꝓpoſitio quæ in parte eſt negatiua. In ſecunda autem figura, affirmatiuum quidē non eſt monſtrare per hunc modum, priuatiuum vero eſt, prædicatiuum igitur non monſtratur, eo q̃ ambæ propoſitiones non ſunt affirmatiuæ, concluſio autem eſt priuatiua, ſed prædicatiuum ex ambabus monſtrabatur affirmatiuis. Priuatiuum vero ſic monſtratur inſit a, omni b, nulli autē c, concluſio b, nulli c. Si igitur acceptum fuerit b, omni a, ineē, neceſſe eſt, a, nulli c, ineē, fit.n. ſecūda figura mediū b. Si autem a, b, priuatiuum acceptum fuit, alterū vero prædicatiuum, prima erit figura, nam c, quidem omni a, b, autem nulli c, quare b, nulli a, neque igitur b, ipſi a, medium c. Per concluſionem igitur & vnam propoſitionem non fit ſyllogiſmus, accepta autem altera erit. Si vero non vniuerſalis ſyllogiſmus ſit in toto quidem propoſitio non demonſtratur ob eandem cauſam, quam diximus & prius, quæ autem eſt in parte monſtratur quando ſit vniuerſale prædicatiuum. inſit enim a, omni b, c, vero non omni concluſio b, c, * ſi itaque acceptum fuerit b, omni, a, c, autem non omni a, alicui c, non in eſt, medium b. Quod ſi eſt vniuerſalis priuatiua non demonſtrabitur a, c, propoſitio, conuerſo a, b, accidit enim aut vtraſque, aut alteram propoſitionem fieri negatiuam. quare non erit ſyllogiſmus ſed conſimiliter monſtrabitur, quemadmodum & in vni-

Figura. 2.

a. l. cōcluſio ali. ui c, b, non ineſſe.

uerſalibus, ſi acceptũ fuerit cui b, alicui nõ ineſt alicui ineſſe.

Figura. 3 In tertia aũt figura, quando ambæ quidẽ propoſitiones vniuerſaliter acceptæ fuerint, non contingit mõſtrare per ſe inuicem, vniuerſale nanque monſtratur per vniuerſalia, concluſio autem quæ in hac ſemper eſt ſecundũ partẽ. quare manifeſtum ꝙ omnino non cõtingit monſtrare per hãc figuram vniuerſalem propoſitionẽ. Quod ſi hæc vniuerſaliter ſit, illa vero in parte, aliquando quidẽ erit, quandoque autem non erit: cũ igitur vtræque prædicatiuæ acceptæ fuerint, & vniuerſale fiat ad minus extremũ, erit, cũ vero ad alterũ non erit. inſit enim a, omni c, ipſum aũt b, alicui concluſio a, b. Si ergo acceptum fuerit c, omni a, ineſſe conuerſa uniuerſali & a, b, ꝙ erat concluſio, c, quidem oſtenſum eſt alicui b, ineſſe, b, vero alicui c, non eſt mõſtratum, atqui neceſſe eſt, ſi c, alicui b, & b, alicui c, ineſſe, ſed non eſt idẽ hoc illi, & illud huic ineſſe, ſed aſſumendum ſi hoc alicui illi & alterũ alicui huic, hoc aũt accepto nõ amplius fit ex concluſione & altera propoſitione ſyllogiſmus, ſi vero b, omni c, a, aũt alicui c, erit demonſtrare a, c, quando acceptum fuerit c, quidẽ omni b, ineſſe a, aũt alicui, ſi enim c, omni b, a, aũt alicui b, neceſſe eſt a, alicui c. ineſſe mediũ b. Et quãdo ſit hæc quidem prædicatiua, illa vero priuatiua, quæ autem prædicatiua vniuerſalis monſtrabitur altera, inſit enim b, omni c, ipſum uero a, alicui non inſit concluſio quód a, alicui b, non ineſt. Si igitur aſſumptum fuerit c, omni b, ineſſe, erat autem & a, non omni b, neceſſe eſt a, alicui c, non ineſſe medium b. quando autem priuatiua fiat vniuerſalis, nõ mõſtratur altera, niſi queadmodũ in prioribus, ſi acceptũ fuerit, cui hoc alicui nõ ineſt, alterum alicui ineſſe vt ſi a, quidẽ nulli c, ipſum vero b, alicui, cõcluſio ꝙ a, alicui b, nõ ineſt. ſi igitur acceptũ fuerit, cui a, alicui nõ ineſt c, alicui ineſſe. neceſſe eſt, c, alicui b, ineſſe, aliter aũt non eſt conuertentẽ vniuerſalẽ propoſitionẽ monſtrare alterã, nullo enim modo erit ſyllogiſmus. Manifeſtũ itaq; ꝙ in prima quidẽ figura, mõſtratio per ſeinuicẽ & per tertiã & per primã efficitur figurã, cũ enim prædicatiua eſt cõcluſio per pri

mã,cũ aũt priuatiua per vltimã,accipitur enitn cui hoc nulli,alterã omni inesse.In media aũt cũ syllogismus quidẽ vniuersalis fit & per ipsam & per primã figurã,cũ vero in parte & per ipsum & per vltimã.In tertia aũt p ipsam oẽs.Manifestũ aũt & ꝙ in tertia & media,qui non per ipsas fiũt syllogismi aut nõ sunt ẜm circularẽ monstrationẽ,aut imperfecti. Conuertere aũt est transponentẽ conclusionẽ facere syllogismũ,ꝙ aut extremũ medio non inerit, aut hoc, vltimo,necesse enim conclusione cõuersa & altera propositione manẽte,interimi reliquã,si enim erit,& cõclusio erit. Differt aũt oppositæ aut contrariæ conuertere conclusionẽ non enim idẽ efficitur syllogismus,quum vtroq; modo cõuertitur,sed hoc per sequentia manifestũ erit, Dico aũt opponi,omni non omni,& alicui nulli, cõtrariæ vero omni nulli & alicui nõ alicui inesse,sit nãq; monstratũ a, de omni c,per mediũ b,si itaq; a,acceptum fuerit nulli c,inesse, ipsi vero b,omni,nulli c,inerit b.& si a,quidẽ nulli c,b,aũt omni c,a,non omni b,& non omnino nulli,non enim mõstrabatur vniuersale per vltimã figurã, omnino vero non est vniuersaliter destruere per conuersionẽ propositionẽ, quæ est ad maius extremum,semper enim tollitur per tertiam figuram,necesse nanq; ad vltimum extremum ambas accipere propositiones.Et si priuatiuus syllogismus sit consimiliter,fit enim ostensum a,nulli,c,inexistens,per b, igitur si acceptum fuerit a,inesse omni c,ipsi vero b,nulli b, inerit nulli c,& si a,& b,omni c,a,alicui b,sed nnlli inerit. Quod si oppositæ ꝯuersa fuerit cõclusio:& syllogismi oppositi, & nõ vniuersalis erunt,nãq; fit altera ꝓpositio*in parte,quare & cõclusio erit ẜm partẽ.sit enim prædicatiuus syllogismus,& conuertatur sic,igitur si a,nõ omni c,omni aũt b, ipsum,b,nõ omni c,& si a,quidẽ nõ omni c,ipsum vero b, omni a,nõ omni b,Cõsimiliter aũt & si priuatiuus syllogismus,si enim a,alicui c,inest,ipsi vero b,nulli,b,alicui c, nõ inerit, non simpliciter nulli, & si a, alicui c, b, vero omni quemadmodum in principio acceptum est a,alicui b,inerit. Cæterum in syllogismus, qui in parte quando oppositæ

De conuersione q i syllis

*a.l.si vlis ꝓpositio

quidem conuertatur conclusio tolluntur ambæ propositio nes:quando autem contrariæ, neutra : non enim amplius accidit tollere,quemadmodum in vniuersalibus deficiente conclusione secundum conuersionem, sed neque omnino tollere,sit enim ostensum a,de aliquo c. igitur si acceptum fuerit a,nulli c,inesse,ipsum vero b,alicui,a,alicui b, nō inerit,& si a,nulli c,omni autem b,ipsum b,nulli c,quare tolluntur vtræque.Quod si contrariæ conuertantur neutra,si enim a,alicui c,non inest,ipsi vero b,omni b,alicui c, non inerit,sed nondum tollitur,quod a principio cōtingit nāq; alicui inesse & alicui non inesse,sed ipsius a,b,vniuersalis, nihil omnino fit syllogismus,si enim a,non inest alicui c, b, vero alicui inest,neutra propositionum vniuersalis est,con similiter autem & si priuatiuus syllogismus,si enim accipietur a,omni c,inesse,tollentur vtræque, si vero alicui neutra,demonstratio autem eadem.

Figura.2. In secunda,autem figura propositionem quidem,quæ ad maius extremum non est interimere contrariæ, facta conuersione vtrolibet modo,nam semper erit conclusio in tertia figura, vniuersalis autem non erat in hac syllogismus,alteram vero similiter tollemus conuersioni. Dico autem similiter, si contrariæ quidem conuertitur,cōtrariæ,si vero oppositæ,oppositæ.Insit enim a,omni b,ipsi autem c,nulli, conclusio b,c. Si itaque acceptum fuerit b,omni c,inesse,& a,b,maneat,a omni c,inerit:nam fit prima figura,q; si b, omni c, a vero nulli c,a,non omni b,figura vltima.Si autem oppositæ con uersum fuerit,b,c,a,b,quidem itidem monstrabitur, a,c, vero oppositæ:si enim b,alicui c,a autem nulli c,a,alicui b, non inerit.Rursus si b,alicui c,a vero omni b,a alicui c.quare oppositus fit syllogismus. Consimiliter monstrabitur & si econuerso se habeant propositiones.Quod si syllogismus est in parte,si contrariæ conuertatur conclusio,neutra propositionum tollitur,quemadmodum neque in prima figura,si vero oppositæ,vtræque,ponatur enim a, b, quidem nulli inesse, ipsi autem c, alicui, conclusio b, c. Si itaque positum fuerit b,alicui c,inesse,& a,b, maneat, conclusio

erit,q a,alicui c,non ineſt,ſed non eſt ſublatũ, quod a prin cipio.contingit enim alicui ineſſe & non ineſſe.Rurſus ſi b, alicui c,& a,alicui c,non eſt ſyllogiſmus,neutrum enim acceptorum vniuerſale,quare non tollitur a,b.q ſi oppoſitæ conuertatur tolluntur ambæ,ſi enim b,omni c,a vero nulli b,nulli c,ipſum a,ſed erat alicui.Rurſus ſi b,omni c,a,autem alicui c,a,alicui b,eadem vero demonſtratio & ſi vniuerſale prædicatiuum. Sed in tertia figura cum cõtrariæ quidem conuertatur concluſio,neutra tollitur propoſitionum ſecundum nullum ſyllogiſmorum,cum vero oppoſitæ,ambæ & in omnibus.ſit oſtenſum a,alicui b,inexiſtens, medium autem ſit acceptum c,& ſint propoſitiones vniuerſales,igitur ſi acceptum fuerit a,alicui b,non ineſſe,b, vero omni c,non fit ſyllogiſmus a,& c.neque ſi a,b, alicui nõ inſit,c,autem omni:non erit b,& c,ſyllogiſmus.Conſimiliter autem mõſtrabitur & ſi non vniuerſales propoſitiones aut enim ambas neceſſe eſt ſecundum partem eſſe per conuerſionem,aut vniuerſale ad minus extremum fieri , verum ſic non erat ſyllogiſmus,neque in prima figura, neq; in media.Quod ſi oppoſitæ conuertantur propoſitiones,tolluntur ambæ,ſi enim a,nulli b,b,vero,omni c,a nulli c. Rurſus ſi a,nulli quidem b,ipſi vero c,omni b,nulli c,et ſi altera non vniuerſalis conſimiliter,ſi enim a,nulli b,b,vero alicui c,a,alicui c,non inerit q ſi a,b,quidem nulli , c , autem omni,nulli c,ipſum b.Similiter vero & ſi priuatiuus ſyllogiſmus,ſit enim oſtenſum a,alicui b,non inexiſtens, ſit autem prædicatiuum quidem b,c,negatiuum autem a, c , ſic enim efficiebatur ſyllogiſmus,quando igitur contrariũ acceptum fuerit concluſioni non erit ſyllogiſmus . ſi enim a, alicui b,b,vero omni c,non erat ſyllogiſmus ipſius a,& ipſius c,neque ſi a,alicui b,c,vero nulli , non erat ipſius b , & ipſius c, ſyllogiſmus , quare non tolluntur propoſitiones. quando autem oppoſitum tolluntur, ſi enim a,omni b , & b,ipſi c,a omni c,ſed nulli inerat.Rurſus.ſi a , omni b , ipſi autem c,nulli,b,nulli c.ſed omni inerat. Conſimiliter autẽ monſtratur,& ſi non vniuerſales ſunt ꝓpoſitiones,ſit enim

Figura.3.

a,c,& vniuersale & priuatiuum.alterũ aũt prædicatiuum in parte.si igitur a,omni b,b,autem alicui c,a,alicui c,cõtingit sed nulli inerat.Rursus,si a,omni b,ipsi aũt c,nulli:b nulli c. si aũt a,alicui b,& b,alicui c,non fit syll.:neq; si a, alicui b, ipsi aũt c,nulli,neq; sic.quare illo quidẽ modo tolluntur: sic aũt non tolluntur propositiones.Manifestũ est ergo per dicta quõ conuersa conclusione in vnaquaque figura fit syll. & quando contrarius propositioni & quando oppositus.& q prima quidem figura per mediam & vltimam fiũt syll. & quæ ad minus extremum semper per medium tollitur, quæ vero ad maius per vltimũ.In secũda aũt per primã & vltimã:quæ quidem ad minus extremũ semper per primã figuram,quæ autem ad maius,per vltimam . Sed in tertia per primam & per mediam,& quæ quidem ad maius semper per primã:quæ aũt ad minus,per mediam.Quid igitur est conuertere & quõ in vnaquaque figura & quis fit syll, manifestum. Syllogismus vero,qui imposibile, monstratur quidem quando cõtradictio cõclusionis posita fuerit, & assumpta sit alia propositio.fit aũt in omnibus figuris.simile nanq; est conuersioni:verũtamen q differt intantũ,quoniam conuertitur quidem facto syllogismo.& impositis ambabus propositionibus:deducitur vero ad imposibile non præconfesso prius opposito,sed manifesto existẽte, quoniã verũ.Termini aũt similiter se habebunt in ambobus,& eadem amborum acceptio vt si a, inest omni b:medium aũt c.Si fuerit suppositum a,aut non omni aut nulli b, inesse: c,vero omni, quod erat verum : necesse est c, aut nulli, aut non omni b,inesse,hoc aũt imposibile, quare falsum quod suppositum est.verum igitur oppositum. Cõsimiliter vero & in aliis figuris quæcũq; enim cõuersionem suscipiũt & syllogismum per imposibile:alia itaq; problemáta omnia per imposibile mõstrantur in omnibus figuris. Vniuersale autem prædicatiuum in media quidem & tertia monstratur, in prima vero non monstratur:supponatur nanq; a,non omni b,aut nulli inesse,& accipiatur alia propositio vtrolibet modo.siue c,inesse omni a,siue b,omni d, sic, n,

a.s.nulli c.positũ aũt erat alicui.

De deductione ad impos.

esse posset prima figura: si igitur suppositum est a, inesse nō omni b, non syllogismus quomodolibet accepta propositione: si autem nulli quando b, d, assumpta fuerit, syllogismus quidem erit falsi: sed propositum non mõstratur: si.n.a nulli b, b, vero omni d, a, nulli d. hoc vero impossibile: falsum itaque a, inesse nulli b. Sed non, si nulli falsum omni verum. Quod si c, a, accepta fuerit, non fit syllogismus neque quando suppositum sit a, inesse non omni b. quare manifestum ꝙ omni inesse non monstratur in prima figura. per impossibile, alicui vero & nulli & non omni monstratur. supponatur enim a, nulli b, inesse: b, autem acceptum sit omni aut alicui c. igitur necesse est a, nulli aut non omni c, inesse: sed hoc impossibile, sit enim verum & manifestũ, ꝙ a, inest omni c. quare si hoc falsum, necesse est a, alicui b, inesse. Quod si ad a, sumpta fuerit altera propositio non erit syll's, neque quando contrariũ conclusioni suppositum fuerit, vt alicui nō inesse: planum igitur ꝙ oppositum supponendum. Rursus supponatur a, alicui b, inesse: acceptum autem sit c, omni, a, necesse itaque c, alicui b, inesse. hoc autem sit impossibile: quare falsum quod suppositum est: si vero sic, verum nulli inesse. Consimiliter autem & priuatium sumptum fuerit c, a. *Sed si propositio, quæ est ad b, accepta fuit, nō erit syllogismus: si autem contrarium suppositum fuerit, syllogismus quidem erit & impossibile: sed non monstratur suppositum: supponatur enim a, omni b, & c, accipiatur omni a. igitur necesse est c, omni b, inesse: hoc autem impossibile quare falsum a, inesse omni b. verum nondum vtique necessarium, si non omni, nulli inesse. Cõsimiliter autẽ & si ad b, accepta fuerit altera propositio, syllogismus quidem erit & impossibile: sed non tollitur suppositio, quare oppositum supponendum. Vt autem monstremus a, inesse non omni b, supponendum omni inesse, si enim a, omni b, & c, omni a, c, omni b, quare si hoc impossibile, falsum, quod suppositum est. Consimiliter autem & si ad b, accepta fuit altera propositio: & si priuatiuum erat c, a, consimiliter: sic etenim fit syllogismus. Si vero ad b, sit priuatiuũ,

a.l fuerit, c, a, maior n. erit sic.

nihil monstratur. Quod si non omni, sed alicui inesse suppositum fuerit, non monstratur quoniam non omni, sed quoniam nulli, si enim a, alicui b, c, vero omni a, c, alicui b, inerit, si igitur hoc imposibile, falsum est a, alicui b, inesse quare verum, nulli: hoc autem monstrato tollitur ipsum verũ a, enim alicui quidem b, inerat; alicui autem nõ inerat. Amplius non accidit imposibile iuxta hypothesim, esset enim vtique falsa: siquidem ex veris non est falsum ratiocinari, nunc autem est vera: inest nanque a, alicui b: quare non supponendum alicui inesse, sed omni. Consimiliter vero & si monstraremus a, alicui b, non inexistens, si enim idem alicui non inesse & omni inesse: eadem vtrorumque demõstratio. Manifestum ergo quod non contrarium, sed oppositũ supponendum in omnibus syllogismis: nanq; sic necessariũ erit & dignitas probabilis, si enim de omni affirmatio aut negatio, cum monstratum fuerit ꝙ nõ negatio, necesse est affirmationem verificari. Rursus si non ponit affirmationẽ verificari probabile est existimare negationem, cõtrarium autem neutro modo conuenit existimare: neque enim necessarium si nulli falsum, omni verum esse, neque probabile vt si alterum falsum, ꝙ alterum verum. Planũ igitur quod in prima figura alia quidem problemata omnia monstrantur per imposibile, vniuersale autem affirmatiuũ non monstratur. In media vero atque vltima, & hoc monstratur
Figura. 2 ponatur enim a, non omni b, inesse: acceptum autem sit a, omni c, inesse: igitur si non omni b: c, vero omni c, nõ omni b: sed hoc imposibile: sit enim manifestum quod c, inest omni b, quare falsum, quod supponitur, verum itaque omni inesse. Si autem contrarium suppositum fuerit, syllogismus quidem erit & imposibile, non tamen mõstratur propositum, si enim a, nulli b: ipsi vero c, omni, c, nulli b: sed hoc imposibile, quare falsum nulli inesse, cæterum non si hoc falsum, omni verum. quando autem a, inest alicui b, supponatur a, nulli b, inesse: c, autem omni insit. necesse igitur c, nulli b: quare si hoc imposibile, necesse est a, alicui b, inesse ꝙ si fuerit suppositum alicui non inesse, eadem erunt, quæ

& in prima figura. Rursus subiiciatur a, alicui b, inesse: ipsi vero c, nulli insit: necesse itaq; c, alicui b, non inesse, sed omni inerat: quare falsum quod est suppositum. a, igitur nulli b, inerit. Quoniā autē a, non omni b, supponatur oī inesse: ipsi vero c, nulli: necesse igitur c, nulli b, inesse: hoc autē impossibile, quare verum non omni inesse. Planū igitur q͞ oēs syll'i fiunt per mediam figuram. Consimiliter autem & per vltimam: ponatur enim a, alicui b, non inesse: ipsum vero c, omni a: igitur alicui c, non inest: si igitur hoc impossibile, falsum alicui non inesse: quare verum omni. Si vero suppositum fuerit nulli inesse, syll's quidem erit & impossibile: non autem monstratur ꝓpositum: nam si contrariū suppositum fuerit, eadem erunt, quæ & in prioribus: sed ad alicui inesse, accipienda est hæc suppō: si.n. a, nulli b: c, vero alicui b, a. non omni c, si igitur hoc falsum, verum a, alicui b, inesse. Quando autem a, inest nulli b, supponatur alicui inesse, accipiatur autem & c, omni b, inexistens: igitur necesse est ipsum a, inesse alicui c: sed nulli inerat: quare falsum a, inesse alicui b. Si vero suppositum fuerit a, inexistens oī b, nō mōstratur ꝓpositum, sed ad non omni inesse, hæc accipienda est suppō, si.n. a, oī b, & c, alicui b, a, inest alicui c, sed hoc nō erat, quare falsum omni inesse, si autem ita, verum non oī, q͞ si fuerit suppositum alicui ineē, eadem erunt, quæ & in p̄dictis. Manifestum igitur q͞ in omnibus syll'is per impossibile oppositum supponendum: planum & q͞ in media figura monstraf quodāmodo affirmatiuū, & in vltima uI'e. Differt autem demonstratio ad impossibile ad ostensiua, eo, q͞ ponit, quod vult tollere, deducens ad confessum falsum, ostensiua vero incipit ex confessis pōnibus veris. Accipiunt itaque ambæ duas ꝓpōnes confessas, sed illa quidem ex qb⁹ est syll's, hæc vero vnam quidem harum, vnā autē contradictionem conclusionis, & illic quidem non est necesse conclusionem notam eē, neq; p̄accipere, q͞ est, aut non, hic vero necesse q͞ est, differt autem nihil affirmatiuam aut negatiuā esse conclusionem, sed similiter se habet in vtrisq;. Omne vero quod ostensiue concluditur & per impossibile mōstra

Figura.

Dīa īter ostēsiuam monstratiōnē & deducētē ad ipoēe.

Quod oẽ per ipoſe mõſtratũ & oñſiue mõſtrarĩ põt & ecõuerſo

bitur.& quod per impoſsibile,oſtenſiue,per eoſdem termi nos, quando quidem enim ſylls in prima efficiatur figura, verum erit, in media aut vltima, priuatiuũ quidem in media prædicatiuum autem in vltima. Cum vero in media ſyl logiſmus,quod verum in prima & in omnibus problemati bus,quando autem in vltima ſylls, quod verum in prima & media, affirmatiua quidem in prima priuatiua vero in media.

Figura.1.

Sit.n.oſtenſum a,nulli aut non omni b, per primam figuram,igitur ſuppoſitio quidem erat a, ineſſe alicui b,c,vero accipiebatur a,quidem omni ineſſe,b, autem nul li,nam ſic efficiebatur ſylls & impoſsibile,hoc autem media figura,ſi c,a,quidem omni,b, vero nulli ineſt. & manifeſtũ ex his, q̃ nulli b,ineſt a. Conſimiliter autem & ſi non omni monſtratum eſt inexiſtens, ſuppoſitio nanque eſt omni b, a,ineſſe:c,vero accipiebatur a, quidem omni: b, uero non omni:& ſi priuatiuum acciperetur,c,a,conſimiliter:ſic.n.ef ficitur media figura.Rurſus monſtratum ſit a, inexiſtens ali cui b: ſuppoſitio igitur nulli ineſſe:b, vero accipiebatur om ni c,ineſſe,& a,aut omni aut alicui c: ſic enim erit impoſsibile:hoc autem vltima figura:ſi a,& b, omni c, & manifeſtum ex his q̃ neceſſe eſt a,alicui b,ineſſe.Similiter autẽ & ſi b,aut a,acceptum fuerit inexiſtens alicui c.

Figura.2

Rurſus in media figura ſit oſtenſum a,omni b,inexiſtens:igitur ſuppoſitio erat a,ineſſe non omni b:eſt autem acceptum a,omni c, & c,omni b.ſic enim erit impoſsibile: hoc vero prima figu ra:ſi a,omni c,& c,omni b. Similiter autem & ſi alicui oſtẽ ſum eſt inexiſtens: ſuppoſitio nanq; erat a,ineſſe nulli b:ſed acceptum fuit a,omni c,& c,alicui b. Quod ſi priuatiuus ſit ſylls,ſuppoſitio quidem a,alicui b: acceptum vero eſt a,nul li c,& c, omni b:quare ſit prima figura. & ſi non v̄lis ſylls: ſed a,alicui b,monſtratum eſt non ineſſe conſimiliter: nam ſuppoſitio a, ineſſe omni b, acceptum vero eſt a, nulli c,& c, alicui b, ſic enim prima figura.

Figura.3.

Rurſus in tertia figura oſtenſum ſit a,omni b,ineſſe,igitur ſuppoſitio erat a,ineſſe non omni b,acceptum autem eſt c,omni b,& a,omni c,ſic enim erit impoſsibile,hoc vero prima figura. Similiter.aũt

& si in aliquo demonstratio, suppositio nanque a, inesse nulli b, acceptum autem est c, alicui b, & a, omni c. Si vero priuatiuus syll's, suppositio quidem a, alicui b, inesse acceptum est autem c, a, quidem nulli, b, uero omni, hoc autem media figura. Similiter autem & si non vl'is demonstratio, supposi tio enim erit a, inesse omni b: acceptum vero fuit c, a, quidē nulli: b, autem alicui: hoc vero media figura. Manifestum ergo ꝙ per eosdem terminos, & ostensiue est mōstrare vnūquodque problematum, & per impossibile.* Consimiliter autem erit & ostensiuis existentibus syll'is ad impossibile deducere in terminis: acceptis quando propositio opposita conclusioni accepta fuerit: fiunt enim iidem syll'i iis, qui per conuersionem: quare statim habemus & figuras, per quas vnumquodque erit. manifestum igitur ꝙ vnumquodque problema monstratur ambobus modis & per impossibile & ostensiue: & non contingit alterum separari ab altero.* In quali autem figura est ex oppositis propositionibus ratiocinari, & in quali non est, ita erit manifestum. Dico autē oppositas eē propōnes ſm dictionē quidē quatuor. vt oī ei, qđ ē nulli, & oī ei, qđ ē non oī, & alicui ei, qđ est nulli, & alicui ei, quod est non alicui: ſm autem veritatem, tres: alicui enim ei, quod est non alicui ſm dictionē solū opponitur.* Harum vero contrarias quidem, quæ vl'r, oī ei, quod est nulli, inesse: vt omnem sciam esse studiosam, ei quod est nullā esse studiosam: alias aūt oppositas. In prima igitur figura nō est ex oppositis ꝓpōnibus syll's, neq; affirmatiuus, neq; negatiuus, affirmatiuus quidem, qm̄ ambas oportet affirmatiuas esse ꝓpōnes, oppositæ vero affirmatio & negatio. Priuatiuus autem, quoniam oppositæ quidem idem de eodem prædicant & negant, medium vero, quod in prima, non dicitur de ambobus, sed ab illo aliud quidē negatur, ipsum autem de alio prædicatur, verum hæ non opponuntur. In media autem figura & ex oppositis & ex contrariis contingit fieri syllogismum. Sit ēn m bonum quidē in quo a, sciā uero in quo b, & c, si itaq; sciam omnem studiosam accepit & nullam a, b, omni inest, & c, nulli, quare b, nulli c, nulla

a.l.nō habet (& ꝑ impoſe.)

a.l.nō habet (ab altero.)

De eoqđ ē ex oppositis ratiocinari.

a.l. opponit' secundū ueritatē ſt nō.

Figura.1.

Figura 2

igitur ſcientia, ſcia eſt. Siĺr autem & ſi oēm accipiens ſtudioſam, medicinam non ſtudioſam accepit, nanq; ipſum a, oī b, ipſi vero c, nulli, quare quædam ſcia non erit ſcia, & ſi ipſum a, c, quidem omni, b, autem nulli, eſt vero b, quidem ſcientia, c, autem medicina, ſed a, ſuſpicio, *cū enim accepe rit nullam ſciam ſuſpicionem, accepit aliquā ſciam eē ſuſpicionem. Differt autem ab eo, qui pridem, eo q terminis cō uertitur, prius enim ad b, nunc autem ad c, affirmatiuum, & ſi altera ꝓpō non ſit vĺr, conſiĺr. ſemper. n. medium eſt, quod ab altero quidem negatiue dicitur, de altero aūt affirmatiue, quare contingit oppoſita concludi, non autē ſemp, neq; oīno, ſed ſi ita ſe habeant, quæ ſunt ſub medio, vt aut eadem ſint, aut totum ad partem, aliter autē impoſſe, neq; enim erunt vllo modo ꝓpōnes neq; contrariæ neq; oppoſitæ.

a.1. opic. ὑπόληψις.

Figura. 3 Sed in tertia figura affirmatiuus qdem ſylls nunquā erit ex oppoſitis ꝓpōnibus, ob dictā cām & in prima figura, negatiuus vero erit & vĺr & non vĺr terminis exiſtentibus. Sit. n. ſcia in quo b, & c, medicina autē in quo a, ſi itaq; acceperit omnem medicinam ſciam, & nullā medicinā ſciētiam, b, omni a, ſumpſit &, c, nulli, quare erit aliqua ſciētia non ſcientia. Similiter autem & ſi non vĺr accepta fuerit a, b, ꝓpō, ſi. n. eſt aliqua medicina ſcientia, & rurſus nulla medicina ſcia, accidit ſciam aliquam non eſſe ſciam, Sunt autē cū termini vĺr accipiunt ꝓpōnes contrariæ, cū vero alter in parte, oppoſitæ. Oportet autē exiſtimare, q contingit qdē ſic oppoſita accipere, quēadmodū diximus, oēm ſciam ſtudioſam eſſe, & rurſus nullam aut aliquā non ſtudioſam, qd non conſueuit latere. Eſt autem per alias interrogationes ratiocinari alterum: aut quemadmodū in topicis dictū eſt, accipere. Quoniam vero affirmationū oppoſitiones ſunt tres, ſex modis contingit oppoſita accipere, aut oī & nulli, aut omni & non omni, aut alicui & nulli, & hoc conuertere in terminis, vt a, omni b, ipſi vero c, nulli, aut c, omni b, autē nulli, aut huic quidem omni, illi vero non oī, & rurſus hoc conuertere ſm terminos. Similiter autem & in tertia figura, quare manifeſtum, & quot modis & in qualibus figuris

8. topic. in princ.

contingit per oppositas ꝓpōnes fieri syllm. Sed & manifestum ꝙ ex falsis quidem est verum ratiocinari, quemadmodum dictum est prius, ex oppositis autem non est, semp.n. syllogismus fit contrarius rei (vt si est bonum non esse bonum, aut si animal non animal) eo ꝙ ex contradictione est syllogismus, & termini subiecti aut iidem sunt, aut hic quidem totum, ille vero pars. Planum autem & ꝙ in paralogismis, nil prohibet fieri suppōnis contradictionem. vt si est impar non esse impar, ex oppositis nanque ꝓpōnibus, contrarius erat syllogismus. Si itaque tales acceperit, erit suppositionis contradictio. Oportet autem existimare, ꝙ ita quidē non erit contraria concludere ex vno syllogismo (vt sit cōclusio, non existens bonum bonū, aut aliud quid tale) nisi statim propositio talis accepta fuerit, vt animal album esse & non album, hominem vero animal, sed aut contradictionem oportet assumere, vt ꝙ omnis scīa suspicio & nō suspicio, postea accipere ꝙ medicina scientia quidē est, nulla aūt suspicio, quemadmodum elenchi fiunt, aut ex duobus syllogismis, quare esse quidem contraria secundum veritatem, quæ sumpta sunt non est alio modo q̃ hoc, veluti prius dictum fuit. In principio autem petere & accipere est quidem vt in genere sumere in eo, quod non est demonstrare ꝓpositum, hoc autem accidit multifariam, nam & si omnino non ratiocinatur, & si per ignotiora aut similiter ignota, & si per posteriora prius, demonstratio nanque & ex credibilioribus & prioribus est, horum igitur nihil est peti, qđ in principio, sed quoniam nonnulla quidem per seipsa apta nata sunt cognosci, quædam vero per alia, principia enim per seipsa, quæ autem sub principia per alia, quando non ꝑ seipsum cognoscibile, conetur aliquis per seipsum monstrare, tunc petit quod ex principio. Hoc autem est quidem sic facere, vt statim postulet quod ꝓpositum est, contingit vero & in alia transeuntes apta nata per illud monstrari, per hæc demonstrare, quod ex principio, veluti si a, monstraret per b, b, autem per c, c, autem natum esset mōstrari per a,

De eo, ꝙ ē peti in principio

accidit enim ita ratiocinantes ipſum a, per ipſum monſtrare, quod faciunt, quæ coalternas putant ſcribere, latent .n. ipſi ſeipſos talia accipientes, quæ non eſt poſsibile monſtrare non exiſtentib⁹ coalternis, quare accidit ita ratiocinantib⁹, vnumquodq; eſſe dicere. ſi eſt vnumquodque, ſed ita omne erit per ſeipſum cognoſcibile, quod impoſsibile. Si igiẗ obſcuro exiſtente ꝙ a, ineſt ipſi c, ſimiliter autem & ꝙ ipſi b, peteretur a, ineſſe ipſi b, nondum clarum, ſi quod in principio petitur, ſed planum, ꝙ non demonſtrat. non enim eſt principium demonſtrationis, quod ſimiliter obſcurum. ſi tamen b, ad c, ita ſe habet, ut idem ſint, aut videlicet. conuertuntur, aut ineſt alterum alteri, petitur quod in principio, monſtrare enim poſſet per illa, quod a, ineſt ipſi b, ſi conuertuntur: nunc autem hoc ꝓhibet, ſed non modus: ſi vero hoc faceret: quod dictum eſt, faceret vtique & conuerteret per tria. Similiter autem & ſi acciperet b, ipſi c, ineſſe itidem obſcurum exiſtens: & ſi a, ipſi c, nondum quod a principio petit: ſed non demonſtrat. Si vero idem ſint a, & b: aut eo, ꝙ cõuertuntur aut eo, quod ex b, ſequitur a, quod a principio eſt petit, ob eandem cauſam. quid enim põt, quod ex principio, dictum nobis eſt: ꝙ per ſe ipſum monſtrare; quod non per ſeipſum manifeſtum. ſi igitur eſt in principio peti per ſeipſum monſtrare, quod non per ſeipſum manifeſtum: hoc autem eſt non monſtrare. quando cũ ſimiliter obſcura ſint id, ꝙ monſtratur: & id per quod monſtrat, aut eo, ꝙ eadem eidem, aut eo, *ꝙ idem eiſdem ineſt, accipiat. In media quidem figura & tertia vtroque modo contingere poſſet peti, quod in principio, in prædicatiuo autem ſyllogiſmo & in tertia & prima: quando autem negatiuæ cum eadem ab eodem & non ſimiliter ambæ propoſitiones. Conſimiliter vero & in media, propterea, ꝙ termini non conuertuntur ſecundum negatiuos ſyllogiſmos. Eſt autem in principio petere in demonſtrationibus quidem quæ ſecundum veritatẽ ſic ſe habent, in dialecticis vero quæ ſecundum opinionem.

a. l. eidẽ altamẽ, an aut eo

De eo, ꝙ eſt nõ ꝑꝑ hoc.

Non propter hoc autem accidere falſum: quod plerũq; in rationibus conſueuimus dicere. Primum quidem eſt in

syllogismis ad impossibile: quando ad contradictionem sit huius: quod monstrabatur ea, quæ est ad impossibile. Neque enim qui non contradixit, dicet quod est non penes hoc: sed ꝗ falsum aliquid positum fuit eorum, quæ prius neque in ea quæ monstrat: non enim ponit, quod contradicit. Amplius autem quando sublatum fuerit aliquid ostensiue per a, b, c, non est dicere, quod non penes positum factus est syllogismus: nanque non penes hoc fieri tunc dicimus, quando sub lato hoc, nihil minus concludatur syllogismus: quod non est in ostensiuis: sublata enim positione neque ad hanc erit syllogismus. Manifestum igitur ꝗ in iis, quæ ad impossibile dicitur non penes hoc: & quando ita se habeat ad impossibile, suppositio, quæ a principio: vt & existente & non existente hac nihil minus accidat impossibile. Qui igitur manifestissimus est eius, quod est non propter positionem esse falsum: quando a suppositione inconiunctus sit a mediis ad impossibile syllogismus: quod dictum est & in topicis: non causam enim ut causam ponere, hoc est. vt si volens monstrare quod diameter est incommensurabilis, argueret Zenonis rationem, ꝗ non est moueri, & in hoc deduceret impossibile: nullo nanque modo nullibi continuum est falsum dictioni quæ a principio. Alius autem modus si continuum sit impossibile suppositioni, non tamen propter illam accidat: hoc enim contingit fieri & sursum & deorsum accipienti continuum: vt si a, ponatur ipsi b, inesse: b, autem ipsi c: c, vero ipsi d: hoc autem sit falsum b, inesse ipsi d: nanque si ablato a, nihil minus inesset b, ipsi c, & c, ipsi d, non esset vtique falsum propter suppositionem, quæ a principio aut rursus si quispiam sursum acciperet continuum: vt si a, ipsi b: e, vero ipsi a, & f, ipsi e, falsum esse posset f, inesse ipsi a: nanque & sic nihil minus esse posset impossibile, sublata suppositione, quæ a principio. Sed oportet ad terminos, qui a principio coaptare impossibile: sic enim erit propter suppositionem: vt deorsum accipienti continuum ad prædicatum

Idē lib. elēchorū

terminorum, nam si impossibile a, ipsi d, inesse, ablato a, nõ amplius erit falsum. Sursum vero de q̃ pdicatur, si.n. nõ accidit f, inesse ipsi, b, ablato b, nõ amplius erit impossibile. Similiter aũt & priuatiuis existentibus syllogismis. Manifestũ igitur ꝙ impossibili non existenti ad terminos, qui a principio, non accidit falsum propter positionem. Aut neque ita semper propter suppositionem erit falsum, nãq; & si positum fuerit a, inesse non ipsi b, sed ipsi k, k, vero ipsi c, & hoc ipsi d, & sic manet impossibile. Similiter autem & sursum accipienti terminos. Quare quoniam & existenti & non existenti hoc accidit impossibile, non esset vtique propter positionem. aut hoc, quod est, non existenti hoc, nihil minus fieri falsum, non ita accipiendum, vt cum aliud ponitur, accidat falsum, sed quando ablato hoc per reliquas propositiones idem concludatur impossibile, quoniam idem vtique falsum per plures suppositiones accidere, nihil fortasse incõueniens. veluti coalternas concidere, & si maior est extrinsecus intrinseco, & si triãgulus haberet plẽs rectos duobus.

De falsa orone. Falsa autem oratio efficitur penes primum falsum, aut enim ex duabus propositionibus, aut ex pluribus omnis est syllogism⁹. Si igitur ex duabus, harum alteram, vel & ambas necesse est falsas esse, ex veris enim non erat falsus syllogismus. ꝙ si ex pluribus, vt c, per a, b, hoc autem per d, e, f, h, ex his aliquid superiorũ falsum erit, & oratio penes hoc, nãq; a, & b, per illa concluduntur, quare penes illorum aliquid accidit conclusio & falsum. Ad hoc autem ꝙ nõ fiat ratiocinium, obseruandum quando sine conclusionibus rationem interrogat, ne his propositionibus idem detur, quoniã scimus ꝙ sine medio non efficitur syllogismus, medium vero est, quod pluries dicitur, qualiter autem oportet ad vnã quãq; conclusionem medium obseruare manifestum ex eo ꝙ scimus, quale in vnaquaque figura monstratur. hoc autẽ nos non latebit eo, quod scimus, quomodo præstamus orationem. Oportet autem quod custodire præcipimus respõdentes, ipsos arguentes conari latere. Hoc autem erit primum quidem si conclusiones nõ præratiocinentur, sed ac-

De eo ꝙ ẽ nõ rõcinari.

ceptis necessariis sint obscuræ. Amplius vero si propinqua non interrogat, sed quã maxime immediata, vt si sit opus concludere a, d, e, f, media b, c, d, e, oportet itaque interrogare si a, ipsi b, & rursus nõ si b, ipsi c, sed si d, ipsi e, & postea si b, ipsi c, & sic reliqua. & si per vnum medium fiat syllogismus. a medio incipere. maxime enim sic latere posset respõdentem. Quoniam autem habemus quando & quo modo se habentibus terminis fit syllogismus, manifestum & quando erit & quando non erit redargutio, cum enim omnes responsiones conceduntur aut vicissim ponuntur, vt hæc quidem negatiua, illa vero affirmatiua, accidit fieri redargutionem, erat enim syllogismus, & ita & illo modo se habentibus terminis, quare si quod ponitur contrarium conclusioni, necesse est fieri redargutionem. redargutio nanq; contradictionis syllogismus. quod si nihil concederetur, impossibile fieri redargutionem, nõ enim erat syllogismus omnibus terminis priuatiuis existentibus, quare neque redargutio, si enim redargutio necesse syllogismum esse, syllogismo autem existente, non necesse est redargutionem esse. Similiter vero & si nihil poneretur secundum responsionem in toto, eadem nãq; erit determinatio redargutionis & syllogismi. De redargutione.

Accidit autem aliquando (quemadmodum in terminorum positione decipimur) & secundum suspicionem fieri deceptionem, quemadmodum si contingit idem pluribus primis inesse: & hoc quidem latere quempiam & existimare nulli inesse, illud autem nosse. sit a, inexistens b, & c, per seipsa: & hæc omni d, similiter: si igitur existimat a, omni quidem b, inesse, & hoc ipsi d: *a, vero nulli c, & hoc omni d. Eiusdem secundum idem habebit sciẽtiã & ignorantiam. Rursus si quis deciperetur circa ea, quæ ex eadem coordinatione: vt a, inest ipsi b, hoc autem ipsi c, & c, ipsi d: suspicaret vero a, omni b, inesse: & rursus nulli c, simul enim & noscet & non suspicabitur inesse: igitur nil aliud censebit ex his, quam quod scit, hoc non suspicari: scit enim quodam modo, quod a, inest ipsi c, veluti vniuersali, quod secundũ partem: quare quod quodammodo scit hoc penitus censet

De deceptione q̃ secũdum suspitionem.

*a. ipsi d, omni.

non suspicari: quod est impossibile. Sed in prius dicto, si non medium ex eadem coordinatione, secundũ vtrũq; mediorũ ambas propositiones nõ accidit suspicari. vt a, b, quidẽ omni, c, vero nulli: hæc autem vtræque omni d. Accidit enim aut simpliciter aut ad aliquid contrariam accipi propositionem primam. si enim cui omni inest b, existimat ipsum a, inesse: b, vero ipsi d, nouit: & ꝙ ipsi d, a, nouit: quare si iterũ cui c, nulli existimat a, inesse. cui b, alicui inest: huic non existimat a, inesse. quod aũt omni existimatur cui b, rursus alicui non existimare cui b, aut simpliciter aut ad aliquid, contrarium est: sic igitur non contingit suspicari. Secũdũ vtrũque vero vnam aut ſm alterũ ambas, nihil prohibet, vt a, oĩ b, & b, ipsi d, & rursus a, nulli c. Similis. n. talis deceptio & quemadmodum decipimur circa eas, quæ in parte, veluti si a, inest omni b, b, vero omni c, a, omni c: inerit: si itaque quispiam nouit, quod a, inest omni cui b, nouit, & ꝙ cui c. sed nil prohibet ignorare c, ꝙ est, vt si a: duo recti, in quo autem b: triangulus, in quo vero c, sensibilis triangulus, suspicari nanque posset aliquis non esse c, sciens quod omnis triangulus haberet: duos rectos, quare simul nosset & ignorabit idem, nosse enim omnem triangulum, quod duobus rectis non simplex est, sed hoc quidem vniuersalem habere scientiam, illud autem singularem, sic igitur vt in vniuersali nouit c, ꝙ duo recti, in singulari autem non nouit: quare non habebit contrarias. Similiter vero & ratio: quæ in Menone: ꝙ disciplina recordatio, nullibi nanq; accidit præsciri ꝙ singulare est, sed simul cum inductione accipere scientiã. quæ ſm partẽ tanquam recognoscentes: quædã enim subito nouimus, quemadmodum ꝙ duobus rectis, si nouerimus, ꝙ triangulus. Similiter autem & in aliis. Vniuersali igitur speculamur, quæ in parte, propria vero non nouimus, quare accidit & decipi circa ipsa, verum non contrariæ, sed habere quidem vniuersalem, decipi vero ea, quæ secundum partem. Similiter autem & in prædictis. neque enim contraria deceptio, quæ secundum medium scientiæ quæ secundum syllogismum, neque quæ secundum vtrunque mediorum

Vide de hoc & primo post. in princ.

rufpicio nihil autem prohibet fcientem & q a, toti b, ineft. & rurfus hoc ipfi c, exiftimare a, nō ineffe c. vt q omnis mula fterilis, & ipfa mula, exiftimare prægnantē hanc effe, non enim fcit, q a, ipfi c, non fimul fpeculans affumptum, quod fecundum vtrunque. Quare planum q & fi hoc quidem nouit, illud vero non nouit decipietur, quod habent vniuerfales ad fcientias, quæ fm partē: nullum enim fenfibiliū extra fenfum exiftens nouimus: neque fi fentientes, fcimus, nifi vt vniuerfale & eo, quod eft habere propriam fcientiam: fed non in eo quod actu eft. Scire nanque trifariā dicitur: vel vt vniuerfali, vel vt propria, vel vt in actu: quare & decipi tot modis. nihil igitur prohibet & noffe & deceptū effe circa idem, veruntamen non contrariæ: q accidit & fecundū vtranque cognofcendi propofitionem, & non confideranti prius, fufpicans enim mulam prægnantem effe, non habet fcientiam fecundum actum: neque iterum ob fufpitionem contrariam deceptionem fcientiæ: fyllogifmus enim eft cōtraria deceptio in vniuerfali. Qui vero fufpicatur bono effe malo effe, idem fufpicabitur bono effe & malo. fit nanq bono effe, in quo a, malo autem effe in quo b. rurfus vero, bono effe, in quo c. Quoniam igitur idem fufpicabitur b, & c, & effe c, b, fufpicabitur, & rurfus b, a, effe confimiliter, q̄re & c, & a, quēadmodum. n. fi erat verū, de q̊ c, b, & de q̊ b, a, & de c, a. verum erat: ita & in ipfo fufpicari, fimiliter autem & in ipfo effe, cum enim idem fint c, & b, & rurfus b, & a, & c, ipfi a, idem erat, quare & in ipfo opinari confimiliter, ergo hoc quidem neceffarium, fi quis dabit primū, fed fortaffe illud falfum, fufpicari quēdam malo effe, bono effe nifi fecundum accidens, hoc nunquam multipliciter opinari pofsibile eft, confiderandum vero hoc melius. Quando autem extrema conuertuntur neceffe eft & medium conuerti ad vtraq, fi enim a, de c, per b, ineft. fi cōuertūtur & ipfum c, ineft omni, cui a, & b, cū a, cōuertitur, & ineft b, omni cui a, p mediū c, & c, cum b, conuertitur per mediū a, & in nō effe confimiliter, veluti fi b, ipfi c, ineft, a, vero ipfi b, nō ineft, neq a, ipfi c, inerit, fi igitur a, conuertitur cū

Nullū fenfibiliū cū extra fenfum fit fcimus.

De conuerfione.

b,& c,conuertitur cum a.sit enim b, non inexistens ipsi a, neque igitur c,nam b,inerat omni c.Et si c, conuertitur cū b,& b,conuertitur,cum a,de quo enim b,omni & c,& si c, ad a,conuertitur,& b,conuertitur,*nam cui b,c, Cui vero a,c,nō inest,& solum hoc a conclusione incipit:alia autē non similiter,vt in prædicatiuo syllogismo. Rursus si a, & b,conuertuntur,& c,& d,consimiliter,necesse autem a, vel c,omni inesse,& b,& d,sic se habebit,vt omni alterum insit,quoniam cui a,b,& cui c,d,omni autem a,vel c,& nō simul,planum q̃ & b,vel d,omni & non simul, vt si ingenitum incorruptibile,& incorruptibile ingeniū,necesse quod sit corruptibile,& corruptibile factum esse:duo enim syllogismi fiunt.Rursus,si omni a,aut b,& c,aut d, simul vero non insunt,si conuertuntur a,& c,& b,& d,conuertentur: si enim b,non inest alicui cui d,planum quod a,inest,si vero a,& c,conuertuntur enim,quare simul a,& d: hoc autē impossibile. Cum vero a toti b,& c,insit,& de nullo alio prædicetur,insit autem & b,omni c,necesse est a,& b, conuerti,quoniam enim a,de solis b,c,dicitur,prædicatur autē b,& ipsum de ipso & de c.Planum quod de quibus a,& d, dicetur omnibus,verum & de ipso a. Rursus quando a, & b,toti inest c,conuertitur autem c,cum b,necesse a,omni b,inesse,quoniam enim a,omni c,c,vero ipsi b, eo quod conuertitur,& a,omni b,inerit. Quando autem duobus existentibus,vt a,eligibilius sit*quam b,cum sint opposita & d,quam c:similiter si eligibiliora sunt a,c,quam b, d,a, eligibilius quam d.Similiter enim sequendum a, & fugiendum,b,opposita nāq; & c,ipsi d,nam & hæc opponuntur: si igitur a,ipsi d,similiter eligendum,& b,ipsi c,fugiendum vtrunque enim vtrique similiter fugiendum sequendo,quare & ambo a,c,ipsis b,d,quoniam autē magis non possunt similiter,nanque b,d,similiter erant:si vero d,quam a,eligibilius,& b,quam c,minus fugiendum:nam minus minori opponitur,eligibilius autem maius bonum,& minus malū quam minus bonum,& maius malum:& totum ergo b,d, eligibilius quam a,c,sed nunc nō est:a, igitur eligibilius quā

a,l.cōuertitur ad a

De commutata quæstiōe

De mutua oppositorū cōuersione.

a l. ut a, & b,a,eligibili⁹ sit

d,& c,itaque quam b, minus fugiendum: si ergo eligeret omnis amans secundum amorem a,sic se habere vt gratificetur,& non gratificari in quo c,aut gratificari in quo d, & non talem esse vt gratificetur in quo b,planum quod a talē esse eligibilius est quam gratificari. Amari igitur coitu eligibilius secundum amorem.amor igitur magis est amicitiæ quam ipsius coitus,quod si magis huius, & finis hoc: coire igitur aut non est penitus,aut eius quod est amari gratia: nanq; & alii affectus & artes sic. Quomodo igitur se habent termini secundum conuersiones,& eo ꝙ magis fugiēdi vel eligibiliores sint,manifestum. Quoniam autem non solum dialectici & demonstratiui syllogismi per prædictas efficiuntur figuras sed & rhetorici simpliciter quæcunque fides est:& secundum quæcunque methodum nunc vtique dicendum erit:omnia enim credimus,aut per syllogismū, aut ex inductione. Inductio igitur est,& ex inductione.syllogismus,alterum extremum medio ratiocinari per alterū veluti si ipsorum a,c,medium sit b,per c,monstrare,a,inexistēs ipsi b,sic enim facimus inductiones,vt sit a longæuū in quo autem b,bilem non habens in quo vero c,singulare longæuum,sicut homo,& equus,& mulus,a,igitur inest toti c:omne enim quod bile caret longæuum,* sed & b, bilē non habens,inest omni c. Si igitur conuertitur c, cum b,& non excedit medium,necesse est a,inesse ipsi b:monstratum nanq; fuit prius:si duo quædam eidem insint, & ad alterū ipsorum conuertatur extremum,ꝙ conuertenti & alterū prædicatorum inerit. Oportet autem intelligere c,ex omnibus singularibus compositum,inductio enim per omnia. Est autem talis syllogismus primæ & immediatæ propositiones,quorum nanque est medium per medium syllogismus,quorum vero non est per inductionem, & quodammodo opponitur inductio syllogismo,hic enim per mediū, extremum tertio monstrat,illa autem,per tertium, extremum medio:natura igitur prior,& notior per medium,syllogismus,nobis vero notior, qui per inductionem. Sed exemplum est,quando extremum medio inexistens, mon

De inductione.

a.i. oī.n. c.lōgæuū

De exemplo.

ſtratum fuerit per ſimile,tertio: oportet aũt mediũ tertio & primum ſimili,notius eſſe inexiſtens,vt ſit a, malum,b, contra cõfines bellũ inferre,in quo c,Athenieſes cõtra Thebanos,in quo aũt d,Thebanos cõtra Phocenſes. Si itaque velimus monſtrare ꝙ bellũ gerere cũ Thebanis eſt malum accipiendũ ꝙ cõtra confines bellũ gerere eſt malum huius autem fides,ex ſimilibus,vt qm̃ Thebanis quod cõtra Phocenſes.Quia igitur malum eſt,qđ cõtra cõfines,quod vero contra Thebanos, contra confines eſt planum quod contra Thebanos bellum gerere,malum:manifeſtum itaq; ꝙ b,ipſi c,& ipſi d,ineſt:ambo.n. ſunt,cõtra confines bellũ inferre,& ꝙ a,ipſi d.Thebanis enim nõ fuit vtile bellum contra Phocẽſes,ꝙ autem a,ipſi b,ineſt,per d, demõſtrabitur. Eodem autem modo,ſi per plura ſimilia fides fiat,medii ad extremum.Manifeſtum igitur ꝙ exẽplum eſt neq; vt pars ad totum,neq; vt totũ ad partẽ,ſed vt pars ad partẽ, quando ambo ſub eodẽ ſint,notũ vero alterum.Et differt ab inductione,quoniam hæc ex omnibus indiuiduis extremum monſtrabat ineſſe medio.& ad extremum non coaptabat ſyllogiſmum,illud autẽ & coaptat,& nõ ex omnibus monſtrat.

De abductione. Abductio vero eſt,cũ primũ medio inexiſtens manifeſtum ſit:vltimo aũt,medium,obſcurum quidem,ſed ſimiliter credibile,aut magis q̃ concluſio.Amplius,ſi pauca ſint media,vltimi & medii,omnino enim propinquius ſcientiæ accidit eſſe,vt ſit a,docibile,in quo b,ſciẽtia,c,iuſtitia,ꝙ igitur ſcientia docibilis,planũ,ſi aũt virtus ſciẽtia, obſcurum ſi igitur b,c,ſimiliter,aut magis credibile quam a,c, abductio eſt:eſt enim proximius ipſi ſcire,eo quod aſſumpſimus a,c,*ſcientiam prius nõ habentes.Aut rurſus,ſi pauca ſint media ipſorum b,c, nanque & ſic proximius ipſi cognoſcere,veluti ſi d,eſſet quadrari,in quo autem e. rectilineum in quo vero f, circulus, ſi ergo ipſius e, f, vnum ſolum eſſe medium hoc,quod eſt,cum lunulis æqualem fieri circulum rectilineo, eſſe poſſet prope ipſum cognoſcere: cum vero b, c,neque credibilius ſit quam a,c,neque pauca media non dico abductionẽ,neq; quando b,c, ſit immediatũ,

*a.I eo ꝙ paſſum- pta ẽ ipſi a,c,b,c.

tale enim scientia est. Cæterum, instantia est propositio propositioni contraria, differt aūt a propositione, quoniā instantiam cōtingit esse in parte, propositionē vero, aut omnino non contingit, aut non in vniuersalibus syllogismis. Fertur aūt instantia bifariam: & per duas figuras: bifariam quidē quoniam aut vniuersaliter, aut in parte omnis instantia: ex duabus vero figuris, quoniam oppositæ feruntur propositioni, opposita aūt in prima & tertia figura concluduntur solis: quando enim censeat omni inesse, instamus ꝙ nulli aut, ꝙ alicui non inest. Horū aūt, nulli quidē ex prima figura, alicui vero non, ex vltima, vt sit a, vnā esse scientiā, in quo b, cōtraria. Cū igitur proponitur vnā esse contrariorū scientiā, instat, aut ꝙ omnino non eadē oppositorū, cōtraria aūt, opposita, quare fit prima figura, aut quoniā noti & ignoti, nō vna: hæc vero tertia, nanq secundū terriā, noto & ignoto contraria quidē esse, verū. vnā aūt ipsorū sciam esse, falsum. Rursus, in priuatiua ꝓpōne cōsimiliter, cū enim censet non esse vnam contrariorum, aut quod omnium oppositorum, aut quod aliquorum contrariorum eadem disciplinam dicimus, vt sanabilis, & ægrotabilis: omnium igitur ex prima, aliquorum vero, ex tertia figura. Simpliciter enim in omnibus: cum vniuersaliter quidem instant ad vniuersale contradictionem dicere eorum, quæ proponuntur veluti si non existimet eandē contrariorum omniū dicentem oppositorum vnam sic autem necesse primam esse figuram: medium enim sit, quod vniuersale ad id, quod ex principio. In parte vero, ad quod est vniuersale, de quo dicitur propositio, ut noti & ignoti, non eandem: contraria enim vniuersaliter ad hæc, & fit tertia figura: medium enim, qđ in parte accipitur, vt notū & ignotū: ex quibus.n. est ratiocinari contrarium, ex his & instantias conamur dicere, quare & ex solis his figuris ferimus: in solis enim oppositi syllogismi: per mediam enim nō erat affirmatiuæ. Amplius, & si pluris indigeat orationis, quæ per mediam figuram, veluti si non det a, inesse b, eo quod c, non sequitur ipsum: hoc enim per alias propositiones planum. Non

oportet autem instantiam ad alia euerti, sed statim manifestam habere alteram propositionem: vnde & signum ex sola hac figura non est. Considerandum autem & de aliis instantiis, vt de iis, quæ sunt ex contrario, & simili & eo quod secundum opinionem, & si eam, quæ est in parte ex prima, aut priuatiuam ex media possibile capere. Verisimile vero, & signum non est idem, sed verisimile quidem, est propositio probabilis: quod enim cognoscũt vt in pluribus ita fieri, aut non fieri, esse, aut nõ esse, hoc est verisimile, vt odire inuidentes, aut beneuolentia prosequi amatos. Signum autem vult esse propositio demonstratiua, aut necessaria, aut probabilis: quo enim existente, est, aut quo facto prius, aut posterius, facta est res: signum est, quod factum fuerit, aut fit. Enthymema igitur est syllogismus imperfectus ex verisimilibus, aut signis. Accipitur autem signum trifariam, quot modis & medium in figuris: aut enim, vt in prima, aut, vt in media, aut, vt in tertia, veluti, monstrare prægnantem, eo quod lac habet, medium enim, lac habere, in quo a, prægnantem esse, b, lac habere, mulier, in quo c. Quod autem sapiẽtes studiosi, Pittacus enim studiosus, per vltimam. in quo a, studiosum, in quo b, sapientes, in quo c, Pittacus. Verũ igitur & a, & b, de c, prædicare; sed hoc quidem non dicunt propter cognoscere, illud autem accipiũt. Prægnantem vero esse, quoniam pallida: per mediam figuram, vult esse, qnoniam enim sequitur pallidum; prægnantes, sequitur aut & hanc, monstratum, fuisse putant, quod est prægnans. Pallidum, in quo a, prægnantem esse, in quo b, mulier, in quo c. Si igitur vna dicta fuerit propositio signum fit solum, si autem & altera assumpta fuerit syllogismus, vt quoniam Pittacus liberalis, nam honores cupidi, liberales. Pittacus vero, honoris cupidus. Aut rursus, q; sapiẽtes boni, Pittacus enim, bonus, sed & sapiens, sic igitur fiũt syllogismi, verum q; per primam figuram insolubilis, si verus sit, vniuersalis enim est, qui vero per vltimam, solubilis & si vera sit conclusio, eo q; non est vniuersalis, neq; ad rẽ syllogismus: non enim sit Pittacus studiosus, propter hoc

De verisimili.

De enthyme.

& alios

& alios necesse sapiẽtes. Qui vero ꝑ mediã figurã, ſꝑ, & oĩno solubilis, nũq̃.n. fit syllẽ, ita se hñtib⁹ terminis, nõ.n. si ꝑgnans, pallida, pallida ãt & hæc necesse ꝑgnãtem esse hanc: verũ igitur in oĩb⁹ erit signis * drias ãt hñt, quæ dictæ sunt. Aut igitur sic diuidẽdũ signũ: horũ vero mediũ, vestigium sumẽdum: uestigiũ nãq; quod scire facit, aiũt eẽ, tale ãt maxime, qđ mediũ. Aut quæ ex extremis, signũ dicẽdum, quæ vero ex medio, vestigiũ. Probabilissimũ nanq;, & maxime verũ, quod est ꝑ primã figurã. Naturã vero cognoscere, posse est, si qs det siľ mutari corpus & aĩam, quæcũq; naturales passiones sunt: q.n. fortasse musicã didicit, mutauit animã in aliq̃: verũ passio hæc nõ est ex iis, quæ natura nobis insunt: sed queadmodũ iræ, & desideria ex naturalibus motibus. si igiť & hoc datũ fuerit, & vnũ, vnius signũ eẽ, & possumus accipere propriã vniuscuiuq; gñis passionẽ, & signũ, poterimus naturã cognoscere. Si.n. seorsum ẽ alicui generi indiuiduo inexñs passio, vt, leonibus, fortitudo, necesse & signũ eẽ aliqđ. Simul nãq; inuicẽ pati suppositũ, ẽ, & sit hoc magnas extremitates habere, qđ & aliis inẽ gñibus nõ totis ꝯtigit; signũ.n. ita ꝓpriũ est, q̃m totius generis ꝓpria est passio, & nõ solũ ꝓpria, queadmodũ ꝯsueuimus dicere. Inerit igiť & in alio genere hoc, & hõ erit fortis, & aliud aliqđ aĩal, hẽbit igitur signũ: vnũ.n. vnius erat. Si igiť hæc sunt, & poterimus talia signa colligere in his aĩalibus, quæ solum * vnã aliq̃ passionẽ hñt ꝓpriã: vnaquæq; ãt hẽt signũ, q̃m necesse vnũ hře, poterimus naturã cognoscere. Qđ si duo hẽt ꝓpria, totũ genus, vt leo, forte, & cõicatiuũ, q̃uo cognoscẽmus vtrũ vtrius, signũ seorsum ꝯsequẽtiũ signorũ? An si alii alicui, nõ toti, ambo, & in qbus nõ totis, vtrũq;, quãdo hoc qdẽ habeat, illud vero, nõ. Si.n. fortis qdẽ, liberalis vero nõ: hẽt ãt ex duobus hoc, planũ q̃ & in leone hoc signũ fortitudinis. Est itaq; naturã cognoscere, in prima figura, medium cõuerti cũ primo extremo: supgredi vero tertiũ, & nõ conuerti, vt fortitudo a, extremitates magnæ, in q̃ b, c, ãt leo: cui igitur c, b, oĩ, sed & aliis: cui vero b, & a, oĩ, & nõ pluribus, sed cõuertitur. Qđ si nõ, non erit vnũ vnius signũ.

a.l. figuris alias indicium

De cognoscẽda natura.

a.l. quæ & solum.

IN ANALYTICA POSTERIORA ANGELI POLITIANI.

ARGVMENTVM.

D posteriora transeamus. Iusta hic demonstratio tractatur, cuius nobis insita animo quasi semina, ut iam quod discimus, nõ in plenũ, sed quadãtenus sciamus. Praenoscimus aut esse aliquid, aut hoc significare, sed & utrũq;, quaedãq; prius & posterius, quaedã simul intelligimus. Rite quid ex causa scimus, et dẽmõstratione. ducitur ea ex ueris primis medio carẽtibus prioribus, caussis necessariis. prioribus naturae potius quã nobis. Principiis credẽdũ potius, q̃ cõclusionibus Praedicatũ dici p se de subiecto debet priusq; de omni. Per se nunc accipe, uel essentia, uel proprio, sed & uniuersaliter. Vniuersale hic, intellige, quod & de omni, & p se, et qua ipsum est, nec in alio prius, nec ideas demõstraueris. Caue autẽ, ne demõstrasse uniuersale falso te credas. aut non demõstrasse. Fallimur, cũ de indiuiduo agimus solitario. Cũ uacat nomine illud, quod specie disidẽtia deuincit, eũ discrimẽ inter uniuersale non cernimus, & quod de omni. Nec ueritas modo, sed & necessitas, exigitur, eaq; non cõclusionũ modo, sed et principiorũ, non modo esse indicãs, sed & cur sit, non modo ex necessariis, sed & e suis, hoc est ex iis, quae uel unius, uel cognati generis, tũ ex uniuersalibus, nec. n. corruptibiliũ. Nec autẽ sciẽtia ulla sua tuetur principia, sed ad unã rediguntur, oẽs quae sapiẽtia uocatur, quaeq; primas, & easdẽ maxime cãs cõsiderat, subiectũ statuimus esse. Propriũ quaerimus quid significet. Axiomatis utrũq; debemus, quorum interdum ui

utimur potius. sed & quædam sunt axiomata quæ scientiis congruunt omnibus. Duæ scientiam facultates constituunt, Sapientia, & Dialectica. Nunc eadē scientia & esse aliquid scimus, & cur sit, nunc diuersis. Causæ mutuo, & signa interdum recurrunt, altera alteri sciētia subest. Prima demōstrationi figura debetur. aut rem sic ignoramus, ut esse nesciamus, aut ut aliter esse putemus, quæ dispositionis inscitia uocatur. fit autē, uel ubi præsto est mediū, uel ubi desit. utrobiq; autem, aut notione simplici, aut adulterina rōcinatione. Debellandæ contrariis potius quàm cōtradictoriis, minus ueræ propositiones. Si sensus defuerint, etiam demōstratio deerit. nam illorū ope inducimus, atq; abstrahimus. Nosce quod ex accidenti dicitur, uarie dici. Cæterū accidēs quoque de accidenti. sed & de accidenti eodem rursum substantia, quasi præter naturā prædicatur. nec subiecta in infinitū, nec prædicata procedūt. Particulari præstat uniuersale, affirmatio negationi, iusta demōstratio illi, quæ fit ex impossibili. Potior illa & prior facultas, quæ cām docet alterius quæ circa intelligibile, circa uniuersale uertitur quæ superior, quæ simplicia habet principia. nā quarū diuersa principia sunt, hæ diuersæ sciētiæ. Res eadē uariis demonstratur mediis, nulla fortuiti scientia, nihil sensibile demonstratur, demōstrationis origo in sensibus. diuersarū sciētiarū nec eadē propria principia, nec cōia. Etiā ultra opinio, & subiecto differt a sciētia, & æstimationis modo, nec eiusdē omnino rei opinio & sciētia. Solers ille, qui mediū quasi de improuiso corripit. Ergo in lib. 2. demōstrationis mediū excutitur, quoniāq; formalis causa mediū potissimū demōstrationis ē, ea porro definitio de definitiōe agit. sed et de cæteris causis, siue quæ factionē, siue quæ materiā, siue quæ finē

spectent. Queruntur & illa: num finitionis demonstratio, num finitionis finitio quibus finitio competat, atque unde abhorreat. Aguntur & quæstiones, an est, quid est: eæ uero simplices, ac prior magis: eadē an illi illud cōpetat, & cur competat eæ cōpositæ, magis tamē posterior. Conueniūt illæ terminis, hæ propōnibus. Cuius demōstratio est, nō eius omnino definitio nec idem omnino definitione scitur, & demōstratione. Cōstituit definitio quid est. ipsam demonstratio accipit. demonstratio prædicata, rerum naturas definitio exhibet. Neque diuisione finitio, neque suppōne demonstratur: utrobique principiū petitur. eadē nec inductione probatur, nec sensibus. Definitio quidem, ratio dicitur eius quod est: quod tamen aut nominis est, aut naturæ. ratio autē una, loco tantum differens a demonstratione Diuersæ causæ medii locum subeunt, diuersæ inquam & tempore quarum uel ordo, uel recursus inspiciendus, quoque pacto finitionis finitio sit, aut non sit. Cōmuniora definitis accipienda, non tamen definitorum genere, quæ definitum iuncta simul exæquēt. Indiuiduarum partium definitiones, generum quoque definitionibus indagādis adhibentur. ubi eorum spectatur ordo, quæ sumūtur, illud cauetur, ne quid utile prætereatur. ipsum quoque quod definitur arte, quæritur, ne res, aut nomen inuicem perturbent, ubi duplex inspicitur subiectorum series. Nihil idem causa eiusdē ex pluribus, nec idem conclusionis & rei. Postremo semen carentis medio propositionis in animo habemus, quando uniuersale illud, quod unum præter multa sit, sensibus, imaginatione, memoria, intellectu, formisq; & notis quibusdam paritur. Principium scientiæ, intellectus, hoc est cognitio principiorum scibilis rei.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ ANALYTICON, SIVE RESOLVTOriorum Posteriorum Liber primus, ex græco recognitus, ad Reuerendiss. Federicum Cæsium Episcopum Tudertinum.

De Præcognitis. Cap. I.

MNIS doctrina, & omnis disciplina * discursiua ex præexistente fit cognitione: manifestum autem hoc speculantibus in omnibus, mathematicæ enim scientiæ per hunc modum * accedunt, & aliarum vnaquæq; artium: consimiliter autem & circa * orationes, & quæ per syllogismos, & quæ per inductionem: ambæ enim per prius nota, faciunt doctrinam: ille quidem accipientes tanquam a cognoscentibus, istæ vero, monstrãtes vl'e, ex eo, quod singulare manifestũ fit: similiter & rhetoricæ persuadent:, aut enim per exempla, quod est inductio, aut per enthymemata, quod est sylls. Dupliciter autẽ necessarium est præcognoscere: alia nanque, ꝙ sunt prius opinari necessarium: alia vero, quid est, quod dicitur, intelligere oportet: alia autem, ambo, vt quod quidem oẽ, aut asserere, aut negare, uerum, quod est: triangulum vero, quod hoc significat, vnitatem autem ambo, & quid significat, & quod est: non enim consimiliter horum: vnumquodq; manifestum nobis est. Est autem cognoscere: alia quidem, prius cognoscentem: quorundam vero, & simul accipiẽtem cognitionem, quæcunq; sunt sub vl'ibus, quorum habet cognitionem: ꝙ.n. oẽ triangulum habet duobus rectis æquales, præsciuit. Quod autem hoc, quod est in semicirculo triãgulum est, simul inducens, * cognouit. Quorundam.n. in

Tex. I. Verbum hoc διανοητικὴ aliqui ex antiquis hic & alibi p̄sius syllogisticã interp̄tanĩ qdã ꝑo latius intellua lis. a I.pficiũ tur. λόγους recte etiã rõnes interpretari potest. Tex. 2.

hunc modum disciplina est, & non per medium extremum cognoscitur: quæcunque iam singularia sunt, & non de subiecto aliquo. * Ante vero q̃ inductum sit, aut acceptus fuerit syll̃s: modo quidem aliquo fortasse dicendũ est scire, modo autem alio, non: quod.n. nõ sciuit, si est simpliciter, hoc, quo modo sciuit, ꝙ duobus rectis pares habet simpliciter? sed manifestũ ꝙ ita quidem scit, q̃m vl̃r scit, simpliciter aũt, non scit. Si vero non, quæ est in Menone dubitatio, continget, aut.n. nihil addiscet, aut quæ nouit; non.n. iam, veluti quidam nituntur soluere, dicendum: nunquid nosti oẽm dualitatem, ꝙ par est, aut non? asserente autem, attulerunt quandam dualitatem, quã non existimabat esse: quare neq; parem. Soluunt.n. nõ dicentes scire omnem dualitatem parem esse, sed quam nouerunt, ꝙ dualitas. Atqui sciunt quidem, cuius demonstrationem habent, & cuius acceperunt: acceperunt autem non de omni, de quo vtiq; nouerint, ꝙ triangulum, aut ꝙ numerus, sed simpliciter de oĩ numero atque triãgulo: nulla.n. ꝓpositio accipitur talis, ꝙ quem tu nosti numerum, aut quam tu nosti rectilineam, sed de omni, sed nihil, vt opinor, ꝓhibet, quod addiscit aliquis est sic scire, est autem sic ignorare, absurdum.n. non si nouit quodammodo, quod addiscit, sed si ita, vt inquantum addiscit, & sic. Scire autem arbitramur vnumquodq; simpliciter, sed non sophistico modo, qui est ſm accidens, cum cãm existimamus cognoscere, propter quam res est, quod illius causa est. & non cõtingere hoc aliter se habere. Planum igitur, ꝙ tale aliquid scire est, nanque & non scientes, & scientes, illi quidem existimant * ipsi sic se habere, scientes vero & habent. Quare cuius simpliciter est scĩa, hoc impossibile aliter se habere, si igitur & alter est sciendi modus, posterius dicemus. Dicimus autem & per demonstrationem cognoscere, demonstrationem vero dico syll̃m scĩalem, scientialem autem dico, ſm quem, eo ꝙ ipsum habeamus, scimus. Si itaque est scire, vt posuimus, necesse & demõstratiuam sciẽtiam ex verisque esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis, sic.n. erunt & prin

A.l. siñ inducẽs cognouit, ita ut cõiunctim hęc ṽba legantur hoc mõ legit Ioã. Grã. Illo ṽo The. & Auer. πριν δὲ ἐπαχθῆναι ἢ λαβεῖν συλλογισμόν.

Tex. 4.

Vid. secũdo prior. cap. 19.

Tex. 5.

De modis sciẽdi & demõstratione cap. 11. aẽr ipm.

cipia propria eius quod demõſtratur, ſylls.n.erit & ſine his, demonſtratio autem non erit, non.n. faciet ſcientiam. Vera quidem igitur oportet eſſe qm̃ nõ eſt non ens ſcire, vt ꝙ diameter cõmenſurabilis. Ex primis autem indemonſtrabilibus, quoniam non ſciet non habens demõſtrationẽ ipſorũ. Scire enim, quorum demonſtratio eſt non ſecundum accidens, habere demonſtrationem eſt. Cauſas quoque & notiora oportet eſſe, & priora, cauſas quidem, quoniam tunc ſcimus, quando cauſam cognoſcamus, & priora ſiquidẽ cauſæ & præcognita, non ſolum altero modo in intelligendo, ſed & in cognoſcendo quod ſunt. Priora vero ſunt & notiora dupliciter, non.n. idem prius natura & ad nos prius, neque notius, & nobis notius. dico autẽ ad nos quidẽ priora & notiora, quæ ſunt propinquiora ſenſui. Simpliciter aũt priora & notiora, quæ longius ſunt autem longiſsime quidem, quæ maxime vl'ia, ꝓxime vero, ſingularia, & opponũtur hæc ſibiinuicem. Ex primis autem eſt, quod ex principiis propriis, idem.n.dico * primum & principium. Prin a.l. idẽ ãt cipium autem eſt demonſtrationis ꝓpõ imediata, ĩmedia dico eſt. ta vero, qua non eſt alia prior, Propoſitio autem, eſt enunciationis, altera particula, vnum de vno Dialectica quidem, quæ ſimiliter accipit vtramuis. Demonſtratiua vero, quæ determinate alteram, quoniam veram Enunciatio autem contradictionis vtrauis particula. Contradictio vero, oppoſitio, cuius non eſt medium ſecundum ſeipſam. particula autem contradictionis, quæ quidem aliquid de aliquo, affirmatio, quæ vero aliquid ab aliquo negatio.

Immediati vero principii ſyllogiſtici, poſitionem quidem dico, quam non eſt monſtrare, neque neceſſe habere docendum quippiam, quam autem neceſſe eſt habere a.l. talia, docendum quippiam, dignitatem, ſunt enim quædam ta- ꝗ & hõ lia, hoc enim * maxime in talibus conſueuimus nomen diſcẽs ꝓ dicere. Poſitionis vero, quæ quidem accipit utramlibet fert ſecũ dũ vnã particularum enunciationis, vt dico eſſe aliquid, aut non eſ quamq̃ ſe aliquid, ſuppoſitio, quæ vero ſine hoc, definitio. Defi- ſciam, nitio enim. poſitio eſt, ponit enim arithmetic⁹, vnitatẽ, indi hoc.n.

uisibile esse secundum quantum: suppositio autem non est: nam quid est vnitas, & esse vnitatem non idem. Quoniam autem oportet credere, & scire rem, eo q̄ talem habemus syllogismum, quem vocam°, demonstrationem: est autem hic, eo q̄ hæc sunt, ex quibus est syllogismus, necesse est nõ solum præcognoscere prima, aut omnia, aut quædam, sed & magis, semper enim propter quod est vnũquodq;, illud magis est, vt propter quod amamus, illud amicum magis. quare si quidem scimus per prima & credimus, & illa scimusque & credimus magis quoniam per illa & posteriora.

Alcxã. exponit creditũ pro eo qđ est creditor. Non possibile est autem credere magis his, quæ scit, quæ nõ est neque sciens, neque melius dispositus, quam si esset sciẽs, accidet autem hoc, nisi aliquis præcognoscet per demonstrationẽ credentium, magis enim necesse est credere principiis, aut omnibus, aut quibusdam, quam conclusioni. Habiturum autem scientiam, quæ est per demonstrationẽ, non solum oportet principia magis cognoscere & magis ipsis credere, q̄ ei quod monstratur, sed neque aliud ipsi credibilius est, neq; notius, his quæ sunt opposita principiis, ex quibus erit syllogismus, qui est contrariæ deceptionis, siquidẽ oportet scientem simpliciter, a credulitate impermutabilẽ

Tex. 6. esse. Quibusdam quidem igitur eo quod oportet prima scire, non videtur scientia esse, quibusdam vero esse quidẽ omnium tamen demonstrationes esse quorum neutrum,

Quod nõ oium sit demrãtiua scia. Cap. I. neque verum, neque necessarium. Supponentes enim non esse omnino scire, hi in infinitum existimant reduci, tãquã non scientes posteriora per priora, quorum nõ sunt prima, recte dicentes impossibile nanque infinita pertransire. Et si stent, ac sint principia, hæc esse ignota, cum demonstratio de ipsis non sit: quod dicunt esse scire solum, si vero non est prima scire, neque quæ ex his eẽ scire simpl̃r, neque ꝓpriæ: sed ex suppositione, si illa sunt. Alii autem, ipsum quidem scire confitentur, per demonstrationem enim esse solũ sed omnium esse demonstrationem nihil prohibere, continge re enim circulo fieri demonstrationem & seinuicem. Nos vero dicimus neque omnem scientiam demonstratiuã esse

sed eam quæ immediatorum est, indemonstrabilē. quódq; hoc sit necessarium, manifestum, si enim necesse quidē scire priora & ex quibus demonstratio, stant autem aliquando immediata, hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hæc igitur ita dicimus, & non solum scientiam, sed & principium scientiæ esse quoddam dicimus, quo terminos cognoscim⁹.

Circuloque, ꝙ impossibile demonstrare simpliciter. Planum, siquidem ex prioribus oportet demonstrationē esse, & notioribus, impossibile enim est eadem eisdē simul priora & posteriora esse. Nisi altero modo, vt alia quidē ad nos, alia vero simpliciter, quomodo inductio facit notum: si vero sic, non esset vtique simpliciter scire bene definitum, sed duplex, aut non simpliciter altera demonstratio quæ fit ex nobis notioribus. Accidit autem dicentibus circulo demonstrationem esse, non solum, quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere, q̃ ꝙ hoc est, si hoc est, sic autem omnia facile monstrare. Manifestum autem, ꝙ hoc contingit tribus terminis positis, per multos nanque, aut paucos reflectere dicere, nihil differt, per paucos autē aut duos, quando enim a, existente, ex necessitate fit b. hoc autem, ipsum c, a, existente, erit c. si itaque a, existente necesse est b, esse. hoc autē existente, ipsum a. hoc enim erat circulo. Ponatur a, in quo c, dicere igitur b, existēte a, esse, & ipsum c, esse dicere, hoc autem, quoniam a, existente ipsum c, est, c, autem ipsi a, idem. Quare contingit dicere circulo asserentes esse demonstrationem, nihil, alterum, quam ꝙ a, existente a, est: sic autem facile est omnia monstrare. Verum neque hoc possibile, præterquam in iis, quæcunque seinuicem consequuntur: quemadmodum propria vno quidem igitur posito quod nūquam necesse est aliquid esse alterum, monstratum est. dico autem vno, quoniam neque termino vno, neque positione vna posita, ex duabus antē positionibus primis & minimis contingit, siquidem & syllogizare. Si igitur & a, sequatur ipsi b, & c, & hæc ex seinuicem & ipsi a. sic quidem contingit ex seinuicem monstrare omnia petita in prima figura: quemadmodum monstratum fuit in iis, quæ

de syllogismo, monstratum autem est & quod in aliis figuris, aut non fit syllogismus. aut non de acceptis. Quæ vero non contra prædicantur nullo modo est monstrare circulo, quare quoniam pauca talia in demonstrationibus, manifestum quod vanumque & impossibile est, dicere ex leinuicem demonstrationem esse, & propter hoc omniũ cõtin-

Tex.7 gere esse demonstrationem. Quoniam autem impossibile aliter se habere, cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique fuerit scibile, quod est secundũ demonstratiuã scientiam, demonstratiua aũt est quã habemus eo, ꝙ habemus demonstrationẽ, ex necessariis igitur syllogismus est demõstratio.

Quid de omnodi p se, & qd vle. ca. 4

Tex.8. Accipiendum igitur ex quibus & qualiũ demonstrationes sunt. Primũ aũt determinemus, quid dicimus de omni, & quid per se, & quid vniuersale. De omni quidem igitur hoc dico, quod sit vtique, nõ in aliquo quidẽ, in aliquo aũt nõ, neq; aliquando quidẽ, aliquando autẽ non, vt si de omni homine animal, si verũ hunc dicere hominẽ, verũ & animal, & si nunc alterum, & alterũ, & si in omni linea punctus cõsimiliter, signũ aũt, etenim instantias ita fermus, tanquam de omni interrogati, aut si in aliquo nõ, aut si aliquando non.

Tex.9. Per se autem quæcunque & insunt in eo, ꝙ quid est, vt triangulo linea, & lineæ punctus substantia nãque ipsorũ ex his est, & in oratione dicente quid est, insunt. Et quibuscunq; inexistentiũ ipsis, ipsa sunt in oratiõe, quid est declarãte queãdmodũ rectũ inest lineæ, & circulare, & impar & par numero, & primũ & compositũ, & æquilaterũ & altera & parte lõgius, & omnibus his insunt in oratione* qd

a l. rẽne. est dicente, ibi quidẽ linea, hic aũt numerus. Consimiliter autem & in aliis talia singulis per se dico. Quæcunque autem neutro modo insunt, accidentia, vt musicum, aut albũ animali. Amplius quod non de subiecto dicitur alio aliquo, vt ambulans alterum quid existens ambulans est & album substantia vero & quæcunque hoc aliquid significant, non alterum quid existentia sunt quod sunt, quæ quidem igitur non de subiecto, per se dico, quæ autem de subiecto accidentia. Amplius autem alio modo, quod quidem pro-

pter ipsum inest vnicuique per se, quod vero non propter ipsum accidens, quemadmodum si ambulante corruscauit accidens, non enim propter ambulare corruscauit, sed contingit dicimus, hoc, si autẽ propter ipsum, per se, vt si quid iugulatum interiit & secundum iugulationem, quoniam propter iugulari, sed non accidit iugulatum interire. Quæ igitur dicuntur in simpliciter scibilibus per se sic vt insint prædicatis aut illa sint in subiectis & per ipsa sunt & ex necessitate, non enim contingit non inesse, aut simpliciter, aut opposita, vt lineæ rectum aut curuum, & numero impar aut par, est enim contrarium aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, vt par, quod non impar in numeris, inquantum sequitur. quare si necesse asserere aut negare, necesse & per se inesse, quod igitur de omni & per se, determinatum sit hunc in modũ. Vniuersale autem dico, quod vtiq; & de omni sit & per se & secundum q ipsum, manifestũ igitur quod quæcunq; vniuersalia, ex necessitate insunt rebus, per se autẽ, & ẽm q ipsum, idẽ, vt per se lineæ inest punctus, & rectum, etenim ẽm q linea, & triangulo secundum q triangulum, duo recti, etenim per se triangulũ duobus rectis æquales. Vniuersale autem est tunc, quando in quolibet, & primo monstretur, vt duos rectos habere, neq; figuræ est vniuersale, quamuis est monstrare de figura, q duos rectos habet, sed non de qualibet figura, neq; vtitur qualibet figura monstrans, quadrangulum enim figura quidem, est, non habet autem duobus rectis æquales æquicrus vero habet quidem quicunque duobus rectis æquales, sed non primo, sed triangulum prius, quod igitur quoduis primum monstratur duos rectos habens, aut quodcũq; aliud huic primo inest vniuersale, & demonstratio per se de hoc vniuersaliter est, de aliis vero quodam modo non per se neque de æquicrure non est vniuersaliter, sed in plus. Oportet autem non latere, quod plærunque contingit peccare, & non esse, quod monstratur, primum vniuersale, secundũ quod videtur monstrari vniuersale primum, decipimur autem hac deceptione, quando aut nihil sit accipere superius

Tex.10. Tex 11. Tex.12. Quo pacto contigat hallucinatio circa v'le Cap.5

Cap. 5 præter singulas, * vel sit quidem, sed innominatum sit in rebus specie differentibus. Vel contingat esse, vt in parte totum in quo monstratur, iis enim, quæ sunt in parte inerit quidem demonstratio & erit de omni, sed tamen nō erit huius primi vniuersaliter demonstratio, dico autem huius primi secundum quod huius demonstrationem, quando fit primi vniuersaliter. Si quis igitur monstret, ꝙ recte nō coincidunt, videretur vtique huius esse demonstratio * eo, ꝙ in omnibus est rectis: non est autem. siquidem, non quoniā sic æquales, fit hoc: sed secundum quod quomodocunque æquales. Et si triangulum non esset aliud, quam æquicrus secundum quod æquicrus, videretur vtique inesse: & proportionale, quod alternatim, secundum quód numeri, & secundum quod lineæ, & secundum quod solida, & secundum quód tempora: quemadmodum & monstrabatur aliquando seorsum. Contingens est vtique de omnibus vnica demonstratione monstrari: sed quia non est nominatum quiddam, omnia hæc vnum, numeri longitudines: tempora solida: & specie differre a seinuicem seorsum accipiebatur, nunc autem vniuersaliter monstratur: non enim secundum quod lineæ, aut secundum ꝙ numeri inerat: sed secundum ꝙ hoc, quod vniuersale supponunt esse.

Multi codices legunt singulariter aut singularia, sed fortasse addita fuerūt ea v̄ba aut singularia, i. aliquibus. n. codicib. nō iueniunt. Vnus codex legit demōstratio ꝓprie.

Tex. 13.

Propter hoc neque si aliquis monstraret singulum triangulum demonstratione, aut vna, aut altera, ꝙ duos rectos habet vnumquodque, æquilaterum seorsum, & gradatum, & æquicrus: nondum nouit triangulum, ꝙ duobus rectis: nisi sophistico modo, neque vniuersaliter triangulū neque si nullum est præter hæc triangulum alterum: non enim secundum ꝙ triangulum nouit, neque omne triangulum nisi secundum numerum, secūdum speciem autem nō omne: & si nullum est: quod non nouit. Quando igitur non sciuit vniuersaliter, & quando sciuit simpliciter? manifestum ꝙ si idem esset triangulo esse, & æquilatero, aut vnicuique, aut omnibus: si autem non idem, sed alterum, inest autem: secundum ꝙ triangulum non nouit. Vtrum autē secundum ꝙ triangulum, aut secundum ꝙ æquicrus inest

Tex. 14.

& quando secundum hoc inest primo,& vniuersaliter cuius est demonstratio?planum quod quando ablatis inerit primo,quemadmodum æquicruri, æneo, triangulo inerunt duo recti,sed & ꝙ sit æneum,ablato,& quod æquicrus,sed non figura aut termino,sed non primis,cuius igitur erit primi:si quidem triangulo,secundum hoc inest & aliis,& huius vniuersaliter est demonstratio. Si igitur est demõstratiua scientia ex necessariis principiis,quod enim scitur, non potest aliter se habere,per se vero inexistentia, necessaria sunt rebus,alia quidem enim in eo, quod est quid insunt, aliis autem,quæ de ipsis prædicantur,ipsa insunt in eo, qđ est quid,quorum a terum oppositorum necesse est inesse, manifestum ꝙ ex talibus quibusdam esset vtique demonstratiuus syllogismus,omne enim aut sic inest,aut secundũ accidens,accidentia vero non sunt necessaria. Aut igitur sic dicendum,aut principium ponendum, ꝙ demonstratio necessarium est,& si demonstratum est,non potest aliter se habere ex necessariis igitur oportet esse syllogismum,ex veris quidem enim est & non demonstrantem syllogizatum esse,ex necessariis vero non est, nisi demonstrantem, hoc enim iam proprium demonstrationis est. Signum autem ꝙ demonstratio ex necessariis,quoniam & instantias ita ferimus ad eos,qui existimant demonstrare,quoniam nõ necesse,si existimemus,aut omnino contingere aliter,aut sermonis vtique gratia. Planum autem ex his, & ꝙ fatui sunt,qui se existimant recte principia accipere,si probabilis sit propositio & vera,veluti sophistæ,*ꝙ scire est scientiam habere, non enim quod probabile aut non principium est, sed primum generis,circa quod monstratur,&verum non omne proprium. Quod autẽ ex necessariis oportet esse syllogismum manifestum & ex his si,enim qui non habet rationem eius,quod est propter quid existente demonstratione non est sciens esset autem vtique,vt a,de c,ex necessitate esset:b,vero medium,per quod demonstratum est,nõ ex necessitate,non sciuit propter quid,non enim est hoc propter medium,hoc enim contingit non esse,conclusio autem

Tex. 15. Demõstrationis ex necessariis & ꝓpõnib' per se ei cap. 6.

Tex. 16.

a.l.qm̃.

Tex. 17.

necessaria. Præterea, si aliquis non sciuit nunc habens rationem & saluus, salua re, non oblitus, neque prius * sciuerat, corrũpi aũt posset medium, si nõ est necessarium quare habebit quidem rationẽ * saluã, salua re, nõ aũt sciuit; neq; igitur prius sciuerat, si vero non est corruptũ, contingit aũt corrumpi, quod accidit, esset vtique possibile & contingẽs, sed est impossibile ita se habentẽ scire. Quando quidẽ igitur conclusio ex necessitate sit, nihil prohibet mediũ non necessarium esse, propter quod monstratum est, est enim necessarium, & non ex necessariis syllogizatum, esse quemadmodum verum, non ex veris. Quando autem mediũ ex necessitate, & conclusio ex necessitate quemadmodum & ex veris verum semper, sit enim a, de b, ex necessitate, & hoc do c, necessarium igitur & a, ipsi c, inesse, quando autẽ non necessaria sit conclusio, neq; mediũ necessarium potest esse, sit enim, a, ipsi c, non ex necessitate inesse, ipsi autem b, ex necessitate, & hoc ipsi c, ex necessitate, & a, igitur ipsi c, ex necessitate inerit, sed non suppositum fuerat. Quoniam igitur, quod scitur demonstratiue, oportet ex necessitate ineẽ manifestum q; & per medium necessarium oportet habere demonstrationem, aut non sciet neq; propter quid neq; q; necesse est illud esse, sed vel existimabit nõ sciens, si suspicetur tanq̃ necessarium quod non necessarium, aut neq; existimabit, similiter, & si quid sciat per media, & si propter quid & per immediata. Accidentiũ vero nõ per se, quo modo determinata sunt per se, nõ est scientia demonstratiua, non.n. ex necessitate mõstrare conclusionẽ, accidens nãq; contingit non inesse, de tali enim dico accidente. Atqui dubitare fortasse quispiam posset cuius causa hæc oportet interrogare de his: si non necesse est conclusionem esse: nihil enim differt, si quis interrogatus quæcunque postea dicat conclusionem: oportet autem interrogare non tanq̃ necessarium sit propter interrogata: sed quoniam dicere necessarium illa dicenti, & vere dicere, si vere sint inexistentia. Quoniam autem ex necessitate insunt circa vnumquodque genus: quæcunque per se insunt & secundum q; vnumquodque,

a.l. neque igit pri*.

a.l. saluus

Tex. 18.

Tex. 19

manifestũ ꝙ de his quæ per se sunt, sunt scientiales demonstrationes & ex talibus sunt: accidentia enim non necessaria quare non necesse est conclusioné scire propter quid est neque si semper esset, non per se autem: veluti per signa syllogismi: quod enim per se, non per se sciet, neq; propter quid, propter quid autem scire est per causam scire. Propter ipsum igitur oportet & medium tertio, & primũ medio inesse. Non igitur est ex alio genere transcendentem monstrare vt geometricum arithmetica. Tria enim sunt quæ sunt in demonstrationibus vnum conclusio demonstrata: hoc auté est: quod inest generi alicui per se: vnũ aũt dignitates: dignitates autem sunt ea, ex quibus. Tertiũ genus subiectum: cuius passiones & per se accidentia declarat demonstratio. Ex quibus quidem igitur demonstratio, contingit eadem esse: quorum autem genus alterum quemadmodum arithmeticæ & geometriæ: non est arithmeticam demonstrationem coaptare ad accidétia magnitudinibus: nisi magnitudines numeri sint: hoc aũt vt contingit in quibusdã posterius dicetur. Arithmetica vero demonstratio semper habet genus, circa quod demonstratio, & aliæ consimiliter: quare aut simpliciter necesse est idem esse genus, aut aliquo modo: si debet demonstratio transcédere: aliter vero, ꝙ impossibile, manifestũ: ex eodé.n. genere necesse est extrema & media esse: nãq; si nõ per se accidentia erũt. Propter hoc geometriæ non licet monstrare: ꝙ contrariorum vna est scientia: sed neq; ꝙ duo cubicubus neq; alii scientiæ quod alterius: nisi quæcũq; ita se habent inter se: vt sit alterum sub altero: vt perspectiua ad geometriam, & harmonica ad arithmeticen. Neq; si quid inest lineis, non secundũ ꝙ lineæ, & secundũ ꝙ ex principiis propriis: vt si recta pulcherrima linearum: aut si in contrarium se habet circunferentiæ, non enim secundum ꝙ proprium genus ipsorũ est: sed secundũ ꝙ cõmune aliquod est. Manifestum aũt, & si fuerint propositiones vniuersaliter, ex quibus est syllogismus, ꝙ necesse & conclusionem perpetuam esse huiuscemodi demonstrationis, & vt simpliciter dicam demon-

Demõnes ex iis quæ p se sunt, et ex ꝑpetuis esse. ca. 2

Tex. 20

Tex. 21.

ter, nisi ex vniuscuiusq; principiis. Sed horum principia habēt cōmune: si vero manifestum est hoc: manifestum & q̄ non est vniuscuiusq; propria principia demonstrare: erūt enim illa oīum principia, & scia illorum domina oīum: & nanque magis scit, qui ex superioribus causis scit: ex prioribus. n. sciuit cū ex non causatis sciat causis: quare si magis sciuit, & maxime: & si scientia illa esset, & magis & maxime. Demonstratio autem non coaptatur in aliud genus, nisi, vt dictum est, geometricæ in mechanicas, aut perspectiuas, & arithmeticæ in harmonicas. Difficile autē est cognoscere, si sciuit, aut non: difficile est. n. cognoscere, si ex vniuscuiusq; principiis scimus aut non: quod est scire: existimamus autē, si habeamus ex veris quibusdam syllm & primis scire: hoc autem non est, sed oportet primis cognata esse. Dico autē principia in vnoquoq; genere hæc: quæ q̄ sunt, non contingit monstrare: quid igitur significāt & prima & quæ ex his, accipitur: quod autē sunt, principia quidem necesse est accipere, alia vero monstrare, vt quid vnitas, aut quid rectum, & triangulum eē aut vnitatē accipere & magnitudinē, altera uero monstrare. Sunt aūt, quibus vtuntur in demonstratiuis scientiis, alia quidem ꝑpria vniuscuiusq; sciæ, alia vero cōia. cōia autem sm ꝑportionem: qm̄ vtile vtiq; quātum in eo, qđ sub sciam est, genere ꝑpria quidē, queadmodum lineam esse talem & rectum cōia vero, vt si ab æquali bus æqualia auferantur, q̄ æqualia sunt reliqua: sufficiens autem est vnumquodq; horū, quantum est in genere: idē. n. faciet, & si non de oibus acceperit, sed in magnitudinib⁹ solum, arithmetico aūt in numeris. Sunt āt ꝑpria qdem, & quæ accipiuntur esse. Circa quæ scia speculatur inexistentia per se, veluti vnitates arithmetica, geometria vero puncta & lineas: hæc. n. accipiunt esse & hoc esse: horū āt passiones per se: quod qdē significat vnaquæq; accipiunt, veluti arithmeticā, qđ quid, impar aut par, aut quadrāgulū, aut cubus: geometria vero, quid irrōnale, aut refrangi, aut cōcurrere: q̄ āt sunt, monstrant & p cōia & ex demonstratis, & astrologia consilr. Omnis. n. demonstratiua scia circa tria est: &

[Right margin: Tex. 24. (beside "arithmeticæ in harmonicas"); De pricipiis cum magis cōibusq;, cū ꝑpriis. ac additis. Cap. 8. (beside "Dico autē principia"); Tex. 25 (beside last line)]

quæcunq; esse ponuntur: hæc aũt sunt genus: cuius p se pas sionũ est speculatiua: & cõia, quæ dicimus dignitates: ex qui bus primo demõstrant, & tertiũ passiones, quarũ qd signat vnaquæq; accipit, nõnullas tamẽ scientias nihil ,ph bet, quæ dĩ horũ despicere, vt genus nõ supponere esse, si sit manife stũ, ꝙ est, nõ.n.silr planũ, ꝙ numerus est, & ꝙ frigidũ & ca lidum & passiones nõ accipere, quid significãt, si sint planæ, quemadmodum neq; cõia nõ accipit, qd signãt, hoc quod est, æqualia ab æqualibus demere, qm notũ, sed nihil minus natura tria hæc sunt, circa quod monstrat, & quæ mõstrat, & ex quibus. Non est ãt suppositio neq; petitio, qđ ne cesse est esse propter ipsum, & videri necesse, non.n. ad ex trinsecã rõnem demonstratio, sed ad eã, quæ in aĩa, quoniã neq; syllõs, semper enim est instare ad extrinsecam rationẽ, sed ad intrinsecã rationem, non semper. Quæcũq; igitur mõstrabilia existentia accipit ipse nõ monstrans, hæc quidẽ si apparentia discenti accipiat, supponit, & sunt non simplr suppositio, sed ad illum solũ, si vero, aut nulla existẽte opi nione, aut & contraria inexistente accipiat idẽ, petit. Et hoc differunt suppõ & petitio. Est enim petitio, qđ sub contra riũ est addiscentis opinioni, aut quod aliquis demonstrabile existens accipiat, & vtatur non monstrãs, termini quidem igitur non sunt suppões, neq;.n. esse aut non esse dicũt, sed in ,ppositionibus suppões, terminos aũt solum intelligere oportet, hoc ãt non est suppositio, nisi & ipsum audire sup positionem aliquis esse dicat, sed quibuscunque existentibus eo ꝙ illa sunt, fit ꝯclusio. Neq; geometra falsa supponit, quẽ admodũ qdã asseruere dicẽtes, ꝙ nõ oportet falso vti geo metrã vero mentiri dicentẽ, pedalẽ non pedalem, aut rectã scriptã, nõ rectã existentẽ, geometra vero nihil cõcludit eo ꝙ hæc est linea, q̃ ipse locutus est, sed quæ p hæc ostendunt.

Vide pro hoc prio priorum sec.3. seu cap. 24.

Præterea petitio & suppõ oĩs, aut vt totũ, aut vt in par te, definitiones vero neutrum horum. Species quidem igi tur esse, aut vnum aliquid præter multa non necesse, si de monstratio erit, esse quidem igitur vnum de multis verum dicere, necesse est nõ enim erit vle, nisi hoc sit, si aũt vle nõ

ſit medium non erit, quare neq; demonſtratio, oportet igi tur aliquid vnũ & idẽ in pluribus eſſe non æquiuoce. Nõ cõtingere autem ſimul affirmare & negare, nulla accipit demonſtratio niſi oporteat monſtrare & cõcluſionẽ ſic, monſtratur autem accipientibus primũ de medio, qđ verũ, negare autẽ non verum, medium autẽ nihil differt eſſe & non eſſe accipere, conſimiliter aũt & tertiũ, ſi enim datũ eſt, de quo hoiem verum dicere, ſi & nõ hoiem verũ, ſed ſi ſolum hoiem animal eſſe omne, non animal aũt non erit enim verum dicere Calliam, ſi & nõ Calliam, tamen animal, nõ animal autem non cauſa autem, quoniã primum non ſolum de medio dicitur, ſed & de alio eo ꝙ eſt in pluribus, quare neq; ſi mediũ & idẽ eſt, & nõ idem, ad cõcluſionẽ nihil differt. Omne autẽ affirmare aut negare demonſtratio ad impoſsibile accipit, & hæc neq; ſemꝑ vľr, ſed quãtũ ſufficiẽs eſt, ſufficiens aũt eſt in genere, dico autem in genere, vt circa quod genus demõſtrationes fert, queadmodũ dictum eſt & prius. Cõicant autem oẽs ſcientiæ ſibi inuicẽ ſm communia, cõmunia autem dico, quibus vtuntur tanquam ex his demonſtrantes, ſed non de quibus mõſtrãt neq; ꝙ monſtrant, & dialectica omnibus, & ſi aliqua vniuerſaliter tẽtet mõſtrare cõia, vt ꝙ omne affirmare aut negare aut ꝙ æqualia ab æqualibus, aut talium nõnulla. Dialectica vero nõ eſt ita determinatorũ quorũdã, neq; generis alicuius vnius non enim interrogaret demonſtrantẽ.n.non eſt interrogare, eo ꝙ oppoſitis exiſtentibus non monſtratur idẽ, monſtratũ eſt autem hoc in iis, quæ de ſyllo. Si vero idem eſt interrogatio ſyllogiſtica & ꝓpoſitio cõtradictionis: propoſitiones aũt ſm vnam vnãquãq; ſciẽtiã: ex quibus eſt ſyllogiſmus ſecundum vnamquãq; ſciẽtiam. eſſet vtiq; aliqua interrogatio ſcientialis ex quibus, qui ſecundũ vnãquanque proprius fit ſyllogiſmus. Planũ igitur, ꝙ nõ omnis interrogatio geometrica eẽ poſſet, neq; medicinalis: ſimiliter autẽ & in aliis, ſed ex quibus, aut mõſtratur aliqd, de quibus geometria eſt: aut ex eiſdẽ monſtratur geometriæ, quẽadmodum perſpectiua: conſimiliter autem & in aliis: & de his

Tex. 26.

Tex. 27.

Cuiuſque diſciplinę ꝓprias ac cõmoda, taſque eẽ interrogatiões. c. 9

quidem & rõnem subiiciẽdum ex geometricis principiis & conclusionibus. De non geometricis vero principiis & cõclusionibus, rationem non subiiciendũ geometræ inquã tum geometra: consimiliter ãt & in aliis scientiis: neq; igit oẽm interrogationem vnusquisq; scientificus interrogare debet: neque oẽ interrogatũ respondere de vnoquoque, sed quæ ſm sciam determinata sunt, si ãt disputabit cũ geometra, inquãtum geometra sic manifestũ q & bene, si ex his aliquid monstret, si autem non, non bene. Planum autem q neque redarguit geometrã, nisi ſm accidens: quare nõ esset in non geometricis de geometria disputandum: latebit enim male disputans: consimiliter ãt & in aliis sciẽtiis se habet.

Tex. 28 Quoniã autẽ sunt geometricæ interrogationes, suntne igitur & non geometricæ: & iuxta vnãquamque sciam, quæ ſm ignorantiã * qualẽcũque geometricæ sunt? & vtrũ ſm ignorantiã sylls, qui ex oppositis sylls, aut paralogism, ſm geometriã vero, aut ex alia arte, vt musica est interrogatio non geometrica de geometria, coalternas vero concidere existimare, geometrica quodãmodo & non geometrica alio modo. Duplex.n. hoc, queadmodũ * irrhythmicũ, & alterum quidem non geometricum eo, q non hẽt, queadmodum irrhythmicũ, alterum vero, eo, q male hẽt, & ignorantia hæc, & quæ ex talibus principiis contraria.

als quam nam τιν' ποι' ἀν ἢ τιν' ποι' ἀν. τό ἄρρυθμον absque rhythmo & forma

Tex. 29 In mathematicis vero non est silr paralogismus, quoniã mediũ est semper, quod duplex, de hoc.n. oi & hoc rursus de alio dicitur oi, quod aũt prædicatur nõ dicitur oẽ, hæc aũt sunt, ac si intellectione viderentur, in rõnibus vero latet, nunqd oĩs circulus figura? si vero scripserit, planum, quid ãt carmina circulus? manifestũ, q non sunt. * Non oportet autem instantiam in ipsum ferre: si sit ,ppõ inductiua, queadmodũ enim neque ,ppõ est, quæ non est in pluribus, non.n. erit in oĩbus, ex vl̃bus ãt sylls, planum q neque instantia, eædẽ.n. ,ppões & instantiæ, quã.n. fert instantiam, hæc fieri posset ,ppõ aut demonstratiua, aut dialectica. Contingit ãt q̃sdã non syllogistice dicere eo, q ex vtrisque ɔ̃ña accipiũt queadmodũ & Cæne. facit, q ignis in multiplicata ,pportione,

Vid. prio elencho- rũ. cap. 9

Fortassis locũ hoc intellige re poteris ex vbis Arist. 2. to pi. nõ lõge a pri. qñ ait, a rplius

etenim ignis celeriter gignitur, ut ait, & hæc eſt ꝑportio, ꝑpõne fa
ſic ãt non eſt ſylł,niſi celerrimam ꝑportionem ſequaĩ mul citẽ ſibi
tiplex,& ignem celerrima in motu ꝑportio,aliquãdo qui- ipſi iſtaſ.
dem.n.non contingit ſyllogizare ex acceptis, nõnunquam
vero contingit:ſed non videtur. Si ãt impoſſe eſſet, ex fal
ſo verum monſtrare,facile vtique eſſet reſoluere:conuerte
retur.n.ex neceſsitate:ſit.n.a,ens:hoc ãt exiſtẽte,hæc ſunt,
quæ noui,ꝙ ſunt,vt b,ex his itaque mõſtrabo: ꝙ illud eſt.
Conuertuntur aũt magis quæ ſunt in mathematicis: quo-
niã nullum accidens accipiunt, ſed definitiones: ſed & hoc
differunt ab iis quæ ſunt in diſputationibus: augentur autẽ
non per media,ſed eo, ꝙ aſſumunt:vt a, de b, hoc autẽ de
c,rurſus hoc de d,& hoc in infinitum:& in latus, vt a,& de
c,& de e,vt eſt numerus quãtus vel & infinitus: hoc in quo
a,impar numerus quãtus,in quo b,numerus impar,in quo
c,eſt igitur a,de c, & eſt par quantus numerus in quo d,par
vero numerus in quo e, eſt igitur a,de e. Qđ vero differt Tex. 30.
& ꝑꝑ quid ſcire,primũ quidem in eadem ſcĩa, & in hac du- Demon-
pliciter vno quidem modo,ſi non per immediata efficiatur ſtratione
ſyllõ:non.n. accipitur prima cauſa,ſcĩa vero ipſius ꝑꝑ quid ꝑꝑ quid,
ſm primã cãm. Alio ãt ſi per imediata quidẽ,ſed non per & quod
cãm:ſed per notius eorũ,quæ cõuertuntur,nihil.n. ꝓhibet eſt ca.x.
eorũ,quæ conuerſim p̃dicantur,notius aliquãdo eſſe, quod
eſt non cauſa,quare erit per hoc demonſtratio, ut ꝙ plane-
tæ prope:per id,ꝙ non ſcintillant. ſit in quo c, planetæ, in
quo b,non ſcintillare, in quo a, ꝓpe eſſe, verũ itaque b, de
c, dicere,planetæ.n.non ſcintillant.ſed & a,de b,quod.n.nõ
ſcintillat ꝓpe eſt,hoc autem acceptum ſit per inductionem
aut ꝑ ſenſum,neceſſe igitur a, ineſſe c, quare demonſtratum
fuit.ꝙ planetæ ꝓpe ſunt, hic igitur ſyllõ non ipſius ꝑꝑ quid,
ſed ipſius quod eſt, non.n. ꝑꝑ non ſcintillare ꝓpe ſunt, ſed
ꝓpterea quia prope ſunt non ſcintillant. Euenit ãt & per
alterum monſtrari alterum,& erit ipſius ꝑꝑ quid demon-
ſtratio.vt ſit c,planetæ,in quo b,prope eſſe a,non ſcintilla-
re:ineſt itaque & b,ipſi c,quare & ipſi c, a, & a,ipſi b, non
ſcintillare: & eſt ſyllõ ꝑꝑ quid, accepta.n. eſt prima cauſa.

Rursus quemadmodum lunam monstrant quod sphærica per auguméta, si.n. quod ita augetur est sphæricū, augetur autem luna: planum q sphærica: sic igitur ipsius quid factus fuit syll's, econuerso autem posito medio ipsius ,ppter quid, non .n. propter augumenta est sphærica: sed quia est sphærica, accipit auguméta talia, luna in quo c, sphærica in quo b, augumentum in quo a, in quibus autem media non conuertuntur, & est notius, quod non est causa, quod quidē monstratur, ppter quid autem non. Amplius in quibus mediū extra ponitur, etenim in his eius, quod est q, & nō eius, qđ est propter quid, est demonstratio, non.n. dicitur causa, vt propter quid non respirat paries. qm̄ non animal: si.n. hoc non respirandi cā est, oporteret aīal esse cām respirandi, vt si negatio cā est ipsius non esse affirmatio cā est ipsius esse, quēadmodu si hoc, quod est, incōmensurabilia esse calida & frigida eius, quod est non sanū esse, hoc, quod est, cōmensurabilia esse, eius, quod est sanum esse, consimiliter āt & si affirmatio ipsius esse, negatio ipsius non esse, in iis āt, quæ sic assignata sunt, non contingit, quod dictū est, non.n.oē respirat aīal, syll's āt fit talis causæ in media figura, vt sit a, animal, in quo b, respirare, in quo c, paries a, igitur inest oī b, oē.n.respirans est aīal, ipsi aūt c, nulli, quare neque b, c, nulli, non itaq respirat paries. Assimilantur āt tales causæ iis, quæ fm excessum dicūtur, hoc āt est plus distans dicere medium, vt illud Anacarsidis, q in Scythis, non sunt tibicines: neq.n.vites, fm quidē igitur eandem scientiam & fm mediorum positionem istæ differentiæ sunt eius, qui est quod ad eum, qui est propter quid. syl'm. Alio autem modo differt ipsum propter quid ab ipso quod, eo q per aliam sciētiam vtrunque speculatur, talia autem sunt, quæcunque sic se habent inuicem, vt sit alterum sub altero, ut perspectiua ad geometriam, & mechanica ad stereometriam, & harmonica ad arithmeticam, & apparentia ad astrologicam, fere autem vniuocæ sunt nonnullæ istarum scientiarū, vt astrologia & quæ mathematica & quæ nauifica, atque harmonica, & quæ mathematica & quæ secundum auditum. Hi

enim qđ quidem sensitiuorum est scire, propter quid vero mathematicorum, hi nanque habent causarum demonstrationes, & plerunque non nouerunt ipsum quod quemadmodum, qui vniuersale speculantur multotiens nonnulla singularium non nouere quia non aduertunt, sunt autem hæc quæcunque cum alterum quid sint secundum substantiam vtuntur formis, disciplinæ nanq; circa formas sunt, non enim de subiecto aliquo geometrica sunt, si.n.de subiecto aliquo geometrica sunt, sed non inquantū geometrica de subiecto. Se habet autem & ad perspectiuam, vt hæc ad geometriam, alia ad hanc, vt quod est de Iride: ipsum enim quod naturalis est scire, ipsum vero ꝓpter quid ꝑspectiui aut simpliciter, aut * secundū mathema. Multæ aūt & scientiarum non subinuicem ita se habent, vt medicina ad geometriam, quod enim vlcera orbicularia tardius sanantur medici est scire, propter quid vero geometræ.

* κατὰ τὸ μάθημα, id est disciplinā.

Tex. 31

Primā figurā maxie sciē esse ut cōmodatū. cap. I'.

Figurarum autem maxime scientialis est prima, mathematicæ nanque scientiæ, per hanc demonstrationes ferunt, vt arithmetica & geometria & perspectiua; & fere vt dixerim, quæcunque ipsius propter quid considerationem faciunt, aut enim omnino, aut vt plurimum & in plurimis per hanc figurā ipsius ꝓpter quid fit sylls. quare & ꝓpter hoc esset vtiq; maxime sciētialis, maxime nāq; propriū ipsius scire est ꝓpter quid speculari. Postea & ipsius quid est scientiā per solam hanc venari posibile, in media enim figura non fit affirmatiuus sylls, ipsius vero quid est scientia, affirmationis: in vltima aūt, fit quidem, sed non vlr ipsum autē quid est, vniuersalium est, non enim homo aliquo modo est animal bipes. Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illæ vero per hanc condensantur & augentur quousq; ad immediata venerit, Manifestū itaq;, ꝙ maxime ad sciendum propria est prima figura. Queadmodū vero contingebat a, inesse b, indiuidue ita & non inesse accidit. dico autem indiuidue inesse aut nō inesse, nō esse ipsorum medium, sic enim non erit secundū aliud inesse aut non inesse. Quando igit aut a, aut b, in toto aliquo sit, aut & ambo, nō

contingit a, ipsi b, primo non inesse, sit enim a, in toto si igitur b, non est in toto c, cõtingit enim ipsum quidem a, esse in aliquo toto, ipsum vero b, non esse in hoc, syll's erit, q̃ a, ipsi b, nõ insit, si enim c, a, quidem omni, ipsi vero b, nulli a, nulli eorum, quæ b. Cõsimiliter autem & si b, in toto aliquo est, vt in d, ipsum nanq; d, omni b, inest, ipsi aũt a, nulli ipsum b * quare ipsum a, nulli eorũ, quæ b, inerit p syll'm, eodem pacto monstrabitur & si ambo in toto aliquo sunt.

a.l ipsum sit a, nulli c.

Quod autem contingit ipsum b, non esse in quo toto est a, aut rursus a, in quo est b, manifestũ ex coordinationibus, quæcunque non cõmutantur ad seinuicem, si enim nullum eorum, quæ sunt in a, c, d, coordinatione de nullo prædicatur eorum, quæ sunt in b, e, f, ipsum vero a, in toto est h, coordinato existenti, planum q̃ b, non erit in h, cõmutarentur enim coordinationes, consimiliter autem & si b, in toto aliquo est. Si vero neutrum sit in toto nullo, non insit autem a, ipsi b, necesse est indiuidue non inesse, si enim erit aliquod medium necesse alterum ipsorum in toto aliquo esse, aut enim in prima figura, aut in media erit syll's, siquidem igitur in prima, b, erit in toto aliquo, affirmatiuã nãq; oportet, quæ ad hoc propositionem fieri, sin autẽ in media vtrũ cõtigerit, ad vtraque enim accepto priuatiuo, efficitur syll's, ambabus vero negatiuis existentibus, non erit. planũ itaq; quod contingit aliud * alii inesse indiuidue, & quando contingit, & quomodo diximus. Ignorantia vero quæ nõ secundum negationem, sed secundum dispositionem dicitur, est quidem deceptio, quæ per syll'm fit. Hæc autem in primo quidem inexistentibus aut non inexistentibus contingit dupliciter, aut enim quando simpliciter existimet inesse aut non inesse, aut quando per syll'm accipiat suspitionem. Simplicis quidem igitur suspicionis simplex est deceptio, eius vero, quæ est per syll'm plures. Nõ insit enim a nulli eorum, b, indiuidue, si igitur syllogizet a, inesse ipsi b, medium accipiens c, deceptus erit per syll'm. Contingit quidem igitur vtrasque propositiones esse falsas, contingit autem alteram solum si enim neq; a, nulli eorum, quæ c, insit, neque c, nulli

a.l. aliquid aliud.
Tex. 32
De ignorantia & syl'o ipe riiiæ corã q̃ prio im medi ite, quæ sunt cap. 12.

eorum quæ b, assumpta vero fuerit vtraque econuerso, ambæ falsæ erunt. Euenit autem ita se habere c, ad a, & b, vt neque sub a, sit neque vniuersaliter in b, impossibile nanque b, esse in toto aliquo, dicebatur enim a, primo ipsi nõ inesse, a vero nõ necesse omnibus entibus inesse vniuersaliter quare ambæ falsæ. Sed & alterã contingit veram accipere, nõ tamen vtram volueris, sed a, c. c, b, nanque propositio semper falsa erit, eo q ipsum b, in nullo sit, a, c, vero euenit, quemadmodum si a, & ipsi c, & ipsi b, insit indiuidue, quando enim idem primo prædicetur de pluribus, neutrum in neutro erit. Differt autem nihil neque si non indiuidue insit. Deceptio quidem igitur inexistendi & per hæc & ita fit solum, non enim erat in alia figura inexistẽdi syllogismus. Quæ vero est non existendi & in prima fit & in media figura. Primum itaque dicamus quot modis in prima fit, & quo modo se habentibus propõnibus. Contingit quidem igitur vtrisque falsis existentibus, quemadmodum si a, & ipsi c, & & ipsi b. insit indiuidue. Si enim acceptum fuerit a, quidem nulli c, c, vero omni b, falsæ erunt propositiones. Contingit autem & altera falsa existente, & hac vtrauis, euenit. n. a, c, quidem veram esse, c, b, vero falsam, a, c, quidem verã, quoniam non omnibus entibus inest a, c, b, vero falsam, quoniam impossibile est c, inesse ipsi b, cui nulli inest a, non enim amplius vera erit a, c, propositio, simul autẽ si & ambæ sunt veræ, & conclusio erit uera. Sed & c, b, contingit veram esse, altera existente falsa, quemadmodum si b, & in c, & in a, est, necesse enim alterum sub altero esse, quare si acceperit a, nulli eorum quæ c, inesse falsa erit propositio. Planum igitur, q altera falsa existente & vtrisque, erit falsus syll. In media autem figura, totas quidẽ esse propositiones ambas falsas, non contingit, quando enim a, omni b, insit, nihil erit accipere, quod alteri quidem omni, alteri vero nulli inerit, oportet autem sic accipere propositiones, vt huic quidem insit, illi vero non insit, siquidem erit sylls, si igitur sic acceptæ falsæ. Planum, q econtrario econuerso se habebunt, hoc aũt impossibile. In aliquo vero vtranq;

nihil prohibet falſam eſſe, quemadmodum ſi c, & a, & b, ali cui inſit, ſi.n.a, qdem oĩ acceptum fuerit ineſſe, b, vero nulli, falſæ qdem ambæ ꝓpõnes, non tamen totæ, ſed in aliq̃, & econuerſo ãt poſito priuatiuo, conſimiliter. Alterã vero falſam eſſe & vtrauis, contingit, quod.n.ineſt a, oĩ, & b, ineſt. Si igitur acceptum fuerit ipſum c, ineſſe qdem toti, a, toti vero b, non ineſſe c, a, qdem vera erit, b, c, autem falſa.

Tex.6 Rurſus, quod b, qdem nulli ineſt, neque a, oĩ inerit, ſi.n.ipſi a, & ipſi b, ſed non inerat, ſi igitur acceptũ fuerit c, a, qdem toti ineſſe: b, vero nulli, b, c, qdem ꝓpõ, vera, altera ãt falſa. Conſimiliter vero & tranſpoſito priuatiuo, qđ.n.nulli ineſt a, neque b, nulli inerit, ſi igitur acceptũ fuerit c, a, quidẽ toti non ineſſe, a, c, quidem ꝓpõ vera erit, altera aũt falſa. Et rurſus qđ omni b, ineſt, accipere ineſſe nulli a, falſum.neceſſe.n ſi b, oĩ & a, alicui ineſſe, ſi igitur acceptũ fuerit c, ineſſe quidem oĩ b, nulli vero a, c, b, quidẽ vera erit, c, a, autẽ falſa. Planũ igitur, ꝙ & ambabus exiſtentibus falſis, & altera

De ſyllo ſperitiæ eorũ quæ inſunt me diate.c.13 ſolum, erit ſyll'ſ deceptorius in indiuiduis. In his vero, quæ inſunt non indiuidue, aut non inſunt. quãdo quidẽ per proprium medium efficiatur falſi ſyll'ſ, non poſſunt ambæ falſæ eſſe ꝓpõnes, ſed eã ſolum, quæ eſt ad maius extremum: dico ãt propriũ medium, per quod fit contradictionis ſyll'ſ. Inſit.n.a, ipſi b, per mediũ c. Quoniã igitur neceſſe eſt c, b, affirmatiuam accipi, cũ ſit ſyll'ſ. Planũ ꝙ ſemper hæc erit vera: non.n.conuertitur: a, c, vero falſa: hac.n. conuerſa cõtrarius fit ſyll'ſ. Conſil'r ãt & ſi ex alia coordinatione acceptũ fuerit mediũ, ut d, licet in toto a, ſit, & de b, oĩ ꝑdicetur: neceſſe.n.d, b, quidem ꝓpõnem manere, alterã vero cõuerti: quare hæc qdem ſemper vera, illa ãt ſemper falſa: & quaſi talis deceptio eadẽ eſt ei, quæ eſt per ꝓpriũ medium. Si vero non ꝑ proprium mediũ efficiatur ſyll'ſ: quãdo ſub a, quidem ſit mediũ, ipſi vero b, nulli inſit: neceſſe eſt falſas eſſe ambas: accipiendæ nanque ſunt econtrario, q̃ ſe habent, ꝓpõnes: ſi debet ſyll'ſ fieri: ſic ãt acceptis, ambæ efficiuntur falſæ: quẽadmodũ ſi a, qdem toti d, ineſt: d, uero nulli eorũ, quæ b, his.n.conuerſis ſyll'ſ erit: & ꝓpõnes ambæ falſæ. Quãdo ve

ro mediū nō ſit ſub a, vt d, a, d, qdem vera erit, d, b, aūt fal ſa: nā a, d, quidē vera: qm̄ nō erat in a, ipſum d. d, b, āt falſa: qm̄ ſi eſſet vera, & cōcluſio vera eſſet: ſed erat falſa. Sed cū p mediā figurā efficit deceptio, ābas quidē nō cōtingit falſas eſſe ꝓpōnes totas: cū. n. ſit b, ſub a, nihil cōtingit huic quidē oī, illi vero nulli ineſſe, quēadmodū dictū eſt & prius. Alterā āt euenit & vtrālibet, ſi. n. c, & a, & b, inſit: ſi acceptū fuerit, ipſi quidē a, ineſſe, ipſi vero b, nō ineſſe, a, c, qdē vera erit, altera āt falſa. Rurſus ſi acceptū fuerit c, ipſi qdē b, in eſſe a, vero nulli b, c, quidē vera erit altera āt falſa. Si igit priuatiuus ſit deceptionis ſyll's, dictū eſt, qñ & p quæ erit deceptio. Sin aūt affirmatiuus, qñ quidē p ꝓprium mediū impoſſibile ambas eſſe falſas: neceſſe eſt. n. c, b, manere, ſi quidē erit ſyll's, quemadmodū dictū eſt & prius: quare c, a, ſemper erit falſa: hec. n. eſt quæ cōuertit. Cōſimiliter āt & ſi ex alia coordinatione accipiat mediū: quēadmodū dictū eſt & in priuatiua deceptione: neceſſe. n. d, b, quidē manere, a, d, aūt cōuerti: & deceptio eadē eſt ei quæ prius. Qñ aūt non p propriū, ſi d, quidem ſit ſub a, hæc quidē erit vera, altera āt falſa: euenit enim a, pluribus ineſſe, quæ nō ſunt ſub ſe inuicē: ſi vero nō ſit d, ſub a, planū quidē, ꝙ hæc ſemper erit falſa: affirmatiua nāq; accipitur: d, b, vero contingit & veram eſſe & falſam: nihil. n. prohibet a, quidem nulli d, ineſſe d, vero ipſi b, omni: vt animal ſcientiæ: ſcientiam autē muſicæ: neque rurſus ſi neque a, nulli eorum, quæ d, neq; d, nulli eorum, quæ b. Manifeſtum igitur, ꝙ non exiſtente medio ſub a, & ambas euenit falſas eſſe, & vtram volueris. Quod igitur modis. & per quæ euenit fieri, deceptiones quæ ſecundum ſyllogiſmum, & immediatis & in iis, quæ per demonſtrationem, manifeſtum. Planum autem & ꝙ ſiquis ſenſus defecit, neceſſe & ſcientiam aliquam defeciſſe quam impoſſibile eſt accipere: ſiquidem adiſcimus, aut inductione, aut demōſtratione: ē āt demōſtratio, ex vlibus inductio vero ex iis, quæ ſm partem: impoſſibile aūt vlia ſpeculari niſi per inductionē, quoniā & que per abſtractionē dicūtur, erūt p inductionē nota, ſiquis voluerit nota facere: quomo

Tex. 37 Senſu, a natura defi. ciete ſciētiā quoq; ꝓpriorū ſenſibiliū illius deficere. c 14

do insunt vnicuique generi nonnulla, & si non separabilia
al's quale hoc. sunt: secundum ꝙ tale * hoc vnũquodq; : inducere autẽ non habentes sensum impossibile, singularium nanque sensus est, non enim contingit accipere ipsorum scientiam, neque enim ex vniuersalibus sine inductione, neq; per inductionẽ sine sensu.

Tex 34. Ex quot & qualibus constet syll's, & an sursum deorsumue fiat in infinitũ abitio. cap. 15.

Est autem omnis syllogismus per tres terminos, & qui monstrare potest, ꝙ a, inest ipsi c, eo ꝙ inest ipsi b, & hoc ipsi c. Priuatiuus autem alteram quidem propositionem habens, ꝙ aliud quid alii inest: alteram vero, ꝙ non inest. Manifestum igitur ꝙ principia & quæ dicuntur suppositiones hæ sunt, accipientem enim hæc, ita necesse est monstrare, vt ꝙ a, inest ipsi c, per b. Rursus vero ꝙ a, ipsi b, per aliud medium, & ꝙ b, ipsi c, consimiliter. Secundum opinionem igitur syllogizantibus & solum dialecticæ planum ꝙ hoc solum considerandum, si ex quibus contingit probabilissimis fit syll's, quare & si est aliquid in veritate eorum, quæ sunt a, b, medium, videtur autem non esse, qui per hoc syllogizauit, syllogizatus est dialecticæ. Ad veritatem autem ex iis, quæ insunt oportet considerare, se habet aũt sic, quoniam est quod ipsum quidem de alio prædicatur nõ secundum accidens, dico autem secundum accidens, vt albũ aliquando illud dicimus esse hominem, non similiter dicentes & hominem albũ, hic quidem enim nõ alterum aliquid existens album est, album vero, quoniã accidit homini esse albo, sunt itaque nõnulla talia, vt per se prædicentur. Sit igitur c, tale, quod ipsum quidem nõ amplius insit alii, huic autem ipsum b, primo, & non est aliud intermediũ, & rursus ipsi e, f, consimiliter, & hoc ipsi b. An igitur hoc necesse est stare, aut contingit in infinitũ ire? Et rursus si de a, quidem nihil prædicatur per se, a, verò ipsi h, inest primo, intermedio autem nulli priori, & h, ipsi g, & hoc ipsi b, an & hoc stare necesse est, aut & hoc contingit in infinitũ ire? differt autem hoc a priori tantum, quoniam hoc quidem est, an cõtingit incipienti a tali: quod nulli inest alteri: sed aliud illi: sursum in infinitum ire, alterum vero incipientem a tali: quod ipsum quidem de alio, de illo autem nihil prædica-

tur, deorsum considerare: si contingit in infinitum ire. Amplius ea quæ in intermedio an contingit infinita esse determinatis extremis, dico autem, veluti, si a, ipsi c, inest, mediũ vero ipsorum b, ipsius vero b, & a, altera: horum autem altera, an & hæc in infinitum contingit ire: aut impossibile? est autem hoc considerare idem, & si demonstrationes in infinitum vadunt. & si est demonstratio omnis, aut ad seinuicem terminantur. Consimiliter autem dico & in priuatiuis syll's ac propositionis, vt a, inest b, nulli, aut primo aut erit aliquid medium: cui priori nõ inest, veluti si ipsi g, quid b, inest omni: & rursus alii adhuc priori hoc, vt si ipsi h, quod g, omni inest: in his etenim aut infinita: quibus non inest prioribus, aut stant. In iis vero: quæ conuertuntur non similiter se habet: non est enim in iis, quæ retrouersum prædicantur, de quo primo prædicatur: aut vltimo, omnia enim ad omnia hæc consimiliter se habent, siue sunt infinita, quæ de ipso prædicantur: siue vtraque sunt quæ dubitantur: infinita, præterquam quod si non sim liter cõtingit conuerti: sed hoc quidem: vt accidens, illud vero vt prædicamentum. Quod igitur intermedia non contingit infinita esse, si deorsum & sursum stant prædicamenta, manifestum: dico autem sursum, quæ in magis vniuersale: deorsum vero, quæ in id, quod secundum partem: si enim a, prædicato de f, infinita intermedia in quibus b, planum ꝙ contingere posset, vt & ab a, deorsum alterum de altero prædicaretur in infinitũ: anteq̃.n.in f, deueniatur, infinita sunt intermedia, & ab f, sursum infinita anteq̃ ad a, deueniaꝶ: q̃re si ĩpõssia: hæc & a, & f, ĩpõsse infinita esse media, neq̃.n.si quis diceret, ꝙ alia quidem sunt ipsorum a, b, c, contigua * inuicem, vt non sit medium, alia vero nõ est accipere, nihil differt: quodcunque enim accepero totum, quæ b, erit ad a, aut ad f, aut infinita media, aut non a quo vtique primum infinita, siue statim, siue non statim, nihil differt, quæ enim post hæc, infinita sunt. Planum autem & in priuatiua demonstratione, quod stabitur, siquidem in prædicatiua statur ad vtraque, sit enim non contingens, neque sursum ab

Determinatis extremis, summo imoque media nõ eẽ infinita cap. 16.

* ἐχόμενα eõ eq̃ntia propõnis nega mediatæ me diã, q̃bus teuecetur ad immediatã, nõ eẽ infinita, ca. 17.

vltimo in infinitū ire, dico āt vltimū, quod ipm qdem aliī nulli inest, illi vero aliud, ut f, neque a primo in vltimum dico autem primū, quod ipsum qdem de alio, de illo vero nihil aliud, si vtique hæc sunt, & in negatione stabitur, tripliciter nanque mōstratur non inexistens, aut.n. cui qdem ipm c, b, inest oī, cui vero ipsum b, ipsum a, nulli, ipsius itaq; b, c, & sp alterius distātiæ, necesse est pgredi ad imediata pdicatiua nanque est hæc distātia, alterū vero manifestū, q si alii non inest priori, vt ipsi d, hoc oportebit ipsi b, oī inesse, & si rursus alii priori ipso d, non inest, illud oportebit ipsi d, oī inesse, quare quoniā, * quæ sursum est, via stat, & quæ deorsum stabit, & erit aliqd primo cui non inest. Rursus si b, qdem oī a, ipsi vero c, nulli ipsum a, eoꝝ quæ c, nulli iest. Rursus hoc si oportet mōstrare, planū q aut per superiorē modum monstrabitur, aut per hunc aut tertiū. Primus igit dictus fuit, secundus vero mōstrabitur, sic āt vtique mōstraret, ut q d, ipsi qdem b, oī inest, si vero c, nulli, si necesse est inesse aliquid ipsi b. Et rursus si hoc ipsi c, non inerit, aliud ipi d, inest, qd ipsi c, non inest, igitur quoniā inesse semper superiori stat, stabit & non inesse. Tertius vero modus fuerat, si a, quidē b, oī inest, ipsum vero c, non inest, nō oī inest c, cui a. Rursus vero hoc, aut per superius dicta, aut silr mōstrabitur, illo quidē itaque modo statur. sinautē sic, iterū accipitur b, inesse ipsi e, cui ipsum c, nō oī inest, & hoc rursus consilr. Quoniā āt suppositū est stari & deorsum, planum q stabit & c, non inexistēs. Manifestū āt q & si non vna via monstraretur, sed oībus, aliqñ quidē ex prima figura, aliqñ āt ex secunda, aut tertia, q & sic stabitur, finitæ.n. sunt viæ, finita āt finities necesse est finita eē oīa. Qd igitur in puatione, si quidē & in eo qd est inesse, statur, manifestū. Qd aūt in illis, logice quidē speculantibus ita manifestū, in iis quidem, quæ in eo, qd est quid pdicantur, planū, si.n. est definire, aut si cognoscibile ipsum q quid erat esse, infinita vero non est pertransire, necesse est terminata eē, quæ in eo, qd est quid, prædicātur, Vlr āt sic dicimus, est.n. dicere vere, albū ambulare, & magnum illud lignū esse, & rursus lignum magnum

a.l. q deorsum ē uia stat, & q sursum stabit.

Tex. 35. ppōnis affirmatiuę media ex media nō eē infinita...

esse,& hominē ambulare. alterū itaque est ita dicere,& illo mō,quādo .n.albū esse dixero lignū,tunc dico.ꝙ cui accidit albo esse,lignū est,sed nō tanꝗ ipsum albū sit,qđ ligno subii citur,neque etenim album existens, neque qđ albū aliquid factū fuit lignū,quare non est,nisi ꝯm accidens:quando aūt lignū albū esse dixero,non,ꝙ alterū qd est albū,illi uero cō tingit ligno esse,veluti quando musicū albū esse dixero,tūc enim ꝙ hō albus est, cui contingit esse musico, dico,sed lignū est subiectū,quod & fiebat non alterum quid existens, quā quod lignū, aut lignū quoddā, si itaque oportet noīa ponere,sit quidē ita dicere p̄dicare illo vero mō aut nequaꝗ p̄dicare, aut p̄dicare quidē non simpliciter, ꝯm accidens aūt p̄dicare, est āt, ut quidē albū,quod p̄dicatur, vt vero lignū, de q̄ p̄dicatur,supponaſ itaqꝫ p̄dicatū p̄dicari sp̄ de q̄ p̄dicaſ simpliciter,sed non ꝯm accidēs,sic.n.demſones demōstrār, quare aut in eo,qđ est quid,aut qđ quale, aut quātum, aut ad aliquip,aut faciens,aut patiens,aut ubi,aut qñ,cū vnum de vno p̄dicatum fuerit. Amplius substātiam quidē signifi cantia,quod illud,aut quod illud aliquid significant,de quo p̄dicantur,quæcunqꝫ uero non substātiā significant, sed de alio subiecto dicuntur,qđ non est, neque qđ illud, neqꝫ qđ illud alliquid,accidentia,quēadmodum de hoīe album,non enim est hō neque quod album,neque qđ album quid, sed aīal fortasse,hō.n. est quod aīal. quæcunqꝫ vero non substā tiam significant,oportet de aliquo subiecto p̄dicari,& nō eē aliquid album , quod non alterum quid existens album est. Spēs n.valeant,nanqꝫ & * teretismata sunt,& si sunt,nihil ad sermonē sunt,demonstrationes.n. de talibus sunt. Amplius si non est hoc huius qualitas, & illud huius,neqꝫ quali tatis qualitas, impoſſe est retrouersum p̄dicari inter se sic, sed verum quidem dicere contingit, retrouersum āt prædi care uere non contingit. Vel.n.ut substantia* p̄dicabitur,ve luti si genus existens,aut differentia p̄dicati. Hæc āt mōstra ta sunt,ꝙ nō erūt īfinita,neqꝫ deorsum,vt hō bipes,hoc aīal hoc āt alterū,neqꝫ aīal de hoīe,hoc āt de Callia in eo quod est quid,substātiam.n.oēm est definire talē infinita,vero nō

Ioſ. Grā. τερετισματα āt uocantur præcātus citharæ do rū quos i articulate canūt, ut experiari dissonantiā chordaꝝ, si se cūdū con uenientem melodiæ rōnē extē ſæ sunt, uel alias pertrecta tiones ci tharedo ꝛ tū inarticu late, expe riētiæ grā dissonan-

tic chor διῃρ Fa-ctę Argy ro. addit aut ut accidens, συμβέβη κε accide runt.

est Pertransire intelligentem, quare neque sursum, neque deorsum infinita, illam nanque non erit definire, de qua infinita prædicantur, vt itaque genera inter se non retrouersum prædicabuntur, erit enim ipsum quod ipsum quid.

Neque vtique qualis aut aliorum nullum, si non secundũ accidens prædicatum fuerit, omnia enim hæc accidunt, & de substantiis prædicantur, sed certe, ꝙ neque sursum infinita erunt: de vnoquoque nanque prædicatur, quod vtique significet, aut quale quid, aut quantum quid, aut de talibus, aut quæ in substantia: hæc autem determinata sunt, & genera prædicamentorum determinata sunt: aut enim quale aut quantũ, aut ad aliquid, aut faciens: aut patiens, aut vbi: aut quando. Suppositum autem fuit vnum de vno prædicari: ipsa vero de ipsis: quæcunque non quid sunt, non prædicari accidentia nanque sunt omnia: sed hæc quidem per se, illa autem secundum alterum modum, hæc autem omnia: de subiecto aliquo prædicari, dicimus, accidens autem non esse subiectum aliquid, nihil enim talium ponimus esse, qđ non alterũ quid existens dicitur, sed ipsum aliis, & alia quædam de vtroque neque sursum itaque vnum de vno, neque deorsum inesse dicetur, de quibus enim dicuntur accidentia quæcunque in substantia vniuscuiusque. hæc autem non infinita, sursum autem & hæc & accidentia vtraque nõ infinita, necesse igitur esse aliquid de quo primum aliquid prædicatur, & de hoc aliud & hoc stare, & esse aliquid quod nõ ampli⁹ neque de alio ꝑori, neque de illo aliud ꝑus ꝑdicatur vnus igitur modus dicitur demonstrationis hic. Amplius autem alius, si de quibus priora aliqua prædicantur, erit horum demonstratio, quorum autem est demonstratio, neq; meli⁹ euenit se habere ad ipsa, quã scire, neque scire sine demonstratione, si autem hoc per hæc notum, hæc autem nõ nouimus, neque melius nos habemus ad ipsa quam scire, neque quod per hæc notum sciemus, si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter & non ex quibusdam, neque ex suppositione, necesse est stare prædicationes inter-

medias,

medias,si.n.nō stāt,sed est semp supra assumpti,oīum erit demonstratio.quare si infinita nō euenit ptransire,quorum est demonstratio,hæc nō sciemus p demonstrationē. si igit neq; melius nos habemus ad ipsa,q̄ scire,nō erit aliquid scire per demonstrationē simplr,sed ex suppōne. Logice igitur ex his qdē aliquis crediderit de eo quod dictū est,resolutorie vero per hæc manifestū breuius,q neq; sursum,neq; deorsum infinita prædicata ɔtingit esse indemōstratiuis sciētiis,de quibus ɔsideratio est.demonstratio nāq; eo⁊ est quæcunq; p se insunt rebus p se vero dupliciter.quæcunq; etenim in illis insunt in eo,qd' est quid,& quibus ipsa in eo,qd' est quid inexistentibus ipsis,vt in numero impar, qd' inest quidē numero,inest autem ipsi numerus in rōne ipsius, & rursus multitudo,aut diuisibile in rōne numeri inest, horū autē neutra ɔtingit infinita esse,neq; vt impar numeri,ite⁊ enim in impari aliud esset,cui inerat inexistenti,hoc āt si est primum numerus inerit inexistentibus ipsi:si igitur nō ɔtingit infinita talia esse in vno,neq; sursum erunt infinita, sed necesse vtique omnia inesse ipsi primo,vt numero & illis numerum quare ɔuertentia erunt,sed non suptendētia. Neq; etiā quæcunque in eo,q est quid insunt,neque hæc infinita neque enim esset vtique definire. Quare si p̄dicata quidem p se oīa dicuntur:hæc aūt non infinita,starent vtique quæ sursum,quare & deorsum:si āt sic, & quæ in medio duob⁹ terminis semp finita:si vero hoc, planū iam & demonstrationum q necesse est principiaque esse & non oīum esse demonstrationē,q dicebamus quosdā dicere a principio,si.n. sunt principia neq; oīa demonstrabilia, neq; in infinitū iri potest;esse.n.vtrūuis horū,nihil aliud est,q̄ esse nullā distantiā immediatā,& indiuisibilē, sed omnes diuisibiles: intro nanque proiiciendo terminum,sed non assumendo demonstratur,quod demonstratur,quare si hoc in infinitum contingit ire,contingeret vtique duorum terminorum infinita in intermedio esse media:sed hoc impossibile,si stant prædicamenta sursum & deorsum. Quod aūt stant, monstratum fuit, logice quidem prius resolutorie vero nunc.

Tex.36

a.i duorū terminorū fuerit utiq; finita.

Tex.37. Elemēta mōstrandarū mediatarū nō eē īfinita.c.19

Mōstratiꝭ aūt his, manifestū, ꝙ ſi aliqd idē duob⁹ inſit, vt a, & ipſi c, & ipſi d, cū nō pdicetur alterū de altero, aut nullo mō, aut nō de oī, ꝙ nō ſemp ſm cōe aliqd inerit: vt æquicruri, & gradato hoc: qđ eſt duob⁹ rectis æquales habere ſm cōe aliqđ ineſt, ſm ꝙ.n. figura quædā ineſt, & nō ſm ꝙ alterū, hoc āt nō ſp ita ſe hēt, ſit.n.b, ſm ꝙ a, ipſi c, d, ineſt. Planū igitur, ꝙ & b, ipſi c, & d, ſm aliud cōe, & illud ſm alterū quare inter duos terminos infiniti vtiq; inciderent termini ſed impoſſ: ſm igitur cōe aliquid ineſſe nō neceſſariū ſemp idē pluribus, ſiquidē erūt * īmediata interualla. In eodem tamē gñe & ex eiſdē indiuiduis neceſſe eſt terminos eſſe: ſi quidē ipſum cōe erit ex iis, quæ p ſe inſunt: non.n. erat ex alio gñe in aliud trāſcēdere quæ mōſtrantur. Manifeſtum aūt, & ꝙ qñ a, inſit b, ſiquidē eſt aliquid mediū: eſt mōſtrare ꝙ a, ineſt b, & elementa huius ſunt hæc, & tot, qđ media ſunt: īmediata nāq; ppōnes elemēta ſunt, aut oēs, aut vlēs ſi aūt nō eſt non amplius eſt demōſtratio: ſed hæc eſt via, quæ in principia. Cōſimiliter aūt & ſi a, ipſi b, nō ineſt. ſi quidē eſt, aut mediū, aut prius, cui nō ineſt, eſt demōſtratio ſi aūt nō, nō eſt: ſed principia & elemēta tot ſunt, quot termini horū nanque propōnes pncipia demōnis ſunt: & quēadmodū nōnulla principia, ſunt īdemōſtrabilia: ꝙ eſt iſtud hoc & ineſt iſtud huic: ita & ꝙ nō eſt iſtud hoc, neque ineſt iſtud huic: quare hæc quidē eſſe aliquid, illa aūt nō eſſe aliqd erunt principia. Quando āt opus ſit mōſtrare: accipiendū eſt qđ de b, pdicatur primo, ſit c, & de hoc cōſimiliter, a, & ita ſemp procedēti, nunq̄ extrinſecus propō: neq; exiſtens accipitur ipſi⁹ a, in demōſtrando: ſed ſemper mediū cōdenſatur. quouſq; indiuiſibilia fiant & vnū: eſt autē vnum quando immediatū factū fuerit: & vna propoſitio ſimpliciter, quæ immediata: & quemadmodum in aliis principium ſimplex: hoc autem non idem vbique: ſed in pondere quidem mina in cantu vero * dieſis: illud autem in alio. conſimiliter in ſyllogiſmis ipſum vnum eſt propoſitio immediata: in demonſtratione vero ac ſcientia intellectus. In mōſtratiuis igitur ſyllogiſmis ipſius inexiſtentis, nihil extra cadit, in

Margin notes: aľs mediata aľs infinita. — Tex.38. — a. t ē aliquod aut mediū. — dieſis i. primus ſenſibilis ſonus.

priuatiuis vero, vbi quidē qđ oportet inesse, nihil extra hoc cadit: vt si a, ipsi b, per c, nō: si.n. omni quidē b, c, * a, vero ipsum c, nulli rursus si opus fuerit: q a, c, nulli inest: mediū accipiendū ipsius a, & c, & ita semp ꝓgredietur: si aūt oportuerit mōstrare, q d, ipsi e, nō inest eo q c, d, quidē oī inest: e, vero nulli, aut nō oī, nunq̄ cadet extra e. hoc aūt est, cui nō oportet inesse, in tertio āt mō, neq; a quo oportet, neq; qđ oportet priuare, nunq̄ extra ibit. Cū vero sit demonstratio hæc quidē vl̄r, illa vero ſm partē, & hæc quidē prædicatiua, illa vero priuatiua, dubitatur vtra melior: cōsimiliter aūt & de ea, quæ demōstrare dicitur: & quæ ad impoſſe ducit, demōstratione. Primū igitur cōsideremus de vl̄i, & quæ ſm partē: hoc āt cū declarauerimus de ea, quæ mōstrare dicitur, & ea, quæ ad impoſſe dicemus. Videretur igitur fortasse aliquibus ita cōsiderātibus, quæ ſm partē esse melior: si.n. ſm q̄ magis scimus demrōnē, melior est demōstratio hæc.n. est virtus demrōnis: magis āt scimus vnūquodq; cū ipsum sciamus ſm se, q̄ qn̄ ſm aliud, vt musicū Coriscū qn̄ q Coriscus musicus, q̄ qn̄ q hō music⁹. Simil'r āt & i aliis vl̄is aūt, q aliud, nō, q ipsum cōtingit, mōstrat: vt q æquicrus, nō q æquicrus, sed q triāgulus: quæ vero ſm partē, q ipsum si igit melior quidē, quæ ſm ipsum: talis aūt quæ ſm partē: vniuersali magis, & melior vtique, quæ secundū partē demōstratio. Amplius si vl̄e quidē nō est aliquid præter singularia: demōstratio vero opinionē facit esse aliqd hoc ſm qđ demōstrat, & quandā naturā esse in entibus talē, vt trianguli præter quædā, & figuræ ꝑter quasdā, & numeri ꝑter quosdā numeros. Melior aūt, quæ est de ente, q̄ quæ de nō ente, & ꝑpter q̄ nō decipiet, quā ꝑpter quā: vl̄is aūt est talis, procedētes enim mōstrāt, quēadmodū de proportionato, vt quod vtique sit aliquid tale, erit proportionatum, quod neque linea, neque numerus, neque solidū, neque planū, sed præter hæc aliquid: si igitur vniuersalis quidem magis hæc, de ente autem minus: q̄ quæ secundum partem, & facit opinionem falsam: peior vtique esset vniuersalis, quā quæ secundum partem. An primum quidem nihil magis

marg.: al's a, vero nulli ipsum c.

marg.: Tex. 39 Quod d mro ul'is ꝑstātior sit particulari. cap. 20.

In vlr:q̄ quæ ſm parté altera rõ eſt:ſi.n.duobus rectis ineſt, nõ inquantũ æquicrus,ſed inquantũ triangulus:q nouit,qd æquicrus,minus nouit inquantũ ipſum,qui nouit.ꝙ triãgulus,& oĩno ſiquidé nõ exiſtéte ſit triãgulus,poſtea mõſtrat non eſſet vtique demõſtratio:ſin ãt exiſtére,qui nouit vnũquodque inquantũ vnumquodq; ineſt,magis nouit:ſi itaq; triãgulus in plus eſt,& eadé rõ, & non ſm æquiuocationé triãgulus,& ineſt oĩ triãgulo hoc qđ eſt duos:nõ triãgulus inquantũ æquicrus,ſed æquicrus inquantũ triãgulus habet tales angulos:quare qui vlr ſcit,magis nouit,ſm ꝙ ineſt, q̄ qui ſm partem melior itaq; vlis,q̄ quæ ſm parté. Amplius

a.l. ratio vna. ſi quidé eét aliqua rõ,* & non æquiuocatione vlé,vtiq; nihil minus eſſet quibuſdã,quæ ſm partem:ſed & magis quãto incorruptibilia in illis ſunt,quæ vero ſm parté corruptilia magis.Præterea nulla neceſſitas ſuſpicari aliquid eſſe hoc ꝑter hæc,qđ vnũ ſignãt, nihil magis,q̄ ĩ aliis,quæcũq; nunquid ſignãt,ſed aut quale,aut ad aliquid,aut facere:ſi vero nõ demonſtratio cã,ſed qui audit. Ampliꝰ ſi demonſtratio quidé eſt ſylls monſtratiuus cãæ,& eius,qđ eſt pp quid vlé auté magis eſt cã:cui.n. per ſe ineſt aliquid, hoc ipſum ipſi cã,vlé aũt primũ.cauſa igit vlé,quare & demonſtratio melior:magis.n.cãæ & eius qđ eſt pp quid eſt.Præterea vſq; ad hoc quærimus pp quid,& tunc opinamur ſcire qñ nõ ſit, qđ aliquid aliud hoc aut factũ,aut exiſtens:finis.n.& terminus ipſum extremũ iam ſic eſt:vt cuius gratia venit?vt accipiat argentũ:hoc aũt?vt reddat cui debet hoc aũt?ne iniuſtitiã cõmittat: & ita eũtes qñ non amplius ꝓpter aliud,neque alius cã,pp hoc vt finé dicimus veniſſe,& eſſe,& fieri & tũc cognoſcere maxime pp quid venit:ſi itaq; ſilr ſe habet ĩ oĩbus cãis & iis,quæ ſunt pp qd:in iis vero,quæcũq; ſunt cãæ ſic,vt cuiꝰ cã,ſic nouimus maxime:& in aliis igit tũc maxime ſcimꝰ qñ non ãplius inſit hoc:qm̃ aliud qñ igitur cognoſcamus,ꝙ quatuor,qui extra ſunt æquales, qm̃ æquicrus: adhuc deficit,pp quid æquicrus?qm̃ triangulus:& hoc,quoniã figurã rectilinea,ſi ãt hoc:non amplius pp aliquid erunt maxime ſcimus, & vlr ãt tunc, vlis igitur melior. Ampliꝰ

quãto magis vtique ſm partem, ſic in iſinita incidit, vl'is ve ro in ſimplex & terminũ, ſunt ãt inqtũ infinita quidẽ nõ ſci bilia, inqtũ ãt finiuntur ſcibilia: inqtum igitur vl'ia magis ſci bilia, q̃ inquantum ſm partem, demõſtrabilia igitur magis quæ vl'ia demonſtrabiliũ vero magis, magis eſt demonſtra tio, ſimul.n.magis, quæ ad aliquid, melior itaq; eſt vl'is, qm̃ & magis demonſtratio. Amplius ſi eligibilior, ſm q̃ hoc & aliud, q̃ ſm q̃ hoc ſolum nouit: qui vero vl'em habet, nouit: & quod ſecundnm partem: hic autem vniuerſale nõ no uit: quare & ſic vtique eligibilior eſſet. Amplius aũt ſic: vl'e .n.magis monſtrare eſt p mediũ monſtrare ꝓximius principio, valde ãt ꝓximũ eſt imediatũ: hoc vero principiũ. Si igitur quæ ex principio ea, quæ nõ ex principio, aut magis ex principio ea, quæ minus, certior ẽ demõſtratio: eſt ãt talis, quæ vl'ior, melior vtiq; eſſet vl's: veluti ſi oporteret demõſtrare a, de d, media, in quibus b, c, ſupius itaque b, quare quæ p hoc vl'ior. Sed ex iis, quæ dicta ſunt nõnulla logi ca ſunt: maxime ãt manifeſtũ, ꝙ vl's potior: qm̃ ꝓpõnum priorẽ quidẽ habẽtes, nouimus quodãmodo & poſteriorẽ & habemus potẽtia, vt ſi quis nouit, & oĩs triãgulus duob⁹ rectis nouit quodãmodo & æqcrus, ꝙ duobus rectis poten tia: & ſi nõ nouit æqcrus qđ triãgul⁹ qui vero hãc habet ꝓpõnem, vl'e nullo mõ nouit neque potẽtia, neque actu. Et vl'is quidẽ intelligibilis: qua vero ſm partẽ, in ſenſum deſinit. Qđ igitur vl'is melior ea, quæ ſecundũ partẽ tot nobis dicta ſunt. Quod aũt monſtratiua priuatiua, hinc manifeſtũ: ſit.n.hæc demõſtratio melior aliis eiſdem exiſtentibus, quæ ex paucioribus petitionibus, aut ſuppõnibus, aut ꝓpõnibus. ſi.n.notæ ſi'r, celerius cognoſcere per has inerit: hoc autem eligibilius: ratio aũt ꝓpõnis, ꝙ melior, qđ ex minoribus vl'r hæc: ſi.n. cõſimiliter eſſet hoc, qđ eſt nota eſſe media priora vero notiora: ſit demonſtratio quidẽ p media b, c, d, ꝙ, a, ipſi e, ineſt, quæ vero per f, g, ꝙ a, ipſi d. Cõſimi liter itaque ſe habet, ꝙ a, ipſi d, ineſt, & a, ipſi e, ꝙ aũt a, ipſi d, prius & notius, q̃ ꝙ a, ipſi e, per hoc.n. illud demõſtratur credibilius aũt qđ eſt p qđ, & quæ per pauciora, igitur de-

Tex. 4e. Quod de mõſtratio affirmati ua pſtantior euadat negatiua. c. 21.

mõſtratio melior aliis eiſdẽ exiſtentibus, ambæ igitur & per terminos tres & ꝓpões duas mõſtrant, ſed hæc quidẽ eſſe aliquid accipit, illa vero & eſſe & non eſſe aliquid, per plura igitur quare & peior. Præterea quoniã mõſtratũ fuit quod impoſſe, vt vtriſq; exiſtentibus priuatiuis ꝓpõnibus fiat ſyllogiſmus, ſed hanc quidẽ oportet talẽ eſſe, illã vero, quod ineſt. Amplius ad hoc oportet hoc accipere, pdicatiuas enim aucta demõſtratione, neceſſariũ eſt fieri plures, priuatiuas uero impoſſibile plures eſſe vna in omni ſyllo, ſit enim nulli inexiſtens ipſum a, in quot ipſum b, c, vero omni inexiſtens ipſum b, ſi vero oporteat rurſus augere vtraſque propões mediũ iniiciendum, ipſius quidẽ a, b, ſit d, ipſius vero b, c, e, equidem igitur manifeſtũ, quod eſt prædicatiuũ, d, vero de b, quidem prædicatiuum, ad a, vero vt priuatiuũ ponitur, d, enim de omni b, a, aũt nulli oportet eorum, quæ d, ineſſe: ſit igitur vna priuatiua propõ quæ eſt a, d, idem vero modus & in aliis ſyllis: ſemp. n. mediũ prædicatiuorũ terminorũ, pdicatiuũ ad vtraq;: priuatiui aũt in altera priuatiuum neceſſariũ eſt eſſe: quare hæc vna talis ſit ꝓpõ, aliæ vero prædicatiuæ. Si igitur notius per qd' mõſtratur & credibilius, mõſtratur aũt priuatiua quidẽ per prædicatiuã: hoc aũt per illã nõ monſtratur prior & notior exiſtẽs & credibilior melior vtiq; fuerit. Amplius ſi principiũ ſylli vlis ꝓpõ immediata, ex ãt in mõſtratiua quidẽ affirmatiua, in priuatiua vero negatiua vlis ꝓpõ affirmatiua ãt negatiua prior & notior, per naq; affirmationẽ negatio nota. Et prior affirmatio, queadmodũ & eſſe ipſo nõ eſſe quare melius principiũ mõſtratiue q̃ priuatiue, quæ vero melioribus principiis vtitur melior. Amplius principalior, ſine. n. mõſtrante non eſt priuatiua. Qm̃ vero pdicatiua priuatiua melior, planũ quod & ad impoſſe ducẽte oportet, aũt ſcire, quæ eſt differentia ipſarũ, ſit itaq; a, inexiſtẽs nulli b, ipſi vero c, b, omni, neceſſe vtiq; eorũ, quæ c, nulli ineſſe ipſum a, ſic igitur acceptis oſtẽſiua vtiq; priuatiua eẽt demõſtratio, quod a, ipſi c, nõ ineſt quæ vero ad impoſſibile ita ſe hẽt, ſi oporteat mõſtrare, quod a, ipſi a, non ineſt, accipiendũ ineſſe, & b, ipſi c. Quare cõtin

Tex. 41. Demõnẽ oſtẽſiuã potiorẽ eũ ea q̃ ducit ad ĩ icõmodum. cap. 22.

git a,ipsi,c,inesse:hoc aũt sit notũ & ꝯfessum, ꝙ impossibile,nõ igitur põt a,ipsi b,inesse,si igitur b,ipsi c,ꝯfessum est inesse a,ipsi b,ipossibile est inesse termini igitur cõsimiliter ordinantur,differt ãt,vtra sit notior ꝓpõ priuatiua,verũ ꝙ ipsi b,nõ inest,an ꝙ a,ipsi c,qñ igitur sit ꝯclusio notior, ꝙ nõ est quæ ad impossibile fit demõstratio,qñ ãt in syll'o sit, demõstratiua natura aũt prior,ꝙ a,ipsi b,q̃ ꝙ a,ipsi c,prius .n.sunt ꝯclusione,ex quibus est ꝯclusio,est ãt a,ipsi c,nõ inesse,ꝯclusio a,vero ipsi b,ex quo ꝯclusio. Non.n. si cõtingit ablatũ esse aliquid,hoc est ꝯclusio,illa vero ex qbus,sed esse quidẽ ex quo syll's est,ꝙ vtiq; sic se habeat,vt aut totum ad partẽ,aut partẽ ad totũ habere,sed a,c,& a,b, ꝓpõnes nõ se hñt ita inter se,si igit quæ ex notioribus & prioribus melior,sunt aũt ãbæ ex eo ꝙ nõ sit aliquid credibiles, sed hæc quidẽ ex priori illa uero ex posteriori,melior simplr vtique esset priuatiua demõstratio ea quæ ad impoſe,quare & quæ hac melior ꝑdicatiua manifestũ ꝙ & ea,quæ ad impossibile est melior. Certior aũt scia,scia & prior,quæ ipsius quod & propter quid eadẽ,sed nõ quæ seorsum ipsius qd' ab ea, quæ ꝓpter quid,& quæ nõ de subiecto ea,quæ de subiecto, vt arithmetica harmonica,& quæ ex paucioribus ea, quæ est ex appõne,vt arithmetica geometria,dico ãt ex appõnẽ,vt vnitas substantia sine põne,punctus vero substantia cũ positione,hanc ex appõne. Vna aũt scia est quæ vnius generis,quæcunque ex primis cõponuntur,& partes sunt, aut passiones horum per se altera vero scientia est ab altera,quorũcũq; principia,neq; ex iisdẽ,neq; altera ex alteris, huius autem signum,quando ad indemonstrabilia venerit, oportet enim ipsa in eodem genere esse cum demonstratis, signum aũt & huius quando quæ monstrantur per ipsa in eodem genere sint, & cognata. Plures autem demonstrationes esse eiusdem euenit non solum ex eadem coordinatione accipienti non continuum medium, vt eorum, quæ ab,c,& d,& f,sed & ex altera,vt sit,a, permutari, in quo autem d,moueri,ipsum vero b,delectari, & rursus g, quietificari:verũ est igitur & d, de b,& a,de d,prædicari nã

Tex. 42 (margin, beside "hac melior ꝑdicatiua…")

Tex. 43 (margin, beside "Vna aũt scia…")

Que scia certior q̃ vna q̃ altera,& eiusdem plures eẽ posse demõnes. cap. 23.

quod delectatur mouetur:& quod mouetur permutatur: rursus a, de g, & g de b, verum prædicari: oīs enim qui delectatur quietificatur, & qui quietificatur permutatur: quare per altera media, & nō ex eadē coordinatione syll's: non tamen, vt neutrū de neutro dicatur mediorū, necesse est.n.ei dē alicui ambo inesse. Cōsiderare aūt & p alias figuras, quot modis cōtingit eiusdē fieri syll'n. Eius vero, qđ a fortuna nō est sciencia per demonstrationem: neq; n.vt necessariū, neque tanq̄ vt plurimū est, q̄ a fortuna: sed quod præter hæc fit: demonstratio autē alterius horū: omnis.n.syll's, aut per necessarias, aut per eas, quæ vtplurimū ppositiones: & si ppositiones quidē necessariæ, & cōclusio necessaria: si vero vtplurimū, & cōclusio talis, quare si qđ a fortuna, neque vtplurimum, neque necessariū, nō esset vtique ipsius demonstratio. Neque p sensum est scire: si.n. & est sensus talis, & nō huius cuiusdā: sed & sentire necessarium hoc aliquid & alicubi & nunc, vniuersale vero & in omnibus impossibile est sentire: non enim hoc, neque nunc. neque.n.eēt vtique vniuersale, quod.n.semper & vbique vniuersaliter esse dicimus: quoniā igitur demonstrationes quidē vniuersaliter: hæc aūt nō est sentire, manifestū, q̄ neque scire p sensum est: sed planum q̄ & si esset sentire triangulum, q̄ duobus rectis æquales habet angulos, quæreremus vtique demonstrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli, sciremus: sentire quidem enim necesse est singulariter: scientia vero eo, q̄ vniuersaliter cognoscitur, est, quare & si supra lunam existentes videremus obiectam terram, non vtique sciremus causam defectus sentiremus enim nunc q̄ deficit, & non propter quid omnino, non enim erat sensus ipsius vniuersalis, sed ex eo, q̄ speculamur hoc plerunque contingere, vniuersale vtique venari demonstrationem habebamus, ex singularibus enim pluribus, vniuersale manifestum. Vniuersale autem honoratorum est, quoniam significat causam, quare de talibus, vniuersalis honoratior sensuum & intellectionis, quorumque altera est causa de primis autem alia ratio, manifestum igitur, quod im-

Fortuitorū non eē sciām neque in se suum functione. cap.24

pose sentiendo aliquid sciri demōstratiuorū nisi quispiam senti re hoc dicat, sciam habere p demōne, atqui sunt nōnulla, quæ referuntur in sensus defectum in ꝓblematibus: quædā enim si videremus, non vtiq; quæreremus, non tanq̄ scien tes eo, q͛ videmus, sed vt habentes vle ex eo, q͛ videmus, quemadmodum si vitrum perforatū videremus & lumen permeans, planū vtique esset & pp quid * cōburit, pp vide re q̄dem seorsum in vnoquoq;, intelligere āt simul, q͛ in oī bus sic. Eadem vero principia oīum esse syllorū impoē, primum quidem logice considerantibus, hi quidem.n. veri sunt syllorū, illi āt falsi, est etenim verū ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit, veluti si a, de c, verū medium āt b, falsum, neq;.n. a, ipsi b, inest, neq; b, ipsi c, sed si harum media acce pta fuerint ꝓpōnū, falsæ erunt, quæ sumuntur, eo q͛ oīs cō clusio falsa ex falsis est, vera āt ex veris; altera autem sunt falsa & vera. Postea neq; falsa ex eisdē sibiipsis, sunt.n. fal sa adinuicē & contraria & impoīa simul esse, veluti iustitiā esse iniustitiam aut timorem, & hoiem equū, aut bouē, & æquale, aut maius, aut minus. Expositis vero sic, neque.n. verorum eadem principia oīum, altera.n. multorū genere sunt principia, & neq; cōuenientia, queadmodum vnitates punctis non cōueniunt, illæ.n. non habēt pōnē, hæc āt hñt. Necesse autem in media conuenire, aut sursum, aut deor sum, aut hos quidem intro habere, illos āt extra terminoꝝ.

a.l. illumi nat.

Non om- niū syllo rū eadem eē princi pia posse cap.25

Sed neq; cōium principiorū possunt esse aliqua, ex quibus oīa monstrabuntur: dico āt cōia, veluti oē affirmare aut ne gare: genera.n. entiū altera sunt: & hæc q̄dem quantis, illa vero qualibus insunt solis: cū quibus monstrantur p cōia. Amplius principia non multo pauciora sunt cōclusionibus: pricipia n. ꝓpōnes sunt: ꝓpōnes ꝟo, aut assumpto termino aut iniecto sunt. Amplius conclusiones sunt infinitæ, termi ni vero finiti. Amplius principia hæc q̄dem ex necessitate, illa vero contingentia: sic igitur ꝯsiderantibus impoē eadē esse, aut finita, infinitis existentibus conclusionibus. Si ve ro aliter quodāmodo dicat aliquis, vt q͛ hæc quidē geome triæ, illa vero * rōciniōꝝ, illa āt medicinæ: quid vtiq; eēt, q̄d

a.l. nume rorum.

dicitur aliud, præterq̃ q͞ sunt principia sciaꝝ, dicere ãt esse, ridiculum: quoniã hæc sibi ipsis eadem: sic.n.oĩa fiunt eadẽ.

Sed neq; ex oĩbus monstrari quod debeat, hoc est quærere oĩum esse eadẽ principia, valde.n.fatuum: neq;.n.in manifestis doctrinis hoc fit, neq; in resolutione poſe: ĩmediate nanq; ꝓpõnes principia, altera ãt conclusio assumpta fit pro põne ĩmediata. Si vero quispiã diceret primas ĩmediatas ꝓpõnes has eẽ principia, vnũ in vnoq̃que genere est, si vero neque ex oĩbus, vt oporteat monstrari, quodcũque, neque ita altera, vt vniuscuiusque sciæ sint altera: derelinquitur, si cognata sunt principia oĩum, sed ex his quidem hæc, ex his autem hæc. Manifestum ãt & hoc, quod nõ contingit, mõstratum nanque fuit: q͞ alia principia genere sunt differentium genere, principia nanque duplicia & ex quibus, cõia, quæ ãt circa quod, ꝓpria: vt numerus magnitudine.

a l. magnitudo

Tex. 44 Sciam et scibile ab opinatione & opinabili differ. re. c. 26.

* Scibile ãt & scĩa differunt ab opinabili & opinione: quoniã scĩa quidem vl'is & per necess͞ria: necessariũ vero non contingit aliter se habere, sunt ãt nonnulla vera quidẽ & entia cõtingentia vero & aliter se habere. Planũ igitur q͞ circa hæc, q͞dẽ, scĩa nõ ẽ, essent.n.ĩpoſ'a al'r se hr̃e, poſ'a al'r se hr̃e. Verũ enimuero neque intell's: dico.n.intell'm prĩcipiũ sciæ, neque scĩa indemonstrabilis: hoc ãt est suspicio ĩmediatæ, ꝓpõnis, verus ãt est intell's, & scĩa, & opĩo, & q͞d per hæc dicit͞, quare derelinquitur opĩonẽ esse circa verũ q͞dem vt falsum: contingens ãt & aliter se habere, hoc ãt est suspicio immediate ꝓpõnis & non necessariæ. Et cõfessum ãt sic apparẽtibus, nanque & opĩo incertũ, & naturalis. Ad hæc ãt nemo putat opinari: q͞n existimet ĩpoſe aliter se habere, sed scire: sed q͞n esse quidẽ sic, non tamen & aliter, nihil ꝓhibet tunc opinari, tanq̃ q͞ talis opĩo sit. Necessarii vero scĩa: * q͞uo igitur est idẽ opinari & scire? & pp q͞d nõ erit opĩo scĩa? si quis ponet, oẽ q͞d nouit, contingere opĩoni, ꝯsequetur.n.hic quidẽ sciens, ille vero opinans p̱ media, q̃usque ad ĩmediata venerit. q̃re si quidẽ ille nouit, & qui opinatur nouit, queadmodũ.n. & q͞d opinari est & pp quid, hoc ãt ipsum mediũ. Aut si quidẽ ita suspicabitur non contingentia aliter se habere,

a'l's q͞uo igitur nõ ẽ

queadmodum hęc definitiones, p quas demſones, nō opinabitur, ſed ſciet. ſi āt vera quidem eſſe non tñ hæc vtiq; ipſis ineſſe ſm ſubſtātiā & ſm formā, opinabitur & non ſciet vere, & ipſum qđ & ipſum pp quid, ſiquidē per īmediata opinabitur, ſi āt nō per īmediata ipſum qđ ſolum opinabitur. Eiuſdem vero opio & ſcia non oino eſt, ſed queadmodū & falſa & vera eiuſdē quodāmō, ita & ſcia & opio eiuſdē, &.n. opionē verā & falſam, vt nonnulli quidem dñt, eiuſdem eē abſurda contingit erigi, & alia, & non opinari, qđ opinatur falſo. Qm̄ vero idem pluribus modis dicitur, eſt quidem vt ɔtigit, eſt āt vt non. cōmenſurabilē, nāq; eſſe diametrū vero opinari abſurdū, ſed qđ diameter, circa quā opiones, idē ita eiuſdē, q quid āt erat eſſe vtiq; ſm rōnem non idē, ɔſiľr āt & ſcia & opio eiuſdē, hæc quidē.n.ſic de aīali, ut non contingat non eſſe aīali, illa vero vt cōtingat, veluti ſi hæc quidem qđ hoīs eſt, illa vero hoīs quidē, non qđ āt hoīs: idē.n. qm̄ hō, ſic āt non idem. Manifeſtū āt ex his, q neq; opinari ſiľ idem & ſcire contingit, ſimul.n. habere poſſet ſuſpicionē alr ſe hñdi & non aliter idem, qđ non contingit, in alio quidem.n. vtrunq; eſſe cōtingit eiuſdē vt dictū eſt, in eodem āt neq; ſic poſe, habebit.n. ſuſpicionem ſimul ut q hō qđ aīal, hoc.n. erat non contingere eſſe non aīal, & non quod aīal, hoc.n. ſic contingere. Reliqua vero qño oportet diſtribuere & in diſcurſu & intellectu, & ſcia, & arte, & prudentia, & ſapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis ſpeculationis magis ſunt. Solertia vero eſt bona quædam coniectatio in non perſpecto tempore medii, veluti ſi quiſpiam videns, quod luna ſplendidum ſemper habet ad ſolem, celeriter excogitauit ppter quid hoc, quoniam ppter id, qđ ſplēdeſcit a ſole, aut diſputantem cum diuite, nouit qm̄ fœneratur, aut ppter quid amici: qm̄ inimici eiuſdem, omnes enim cauſas medias videns ſummas cognouit, ſplendidum eſſe ad ſolem, in quo a, ſplendere a ſole, in quo b, luna c, ineſt itaq;, lunæ quidem ipſi c, ipſum b, ſplendere a ſole, ipſi autem b, ipſum a, ad hoc eſſe ſplendidum, a quo ſplēdet, quare & ipſi c, ipſum a, per b. De ſolertia. c. 27

ARISTOTELIS STAGIRITÆ ANALYTICORVM, SIVE RESOLVTOriorum Posteriorũ Liber Secũdus, ex græco recognitus, ad Reuerendiss. Federicum Cæsium Episcopum Tudertinum.

In disciplinis quot soleant quæri. Cap. I.

Tex.I.

VAE quæruntur sunt æqualia numero, quæcunq; scimus. quærimus autem quatuor, quod, ꝑpter qd, si est, quid est, quãdo.n. vtrũ hoc, aut hoc quæramus in numerũ ponentes, velut vtrum deficit sol aut non, ipsum quod quærimus, signum aũt huius. cũ.n.inuenimus quod deficit, cessauimus, & si a principio sciremus, ꝙ deficit, non quæreremus vtrum, cũ autem sciamus ipsum quod, tunc ipsum ꝑpter qd quærimus, vt scientes, ꝙ deficit, & ꝙ mouetur terra, ꝑpter quid deficit, aut ꝑpter quid mouetur, quærimus, ista igitur sic. Nonnulla vero alio modo quærimus, vt si est, aut nõ est centaurus, aut deus. Si autem est aut nõ, simpliciter dico sed non, si albus aut non. Cum vero cognouerimus, ꝙ est, qd est quærimus, vt qd igitur est deus, aut qd est hõ, quæ itaq; quærimus, & quæ cum inuenimus scimus, hæc & tot sunt.

Oĩm q̃ nẽ ẽt medii. ca.2.

Quærimus ãt, cũ quæramus qđ, aut si est simpľr, an est medium ipsius aut nõ est? qñ autẽ cognoscentes, aut quod, aut si est, aut quod in parte, aut simpľr, rursus ipsum pp quid quæramus, aut quid est: tunc quærimus quid est mediũ. Dico ãt quod aut si est in parte & simpľr, in parte qdẽ, an deficit luna, aut augetur? si n. est aliqd, aut nõ est aliqd in talib⁹ quærimus, simpľr vero si est aut nõ, luna aut nox. Cõtingit itaq; in oibus qõnib⁹ quærere, aut si est mediũ, aut qd est mediũ,

causa.n.est medium:in oibus nanque hoc quæritur:an ne deficit?an ne est aliqua cã,aut non?post hæc cũ cognouerim, ꝙ est aliqua,quid igitur est hæc quærimus. Cãm.n. essendi non hoc,aut illud,sed simpliciter substantiam, aut non simpliciter:sed aliquid eorum, quæ per se, aut ẜm accidens medium est,dico autem simpliciter quidem subiectum,vt lunã aut terrã,aut solẽ, aut triangulum ipsum vero quid. defectum,æqualitatem,inæqualitatem, si in medio, aut non: in oibus nãque his manifestum est, ꝙ idem est, quid est & pp quid est quid est defectus? priuatio luminis a luna pp terræ obstructionem:pp quid est defectus? aut pp quid deficit luna?eo,ꝙ deficit lumen terra obstructa. Quid est consonantia? rõ numerorũ in acuto & graui: pp quid consonat acutum graui?eo ꝙ rationem habent numerorum acutum & graue:nunquid est consonare acutum & graue:nunquid est in numeris ratio ipsorum?cum ãt acceperimus, qđ est, quæ igitur est ratio. Qđ autem est medii quæstio, significant quorũcũque medium est sensibile,quærimus.n. cum nõ sensimus:ueluti de eclipsi si est,aut non:si uero essemus supra lunam non vtique quæreremus, neque si fit, neque pp quid: sed simul vtique manifestũ fuisset:ex eo.n.ꝙ sentitur:& vle nobis factum est scire:sensus nanque est, quod nunc obstruitur:manifestum.n.ꝙ nunc deficit: ex hoc ãt factum vtique fuit vle:quẽadmodum igitur dicimus:quid est scire,idẽ est, & pp quid est,hoc vero simpliciter & non inexistentium alicui,aut inexistentium: vt quod duo recti, aut quod maius, aut minus. Qđ igitur oĩa,quæ quæruntur, est medii quæstio,planum. Qũo ãt ꝙ quid est mõstratur, & quis modus reductionis,& quid est definitio,& quorum, dicamus cũ dubitauerimus primo de ipsis. Principium vero sit futurorũ: quod est conuenientissimum habitis sermonibus. Dubitare.n.quispiam posset:an ne est idem & secundum idem definitione scire & demonstratione. Aut impossibile:definitio nanque ipsius quid est, esse videtur: quid est autem omne, vle & prædicatiuum:sylli vero sunt, hi quidem priuatiui,il li autem non vles:veluti qui quidem in secunda figura,priua

Tex.2 Discepta tio,cũ definitio rõ sint eiusdem.c.3.

tiui omnes: qui uero in tertia, non vfes. Postea neque prædicatiuorum omnium, qui sunt in prima figura, est definitio: ut quod omne triangulum duobus rectis æquales habet: huius autem ratio: quoniam scire est, demonstratiue: demonstrationem habere: quare si in talibus est demonstratio: planum q non esset vtique ipsorum & definitio: scire enim posset aliquis & secundum definitionem, non habens demonstrationem: nihil enim prohibet non simul habere.

Sufficiens autem fides & ex inductione: nihil enim vnquã definientes nouimus, neque eorum, quæ per se insunt, neque accidentium. Amplius si definitio, substantiæ quædam cognitio est: talia manifestum quód non sunt substantiæ.

Quod igitur non est definitio omnis, cuius & demonstratio, planum. Quid autem, cuius est definitio, an ne omnis est demonstratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hoc, eadem: vnius enim inquantum vnum, vna est scientia: quare siquidem scire demonstratiuum est demonstrationem habere; continget aliquid impossibile, definitionem nanque habens sine demonstratione sciet. Amplius principia demonstrationum sunt definitiones, quarum q non erunt demonstrationes, monstratum est prius, aut erunt principia, demonstrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitum prodibit, aut primæ definitiones erunt indemõstrabiles. Sed an ne, si nõ oĩs eiusdẽ, sed alicui⁹ eiusdẽ est definitio & demõstratio, aut impoſſe? non. n. est demonstratio, cui⁹ definitio, definitio nanque ipsius quid est & substantiæ, definitiones uero apparent oẽs supponentes & accipientes ipsum quid est, ut mathematicæ, quid vnitas & impar & aliæ consimiliter. Amplius omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat, ut quod est, aut non est, in definitione uero nihil alterum de altero prædicatur, quemadmodum neque aĩal de bipede, neque hoc de aĩali, neque utique de plano figura, non. n. est planum figura neque figura planum. Amplĩ⁹ alterum est, quid est & quod est monstrare, definitio nanq; quid est significat, demonstratio autem, quód aut est hoc de hoc, aut nõ est. Alterius uero altera demonstratio, nisi tanq̃

pars sit aliqua totius, hoc āt dico, qm̄ monstratum est æqui crus duobus rectis, si omne triangulum monstratum fuit, pars enim illud vero totum, hæc autem ad seinuicem non hn̄t sic ipsum quod est, & quid est, non.n.est alterius alterū pars. Manifestum igitur ꝙ neq cuius definitio hui⁹ omnis demonstratio, neq cuius demonstratio, huius oīs definitio, quare oīno eiusdem nullius contingit ambo habere, quare planū, ꝙ neq definitio & demonstratio, neq idē esse pn̄t, neq alterum in altero, subiecta etenim consimiliter vtique se habuissent. Hæc itaq hucusq dubitata sint. Ipsius vero quid est vtrum est sylls & demonstratio, aut non est, quēad modum nunc ratio suppoſuit, sylls n aliquid de aliq̄ monstrat per medium, ipsum vero quid est, & ꝓprium est, & in eo quod est quid p̄dicatur, hæc āt necesse est conuerti. si.n. a, ipsius c, ꝓprium, planum ꝙ & ipsius b, & hoc, ipsius c, quare oīa inuicem, uerum enimuero & si a, in eo, quod est quid inest oī b, & vlr b, de oī c, in eo, quod est quid dicitur, necesse & a, in eo, quod est quid de c, dici, si uero non sic ali quis accipiet duplicans non necesse erit a, de c, p̄dicari in eo, ꝙ est quid: si a, quidem de b, in eo, quod est quid, non de qui buscunq vero ipsum b, in eo, quod est quid, ipsum āt quid est ambo eadem habebunt, erit igitur & b, de c, ꝙ quid est, si itaq ipsum quid est & ip̄m quid erat esse ambo hn̄t, in me dio termino erit prius ipsum qd erat esse. Et oīno si est mō strare, quid est hō, sit c, hō a, vero quid est, siue aīal bipes, siue aliud qd, si itaque syllogizabitur necesse est a, de b, oī p̄di cari, hui⁹ āt erit alia rō media, q̄re & hoc erit quid ē hō acci pit igiẗ qd oportet mōstrare, nāq & b, ē, qd ē hō, oportet āt in duab⁹ ꝓpōnib⁹ & primis & īmediatis ꝯsiderare, maxīe.n. manifestū, qd dicitur, fit, q igitur mōstrāt p id, ꝙ ꝯuertitur, q̄d est aīa aut qd est hō, aut aliud quodcūq entiū, qd ex pri cipio est petunt, quēadmodū si aliquis existimaret aīam esse idem sibiipsi cām uiuendi, hoc āt numerū ipsum seipsum mouētē, necesse ē.n. petere aīam qd numerū eē ip̄m seip̄m mouētē sic, vt idē exn̄s. Nō. n. si a, seqtur b, & hoc c, erit a, qd qd erat eē ipi⁹ c, sed ver erat dicere, erit solū neq si ē a,

Tex. 3 Syllo du plex nec nō demōstrari qd ē, de eo cuius est cap. 4.

qđ qđ & de b, p̄dicatur oi, hoc.n. qđ est aiali esse, p̄dicatur de eo, quod est homini esse, verũ n. oẽ hoi esse aiali esse. queãd modũ & oẽm hominem aial esse, sed non sic vt vnum sit. Si igitur non sic acceperit, nõ syllogizabitur, ꝙ a, est ipsi c, qđ quid erat esse, & substantia; si vero ita acceperit, prius erit ac ceptũ c, quod quid erat esse ipsius b: quare non demonstratum fuit, quod.n. in principio accepit. Verũ enimuero neq; quæ p diuisiones via syllogizat, queãdmodũ in resolutione circa figuras dictũ est, nusq̃.n. necessarium fit rem illã esse, cũ hæc sint, sed queãdmodum neq; inducens demõstrat, nẽ.n. oportet conclusionẽ interrogare, neq; in eo, ꝙ datur eẽ, sed necesse est esse illis existentibus, & si non dixerit respondẽs; an sit hõ aial, aut inaiatũ? postea accepit aial, non syllogiza tũ fuit. Rursus oẽ animal, aut pedestre, aut aquaticũ, accepit pedestre, & hoiem esse totũm, aial pedestre, non necesse ex dictis, sed accipit & hoc: differt autẽ nihil, in multis aut paucis ita facere, idem.n. est. Non syllogisticus igitur & vsus fit ita p̄gredieñtibus & eorũ, quæ contingit syllogizari, quid.n. prohibet hoc uerum quidẽ esse, oẽ de hoie, non tamen quid est, neq; ꝙ quid erat esse significans? Amplius quid p̄hibet, aut addere aliquid aut auferre, aut supgredi substãtiæ hæc igitur p̄termittantur quidẽ. Cõtingit aũt soluere eo, quod accipit ea, quæ sunt in eo quod est omnia * & consequenter diuisioni facere petẽtẽ primũ, & nihil derelinquere, hoc aũt necessariũ si oẽ in diuisionẽ cadit, & nihil deficit, hoc aũt necessariũ, indiuiduũ.n. iam oportet esse Sed sylls tñ nõ est, sed siquidẽ alio modo cognoscere facit, & hoc quidẽ nihil absurdũ, neque.n. inducens forte demõstrat, sed tñ ostẽdit aliquid sylls vero non dicit ex diuisione dicens definitionem, quemadmodum enim in conclusionibus, quæ sunt sine mediis, si quis dicat, ꝙ his existentibus necesse est hoc esse, contingit interrogare propter quid, ita & in diuisiuis definitionibus, quid est homo? animal mortale, habẽs pedes, bipes, sine pennis, propter quid, iuxta vnamquãq; appõnem? dicet enim & monstrabit diuisione, vt putat, quod omne aut mortale, aut immortale, talis autem oratio tota, non est definitio,

Tex. 4

Neq; uiẽ etiã pos te p diuisionẽ syllogismo. cap. 5.

* καὶ τὸ ἐφεξῆς ἢ διαίρεσις ποιεῖν

est definitio, quare & si demonstraretur diuisione, sed hæc definitio, non syllogismus fit.* Sed an ne est & demonstrare ipsum quid est secundũ substantiam? ex suppositione autem accipientem, ipsum quidem ꝙ quid erat esse, hoc, quod est ex propriis in eo, ꝙ quid est, hæc autem in eo ꝙ quid est sola, & proprium omne, hoc enim est esse illi. Aut rursus accepit ꝙ quid erat esse, & in hoc; necesse enim per medium monstrare. Amplius queadmodum neque in syllogismo accipitur, quid est ipsum syllogizare: semper enim tota aut pars propositio, ex quibus syllogismus; ita neque ipsum ꝙ quid erat esse oportet inesse in syllogismo: sed seorsum hoc a positis esse & ad dubitantem, si syllogizatum est, aut non hoc occurrere: ꝙ hoc enim erat syllogismus, & ad illum, qui quod non ipsum quid erat esse syllogizatum est, quod certe: hoc enim positũ fuit nobis ipsum ꝙ quid erat esse: quare necesse est & sine quid est syllogismus aut ipsius ꝙ quid erat esse, syllogizatum fuisse aliquid. Et si ex suppositione autem monstret, veluti si malo est, diuisibili esse, contrario autem, hoc, quod est contrario esse, quibuscunque est aliquid contrarium: bonum autem malo contrarium: & indiuisibile diuisibil; est igitur bono esse, indiuisibili esse. Hic etenim accipiens ipsum quid erat esse, monstrat: accipit autem ad monstrandum ipsum ꝙ quid erat esse: alterum tamen fit: in demonstrationibus nanque ꝙ est hoc de hoc, sed non ipsum, neque cuius eadem ratio, & conuertitur. Ad vtrosque vero, & ad monstrantem secundum diuisionem, & ad sic* syllogismum, eadem dubitatio, propter quid homo est animal, bipes, pedestre, sed non animal & pedestre: ex iis enim, quæ accipiuntur nulla necessitas est vnum fieri quod prædicatur: sed quemadmodum homo idem esset & musicus & grãmaticus. Quomodo igitur definiens monstrabit substantiam: aut ipsum quid est? neque enim vt demonstrans ex confessis esse, manifestum faciet: ꝙ necesse est illis existentibus alterum quid esse, demonstratio enim hoc neque vt inducens per singularia cum manifesta sint, ꝙ omnia sic, eo ꝙ nihil aliter, non enim quid est monstrat;

a.l. non syllo. Nõ monstrari definitionẽ sumẽdo definitionis definitionẽ, neque definitione cõtrarii. cap. 6.

Tex. 6.

Fortasse rectius legerei syllogizantem.

Quid est nõ posse monstrari. cap. 7

sed qđ aut est, aut non est: quis igitur alius modus reliquus? Tex. 7. non.n.monstrabit vtiq; sensu aut digito. Amplius qũo mõstrabit ꝙ quid est hõ: necesse est.n. scientẽ ꝙ quid est hõ, aut aliud quodcũq;, scire, & quod est: non ens.n. nullus nouit, quod est, sed quid quidẽ sigñat oratio, aut nomen, cũ dixero hircoceruus: quid ãt ex hircoceruus ĩpoſſe est scire. Verum enimuero si monstrabit, quid est & qđ est: & qũo eadẽ rõne monstrabit: definitio.n.vnũ quid sigñat & demonstratio: qd ãt est hõ, & esse hoĩem aliud. Postea & per demõstrationẽ dicimus necessarium esse monstrari oẽ, quod est, nisi substantia esset, ipsum vero esse nulli est substantia: non.n.genus est ipsum ens: demonstratio igiẜ erit, quod est quod & nunc faciunt sciæ. Quid.n.sigñat triãgulum, accepit geometra: qđ ãt est, monstrat: quid igiẜ monstrabit definiens, quid est, aut triangulum: sciens igiẜ aliquis definitione quid est, si est non sciet, sed impoſſe. Manifestũ autẽ & ẜm modos definitionũ, qui nunc sunt, ꝙ non monstrat definientes, quod est: si.n.& est ex medio æquale: sed pp quid est ipsum definitum: & pp quid hoc est circulus: esset.n. & definitionẽ orichalci dicere esse ipsum, neq;.n.quod poſſe esse qđ diciẜ, assignificant, definitiones, neq; ꝙ illud non dñt esse definitionẽ, sed sp licet dicere pp quid. Si igitur definiens monstrat, aut quid est, aut quid significat nomen, si non est nullo modo ipsius quid est, esset utiq; definitio oratio nomini dem significans, sed absurdũ, primum quidem.n.& esset nõ snbstãtiaꝝ utiq; & non entiũ, sigñare.n.est & non entia. Amplius, oẽs orationes definitiones utiq; essent, esset.n. nomen ponere cuicunq; orõni: quare definitiones vtiq; disputaremus oẽs, & illius definitio vtiq; esset. Amplius nulla scia demr̃aret vtiq;, ꝙ hoc nomẽ isthoc sigñat: neq; definitiones igiẜ hoc assigñant. Ex his igiẜ neq; definitio & sylľs videẜ idẽ ens, neq; eiusdẽ sylľs & definitio. Ad hæc ãt, ꝙ neq; definitio nihil, neq; demr̃at, neque mõstrat: neq; ipsum qd est, neq; definitione, neq; demr̃one est cognoscere. Iterum ãt considerãdum, quid horũ dr̃ bene, & q i non bñ, & qd est definitio, & ipsius quid est nunqd quodãmodo est demr̃o & definitio: aut nullo modo. Qm̃

Quid est mõstrari p aliud qd ẽ.c.8.

aūt eſt: vt diximus idem ſcire quid eſt, & ſcire cām ipſius ſi eſt. Ratio āt huius, quod eſt aliqua cā, & hæc aut eadem aut alia, & ſi ſit alia, aut demrabilis aut indemrabilis: ſi igitur eſt alia & ꝯtingit demrare, neceſſe eſt mediū eſſe cām, & in prima figura mōſtrari: vl'e nāq; eſt & pdicatiuū, quod mōſtrat: vnus igitur modus eſſet vtiq;, qui nunc exquiſitus eſt, per aliud ipſum quid eſt monſtrari ipſorū nāq; quid eſt, neceſſe eſt mediū eſſe quid eſt, & ꝓprioꝝ ꝓprium: quare hoc qdem monſtrabit, illud vero non monſtrabit ipſoꝝ quid erat eſſe idem rei. Hic igitur modus, qđ non eſſet vtiq; demro, dictū eſt prius: ſed eſt logicus ſyllſ ipſius quid eſt. Quo āt mō contingit, dicamus aggredientes rurſus a principio. Quem admodū.n. ꝑ quid quærimus hñtes quod: nonnūquā vero & ſimul manifeſta fiunt, ſed nō prius utiq; ꝑ quid poſſe eſt cognoſcere, q̄ quod: manifeſtū quod cōſiſt & ipſum qd erat eſſe, non ſine ipſo quod eſt, ipoſſe eſt.n. ſcire quid eſt ignorantes ſi eſt: ipm uero ſi eſt, aliqñ qdem ſm accñs habem⁹ aliqñ āt hñtes aliquid ipſius rei, ut tonitrū, ꝙ ſonus eſt quidā nubium, & defectum, ꝙ priuatio quædā luminis, & hoīem, ꝙ aīal quoddā, & animam ꝙ ipſum ſeipſum mouēs. quæcunq; igitur ſm accidens nouim⁹, ꝙ ſunt, neceſſariū eſt nullo mō ſe habere ad ipſum quid eſt: neq;.n. quod eſt ſcimus: quærere āt quid eſt, non hñtes quod eſt, nihil quærere eſt. De quibuſcunq; āt hēmus aliquid, facilius: quare ut habemus, qđ eſt, ita nos habemus & ad ipſum qd eſt: q̄rū habemus aliqd ipſius quid eſt: ſit primū quidem ſic: defectus in q̄ a, luna in q̄ c, obſtructio terræ, in q̄ b, vtrum igiſ deficit aut non: quærere eſt, an b, ſit, aut non: hoc āt nihil differt quærere, q̄ ſi eſt ratio ipſius & ſi ſit hoc, & illud dicimus eſſe. Aut vtrius contradictionis eſt ratio, vtrum hñdi duos rectos, aut non hñdi: qñ autem inuenerimus ſimul ipſum quod, & ipſum ꝑ quid nouimus, ſi per media ſit: ſi āt non ipſum quod, ꝑ quid vero non. luna c, defectus a, in plenilunio vmbrā non poſſe facere, nullo inter nos exiſtente manifeſto, in q̄ b. ſi igiſ ipſi c, ineſt b, quod eſt, non poſſe vmbrā facere nullo inter nos exiſtente, huic āt, ipſum a, quod eſt defeciſſe, quod quidē defi-

De quid ē, & ꝑ quid eſt cap. 9.

cit, planum, pp quid autem nondũ, & ꝙ qdem defectus est, nouimus, qd vero est, non nouimus, cũ autem planũ fuerit, ꝙ a, ipsi c, inest, sed pp quid inest, quærere ipsum b, quid est, vtrũ obstructio, aut conuersio lunæ, aut extrinseco, hoc aũt est rõ alterius extremi, vt in his ipsius a, est.n. defectus * obstructio a terra, qd est tonitrus ? ignis extinctio in nube, pp quid tonat? eo, ꝙ extinguit ignis in nube, nubes c, tonitrus a, extinctio ignis b, ipsi vtiq; c, nubi inest b, extinguit.n. in ipsa ignis, huic ãt a, sonus, & est b, vtique rõ ipsius a, primi extremi, si uero rursus huius aliud mediũ sit, ex reliqs erit rõnibus. Qualiter igit accipitur ipsum qd est, & fit notũ, dictum est, quare syllõ qdem ipsius qd est non fit, neq; demro, planum tñ per syllm & p demrone, quare neq; sine demrone est cognoscere ipsum qd est, cuius est cã alia, neq; est demonstratio ipsius, queadmodũ & in dubõnibus diximus.

a.l. obstructio luminis.

Tex. 9. De definitione quid est & pp qd cap. 10.

Est ãt horũ quidem altera quædã cã, illoꝝ uero non est, qre planũ, ꝙ & ipsoꝝ quid est, alia quidẽ immediata & principia sunt, quæ & esse & quid est supponi oportet, aut alio modo manifesta facere, quod arithmeticus facit, etenim quid est vnitatẽ supponit, & quod est. Hñtium aũt medium & qrũ est aliqua altera cã substantiæ est p demrone, queadmodum diximus ostendere, non ipsum quid est demrantes. Definitio ãt, qm est oro ipsius quid est, manifestum ꝙ aliqua quidẽ erit oratio quid significat nomen, aut oro altera noialis, vt quid significat, quid est triãgulum, quod hñtes, ꝙ est, quærimus pp quid est, difficile est ãt ita accipere, quæ nõ nouimus, ꝙ sunt, cã uero dicta est prius difficultatis, qm neq; si sunt, aut non, nouimus, nisi ſm accidẽs. Oratio ãt vna est duplr,

Tex. 10. hæc quidẽ coniunctione, vt Illias, illa vero vnũ de vno significans non ſm accidens, vna quidẽ definitio est definitionis, quæ dicta fuit Alia ãt est definitio, oro signãs pp quid est, quare prior quidẽ, significat quidẽ monstrat ãt non. Posterior vero, manifestũ ꝙ erit tanq̃ demro ipsius quid est põne differens a demrone, differt.n. dicere, pp quid tonat? & quid est tonitrus? dicet.n. hic qdẽ, qm extinguit ignis in nubibus quid ãt est tonitrus? sonus ignis, qui extinguit in nubibus,

quare eadē oro alio mō dicit,& sic quidem demōstratio cōtinua,sic āt definitio. Amplius definitio tonitrus est,sonus in nubibus, hoc āt est ipsius quid est demōstrationis conclusio īmediatoꝝ āt definitio,pō est ipsius quid est in demōstrabilis.Est igit definitio,vna quidem,oratio ipsius quid est indemonstrabilis,vna vero sylls ipsius quid est casu differēs a demrōne, tertia āt demrōnis ipsius q̄d est conclusio. Manifestū igitur ex dictis,& q̄uo est ipsius qd est demrō,& q̄uo nō est,& q̊rū est,& q̊rū non est. Amplius āt definitio quot modis dr,& q̄uo ipsum q̄d est monstrat, & q̄uo non & q̊rū est, & q̊rum non.Amplius āt ad demrōnē q̄uo se hēt, & q̄uo cōtingit eiusdem esse & q̄uo non contingit. Q̄m āt scire putamus,q̄n sciamus cām, cāæ vero quatuor vna quidē, ꝙ quid erat esse,vna āt, quibus ex̄ntibus necesse est hoc esse, altera vero quæ aliquid primū mouit, quarta āt, cuius cā oēs istæ per mediū monstrant,q.n.existente hoc necesse est esse,vna quidē propōne accepta non est, duabus āt ad minimū, hoc vero est q̄n vnū medium habeant: hoc igit vno accepto,cōclusionē necesse eē. Manifestū autē & sic: pp qd rectus, q̄ in semicirculo:q̊ ex̄nte, rect⁹ est.sit utiq; rectus,in q̊ a,dimidiū duoꝝ rectoꝝ,in quo b,qui in semicirculo, in q̊ c,ꝙ igit a,rectus insit ipsi c,ei, q est in semicirculo, cā est ipsum b,hic.n. ipsi a,æqualis:hic āt c,ipsi b, duoꝝ nanq; rectoꝝ dimidium. cū igit b,sit dimidiū duoꝝ rectoꝝ, a,ipsi c,inest: hoc āt erat in semicirculo rectū esse: hoc uero idē est ipsi quid erat esse, eo,ꝙ,hoc significat oro, veꝝ enimuero & ipsius qd erat eē, cā monstrata est media. Propter qd āt Medicū bellū factū est Atheniensibus,quæ cā bellū inferendi Atheniēsibus,q̄m in Sardes cū Eretriensibus irruerunt, hoc.n. primo mouit bellū, in q̊ a,priores irruisse b, Athenienses c. inest itaq; b, ipsi c, quod est prius irruisse Atheniensibus a, uero ipsi b. bellū inferunt.n.iis,qui prius iniuria affecere, inest igit ipsi q̄dem b,a,quod est bellū inferre iis,q prius incepere,hoc āt ipsi c, Atheniēsibus,prius.n.cepere.mediū igit & hic cā,quæ primo mouit. Quorūcūq; āt cā ipsum gratia cuius, vt pp q̄d ambulat?ut sanus fiat,pp quid domus est?ut conseruetur

Tex. 11. Per q̄d lībet gen⁹ cāæ demōstrari posse.c.11

ſuppellex.illud qdem gratia conualeſcendi, hoc āt gratie cō ſeruādi. pp quid a prādio oportet deambulare, & gratia cu ius nihil differt, deambulatio a prandio c, non ſupernatare cibaria, in q̄ b, ſanari in q̄ a, inſit igiť a prandio deambulare ei qđ eſt facere non ſupernatare cibaria ad os ventris, & hoc ſalubre, vř.n.ineē ipſi deambulare, quod eſt c, ipſum b, quod eſt non ſupernatare cibaria, huic autem ipſum a, ſalubre. igiť eſt cā ipſi c, ꝙ ipſum a, inſit ipſum cuius gratia b, qđ eſt non ſupnatare, hoc āt eſt veluti illius rō, a, enim ita aſsignā biť pp āt b, ipſi c, eſt. qm̄ hoc eſt ſanari, ita ſe hr̄e Oportet āt trāſumere orōnes, & ita magis ſingula apparebunt. Gn̄ones vero econuerſo hic, & in cauſis ſm motū, ibi.n. mediū oportet fieri primū, hic āt ipſum c, extremū, vltimū vero

Tex. 12. ipſum cuius gratia. Contingit āt idem & cuius gratia eē & ex neceſsitate, ut p lucernā lumen. ex neceſsitate etenim p̄grediť, qđ minores hēt partes p maiores poros, ſiqdem lumen fit eo, ꝙ pertranſit, & gratia cuius? ut non offendamus. An ne ergo ſi eſſe contingit, & fieri contingit? quēadmodū ſi tonat, cū extinguiť ignis, neceſſe eſt ſtridere & ſtrepere (ut pythagorei dicunt) minaꝝ gratia iis, q ſunt in tartaro, vt ti meāt. plurima vero talia ſunt, & maxime in iis, quæ ſm naturā conſtituunť & conſiſtunt, hæc qdem.n. alicuius gratia facit, ipſa natura, illa vo ex neceſsitate. neceſsitas āt duplex, hæc qdem.n. ſm naturā & appetitū, illa āt ui, quæ p̄ter appetitū, quēadmodū lapis ex neceſsitate, & ſurſum & deorſum ferť, ſed non pp eandē neceſsitatē. In iis vero, quæ a diſcurſu, nōnulla qdem nunq̄ a caſu ſunt, ut domus, aut ſtatua, neq̄ ex neceſsitate, ſed alicuius gratia, quædā vero & a fortuna, vt ſanitas & ſalus, maxime āt in qbuſcunque contingit & ſic & aliter, qn̄ nō a fortuna generatio fit. q̄re finis, quod eſt bonū, gratia alicuius fit, & aut natura, aut arte, a fortuna vero nihil gratia alicuius fit. Eadem āt cā eſt iis, q̄ fiūt, & factis, & futuris, quæ & entib⁹, mediū.n. eſt cā, p̄terq̄ ꝙ entibus qdem ens, iis vero, quæ fiunt, quæ fit, factis āt facta, & futuris futura, vt pp q̄d factus fuit defectus, qm̄ facta fuit terra in medio, fit āt, qm̄ fit, erit vero, q̄niā erit in me-

dio, & est ãt, qm̃ est. Quid est cryſtallus? accipiat utique, qđ aqua congelata. aqua in q̊ c, congelatũ in q̊ a, cã media in q̊ b, defect⁹ calidi oĩno. ineſt itaque b, ipſi c, huic ãt congelatũ eſſe, quod eſt in quo a, fit ãt cryſtallus, cũ fit b, factũ eſt ãt, facto, erit ãt futuro. quæ igĩ ita eſt cã, & cuius cã ſimul fiunt, qñ fiunt, & ſunt, qñ ſint, & in factũ fuiſſe, & futuꝝ eſſe, ꝯſilr. In iis vero, quæ non ſimul, an ne eſt in cõtinuo tp̃e quemadmodũ videĩ nobis alia alioꝝ cãs eſſe, ꝙ hoc fiat, factũ alteꝝ, & ꝙ ſit futurũ, alterũ futuꝝ, & ipſius ãt fieri, ſi qd prius factũ fuit. Eſt vtique a poſterius facto ſylľs, ꝓncipiũ autem & hoꝝ ipſa facta, quare & in iis, quæ fiunt conſilr. A priori vero non eſt, ut qm̃ hoc factum fuit, quia hoc poſteri⁹ factum fuit, & in futuꝝ eſſe conſilr, neque.n. indefiniti, neque definiti erit tp̃is, quare qm̃ hoc uerũ eſt diceĩ factum fuiſſe, quod autẽ eſt veꝝ dicere factum fuiſſe, poſterius, in intermedio nanque, falſum erit dicere hoc iã altero facto. Eadem aũt rõ & in futuro, neque qm̃ hoc factũ fuit, hoc erit mediũ.n. congenitũ oportet eſſe, factoꝝ factũ, & futuroꝝ futuꝝ eoꝝ quæ fiunt quod fit, entium ens, ipſius uero factũ fuit, & ipſius erit non contingit eſſe congenitũ. Amplius neque indefinitum contingit eſſe tp̃s intermediũ, neque definitũ, falſum.n. erit dicere in intermedio. Conſiderãdũ ãt quid eſt ipſum continens, ut poſt ipſum factũ eſſe, ipſum fieri ſit in rebus, aut manifeſtum ꝙ non eſt contiguũ facti quod fit, neque.n. factum facti, fines nanque & indiuidua, quemadmodum igĩ neque puncta ſunt ſibiinuicem cõtigua, neque facta, ambo.n. indiuidua neque vtique quod fit facti ꝓpter idẽ, nam quod fit diuiſibile, factum ãt indiuiſibile, quemadmodum igĩ linea ad pũctum ſe habet, ita quod fit ad factũ, inſunt.n. infinita facta in eo, ꝙ fit magis ãt manifeſte in vľibus de motu oportet dici de his. De eo igĩ quod eſt, qũo cum generatio ꝯñr fit, ſe habeat medium, quod eſt cã, in tm̃ acceptũ ſit, neceſſe eſt.n. & in his, mediũ & primum, ĩmediata eſſe, ut a, factũ fuit qm̃ c, factũ fuit, poſterius ãt, c, factũ fuit, prius ãt a, principiũ ãt c, eo, ꝙ ꝓximius ipſius nũc eſt, quod ẽ principiũ tp̃is, c, uero factũ eſt, ſi d, factũ eſt: cũ igĩ

Tex. 13. De fieri & facto cẽ. cap. 1.

Tex. 14.

d,fit,necesse est a,factum esse,cã autem est c,cum.n.d,factũ est,necesse est,c,factum esse,c, autem facto necesse est prius a,factum fuisse. Ita vero accipienti medium, stabit alicubi ĩ ĩmediatum, aut semper intercidet pp infinitum, non.n.est contiguum factum facti,quemadmodum dictũ fuit,sed incipere tamen necesse est a medio & a nunc primo. Silr ãt & in ipso erit,si.n.ver est dicere, quod erit d, necesse prius uer dicere,qđ a,erit,hui⁹ ãt cã ipm c,si.n.d,erit,pus ipm c, erit,si vero c,erit.pri⁹ ipsum a,erit,silr ãt ĩfinita est sectio & in his,non.n.sunt futura contigua inter se,principium vero & in his ĩmmediatum accipiẽdũ. Se hẽt ãt sic in operibus, si facta est domus,necesse est incisos fuisse lapides, & factos

a.l. ñ hẽt (hoc pp quid) fuisse,hoc pp qd?*qm̃ necesse est fundamẽtum factũ fuisse, si qdem & domum factã fuisse,si vero fundamentum prius lapides factos fuisse necesse ẽ.Rursus,si erit domus,ɔsilr pri⁹ erunt lapides,monstraĩ ãt per mediũ silr,erit.n. fundamentum prius.

Tex. 15. In iis q̃ circulo gignunt, demõnẽ eẽ circulatẽ.c 13

Qm̃ ãt uidemus in iis,quæ fiunt, circulo generationem quãdam esse,contingit hoc esse, si qdem sequerenẽ seinuicem medium & extrema, in his.n. ipsum conuertere est,monstratum uero est hoc in primis,ꝙ conuertunẽ cõclusiones, quod ãt circulo. hoc est, in operibus ãt apparet sic, madefacta terra,necesse est vaporem fieri,hoc ãt facto,nubem,hoc ãt facto,aquã,hoc ãt facto, necesse est madefactã esse terrã,hoc ãt erat, quod a principio, quare circulo circuiuit.vno.n.ipsor qcunque existẽte,alter est,& illo,aliud, & hoc primũ.

Tex 16. Sunt ãt nõnulla qdem, quæ fiunt vl'r,nãque & semper & in oĩ aut sic se habent,aut fiunt,alia uero semp qdem,non, utplurimum ãt, ut non oĩs hõ masculus barbã emittit, sed utplurimũ. Taliũ itaque necesse est & mediũ vtplurimũ esse,si.n.a,de b, vl'r prædicatur, & hoc de c,vl'r necesse est a,de c,semper & in omni ꝑdicari, hoc.n.est vl'e & in oĩ & semp,sed supponebaĩ vtplurimũ,necesse est igiĩ & mediũ vtplurimũ esse,qđ est,in quo b,erũt igiĩ & eorũ, quæ vtplurimũ princip a ĩmediata,quæcũque vtplurimum ita sunt,aut fiunt.

Quo pacto defi- Qũo igitur ipsum quid est in definitione assignaĩ,& qũo demrõ aut definitio est ipsius,aut nõ est

dictum est prius. Quo autem oportet venari, quæ in eo quod quid est pdicantur, nunc dicamus. Eorum igitur, quæ insunt semper vnicuique, nonnulla extenduntur in plus, non tamen extra genus, dico autem in plus inesse, quæcunque insunt quidem vnicuique vlr, at vero & alii, veluti est quid dam, quod oi inest trinitati, sed & non trinitati, quemadmodum ens inest trinitati, sed & non numero, * sed & impar inest oi trinitati, & in plus inest, nanque & quinario inest, sed non extra genus, quinarius.n.est numerus, nihil autem extra numerum impar. Talia itaque accipienda sunt vsque ad hoc, quousque tot accepta fuerint primum, qrum vnũquod quidem in plus iuerit, oia vero non in plus, hanc.n.necesse est esse substãtiam rei, vt trinitati inest oi numerus impar, primũ vtroque modo, & ut nõ mẽsuretur numero, & vt non cõponatur ex numeris. hoc igitur iam est trinitas, numerus, impar, primus, & ita primus, horum.n.vnumquodque, alia quidem imparibus oibus insint, vltimum vero & dualitati: oia autem nulli. Qm vero declaratum est nobis in superioribus, q necessaria quidem sunt, quæ in eo, quod est quid pdicãtur, vlia vero necessaria, trinitati autem, & in q alia sic accipiuntur in eo, quod est quid accipiuntur sic, ex necessitate quidem essent utique trinitas hæc. q autem substantia ex his planum, necesse.n.si nõ hoc esset trinitati esse, ut genus aliquid esse hoc, aut noiatum, aut innoiatum. erit igitur in plus, q trinitati inexistens. supponatur n. tale esse genus, ut insit sm potentiã in plus. si igitur nulli inest alii, q indiuiduis trinitatibus, hoc vtique esse trinitati esse, supponatur.n.& hoc substantia vniuscuiusque esse quæ in indiuiduis vltima talis pdicatio, qre psilr & alii cuicunque ita mõstratorum eidem esse erit. Oportet ãt, qñ totum aliquid negotietur quispiã, diuidere genus in indiuidua specie, prima ut numerum in trinitatem & dualitatem, postea sic illorum definitiones tentare accipere, ut rectæ lineæ & circuli, & recti anguli. post hæc ãt accipiente quid est genus, veluti vtrum quãtorum, aut qualium, pprias passiones speculari per cõia prima accidẽtia nanque iis, quæ cõponuntur ex indiuiduis,

nitio ne. stiganda sit. c 14.
Tex 17.
a.l.trinitati
a l. nulli nisi tia.
Tex. 18

s.l. defi- nitio & ipm sim plex. ex definitióibus erunt plana eo, ꝙ principiũ est omniũ* de- finitionũ ipsum simplex, & simplicibus solis ꝑ se insunt acci dentia, aliis vero ſm illa. Diuisiones ãt quæ ſm dr̃ias, vti

Tex.19. les sunt ad ita ꝑtrãseundũ, vt tñ mõstrãt dictũ est in ꝑceden tibus, vtiles vero essent ita solũ ad syllogizandũ ipsum quid est. Atqui videretur vtique nihil, sed statim accipere oia ac si qspiã a principio accipet absque diuisiõe. Differt aũt aliquid primũ & posterius eoꝝ quæ ꝑdicantur prædicari, vt dicere, aïal mansuetũ bipes, aut bipes aïal mãsuetũ, si.n.oẽ ex duo bus est, & vnũ qddã est aïal mãsuetũ, & rursus ex hoc et dif ferentia hõ, aut quodcũque est, qđ vnũ fit, necessariũ est diui dentẽ petere. Amplius vt nihil derelinquat̃ in eo, qđ est qd. ita solũ ꝯtingit. qñ.n. primũ acceptũ sit genus, si inferioꝝ q- dẽ aliquã diuisionũ accipiat, nõ incidet oẽ in hoc, ut non oẽ aïal aut integris aut scissis pẽnis est, sed pẽnatũ aïal oẽ, huius .n. dr̃ia hæc. prima vero dr̃ia est aïalis, in q̃ oẽ aïal incidit si- militer aũt & alioꝝ vniuscuiusque & extrinsecoꝝ generum & eoꝝ quæ sub ipso, vt auis in q̃ oïs auis, & piscis, in quam oïs piscis. ita igitur ꝓcedenti est scire, qm̃ nihil derelictũ fuit

Tex.20 aliter aũt & derelinquere necessariũ & nõ scire. Nihil ãt opor tet definientẽ & diuidentẽ oïa scire entia quãuis impoẽ di- cũt aliq esse, dr̃ias, scire, quæ ad vnũquodque nõ scientẽ vnũ quodque, sine ãt dr̃iis nõ esse vnumquodque scire, a quo.n. nõ differt idem esse, huic a quo ãt differt, alteꝝ ab hoc. Pri- mum qdem igitur hoc falsum, nõ.n. ſm oẽm dr̃iam alteꝝ, multæ.n. dr̃iæ insunt eisdem specie, sed nõ secundum sub- stantiam, neque per se. Postea quando acceperit opposita & differentiam, & ꝙ omne incidit hic, aut hic, & acceperit in altero, quod quæritur esse, & hoc cognoscat, nihil dif- fert scire, aut non scire, in quibuscunque prædicantur aliis differentiæ, manifestum enim quoniam si ita procedens ve nerit in hæc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ, omne autem incidere in diuisionem, si sint opposita, quorum non est medium, non est petitio, necesse est.n. omne in altero ipsorum esse, siquidem illius

Tex. 21. differentia erit. Ad construendum vero definitionem,

p diuisiones, tria oportet cōiectare, accipere, quæ pdicātur in eo, qđ quid est, & hæc ordinarī, qd primū, aut quid scđm, & qđ hæc oīa, est āt hoꝶ vnum primū p id, q pōt quemad modū ad accidens syllogizare, qđ inest, & p genus ɔstruere ordinare āt, vt oportet, erit si primum accepit, hoc āt erit cū acceptū fuerit, qđ ex oībus seqtur, illi āt nō oīa, necesse est.n esse aliqd tale, hoc āt accepto iā in inferioribus idē mo dus, ſm nāque alioꝶ primum erit, & tertiū ɔsequentiū, abla to.n. supiori q cōsequitur. alioꝶ primum erit, ɔsimiliter ve ro & in aliis. Qđ āt oīa hæc, manifestum ex eo, q accepit & primū ſm diuisionem, qm̄ oē aut hoc, aut hoc aīal, inest āt hoc: & rursus huius totius differētiā, vltimi vero nō amplius esse differentiā, aut & statim cū vltima differentia a to to nō differre specie hoc manifestū.n. q neque plus adiacet oīa.n. in eo qđ est qd accepta sunt hoꝶ, neque deficit vllum aut.n. genus, aut differentia vtique esset genus qđem igif, & primum, & hoc, qđ cum dñis assumitur, dñæ vero oēs ha bentur, nō.n. ampliꝰ sunt posteriora specie, nāque differret vtique ipsum vltimum, hoc āt dictū est nō differre. Quærere vero oportet īspicientem ad similia & indñia, primum quid omne idem habent postea rursus in alteris, quæ in eodem quidem genere cum illis, sunt autem ipsis quidem ea dem spē, ab illis āt altera. qñ āt in his acceptum fuerit aliqd *omnia idem, & in aliis cōsimiliter in acceptis omnino con siderare, si idem, quousque ad vnā deuenerit rationem, hæc enim erit rei definitio, si vero non processerit in vnā, sed in duas, aut plures, planum q non esset vtique vnum aliquid esse quod quæritur, sed plura. Vt dico, si quid est magnani mitas quæreremus, considerandum in quibusdam magnanimis, quos scimus, quid habent vnum omnes inquantum tales, vt si Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid vnum omnes, non tolerare iniuria affecti, ille enim bel lauit, iste, autem iratus est hic vero interemit seipsum. Rursus in alteris, vt Lysandro, aut Socrate, si vtique indifferentes esse & bona & mala fortuna affecti, hæc duo capiens cō sidero, quid idem habent, & non impassibilitas circa for-

Tex 11. (margin, beside "Quærere")

als omne. (margin, beside "*omnia idem")

tunas, & nõ tolerantia inhonorantiũ: si vero nihil, duæ vtique species essent magnanimitatis. Semper aũt est omnis definitio vl'is: nõ.n. alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut omni, aut specie determinans. Faciliusque singulare definire, q̃ vl'e: quapropter oportet a singularibus ad vl'a transire: æquiuocationes etenim latẽt magis in vl'ibus, q̃ in indifferentibus. Queadmodũ aũt in demõstrationibus oportet esse ipsum syllogizatũ fuisse: ita & in definitiõibus ipsum manifestũ: hoc aũt erit, si per ea, quæ singulariter dñr, sit qđ in vnoquoque gñe est, definire seorsum, vt simile, nõ oẽ, sed qđ in coloribus & figuris, & acutũ, qđ in voce, & ita in cõe ꝓgredi obseruantẽ, ne æquiuocatio incidat. Si verò neque disputare oportet trãslationibus, planũ ꝙ neque definire, neque trãslationibus, neque quæcũque dñr trãslationibus, disputare.n. necesse erit trãslatione. Ad hoc aũt, ꝙ habeamus ꝓblemata, eligere oportet & decisiones & diuisiones, ita vero eligere supponentẽ genus cõe oium, vt si aialia, essent, quæ speculata sunt, qualia oi aiali insunt: his aũt acceptis rursus reliquorũ primo, qualia oẽ sequuntur: vt si hoc auis, qualia oẽm sequuntur auẽ, & ita semper ꝓximo: planũ enim ꝙ habebimus iam dicere, ꝓpter qd insunt cõsequẽtia iis, quæ sunt sub cõi, vt ꝓpter quid homini aut equo insunt: sit aũt aial, in quo a: b, vero cõsequentia oẽ aial: in quibus aũt c, d, e, aliqua, aialia, planũ igitur ꝓpter quid b, inest ipsi d. nãque per a. cõsimiliter aũt & aliis. Et semper in aliis eadẽ ratio nunc quidem igitur secundum tradita cõmunia nomina dicimus. Oportet aũt non solum in his cõsiderare, sed & si aliud quid visum fuerit inexistens cõmune, excipientẽ postea quæ hoc sequitur, & qualia hoc sequuntur, vt cornua habentia, habere erinaceum, non vtrique dentata esse. Rursus cornua habere, quæ sequitur, planum enim propter quid illis inerit, quod dictum est, propter enim cornua habere inerit. Amplius autem alius modus est secundum proportionale eligere, vnum enim accipere non est idem, quod oportet vocare sepium, & spinam, & os, erunt autem consequentia & his tanquam vna quadam natura tali exi-

Spẽs faciliꝰ q̃ genera finiri. ca. 15.

Anatomen & analogiã eminãdis ꝓblemutis momẽtũ habet. c. 16

Tex. 23.

ſtente. Eadē vero ꝓblemata ſunt hæc quidē eo ꝙ, idē me diū hñt, vt qm̃ oĩa * cõtra reſiſtētia. horũ aũt q̃dā gñe eadē quæcũq; habēt differētias eo q̃d aliorũ, aut aliter eſſe, vt pp quid reſonat, aut ꝓpter quid apparet, & pp quid iris: oĩa.n. hæc idē ꝓblema ſunt genere, oĩa enim * refractio, ſed ſpecie altera. Aliqua vero eo, ꝙ mediũ ſub altero medio eſt differunt ꝓblemata, vt pp qd Nilus decreſcēte mēſe magis fluit qm̃ ꝙ hybernior decreſcēs, & pp quid hybernior decreſcēs? qm̃ luna deficit, hæc.n. ita ſe habent inter ſe. De cā vero & cuius cā dubitaret vtiq; aliqs, an qñ eſt cãtũ & cā eſt, quēadmodũ ſi fluunt folia, aut deficit, & cā fluēdi folia, aut deficiēdi erit, veluti, ſi huius eſt lata folia habere, ipſius vero deficere, terrā in medio eſſe: ſi.n. nõ eſt alia quædā erit cā ipſorũ, ſiue cā ē ſimul & cãtũ, vt ſi in medio terra deficit: aut ſi lati foliũ, fluũt folia. Si vero ſic, ſimul vtiq; eēnt, & mõſtrarentur p ſeinuicē, ſit.n. folio fluere in quo a lati folio vero ĩ quo b, vitis, aũt in quo c, ſi itaq; ipſi b, ineſt a, oē.n latifoliũ fluit folio, ipſi vero c, ineſt b, oĩs.n. vitis latifolia, ipſi c, ineſt a, & oĩs vitis fluit folio cā vero b, mediũ, ſed & qm̃ latifolia eſt vitis, eſt p folio fluere demõſtrare ſit.n. d, q̃dē latifoliũ: e, vero folio fluere: vitis ãt in quo f, ipſi itaq; f, ineſt e, folio fluit .n. oĩs vitis: ipſi ãt e, d, oē.n. folio fluēs latifoliũ: oĩs igiꝰ vitis latifoliũ: cā ãt eſt folio fluere. Si vero nõ ꝯtingit cās eēt ſibiinuicē. cā.n. prior eſt eo cuius cā: & deficiēdi quidē cā eſt in medio terrā eē: ꝙ ãt in media terra ſit, nõ eſt cā ipſum deficere. ſi igitur p cām quidē demõſtratio eſt ꝓpter quid quæ vero nõ p cām ipſius qd': q̃d quidē in medio nouit, pp quid ãt nõ: ꝙ aũt deficere nõ eſt cā, ꝙ ſit in medio: ſed hoc ipſius deficere, manifeſtũ: in rõne nãq; ipſius deficere, ineſt eſſe in medio: quare planũ, ꝙ per hoc illud cognoſciꝰ, ſed non hoc p illud. Aut ꝯtingit vnius plures eſſe cās: ſi.n. eſt idē de pluribus primũ p̃dicari: ſit a, ipſi b, primo inexiſtēs, & ipſi c, alii primo, & hæc ipſis d, e, inerit igiꝰ a, ipſis, d, e, cā vero eſt ipſi quidē d, b, ipſi vero e, c, quare cā quidē exiſtēte, neceſſe eſt rē eſſe; re ãt exiſtēte, nõ neceſſe eſt oē, quodcunq; ſit cā, ſed cā quidē, nõ tamē oĩs. Aut ſi ſemp vl'e problema eſt, & cā

Tex.24
ςιστα-
ἀντιπε
σις.
ἀνταvά
κλασις.
als reper
cusſic.
Tex.25.
De cauſis & effectis, & an unius plres ſint cāę.c.17.

totũ quiddã,& cuius cã vl'e,vt folio fluere toto aliquo de-
terminato,licet spẽs ipsius sint: & his vl'r,aut plãtis, aut his
plãtis.quare & mediũ æquale oportet eẽ in his & cuius cã &
ꝯuerti.vt pp qd arbores folio fluũt: si itaqꝫ pp ꝯgelationẽ,
humidi:& si folio fluit arbor, oportet eẽ ꝯgelationẽ & si cõ
gelatio inest,nõ cuicũqꝫ,sed arbori,folio fluere. Vtrũ aũt
ꝯtingit nõ eandẽ cãm esse eiusdẽ oĩbus,sed alterã, aut nõ:
aut liquidẽ p se demonstratũ est,& nõ per signũ,aut accidẽs
nõ põt fieri:nãqꝫ ratio extremi mediũ est:si vero nõ ita,cõ
tingit. Est aũt & cuius cã,& cui ꝯsiderare ẜm accidẽs, non
tamẽ videtur problemata esse.si vero nõ,sil'r habebũt me-
diũ,siquidẽ æquiuoca,æquiuocũ mediũ: si vero vt in gñe,
sil'r habebunt,vt ꝑpter quid & ꝑmutatim proportionale?
Alia.n.cã in lineis,& numeris,& eadẽ vtiqꝫ:inquantũ quidẽ
lineæ,alia:inquantũ vero habẽs augmentũ tale eadẽ: ita &
in oĩbus:huiꝰ aũt sil'r eẽ colorẽ colori, & figurã figuræ,aliã
alii:æquiuocũ.n.est simile in his:hic quidẽ fortasse ꝑportio
nabiliter hr̃e latera,& æquales angulos in coloribꝰ vero sen
sum vnũ esse,aut aliud aliquid tale. Quæ vero ẜm analo-
giã,eadẽ,& mediũ habebũt ẜm analogiã.Se habet aũt sic,
cõsequi,cã sibiinuicẽ,& cuius cã,& cui causa,singulũ quidẽ
accipiẽti,cuiꝰ cã in plus,vt extrinsecos æquales eẽ quatuor
in plus,q̃ triangulũ,aut quadrangulũ,oĩbus vero æqualiter
quæcũqꝫ.n.quatuor rectis æquales extrinseces,& medium
sil'r:est aũt mediũ ratio primi extremi.quocirca oẽs sciæ ꝑ
definitionẽ fiũt:vt folio fluere simul seqtur vitẽ & excedit,
et ficũ & excedit,sed nõ oẽs:sed æq̃le.si igit̃ acceperis primũ
mediũ,rõ folio fluẽdi est,erit.n.primũ quidẽ in altera me-
diũ,q̃m talia oĩa,postea huius mediũ,q̃m succus cõgelatur,
aut aliud aliqd tale.quid aũt est folio fluere, cõgelari succũ
in cõtactu seminis.In figuris vero ita assignabit,querẽtibus
assecutionẽ cãæ & cuius cã,sit a,inexistẽs b,omni b, vero
vnicuiqꝫ eoꝝ,quæ d,in plus aũt,b,vtique vl'e esset iis, quæ
sunt d.hoc.n.dico vl'e,cũ quo nõ cõuertit̃:primũ vero vl'e,
cũ quo vnũquodque quidẽ nõ cõuertit̃,oĩa aũt ꝯuertuntur
& ꝑter extẽduntur,ipsis itaque d,cã est ipsiusa,ipm b,opor

tet igitur a, in plus q̃ b, ꝑterextēdi, si vero nō, qd magis cā
erit hoc illius? si itaque oībus inest c, ipsum a, erūt aliqd illa
vnū oia ali ud a, b. Si.n.nō, quō erit dicere, ꝙ cui e , ipsum
a, oī: cui vero a, nō oī ipsum e, ꝓpter qd.n.nō erit aliqua cā
vt inest oibus d, * sed nūquid & ipsa e, erūt aliquid vnū. Cō alias, sed
siderare oportet hoc, & sit c, contingit itaque eiusdē plures nunquid & ipsis
cās esse, sed nō iisdē specie: vt ꝙ lōgæua sint, quadrupeda q- e, siquidē
dē, eo quia nō habent bilē, volatilia vero eo ꝙ sicca sunt, erunt ali
aut alterū quid. Si vero ad indiuiduū nō statim veniūt, & quid unū
nō solū vnū est mediū, sed & plura, & cāæ plures, vtrū ve-
ro cā mediorū, qđ ad vl'e primū, aut ad singulare, singulari
bus. planū itaque qđ quæ proxima sunt vni cuique. cui sunt
cā, ꝙ.n. primū sub vli sit, hoc est cā, vt ipsi d, ipsum c, ꝙ ip
sum a, * insit cā, ipsi igitur d, ipsum c, cā ipsius a , ipsi vero alias b.
c, ipsum b, huic aūt idē. De sylło igitur ac demōstratiōe, Tex.26.
& quid vtrūque est, & quō fit , manifestū. simul vero & de Tex.27
scia demōstratiua, idē.n. est. De principiis vero et quō fiūt Quō pri
nota, & quis cognoscēs hītus, hinc est planū addubitantib⁹ cipia co-
primū, ꝙ quidē igiť nō ꝯtingit scire ꝑ demr̄onē nō cogno- gnoscunt
scēti prima principia īmediata, dictū est prius. Immediatō- & quis principio-
rū vero cognitionē, & vtrū eadē est, aut nō eadē, dubitare rū sit ha-
posset aliquis. Et vtrū scia vtriusque, aut nō, aut huius qui- bitus
dē scia, illius vero alterū quid genus. Et vtrū nō inexisten cap.18.
tes habitus innascantur, aut inexistentes latuere. Si itaque
habemus ipsos, absurdū: ꝯtingit.n. certiores habētes cogni
tiones demr̄one, latere: si vero accipimus, nō habētes prius
quō vtique cognosceremus, & disceremus ex nō præxisten
te cognitione, impossibile nāque, quēadmodū & in demr̄o-
ne dicebamus. Manifestū igitur, quoniā neque habere possi
bile est neqꝫ ignorātibus, & nullū habentibus habitū inna-
sci. Necesse igiť hr̄e qdē aliquā potentiā, non talem āt habe
re, quæ erit his honorabilior s̄m certitudinē. Apparet aūt
hoc vtique oibus inexistens aialibus: habēt.n. cōgenitā po
tentiā iudicatiuā, quā vocant sensum. inexistēte aūt sensu,
in aliis quidem aīaliū fit ꝑmansio sensati, in aliis vero nō fit
in quotcūque igiť nō fit aut oīno, aut circa quæ nō fit, non

his cognitio extra ipsum sentire, in quibus uero est sentientibus habere vnum qddam in aīa, cumvero multa talia fiāt, iam dria quædā fit, ut his qdem fiat ratio ex talium permāsione, his vero non. Ex sensu qdem igitur fit memoria, quē admodum dicimus ex memoria vero, quæ plerunque eiusdem fit experientia. multæ nāque memoriæ numero experientia vna est, experientia autem aut ex oī quiescente vl̄i in aīa vno p̄ter multa, quod utique in oībus vnum sit illis idem, artis principium & sciæ, si circa generationem qdem, artis, si vero circa ens sciæ. Neque itaque insunt determinati habitus, neque ab aliis habitibus fiunt notiorib⁹, sed a sensu, ut in pugna versione facta vno stante, alter stetit, postea alter, quousque ad principiū venit aīa vero est talis, vt possit pati hoc. Quod āt dictū qdē fuit pridē, nō manifeste vero dictū fuit, rursus dicamus. Cū.n. steterit indifferentium vnū, primū quidē in aīa vl̄e, sentitur, etenim singulare, sensus vero ipsius vl̄is est, vt hoīs, sed nō Calliæ hoīs. Rursus in his statur, quousque ad impartibilia steterint & vl̄ia, vt tale hoc aīal, quousque aīal, & in hoc ꝯsimiliter, planū itaq; q̄ nobis prima inductione cognoscere necessariū, sensus etenim sic vl̄e facit. Quoniā vero habituū, qui circa *intelligentiā quibus verificamus, aliqui semp veri sunt, alii vero suscipiunt falsum, vt opinio & *rōcinatio, vera autem semper sciētia & intellectus, & nullū sciētia genus aliud certius, quā intellectus, principia vero demōstrationū, notiora, scientia autem omnis cum ratione est, principiorū quidē scientia vtique nō fuerit. quoniā vero nihil cōtingit esse verius scientia, quā intellectum, intellectus vtique fuerit principioꝝ, & ex his considerantibus, & quoniam demonstrationis principium non est demonstratio, quare neque scientiæ scientia. si igitur nullum aliud præter scientiam genus habemus verum, intellectus vtique fuerit sciētiæ principiū & principium quidem principii vtique fuerit, *quæ autem omnis consimiliter se habet ad omnem rem.

Margin: Tex.s. | Tex.s. | *ϑιανόαν | λογισμός. | alias si.

Finiunt Posteriora Analytica Aristo.

Reuerendiss.

REVERENDISS. IN CHRIsto patri D. Ioanni Bellaio, tituli Sanctæ Cæciliæ Præsbytero, Cardinali, Episcopo Parisien. Abbatique beati Pauli apud Cormœriacum, Ioachimus Perionius Cormœriacenus. S. P. D.

V M ueterum Philosophorum qui sua quisque natura duce omne suum studium in ueri inuestigatione posuerunt, tum uel maxime Aristotelis præstantissimum ingenium acerrimum laborem, singularemque doctrinam, Ioãnes Bellai Cardinalis amplissime, soleo mirari, quoties quammulta de omnibus disciplinis summo iudicio scripsit, mecum ipse in animo recordor. Nam cum Philosophia, ut de hac potissimum dicã in tres partes omnis distributa sit, quarum una est ratio disserendi, altera uiuendi, tertia explicatio cognitioque naturæ, cæterorum maior pars unam aut alteram, perpauci tres illas coniunxerunt ac tractarunt, ita tamen, ut nec ratione eas, nec uia & artificio tradiderint, hic cum quicquid superiores scriptum de illis reliquissent, quasi unum in locum ad considerandum contulisset, facile & pro acerrimo ingenio quo prædictus erat, quid recte præcepissent, quid absurde, intellexit, & pro summa eruditione atque iudicio eorum errores corrigens, inchoatam ad illud tempus philosophiam, plene, suisq; partibus ac numeris omnibus absoluit & expleuit. Ac secũdam quidem partem quæ est de mo-

ribus ita copiose tractauit, ut non solum iis bene uiuendi præcepta daret, qui uitæ priuatæ rõne cõtenti, sibi ac suis consulerent, sed iis etiam qui in Reip. luce uersarentur quẽ admodũ se gererent, quidq; spectarẽt, traderet. Quid de naturæ cognitione dicam? nonne eam partem persecutus est tãta diligentia, ut quemadmodum & Ciceroni placet, & nos perspicimus, nulla ab eo pars cœlo, mari, terra, prætermissa esse uideatur? Iam uero tertiæ illius partis, quæ tota in differendo posita est cui ueterum idem author uel maiorem cognitionem tribuit, uel pleniorem explicationem? Cum. n. multis in locis duos tantummodo eius disciplinæ authores atque hos duarum disciplinarum principes. Zenonem atq; Aristotelem commemoret, atque hunc illi anteponat, plane quem ipse omnium præstantiss. existimet declarat. Itaque hunc sibi ipse, cum Trebatii rogatu Thopica scriberet, proposuit ad imitandum, huius exemplo, qui tres de Arte rhetorica libros scripsisset, totidem de oratore edidit. hic qui ea omnia quæ de Rep. scriberet, ipse loqueretur, eundem ut in optimo statu ciuitatis constituendo ipse loqueretur, ualde commouit. huius locos innumerabilis non tractauit modo, sed etiam transtulit. hũc denique suis libris mirificis laudibus ornat, cæterisq; omnibus, excepto uno Platone, anteponit. Quo molestius ferendum est, cuius uiri laudes tot & tãtas expressas a Cicerone legimus, ut si nihil omnino scripsisset tamen incredibile sui desiderium nobis relinquere deberet, eius scripta tam multa, quibus omnium rerum uel cognitione dignissimarum disciplina continetur, num pro eo ac debẽt, ab omnibus euolui & edisci. Obscuritas ẽ in iis illa quidẽ magna, sed nõ tãta ut tã multos reiicere debeat.

Neque.n. Ciceronē deterere potuit, q̄uis tumultibus & molestiis forensibus occupatum & impeditum, quin eius scripta omnia accuratißime, quantū ex illius libris intelligere poßumus, percurrerit. Sed est profecto, est alia causa hodie grauior, quæ & Ciceronem abducere nō potuit & nostros abstrahit atque deterret, quam quoniam alio loco pluribus exposui, idcirco eam nunc breui sermone concludam. Cicero enim græce sciebat nondum Aristoteles ad nostrorum hominum cognitionē uersus erat. Hodie pauci sunt Græcis literis eruditi, atque horum uix perpauci Aristotelem Græcum intelligunt. Ita eum qui rudi & in culto sermone explicatus est, adhibere coguntur, quem cum eiusmodi perspiciunt, qui rem obscuret potius quam aperiat & illustret, tū Aristotelis lectione minus delectari solent, quasi uero eius sit ista culpa, non eorum potius qui illius splendisſimam & planißi. orationem quasi obruunt & obscurant. Quæ cum ego cogitarem, & acerbe ferrem, mihi quid interpretando possem, tentandum putaui, ut hāc Aristotelis causam pro mea parte subleuarem. Idq; iam superiore anno ingressus sum facere, editis eius ad Nicomachum filium libris decem de Moribus, quos longa commentatione ac meditatione paratos limatosque ad Ciceronis politisſimam incudem ad id tempus reseruaueram. Sed quoniam pars illa philosophie est peruulgata, neque tanta obscuritate quasi quibusdam tenebris circonfusa & obducta, eam ego illustrandam hoc tempore suscepi, quæ & abstrusior, & utilior, & magis neceßaria uidetur. Dialectica enim cum earum rerum est, quæ ab usu communi, quotidianoque sermone abhorrēt, tum ea profitetur, sine quibus cæteræ artes omnes munera

sua praeclare obire ac sustinere non possunt. Nam & quemadmodum uerum a falso internoscatur, & quid efficiatur e quoque, & quid cuique consequens sit, quid repugnans, & quid quicque sit, quaque ratione definiendo uniuscuiusque rei uis & natura aperiatur, & quomodo genera in duas ptes tribuantur, se patefacturã pollicetur. quae quidẽ omnia in aliis disciplinis multum ualere quis ignorat? Cum autem huius disciplinae partes a Cicerone esse didicissem, unam inueniendi, alteram iudicandi, libenter feci ut eã quae tota in inueniendis locorum argumentis posita est, primum transferrem, ut quae pars eiusdem Ciceronis sententia, & potior ad usum, & ordine naturae prior esset, ea etiã prior ad nostrorum hominum utilitatem cognitionẽque uerteretur. Illa quoque causa me in hanc sententiam duxit, q̃ cum Aristotelis Topica (est enim ea pars de qua agitur) de Graecis conuersa essent a nemine, nisi ab uno Boethio, qui uerbum e uerbo exprimens, neque rem explicasset, neque Latino sermone tractauisset, ita me de studiosis Dialecticae bene meriturum speraui, si ijs libris potissimum aliquid lucis ac splendoris attulissem. Sed illa me causa praeter caeteras impulit, ut a Topicis ordirer, quod Ciceronis legens Topica, cum hisq; coniungens locos quos ille de g.s sumpsisset, diuturna animaduersione obseruaueram, ac notaram. quos si non solum in conuertendo Aristotele adhiberem, sed separatim coniunctos inter se ederem, multi ad legenda Aristotelis Topica excitarentur, nec philosophi solum, sed ij etiam qui humanitatis studiis eruditi, quae Cicero ab Aristotele in Topica sua transtulisset, cuperẽt cognoscere. Ac nos quidem utrunq; conati sumus efficere, quam plene autẽ id

& cumulate præstiterimus, iis licebit existimare qui legerint. Octauo quidem Libro. qui utilitatem æquat cæterorũ aut superat potius, quãtæ tenebræ offusæ sunt interpretatione ea qua adhuc usi sumus? ut taceã de cæteris, & ij sciũt qui aliquid temporis & operæ in eo consumpserunt, & ii facile intelligent, quibus studio erit eum cum nostro coniungere. Dedimus enim operam, quoad potuimus, ut cum reliqui omnes, tum hic qui omnium est obscurissimus, planissimus fieret. eiq; etiam maior quidam nitor orationis adhiberetur. Quæ quidem omnia cum cæteris omnibus probatum iri confido tum ut tibi probentur Cardinalis humanissime, te etiam atq; etiam rogo. At te enim unum hoc totum qualecũq; est. mittimus, eoq; bono, si quid forte tale existit, per te aliis frui licebit. Neq; uero fortuito factum uidetur, sed consilio & rõne prouisum, ut cum superiore anno Francisco Bohero Pontifici Maclouiensi, uiro & bonis artibus erudito, & uirtutibus omnibus instructo. qui a morte Dionysii Briconeti uiri clarissimi cui in munere Cormœriacenæ præfecturæ, cuius sum quasi successisti studiorum nostrorum patrocinium, quod ille susceperat. quibuscunq; potuit rebus, & quacunq; potuit benignitate defendisset, Libros decem Aristotelis de Moribus dedicarim, tibi hæc potissimum eiusdem Topica hoc tempore consecrarem. Nam cum Aristoteles his Libris locos proponat, ex quibus, ut uult Cicero, ad eam etiam disputationem qua in causis utimur, omnis argumentatio inueniatur, tu unus occuristi, cui hæc horum Librorum editio maxime conuenire uideretur. Te enim pro grauissimis Galliæ nostræ causis, exteræ nationes non solum æquis animis dicentem sæpe audiuerunt, sed in-

credibilem etiam dicendi uim & copiam tuam admiratæ sunt. Te Italia æquo animo uidit, tibi Roma clarissimos honores tribuit, tuamq; fidem & summam constantiam in rebus dubiis Gallia perspexit. Quid de Britannia dicam quæ te ante quam uideret, appetiuit, uenienti læta & frequens obuiam processit, quãdiu te habuit, omni officio prosecuta est, abeunte te, ingemuit? Quamobrem nisi quia ante quã te uideret, de tuis uirtutibus, & de incredibili dicendi copia audiuerat, quas cum in te spectaret ac perspiceret, lætabatur, cum iis se priuari tuo abitu sentiret, dolebat. Prætereo & Regũ & Principum & summorum uirorum ad Principem literas, quibus illi fidem faciebant, quanta fide, quanta animi æquitate & constantia, quantis studiis, quãta diligentia, munere legationis apud se fungerere. Quibus tot ac tantis uirtutibus, quasi gradibus quibusdam iter tibi ad honores, quos adhuc summos & clarissimos te uidemus consecutum, patefecisti. Quapropter non temere, ut dixi, sed ratione factum est, ut hæc Topica, quibus inueniendorum argumentorum disciplina continetur, tibi dedicarem, cum præsertim ea tradant, quæ cum sapiẽtie ab ineunte adolescentia coniunxisses magno tibi emolumento fuerũt & dignitati. Quibus de causis in his legendis officiũ meum te probaturum esse confido idq; ut facias, te uehementer rogo. Vale Cardinalis prestantissime. Lutetiæ Parisiorum, XVII. Calendas. Iulii. M. D. X L I.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER I.

IOACHIMO PERIONIO CORMOERIACENO INTERPRETE.

OC nobis loco propoſitum eſt, uiam atq; rationem inuenire, qua & de omni quæſtione propoſita, probabili argumentatione poterimus diſſerere, & nihil repugnans, ſi quid in diſputationibus defendamus, afferemus. Ac primum quidem, quid ſit ratiocinatio dicendum eſt, quæq; eius genera, ut ratiocinatio dialectica, quoniam hoc ſermone eam inueſtigamus, quid ſit intelligatur. Eſt igitur ratiocinatio, oratio, in qua quibuſdam poſitis, aliud quiddam, quam quæ poſita ſunt, ex iis ipſis quæ poſita ſunt, efficitur neceſſario. Demonſtratio autem eſt, cum ex ueris & perſpicuis concluſio eſt, aut certe ex eiuſmodi, quæ a quibuſdam perſpicuis & ueris cauſam cognitionis ſumunt: dialectica uero ratiocinatio eſt, quæ ex probabilibus concluditur. Vera quidem ſunt, & perſpicua ea, quæ nō ab aliis ſed a ſe ipſa fidem habent, neque enim initiorum ac principiorum, quæ ſcientiam gignunt, quærenda ratio eſt, eaque omnia per ſe ipſa perſpicua eſſe debent. Probabilia autem ſunt, quæ probantur aut omnibus, aut plurimis, aut certe ſapientibus, atq; iis uel omnibus, uel plurimis, uel iis quorum ſpectata eſt & perſpecta ſapientia. Fallax autem & certandi ſtudio comparata ratiocinatio eſt, quæ ex iis progreditur, quæ probabilia uidentur, nec ſunt, aut quæ ex pro-

babilibus, uel quæ probabilia uidentur existit. Non enim omne quod probabile uidetur, etiam probabile est, quando quidem nihil eorum quæ habentur probabilia, extrinsecus & quasi specie prima, tale existit omnino, id quod initiis cõclusionum fallaciam solet cõtingere. Celeriter enim ac sæpe iis etiam qui parua cernere possunt, his in rebus falsi natura se offert & ostendit. Prior igitur ratiocinationem earum quas fallaces & studio certandi comparatas esse diximus, etiam ratiocinatio uocetur. Altera fallax ratiocinatio non omnino ratiocinatio dicatur, quoniam concludere uidetur, neque concludit. Sunt etiam præter eas ratiocinationes quas exposuimus, fallaces conclusiones, quæ ex ꝑpriis initiis nonnullarum artium efficiuntur & constant, quod fit in Geometria, aliisq; quæ huic finitimæ sunt. Nam inter genus hoc & superiora aliquid interest. neq; enim ex veris & primis, neq; ex probabilibus progreditur is, qui falsa descriptione utitur. Non enim in definitionem incurrit, quoniam nec sumit quæ probantur omnibus, nec quæ plurimis, nec quæ sapiẽtibus, atque his nec ea quæ omnibus, nec quæ pluribus, nec quæ probatis, sed ex propriis sciẽtiæ sumptionibus non ueris, quod uult efficit. Nam quia semicirculos describit non quemadmodum describendi sunt, aut lineas ducit non quomodo sunt ducendæ eo falsam conclusionem efficit. Ac ratiocinationum quidẽ genera hæc sunt a nobis plane ac pingui quadam Minerua exposita. Nam & de iis quæ iam diximus, & de iis de quibus deinceps dicturi sumus, summatim quidem hæc hactenus. Si quidem de iis non est huius instituti subtiliter & accurate disputare sed plane quantumq; satis esse duximus, ad simplicem eorum cognitionem, quam a nobis hæc postulat disputatio.

II. Sequitur ut deinceps ad quod, quasque res instituti nostri ratio conducat dissera nius. Tria autem sunt, quorum primum exercitatio est, alterum cõgressus: tertium philosophiæ scientia. Atque ad exercitationem quidem magnum eam adferre adiumentum hinc perspici licet, quod si uia & ratione instructi ueniemus ad disputandum facilius de re ꝑ

posita differere poterimus. Ad congressus autem & colloquia, quod multorum enumeratis expensisq; sententiis, nō ex alienis & longe petitis, sed propriis, aptisq; locis sermonem depromemus, quem cum ipsis conteramus. Ita si quid minus præclare nobis uidebuntur dicere, id facile refellemus. Ad philosophiæ autem rationem, q facultate invtranque partem de re quaq; disputandi instructi facilius in quaque re quid uerum sit, quid falsum perspiciemus. Atq; etiā ad prima initia omnium artium cognoscenda, in hac arte uis maxima est. Nā quoniā principiis, quæ propria artis cuius sunt de qua agitur adhibitis, de iis ipsis nihil dici potest, nec concludi (sunt enim sua cuiusq; artis prima & perspicua principia) certe iis omnibus, quæ in quaque probabilia sunt, utamur necesse est, si quid de his exponere uelimus, q Dialecticæ proprium est uel maxime. Cum enim hæc ratio sit quædam indagatrix, ad omnia omnium rerum quæ uia & ratione progrediuntur principia, uiam aperit. Sed huius rei tum demum perfecta in nobis erit ratio, cum id accidet nobis, quod iis qui arte rhetorica, medicina, cæterisq; artibus sunt præditi, id est, cum ex iis quæ in nostra erunt potestate, efficiemus quæ uolumus. Neq; enim uel orator omnibus modis persuadere solet, uel medicus curationem adhibere, sed si nihil prætermittat eorum quæ adhibere possit, tum deniq; & peritum eum, & artificem iudicamus.

Primum igitur ex quibus hæc constet ratio, uideamus. Qđ si exposuerimus, quot quibusq; de rebus omnis instituatur disputatio, ac ex quibus conficiatur, & quemadmodum ea omnia nobis suppetent, facile quod uolumus cōsequemur. Sunt autem numero paria, & ea ex quibus sermones constant, & ea in quibus ratiocinationes uersantur quippe sermones cum propositionibus conficiantur, & ratiocinationes ducantur a quæstionibus. Omnis autem propositio omnisq; quæstio aut genus declarat, aut proprium, aut accidēs nam differentia, quia generi, attribuitur, in eodem in quo genus, numero reponenda est. Quoniamq; proprium aliud est, quod rei naturam explanat, aliud quod non explanat, III.

diuisum sit proprium & destributum in partes has duas, appellaturq́. unum id quod rei uim & naturam declarat definitio. alterum communi nomine quod habuit. uocetur proprium. Ex quo perspicuum est, quatuor omnia fieri, ut diuisimus, uel proprium, uel definitionem, uel genus, uel accidens. Neq; uero dictum uelim hæc omnia per se aut propositionem efficere, aut quæstionem, sed hoc dico, ex his omnibus & quæstiones constare, & propositiones. Differt autē ratione quadam propositio a quæstione. Nam si quæratur hoc modo. An sit animal gradiens, bipes, definitio hominis aut sit ne animal hominis gen⁹? propositio est. Sin hoc modo. Sit ne animal gradiens: bipes definitio hominis necne? quæstio, est ꝙ idem in cæteris cōtingit. Pari igitur numero inter se respondent & propositiones & quæstiones, præsertim cum ex omni propositione, si rationem dicendi mutes, quæstionem facere posfis.

IIII. Nunc dicendum est, quid sit definitio, quid genus, quid proprium, quid accidens. Definitio est oratio, quæ id quod definitur explicat quid sit. adhibetur autem aut oratio pro nomine, aut ꝓ oratione oratio. Possunt enim quædam etiam orationi subiecta, quæ quid declarāt & significant definiendo aperiri. Qui autem quoduis nomen ad rem definiendam adhibent, ii profecto rei definitionem non explicant, quandoquidem omnis definitio oratio est. attamen hoc referendum est ad definitionem, ut honestum est quod decet. Itemq; hoc, utrum idem sit sensus & scientia, an aliud definitioni attributum est. In definitionibus enim idem ne sit, an alterum, multos usus est. Ad definitionemque pertinent ea omnia quæ subiecta sunt uiæ & rationi eidem cui definitio. Atq; hæc omnia talia esse ex hoc intelligi potest, ꝙ si possumus quid idem sit, quid aliud differere, magna nobis de definitionibus disputādi suppetet copia. Nam si non idem esse ostendemus, definitionem infirmabimus. quanquam non id retro commeat. Non enim satis est ad construēdam definitionem, idem esse docere, ad euertendam autem satis est: non esse idem ostendere. Proprium autem est, quod quid sit res nō explicat, in

soloq; inest, & uicissim de re dicitur. uelut hominis proprium est, natum esse ad percipiendam grammaticam. Si enim hō sit, uim habet ad percipiendam grammaticam. & si quid sit quod uim ad percipiendam grammaticam habeat, homo. Neq; enim quisquam id proprium esse dicat, quod in aliam rem trāsferri potest. ut dormire hominis proprium nō est, etiam si ad quoddam tempus ī solum hominem cadat. Sed si quid tale proprium dicatur, non omnino, sed ad quoddā tempus aut ad aliquid collatum, propriū appellabitur. Nā a dextra esse proprium est iterdum, & bipedem esse propriū est, quod cum aliquo cōfertur, ut hominis proprium est ad equum & canem. Atq; nihil eorum quæ in alio inesse pñt, uicissim dici, hinc perspici licet, q̄ non est necesse si q̄d aliud dormiat, id esse hominem. Genus autem idest, quod de pluribus specie autem differētibus dicitur in quæstione qua q̄d sit res quæritur. In quæstione autē qua quid quicq; si quæritur, ea dicūtur omnia, quibus accommodate & apte respōdent qui rogantur quid sit id de quo agitur. Vt si quis rogetur quid sit homo, apte respondebit animal. Generi ēt illud attributum est, sitne aliquid in eodem genere in quo aliud, an in alio. hoc enim ad eundem locum ad quem genus, referendum est. Nam si animal, genus hominis esse demonstrauerimus, bouis etiam certe ostenderimus, quoniam in eodem sunt genere. & si alterius esse genus docuerimus, alterius non esse, ea non ad idem genus docuerimus pertinere. Accidens est, quod nihil horum est, nec genus, nec definitio, nec proprium, rei autem conuenit, & quod cadere pōt in rem unam aliquam, & in eandem non cadere. uelut sedere & conuenire eidem & nō conuenire potest. Itemq; id q̄ album est, quoniam nihil prohibet eundem alias albū esse, alias non album. Harum autem accidētis definitionum uerior est & aptior secunda. Siquidem priore proposita & cōstituta, si quis eam sit intellecturus, is ante quid definitio sit, quid genus, quid proprium sciat necesse est. at posterior satis ipsa per se plena & perfecta est, ut quid sit accidens per se intelligatur. Accidēti attributæ sunt rerum omnium inter

ſe comparationes, quæ ab accidente ducũtur, ut utrum expetendum magis quod honeſtum eſt, an quod utile, & utra uita ſuauior, ea ne quæ uirtute, an quæ uoluptate dirigitur, & ſi quid aliud eodem modo dicitur. In iis enim omnibus, utri id de quo agitur magis, conueniat, quæritur. Ex quo perſpicuum eſt accidens ad quoddam tempus, & cum aliquo collatum proprii nomen obtinere poſſe ueluti ſedere, quod eſt accidens, ſi quis ſolus ſedeat, tum ad tempus proprium erit, & ſi ſolus quis ſedeat, etiam erit ꝓprium ad eos qui nõ ſedent. Ita nihil prohibet accidens ad quoddam tempus & cum aliquo collatum, uim proprii ac nomen obtinere, cum interim omnino non ſit futurum ꝓprium.

V. Illud autem ignorare non debemus, ea omnia quæ ad proprium, quæ ad genus, quæ ad accidens referuntur attribui etiam definitionibus poſſe. Nam ſi demonſtrauerimus non ſoli ei conuenire quod ſubeſt definitioni, ut in ꝓprio, aut non eſſe in definitione genus id quod datum eſt, aut non ineſſe ulli eorum quæ in definitione continentur, quod etiam in accidente dici poteſt, certe definitionem euerterimus. Ita quemadmodum iam dixi, quæ enumerauimus, quodam modo ſub definitionem cadunt omnia. Nec uero ob eam cauſam in his omnibus uia & ratio una generalis quærenda eſt. Non enim hoc inuentu facile eſt, & ſi inuentum ſit tamen incertum erit omnino, nec magnum adiumentum ad id quod quærimus adferet, at ſi propria eorũ ſigillatim uia tradatur, facilior ex iis quæ ſingulorum propria ſunt, de re propoſita erit explicatio. Itaq; ſummatim & plane, ut ante dixi, facienda partitio eſt. tum ſua cuiq; & asſignanda & tribuenda, quæ eadem generi & definitioni attributa dicimus. Quanquam fere quæ expoſita ſunt, apta ſunt ſingulis.

VI. Primum autem omnium de eodem differẽdum eſt, quot modis dicatur. tripartito autem, ut planius dicam, diſtributũ eſt. Aut enim numero, aut ſpẽ, aut genere idem ſoliti ſumus dicere. Ac numero quidem eadem ſunt, quorum & nomina plura, & res una eſt, ut ueſtimentum & ueſtis. Speciei autẽ eiuſdem ſunt ea quæ mul

 144

ta sunt, necq specie differunt. ut duo homines, ut duo equi. Ea enim eiusdem speciei dicuntur, quæ eidem speciei subiecta sunt. Itemcq eiusdem generis sunt ea quæ eidem generi subiiciuntur, ut homo & equus. Aqua autem quæ ab eodē fonte manat, eadem dici alio modo atcq superiora uidebis. sed tamen in eodem genere numeranda est, in quo ea quæ unius speciei quoquo modo habentur, præsertim cum cognatiōe quadam & similitudine hæc inter se coniuncta sint omnia. Siquidem aquæ omnes ꝙ similitudinem quandam inter se habeant, eiusdem speciei sunt, & aquæ ab eodē fonte fluentes quæ eædem dicuntur, non alia ratione differūt, nisi ꝙ excellentior sit & maior similitudo. Itacq non ab iis hoc genus seiungimus, quæ eadem quoquo modo spē cōtinentur. Constat autem inter omnes, idquod est unum numero, idem appellari uerissimæ. Idcq solet in multas partes tribui, quarum prima est, & maxime propria ea qua aliqua eodem nomine uel definitione explicantur, ut uestimentū & tunica, ut animal gradiens bipes, & homo. Secundo loco ea quæ eiusdem sunt ꝓprietatis, cuius generis est hoc totū, quod uim habet ad cognitionem percipiendam, & homo, & quod sublime natura fertur, & ignis, eadem sunt ꝓprietate. Tertio loco, cum id ab accidentibus nascitur, ut quod sedet, quodcq musica præditum est, idem est quod Socrates. Vnū enim numero hæc declarare omnia, ex iis qui noīum mutationem faciūt, intelligi potest. Sæpe enim si quem euocari iubemus nominatim, necq is intelligit cui iubemus, alio tum nomine utimur, quasi facilius ex re aduentitia sit intellecturus, ideocq uel sedentem, uel disputātem ad nos accersiri iubemus. Ex quo perspicuū est, idem existimare nos accidente declarari, quod nomine. Idem igitur tribus modis, ut expositum est, dicitur. Omnem autem disputationē de iis omnibus haberi & tractari, primum ex hac inductione perspici licet. Si quis enim unamquācq propositionem & quæstionem perspiciat & cōsideret, is certe uel ex definitione, uel ex proprio, uel ex genere, uel ex accidente eam constare animaduertet, deinde id ratiocinatione hac conclu VII.

di poteſt. Quicquid enim de aliquo dicitur, id neceſſe eſt reciprocari, uel nõ reciprocari. Si reciprocatur, definitio erit, uel proprium. Nam ſi naturam rei explicet, definitio, ſi non explicet, proprium erit: præſertim cum proprium id eſſe definierimus, quod uiciſsim diceref, neq; rei uim naturãq; explicaret. Sin minus ipſum & res reciprocentur, aut in iis eſt quæ in definitionem incluſa de ſubiecto dicũtur, aut nõ. Si in iis quæ in definitione comprehenſa de ſubiecto dicuntur, aut genus, aut differentia ſit neceſſe eſt. quandoquidem e genere ac differentiis omnis definitio eſt. Si non eſt in iis quæ in definitione continentur, profecto accidens ſit neceſſe eſt. ſiquidem accidens id eſſe definiuimus, quod nec definitio eſt, nec genus, nec proprium, rei autem accidit. Deinceps categoriæ exponendæ ſunt, ad quas eæ quatuor rerũ, quas diximus, diſtinctiones differentiæq; referuntur. Sunt autem numero decẽ, ſubſtantia, quantitas, qualitas, ea quæ cum aliquo conferuntur, ubi, quando, ſitum eſſe, habere, facere, pati. Semper enim ad unam harum decem accidẽs, genus, proprium, & definitio pertinent: ut neceſſe ſit, omnes quæ ex his cõſtabunt propoſitiones & quæſtiones, aut ſubſtantiam, aut qualitatem, aut quantitatem, aut aliquam aliã categoriam indicare. Id autem quod ſubſtantiam declarat, interdum ſubſtantiam ſignificare, interdum qualitatem, interdum aliam categoriam, ex hoc perſpici põt, quod cum propoſito homine aliquis dicit, id quod propoſitum ſit, eſſe hominem aut animal, is & naturam dicit, & ſubſtantiã explicat, cumq; propoſito & conſtituto colore albo, dicit id de quo agitur colorem album eſſe, naturam & ſubſtantiam declarat, explicatq; qualitatem. Itemq; ſi propoſita magnitudine unius cubiti, id confirmet, de quo agatur, magnitudinem eſſe unius cubiti, ſubſtantiam dicit, & quantitatẽ indicat. Quod idem in cæteris contingit. Siue enim idem de ſe dicatur, ſiue genus de eodem, naturam ſubſtãtiamq; declarat. Sin de alio, nõ naturam iam, ſed uel qualitatem, uel quantitatem, uel aliquam aliam categoriam indicat. Quare hæc tot ſunt, de quibus omnis inſtituitur diſputatio. Sequi

tur, ut quemadmodum propositiões eligamus, quibusq; rebus hæc nobis facultas suppeditabitur, doceamus. Primũ igitur exponendum est quid sit propositio dialectica, quid quæstio dialectica. Neq; enim propositio quæstioq; oĩs dialectica putanda est, præsertim cum nemo qui quidem mentis suæ sit, proponat disputãdum, quod probetur nemini, neq; id quærat quod perspicuum sit omnibus, aut plurimis, qñ quidem hæc nullam dubitationem habent, de illis disputare nemo uelit. Est autem propositio, interrogatio probabilis, quæ non sit cõtra opinionem, uel omnium, uel complurium, uel sapientum, ac sapientum, aut omnium, aut ꝓmultorum, aut eorum, quorum maxime perspecta est & spectata sapientia. Ponere enim licet quod sapientibus probetur, dummodo maximæ partis sententiis minime repugnet. VIII.

Pertinẽt etiam ad propositiones huius generis ea omnia & quæ ad probabilium similitudinem accedunt, & quæ ꝯria ac disparata iis sunt quæ probabilia uidentur, omnesq; sententiæ quæ iis artibus, quæ inuentæ sunt, congruunt & cõsentiunt. Nam si hoc probabile est, eandem in contrariis artem uersari, etiam illud, eidẽ sensui subiecta esse ꝯria ꝓbabile uideatur. Et, si unam numero grammaticam esse, tibiarũ etiam artem unam esse probabile erit. Sin plures grammaticæ, plures etiam artes esse tibiarũ. Hæc enim similia & cognata sunt omnia. Itẽq; ea quæ probabilibus ꝯria sunt, mõ disparatorum, si proponantur, probabilia videbuntur. Si ẽt hoc probabile sit, Afficiendos esse beneficiis amicos, illud.n. probabile erit. De amicis non esse male merendum. Atqui contrarium est, male merendum esse de amicis. disparatum uero, non esse male merendum. Similiter, si de amicis bene merendum sit, de hostibus non est bene merendum, quod in numero eorum contrariorum est, quæ disparata dicunt. Contrarium enim est, Bene merendũ esse de hostibus. Eadẽ est ratio cæterorum. Ex similitudine etiam ꝓbabile existet, contrarium de contrario. Si enim de amicis bene merendũ est, de inimicis etiã male, quorum illud, Bene de amicis merendum est, contrarium est huius. De inimicis male meren

dum est. Vtrum autem id uere dicatur, necne, deinceps cũ de contrariis differemus, docebimus. Hoc autem perspicuũ est, sententias omnes quæ artibus consentiunt, propositionibus iis quæ dialecticæ sint, attribui oportere. Licet.n.ea proponere omnia, quæ probãtur iis, qui in illis artibus uersati sunt, ueluti ea quæ medicina tractat, ut medici, ea etiam quæ geometria cõtinẽtur, ut geometræ officio fungamur.

IX. Quod de aliis iudicandum est eodem modo. Quæstio aũt dialectica est, quæstio aut ad expetendum & fugiendum, aut ad ueritatem cognitionemq; pertinens, uel per se uel adiumentum afferens ad aliquid aliud eius generis, de qua aut neutram in partem, aut contra pleriq; ac sapientes sentiunt, aut sapientes contra ac pleriq;, aut utriq; ipsi secum discordant. Sunt enim quæstiones quædam ad persequẽdũ quid & declinãdum, cuius generis hæc est, Vtrum uoluptas bonum est, necne. Aliæ sunt solum cognitionis & scientiæ. ut si quæratur, Sit, necne sit mundus, sempiternus. Quædã ipsæ per se ad neutrum horum ualent, habẽt tamen uim ad id efficiendum. Multa enim sunt, quæ per se ad cognoscendum nos non mouent, nisi aliorum causa, ut per ea alia discamus. Sunt etiam quæstiones, ex quibus ratiocinationes contrariæ conficiuntur. Vtrũm enim sic an ne secus sit, qõ est, propterea q; in utrãq; partem rationes probabiles suppetant, & de quibus quia magna & ardua sunt, differere nõ possumus, rari difficilem esse causæ explicationem. quo ex genere hæc est, utrum mundus æternus est, necne. id. n. incidere potest in disputationem, Ac propositio quidem & qõ expositæ sunt. Propositum autem sentẽtia est admirabilis, contraq; opinionem omnium, alicuius eorum quorum in philosophia illustris est & peruagata fama. ueluti non posse contradici, ut placet Antistheni uel, moueri omnia, Heracliti sententia. uel unum esse omnia, quemadmodum ait Melissus. (nam curare quæ quisq; contra opinionem & sententiam omniũ afferat, amentia est.) aut ea de quibus cũ sint ꝯ opiniones, disputamus: quale illud est. Non omne quod est, aut natum esse, aut sempiternum, ut sophistis placet. Eũ.n.

qui

qui musicus sit, esse grammaticum, cum neque natũ sit, neque sempiternus. Id enim & si uni alicui non probatur, tñ ꝓbabile uidetur, ꝗ ratio & argumentatio probabilis in promptu sit. Ac propositum quidem etiam quæstio est, nõ oĩs qõ propositum, quandoquidē nonnullæ quæstiones sunt eiusmodi, de quibus neutram in partem sunt sententiæ. Propositum autem esse quæstionē, hinc perspici potest, ꝗ necesse est, ut dixi, aut multos de proposito a sapientibus, aut quoquo modo a se ipsos dissentire, quippe cum propositum sit sententia contra opinionem omnium. Quanquam aũt oẽs fere dialecticæ quæstiones hodie proposita uocantur, tñ nihil referet quocũque noĩe utamur. Neque enim hæc ita distinximus, quasi nomina cõstruere uelimus, sed ut ne ignoraremus quæ sit eorum distinctio. Nec uero omne propositum omnemue quæstionem nobis ad disputandum proponere debemus, sed de qua quærat aliquis eorum, qui rationem desiderent non pœna digni sint, aut sensu carent. Nam & qui quærunt, Sint, necne sint Dii colendi, & amandi parentes, supplicio coercendi sunt. & qui, sitne alba nix, necne, sensu carent. Nec de iis etiam quæstionibus & propositis disputare debemus, quorum fides uicina est, & facilis explicatio, aut nimium remota & difficilis, quoniam illa nullam dubitationem afferant, hæc maiorem quam ut eam ferre posſit exercendi consuetudo. His autem expositis, deinceps quot sint genera argumentationum dialecticarum, dicendum est. Est autem una, quæ Inductio, altera, quæ Ratiocinatio nominatur. Ac ratiocinatio quid sit iam diximus. X.

Inductio autem est, ex rebus singulis ad uniuersas progressio: ut si gubernator is demum sit optimus, qui peritus & doctus, itemque auriga, in quaque etiam re qui sit peritus & exercitatus omnino sit optimus & præstantissimus. Inductio quidem plus ualet ad faciendam fidem, aptiorque est, sensuumque iudicio familiarior & notior, ac sæpius in populi ore uersatur. Ratiocinatio autem magis urget, ad eosque qui contradicunt, refellendos potentior est. Ac genera quidem e quibus argumẽtationes ducuntur, ea sunt quæ dixi.

XI. mus. Rationes autem quibus magnam ratiocinationum argumentorumq; copiam comparabimus, sunt quatuor, quarum una est in propositionibus eligendis, altera in distinguendo, quot modis quicq; dicatur, tertia in differentiis inueniendis, quarta in similitudinis cognitione & scientia. Sunt etiam quodammodo eorum trium propositiones. Licet enim ex unoquoq; eorum propositionem ducere. ut expetendum esse uel quod honestum est, uel quod iucundū est, uel quod utile: & hoc inter sensum & scientiam interesse, quod si sciētia amissa sit, rursum comparari potest, sensus semel erutus & amissus, non potest recipi. Et quam rationem habet id quod efficit bonam ualetudinem ad bonam ualetudinem, eandem habere id quod firmam constitutionem facit ad firmam constitutionem. At qui prima propositio est ex iis, quæ multis modis dicuntur. secunda e differē-

XII. tia. tertia ex similitudine. Propositiones igitur eligendæ sunt, quot modis de propositione diximus, ut uel omnium sententias seligamus, uel plurimorum, uel sapientum: atq; eorum uel omnium, uel plurimorum, uel eorum in quibus ualet opinio sapientiæ. uel eas etiam quæ contrariæ sint iis quæ ex disparatis fiunt, ut ante diximus. Hoc etiam utile, in iis eligendis non solum probabiles sumere, sed eas etiam quæ ad earum similitudinem accedunt. ut eundem sensum in contrariis uersari, quoniam etiam ars & scientia uersatur, itemq; nos cernere aliqua re in aspectum intromissa & recepta non inde eiecta & emissa. quoniam eodem modo audimus, gustamus, & olfacimus. Quod idem fit in cæteris. Iam ea pro initio & proposito assumenda sunt, quæ in omnibus, uel certe in plurimis rebus intelligantur. Dāt enim, qui non satis acute inspiciunt, in aliqua re non ita reperiri. Delectus etiam ex iis argumentationibus habēdus est, quæ scriptæ sunt, sed descriptiones ita faciendæ sunt de quoque genere, ut separatim proponamus, ueluti de bono, aut de animantibus, ac de omni genere bonorum, initio facto a quæstione naturæ. Notandæ etiam sunt omnium sententiæ, ut placere Empedocli, quatuor esse corporum initia &

elementa. Dictum etiam clari hominis proponamus licet. Propositiones autem & quæstiones in partes tres distributæ sunt. partim enim ad uitam & mores. partim ad naturæ obscuritatem, partim ad disserendi rationem pertinent. Ad uitam & mores, quales hæ sunt, Sitne parentibus potius parendum, an legibus, si discrepent? Ad disserendi rationem hæ, Vtrum eadem ars in contrariis uersetur? Ad naturæ obscuritatem, ut, Sitne mundus sempiternus? Eadem est ratio quæstionum. Quanquam autem quæ singulæ sunt earū quas diximus, de iis difficile est certum aliquid tradere, tamen diligentia nobis adhibenda est, inductionis consuetudine, ut ex forma, quam præscripsi quæ sit, quæq; intelligamus. Ac instituto quidem philosophorū, ad ueritatem, dialecticorum, ad opinionem & uerisimilitudinem, hæc omnis de iis dirigi debet disputatio. Sumendæ sunt autem quā maxime uniuersæ omnes propositiones, & una in multas distribuenda est, ut, eadem arte contraria contineri, deinde aduersa, tum ea quæ cum aliquo cōferuntur. Eodemq; modo hæ in partes diuidendæ sunt, quoad diuidi possunt. ut bonorum & malorum eandem esse artem, alborum & nigrorum, frigoris & caloris, itemq; in cæteris faciendum est. Ac de propositione quidem satis multa dicta sunt. In illo autem, quot modis quidq; dicatur, non solum uidenda sunt XIII. quæ alio modo dicuntur: sed danda etiam opera est, ut rationes afferantur: ueluti non solum explicandum est, bonū alio modo dici iustitiam & fortitudinem, quam id quod ad firmam affectionem corporis, & id quod ad bonam ualetudinem efficiendam ualet: sed etiam illa hoc ipso, quod affectiones quædam sunt & qualitates: hæc ob eam causam, qđ uim habeant efficiendi aliquid, non quod ipsa sint qualitates. Quod in cæteris omnibus uidendum erit diligenter, An autem specie multis modis, uel uno modo aliqua dicantur, ex his perspici potest. Primum ex contrario considerandū est, an multis modis dicantur, siue specie, siue etiam nomine discrepent. Sunt enim quædam, quæ statim nominibus aliis atq; aliis differant, ut ei quod acutum est in uoce, con-

trarium est graue: in magnitudine, obtusum. Perspicuum est igitur, id multis modis dici quod acuto contrarium est; Quod si hoc, etiam quod acutũ est. utriusq; enim ratione alterum erit contrarium: quoniam non idem acutum obtuso & graui cõtrarium futurum est. atqui utriq; acutum est contrarium. Rursum grauitati in uoce contrarius est acutus sonus, in magnitudine, leuitas: ita grauitas multis modis dicitur. quando quidem etiam eius contrarium. Itemq; quoniam honestum in animali, turpe contrarium est, in domo uitium, fit, ut honestum sit homonymum. In quibusdã cum nomina non sint uaria, tamen aperta speciei distinctio est, ut in albis & nigris contingit. Vox enim & clara, & fusca dicitur, itemq; color albus & niger. Non igitur nomine discrepant. cum interim perspicua speciei aut generis decla retur differentia. Non enim eodem modo color fuscus, & uox fusca appellatur. Atq; etiam in sensu id perspici licet. Quæ enim eiusdem sunt generis, eidẽ sensui subiecta sunt: de eo autem quod in uoce clarum est, & album in colore, non eodem sensu iudicamus, sed hoc aspectu, illud auribus. Itemq; eius quod acutum est & obtusum, in saporibus & magnitudinibus, non in eodem sensu iudicium est: sed huius in tactu illius, in gustu. Neq; enim hæc nominibus discrepant, neq; ipsa per se, neq; contraria. quippe cum obtusum utriq; sit contrarium. Præterea uidendum est, uni ne quid sit contrariũ, alteri nihil sit omnino. ut uoluptati quæ ex potione capitur, cõtrarius dolor est. is quem sitis affert: at huic quæ ex cognoscendo & discẽdo capitur, diametrom lateri incomparabilem esse, nihil contrarium est, ita uoluptas multis modis dicitur. Cumq; amare ex animo & odisse contraria sint, amare autem, ut ad actionem corporis referatur, nihil habeat, ob eam causam amare multis modis dcitur. Hoc etiam considerandum est in iis inter quæ media interiecta sunt, utrum aliquorum sit medium, aliorum nihil sit: aut sit ne utriusq;, nec tamen idem medium, ut inter album & nigrum colorem, fuscus est interiectus: inter uocem claram & fuscam, nihil nisi forte rauis interiecta est,

ut placet quibusdã, raucam uocem esse interiectam: ut sit al bus in homonymis itemq; niger. Præterea hoc etiam uidẽdum est, sint ne aliquorum plura media aliorum unum: ut inter album & nigrum colorem plura sunt interiecta. Coloribus enim multa sunt interiecta: uoci unum raucedo. In disparatis etiam uidendum est, dicantur ne multis modis, hoc modo: Si enim unius multi sunt modi, etiam contrarii multi modi erunt. ut, si non cernere multis modis dicatur, uno, priuatum esse oculis, altero, non fungi oculorum officio: cernere etiam multis modis dicatur necesse est. Vtrique enim non cernere aliqua ex parte opponetur. ut non habere aspectum, & habere: & nõ fungi officio oculorum, ac fungi. In iis autem contrariis quæ priuantia dicuntur, hoc spectandum est, Si unum multis modis dicatur, etiam alterũ. ut, si sentire animo & corpore multis modis dicatur, etiam multis modis dicetur nihil sentire nec animo, nec corpore. Ea autem priuantia esse hinc intelligi licet, quod animantia nata sunt ad sentiendum animo & corpore. Iam uero in coniugatis hæc spectanda sunt: Si iustæ multis modis dicatur, eius etiam quod iustum est multa erunt genera. Ex utraque enim iusta re quod iustum est nominatur. Vt si iuste appelletur, ex sua sententia iudicare & recte, eodem modo et quod iustum est appellabitur. Similiterq; si quod ad ualetudinem pertinet, multis modis dicatur, etiam accommodate ad ualetudinem multis modis dicetur. Vt quoniam quod ad ualetudinem ualet, dicitur, & quod efficiens est ualetudinis, & quod conseruans est, & quod indicas: sic accommodate ad ualetudinem, uel efficiendam, uel tuendam, uel indicandam. Itemq; in cæteris, si unius multa sint genera, casus etiam multa erunt: & si casus multa, etiam illius. Atque etiam uidendum est, sint ne genera categoriarum quæ ex nomine dicuntur, eadem omnibus. Si enim non eadem est appellatio, certe id de quo agitur, ambiguum est. ut bonum in cibo id est, quod est efficiẽs uoluptatis: in medicina, quod efficiens est ualetudinis: in animo, affectum esse, ut temperatum esse, uel fortem, uel iustum. Quod idem in homine

contingit. Hoc etiam aliquoties in categoria. Quando reperitur, ut in tempore bonum. Bonum enim dicitur, quod opportune fit & in tempore. Hoc fit in categoria quantitatis sæpius, ut quod fit modice. Bona enim est mediocritas: quapropter bonum multis modis dicitur. Itemque candor in corpore color appellatur: in uoce: quod intelligi potest. Eodemq; modo id quod acutum est: neque enim similiter in omnibus idem dicitur. ut uox acuta est ea quæ cita: ut placet iis qui modos & concentus in numeris consectantur. angulus autem acutus is est, qui minor est recto: & machæra, cuius est acutus angulus. Videndum est etiam, sintne genera eorum quæ eidem nomini subiecta sunt uaria, ne unum ab altero contineatur. ut ὄνος animal & uas. Eorum enim uaria est nominis definitio & ratio. Nam animal quid declarat, uas quale quid. Sin unum genus ab alio contineatur non necesse est uarias esse rationes: ut corui & animal, genus est, & auis. Cum igitur coruum auem esse dicimus, animal quoddam esse dicimus. ita de eo utrunq; genus dicitur. Itemq; cum coruum animal pennigerum bipes nuncupamus, auem eum esse declaramus. Ita utrunq; genus in coruo, eorumq; ratio intelligetur. In iis autem generibus, quorum unum non ab altero continetur, hoc non contingit. Neq; enim cum uas dicimus, animal dicimus: neq; uas, cum animal. Nec uero in eo solum de quo agitur spectare debemus, an sint uaria genera, quorum neutrum alterum continebit: sed ex contrario etiam id perspici debet. Nam si cõtrarium multis modis dicatur, profecto id etiam quod propositum est, dicatur multis modis necesse est. Vtile est etiã definitionem eius quod concretum est, diligenter ponderare & exquirere. ut alui corporis, & claræ uocis. Sublato.n. eo quod proprium est, eadẽ relinqui debet definitio. quod in homonymis non contingit: ueluti in iis ipsis quæ a nobis modo prolata sunt. Superioris enim hæc erit definitio: Corpus album, corpus est quod tali est colore affectum. Posterioris hæc, Vox clara, est uox quæ facile intelligitur. Sublato igitur corpore & uoce, non idem in utroq; relin-

quitur. At qui deberet, si quidem synonymum erat album, quod in utroque idem esse dicebatur. Et quoniam sæpe in definitionibus homonymum, quod consequens est, ignoratur, iterum spectanda definitio est. Vt si quis efficientia ualetu dinis & indicantia esse dicat ea, quæ aptam compositionem quandam ualetudini adhibent, non id respuẽdum est, sed exquirendum quid in utroque aptam compositionem adhibere ualetudini dixerit. ut si illa, tanta esse dicat, ut efficiant ualetudinem: hæc eiusmodi, ut indicent qualis sit affectio. Præterea, illud etiam considerandum est, possint ne conferri ex maiore uel ex similitudine. ut uox clara, & alba uestis, acutus sapor, & uox acuta. Hæc enim nec eodem modo alba & acuta dicuntur, nec alterum altero magis tale. Ex quo fit, ut id quod acutum est, & quod album, sint homonyma. quippe cum synonyma omnia ualeant ad comparationem. Nam aut similia dicentur, aut aliud alio maius. Quoniam autem diuersorum generum, quorum neutrum ab altero continetur, alterius generis & speciei differentiæ sunt (ut animalis & scientiæ, quoniam eorum sunt diuersæ differentiæ) uidendum est, an ea quæ eidem nomini subiecta sunt, differẽtiæ sint diuersorum generum, quorum unũ ab altero non contineatur, ut quod acutum est, uocis & magnitudinis. Vox enim a uoce differt, quod acuta sit, item magnitudo a magnitudine. Ita fit, ut acuti uocabulum sit in homonymis. Diuersorum enim generum, quorum unũ ab altero non continetur, diuersæ sunt differentiæ. Iam illud etiam spectare debemus, eorum ne quæ eidem nomini subiecta sunt, diuersæ sint differentiæ. ut coloris eius qui in corpore inest, & eius qui in cantibus, uariæ sunt differentiæ. illius quod ualet ad separandum aspectum, & quod ad comparandum. huius non eædem sunt: quo fit, ut color uariis modis dicatur. Earundem enim rerum eædem sunt differentiæ. Postremo, quoniam species nullius differentia est (homo enim & bos non in numero differentiarum habentur, cum speciei nomen uimq; obtineant,) uidendum est diligenter, eorum ne quæ eidem nomini subiecta sunt, unum

in specie, alterum in differentia numeretur. ueluti candoris qui accidit corpori, coloris est species: qui autem in uoce spectatur, differentia. Differt enim uox a uoce, quod clara sit & candida. Ac in iis quæ multis modis dicuntur, hæc consideranda sunt omnia. Differentias autem ex iis generibus, quæ ad imum quasi caput referuntur, perspicere, & iudicare debemus: ueluti quid inter iustitiam & fortitudinem intersit, & inter prudentiam ac temperantiam. quoniam hæc ex eodem genere uirtutis nata sunt omnia. Præterea, ex generibus, quæ diuersis continentur, differentias rerum intelligemus, ea inter se comparando, inter quæ non est ualde magna distantia. ut quid sensus a scientia differat. In iis enim quæ multum inter se discrepant, facile apparent eorum distinctiones & dissimilitudines. Similitudo uero in iis spectanda est: quæ in diuersis generibus collocantur. ut alterum ad alterum est, sic aliud ad aliud: hoc modo. Quã rationem habet scientia ad id quod scientiæ subiectum est, eandem sensus habet ad id quod sub sensum cadit. Itemque ut alterum in altero est, sic aliud in alio: hoc modo. Quemadmodum aspectus in oculo est, sic mens in animo: & sicut in mari tranquillitas, ita serenitas est in aere. quoniam utrũque est quies uacuitasque uentorum. Earum autem rerum, quarum magnæ sunt dissimilitudines & distinctiones, usus & exercitatio capienda est maxime. Sic enim facilius quæ aliarum sunt similitudines perspicere poterimus. Atque etiam illud spectandum est, in ea ne omnia quæ ad idem genus pertinent, aliquid idem conueniat. ut in hominem, equum, & canem. Si enim unum & idem in eos cadat, hoc ipso erunt similes. Meditatum autem & in prõptu habere quot quicque modis dicatur, magnum ad perspicuitatem affert adiumentum. Facilius enim quid sit id de quo agitur, si explanatum sit quot modis dicatur intelligetur. In eo etiam magna uis est, ut de re ipsa, non de nomine tractetur argumentatio. Nam si incertum sit, quot modis id de quo agitur dicatur, fieri poterit, ut & is qui respondent, & is qui interrogat, non eodem animi sensum referat

147

& intelligentiam. At si explicata sit ambiguitas, & is qui rē proponit ad disputandum, animi sensum de re ipsa exprimat, profecto ridiculus sit is qui rogat, nisi eodem omnem conferat conuertatq; orationem. Magnam etiam uim habet, & ut ne fallaci conclusione ab aliis capiamur, & ut alios captioso conclusionis genere fallamus. Si enim quot modis id de quo agitur sciamus, non decipiemur, intelligemusque is ne qui rogat, ad eandem intelligentiam omnem conferat orationem, & nos si ponamus quæstionem, eum qui respondeat, si ignoret quot modis id de quo agitur dicatur fallaci conclusione poterimus captare. Sed huius rei non semper est locus, sed cum eorum quæ ambiguæ dicuntur, alia uera, alia falsa sunt. Nec uero hic locus aptus est & proprius dialecticæ. Itaq; iis omnibus qui ratione & ueræ differere uolunt, hoc omnino fugiēdum est, ne eorum in nomine uersetur disputatio & controuersia, nisi forte aliquis non possit aliter de re proposita disputare. Differentiarum autem XIIII. inuentio & ad ratiocinationes conficiendas de eodem & alio utilis est, & ad cognoscendum quid quicq; sit. Conferre quidem ad ratiocinationes de eodem & alio, hinc perspici potest, q̈ si rerum propositarum dissimilitudines distinctionesq; inuenerimus. facile non esse idem docebimus. Ad perspiciendum autem quid quicq; sit, q̈ eam orationē, quæ uim & naturam cuiusq; rei exprimat, ex propriis cuiusque rei differentiis intelligere solemus. Similium uero cognitio hanc nobis commoditatem afferet, ut argumentationes & per inductionem & per ratiocinationes quæ ex causa ducū tur, tractemus, & definiendo uím naturamq; rerum explicemus. Argumentationes quidem per inductionem tractabimus, quia rerum singularum quæ similes erunt inductione, res uniuersas concludi existimamus. Neq; enim facile inducere possunt ii, qui ignorant rerum inter se similitudines. eas autem quæ per ratiocinationes ex causa tractantur quod probabile est, ut res habet in uno eorum quæ similia sunt, sic in reliquis habere. Ita de quacunq; re copiose differere poterimus, illud ante dicemus conuenire oportere,

quemadmodum in his res se habet, ita in eo quod proposi- tum sit habere. Cum autem illud docuerimus, etiam id de quo quæritur in causa, docuerimus. Nam cum id positum sit a nobis, queadmodum in his sit, ita esse in eo de quo quæ ritur, necessaria conclusione confecta res sit a nobis. Definiē di autem artem tenebimus, ꝙ si possimus quid in quaqꝫ re idem sit perspicere, non ignorabimus ad quod genus ii qui definiunt, rem propositam referre debeant. Genus enim id est, quod ex iis quæ communia sunt, in definiēdo quid quic- que sit, latissime patet. Atqꝫ etiam in iis quæ multum discre pant, ad definitionem utilis similitudinis cognitio est. ut idē esse tranquillitatem in mari, & in aere serenitatem, qm̄ utrū que est quies. & ꝙ punctum in linea, id unum in numero, quia utrunqꝫ principium est. Quapropter si genus commu ne in rebus omnibus dederimus, non uidebimur alienis ver bis definiendo rem explicasse. Quin etiam ii qui definiunt, fere eundem modum in definiendo seruare solent. Nam & unum principium numeri, & punctum lineæ principium es se definiunt. Ex quo perspicuum est, eos commune utriusqꝫ genus dicere. Ac opportunitates qui- dem & habilitates, quibus ratiocinationes tractabuntur, diximus. Locos au- tem, ad quorum usum hæc ip- sa accommodanda sunt, deinceps trademus.

ARISTOTELIS TOPICORVM LIBER II.

QVAESTIONES autē partim uniuersæ sunt, partim singulæ. uniuersæ sunt hæ, Omnis uoluptas in bonis est, nulla uoluptas in bonis est, Singulæ hæ, Est quædā uoluptas in bonis, quædam uoluptas non est in bonis. Vtrunq; autem genus quæstionū uniuersis quæstionibus, quæ ad confirmandum, & infirmandum ualent, continetur. Si enim docuerimus aliquid in totum genus cadere, etiam in partem aliquam cadere ostenderimus. Itemq;, si in nullam rem cadere ostendemus, non in totum genus docebimus conuenire. Primum igitur de uniuersis quæ ad refellendum ualent dicendum est, quod ad generales & eas quæ tanquam partes subiectæ sunt generi, pertinent, & ꝙ proposita sæpius afferunt ad disputandum quæ aiunt, quam quæ negant. ii autem qui contra disputant, solent fere refellere. Sed difficillime ea quæ ab accidente propria trahitur, reciprocatur argumentatio. Aliqua enim ex parte, non totum, in solis accidentibus potest. Nam & a proprio & a definitione & a genere, uicissim etiam retro commeet argumentum necesse est, ut si cui insitum sit, ut sit animal gradiens, bipes, uicissim id animal gradiēs, bipes esse uere dicetur. Similis est generis ratio. Si cui enim conuenit esse animal, id animal est. Quod idem contingit in proprio. Si cui enim id tributum sit, ut aptum animum habeat ad percipiendam grammaticam, id aptum animum habebit ad percipiendam grammaticam. Nihil enim horum potest aliqua ex parte conue-

nire, aut non conuenire, sed omnino uel conuenire, uel nõ conuenire. At accidens, ut candorem, & iustitiam, nihil ꝓhibet quadam ex parte inesse. Quo circa non satis est cando rem & iustitiam docere inesse, si docere uelimus aliquem al bum esse uel iustum. Habet enim dubitationem propterea ꝙ quadam ex parte albus est uel iustus. Nõ igitur ĩ acciden tibus uicissim hæc retro commeant necessario. In quæstio nes autem duo peccata incidunt, quæ exponenda sunt. pec caẛ enim aut mentiendo, aut discedendo a uerbis quæ im posita sunt rebus. Nam & ab iis peccaẛ, qui quod non cadit in aliquem cadere confirmant, & ab iis qui res minus usita tis & tritis nominibus appellant, ut qui hominem platanũ

II. appellant, nominum impositorum fines transeunt propo sitæ institutæque rationis. Primum uidendum est, an id quod alio modo dicitur, pro accidente explicarit, quod pec catum in genere uersatur maxime. ut si quis candori accide re dixerit, ut sit color. Non enim accidit candori ut sit co lor, cum eius sit genus color. Atq; id quidem fieri potest, ut nomine is qui rem proposuit, explicet, ueluti accidere iustĩ tiæ ut sit uirtus. Sæpissime aũt ẽt, si non exprimat, tamen facile intelligitur genus pro accidente dictum esse. ut si quis candorem colore perfusum esse dixerit, aut incessum mo ueri. Nullo. n. ex genere παρωνύμως trahiẛ de specie dicendi ratio, omniaq; genera συνωνύμως de formis dicuntur. Spe cies enim & nomen generis sibi uendicãt, & definitionem. Qui igitur candorem colore tinctum dixit, nec pro genere usus est colore, quia παρωνύμως dixit, neq; pro proprio aut definitione, quia proprium & definitio ad nullam rem aliã transferri possunt. At colore perfusa sunt etiam permulta, ut lignum, lapis, homo, equus. Ex quo perspicuum est, id expressum esse tanquam accidens esset. Alius locus est, si ui deas id ne quod dictum est, in totum genus cadat, an in par tem nullam. Quod in formis non in infinitis uidendum est. Sic enim uia & ratione tradetur in paucioribusq; consistet tractatio. Initium autem a primis faciendum est, deinde us que ad indiuidua progrediendum deinceps. ut si in contra-

riis uersari scientiam dixerit, uidendum, an in iis quæ cum aliquo conferuntur, & in iis quæ aduersa appellantur, & in priuantibus & in negantibus eadē spectetur scientia. Quod si ne tum quidem id pespici poterit, rursum hæc in partes usq; ad indiuidua tribuenda sunt, ut in iustis ne & iniustis rebus aut in duplo & simplo, aut in cæcitate & aspectu, aut in aientibus & negantibus. Si enim in eorum aliquo ostensum sit non esse eandem: sublata & infirmata erit a nobis quæstio. Quod idem iudicandum est, si in nullo eorum id reperiatur. Hic autem locus & ad confirmandum & ad infirmandum ualet. Si enim diuisione adhibita uel in omnibus intelligatur, uel in plerisq;, poscendum est, ut aut uniuersum detur, aut certe occurratur nobis, non ita in quodā reperiri. Nam si neutrum horum faciat, ineptus uidebitur qui non concedat. Alius locus ducitur ex definitione accidētis, & rei cui id accidit, uel utriusq; uel alterius. In quo id considerandum est, num quid in definitionibus non uerum pro uero sumptum sit. ueluti si quæratur, Deus ne iniuriam faciat, constituendum est, quid sit iniuriam facere. Nam si sit, sponte nocere, profecto Deus non facit iniuriam, quoniam Deus nocere non potest. Si etiam ponatur inuidus sapiens, statuendum est quis sit inuidus, & quid inuidia. Cum enim inuidia ægritudo sit ex rebus secūdis alicuius boni uiri, certe sapiens non inuidet, esset enim improbus. Itemq; si ponatur, an qui indignatur inuidus sit, definiendo aperiendum est, qui sit uterq;. Sic enim uerum ne sit an falsum qd̄ dictum est intelligetur, ueluti, si is inuidere dr̄, q bonorū dolet rebus secundis, & indignari is qui dolet improborum secundis rebus, perspicuum est, non inuidere eum qui indignetur. In quo adhibendæ sunt definitiones pro iis nominibus quæ in definitionibus continentur, nec ab hoc desistendum, quoad res intelligatur. sæpe enim tradita tota definitione, non intelligimus quod quæritur, at definitione adhibita pro aliquo nomine eorum quæ in definitione sita sunt intelligimus. Præterea, si quis ex quæstione sibi propositionem conficiat, occurrendū erit. Si enim occurramus, hoc

ipso propositum confirmare uidebimur. Quāquam autem hic fere locus idem ualet, quod is quem iam exposuimus, ui dendum esse utrum in toto genere, an in nullo reperiretur quod pro accidente dictum esset, tamen modo quodam & ratione differunt. Iam uero exponendum est, quæ appellā da sint, ut plerique solent, quæque non sint appellanda, qui locus & ad confirmandum & refutandum ualet plurimum. ut res nominibus iis quæ trita sunt uulgo & usitata, appellā das esse, at uero in constituendo quæ res tales uel non tales sint, non audiendam esse multitudinem. ueluti salubria ea esse quæ ualetudinis efficientia sint, statuenda sunt illa quidē uulgi opinione, sed utrum id de quo agitur efficiens sit necne ualetudinis, de eo nō iam uulgi, sed medicorum iudiciū expectare debemus. Præterea, si multis modis quid dicatur, propositum autem sit, conuenire, uel non conuenire, alterum eorum quæ multis modis dicuntur exponendum est si utrunque non possit. Hoc autem obseruādum est in iis quæ obscura sunt, non aperta. Nam si incertum non sit quot modis dicat, occurret statim, non esse id explicatum, quod quæreret ac dubitaret, sed alterum. Hic autem locus & probandum & ad reprehendendum ualet. Nam si confirmare uolemus, alterum accidere docebimus, si utrunque non poterimus. Refellentes autem si utrunque non possimus, alterum certe non dici & reperiri ostendemus. Sed hoc interest, qđ is qui reprehendit & refutat, nihil debet ex iis quæ concessa sunt & conueniunt, disputare, nec si in toto genere, nec si in nulla parte expositum sit quid reperiri. Nam si cuiuis nō accidere docebimus, in toto genere reperiri aliquid reprehendemus. Itemque si in uno aliquo reperiri demonstrabimus, nulla ex parte reperiri confutabimus. At is qui ꝓbat, ante debet profiteri si in parte aliqua intelligatur, in toto genere intelligi, si modo pronunciatum uerisimile habeatur. Neque enim satis est ad probandum aliquid in totum genus cadere, in aliquam partem cadere, docere, ueluti si hominis animus immortalis sit, omnem etiam animum esse immortalem. Quapropter ante conuenire oportet, si quæuis ani-

ma sit immortalis, omnem etiam immortalem esse. Quanquam hoc non semper obseruandum est, sed tum denique, cum de toto genere communem & uniuersam orationem non poterimus exponere. quemadmodum geometra, triã gulum tres angulos habere duobus rectis pares. Quod si nõ sit incertum, quod multis modis dicitur, cum explicatum erit quot eius sint genera & modi, tum id & confirmãdum erit, & refellendum. ut si id quod deceat, utile sit, aut honestum, omnem diligentiam adhibere oportebit, ut utrunque probemus, uel refutemus in eo de quo agatur, ut esse honestum & utile, aut neq; honestum, neq; utile. Sin utrunq; nõ potest, alterum docendum erit, hac signatione intelligi hoc illud non intelligi. Eadem ratio est, si plures sint partes in quas id quod propositum sit tribuatur. Præterea exponenda ea sunt quæ non ambigue multis modis dicũtur, sed alio modo, ut artem unam esse multarum rerum, aut quia ad eas tanquam ad finem referatur, aut quia earum sit rerum quæ ipsæ ad finem pertinent, atq; referuntur. ueluti medicina est ualetudinis, & rationis uictus. aut quia est rerũ duarum, quarum utraq; finis est ueluti rerum contrariarum eandem esse artem, neq; enim ex eo quia alterum alterius dicitur, finem esse finis intelligere possumus, aut quia unius est per se & ui sua alterius temere & casu, ut per se, triangulum habere tres angulos pares duobus rectis, temere & casu, id quod latera habet æqualia. Nam forte temere & casu triangulum esse lateribus æqualibus triangulum, ex eo sciri potest, q duobus rectis pares habet eos, qui intrinsecus adhibentur. Si igitur eadem ars esse multarum rerum nullo modo potest, certe omnino esse non potest. aut si quodam modo potest, perspicuum est id fieri posse. In quo ad utilitatem causæ nostræ referenda est diuisio, ut si confirmare quidvelimus, ea proferenda sunt omnia quæ possunt, eaq; tribuenda sunt in eas solum partes quæ etiam ad probandum ualebunt. Sin autem refellamus, in eas quæ non possunt, cætera uero omittenda erunt. Hoc etiam in his obseruandum erit tum, cum icertum erit quot modis quicq; dicatur. At-

que hoc in illo uersari, aut non uersari, iisdem locis confirmandum erit. ut artem hanc in hac re cerni aut tanquam in fine, aut tanquam in iis quæ ad finem referuntur, aut in iis quæ forte temere accidunt, aut contra non cerni aliquid ullo modo eorum quos modo diximus. Eadem etiam ratio est cupiditatis, eorumque omnium quæ sunt multarum rerum. Est enim cupiditas huius, aut illius rei uel quasi finis ut ualetudinis, uel ut eorum quæ ad finem pertinent ueluti remedii. uel quasi forte temere eueniat, quemadmodum in uino affectus est, qui in eo dulcedinem sequitur, non quia uinum sit, sed quia dulce. Dulcedinē enim per se expetit, uinum temere & casu, quandoquidem sic acescat, non id iam appetit. Ita fit ut uinum forte temere appetat. Huius autem loci usus est plurimus in iis quæ cum aliquo conferuntur, quoniam in eorum numerum ueniunt omnia quæ sunt eius generis. Præterea, commutandum est uerbum in id quod magis dilucidum esse uideatur. ut pro eo quod accuratum & exquisitum est in opinione, apertum & perspicuum dicendum est, & pro nimia cura rerum agendarum, studium rerum agendarum. Si enim apertius & planius fiat quod dictum est, tum denique propositum facilius argumento concludi poterit. Valet autem hic locus & ad confirmandum quid, & ad refellendum. Vt autem contraria in eadem re cerni doceamus, genus spectare debemus ueluti si uolumus confirmare in sensu uersari integritatem & deprauationem, si sentire iudicare est, & iudicare licet recte, & non recte, certe in sensu integritas & prauitas uersetur necesse est. Qui locus ex genere ducitur. Iudicare enim genus est sentiendi, quoniam qui sentit, quodam modo iudicat. Ex forma etiam generis duci potest. Quæ enim speciei accidūt eadem etiam in genere intelliguntur omnia, ut si scientia sit bona & mala, recta etiam sit & praua affectio necesse est si quidem affectio genus est scientiæ. Ac prior quidem locus uitiosus est si ad confirmandum adhibeatur, alter uerus & commodus. Neque enim necesse est quæcunque generi accidant, eadem speciei accidere. quando quidem animal est pē

nigerum

nigerum & quadrupes,homo nō item. Omnia autem quæ cadunt in ſpeciem ,eadem neceſſe eſt cadere in genus.Si.n. homo probus ſit,animal etiam probum. In refellendo con tra prior locus uerus eſt,alter uitioſus. Nam & quæ generi non accidunt,ſpeciei accidere non poſſunt : & quæ in ſpēm non cadunt,ea non neceſſe eſt in genus non conuenire.Qm̄ autem neceſſe eſt,in quibus genus dicitur, in iis etiam ſpēm aliquam dici,quæcunq; etiam genus habet,aut quæ a gene re nomen duxerūt eadem aliqua ſpecies retineat neceſſe eſt aut nomen ab aliqua ſpecie ducunt. ueluti ſi de aliquo ſcien tia dicatur,certe de eodem uel grammatica dicetur,uel mu ſica,uel aliqua ſcientia.Et ſi quis arte ſit inſtructus & prædi tus,aut nomen ab arte habeat,certe grammatica, uel muſi ca,aut aliqua alia arte inſtructus ſit,neceſſe eſt ; aut nomen ab arte aliqua ducet,ueluti grammaticus uel muſicus appel labitur.Si quid igitur proponat quod nomen a genere du xerit.ueluti animum moueri conſiderandum eſt , moueatr ne animus aliquo genere motionis,ut creſcat ne,an immi- nuatur,an intereat,an oriatur,an alio genere pulſus agitetr. Si enim nullo genere pulſus agitetur, certe non mouetur. Atq; hic locus & ad confirmandum ualet,& ad reprehendē dum.Nā ſi aliquo genere motus cieatur,mouetur: & ſi nul lum genus in eum cadat,certe non mouetur. Cui autē cō- pia non ſuppetet argumentorum ad propoſitum confirmā dum,aut infirmandum,is a definitionibus præſidium pete re debebit,aut quæ rei propoſitæ propriæ ſint,aut quæ eſſe uideantur.quod ſi ab una non poſſit,a pluribus petat.Nam iis qui rem definiendo explicarint, facilius erit argumentū ducere.quippe cum facilior ſit a definitionē ducta argumen tatio.Videndum etiam eſt cui rei res propoſita adiūcta ſit, aut quid neceſſario res propoſita ſi ſit una, ſecum eſſe uelis. Ac is quidem qui confirmare uolet,cui res ꝓpoſita adiuncta ſit,uidebit.quoniam ſi rem illam doceat cadere, rem etiam propoſitam docebit. Qui autem refellendi partes tenebit, quæ res rei propoſitæ ſit adiuncta,conſiderabit . Si enim id quod rei propoſitæ ſit conſequens,non eſſe oſtendemus,rē

etiam propositam non esse docebimus. Spectandum est etiã an tempus alicubi discrepet: ut si quis id dixerit quod alitur augescere necessario. Et si enim animalia semper aluntur, tñ non semper augescũt. Itemq; si quis scire dixerit memoria tenere. Nam hoc ad præteritũ tempus pertinet: illud & ad instans, & ad futurum. Nam & scire dicimur præsentia & futura, ut solis defectionem fore: meminisse nisi præterita non possumus. Iam locus captiosus & fallax est, eo loci impellere alterum, ubi magna arguměntorum cõpia nobis suppetet. Quod interdum necessarium est, interdum necessariũ uidetur: interdum nec uidetur, nec necessarium est. Necessario autem id faciendum est, tum cum is qui contra disputat negat aliquid eorum quæ ad rem propositam pertinent, & alter de illo disserit quod eiusmodi est, ad quod probandum amplissimus locus suppetat. Quod idem facere licebit cum inductione ad aliquid ex re proposita adhibita, id euertere conabimur. Eo enim sublato & infirmato, res etiam de qua agitur, infirmabitur. necessarium autem id uidetur, cum id ad propositum pertinere uidebitur: ad id autem ad quod sumitur, non pertinebit argumentum: siue neget is qui respõdet, siue inductione probabili ex proposito ad illud ipsum adhibita, id ipsum infirmare conetur. Reliquum autem tum incidit, cum nec cogit, nec cogere uidetur res ea, de qua disputatur. Aliter solet is qui contra disputat, reprehendi. Hoc autem extremum genus, quoniam omnino a disserendi ratione alienum remotumq; est, declinare debemus. Quo circa debet is etiam qui respondet, non grauate ad hunc locũ confugere interdum, eaq; dare quæ ad propositum non pertineant, iis expositis quæ minus probentur: dat autem ꝑpea ꝙ fere in maiore animi distractione uersari solent ii qui ponunt quæstionem, si iis talibus omnibus positis minime cõcludant. Iam uero quoniam omnes qui quiduis dixerint, quodam modo multa complexi sunt, (unamquamq; enim rem multa necessario consequũtur: ut is qui hominem esse dixit, & animal esse dixit, & animatum & bipedem, & mentis ac disciplinæ compotem) fit, ut infirmata & reprehensa

unaquaquis re, earum quæ sunt consequentes, id etiam quod initio dictum est, reprehendatur. Sed uerēdum est, ne ad rē difficiliorem delabamur. Interdum enim facilius est id quod rem propositam consequitur, interdum rem ipsam propositam euertere. In iis autem rebus quibus alterum inest necessario, aut non inest, ueluti in homine uel morbus inest, uel ualetudo, si de altero magna nobis ad disputandum suppetet copia in utrāque partem, de altero etiam suppetet. Quod ad utrāque partem trahi potest. si enim alterum accidere doceamus, alterum non accidere docebimus. & si alterum nō conuenire demonstremus, reliquum docebimus cōuenire. Perspicuum est igitur, ad probandum & refellēdum ualere hunc locum. Atque etiam argumentum ducendum est a notatione uerbi, quæ multo aptior sitque uerbū quod sit usitatū ueluti εὔψυχον non fortem, ut tritum est, sed eum qui bene animo sit affectus: & confidentem, eum qui bona expectat. item que. εὐδαίμονα eum esse cuius animus sit bonus: quemadmodū Xenocrates εὐδαίμονα ait esse eum cui aīus bonus datus sit: eum enim Deum esse omnibus. Iam cū res aliæ necessario eueniant, aliæ plerunque, aliæ forte temere: si quis eam quæ necessario euenit, plerunque fieri ponat, aut eā quæ plerunque fit, necessario fieri, aut eam contrariā ei quæ plerunque fit, his semper locum sibi suppeditabit ad differendum. Nam si id quod necesse est fieri, plerunque fieri ponat, profecto non in toto genere inesse dixerit, quod toti conuenit. Ita aberrauit, siue id quod plerunque accidit, necessario fieri dixerit, quoniam de toto genere dixit, quod toti non accidit. Quod idem fit, si id dixit quod rei contrarium est, quæ plerūque euenit, euenire necessario. Semper enim in paucioribus dicitur, quod rei quæ plerunque fit, contrarium est. ueluti si fere mali sint homines, boni rarius certe uehementius errauit, si quis bonos dixerit esse necessario. Eodemque modo si id quod temere fit, necessario fieri, aut plerunque dixerit. Neque enim id quod temere & casu fit, necessario fieri potest, neque id quod plerunque. Fieri autem potest, ut etiā si quid dixerit, neque exposuerit, utrum ne plerūque fieri, an ex

necesſitate affirmarit, fiat autem pleruncꝗ, tamen diſputet alter, quaſi ille ex necesſitate fieri aſſeuerit. ut ſi malos exhæredes eſſe dixerit, necꝗ expoſuerit ſe ita diſputare, quaſi ex necesſitate id ille conceſſerit. Illud etiam uidendum eſt, an eandem rem ſibi accidere quaſi aliam poſuerit, q alterum eidem ſit nomen impoſitum. Quemadmodum Prodicus diuiſit uoluptatem in gaudium, delectationem, & lætitiã. Eiuſdem enim nominis uoluptatis hæc ſunt omnia. Si quis ergo gaudere uerbo lætandi accidere dicat, is idem ſibi acciſſe confirmabit.

III. Quoniã autem ſex modis inter ſe contraria iunguntur, & quatuor ſolum modis iuncta repugnantiam efficiunt, ſumenda ſunt contraria ut commodum erit & ei qui confirmandi, & ei qui refellendi partes tuebitur. Ac ſex modis ea cõponi inter ſe hinc perſpici poteſt, q aut utruncꝗ contrarium utricꝗ comparatur, idcꝗ bifariam, ut de amicis bene mereri, & de hoſtibus male mereri. aut ꝯ, de amicis male mereri, & de hoſtibus bene. aut utrunque uni, quod etiam duobus fit modis, ut de amicis bene mereri, & de amicis male mereri, uel de inimicis bene mereri, & de inimicis male mereri. aut unum utricꝗ, quod etiã fit dupl'r, ut de amicis bñ mereri, & de inimicis bñ mereri, uel de amicis male mereri, & de inimicis male mereri. Ac duæ qui dẽ ꝑmæ cõparationes nõ ſunt pugnãtes, qm̃ de amicis bñ mereri non eſt illi contrarium, male de hoſtibus mereri, quippe cum ſint expetenda, eundemcꝗ ſtatum deceãt, nec illud de amicis male mereri, huic repugnat, bene mereri de inimicis. Sunt enim hæc fugienda, eundemcꝗ ſtatum decẽt. Nec res quæ fugienda eſt ei quæ fugienda eſt aduerſatur, niſi unum ſit nimium, alterum parum, quoniam quod nimium eſt, id in rebus fugiendis ducitur, itemcꝗ parum. At reliqua quatuor contraria ſunt inter ſe. Nam & de amicis bene mereri, illi contrarium eſt, de amicis male mereri, qñ quidem a cõtrariis moribus proficiſcuntur. atcꝗ illud ſequẽdum eſt, hoc fugiendum. Eadem eſt ratio cæterorum. In cõiunctionibus enim ſingulis quiddam eſt expetendum, & quiddam repellendum, & illud boni ſtatus eſt hoc mali. Ex

quo perſpicuum eſt eidem plura data eſſe cõtraria. Huic.n. de amicis bene mereri, illud contrarium eſt, de inimicis bene mereri: & illud, de amicis male mereri. Itemq́; ei qui illa omnia intuebitur, duo uidebuntur contraria. Sumenda igitur ſunt ea contraria, quæ prodeſſe poterunt cauſæ noſtræ. Iam ſi quid ſit accidenti contrarium, conſiderandum eſt, an ei accidat cui accidens conuenire dixerit. Si enim hoc conuenit, illud nunquam conueniet. quoniam fieri non poteſt, ut ſimul eidem contraria conueniant. aut an tale aliquid dixerit aliqua ex parte, quod ſi extet, neceſſe ſit contraria conuenire: ut ſi ideas in nobis eſſe dixerit. Nam & moueri eas, & ſtare, concludetur, ſub ſenſum cadere, ac ratione & intelligentia contineri. Nam & quieſcere eas, & immobiles eſſe, & ſub intelligentiam cadere, placet iis qui eas ponunt. Quæ ſi in nobis ſitæ ſint, profecto non poterunt eſſe immobiles: cum præſertim ſi ipſi moueamur, neceſſe ſit ea omnia quæ in nobis ſunt, una moueri. Atque etiam ſenſu eas percipi, ſi modo in nobis ſint, ex hoc intelligi poteſt, ꝙ ſenſu oculorũ formam uniuſcuiuſq́; rei cognoſcimus. Rurſus ſi poſitum eſt accidens id, cui quid eſt contrarium, uidendũ eſt an uim habet ad recipiendum contrarium: quemadmodum etiam ad accidens. Eadem enim res uim habet ad recipienda ꝯria. ueluti ſi odium naſci ex ira dixerit, profecto odiũ in ea parte animi, in qua irarum exiſtit ardor, inſit neceſſe eſt. eſt.n. ſedes ire. Conſiderandum igitur, ſit ne contrarium in ea pte animi, in qua irarum exiſtit ardor, qualis amicitia eſt. Nam ſi non inſit, in eaq́; parte animi quæ uoluptate alitur, inſit amicitia, certe non comitatur iram odium. Eadem ratio eſt ſi eam partem animi quæ uoluptate alitur, ignorare dixerit. Sedes enim erit ſcientiæ, ſi quidem etiam ignorationis ſit. quæ pars non uidetur ſedes eſſe ſcientiæ. Atq́; ex hoc loco, quemadmodum docui, ei qui refellẽdi partes obtinebit, depromenda erunt argumenta: eum autem qui confirmare uolet, nihil adiuuabit hic locus, quatenus accidens conuenit: quatenus uero poteſt conuenire, adiuuabit. Nam ſi non poſſe contrarium recipere doceamus, nec conuenire accñs,

hec conuenire posse docebimus. At uero non si contrarium conuenire, aut uim habere ad recipiendum contrarium doceamus, idcirco etiam accidens conuenire demonstrauerimus, sed posse conuenire tantum modo confirmatum erit. Quoniamq; quatuor sunt contrariorum genera, spectanda erunt repugnantia, ex eo argumento, quod uicissim retro commoueat, & reciprocatur, & ei qui probabit, & ei qui refellet. Per inductionem uero argumentatio tractanda erit hoc modo: Si homo est animal, quod non est animal, id nõ est homo. Itemq; in cæteris. hoc enim loco uicissim retro commeat argumentatio. Cum enim hominem sequatur & comitetur animal, tamen non si quid non sit homo, id continuo sequitur non esse animal. sed contra, si quid non sit animal, sequitur non esse hominem. In omnibus ergo id pronunciandum est: ut si quod honestum est, id iucundum sit, etiam si quid non sit iucundum, id non sit honestum. Quod si hoc non est consequens, ne illud quidem erit. Itemq; si quod iucundum non est, id non sit honestum: certe quod honestũ est, etiam iucundum sit necesse est. Perspicuum est igitur, reciprocari in aientibus & negantibus argumentationem, si retro tractetur. In iis autem contrariis quæ aduersa appellãtur, hoc uidendum est, & ei qui probabit, & ei qui reprehendet, an ex contrario contrarium sit consequens, an ex eiusdem argumentatio a consequentibus uera sit, an uero contra. Tractari autem argumentatio debet per inductionem eorum, quoad commodum uidebitur. In eandem autem rẽ ualebit argumentatio a consequentibus: ut quæ fortitudinem & ignauiam comitantur. Illam enim uirtus, hanc uitiũ sequitur: & fortitudinem sequitur id quod expetendum est, ignauiam id quod fugiendum. In his ergo ualebit de iisdem a consequentibus ductum argumentum: quoniam id quod expetendum est, ei quod fugiendum contrarium est. Quod idem fit in cæteris. Contra autem, consequentia sunt. ut firmam corporis affectionem sequitur bona ualetudo: infirmam uero affectionem morbus non sequitur, sed contra, morbum infirma constitutio. Ex quo perspicuum est, con-

tra in his argumentationem a consequentibus ualere. Raro autem illud contra in contrariis incidit, ac fere in eisdem reciprocatur argumentatio. Quod si nec in eisdem contrariũ ex contrario erit consequens, nec uicissim retro commeabit: profecto in iis de quibus agitur, nunquam alterum ex altero erit consequens. Sin in aduersis sequatur, etiam in ꝑpositis alterum alteri consequetur necessario. Quod item in priuantibus perinde atq; in aduersis considerandum est, nisi ꝙ in his non uicissim retro commeat argumentum ex cõsequentibus, sed de iisdem necessario. Quemadmodum aspectum sensus sequitur, sic cecitatem sensus priuatio. Opponuntur enim sensus & priuatio sensus ut priuantia, quoniã eorum illud res est hoc eius rei priuatio. Atq; etiam de iis quæ cum aliquo conferuntur, eodem modo quo de priuantibus iudicandum est. In iis enim etiam ualet a consequentibus ductum ex iisdem argumentum, ut si triplum multiplex sit, etiam subtriplum submultiplex erit. Confertur.n. triplum cum subtriplo, & multiplum cum submultiplici. Rursum, si scientia opinio est, etiam quod sub scientiam cadit, erit opinabile. Et, si aspectus sensus, sit id etiam quod aspectabile est, sub sensum cadat necesse est. Hic autem occurritur, non duci necessariam in iis quæ cum aliquo conferuntur argumentationem a consequentibus, quemadmodum dixi. non enim id, quod sensum mouet, scientia contineatur, tamen sensus non est scientia. Nec uere certe quidẽ occurritur. Multi enim negant ea quæ sensus mouẽtia sunt, cadere sub scientiam. Nec minus contra hoc quod dixi ualet, ueluti id quod sub sensum cadit, non posse scientia comprehendi, quoniam ne sensus quidem sit scientia. Rursum, a coniugatis & casibus ducendum est argumentum, siue cõfirmemus quid, siue refellamus. Cõiugata autem sunt hæc, iusta & iustus, cum iustitia, & fortia & fortis, cũ fortitudine. Itemq; efficientia & conseruantia coniugata eorum sunt, quorum sunt & conseruantia & efficientia, ut efficientia ualetudinem, ualetudinis, & conseruantia firmam corporis cõstitutionem, firmæ corporis cõstitutionis, Eodemq; modo

de cæteris iudicandum est. Atq; hæc quidem coniugata appellari solent. Casus autem sunt, ut iustæ, fortiter, salubriter, & apte ad firmam corporis affectionem, quæq; eodem modo dicuntur. Sunt ēt ea quæ ex casibus dñr in coniugatis, ut iuste cum iustitia, & fortiter cum fortitudine coniugata sunt. Coniugata aũt dñr, quæ sunt ex uerbis gñis eiusdem, ut iustitia, iustus, iusta, iuste. Perspicuũ est igitur, si qd probatum sit eorum, quæ eiusdem sunt gñis & coniugationis esse in bonis, & laudabilibus, cætera ꝑbata esse oĩa. Veluti si iustitia sit ĩ rebus laude dignis, ēt iustus in iis sit, & res iusta, & quod iuste fit, necesse est. concluderurq; quod iuste fit, ēt laudabiliter fieri, ex eodem casu, qm̃ a laudabili re ortum est, quemadmodum illud iuste a iustitia. Non solum autem ex eo quod exposui, sed ēt ex ꝯrio sæpe ꝯrium intelligitur, ut quod bonum sit, non necessario esse iucundum. Neq;.n. quod malum est, necessario molestũ est, aut si hoc, ēt illud. Et si iustitia scia sit, iniustitia ignoratio erit, & si qđ iuste fit, id fiat scienter & perite, id ēt quod iniuste, inscite & imperite fiat necesse est. Aut si hæc non placent, ne illa quidem, quemadmodum ex eo quod modo commemoraui, perspici põt, multo.n. magis perspici põt quod iniuste fit, id perite, q̃ imperite fieri. Atq; hic locus expositus est tum, cũ de ꝯriis quæ aduersa dñr, disputaremus. Nihil.n. nunc aliud uolumus, nisi ꝯrium ex ꝯrio esse consequens. Præterea, ab ortu & interitu rerum, & ex causis efficientibus & corrumpentibus magna copia suppetit ad disputandum, siue confirmare uelimus, siue refellere. Quarum.n. rerũ ortus & origo est in bonis, eæ ēt in bonis sunt. & si hæ in bonis sint, origines etiam earum erunt. Si uero origo sit in malis, eæ etiã in malis numerabuntur. A rerum interitu contra ducitur argumentum e consequentibus. Si enim interitus rerum sit in bonis, res ipsæ erunt in malis. Et si interitus & euersio rerum sit in malis, res ipsæ ducentur in bonis. Eadem est etiã ratio causarum efficientium & euertẽtium. Quorum enim effectorum causæ sunt in bonis effecta etiam in bonis erũt. Quarum autem rerum causæ euertentes sunt in bonis, eæ

ſunt numerandæ in malis. Proximus locus eſt a ſimili in IIII. quo uidendum eſt, an res ſimiles eodem modo habeant, ut ſi ſcientia una ſit multarum rerum, etiam opinio. Et ſi aſpe ctum habere, ſit uidere, etiam auditum habere, ſit audire. Quod idem contingit in cæteris omnibus, & quæ ſunt, & quæ uidentur. Valet autem in utranque partem hic locus. Si enim in aliqua re pari ualeat, in cæteris etiam partibus ua leat neceſſe eſt, & ſi in aliqua re ſimili non ualeat, nec in cæ teris ualebit. Conſiderandum etiam eſt, an in uno & in plu ribus eodem modo res habet, quoniam interdum diſcrepat & diſ ſimilis eſt. ut ſi ſcire ſit animo cernere & intelligere multa ſcire ſit etiam multa animo cernere, quod non eſt uerum. Multa enim ſcientia compræhendi poſſunt, multa intelligi non item. Quod ſi non hoc, nec illud, ſcire eſſe intelligere. Sumuntur etiam ex maiore & minore argumenta. Suntque ex maiore & minore quatuor loci. unus ſi maior res ex ma iore ſit conſequens, hoc modo. Si uoluptas bonum ſit, ma ior uoluptas maius ſit bonum, Si iniuriam facere malum ẽ maiorem iniuriam facere maius malum erit. Atque in utrãque partem hic locus trahi poteſt. Si enim rei ſubiectæ progreſ ſionem & incrementum, accidentis ſequatur progreſſus & incrementum, ut dixi, certe concluſum eſt, ſin minus ſe quatur, non concluditur. Hic autem locus per inductionem tractandus eſt. Alter locus eſt, cum una res duabus compa ratur. ſi cui ueriſimilius eſt conuenire, non conueniat, ne il li quidem cui minus, & ſi cui minus probabile eſt conueni re conueniat, ei etiam cui ueriſimilius. Tertius eſt, cum duæ res cum una conferuntur. ſi quæ magis conuenire uidetur non conueniat, nec quæ minus, & ſi quæ minus uidetur cõ uenire conueniat, ea etiam quæ magis conuenire uidebitur conueniet. Extremus locus eſt huiuſmodi cum duæ res dua bus comparantur. Si quæ alteri magis uidetur conuenire non conueniat, ne reliqua quidem reliquæ conueniet, & ſi ea quæ minus conuenire alteri uidetur conueniat, reliqua etiam reliquæ conueniet. Sequitur locus, ex iis quæ eodem modo conueniunt, aut uidentur conuenire, atque is triplex,

quemadmodum exposui de tribus locis, quos ex maiore posterius elici dixi. Si enim una aliqua res duabus eodē modo conueniat, aut conuenire uideatur, neque alteri conueniat, ne alteri quidem conueniet. Quod si uni, etiam alteri. Alter locus tractatur hoc modo, si duæ res eidem similiter conueniant, & altera non conueniat, ne altera quidem conueniet. Tertius hoc modo, Si duæ res duabus eodem modo conueniat unicꝗ altera non conueniat, reliqua etiam reliquæ conueniat necesse est. Atq ex maiore & minore, ac simili, tot argumēta duci eliciq possunt. Alius locus sequitur ex adiectione, hoc modo, Si una res ad alteram adiecta, eam facit bonam, aut albam, cum prius bona & alba non esset, quæ adiecta est, bona erit & alba, quale etiam totum reddidit. Præterea, si ad aliquid quod inest quippiam addatur, quod illud magis tale efficiat, quale inerat, id tale erit. Eadem est ratio cæterorum. Quanquam hic locus non ualet in omnibus, sed in iis tantummodo, in quibus ꝓstantia magnitudinis nascitur. Atq idem non uicissim retro commeat in refellendo. Non enim si id quod additur, non facit, id cui adiectum est bonum, propterea id non bonum esse necesse est. Quod enim bonum est, si ad id quod malum sit addatur, totum nō efficit bonum necessario, nec rem nigram candor albam facit, nec dulcedo rem amaram dulcem necessario si addantur efficit. Iam uero si quid maius aut minus dicitur, omnino enim conuenit. Nam quod bonum non est, nec album, id nec maius bonum neq minus dicitur, neq albius neq minus album, quippe cum id quod malum est, nulla re maius bonum sit, aut minus bonum, sed maius malum, aut minus dicitur. Nec uero hic locus in refellendum uicissim retro commeat. Multa enim eorum quæ illud magis respuūt, omnino dicuntur. Homo.n. etsi magis aut minus, quam alius homo, non dicitur non tamē propterea homo esse definit. Eodemq modo uidēdum est, quid quadam ex parte, quid aliquando, & alicubi esse dicatur. Si quid enim quadam ex parte posit esse, aut aliquando, aut aliquo in loco, id certe omnino esse potest. Quod.n.

omnino fieri non potest, id nec aliqua ex parte, nec interdum, nec alicubi fieri potest. Quanquam huic loco occurritur, quod quadam ex parte homines natura boni sunt, ut liberales, ut temperati, cum interim boni non sint omnino natura. siquidem nemo prudens natura dicitur. Itemque fieri potest interdum, ut aliquid eorum quæ interire possunt, non intereat & occidat, cum fieri non possit omnino, quin occidat. Eodemque modo alicubi hanc uel illam uictus rationem seruare, ut in locis pestilentibus & insalubribus prodest, omnino non prodest. Aliquo etiam in loco fieri potest ut unus modo accidat, & tamen unus modo esse non possit omnino. Itaque alicubi etiam imolare patrem laudi ductum est, ut apud Tribalos, omnino autem, non datur laudi & gloriæ. Nisi forte hoc non aliquo in loco fieri declarat, sed apud aliquos, quoniã nihil refert ubi sint. ubique enim apud Tribalos id gloriæ ducitur. Rursum, medicamẽtorum usus interdum, ueluti cum sis in morbo adiuuat nec adiuuat omnino. Nisi forte ne hoc quidem aliquando fieri significat, sed curationem ei qui sic affectus est, adhiberi. Neque enim refert, quocunque id tempore fiat, dummodo ita sit affectus. Id aũt demum omnino & absolute laudi datur, quod si nihil addas, gloriæ ducitur, & gloriatione dignum prædices, ut patrem immolare, non dicas honestum esse, sed apud nõnullos honestum esse. non igitur omnino honestum est. At Deos colere, pulchrum dices, etiam si nihil adiungas, est enim pulchrum omnino. Quare quod sine adiunctione uidetur esse pulchrum, aut turpe, aut aliquid aliud eiusdem generis, tale esse id dicetur omnino.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER III.

I.

ELIQVVS est comparationis locus, in quo uidendum est, duobus propositis, utrum sit optabilius, aut melius. Ac primum exponendum illud est, nobis hoc loco non esse ꝓpositum de iis disserere quæ ualde dissimile sint, quorumq; magnæ sint differentiæ & distinctiones (neq; enim est quisquam, cui in dubium ueniat, sit ne beatitudo q̄ diuitiæ magis expetenda) sed de iis quæ cognata sunt & uicina, & iis duobus, quibus propositis dubitamus utrum elationem habeat an submissionem, ꝓpterea ꝙ quid alterum alteri præstet minime uideamus. Ex quo perspicuum erit, exposita harum rerum præstantia una aut pluribus, animum assensurum & approbaturum id esse magis expetendum, quod excellet. Ac diuturniora quidem anteponenda sunt breuioribus, & quæ prudētes anteponant, aut uiri boni, aut leges rectæ, aut quæ anteponant ii qui in aliqua re excellunt, quia ii sint, aut quæ ii qui unoquoq; genere scientes sunt, aut quæ plures, aut etiam omnes: ut in medicina & fabrica, quæ plures medici anteponant, aut omnes, aut quæ omnino plures, uel omnes, uel omnia, quale est summum bonum. expetūt enim summum bonum omnia. Id autem quod commemorabitur ad id cui usui esse possit, est omne reuocandum. Suntq; omnino anteponenda ea quæ a meliore arte proficiscuntur, ut quoniam philosophia melior est ars quam architectura, omnino ea, quæ a philosophia efficiantur, is quæ ab architectura, anteponātur. Quæ autem a cuiusq; arte efficiuntur, ea quisq; alienis anteponit. Deinde anteponenda sunt ea quæ ui sua in genere sunt, iis quæ

non sunt, ut iustitia uiro iusto. Iustitia enim in genere est bonorum, uir iustus non est, & illa ui sua bonum est hic, non item. Nihil enim id quod genus dicitur, quod non sit in genere, ut homo albus non coloris nomen obtinet. Quod idẽ in cæteris contingit. Anteponuntur etiam quæ propter se expetuntur, iis quæ propter aliud ut ualetudo exercitationi, quoniam illa propter se expetenda, hæc propter aliud. Et quæ propter se expetuntur, iis quæ forte temere & casu, ut amicorum iustitia hostium iustitiæ, quod illa per se expetenda est, hæc casu & fortuito, ut ne nobis noceant. Hic autem locus eandem fere uim habet quam superior, ab eoq; nisi modo non differt. Nam amicos per se iustos esse optamus, etiam si nihil inde ad nos redeat, & apud Indos habitent, at hostes sic propter aliud iustos esse optamus, ut nihil nobis obsint. Ex quibus per se bona propagantur, iis ex quĩbus casu & temere, ut uirtus fortunæ. Illa enim per se efficiens est causa bonorum, hæc fortuito. & si quid aliud tale est. Eodem modo de cõtrariis iudicandum est. Ea enim quæ per se causæ sunt malorum, postponuntur iis quæ casu & fortuito, ut uitium fugiendum est potius quam fortuna. illud enim per se malum est, hæc casu. Et quæ omnino bona sunt, iis anteponuntur quæ alicui bona sunt ut ualere quam secari magis optandum est, quoniam illud omnino bonum est, hoc alicui qui sectione egeat. Et innata ac insita bona assumptis & aduẽtitiis, ut iustitia uiro iusto, quoniam illa insita est & innata, illud aduentitium. Et quæ in re meliore insunt, & quæ iustiorem habent uenerationem iis quæ in deteriore, ut bona Dei hominum bonis, & animi corporis bonis sunt anteponenda. Et quæ propria sunt melioris rei, iis quæ deterioris, ut diuina, humanis. Cum enim bonis quæ illis inter se sunt communia, non differant inter se, ꝓpriis alter alteri præstat. Et quæ in melioribus, aut antiquioribus aut in iis quæ in maiore sunt pretio & honore, ea sunt anteponenda iis quæ in deterioribus, ut ualetudo uiribus corporis, & pulchritudini corporis. ualetudinis enim sedes est ĩ humore, siccitate, calore & frigore, iisq; omnib⁹ ex quibus ꝓ-

mum animal cõstat & cohæret, hæc uero in iunioribus nã & uis corporis in neruis atq; ossibus sita est, & pulchritudo corporis est apta quædam compositio membrorum. Fines iis quæ ad finem pertinent atq; conducunt. Ex duobus, qđ ad finem propius accedit. Quæ ad uitæ finem pertinent, iis quæ ad aliuum aliquem, ut quæ ad uitam beatam pertinent, iis quæ ad prudentiam, quod enim ad beatitudinem pertinet, ante ponendum est. Quæ fieri possunt, iis quæ non possunt. E duobus efficientibus, cuius finis melior, id etiam præstantius. Ex efficientibus & finibus proportione concludendum est hoc modo. Cum pluribus partibus finis fini præstet, quam finis ille suæ causæ efficienti, ut si beatitudo ualetudinem pluribus partibus superet quam ualetudo salubria efficitur, ut efficientia beatæ uitæ uincāt ualetudinem. Quãto enim beatitudo ualetudinem præstat, tanto salubria præstant efficientia beatitudinis, Atqui minore interuallo salubria ualetudo anteibat, pluribus igitur partibus salubribus præstant beatitudinis efficientia, quã ualetudo salubribus. Ex quo perspicuum est, efficientia beatæ uitæ sanitati, quia ei præstent, esse anteponenda. Præstantiore per se, quæ in maiore sunt honore & pretio, & laudabiliora anteponenda sunt, ut amicitia diuitiis, iustitia ualetudini & uiribus corporis. Illa enim numerantur propter se in iis bonis quæ sunt honorabilia & laudabilia, hæc non propter se, sed propter aliud. nemo enim opes propter se amat, sed propter aliud. Amicitiam autem ꝓpter se colimus, etiam si nihil inde fructus speremus nos esse percepturos. Iam si duo quædam sint ualde inter se similia, nec quid alterum alteri præstet & excellat, perspicere possumus, id ex consequentibus intelligi licet hoc modo. Quo enim maiora bona propagantur, id anteponendum alteri est, ꝙ si mala consequantur, quo minora mala propagantur, id est eligendum. Nam si sit utrunq; eligendum, nihil prohibet aliquid molestiæ consequi, ex cõsequentibus autem duo argumenta sumuntur, quoniam & aliquid antecedit rei, & præcurrit, & aliquid rem sequitur. ueluti discenti antecedit ignoratio, & consequitur scientia.

Fere autem melius est quod rem sequitur. Argumentum vero a consequentibus sumendum est, ut commodum fuerit. Plura bona paucioribus anteponenda sunt, aut omnino aut sunt, in aliis quæ plura continentur. cum alia quæ pauciora. Huicq; autē loco occurritur, si unum alterius gratia petatur. Neq; enim uni utrunq; anteponitur. ueluti ualere & ualitudo non pluris sunt quam ualetudo, quandoquidem ualere optamus ualetudinis gratia. Nihil etiam prohibet ea quæ non sint in bonis, bonis anteponi, ut beatitudinem coniunctam cum aliqua re, quæ non numeratur in bonis iustitiæ ac fortitudini. Et eadem coniuncta cum uoluptate, magis expetenda sunt, quam sine uoluptate, & eadem ipsa cum indolentia copulata, quam cum dolore. In quo etiam quicque tempore maiorem uim habet, id in eo magis optandum est ut in senectute sine ulla molestia & cura uiuere, quam in adolescentia plus enim potest in senectute. Eademq; ratione in senectute magis expetenda prudentia est. Itaq; nemo adolescentes imperatores diligit, quod prudentes eos non esse existimet. contraq; fit in fortitudine, cuius in iuuentute necessarium munus & officium est. Eadem est etiam temperātiæ ratio, adolescentes enim magis quam senes cupiditatibus seruiunt. Quæ per omne tempus ætatis plus possunt, iis quæ maxima parte, utiliora sunt. ut iustitia & temperantia fortitudine, quia illis semper, hac interdum. Quæq; seipsis contenta sunt, meliora quam quæ agent aliis, quod in iustitia & fortitudine cernere licet. Nam si iusti omnes essent, nihil loci esset fortitudini, at si fortes essent, iustitiam requirerent. Comparatio etiam ex interitu, abiectione, origine, acceptione, contrariisq; sumi potest, hoc modo. Quorum bonorum interitus magis declinandi sunt, ea meliora. Quod idem in abiectionibus & contrariis contingit. Cuius enim prætermissio & expulsio, quam contrarium, magis fugienda est id etiam optabilius. Contra fit in ortu & acceptione. Quarum enim rerum origines & assumptiones optabiliores sunt, eæ aliis anteponūtur. Aliuslocus, Quod ad bonum propius accedit, id & optabilius & melius est, quodq; ad bo

num similitudine proprius accedit, id melius, ut iustitia uiro iusto. Quæ meliori similiora sunt, ea meliora, quemadmodum Aiacem Vlissi anteponunt, q Achilli similior esset. Occurritur huic loco, q nihil prohibeat Aiacem non qua parte Achilles optimus fuerit, ei similiorem fuisse, & tamen alterum uirum bonum fuisse, etsi dissimilem. In quo uidendum est, an etiã in iis quæ magis ridicula sunt inueniri possit similitudo, quemadmodum simia similitudine ad hominem prope accedit, cum equus non sit similis. Neque enim præstantior est simia, & si similior homini quam equus. Rursum, e duobus si unum meliori, alterum deteriori similius sit, melius erit quod similius est præstantiori. Atque etiam huic loco occurritur. Nihil enim prohibet, unum meliori paulum similem esse, alterũ ualde deteriori, ut si Aiax paulum admodum similis sit Achilli, & Vlisses ualde Nestori. Et, si id quod meliori similius sit, mala eius imitetur, quod autem ad deterius similitudine propius accedat, bonam in partem simile sit, ut equus asino, & simia homini. Quæ magis insignia sunt, minus insignibus anteponuntur. & laboriosa procliuibus. chariora enim nobis sunt ea, quæ difficulter parantur, & priuata communibus, quæq; molestiæ minus habent. quæ enim nullam molestiam afferunt, iis quæ afferunt anteponuntur. Quæ aliis præstantiora sunt iis quæ in altero genere sunt præstantissima, anteponuntur, ueluti si nobilior equo homo sit, nobilissimus homo etiam sit generosissimo equo præstantior. Et si res præstantissimæ & clarissimæ nobilissimis alterius generis præstant, etiam omnino illis rebus excellunt, ut si clarissimus homo generosissimo equo præstet, etiam homo equo præstat omnino. Quæque cum amicis communicare licet, iis quæ nõ licet, quæ in amicos præstare cupimus, iis quæ in quemuis: ut officia seruare, & bene mereri magis optamus, quam uideri bene mereri, & officia seruare, quoniam beneficia malumus in amicos conferre, quam uideri, in quemuis contra. Non necessaria necessariis meliora sunt, eaq; interdum magis expetuntur. Bene enim uiuere præstat, quam uiuere, cum bene

uiuere

viuere non sit necessarium,& viuere in necessariis. Fit autẽ interdum vt quæ meliora sunt,non etiam magis expetanſ. Non enim si quid melius,propterea id necesse sit etiam magis esse expetendum. Philosophorum enim vita cum eo genere uitæ ꝙ in pecuniis quærendis consistit, fit melior, attũ ei cui res ad viuendũ necessariæ non suppetunt, non magis expetenda est. Non necessaria autem sunt,cum suppetunt res necessariæ,& aliæ præterea quædam honestæ paranſ. Ac fere quidem certe necessaria magis expetenda sunt,non necessaria meliora. Quæ ab alio non suppeditari possunt & accipi,iis quæ possunt quomodo iustitia ad fortitudinẽ affecta est. Quæ sine aliis expetenda sunt,iis quæ nisi coniuncta cum aliis non expetuntur: ut uires corporis sine prudentia non sunt expetendæ,sine uiribus etiam prudentia expetenda est. E duobus si unum dissimulemus aut negemus in nobis esse,ut alterum in nobis esse videatur,id anteponendũ est,quo p̃diti esse videri velimus: vt laboriosos nos esse negamus,ut ingenio valere videamur. Quorum bonorũ defectio minus in iis vituperanda est,qui moleste ferunt. Et quorum defectio in iis qui non acerbe ferunt,ea a se abesse magis reprehendenda est. Eorum quæ in eodem genere sunt, quod apta & propria virtute & laude valet, alteri quod eo caret anteponendum est. Ex iis in quibus inest,id in quo maior est. Quæ bonum eum in quo sint efficiunt, iis quæ non efficiunt: vt calidius id est quod calefacit, eo quod non calefacit. Ex iis quæ efficiunt,ea quæ magis efficiunt,aut quæ id quod melius est & magis præcipuum bonum efficiunt: ut quæ animum bonum efficiunt,iis quæ corpus. Ex casibus ẽt & vsu,actionibus,& operibus comparationis locus sumiſ, & quæ ab illis orta sunt concluduntur. Alterum enim alteri consequens est: vt si id quod iuste fit, ei quod fortiter anteponendum sit,iustitia fortitudini anteponetur. Et si iustitia fortitudini anteponenda sit,etiam id quod iuste fit ei ꝙ fortiter. Quod idem fit in cæteris. Si quo bono vnũ maius bonum sit,minus alterum,maius magis expetendum est: vel si maiore aliquo maius sit alterum. Quinetiã ẽ duobus quæ

alicui præponenda ſint, id quod magis expetendum ſit, potius eligendum erit, q̃ id quod minus. Quorum præſtantia & laus, præſtantiæ laudiq; aliorum anteponitur, ea etiam anteponenda ſunt, vt amicitia diuitiis. Amicitiæ.n. excellētia & gloria, opum excellentiæ & exuperantiæ anteponenda eſt. Quæ ipſum ſibi quiſq; parare & quærere malit, q̃ alterũ, ea anteponenda: vt amici opibus. Ex adiunctione hoc modo: Si eidem rei aliquid adiungatur, totũq; melius efficiat, id magis expetendum eſt. In quo cauendum eſt, ne ad ea progrediamur, in quibus altero eorum quæ coniungunt vtatur id quod vtriuſq; cõmune eſt, vel aliqua alia ei adiumenta afferat, reliquo non vtatur, neque ei ſit adiumento: quales ſunt cum fabrica ſerra & falx coniuncta quarum ſerra ſi coniuncta, ſit optanda magis eſt, cum magis expetēda non ſit omnino. Rurſum, ſi quid ad minus additum maius totum efficiat, magis expetendum eſt. Quod idem ex detractione effici poteſt. Quicquid enim eſt eiuſmodi, quo detracto, id quod reliquum eſt minus efficitur, id omne anteponē dum. Quæq; propter ſe expetēda ſunt, iis quæ ad exiſtimationem hominum & opinionem accommodantur, ut ualetudo pulchritudini anteponenda eſt. Illud autem ad iudiciũ hominum & opinionem dirigitur. quod ſi neſciant, nullus in eo parando labor impendatur. Quæ etiã propter ſe expetuntur, & ad hominum commendationem, iis quæ alterius ſolum gratia, quæq; vi ſua per ſe & propter ſe in maiore p̃tio & honore ſunt, eadem meliora ſunt, & magis expetēda. Ea autem per ſe in maiore honore ſunt, & prætio, quæ detracta omni opinione utilitatis, tamen magis propter ſe peteremus. Diuiſio etiam rerum expetendarũ, & quarum cã expetantur, magnam ſuppeditabit copiam diſputãdi: vt vtilitatis, uel honeſtatis, uel voluptatis gratia res omnes expetendas. Quibus enim ad oĩa vel ad plura vtimur, ea iis anteponēda ſunt, q̃bus ad tot res non utimur. Quod ſi in vtriſq; eadem reperiuntur, in vtris magis reperiantur videndũ eſt vtrum iucundiora ſint an honeſtiora, an vtiliora. Quæ melioris rei cauſa comparata ſunt, eadem magis expetenda: ut

quæ virtutis q̃ quæ voluptatis gratia. Eadem ratio est rerũ fugiendarum. Fugiẽda enim sunt magis quæ res expetẽdas ĩpediunt, veluti morbus magis declinandus & uitandus est, q̃ deformitas, q magis nos a uoluptate & uirtute morbus detorquet. Ex eo etiam argumenta sumuntur, si rem ꝓpositam & expetendam & fugiendam esse doceamus. Minus enim expetenda est res eiusmodi, quam expetere æque ac fugere liceat, q̃ altera quæ tantummodo sit expetenda. At comparationes quidem rerum inter se tractandæ sunt, quẽadmodum a me præscriptũ est. Qui iidem quidem loci ua IIII. lent etiam ad faciendam fidem: quid sit expetẽdum, quidq; fugiendum. Detrahenda enim modo alterius excellentia & præstantia est. Si enim quæ in maiore honore sunt & ꝓtio, eadem magis expetenda sunt: certe quæ in honore sunt: & ducuntur gloriæ, eadem sunt expetenda, & si quæ utiliora sunt, ea magis expetenda, utilia etiam expetuntur. Qđ idẽ fit in cæteris quæ comparantur. Sunt aũt quædam, ex quorum inter se comparatione statim utrũq; expetendum esse aut alterum intelligimus: ueluti cum unum naturale bonũ, alterum non innatum & insitum dicimus. perspicuum est enim id quod insitum & innatum sit, esse expetendum. Sumẽdi sunt aũt a maiore & mĩore loci, q q̃ latissime pateãt, sic enim ad plura concludenda ualebũt. Possunt etiam qdã ex iis locis quos exposuimus, generaliores effici, si parua nominum fiat mutatio, ueluti quod natura tale uel tale est, eo est magis tale, quod non est tale uel tale natura. Ex duobus si unum efficit, alterum non efficit tale uel tale, id quod ip̃m habet, aut in quo inest, magis tale est, quod interdum facit, q̃ quod non facit. Sin utrunq; uim efficiẽdi habeat, id quod plus efficit, & magis tale uel tale est. Et, si e duobus hoc plus illud minus q̃ unum aliquid efficiat eiusmodi. Si e duobus unum magis tale uel tale sit, q̃ quod tale est, alterum magis q̃ quod non est eiusmodi, profecto primũ in eo genere uincat necesse est. Ex coniũctione idem efficitur. Si quid ad eãdem rem addatur, totumq; magis tale uel tale efficiat. Et si quid ad rem addatur, quæ minus sit eiusmodi, totam magis

talem reddet. Itemq; detractione. Nam si quid detrahatur ab aliquo, ex eoq; quod reliquũ est minus tale uel tale existat, id in eo genere præstat. Quæ mixta coniunctaq; sunt minus cũ contrariis, ea magis talia uel talia, ueluti id albius est quod minus admixtum habet nigrorem. Superioribus accedi hic locus. Quod sibi magis rei de qua agitur, ueram adiscifcit definitionē, uelut si candoris hæc sit definitio. Color aspectum oculorũ diuidens, is albior color erit, quo magis dispertit aspectum. Quod si quæstio non generalis, sed quæ subiecta sit generi, tanquam pars ponatur, primũ loci qui expositi sunt ad confirmandum uel reprehendendum omnes ualent plurimum, Si quidem enim omnino & totũ confirmemus aut refellamus, ēt partem ostendimus, ppea ꝙ si quid in toto genere reperiatur, etiam in parte, & si in nulla parte, in aliqua intelligi non potest. Aptissimi aũt sunt loci, latissimeq; patent ii, qui ex contrariis coniugatisq; sumuntur. Aeq; enim probabile est effari, si omnis uoluptas sit in bonis, etiam dolorem omnem in malis esse, ac si qua uoluptas sit bonum, aliquem etiam dolorem esse in malis. Et si quis sensus non sit uis & facultas, sequitur ut sensus priuatio non sit imbecillitas. Et si quod opinabile est, scientiæ subiectum sit, fit ut quædam opinio sit scientia. Rursum, si qua res iniusta sit in bonis. aliqua etiam res iusta sit in malis necesse est, & si quid eorum quæ iniuste fiunt, malũ est, aliquid etiam eorum quæ iuste fiunt, erit bonũ, & si quid eorũ quæ iucunda sunt, in rebus fugiendis sit, aliqua etiam uoluptas fugienda. Eodemq; modo, si quid eorum quæ iucunda sunt, utile sit, aliqua etiam uoluptas erit in bonis. Quod idē in iis quæ uim interimendi habent, in ortu & interitu cōtingit. Si quid enim quod uim habeat interimendæ uoluptatis & scientiæ, in bonis est, fit etiam necesse est aliqua uoluptas & scientia in malis, Itemq; si aliquis interitus scientiæ sit in bonis, aut ortus in malis; erit in malis aliqua scientia, ut si ignoratio flagitiorũ alicuius in bonis, aut recordatio in malis numeretur, certe & cognitio flagitiorum alicuius in malis ducitur. Quod idem in cæteris contingit, propterea ꝙ

eadem ratio uerisimilitudinis ualet in omnibus. Idē ex maiore, minore, & pari efficitur, hoc modo. Si quid eorū quæ ex alio genere sunt magis tale uel tale sit, illorum autem nihil sit, efficitur ut id quod expositum est, nō sit eiusmodi: ut si quā sciētia bonum sit potius q̄ uoluptas, nec ulla sit in bonis scientia, ne uoluptas quidem in iis numerabitur. Silr ex pari & minore licebit confirmare & refellere, nisi quod ex pari utrunq; efficietur, ex minore constituere solum, non ēt destruere. Si enim pari ratione uis aliqua in bonis sit & scientia, si aūt uis aliqua in bonis, etiam sciētia erit: si nulla uis & facultas, ne ulla quidē scientia. Si aūt minore ratione uis aliqua bonum sit q̄ scientia, sitq; uis aliqua bonum, ēt scientia: sin nulla uis in bonis ducatur, non necesse est nullam etiam sciam duci in bonis. Ex quo perspicuum est, locum ex minore solum uim habere ad probandum. Non solum aūt ex alio genere copia & ratio refellendi suppetit, sed ex eodem etiā genere, si quis sumat quod sit tale uel tale maxime: ut si quæ ponatur esse in bonis scia, probatumq; sit non esse in bonis prudentiam, nulla alia numerabitur: quippe cum ne ea quidem quæ maxime uideatur. Ex fictione idem efficitur, si enun :ietur, pari ratione si cui conueniat etiam oībus conuenire aut non cōuenire: ut si hominis animus sit īmortalis, ēt cæterorum. Quod si non hic ne cæterorum quidē esse. Si igitur ponatur alicui conuenire, non cōuenire alicui docere debemus. Sic enim cōsequens erit ex fictione; nulli conuenire. Quod si cui non conuenire ponatur, probandū est alicui conuenire: sic enim illud consequens erit, conuenire omnibus. Illud autem perspicuum est, eū qui aliquid ponat & fingat, ad gn̄alem & specialem reuocare quæstionē, cum enim uult qui partem concedat, totum ēt concedere, qn̄quidem si uni, pari ratione æquū putat conuenire oībus. Ac infinitæ quidem qōnes uno modo euerti refelliq; pn̄t, ut si uoluptatem bonum esse dixerit, aut nō esse bonum, neq; aliud quicq̄ exposuerit. Nam si uoluptatem aliquam in bonis esse dixerit, nullam esse omnino probandum est, si rem propositam uelit euertere. Item si uoluptatem aliquam nō

bonam esse enunciarit, omnino demonstrandum est oẽm esse, aliter.n.non potest reprehendi. Nam si uoluptatem aliquam non esse bonum, aut esse doceamus, nondum proposita res reprehensa est. Ex quo perspicuum est, rem infirmari uno modo posse, confirmari duobus. Siue.n.oĩno doceamus oẽm in bonis uoluptatem duci siue aliq̃, res confecta erit. Itemq; si opus sit oñdere, aliq̃ uoluptatem non esse in bonis, si nullam esse doceamus, aut aliq̃ non esse: utrum effecerimus & oĩno, & ex parte, aliq̃ in bonis non esse uoluptatem. Definita aũt q̃one, duo ad refellendum loci suppetẽt, ut si quis ponat in bonis uoluptatem aliq̃ esse, aliq̃ non esse, siue oĩs in bonis esse doceatur, siue nulla esse, res proposita infirmata erit. Quod si unam tantummodo in bonis uoluptatem posuerit, tribus modis id poterit refelli. Si.n.oẽm esse, uel nullam, uel plures docuerimus, rem propositã euerterimus. Si uero quæstio definita expositaq; sit pluribus, ueluti prudentiam solam ex uirtutibus esse sciam, ad id reprehendendum quatuor modis instructi erimus. Nam si doceamus, oẽm uirtutem sciam esse, aut nullam, aut ẽt aliam, ueluti iustitiam, aut ipsam prudentiam nõ contineri sciã, euersum erit id de quo agitur. In quo utile erit, quid cuiq; rerũ singularum quas exposui, accidat aut non accidat uidere, quemadmodum de generalibus q̃onibus tradidi. Genera ẽt uidenda sunt diligẽter, eaq; in partes, ut dixi. usq; ad indiuidua, tribuenda. Siue.n.in toto gñe perspiciatur inesse, siue ĩ nulla parte, cum multæ adferuntur, petendum est, ut oĩno totũq; concedat. aut certe occurrat, in qua nõ ita reperiat. Postremo, quibus in rebus aut spẽ aut numero constitui p̃t accñs, num quid conueniat uidendũ est: ut tp̃s non moueri, aut non esse motũ, si pbare uelimus, q̃ sint gñ a motus docendũ est. Si.n.nullum eoꝝ conueniat tpi, tp̃s certe nec mouet, nec motus est. Itemq; aĩum non esse numeꝝ licebit docere, diuisione adhibita, oẽm numeꝝ aut parem esse, aut impare. Nã si aĩus neq; par, neq; ipar sit, pfecto esse numerus nullo mõ p̃t. Ac ex his q̃dem locis argumẽta ducẽda sunt & depromenda, ad confirmandũ uel refellendũ accñs.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER IIII.

I.

DEINCEPS ea quæ ad genus & proprium pertinent, uideamus. In iis autem elementa definiendi tradē tur, quæ quidem raro in diſputatio nem incidunt. Si igitur ponatur ge nus aliorum quæ ſunt, primum ui- dendum eſt, an de aliquo eorũ quæ illi cognata ſunt & uicina, minime dicatur, ut fit in accidentibus. ut ſi uoluptatis genus bonum ſtatuatur, an aliqua uoluptas non ſit in bonis, uidendũ erit. Nam ſi ita fiat, certe uoluptatis bonum non eſt genus, quip pe cum genus iñ formis omnibus quæ ſub ipſum ſubiectæ ſunt intelligatur. Deinde conſiderandum eſt, an in quæſtio- ne qua quid ſit res exquiritur, minime dicatur, ſed ut acci- dens, ut id quod album eſt de niue, aut de animo id quod pulſu ſuo & interiore agitatur, Neq; enim idem nix eſt qđ album aliquid, itaq; non eſt id quod album eſt niuis genus, nec animi id quod a ſe mouetur, accidit enim ei ut moueaſ quemadmodum ſæpe animali ut ambulet. Præterea, quod a ſe mouetur, non aliquid quod eſt, ſed aliquid quod facit aut patitur indicat. Itemq; id quod album eſt, nõ naturam niuis ſignificat, ſed qualitatem Ita neutrum eorum in natu ræ quæſtione dicitur. Maxime uero, an definitio acciden- tium in id genus quod datum eſt conueniat, ſpectare debe- mus. Nam, ut in eo exemplo quod modo protuli, perma- neam, fieri poteſt, ut aliquid ſeipſum & moueat & non mo ueat, itemq; ut album ſit aliquid, & non album, ex quo effi citur, neutrum eorum genus eſſe, ſed accidens, quandoqui- dem accidens diximus eſſe, id quod & conuenire alicui po- teſt, & non conuenire. Iam illud etiam uidendum eſt, an nõ

in eadem diuisione genus & species numerata sint, unumq́ eorum ad substantiam, alterum ad qualitatem, aut illud ad ea quæ cum aliquo conferuntur, hoc ad qualitatem pertineat. ueluti nix & cygnus ad substantiam, id autem quod album est, non ad substantiam, sed ad qualitatem pertinet. ita id quod album est, nec niuis genus est, nec cygni. Rursus quoniam scientia in iis est quæ cum aliquo conferũtur, bonum autem & honestum in qualitate, fit ut honestum aut bonum non sit genus scientiæ, præsertim cum eorum, quæ cum aliquo conferuntur genera, etiam ipsa in eodem genere esse debeant. Id quod in duplo cernere licet. Nam cũ multiplum dupli sit genus, ipsum etiam in iis est, quæ cum aliquo conferuntur. atq; ut summatim dicam, eidem diuisioni, cui species, genus subiici debet. Siue enim species substantia sit, etiam genus siue qualitas sit species, etiam genus qualitas sit necesse est. Vt si candor ad qualitatem referatur, color etiam refertur. Quod etiam fit in cæteris. Præterea, uidendum est, an necesse sit, aut possit ne genus eo participare quod genus positum est, definitio autem participandi est, eius quod communicatur recipere definitionẽ. Ex quo perspicuum est, species generum participes esse, genera formarum non esse, quandoquidem generis cum specie communicatur definitio, speciei cum genere non item. Illud ergo uidendum est, genus ne id de quo agitur, particeps sit, an possit esse speciei particeps: ut, si quis eius quod est, aut unius illud aliquid genus tradat. Ita enim fiet, ut particeps sit formarum genus, qm̃ in rebus omnibus quæ sunt id quod est & unũ intelliguntur, ergo etiam eorũ definitio. Illud etiam, an species data & proposita in aliqua re uere dicatur, genus nõ dicatur. ueluti, si id quod est, aut quod sciri potest opinabilis ponatur genus, de his. n. rebus quæ nullæ sunt, opinabile dicitur, quoniã multa eorũ quæ nulla sunt in opinione considunt. Id autem quod est, aut quod scientia comprælienditur, de iis quæ nulla sunt, ut perspicuum est, non dicuntur. Ex quo fit, ut neq; id quod est, neque id quod scientia compræhenditur, sit genus opinabilis, præsertim

cum quibus species dicitur, genus quoque dici debeat. Praeterea, illud etiam considerandum est, an nullius formae id quod positum est genus particeps esse possit, fieri enim non potest, ut generis sit particeps, id quod nullius formarum est, nisi forte aliquid eorum: quae in diuisione prima formarum collocantur, quae omnia genere tantummodo participant. Quod si motus ponatur uoluptatis genus esse, an neque interitus, neque commutatio, neque ullus motus alius eorum qui propositi sunt uoluptas sit, uidendum est. Perspicuum est, in nullius formae recipere posse communionem, ita ne generis quidem, quandoquidem id necesse est, quod generis est particeps, alicuius etiam particeps esse formarum. Ita fit ut motionis species uoluptas esse non possit, neque indiuiduorum, neque eorum quae subiecta sunt sub specie motionis, quandoquidem generis speciei que cum indiuiduis definitio communicatur, ut certus homo, & hominis particeps est, & animalis. Praeterea illud etiam uidendum est, an id quod positum est genus esse in pluribus quam genus intelligatur, ut opinabile in pluribus quam id quod est, dicitur. Etenim id quod est & quod non est, in opinione considit. Ita opinabile eius quod est, species esse nullo modo potest. Semper enim ad plura genus quam species pertinet. Itemque illud, an genus in totidem rebus quot forma dicatur, ut si, eorum quae res omnes consequuntur, unum genus, alterum species statuatur, qualia sunt id quod est, & unum. Omnibus enim in rebus id quod est & unum intelliguntur. Neutrum igitur alteri esse genus potest, quandoquidem in rebus paribus aequalibusque dicuntur. Quod etiam fiet, si quod primum est & principium, alterum alterius genus esse statuatur. Nam & initium primum est, & quod primum est, id initium. Ita si utrunque idem ualet, certe neutrum alterius genus futurum est. In quibus omnibus illud initium & quasi elementum nobis propositum esse debet, Genus ad plura quam speciem differentiamque pertinere. Pauciora enim quam genus etiam continet differentia. Animaduertendum etiam est, an id quod pro genere adhibitum est, non est genus alicuius eorum quae spe

cie non differunt, an etiam non posſit uideri. Is quidem qui rem confirmabit: ſit ne cuiuſpiam uidebit. Eſt enim omnibus iis quæ ſpecie non differunt, idem datum genus, quod ſi unius docuerit eſſe, profecto omnium eſſe oſtenderit, ſin unius non docuerit, certe nullius docuerit ut ſi quis indiuiduas lineas, ponat dicatq; earum genus eſſe id quod ſecari non poteſt. linearum enim earum quæ diuidi poſſunt, non eſt genus id quod datum eſt, cum ſpecie non differant, quandoquidem rectæ lineæ omnes ſpecie non differunt. Illud

II. etiam, an ſit aliud aliquod genus eius ſpeciei quæ data eſt, quod nec genus propoſitum contineat, neq; ſub illud ſubiectum ſit, ut ſi quis iuſtitiæ genus eſſe ſcientiam ponat quoniã enim genus eſt etiam uirtus, neutrumq; genus alterũ continet, ſcientia genus eſſe iuſtitiæ nullo modo poteſt. Cum enim ſpecies una duobus generibus ſubiecta eſt, tum alterum altero continetur. Quanquam de nonnullis quæſtio eſt. nonnullis enim & uirtus & ſcientia prudentia uidetur eſſe, nec alterum genus altero contineri. non tamen omnium conſenſu prudentia ſcientia eſt. Quod ſi quis id quod dixi uerũ eſſe concedet, at certe alterum alterius genus eſſe, aut ſub eodem genere utrũq; ſubiici quod eidem genus ſit neceſſe eſt, quod & in uirtute & in ſcientia contingit. utrunq; enim eidem generi ſubiectum eſt, quippe cum eorum utrunq; habitus ſit & affectio. Illud igitur uidendum eſt, an neutrum generi propoſito conueniat, quoniam ſi nec alterum altero continetur, nec utrunq; eodem, certe id quod propoſitũ eſt, eſſe genus nullo pacto poteſt. Spectandum etiam genus eſt propoſiti generis. Itaq; ſemper id genus quod ſupra eſt: omnia ne illa de ſpecie dicantur, & in quæſtione naturæ intelligãtur. De ſpecie enim in quæſtione naturæ genera quæ ſupra ſunt, dici debent omnia. Quod ſicubi hæc non cõſtet ratio: profecto id quod ꝓpoſitum eſt, non eſt genus. Iam illud etiam conſiderandum eſt, an ſpeciei cum genere, aut cũ aliquo genere eorum quæ ſupra ſunt, communicetur definitio. Quod enim genus ſupra eſt, nullius eorum quæ infra ſunt definitione participat. Ac ei quidem qui partes infirmã

di obtinet, ita ut dixi, hic tractandus locus est. Ei autem qui probabit rem, si speciei genus propositum conuenire constiterit, in dubium autem ueniat: an ut genus conueniat, satis erit aliquod eorum generum quæ supra sunt, dici de specie in quæstione qua quid quicque sit exquiritur, docere. Etenim si unum aliquod in illa quæstione dicatur, certe omnia & quæ hoc priora antiquioraque sunt, & quæ posteriora, si quidem specie dicantur in naturæ quæstione dicentur. ex quo efficitur id genus, quod datum sit: in eadem quæstione dici Quod si unum in naturæ quæstione dicatur, cætera et omnia, si quidem dicantur, in eadem dictum in quæstione, inductione concludendum est. Sin omnino genus propositum conuenire in controuersia uersetur, non satis est docere, unum aliquod genus eorum quæ supra sunt in naturæ quæstione dici de specie, uelut si quis ingressui genus dederit delationem, non satis est ingressum esse motionem docere, ad probandum ingressum esse delationem, quandoquidem alia sunt etiam motionum genera, sed ante docendum est, ingressum nullius eorum quæ in eadem diuisione, qua delatio collocantur. nisi delationis retinere definitionem. Quod enim particeps est definitonis generis, id alicuius etiã formarum quæ prima partitione continentur, definitione participet necesse est. Quod si ingressus nec accretionis, nec imminutionis, neque aliarum motionum sibi definitionem uendicet, profecto delationis uendicet necesse est, ita ingressus dilatio genus erit. Præterea, in quibus species posita ut genus dicitur, considerandum est, an etiam genus quod datum est, in quæstione naturæ de iis de quibus etiam forma, dicatur, itemque an quæ supra genus sunt omnia. Nam si quo loco hoc non conueniat, certe id quod datum est, generis nomẽ obtinebit. Etenim si genus esset, omnia & quæ supra sunt, quam ipsum illud in nãæ quæstione dicerent. quemadmodum etiam species iu ea qnæstione dicitur. Commodum ei qui refellendi partes obtinebit, non dici genus in quæstione qua quid sit quæretur, de iis omnibus de quibus etiã forma dicatur, at ei qui confirmabit in ea dici quæstione,

Ita enim efficietur,& genus,& formam de eodem in quæstione naturæ dici,ex quo consequens erit,idem duobus generibus esse subiectum. Alterum igitur altero contineatur necesse est.Quod si demonstrastum sit, id genus quod constituere uolumus,non esse subiectum sub specie, pfecto species sub eo subiecta erit. Ita ostẽsum erit,generis id nomen obtinere.Videndum etiam est,an speciei propositæ, iisque quibuscum species communicatur generum conueniat definitio. Necesse est enim in specie, iisq; omnibus quæ specie participant,generum dici definitiones.Quod si quo loco nõ conueniat,certe quod datum est generis nomen non obtinet.Illud etiam,num differentiam pro genere adhibuit, ut si immortale genus Dei dixerit.est enim animantium differentia immortale,quandoquidem animantiũ alii sunt mortales,alii immortales.ex quo perspicuum est in errore illũ esse uersatum,quoniam nullius rei genus differentia est. Quod uerum esse ex hoc intelligi potest,quia differentia qd res sit,non indicat, sed potius quale quid sit, quemadmodum gradiens & bipes.Illud etiam.an differentiam in numerum generum loco specie adscripserit,ut si quis impar p numero dixerit.differentia enim numeri est impar,nõ species,nec differentia generis est particeps,præsertim cũ quicquid generis est particeps,id uel species sit, uel induiduum & differentia nec speciei nec indiuidui nomen obtineat omnino.Ita fit ut generis non sit particeps differentia.Non igitur impar,species est:sed differentia,quandoquidem nõ est particeps generis definitionis. Præterea, illud etiam considerandum est,an genus in formarum numerum retulerit, ut contiguitatem idem esse quod continuationem, aut permixtionem idem quod temperationem,aut ut Plato definit,delationem,loci mutationem.neq; enim necesse est cõtiguitatem continuationem esse,sed contra, continuationẽ contiguitatem esse necesse est.quippe cum non omne quod coaptatur,continuetur,sed quod continuatur,aptatur.Qđ idem sit in cæteris. neq; enim confusio omnis temperatio est,quoniam siccorum permixtio non est temperatio, nec

mutatio loci omnis,delatio.Ingressus enim delatio non vi detur esse,propterea quod in iis tantummodo quæ ui, non sponte & uoluntate sua locum mutant,dicitur, id quod in rebus inanimis contingit.Ex quo intelligitur speciem quam genus in pluribus dici,in iisq; quæ data sunt,cum contra ne cesse sit fieri.Videndum etiam illud est,an in formarum nu mero differentiam collocarit,ueluti si immortale idem esse quod Deum dixerit.Ex eo enim consequens erit, in paribus aut pluribus dici speciem, semper enim in paribus re bus,aut in pluribus quam species differentia dicitur. Etiam illud,an genus in numerum differentiarum reposuerit, ut colorem ad id quod uim habet ad aspectum oculorum com parandum,uel numerum imparem.Itemq; illud,an genus dixerit differentiam.Fieri enim potest ut aliquis hoc propositum afferat,& indicat temperationis differentiam esse confusionem,aut delationis loci immutationem.Atq; hæc omnia ex iisdem locis,quoniam inter eos communio est & societas quædam intelligenda sunt.Nam & genus in pluribus dici debet quam differentia,& differentiæ non esse par ticeps,quod si ita,ut in superioribus exemplis,genus detur neutrum eorum quæ exposuimus accidere potest.Sic enim & in paucioribus dicetur genus,& participabit differentia. Præterea,illud intelligendum est,si differentia nulla earum quæ generi subiectæ sunt de specie quæ data sit, dicatur ne genus quidem dictum iri.Nam quoniam de animo,nec impar,nec par dicitur,eo fit ut ne numerus quidem.Iam uero si species sit prior naturæ ordine,& genus una secum tollat,& euertat.quod contra uidetur,genus esse nullo modo potest,quod idem fit,si genus expressum & ꝓpositum aut differentiam potest relinquere,ut animus moueri, aut opinio uerum & falsum,neq; enim alterum eorum genus potest esse,aut differentia,quoniam quandiu species est, eam & genus & differentia sequuntur. Atq; etiam illud uiden IIII. dum est an id ipsum quod positum est genus esse alicuius cõ trarii generis,particeps sit definitionis aut esse possit,sic.n. eadem res simul contrariorum poterit esse particeps,pro-

pterea quod nunquam genus prætermittit,& contrarii est aut potest esse particeps. Illud etiam, an cum specie aliquid communicetur, quod iis quæ subiecta generi sunt conuenire non possit omnino, ut si animus uitæ est particeps, nec ullus numerus possit uiuere, certe animus esse numeri species nullo modo potest. Illud etiam uidendum est, an species multis uariisq; modis cum genere collata dicatur. In quo ex locis eorum quæ multis modis dicuntur, quos exposuimus, argumenta nobis suppetent. Sunt enim genus & species synonyma. Cumq; omnium generum multæ sint formæ ac species, considerandum est, an possit alia species esse illius generis quod datum est. Nam si non sit alia species profecto id quod propositum est, in numero generum non est habendum omnino. Illud etiam, an quod per translationem dicitur, pro genere sit positum, ueluti si quis temperãtiam concordiam concentumq; dixerit. Nam cum genera omnia propriæ de formis dicantur, concentus de temperãtia non proprie, sed per translationem dicitur, quandoquidem concentus omnis in sonis cernitur. Iam uero, an aliquid speciei contrarium sit, uidẽdum est, qui sane locus multis modis tractari potest. Primum, si in eodem genere etiã contraria reperiantur, cum interim nihil sit generi contrarium. In eodem enim genere contraria inesse debent, si nihil generi sit contrarium. Quod si quid contrarium sit generi, an contrarium contrario sit, uidendum est. Contrarium enim, si quidem sit generi aliquid contrarium, in contrario necesse est esse, quæ omnia ex inductione intelligi licet. Præterea, illud etiam, an in nullo omnino genere id insit quod speciei contrarium est, sed genus ipsum quale est bonum. Nam si illud in genere non reperiatur, ne cõtrarium quidem eius in genere reperietur, sed ipsum in generum numero habebitur. Quod in bono maloq; contingit, quorum neutrum ad genus refertur ullum, sed utrunq; eorũ genus est. Illud etiam, an contrarium & genus sit alicui & species, & quibus aliquid est interiectum, & quibus nihil est. Nam si quid interiectum sit generibus, etiam formis est, &

si formis, etiam generibus uicissim. Quod in uirtute & uitio iustitia & iniustitia perspici licet, quorum utrisque aliquid interiectum est. Huic loco occurritur, inter ualetudinem & morbum nihil medium esse, inter malum & bonum aliquid esse. Tum uidendum est, an inter species & genera aliquid interiectum sit, nec eodem modo, sed ita ut inter alia negatio interiecta sit, inter alia res aliqua subiecta, si quidem eodem modo utrisque probabile est data esse. Id quod uidere licet in uirtute & in uitio, & in iustitia, quibus aliqua interiecta est negatio. Porro quando non erit generi contrarium non solum illud uidendum est an contrarium in eodem genere reperiatur, sed etiam illud quod medium est, quando quidem in quo extrema etiam medium collocatur, quod in candore & nigrore contingit. Nam & eorum & colorum omnium qui medii sunt & interiecti, color genus est. Cui tamen loco occurritur. Parum enim & nimium cum in eodem genere reperiantur (sunt enim in malis) tamen mediocritas quæ iis interiecta est, non in malis est, sed in bonis. Illud etiam, an genus alicui, species nulli sit contraria. nam si genus alicui contrarium est, etiam forma est, ueluti uirtus & uitium, iustitia & iniustita. Quod idem in cæteris omnibus perspici licet. Hoc tamen loco nobis occurritur, ualetudo enim uniuersa morbo contraria est, certus autem morbus, cum morbi sit species, nulli contrarium est, ut febris, vt oculorum dolor, & singuli alii. Ac ei quidem, qui refellendi partes tuebitur, tot modis hæc uidenda sunt, quoniam si ea ipsa quæ exposuimus minus reperiantur, certe quod datum est & propositum non est genus. Ei autem qui confirmabit tribus ex locis ad disputandum suppetet copia. Primus est, si quod contrarium est speciei, id in eo genere situm sit, quod positum est cum interim contrarium generis minime reperiatur. Si enim contrarium ad aliquod genus pertineat, profecto propositum etiam genus pertinebit. Alter locus est, si id, quod interiectum est & medium, ad genus propositum referatur, ad quod enim genus media, etiam extrema referuntur. Tertio loco, si quid contrarium est generi, an etiam

contrarium sit in contrario, uidendum est si, enim sit, profe
IIII. cto propositum etiam genus sit in proposito necesse est.
At uero & ei qui infirmabit, & ei qui confirmabit, a casibus & coniugatis uidendum erit, an eodem modo sint consequentia quæ præponuntur, Nam si semel in uno, etiam in omnibus intelligetur, aut non intelligetur. Veluti si iustitia scientia quædam est, etiam id quod iuste fit, scienter fiat, & iustus sciens sit necesse est. Quod si nihil eorum sit, ne aliorum quidem esse aliquid potest. A simili hoc modo. quod iucundum est, eandem habet rationem ad uoluptatem quam id quod utile est & bonum siquidem utrunque utriusque efficiens est, ita fit, ut si uoluptas sit in bonum, etiam id quod iucundum est sit in iis quæ utilia sunt. Perspicuã est enim boni esse efficiens, quandoquidem uoluptas est in bonis. Hoc etiam modo locus ab origine & ortu interituque ducitur, ut si ædificare sit agere, ædificasse etiam erit egisse. & si discere est recordari, certe didicisse recordatum esse erit, & si dissolui interire est profecto & dissolutum esse interisse erit, & dissolutio aut direptio interitus. Eadem est ratio eorum quæ uim habent ad gignendum & interimendum, itemque uis & usus. omninoque in qua is similitudine, & is qui refellit argumentationem, & qui confirmabit, eodem modo perspicere debet, quomodo in loco ab ortu & interitu exposuimus. Si enim id quod uim habet ad interimendum, uim etiam habet ad dirimendum, et interire erit dirimi, & si id quod uim habet ad gignendum pertineat ad efficiendum, certe & gigni idem quod fieri erit, & ortus idem quod effectio, quod de ui & usu eodem modo iudicandum est. Nam si uis affectio sit, etiam posse affici erit, & si alicuius rei usus & functio actio sit, profecto & fungi idem quod agere, & functum esse, idem quod egisse ualebit. Quod si priuatio erit id quod speciei contrarium est, dupliciter licebit refellere. Primo quidem, si in genere quod propositum est, id contrarium reperiatur. Aut enim in nullo omnino genere eodem aut certe non in extremo priuatio est, ueluti si aspectus in extremo genere sensu insit, certe sensus, cæcitas esse nõ potest

test. Deinde si & generi & speciei contraria sit priuatio, neque sit contrarium in contrario, ne id quidem genus quod propositum est, in proposito intelligetur. Aque is quidem qui refellit, argumenta sumet, quemadmodum exposui: q autem confirmabit, unum tãtummodo depromet, hoc modo: Si contrarium in contrario, etiam propositum genus in proposito reperiatur necesse est. ut si cæcitas, quædam sensus uacuitas sit. etiam aspectus sensus sit necesse est. Ab aientibus autem & negantibus, eodem modo quo a communibus & accidentibus expositum est, argumẽta ducenda sunt hoc modo: Si quod iucundum est, bonum est: quod non est bonum, id iucundum non est. si enim non ita sit, erit aliquid iucundum, quod non est bonum. Fieri enim non potest, ut si bonum genus sit eius quod iucundum est, sit aliquid non bonum, iucundum: præsertim cum in quibus genus non dicitur, ne ulla quidem species in iis dici queat. Hoc quidẽ modo ei qui confirmabit ducendum argumentum est: Si quod non est bonum, id iucundum non est, quod iucundum est in bonis est, ita genus est bonum eius quod iucundum est. Quod si in iis sit species, quæ cum aliquo conferuntur, an ẽt genus in iis sit, uidendum est. Si enim species in eorum habeatur numero, quæ cum aliquo conferuntur, etiam genus habeatur necesse est. quod in duplo & multiplo cernere licet, quorum utrunq; in iis est quæ cum aliquo conferunt. At uero non si genus ad ea pertineat, speciem etiam pertinere necesse est. Nam & scientia in iis est, & grammatica nõ item. aut certe ne id quidem quod supra diximus, uerum uideri potest. nam cum uirtus in bonis sit, & in rebus honestis, uirtusq; in iis quæ cum aliquo conferuntur, tamen nec bonum, nec honestum in iis sunt quæ cum aliquo conferuntur, sed in qualibus. Præterea, uidendum est, an species non ad idem referatur, per se, & generis ratione. ut si duplũ simpli dicitur duplum, etiam quod multiplum est, ad simplum referri debet: sin minus, certe multiplum esse genus dupli nullo modo potest. Itemq; illud, an minime ad idem referatur, & generis & omnium generum generis ratione refe

ratur. si enim duplum sit simpli, & multiplum etiam quod simplum vincit & superat dicetur, omninoq; omnium generum quæ supra sunt ad simplum nomine referetur. Quã quam huic loco occurritur: propterea quod non necesse sit ipsum per se, & generis nomine adhibito, cum eadem re cõferri. Nam cum scientia ad rem, quæ scientia comprehenditur, referatur. tamen habitus & affectio non ad rẽ quæ sub scientiam cadit, sed ad animum pertinet ac refertur. Illud etiam, an genus & species iisdem casibus explicentur, ut an alicui tribuatur, an vero alicuius sit, aut alio ne modo dicatur. Eadem enim est ratio speciei & generis. Id quod fit in duplo, iisq; omnibus quæ supra sunt. Alicuius enim rei & duplum & multiplum, duplum multiplumq; dicitur. quod eodem modo de scientia iudicãdum est. Alicuius enim sciã & ipsa scientia & genera, ut affectio, vt habitus, esse dicunt. Occurritur tamen interdum, nõ ita rem habere, propterea q; differens & contrarium alicui contrario dicitur, cum interim diuersum quod illorũ genus est, non alicui diuersum, sed ab aliquo dicitur. diuersum enim quid ab aliquo nominatur. Rursum, illud viuendum est, an ea quæ cum aliquo conferuntur, iisdem casibus explicentur, minimeq; reciprocentur eodem modo: vt fit in duplo & multiplo, quorum vtrunq; alicuius & ipsum & vicissitudine quadam dicitur. Nam & simplum & subduplum alicuius rei simplũ & submultiplum appellatur, quod idem in scientia & opinione cõtingit, quæ alicuius esse dicuntur. itemq; reciprocantur. Nã quod sub opinionem cadit & scientiam, alicuius sub opinionem & scientiam cadit. ex quo fit, vt si in aliquo non vicissim respondeat alterum alteri, non sit futurum genus. Illud etiam vidẽdum est, an in hoc ipso genere quod tractamus, genus & species paribus casibus explicentur, quoniam iisdẽ paribusq; casibus vtrũq; dici debet. quod fit in dono & largitione. Nam & donum alicuius donum, & alicui dono datũ esse dicitur: & largitio alicuius largitio, & alicui facta largitio dicitur, quorum largitio genus doni est. Est enim donum largitio, quæ reddi non debet. Quanquam non nulla

sunt in hoc genere, quæ paribus casibus non efferantur. Duplum enim alicuius duplũ est. quod autem vincit & maius est, & aliqua re maius est, & aliqua magnitudine maius est, & aliqua re maius est. Quicquid enim præstat, id excellẽtia aliqua præstat, & alicui rei præstat. Ita non sunt genera dupli quæ proposita sunt: quãdoquidem paribus casibus ea & species non exprimuntur aut certe non omnino verũ est, speciem & genus paribus casibus efferri. Atq; etiam illud videndum est, vt contrarii cõtrarium genus sit, vt dupli multiplum, & simpli submultiplum. contrarium enim contrario genus esse debet. Quod si quis scientiam ponat esse sensum, id etiã quod sub sciam cadit, sub sensum cadere oportebit. non ita est. neq; .n. omne quod scia comprehenditur, mouet sensum, cum præsertim quædam eorum quæ intelligentia & rõne continentur, subiecta sint scientiæ, ita nõ est genus eius qd̃ scia comprehenditur, id quod sub sensum cadit. qd̃ si ita non est, ne sensus quidem sciæ genus est. Qm̃ autem eorum quæ cum aliquo conferuntur, partim necesse est in iis sita esse quibuscum conferuntur, vt affectio, vt habitus vt apta compositio membrorum, quæ in nullo alio possunt inesse q̃ in iis ad quæ referuntur, partim nõ est necesse in iis sita esse ad quæ pertinent. fieri aũt potest (vt si animus scia contineatur, nihil prohibet aĩum sui continere sciam, & tñ non est necesse: cũ præsertim fieri possit, vt hæc ipsa in alio sita sit) partim non pñt in iis inesse omnino ad quæ referuntur. vt contrarium in contrario esse non potest, neq; scia in eo quod subiectum est sciæ, nisi animus & homo scientia cõtineantur: illud videndum est, an aliquis ad aliquod genus eiusmodi quippiam retulerit quod non est eius generis. vt si quis memoriã sedem sciæ dixerit. Omnis enim sedes & retentio in eo sita est quod retinet. Ita fit, vt scientiæ sedes & retentio in scientia sita sit, memoria igiť in scientia sita erit, qñquidem sedes scientiæ propria est. quod fieri non potest. Omnis enim memoria in animo sita est. Hic aũt locus ad accidẽs referri potest. nihil enim interest, vtrum memoriæ genus sedem & retentionem dicamus, an ei hoc accidisse.

quoniam ſi quouis modo memoria retentio ſit ſcićtiæ, ea-
V. dem ei attribuetur definitio. Illud etiam intelligendum eſt, ſi quis habitum pro actione dixerit, aut actionem pro habitu, eorum neutrum eſſe genus: vt ſi quis ſenſum, motũ corporis dixerit. eſt enim ſenſus habitus, motus autẽ actio. Quod idem fiet, ſi memoriam habitum cõtinendæ opinionis appellauerit, nulla enim memoria habitus eſt, ſed potius actio, Errant etiam ii, qui habitum ſtatuunt eſſe vim quæ cõſequens eſt ex habitu, vt clementiam iræ continentiam, & fortitudinem, atq; iuſtitiam, metus lucriq; continentiam. Nam & fortis clemensq; vacuus a perturbatione dicitur, & continens iis qui eſt in perturbatione, neq; ab ea vincitur. Ac vis quidem ex vtroq; talis fortaſſe conſequitur, vt ſi qs ſit in perturbatione, nõ ab ea vincatur, ſed eam uincat. nec eſt id quidem fortem aut clemẽtem eſſe, ſed nihil omnino ab iis perturbationibus agitari. Interdum etiam quod ex re qualibet conſequens eſt, id pro genere dicunt: ut dolorẽ iræ genus, & fidei opinionem. vtrunq; enim eorum cũ ex formis propoſitis quodammodo conſequatur, neutrum tamẽ in numerum generum venit. Qui enim iraſcitur, dolet ille quidem, ſed cum dolor eum prius confecerit. quandoquidẽ non in ira doloris, ſed dolor iræ cauſa eſt. ex quo efficitur, vt ira non ſit dolor omnino. Ex quibus etiam intelligi poteſt, fidem non eſſe in opinione. Fieri enim poteſt, vt is etiã qui non fidem habeat, eandem habeat opinionem. quod fieri non poteſt, ſi quidem fides ſit opinionis ſpecies. Nõ enim fieri poteſt, vt idem etiam permaneat, ſi ex ſpecie omnino aut genere in genus transferatur: quemadmodum fieri nõ poteſt vt aliquid idem ſit in vita, & alias homo ſit, alias non ſit. Quod ſi quis contendat, neceſſe eſſe eum qui opinetur ẽt credere, idem paria eſſe & æque patere opinionem ac fidẽ fatebitur. Ita non erit: genus quoniam genus ad plura debet pertinere. Illud etiam videndum eſt, an in aliquo eodẽ vtrunq; ineſſe poſſit. In quo enim genus ineſt, etiam ſpẽs. vt in quo candor exiſtit, etiam color: & in quo grammatica, etiam ſcientia ſolet exiſtere. Si quis igitur verecundiam

metum esse dicat, aut iram dolorem, nõ efficietur, vt in eodem genus speciesq; intelligantur. est enim verecundia in ea parte animi sita, quæ rationis est particeps, metus autem in ea in qua irarum existit ardor, & dolor in ea in qua cupiditates versantur, quoniam in ea etiam voluptatis est sedes irá vero, in qua ira versatur. Ex quo efficitur, non esse genera ea quæ proposita sunt, quandoquidem non in eo ipso in quo species & formæ, solent existere. Itemq; si amicitia in ea sit parte, in qua voluptates habitant, non erit voluntas aliqua, præsertim cum voluntas omnis in ea parte sita sit quæ rationis est particeps. Valet etiam hic locus ad communia & accidentia confirmanda, in quo enim accidens situm est, etiam id cui conuenit situm est. ita fit, vt si in eodẽ non existant, non sit accidens. Illud etiam, an quadam ex parte cum specie genus, quod datum est, communicetur. Non enim quadam ex parte genus communicatur, quippe cum homo nõ sit quadam ex parte animal, nec grammatica aliqua ex parte scientia, quod idem in cæteris contingit. Illud ergo considerandũ est, an quædam cum genere quadam ex parte communicentur. veluti si animal cadere sub sensum, aut aspectabile dictum est. Animal enim & sub sensum & sub aspectum quadam ex parte cadit. quandoquidẽ corpore sensum & aspectum mouet, animo autem nõ mouet. ex quo sequitur non esse genera animalis aspectabile, & quod sensum mouet. Falluntq; nos interdum ii qui totũ ad partem tranferunt, veluti animal ad corpus animatum. atqui pars in toto nullo modo dicitur. non est igitur corpus genus animalis quandoquidem pars eius est. Atq; illud etiã spectandum est, num quid eorum quæ vituperanda & fugienda sunt, ad vim, aut ad id quod aliquid potest, relatum sit: vt si sophistam eum statuerit aliquis, qui potest parare pecunias sapientia, quæ in eo videtur existere: aut calumniatorem eum qui potest calumniari, & ex amicis inimicos facere: aut furem eum, qui potest clam alieni furari. nemo.n. eorum, quos exposuimus, eiusmodi appellatur ex eo, quod possit aliquid eorum efficere. Quandoquidem & Deus po-

test, & vir bonus, quæ mala sunt efficere, cum interim non sint eiusmodi. Omnes enim improbi ex animo & volunta te nominantur. Præterea, omnis vis & facultas in numero expetendorum habetur. etenim malorum vis expetenda est. Itaque Deum & uiros bonos iis ipsis præditos esse dicimus. eos enim fatemus res malas & flagitiosas agere posse. Ita fit ut uis nullius rei, quæ quidem uituperanda sit, genus possit esse. Sin secus, certe efficietur, ut aliquid eorum quæ uituperanda sunt, sit expetendum. Sic enim uis aliqua uituperanda erit. Itemque illud uidendum est, an aliquid eorum quæ propter se & per se honorabilia sunt, aut expetenda, ad uim & facultatem, aut ad id quod potest aliquid, aut efficere potest, relatum sit. Vis enim omnis, & quicquid aliquid potest, aut efficiens est, id omne propter aliud expetendum est, aut, an aliquid eorum quæ duplex habēt genus, aut plura, ad alterutrum retulerit. Sunt enim quædam quæ ad unū genus referri non possunt, quo in genere sunt impostor & calumniator. neque enim is calumniator aut impostor habēdus est, qui uult, nec potest: neque is qui potest, neque uult: sed is demum, in quo utrunque horum inest. ex quo efficitur, ea quæ posita sunt non in uno genere, sed in utroque esse collocanda. Iam uero contra interdum genus pro differentia, & differentiam pro genere dicunt: ut stuporem magnitudinē admiratiōis, & fidem stabilitatem opinionis: neque enim magnitudo, neque firmitas & stabilitas generis, sed differentiæ nomine appellari debent: quoniam & stupor admiratio est nimia, & fides firma opinio. Ex quo perspicuum est, & admirationem genus esse, & opinionem: magnitudinem uero nimiam, & firmitatem, esse differentiam. Præterea, si quis exuperantiam & firmitatem pro genere explicauerit, efficietur ut res inanimæ & fidem habeant, & consternentur. Nam quoniam inest uniuscuiusque rei firmitas & magnitudo aut exuperantia in eo, cuius est firmitas & exuperantia, certe si stupor exuperātia est admirationis, stupor inerit in admiratiōe: ita obstupescet admiratio. itemque fides erit in opinione, siquidem firmitas opinionis est: ex quo efficietur, opi

nionem credere. Consequens etiam erit, ut is qui isto pacto de genere sentiet, firmitatem firmam exuperantiamq; nimiam esse fateatur: quandoquidem fides aliqua firma est. Si igitur fides firmitas sit, certe firmitas firma futura est. Itéq; quoniam stupor aliquis nimius est, si stupor exuperantia sit erat nimia exuperantia. quorum neutrum uerum est, quémadmodum nec scientia id est quod sub scientiam cadit, neq; motus id quod mouetur. Errant etiam interdum ii qui affectionem ad genus quod affectum, referunt: quales sunt ii q immortalitatem uitam sempiternam esse definiunt. Est.n. affectio quædam aut certe comes uitæ immortalitas, quod uerum esse fiet perspicuum, si quis ex mortali immortalem effici concesserit. Nemo enim eum hominem aliam uitam degere, sed aliquid ei conuenire, aut affectionem accidere fatebitur. Ita fit, ut immortalitatis uita non sit genus. Quo etiam in errore uersantur ii qui affectionē eius rei cuius est affectio, genus esse ponunt ut uentum esse aerem, motum & agitatum. Est enim potius uentus, aeris impulsio, quandoquidem idem aer & cum agitatur, & cū stat, permanet. Ex quo efficitur, uentum non esse omnino aerem. Esset.n. uentus, etiam si aer non impelleretur: siquidem idem aer q uentus erat: permanet. Similis est ratio cæterorum eius generis. Quod si etiam in hac re uētum esse aerem impulsum & agitatum concedere debeamus, at certe nō omni ex parte id approbandum est, non iis quidem in rebus in quibus hoc tale genus non uere dicitur, sed in iis in quibus uere intelligitur genus id quod propositum est. Sunt enim quædā in quibus non uere dicitur, ex quo genere sunt nix & cœnum. Aiunt enim niuem esse aquam conglobatam atq; concretam, cœnum uero terram humore temperatam. Atqui neq; cœnum terra est, neq; nix aqua. Neutrum igitur genus esse eorum generū, quæ proposita sunt ullo modo pōr. quippe cum semper genus de formis uere dici debeat. Item ne uinum quidem aqua est putris, ut ait Empedocles: Aqua putruit in ligno. Iam uero si omnino nullius sit genus id VI. quod datum est, perspicuum est, ne eius quidem, quod posi

tum est esse. quod hinc intelligi pt, quia nihil specie differũt ea omnia, quibus cum genus id quod datum est cõicatur. Cuius generis sunt alba, quæ specie se non differunt. Spẽs autem omnis generis differunt. Non igitur id quod album est, ullius genus esse põt. Illud etiam uidendum est, id ne ꝑ genere aut differentia dixerit, quod ex rebus omnibus ꝯſis est. Sunt.n. multa quæ res omnes consequuntur, ueluti id ꝙ est, & unum in iis sunt quæ rem omnem sequuntur. Itaq; si id quod est genus esse posuerit, certe omnium rerum genus futurum est, quandoquidem in iis dicitur: genus autem de nullo nisi de formis dicitur. Ita unum eius quod est, species esset. ex quo efficeret, in iis oĩbus in quibus genus ẽt spẽm dici. qñquidem & id quod est, & unum de rebus oĩbus dr, cum species pauciora q̃ genus continere debeat. Quod si id quod omnibus ex rebus sequatur differentiam appellauerit profecto paria aut plura, q̃ genus differentia continebit. Nã si genus ẽt in iis est quæ ꝯñtia sunt ex oĩbus ex æquo, sin minus ex oĩbus sequatur, plura eo contineat differẽtia necesse est. Iam si in subiecta specie genus id quod datum est, ut id quod album est in niue, dicatur, perspicuum est id non esse genus. Solum.n. genus de subiecta specie dr. Atq; illud ẽt uidendũ est, an genus & spẽs sint synonyma. Genus.n. de formis oĩbus nominis definitionisq; cõi societate dicitur. qui ẽt error nascetur, qñ gñ & spẽi aliquid erit contrarium, meliusq; contrariorum ad genus deterius referetur. ita.n. fiet ut id quod reliquum est, insit in alio, qñ.n. in contrariis gñibus sunt contraria, fit ut melius sit in deteriore: atqui optimæ cuiusq; rei ẽt genus optimum est. Illud ẽt uidendũ est, idem ne aliquid qđ ad utrunq; eodẽ mõ affectum sit, ad deterius genus, non ad pſtantius retulerit, ut si aĩum motum uel id qđ mouet dixerit. Nã qm̃ idẽ aĩus æquevim habet stã di ac mouẽdi, ꝑfecto si status melior ẽ, in eo gñe aĩus statuẽdus erat. Iã ex maiore & minore elicere argumẽta licet ei q̃ refellit, si genus accessionẽ capiat, & spẽs nõ capiat, nec ipsa capiet, neq; ꝙ ab eo deductũ ẽ, hoc mõ. Si uirtus elationẽ habeat, ẽt iustitia & iustus habebunt. alius.n. alio iustior

dicitur. nam si genus quod datum est accessionem accipiat, speciesque non accipiat, neque ipsa, neque id quod ab ea natum sit, id quod datum est esse genus nullo modo potest. Praeterea, si id quod magis aut aeque videtur genus, non est genus certe ne id quidem qđ datum est. Atque huius loci in iis plurimus usus est, in quibus multa de specie in quaestione dicẽtur, qua quid res sit quaeritur, nec diuisio tradita est. neque ꝙ eorum genus sit possimus explicare, ut de ira, & dolor & opinio contemptus in naturae quaestione dicuntur, praesertim cum is qui irascitur, angatur, seque cõtemnĩ putet. Quae eadem tractatio in specie per locum comparationis suppetet, hoc modo, Si quae species magis aut aeque inesse videtur in genere quod datum est. nõ inest in genere, ne ea quidem quae data est in genere erit omnino. Atque is quidem qui infirmabit, quemadmodum exposui, hunc tractabit locum, qui autem confirmandi partes tenebit, ei hic locus nihil ad argumentandum suppeditabit, quoties genus quod datum est, & species recipient accessionem. nihil enim prohibet si utrunque recipiat, alterum alteri non esse genus. Nam & id quod album est quodque honestum, accessionem capit, nec alterum alteri genus est. Sed generum ac formarum inter se comparatio magnam ei suppeditabit argumentorum copiam, hoc modo, Si eadem est huius & illius generis ratio, & alterum genus est. etiam alterum erit. Itemque ex minore & maiore idem effici potest, hoc modo, Si continentiae vis magis quam uirtus genus est, uirtus autem genus est, vis etiam erit. Quod de specie eodem modo iudicandum est. Si enim aeque hoc atque illud eius de quo agitur species est, & alterum est species, etiam reliquum Et si quod minus videtur, species est, etiam quod magis uidetur. Illud etiam in cõfirmatione videndum est, an genus de iis quibus datum est & tributum, in naturae quaestione dicatur, nec una sit species eius: quod genus esse positum est, sed plures & differentes. Sic enim genus erit. Quod si una sit species ea quae data est, videndum est, an etiam de aliis formis genus dicatur in quaestione naturae, ex quo iterum efficietur, & de pluribus

ipſum ac differentibus dici,& genus approbari. Quoniam autem quibuſdam placet differentiam in quæſtione naturæ dici de formis,ſecernendum eſt genus a differentia,iis locis quos expoſuimus.quorum primus eſt. Genus plura quam differentiam continere. Alter,Genus in reſpondendo quid quicq; ſit aptius dici poſſe quam differentiam. Qui enim hominem animal eſſe dixerit,planius facit quid ſit homo,quã ſi gradiens dicat, Tertius eſt, Differentiam generis qualitatem declarare ſemper, genus differentiæ qualitatem non item.Nam & qui gradiens dixerit,qualequid animal exprimit,& qui animal dicit,quale quid gradiens explicat.Ac differentia quidem a genere hoc pacto ſeparanda eſt. Quoniã autem videtur muſicus quia muſicus ſit,ſcius eſſe,etiã muſica ſcientia quædam eſt,quoniamq; ſi quod ingreditur,ob eam cauſam quia ingreditur,& ambulat,mouetur, ingreſſus etiam quædam eſt motio. In quo genere aliquid confirmare & efficere uelimus,quemadmodum dixi, diligenter videndum eſt,hoc modo, Si ſcientia eſt idem quod fides,& is qui ſcientia præditus eſt quia ſciat,credit, profecto ſcientia fides ſit neceſſe eſt,eademq; ratione in aliis omnibus facere licebit. Poſtremo quoniam quod alicui conſequens eſt ſemper,nec uiciſsim retro commeat, id difficile eſt improbare nõ eſſe genus,ſi hoc ex illo omni ex parte ſequatur,illud uero ex hoc non omnino,ueluti ex tranquillitate quies ſequitur,& ex numero id quod ſecari poteſt,contraq; non ſequitur,quandoquidem non quicquid diuidi poteſt, numerus eſt,nec quies tranquillitas omnis, eo quidem vtendum eſt pro genere, quod ſemper ſequitur, tum cum alterum non reciprocatur. Quod ſi alterum proponatur, non in omnibus neq; omni ex parte probandum eſt,ei autem loco occurrendum eſt,id quod nõ eſt,ex rebus omnibus quæ gignuntur conſequens eſſe,cum præſertim quod gignitur non ſit.neq; retro id commeat uiciſsim. Non enim omne quod non eſt generatur. Quanquam non eſt genus id quod non eſt eius rei quæ gignitur,quandoquidem eius quod nõ eſt,nullæ ſunt ſpecies omnino. Ac in genere quidem probã

do, uel improbando eam uiam ac rationem quam præscripsi, sequi ac tenere debemus.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER V.

TRVM autem proprium sit nec ne, id quod propositum est, ex iis locis quos deinceps exponemus, intelligetur. Explicatur quidem proprium aut per se & ui sua, ac semper aut alterius comparatione & interdum: ueluti hominis proprium est per se ac ui sua, animal esse humanũ natura, alterius autem comparatione, ut animi ad corpus, quod animus imperare, corpus parere debet. Proprium autem semper est, exempli causa, Dei, animal esse immortale. Interdum proprium est, ut certi hominis deambulare in gymnasio. Nascuntur autem ex eo quod collatum cum altero proprium explicatur, aut duæ aut quatuor quæstiones nam si alicuius proprium esse ponat, alterius idem neget esse, duæ tantummodo quæstiones oriuntur. ut hominis cum equo collati proprium est, bipedem esse. Nam hominẽ non esse bipedem, aliquis possit concludere, & equum bipedem. ita in utranq; partem proprium exagitatur. Quod si utriusque alterum proprium concedatur, & utriusq; negetur quatuor quæstiones existent. ueluti hominis cum equo collati proprium est bipedem esse, & equi quadrupedem. Nam & hominem non esse bipedem, & natura quadrupedem esse, argumento concludere licet. Itemque equus bipes esse, & non quadrupes, probari potest. Ergo si quouis modo doceatur, quod propositum est refellitur. Proprium autem per se ac ui sua, id est quod omnibus tribuitur, & ab omni genere I.

ſeparat,ut hominis proprium eſt mortale eſſe animal,& natum ad cognitionem & ſcientiam.Proprium uero ad alterum eſt,quod non ab omnibus,ſed a quodam certo diſtinguit & ſeparat, ut uirtutis cum ſcientia collatæ proprium eſt,in pluribus animi partibus eſſe,ſcientiæ,in ea ſolum quæ rationis eſt particeps,& in iis animalibus quæ ratione utuntur exiſtere.Semper proprium eſt quod per omne tempus ueræ dicitur,nec unquam amittitur,ut animalis, ex animo & corpore conſtare. Aliquando id proprium eſt, quod ad aliquod tempus uere dicitur,nec ſemper conſequens eſt neceſſario,ueluti cuiuſpiam hominis,in foro deambulare.Fieri autem poteſt,ut proprium proponamus ad aliud,& differentiam dicamus,uel quod in toto genere & ſemper aut fere,& in maxima parte reperiatur,ueluti hominis cum equo collati bipedem eſſe ita proprium eſt,ut & in omnibus hominibus id & ſemper intelligatur , quandoquidem omnes homines bipedes ſunt per omne uitæ tempus,equus autem nullus unquam bipes eſt. Imperari autem parti ei animæ in qua voluptates verſantur,& ei in qua irarum ardor exiſtit,ſic proprium eſt eius partis animi quæ rationis eſt particeps,ut fere & maxima in parte intelligatur, huius enim imperare eſt,illarum parere,nec pars animi rationis particeps omni ex parte imperat,interdumq; contra paret.Neque pars ea in qua voluptates habitant,& in qua iræ , parēt ſemper,ſed interdum imperant,tum cum hominis animus uitioſus eſt & deprauatus . Sed ea plurimum ad diſſerendum ualent propria,quæ per ſe ſunt,& ſemper conueniunt & ea quæ cum aliquo conferuntur.Nam ex eo quod proprium eſt cum altero collatum.multæ,quemadmodum ſupra dixi,quæſtiones naſcuntur.aut enim duæ aut quatuor inde eliciuntur neceſſario . multa igitur argumenta ex eis ducentur.Ex eo uero quod per ſe & perpetuo proprium eſt multa argumenta licet ducere, aut ad plura tempora trahere,quod enim per ſe ineſt,ad multa pertinet , quandoquidem ei cui proprium eſt,etiam ſi cum omnibus,quæ ſunt in rerum natura conferatur,conuenire debet. Quamobrem

si cum omnibus collatum non ab iis seiungitur, certe non est commode attributum proprium. Quod autem semper proprium est, id ī pluribus temporibus obseruari debet an conueniat. nam si conueniat & conuenerit & conueniet, nō est futurum proprium, quod interdum proprium est non in aliis temporibus, nisi in instanti spectatur. Itaq; paucæ argumentationes ducuntur ex eo. quæstio autem ad disserendum ualet ea, ex qua & crebra & firma argumenta trahuntur. Atq; iisdem ex locis quos in accidente exposuimus, argumenta ex eo proprio quod ad alteꝝ est, suppetent, si ꝓprium alicui conueniat, alicui non conueniat. Ex eo autem quod semper proprium est, & per se, ii loci qui deinceps exponentur, magnam nobis ad argumentandum copiam suppeditabunt. Ac primum quidem uidendum est, an recte & apte, nec ne, explicatum sit proprium, esse autem recte aut minus recte explicatum, ex uno loco illo intelligemus si rebus minime notioribus, aut rebus magis perspicuis expositum sit proprium. Ac is quidem qui refellit, num rebus minus notis, is autem qui confirmabit, an uerbis magis perspicuis proprium illustratum sit, uidebit. Esse autem expositum uerbis minus perspicuis & notis, cognoscemus primum cum omnino obscurius & magis inuolutum erit proprium quod datur, quam id cui attribuitur proprium. Neq; enim proprium apte & commode propositum erit quando quidem cognoscendæ & illustrandæ rei gratia proprium inuentum est. Nam & proprium & definitiones discendi cognoscendiq; causa adhibemus. uerbis igitur magis perspicuis illustranda sunt, sic enim facilius intelligemus. Vt, qui posuit ignis proprium esse, proxime ad animi similitudinē accedere, is certe obscuriore usus est uerbo animi, quam ignis quoniam. facilius quid ignis sit, quam quid animus, cognoscimus. ita non recte minusq; apte propositum fuit proprium ignis esse ad animi similitudinem proxime accedere. Deinde, cum minus planum sit ac perspicuum hoc illi conuenire. non enim solum proprium re clarius & notius esse debet uerum etiam rei conuenire. qui enim nescit an huic

rei proprium conueniat, ne illud quidem, an huic rei soli conueniat, intelliget. Ita fit, ut si alterutrum horum interueniat, incertum & obscurum futurum sit proprium vt quando aliquis ignis proprium esse ponit, quo primum animi sedes est, eo utitur, quod obscurius est igne, animum in igne, & in eo primum consistere. ex quo fit, proprium ignis non esse apte positum, id in quo primo animus inest natura. In confirmatione autem ut, rebus magis perspicuis, & iis perspicuis magis duobus modis quos exposuimus, videndum est. Sic enim apte & commode proprium explicabitur quandoquidem loci ii, qui ad confirmandum aliquid recte exponi ualent, alii ex hoc solum, alii omnino recte expositum docebunt, ueluti si quis proprium animalium dicat habere sensum, is rebus magis perspicuis & planius, utroque genere proprium explicabit. Apte igitur expositum est, ex eo animalis proprium esse sensum habere. Proximus locus est in refutatione, si quod verbum eorum quibus proprium explicatur, pluribus modis dicatur, aut oratio ipsa multa declaret omnino. Sic enim minus apte positum erit proprium, ueluti quoniam sentire plura significat, unum habere sensum, alterum uti sensu, certe animalis non erit apte explicatum proprium, sentire natura. ob eamque causam non est utendum verbo aut oratione, quæ pluribus modis dicatur, qua proprium exponamus, propterea quod ea quæ multis modis dicuntur, obscuram faciunt orationem, cum præsertim in dubium ueniat ei qui argumentaturus est utrum tandem alter dicat eorum quæ multa declarant. profecto enim cognitionis causa comparatum est proprium. Iam uero præterea necesse est eos reprehendi, qui illo pacto explicant proprium quando aliquis ratiocinationem conficit ex eo, quod multis modis dicitur. In confirmatione huius loci usus est, si id quod proprium datur, nec multa significat, neque vllum verbum, neque ipsa oratio. sic enim ex eo apte proprium ponetur, ueluti quoniam nec corpus multa declarat, nec id quod celerrime sursum fertur, neque ea quæ ex his uerbis constat oratio, ob eam causam recte ponetur ignis proprium esse,

corpus quod maxima celeritate ſurſum mouetur. Sequitur locus in refutatione, ſi multis modis dicatur id cuius proprium explicetur, neq; exponatur cuius eorum ponatur eſſe proprium. Neq; enim recte proprium illud datum eſt; quibus autem de cauſis, ex iis quæ ſupra dixi intelligi poteſt. Eadem enim neceſſe erit concludere, hoc modo. Quoniam aliquid ſcire multa ſignificat (nam & ſcientiam habere aliquid, & ſcientia uti aliquid, & ſcientiam eſſe eius, & ſcientia uti eius) ob eam cauſam nullum proprium recte dari poterit illius ſcire aliquid, niſi cuius eorum proprium ponat, explicetur. In confirmatione autem eius uſus erit, ſi multis modis non dicatur id cuius proprium ponitur vnũq; ſit & ſimplex. ex hoc enim proprium apte explicabitur, ut quoniam homo uno modo dicitur, homini recte proprium tribuetur animal cicur natura. Coniunctus huic locus in refutatione ualebit, ſi ſæpe idem in proprio dictum erit. ſæpe enim fallunt nos ii qui hoc faciunt, ut in definitionibus, ſic in propriis. quod ſi in proprio contingat, non erit recte datum, quippe cum id quod ſæpe dicitur & iteratur, auditorem conturbet. ex quo fit, ut & obſcura ſit oratio, & præterea delirent. & nugentur, qui eam inducũt. Duobus autem modis aliquid idem ſæpe repetitur. Primum cum eandẽ rẽ ſæpe nominabit, ut ſi quis dicat, ignis proprium eſſe corpus leuiſſimum corporum, ſic enim ſæpe dixit corpus. Deinde, ſi quis pro nominibus orationes dicat, ut ſi quis terræ proprium tribuat natura quæ naturaliter fertur celerrime corporum deorſum, deinde utatur pro corporum illo nomine ſubſtantiarum talium, quoniã corpus idem ualet quod ſubſtantia talis, ex quo efficitur ſubſtantiæ nomen iterari, vt neutrum proprium recte tributum eſſe uideatur. At uero in confirmatione huius loci vſus erit, ſi nullo verbo eodem ſæpe utare. hac enim ex parte apte proprium ſtatuetur vt ſi quis proprium hominis dixerit animal ad cognitionem & ſcientiam natum, is nec ſæpe eodem verbo vtetur, & hac ex parte recte homini proprium ſtatuet. Sequitur locus in refutatione, ſi tale aliquod verbum in proprio expreſſerit, q

conueniat rebus omnibus. inusitatum enim & minus aptũ erit verbum, quod a nullo separat. Atqui vt in definitionibus, sic quod in propriis exprimitur, debet seiurgere. non igitur recte expositum erit proprium, vt si quis proprium scientiæ, dicat opinionem quæ ratione dimoueri non potest, cum sit vna, quoniam in proprio exponendo aliquo eiusmodi vsus est, vnius.s.nomine, quod rebus omnibus cõuenit, profecto scientiæ proprium recte positum nullo modo videri potest. In confirmatione ualebit hic locus, si nullum uerbum commune adhibeatur, sed eiusmodi quod a re aliqua separet. hac enim ex parte præclare positum erit proprium, ut si quis animali proprium tribuat habere animum is quoniam nullo verbo communi vsus est habere animum recte hac ex parte animalis proprium dedit. Proximus locus est in refutatione, si quis plura propria eidẽ statuat neq; se plura ponere explicet. tum enim haud recte positum erit proprium. Vt enim in definitionibus nihil adhibendum est, præter orationem, quæ rei vim & naturam explicet, sic ne in propriis quidem, præter orationem, quæ proprium id q; datum ẽ efficiat, quicquam exprimendum est. quandoquidem inusitatum minusq; aptum est, qđ præterea additur. Id quod continget, si quis ignis proprium dixerit corpus tenuissimum & celerrimum, utrunq; enim de solo igne uere dici potest. ex quo efficitur ignis proprium corpus tenuissimum & leuissimum non esse recte datum. in confirmatione huius loci vsus erit, si non plura propria, eiusdem sed vnum esse ponatur. hac enim ex parte proprium recte ponetur vt si quis dicat humoris proprium, corpus quod in omnẽ formam flectitur, is quoniam unum expressit proprium, non multa, eo recte usus est humoris proprio. Sequitur locus in refutatione, si vel eo vtatur cuius proprium explicat, aut eorum aliquo quæ ei tribuuntur. Nam quoniam cognitionis gratia inuentum est proprium, eo modo non recte ponit. Eadem quidem res semper æque obscura est, quod autem alicui tributum est, id quoniam eo est posterius, non est magis perspicuum, ita fit ut ex his nihil disci cognosciq; possit

ut si quis proprium animalis ponat substantiam, cuius est species homo, is quia aliqua re vsus est earum, quæ animali tributæ sunt, profecto non commode vsus est proprio. In confirmatione autem ita demum proprium recte hac ex parte statuetur, si nec eo, neq; aliquo eorum quæ ei tributa sunt, utamur. quod fiet, si proprium animalis ponamus, q̃ ex animo & corpore concretum est. sic enim neq; ipsum, neq; quicquam ipsius adhibemus. ex quo efficietur, vt præclare hac in parte animalis proprium explicemus. Eadémq; ratione ea spectanda sunt in aliis etiam rebus, quæ non faciunt, aut quæ faciunt aliquid planius. Iam vero in refutatione videndum est, an tale aliquid adhibitum sit, quod aut cõtrariũ sit, aut omnino æque antiquum naturæ ordine, aut posterius. neq; enim recte proprium ponetur. Nam contraria sunt ordine naturæ æque antiqua: quod autem æquale est alicuius naturæ ordine, & eo posterius, non facit ipsum planius, neq; declarat. Vt si quis boni propriam dicat, malo maxime esse contrarium. is boni contrarium adhibuit. ob eamq; causam proprium boni haud recte explicauit. In cõfirmatione autem huius loci vsus erit, si nec contrario utemur, neq; vllo alio quod æquale sit ordine naturæ, vel posterius, sic enim recte hac in parte statuemus proprium vt si quis scientiæ proprium ponat, opinionem quæ maximæ fidem facit, is quia nihil adhibuit nec quod scientiæ esset contrarium, nec quod omnino simul esset cum ea, aut ea posterius naturæ ordine, eo recte proprium scientiæ hac ex parte statuit. Sequitur locus in refutatione, si quod nõ semper sequitur, proprium positum est, sed id quod interdum, non proprium est: non enim præclare & commode proprium erit explicatum. Neq; enim in eo nomen necessario vere dicitur, in quo inesse ipsum intelligimus: neq; in eo necesse est nomen non dici, cui illud non intelligimus conuenire. Ita non erit recte expressum proprium. Præterea, non erit ꝑspicuum an conueniat id quod statutum est esse proprium, si tale sit vt prætermitti separariq; possit. Itaq; non erit ꝑspicuum, neq; apertum proprium. vt si quis proprium ani-

malis ponat, moueri interdum aut stare: is quia tale statuit proprium quod interdum non propriũ efficitur, certe haud apte proprium statuit. In confirmatione cõsiderabimus, an id proprium statutum sit quod semper est in re necessario. hac enim ex parte recte proprium ponetur: ut si quis virtutis proprium dicat, eũ in quo sit bonum efficere, is quia ꝓprium statuit, quod semper consequens est, ob eam causam recte virtutis proprium hac ex parte constituit. Sequitur locus in reprehensione, si id quod hoc tempore proprium est statuat, neq; se propriũ huius temporis dare exponat. neq; enim recte statuet proprium. Primum enim quod ꝯ mores & consuetudinem statuitur, id omne enodationis indiget. Atqui solent fere omnes id proprium statuere, quod sempiternum est. Deinde, incertum est, is ne qui non explicat mẽtem suam, velit id ponere quod hoc tempore sit propriũ. Non igitur dare debet reprehensionis occasionem quod cõtinget, si quis ponat alicuius hominis proprium esse, sedere vna cum aliquo homine, illudq; hoc tempore propriũ esse non statuat. Neq; enim illud recte statuat proprium, nisi se dixisse hoc tempore proprium esse explicet. Atq; hic locus ad confirmandum valebit, si explicemus cum aliquid ꝓpriũ statuemus hoc tempore, nos proprium hoc tempore ponere. sic enim recte proprium hac in parte statuemus. Exẽpli causa, si quis alicuius hominis proprium dicat esse, aliquo in loco hoc vel illo tempore deambulare: quoniam distinctione vsus est, recte id proprium esse posuit. Proximus in reprehensione locus erit, si quis tale statuat proprium, quod conuenire aliter, q̃ sensu perspici non licet. Neq; enim tum positum proprium erit: quãdoquidem quicquid mouet sensum, si id extra sensum sit, obscurum est. incertum enim est an iam conueniat, propterea quod sensu tantummodo intelligat. Quod verum esse, in iis quæ non necessario semꝑ consequuntur perspiciemus. veluti si quis solis propriũ esse dicat, astrum splendidissimum quod supra terram fertur, is adhibet in proprio, illud quod supra terrã fertur, quod qdẽ quia sensu cognoscitur, nõ recte solis proprium statuit. In-

certum enim erit, cùm sol occiderit, an supra terram fer[a]tur, q tum sensus oculorum nos deficit. At in cõfirmatione huius loci vsus erit, si proprium statuamus eiusmodi, quod sensu non sit perspicuum: aut certe qđ si sensum mouet, perspici potest necessario conuenire. hac enim ex parte recte statutum erit proprium, vt si quis extremitatis proprium ponat quod primum colore inficitur, is illo toto colore inficitur, quod sensum mouet, ille quidem vtitur, sed eiusmodi quod perspicuum est semper conuenire. Ita hac ex parte recte statutum est extremitatis proprium. Iam in reprehensione videndum erit, an definitionem ut proprium posuerit. sic.n. proprium non recte ponetur, quandoquidem non debet ꝓprium rei vim naturamq; explicare. Cuius exemplum erit si quis hominis proprium dicat, animal gradiens, bipes. ꝓprium enim hominis statuet, quod quid res sit explicat. Nõ igitur recte statuit hominis proprium. In confirmatione autem huius loci vsus erit; si proprium eiusmodi statuamus, quod vicissim dicatur, neq; rei vim naturamq; declaret. Erit enim hac ex parte recte explicatum proprium, ut si qs hominis proprium ponat, animal citur natura: proprium ille quidem statuet quod vicissim dicitur, sed quod non quid res sit indicat. Ita fiet, vt hac ex parte recte statutum sit hominis proprium. Coniunctus huic locus est in reprehensione & refutatione, cum proprium datur, cuius nihil quid res sit, explicet. Oportet enim vt definitionum, sic proprium primum genus exprimi, deinde iam hoc pacto adiungi cætera quæ separant atq; seiungunt. Non igitur recte ꝓprium ponetur, quod non eo modo statuetur. vt si quis proprium animalis dicat, animum habere, non ponet in quæstione naturæ animal: ex quo sequetur, animalis proprium nõ recte positum esse. In confirmatione autem considerandum est, an collocatum sit in quæstione naturæ id cuius proprium explicetur, & ita demum adiungantur cætera. Hac enim ex parte recte proprium datum erit. ueluti si quis propriũ hominis ponat, animal ad scientiam & cognitionem natum, iis & proprium quod in quæstione naturæ aliqua ex parte

positum est, dabit, & ea ex parte hominis proprium recte explicabit. Ac vtrum recte, an minus recte proprium datū sit, & explicatum, ex iis locis qui adhuc sunt expositi, intelligere debemus.
III. Vtrum autem id proprium sit omnino quod explicaẗ & datur, nec ne, ex iis quos deinceps exponemus, licebit concludere. Iisdem enim locis aliquid recte poni ꝓprium concludemus, quibus proprium omnino statuitur. quorum primus erit, in refutatione diligens eorum oīum animaduersio & consideratio, quorum propria dabuntur. veluti videndum erit, an ex ea parte qua datur, non vere dicatur, an vero non sit proprium vniuscuiusq; eorum eius ratione cuius proprium explicetur. sic enim non erit ꝓpriū quod esse ponebatur. vt quia de geometra non vere dicit, cū nulla ratione falli posse (fallitur enim geometres in falsa descriptione) non est proprium futurum docti & artificis non falli ratione. In confirmatione autem, an omni ex parte vere dicatur, & hac ex parte videndum est, quoniam proprium erit quod positum est esse proprium. vt quia aīal ad cognitionem & disciplinam percipiendam natum, in oī homine vere dicitur, & quia homo sit eo hominis propriū erit, animal ad disciplinam percipiendam natum. Huius autem loci vsus erit in refutatione, quoties in quo nomen nō etiam oratio vere dicetur: & cum in quo oratio, non etiam nomen intelligi licet. In confirmatione autem, cum in quo nomen, etiam oratio, & in quo oratio, nomen quoq; intelligetur. Alter locus & refutationis, cum de quo oratio, non etiam nomen, vere dicitur, & cum de quo nomen, non ēt vere dicitur oratio. tum enim quod positum est esse ꝓpriū, non erit proprium. quod ex hoc exemplo intelligi potest. Animal enim ad disciplinam & scientiam percipiendam natum in Deo vere intelligitur, homo nū intelligitur. Ex quo efficitur, non esse proprium hominis hoc totum, animal quod ad disciplinam cognitionemq; percipiendam natum est. In confirmatione autem valebit, quoties in quibus omnibus oratio, nomen etiam dicetur: & in quibus nomē, etiam oratio. quod enim proprium positum est esse, proprium erit.

quod hinc intelligi poteſt, quia de quibus illud totum habere animum, etiam animal vere dicitur: & de quibus animal etiam animatum. ita habere animum animalis proprium eſt. Refutationis tertius locus erit, ſi ſubiectum eius eſſe proprium ſtatuatur, quod in ſubiecto eſſe dicatur. vt ſi quis ꝓprium ſtatuat tenuisſimæ rei ignem, quia ſubiectum ꝓpriū ei quod dicitur tribuit, certe non recte poſuit ignem ꝓpriū eſſe rei tenuisſimæ. Ob eamq́ cauſam, non eſt futurum ꝓprium ſubiectum eius quod in ſubiecto eſſe dicitur. ſit.n. idem multorum, & quæ ſpecie differunt proprium eſt, q̄̄quidem multa quædam quæ ſpecie differunt, eidem conueniunt, quæ de eo ſolo dicuntur: quorum omnium ſubiectū proprium futurum eſt, ſi quis iſto pacto ſtatuat proprium. Ad confirmandum autem valebit, ſi id quod in ſubiecto ineſt, ſubiecti proprium eſſe ponatur: quandoquidem ꝓpriū futurum eſt id quod poſitum eſt non eſſe proprium, ſiquidē in ſolo eo intelligitur, vt dixi, proprium, cuius proprium eſſe dicitur, vt ſi quis terræ proprium dicat, corpus grauisſimum ſpecie, is quia propriū ſubiecti dedit eiuſmodi, quod & de ſola re & vt proprium dicitur, efficitur, vt recte poſitum ſit terræ proprium. Sequitur locus proprius refutationis, ſi quis per communicationem proprium tribuat. nō.n. erit proprium quod poſitum eſt eſſe proprium: quippe cū id quod communione quadam conuenit, ad vim naturāq́ rei explicandam pertineat. quod ſane in differentiarum numero habebitur, propterea ꝙ in ſpecie aliqua dicitur. vt ſi quis proprium hominis dicat hoc totum, gradiens bipes, per communionem quādam proprium explicabit. ex quo fiet, vt non ſit proprium hominis, gradiens bipes. Hoc loco videbit is qui confirmandi partes obtinebit, ne per communionem proprium explicet, neq́ vim naturamq́ rei declaret: ita tamen, vt vicisſim de re dicatur. Quod enim poſitū eſt non eſſe proprium, id proprium, futurum eſt. vt ſi quis animalis proprium ponat hoc totum, quod vim habet ſentiendi, is nec proprium communionem explicabit, neq́ tale quod vim naturamq́ rei declaret, & tamen eiuſmodi ꝙ

vicisſim de re dicatur. Ita proprium erit animalis hoc totũ quod vim habet ſentiendi. Proximus locus refutationis erit, ſi doceatur proprium non poſſe vna cum re, cuius proprium ponitur cohærere: ſed vel poſterius vel prius, quam id cuius nomen eſt. Sic enim aut nunquam, aut certe non ſemper proprium eſt futurum id quod poſitum eſt eſſe proprium. vt ſi volitare in foro hominem, poteſt & poſterius quam homo alicui conuenire, certe volitare in foro, aut nũquam, aut non ſemper, hominis eſt proprium. In confirmatione autem huius loci vſus erit, cum id quod proprium ponitur, vna cum re ſemper aderit neceſſario, neq; definitionis vim neq; differentiæ habebit. Sic enim proprium erit, quod poſitum eſt nõ eſſe proprium. vt quia hoc totum animal quod ad diſciplinam cognitionemq; natum eſt, una cũ homine ſemper exiſtit neceſſario, neq; differentia eſt, neq; definitio, certe hominis proprium id ipſum futurum eſt. Sequitur locus refutationis, cum eotundem, quia eadem ſint non eſt idem proprium. Non enim quod poſitum eſt proprium eſſe, proprium erit. Quod intelligi poteſt ex hoc exemplo. Nam quia eius quod perſequendum eſt, propriũ non eſt, uideri nonnullis bonum: ne eius quidem quod expetendum eſt proprium erit, uideri nonnullis bonum. idẽ enim ualent quod perſequendum eſt, & quod expetẽdum, Is autem qui confirmabit, ex hoc loco argumentum ducet quando eiuſdem rei quia eadem ſit idem proprium eſſe ponetur. Nam proprium erit, quod poſitum eſt non eſſe proprium: ut hominis quatenus eſt homo, proprium dicitur, habere animum tripartitum. & mortalis, quatenus mortalis eſt, tripartitum animum habere proprium erit. Valet ẽt hic locus in accidente, quoniam iiſdem quatenus eadẽ ſunt, eadem conuenire aut non conuenire debent. Coniunctus huic locus eſt in refutatione, cum eorum quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, non id, quod ſemper eſt eiuſdem ſpeciei proprium explicatur. non enim rei illius, id quod poſitum eſt, proprium erit. ut quoniam eiuſdem generis homo & equus habentur, neq; ſemper proprium eſt equi a ſe ſtare, ne homi-

nis quidem proprium erit, a se semper moueri & agitari. Sunt enim eiusdem generis moueri & stare per se, quoniã utrique eorum quatenus animalia sunt hæc conueniant. In confirmatione autem illud uidendum est, an eorum quæ sunt eiusdem generis, id proprium statuatur, quod semper ad idem genus referatur. erit enim proprium, quod non esse proprium positum est. ut quoniam hominis proprium est esse gradientem bipedem, auis etiam proprium erit uolucrem esse bipedem. Sunt enim hæc eiusdem generis omnia. alia enim ut species quæ sub eodem sunt genere, cum sint animal, subiecta, alia uero ut generis animalis differentiæ. Sed hic locus falsus est, cum alterum eorum quæ numerata erunt, uni alicui soli speciei conueniet, alterum pluribus, qualia sunt gradiẽs quadrupes. Quoniam autem idẽ & alterum multis modis dicuntur, difficile est si fallaciter sumas unius & solius alicuius rei explicare proprium. Qđ enim conuenit alicui cui qu'd accidit, etiam accidenti conueniet, si cum eo intelligatur, & sumatur, cui conuenit: ut quod inest in homine, etiam in albo homine, si modo sit albus, reperietur. Itemque quod in albo homine inest, id etiam in homine inerit. Sed quispiam multa propria refellet, si subiectum aliud per se faciat, aliud si cum accidente coniunctum sit. ut si dicat, aliud esse hominem, aliud album hominem: idem fiet si aliud ponat habitum, aliud id quod ex habitu nominetur. ut enim quod in habitu inest, in eo etiam inest quod ab habitu appellatur. sic quod in eo quod ex habitu nominatur: inest, etiam in habitu insit necesse est. uelu ti quoniam artifex arte & scientia sua affici dicitur, non erit scientiæ proprium non posset ratione dissuaderi, quippe cũ isto pacto artifex sit futurus eiusmodi, qui nulla ratione de sententia deduci dimouerique posit. In confirmatione autẽ dicendũ est, non esse aliud omnino id quod accidit, & aliud id ipsum cui accidit, si cum eo comprehendatur cui conuenit. sed ob eam causam aliud dici solere, quod eorum sit natura diuersa, quoniam aliud est hominem esse hominem, & aliud hominem album esse hominem album. Præterea, a ca

sibus ducendum argumentum est, non futurum esse artificem aliquid, quod ratione mutari non possit; sed eum qui ipsum ratione dissuaderi non possit: nec artem & scientiam esse id quod ratione sit immutabile, sed ipsam ratione esse immutabilem. Nam ei qui omnino, omnicꝫ ex parte occurret, contrarius omnino ordo opponendus est. In refutatione proximus locus erit, si quis uelit aliquid quod natura inest explicare, eocꝫ uerbo id ponat; ut id semper inesse declaret. Sic enim fiet, ut iacere id & ruere quod positum est proprium uideatur: ut si quis hominis proprium dicat, esse bipedem, uult ille quidem exponere aliquid quod natura insitum est, sed oratione sua id quod semper insitum est, significat, ita non est futurum hominis proprium bipedem esse, quandoquidem non omnis homo duos habet pedes. In confirmatione autem huius loci usus erit, si id quod natura insitum est, proprium statuere uelimus, idque oratione nostra exponamus. Necꝫ enim proprium ex hac parte tolletur aut corruet, si quis proprium hominis ponat hoc totum, animal ad disciplinam & cognitionem percipiendā natum, idcꝫ significet oratione sua, natura illud esse insitum proprium, hac ex parte nunquam improbabitur hominis proprium est id quod diximns. Iam uero omnium eorum, quæ ad aliquid aliud primum referuntur, aut ut primum ipsum, difficile est explicare proprium. Nam si eius proprium dederit, quod in alio aliquo intelligitur, etiam de primo uere dicetur, sin autem primi proprium ponat, etiam in illo quod in alio intelligitur, reperietur. ut si quis extremitatis proprium dicat colore infici, etiam colore infici in corpore dicetur, quod si in corpore, etiam in extremitate. Ita fiet, ut non in quo oratio, nomen quoque uere dicatur. Sæpe autem accidit, ut in quibusdam propriis explicandis peccetur, propterea quod nec quo modo, nec quorum proprium ponat, explicent. Omnes enim enituntur proprium statuere, id quod aut natura insitum est, quale est hominis bipes, aut quod hoc tempore conuenit; ut hominis alicuius quatuor habere digitos, aut specie, quemadmodum

ignis tenuisſimis ex partibus conſtare, aut omnino & per ſe, ut animalis viuere, aut per aliud, ut animi prudentia eſſe præditum, aut quaſi in quo primum aliquid ineſt, vt in parte animi quæ rationis eſt particeps, prudentiæ eſſe ſedem, aut ex eo quod aliquid habet, quemadmodum artificis eſt proprium ratione de ſententia deduci non poſſe. neq; enim ex alia re, quam ex eo quod habet quicquam ratione de ſententia deduci poteſt. Aut etiam ſtatuitur proprium ex eo quod aliquid habetur, ſicuti proprium eſt ſcientiæ, ratione non poſſe mutari, aut ex eo quod aliquid communicatur, quale proprium eſt animalis ſentire. Nam & ſi aliquid aliud ueluti homo ſentit, tamen iam cum illo hoc communicatur aut ex eo quod communicat, ut alicuius animalis uiuere. Si igitur non adiungatur illud natura, certe in eo peccatur, ꝓpterea quo d fieri poteſt ut, quod natura inſitum eſt, ei nō conueniat cui natura conuenit, quẽadmodum homini duos habere pedes. Quod ſi non explicet ſe id dare quod ineſt, q̄ non eſt futurum eiuſmodi, ut ei certo tempore conueniat. tale eſt, quatuor habere digitos hominem. Quod ſi non exponat ſe id proprium ponere quod primum ſit, aut quod ex alio ducitur, non in quo oratio, etiam nomen uere dicetur. ut ſi quis colore infectum eſſe, vel extremitatis uel corporis proprium expoſuerit. Quod ſi non ante explicarit ſe id proprium dare, vel quia habeat ipſum, vel quia habeatur certe id quod dedit, non eſt futurum proprium. Nam ſi ex eo quod habeatur & contineatur, proprium ſtatuerit, etiā ei qui habet conueniet. quod ſi etiam ei, qui habet conuenit ei etiam quod habetur & continetur. quod fiet, ſi hoc totū ratione non poſſe diſſuaderi, ſcientiæ aut artificis proprium eſſe ponatur. Atq; etiam peccabit in explicando ꝓprio, qui non expoſuerit ſe id ſtatuere proprium quod dat, vel ex eo quod conueniat, vel ex eo quod communicetur, propterea quod iſto pacto aliis quibuſdam conueniat proprium Nam ſi ex eo ſtatuat, quia communicatur cum iis qui participant conueniet: ſin ex eo quod participat, iis quæ communicantur. ut ſi quis alicuius animalis, aut animalis proprium po-

nat uinere, nec de specie id explicet, certe uni soli eorũ quæ illis subiecta sunt, cuius proprium statuitur conueniet. Qđ enim præstat, & excellit, id uni soli conuenit, ut igni conuenit celeritas maxima. Fit etiam interdum, ut is aberret. in tradendo proprio, qui speciei mentionem inducit. Eorum enim quæ exponuntur debet esse vna species, quando speciei fiet mentio, quod in nonnullis non contingit, quo ex genere ignis est, neq; enim una est species ignis, quandoquidẽ species inter se differunt, pruna, flamma, & lumen, quorum unumquodq; ignis est, ob eamq; causam, cum speciei nomen adiungitur, alia species eius quod dictum est, nõ debet esse, quasi aliis magis, aliis minus id quod proprium explicatum est, debeat conuenire. cuius generis est tenuissimum esse, si ignis proprium esse ponatur, nam & prunarum, & flammæ lumen tenuissimum est quod non debet accidere, quoties nomen non dicitur magis in eo, in quo oratio uerius dicitur, sin minus, non est futurum aliquid ĩ quo sit magis oratio, etiam nomen magis potiusq; dicatur. Præterea, ita fiet, ut sit idem proprium, & illius quod omnino, & illius, quod maxime inest in eo quod omnino talevel tale existit, qualem habet rationem subtilissimum corpus ad ignẽ. Nam & luminis & ign s omnino illud ipsum futurum proprium est, quippe cum lumẽ sit tenuissimum. Ac si quis isto pacto proprium statuerit, argumenta contra ducenda erũt nec tamen ex hoc loco occurrere & resistere debebit, sed vt primum proprium posuerit, quemadmodum & cuius generis proprium ponat explicare. In refutatione proximus

IIII. erit locus, si quis aliquid suiipsius proprium statuat, neque enim propri: vim obtinebit quod positum est esse ꝓprium. Quicquid enim idem est quod aliquid idem, id naturam explicat quod autem naturam explicat, non est proprium sed definitio, ut si quis honesti proprium dicat esse decorum, is quia aliquid suiipsius ponit proprium (honestum enim idem est quod decorum) certe nõ erit honesti decorum ꝓprium. Huius autem loci usus erit in confirmatione, si aliquid suiipsius non ponamus esse proprium, & tamen eiusmodi qđ

vicissim dicatur. sic enim quod proprium nō esse statutum est, proprii vim & nomen obtinebit. quod fiet, si quis proprium animalis ponet hoc totum, natura animata. neque enim aliquid suiipsius proprium esse ponit, cum interim vicissim dicatur. Ita proprium animalis erit, animata natura. Iam in iis quæ ex similibus eiusdemq; generis partibus constant, videndum erit in refutatione, totius ne proprium in parte non uere intelligatur, an proprium partis in toto minime dicatur, quoniam non recte explicatum erit quod positum est, esse proprium. hoc enim in quibusdam solet cōtingere. fieri enim potest, ut iis quispiam proprium tribuat quæ ex sui similibus eiusdemq; generis partibus constant, modo totius, modo partis habita ratione, quorum neutrū recte explicabit. Exemplum totius erit, si quis dicat maris proprium hoc totum, aqua quæ maxima ex parte salsa est, Nam alicuius, quod ex sui similibus partibus concretum est proprium ponit, sed eiusmodi quod in parte non uere dicatur. quandoquidem certum quoddam mare non est, aqua maxima ex parte salsa, ita maris proprium non erit hoc totum, plurima aqua quæ salsa est. Partis autem exemplum tale est, Si quis aeris pprium esse dicat quod respirabile est, is alicuius quod ex sui similibus partibus cōstat, ponit proprium. sed eiusmodi, quod & si de quodam aere uere dicitur, tamen de uniuerso non dicatur, quippe cum non omnis aer sit respirabilis. quare spirabile aeris futurum non est proprium. In confirmatione autem ex hoc loco argumentum ducemus, si proprium quod dabimus de unoquoque, quod ex sui similibus partibus constat, uere dicetur, ita tamen vt proprium sit eorum totius ratione. sic enim quod proprium non esse positum est, erit proprium. ut, quoniam in vniuersa terra vere intelligitur in inferiorem locum ferri natura, certe proprium erit hoc ipsum alicuius terræ omnino, quia terra est. nam de terra, & de natura terræ dicitur ex quo efficitur, ut terræ sit proprium, natura ferri ad inferiores partes. Ex contrariis autē multa argumenta in utrāque partem elici possunt. Primum, in refutatione ex cōtra-

riis, quæ aduersa dicuntur, erit, quando contrarii non est cō trarium proprium. neq; enim proprium contrarii contrarium futurum est, hoc modo, Si iustitia iniustitiæ contraria est, & optimo id quod est deterrimum, iustitiæ autem optimum non est proprium, non erit igitur iniustitiæ: quod deterrimum est, proprium. In confirmatione autem vsus erit quoties contrarii contrarium est proprium. sic enim fiet, vt contrarii proprium sit contrarium. exemplum tale est, Si malum bono contrarium est, & id quod fugiendum est, ei quod est expetendum, est autem boni proprium id quod expetendum est, profecto mali proprium erit id quod fugiendum est. Alter locus est ex iis quæ cum aliquo conferuntur. In refutatione quidem hoc modo tractabitur, Si quid eorū quæ cum aliquo conferuntur, alicuius eiusdem generis non est proprium, ne id quidem quod est in iis quæ cum aliquo conferuntur, ullius eiusdem generis proprium erit. quod ex hoc exemplo intelligi licet, Si duplum simpli duplum dicitur, & id quod uincit illius quod uincitur, id autem quod uincit non est dupli proprium, certe simpli id quod uincitur & superatur, non erit proprium. In confirmatione autem hoc modo, si illius quod cum aliquo confertur, aliquid eiusdem generis proprium est id etiam quod ex eo genere est, alterius eiusdem generis erit proprium cuius exemplum ē, Si duplum cum simplo confertur, vnum cum duobus, & duo cum vno, dupli autem proprium est id quod duorum habet rationem ad vnum, profecto dupli proprium sit, id quod unius ad duo rationem habet, necesse est. Proximus locus est ex priuantibus, qui in refutatione tractabitur hoc modo. Si rei res non est proprium, ne priuationis quidem proprium priuatio erit. Et si priuationis priuatio non est ꝓprium, ne rei quidem res proprium erit, ut si surditatis proprium non est, uacuitatem esse sensus (est enim id cæterorum sensuum commune) ne auditus quidem sensum esse ꝓprium videbitur. In confirmatione hoc modo. Si res rei ꝓprium est, etiam priuationis propriū erit priuatio, & si priuationis priuatio proprium est, rei etiam res proprium erit

vt si aspectus proprium est cernere, ex eo quod aspectum habemus, cæcitatis etiam proprium erit non cernere, quia aspectum non habeamus, cum natura aptus nobis aspectus esse uideatur. Sequitur locus ex aientibus & negantibus qui in multas partes distributus est. ac primi quidem, qui ex iis quæ dicuntur, ducitur in refutatione solum vsus est hoc modo, Si id quod ait, alterius quod aiat est proprium, non erit proprium id quod negat. Et si id quod negat, eius quod negat proprium sit, id quod ait non est illius futurum ꝑprium ut si animalis proprium est id quod animatum est, non erit animalis proprium id quod non est animatum. Alter est ex iis. quæ dicuntur, aut non dicuntur, & ex iis, de quibus dicũ tur, aut non dicuntur, qui in confirmatione tractabitur hoc modo, Si id quod ait eius quod ait non est proprium, ne id quidem quod negat, eius proprium est quod negat. Et hoc modo, Si id quod negat eius proprium nõ est quod negat, ne id quidem, quod ait, eius quod ait futurum est propriũ. Cuius exemplum est tale, Si hominis proprium non est animal, ne eius quidem quod non est homo, proprium erit id quod non est animal, uicissimq; Si eius rei quæ non est homo, ea non uideatur propria quæ non est ex genere animalium, ne hominis quidem animal proprium est futurum.

In confirmatione autem huius loci tractatio est talis, Si eius quod ait, id quod ait est proprium, etiam eius quod negat id quod negat erit proprium, & si eius quod negat id quod negat proprium est, etiam eius quod ait id quod ait ꝑprium erit. quod hoc exemplo illustrari potest, Si eius quod est nõ animal proprium est non uiuere, certe animalis uiuere erit proprium contraq; si uiuere animalis est proprium, certe eius etiam rei quæ est non animal, proprium erit non uiuere. Tertius locus est ex iis quæ subiiciuntur, cuius in refutatione tractatio erit talis, Si ea quæ statuta sunt esse propria aientium sunt propria non erunt eadem etiam negantium propria, & si negantium expressa sint propria, aientium ꝑpria non erunt. Exemplum tale est, Si animalis ꝑprium est quod animatum est, certe quod animatum est, esse ꝑprium

eius quod est non animal nullo modo potest. In confirmatione autem hoc modo, Si ea quæ posita sunt esse propria non sunt aientium, negantium erunt. Quanquam hic locus interdum vitiosus est, & captiosus. Nam nec aientia negantium, nec negantia aientium propria sunt. Aientia enim negantibus non conueniunt omnino negantia autem aientibus illa quidem conueniunt, sed non vt propria. Sequitur locus ex diuisione, cuius in refutatione tractatio talis est, Si eorum quæ in diuisione enumerantur, nihil vllius reliquorum est proprium, ne id quidem quod eius positum est esse proprium, illius futurum est proprium. Vt si animal, qđ sensum mouet, nullius aliorum mortalium animantium est ꝓprium, ne id quidem animal quod intelligentia & ratione continetur, Dei proprium est. In confirmatione autem hic locus nobis copiam ad argumentandum suppeditabit, quoties quiduis reliquorum omnium quæ in diuisiõe enumerata sunt, sumetur proprium uniuscuiusq; eorum quæ distributa sunt. Quod si est alicuius eorum proprium quæ enumerata sunt in diuisione, etiam reliquum proprium erit illius alterius, cuius proprium non esse statuetur. id quod ex hoc exemplo intelligi poterit, Si prudentiæ proprium est, per se uirtutem esse eius partis animi quæ rationis est particeps, cæterarumq; uirtutum quarum singulæ hoc modo assumuntur, certe temperantiæ proprium erit per se naturaque sua virtutem esse eius partis animi, in qua voluptates versantur. Sequitur locus ex similiter cadentibus, qui in refutatione hoc modo tractabitur, Si casus alterius casus non est proprium, ne id quidem quod similiter cadit alterius ꝓprium erit. cuius exemplum est tale. Si eius quod iuste fit non est proprium præclare fieri, nec iusti id quod præclarũ est proprium erit. In cõfirmatione autem eius loci talis est tractatio. Si id quod cadit alterius proprium est, etiam casus erit alterius proprium, ut si hominis proprium est hoc totum, gradiens bipes, etiam homini proprium erit gradientem bipedem esse. Non solum autem ex iis quæ exposuimus a similiter cadentibus, sed etiam a contrariis quemad-

modum in superioribus locis explicatum est, argumēta du cenda sunt, ac in reprehensione quidem hoc modo, Si contrarii casus non est proprium casui alicuius contrarii, ne cō trarii quidem casus alterius casui contrarii futurum est proprium. cuius exemplum est tale, Si eius quod iuste fit non est proprium recte fieri, certe eius quod est iniuste fit, improbe fieri proprium non erit. In confirmatione autem ducetur hoc modo, Si contrarii casus alterius contrarii casui ꝓprium statuitur, etiam contrarii casus alterius contrarii casui ponetur proprium, ut si boni proprium est optimum, mali quoq; id quod deterrimum est proprium erit. Sequitur locus a simili, cuius in reprehensione talis erit vsus, Si similium similia non sunt propria, nec similium similia propria erunt. Si enim exempli gratia, architectus eandem habet rationem ad extruendam domum, quam medicus ad efficiendam & restituendam valetudinem, medici autem ꝓprium non est efficere valetudinem, ne architecti quidem extruere domum proprium erit. In confirmatione autem hic locus hoc modo exponitur, Si similium similia ꝓpria sunt, similium quoq; propria erunt similia vt si medicus eandem habet rationem ad efficiendam valetudinem, quam gymnasii præfectus ad efficiendam firmam constitutionem, & sic proprium præfecti gymnasii vim habere ad efficiendam firmam corporis constitutionem, erit etiam medici ꝓprium esse effectorem ualetudinis. Proximus locus est eorum quæ habent eandem proportionem, cuius tractatio est eiusmodi in refutatione. Si ea quæ eandem habent proportionem aliorum quæ eandem habent proportionem, non sunt propria, nec ea quæ eodem modo affecta sunt, aliorum quæ eādem habent affectionem propria erunt. Et si quid eorū quæ eodem modo affecta sunt alterius proprium est, id non erit proprium eius, cuius proprium esse poniturvt si eodem modo prudentia affecta est ad honestum & turpe, quod utrunque eorum est scientia, prudentiæ autem proprium non est scientiam esse honesti: profecto non erit proprium prudentiæ rei turpis esse scientiam. Et si prudentiæ proprium est,

honesti scientiam esse, eius certe rei turpis scientiam esse nō erit proprium, quandoquidem idem proprium multorum esse non potest. In confirmatione autem huius loci nullus est usus, quippe cum id quod eodem modo affectum est, unum cum multis comparetur. Proximus locus est ex iis quæ ad naturam, originem, interitumq; referuntur, qui in reprehensione tractabitur hoc modo. Si id quod ad naturā & statum refertur, non est eius quod ad naturam, & statum pertinet proprium, ne id quidem, quod ad interitum pertinet, illius quod eiusdē est generis, nec quod ad ortum ullius, eiusdem generis proprium erit. vt si exempli causa, hominis non est proprium, esse animal, non erit proprium huius totius, hominem gigni, illud totum, animal fieri nec hominis interitus proprius est interitus occasusq; animantis. Eodemq; modo sumenda argumenta sunt ex ortu, concludendo statum & interitum, itemq; ex interitu: concludendo statum & ortum, quemadmodum paulo ante, ex statu conclusus ortus & interitus est. In confirmatione autem hoc modo, Si id quod ad statum pertinet, est alicuius eiusdem generis proprium, eius etiam, quod ad ortum pertinet erit proprium id quod eiusdem est generis, & illius quod ad iteritum, quod eiusdem generis esse ponitur. cuius exemplum tale est, Si hominis proprium est esse mortalem etiam hominis ortus proprium erit, nasci mortalem; & interitus hominis, mortalem interire, eodemq; modo concludēdus est, ex ortu & interitu, status & ortus quemadmodum hic locus in refutatione expositus est. Sequitur locus ex forma rei propositæ. In refutatione quidem huius loci talis erit tractatio. Si formæ nō conuenit, aut certe non ex ea parte qua id dicitur conuenire cuius proprium datum est, quod proprium positum est non erit proprium. vt si ipsi homini non conuenit quies, quia homo sit, sed quia idea, non erit proprium quiescere. In confirmatione autem locus est eiusmodi, Si quid speciei conuenit, idq; ex hoc ipso conuenit, quia dicatur de eo ipso cuius ponitur non esse proprium, erit proprium id quod positum est non esse proprium. ut si conuenit

nit

nit ipsi aiali, ex aio & corpore concretum esse, idq; ei quia aial sic, conuenit: certe aialis ꝓprium erit ex aio & corpore constare. Seqtur locus comparationis ex maiore & minore, qui quadripartito distributus est, quorũ primus in refutatione tractabitur hoc mõ, Si quod elationem habet alterius, eiusdem gñis non est ꝓprium, ne id qdem quod submissionem habet vllius eiusdem gñis ꝓprium erit: nec qđ minimã habet alterius, nec qđ maximam habet elationem alterius eiusdem gñis, nec deniq; id qđ oĩno dr vllius eiusdẽ gñis. vt si, exempli cã, maiore colore infectum esse, maioris corpis non est ꝓprium, nec minus colore corpis ꝓpriũ erit nec infectum esse colore corpis oĩno. In confirmatione aũt huius loci tractatio erit talis, Si id quod elationem habet, eiusdem gñis alicuius ꝓprium est, id ẽt quod submissionem habet, alicuius eiusdem gñis ꝓprium erit. Itemq; id quod minimam habet submissionem alterius eiusdem gñis, & ꝙ maximam habet elationem alicuius eiusdem gñis, & quod oĩno dr, & semel, alicuius eiusdem gñis sit ꝓprium necesse est. cuius exemplum est eiusmodi. Si eius quod magis viuit, magis sentire ꝓprium est, ẽt eius quod minus viuit, id quod minus sentit: & eius rei quæ maxime viuit, maxime sentire & eius qđ minimo bñficio vitæ vtitur, minime sentire: & eius quod oĩno viuit, oĩno sentire ꝓprium erit. Atq; ẽt ex eo quod oĩno dr, argumenta ducenda sunt. In reprehensione quidem hoc mõ: Si id quod oĩno dr, alterius eiusdem generis non est ꝓprium, ne id quidem quod elationem habet, eius quod est eiusdem gñis, neq; id quod submissionem habet alterius eiusdem gñis, neq; id quod maximã habet elationem alterius neq; id quod minimam habet submissionẽ alterius erit ꝓprium. quod ex hoc exemplo intelligi põt. Si hoĩs non est ꝓprium, bonum esse, ne eius quidem q̃ hoĩs noĩe magis aut potius appellatur, ꝓbiorem esse ꝓpriũ erit. At in confirmatione argm ab hoc loco sic sumetur: Si id ꝙ oĩno dr eius quod est eiusdem gñis ꝓprium est, id ẽt quod maiorem elationem habet alterius, & quod minorem habet submissionem, quodq; minimam ac maximam habet,

alterius eiusdem gñis ꝓprium futurum eſt: vt ſi ignis ꝓpriũ eſt ſurſum ferri nã, eius ẽt ꝓprium erit, ꝙ ignis potius dr̃ celerius in ſupiorem locum ſuapte nã ferri. Eodemq; mõ ex cæteris hæc concludenda ſunt oĩa. Alter locus eſt in reprehenſione talis, Si quod elationem habet, non eſt ꝓpriũ alterius eiuſdem gñis, non erit ꝓprium id quod habet ſubmisſionem illius quod eſt gñis eiuſdem. Eius loci tale exemplum erit, Si aĩalis magis ꝓprium eſt ſentire, q̃ hoĩs ſcire, nec ꝓprium eſt aĩalis ſentire. non erit hoĩs ſcire ꝓprium. In confirmatione aũt hoc mõ tractabitur, Si id cui illud minus additur, alterius cui idem adiungitur, eſt ꝓprium, ẽt id cui magis additur alterius cui idem adiungitur eſt futuꝝ ꝓpriũ ut ſi minus hoĩs ꝓprium eſt, cicurem & humanum eſſe nã, q̃ aĩalis viuere: hoĩs aũt eſt ꝓprium, cicurem eſſe ſuapte nã, & humanum, ꝑfecto aĩalis ꝓprium erit, viuere. Tertius locus ex maiore & minore in reprehenſione talis eſt: Si quid eius cuius magis eſt ꝓprium, ꝓprium non eſt, ne eius q̃dẽ ꝓprium erit, cuius minus eſt ꝓprium, & ſi illius eſt, nõ etiã huius erit. vt ſi colore infici extremitatis magis ꝓpriũ eſt, q̃ corpis, nec ꝓprium eſt extremitatis, non erit ꝓprium corporis oĩno colore infici. qđ ſi eſt extremitatis ꝓprium, non erit corpis ꝓprium. At uero in cõfirmatione huius loci nullus vſus eſt, cum ꝑſertim idem multorum ꝓprium eſſe nullo mõ posſit. Quartus locus eſt in refutatione hmõi, Si qđ magis ꝓprium vr̃ alicuius, id non eſt eius ꝓprium ne id q̃dem ꝓprium erit, quod minus ꝓprium eius vr̃. Cuius exẽplum tale eſt, Si aĩalis magis ꝓprium eſt ſenſu ꝑcipi q̃ ſecari in ꝑtes, & aĩalis non eſt ꝓprium ſenſu ꝑcipi, non erit aĩalis ꝓprium in ꝑtes ſecari. In confirmatione aũt tractabit̃ hoc mõ, Si quod minus ꝓprium eſt alicuius, id eius ꝓprium eſt, certe quod magis ꝓprium eſt, eius erit ꝓprium. ut ſi minus eſt ꝓprium aĩalis ſentire q̃ viuere, & aĩalis ſentire eſt ꝓpriũ, ꝑfecto aĩalis ꝓprium erit viuere. Deinceps ſequitur locus eorum quæ æqualr̃ conueniant. cuius loci tractatio in refutatione hæc prima erit, Si quod æque eſt proprium, non eſt proprium alicuius cuius æque proprium eſt, ne id quidem

quod æque proprium est, eius erit proprium, cuius æque proprium est. vt si æque proprium est partis animi in qua uoluptates versanť appetere, ac eius quæ rõnis est particeps rõcinari, & eius partis in qua uoluptates versantur non est proprium appetere, non erit ét rõcinari eius quæ rõnis est particeps, proprium. In cõfirmatione autem huius loci tractatio erit eiusmodi, Si id quod æque proprium est. eius est proprium cuius æque proprium est, erit etiam quod æque proprium est, eius proprium cuius æque propriũ est. cuius exemplum tale est. Si æque proprium est partis animi, quæ rõnis est compos, primam esse sedem sapientiæ, atq; eius in qua uoluptates habitant, primam esse sedem temperantiæ, & partis eius quæ compos est rationis, primam esse sedem sapientiæ proprium est, illius etiam in qua voluptates habitant proprium erit primam sedem esse temperantiæ. Alter locus in reprehensione talis est: Si quod pari rõne alicuius est proprium, non est proprium eius, quod æque proprium est, id non erit eiusdem proprium. vt si cernere æque proprium est hominis ac audire, hominis autem non est ꝓpriũ cernere, non erit etiam audire hoïs proprium. In confirmatione aũt talis vsus erit. Si quod pari ratione alicuius est ꝓprium, id eius proprium est, ét id quod æque ꝓprium, eius erit proprium ut si æque proprium est animi, eius partem ualere ad appetendum, ac posse rõcinari primum, animi autem proprium est eius partem esse quæ primum appetat, animi ét proprium erit, partem eius ꝓmum posse rõcinari. Tertius locus est in reprehensione eiusmodi, Si quid non est ꝓprium eius cuius æque ꝓprium est, non erit ꝓprium eius cuius pari ratione est ꝓprium, & si illius est proprium, alterius ꝓprium non erit. Quod hoc exemplo illustrandũ est, Si, exempli causa, incendere æque ꝓprium est flammæ atq; prunarum, & flammæ incendere nõ est proprium, nõ erit prunarum proprium incendere. quod si flammæ proprium est, non erit prunarum proprium. Huius autem loci nullus usus est in confirmatione. Interest autem inter locũ eoꝝ quæ eodem modo ad rem affecta sunt, & locum simi-

litudinis, quod ille ex proportione sumitur, nõ ex eo quod aliquid conuenit: hic autem ex comparatione, rerum ducitur. Deinceps locus in refutatione tractatur, si quis ex ui proprium statuet, propriumq; ui ad id quod non est accommodabit, nec uis poterit rei quæ non est conuenire, nó erit proprium quod positum est proprium esse. ut si quis dicat aeris proprium esse spirabilem esse, ex vi proprium statuit, qñquidem tale proprium quod respirari pót, respirabile est atq; ēt ꝑprium statuit rei quæ nulla est, siquidem sublato animali, quod respirare aerem solet, aer esse potest. nec tñ si nullum sit animal, fieri potest ut quid respiret, ita fit ut aeris non sit futurum proprium eiusmodi quod respirari potest, tum cum animal nullum erit tale quod respiret, quare aeris proprium non erit spirabilem esse. At in confirmatione huius loci usus erit, quando ex ui proprium explicabimus, quod aut ad id quod est, aut ad id quod non est referẽ, vt vis ipsa rei quæ nullla est possit conuenire. sic enim proprium erit, id quod positum est non esse proprium, ut si qs eius quod est proprium ponat esse pati uel facere, is ex ui proprium expressit, idq; ad id quod est accommodauit. Quãdiu enim aliquid est, id & pati aliquid & facere potest, ita eius quod est proprium erit posse pati uel facere. Extremus locus refutationis erit, quando ex præstantia & excellentia proprium exponitur, proprium non est quod positum est esse proprium. ii enim qui hoc pacto proprium statuunt, faciunt in quo oratio, in eo non etiam nomen uere dicatur. sublata enim re, tamen stabit oratio, quippe cũ alicui eax rerum quæ sunt côueniat maxime. ut si quis ignis proprium dicat esse hoc totum, corpus leuissimum, igne sublato erit corpus aliquod leuissimum, nõ est igitur ignis proprium hoc totum, corpus leuissimum. In confirmatione autem, ne præstantia statuamus proprium prouidendũ est, ex ea enim parte recte ponetur proprium. vt si quis hominis proprium ponat hoc totum, animal natura cicur & humanum, is quoniam non explicauit proprium ex præstantia, ex ea parte proprium recte statuit.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER VI.

IN TRACTATIONE autem locorum definitionis, quinque ad reprehendẽdum nobis proponere debemus. Primum, omnino non vere dici, de quo nomen, etiam orationẽ. debet enim in omni homine vere dici hominis definitio. Alterum nõ esse positum pro genere, aut pro accommodato genere, id genus quod est in definitione. Nam qui definit rem, debet ad genus differentiam adiungere, cum præsertim eorum quæ in definitione collocantur, rei quæ definiendo explicatur naturam genus declaret maxime. I.

Tertium, non esse propriam orationem, quoniam debet ꝓpria esse definitio, quemadmodum supra dixi. Quartum, ut omnia quæ dixi perfecta sint, non tamen rem definitã esse, nec eius vim explicatam. Postremum est vitium, si omnia explicata sunt, non autem recte. Ac si de quo nomen, non etiam oratio vere dicitur, ex locis accidentis ad id demonstrandum & concludendum argumenta ducenda erunt. Illic enim hoc vnum egimus, vt vere ne an falso diceretur, cognosceremus cum præsertim quando differebamus accidens conuenire, vere dici, quando non conuenire, non vere dici fateremur. Non esse autem aptum genus id quod positum est, aut non esse propriam orationem quæ data est. ex locis generis & proprii, qui sunt expositi, docebimus. quod autem reliquum est, non esse definitam rem, aut non recte definitam, quemadmodum intelligemus, meditamur dicere. Primum quidem, an minus apte res definita sit, videndũ est. quandoquidem facilius est facere aliquid, q̃ recte facere. ex quo perspicuum est, sæpius in hoc ipso peccari, quando-

quidem difficilius est, ita argumenta facilius in hoc q̃ in illo genere suppeterent. Sunt autem duæ partes eius rei quæ non apte definita est. Vna, si dubia & obscura interptatione vtamur. debet enim is qui rem definit, q̃ potest apertissima interpretatione vti, quandoquidem cognoscẽdæ rei causa traditur definitio. Altera est, si ad rem aliam definitio transferatur: sic enim superuacaneum erit, quicquid adiectum erit in ea definitione. Rursus vtrunq; eorum quæ exposita sunt

II. in plures partes distributum est. Ac primus quidem locus ad probandum definitionem esse obscuram, erit, cũ aliquod verbum quod in definitione continetur, ambiguum erit. ut si quis definiat ortum, motum ad naturam ferẽtem. aut valetudinem esse aptam caloris & frigoris temperationem & moderationem. est enim vt motus, sic moderationis ambiguum verbum: ita dubium erit, vtrum velit significare eorũ quæ explicata sunt & declarata, eo verbo, quod multis modis dicitur. Quod idem cõtinget, quoties res quæ definitur, multis modis dicitur, neq; explicatur. Sic enim incertum erit, vtrius definitionem explicauerit, incidũtq; tum cauillationes, quasi non ad omnia quæ definiendo explicata sunt accõmodetur definitio. idq; tum incidet maxime, cum obscura est & latens ambiguitas. Atq; etiam ratiocinatio confici potest, diuisione & explicatione adhibita, quot modis dicatur id quod in definitione concluditur. Si enim satis explicatum non sit vlla ratione earum quibus id dicitur. profecto eo modo res recte explicata non erit. Proximus locus est, quando per translationem definitio explicatur, vt si quis scientiam definiat immutabilem esse, & quæ nunquam decidat: aut terram altricem, aut temperantiam concentum. Est enim obscurum quicquid per translationẽ dicitur. Calũniari etiam poterimus aduersus eum q trãslatione vsus erit, q᷑ non proprio verbo sit vsus. quandoquidẽ non apte erit explicata definitio. q᷑ in temperantia contingit, quandoquidem in sonis omnis concentus cernitur. Præterea, si concentus genus sit temperantiæ. idem in duobus generibus erit, quorum neutrum alterum continet. neq;. n.

concentus virtutem continet, nec virtus concentum. Deinceps locus ſequitur, quando aliquis in definiendo verbis inuſitatis vtitur. id quod Plato fecit, qui oculum ὀφρυόσκιον. i. cilii vmbram definiuit, & araneam σηψιδακὲς. i. vt ita dicā putrimordacem. aut ſi quis medullam, osſium procreatricē dicat. quicquid enim inſitatum eſt, id obſcurum eſt. Sunt ēt nonnulla quæ nec per ambiguitatem, nec per translationē nec proprie dicūtur. ut ſi lex definiatur eſſe modus vel imago eorum quæ natura iuſta ſunt, quæ omnia translatione deteriora ſunt. Translatio enim illuſtrat declaratq; quodāmodo propter ſimilitudinem id quod ſignificatur, quippe cum omnes qui transferunt verba, ea propter quandam ſimilitudinem transferant. At uero illud tale nullo modo rē illuſtrat, quandoquidem ſimilitudo nulla reperitur, ꝓpter quam lex, modus, aut ſimulachrum dicatur: nec id proprie dici ſolet, ita ſi modum proprie aut ſimulachrum legem dicant eſſe, mentiuntur, iisq; definiant, mentiuntur. Eſt enim ſimulachrum id, cuius origo ab imitatione profecta eſt, qđ in lege non reperitur. Quod ſi īproprie id dicant, certe obſcure loquuntur, atq; deterius q̄ ea quæ per translationem dicuntur. Locus alius erit quando contrarii definitio ex ea quæ data eſt, non intelligetur. Quæ enim recte definitiones conſtituuntur, etiam contrarias ſignificant, atq; declarant. At quando per ſe prolata, non perſpicuum erit cuius ſit definitio, idq; in iis vſu venit, quæ veteres pingebant, quæ quidem, niſi quis ſuperſcripſiſſet, nūquam cognoſci intelligiq; potuiſſent. ac ex iis quidem locis ad probandū non eſſe definitionem dilucidam, argumenta ducentur. Quando autem ea quæ ad aliam rem transferetur, dabitur & conſtituetur definitio, primum videndum erit, an verbum aliquod adhibitum ſit eiuſmodi quod cōueniat omnibus rebus, aut quæ ſunt omnino in rerum natura, aut quæ ſubiectæ ſunt generi eidem rerum earum quæ definiuntur. Sic enim ad aliam rem transferatur definitio neceſſe eſt. Nam & genus a cæteris, & differentia ab aliquo eorum quæ ſunt in eodem genere, debet rem quæ definitur ſeiungere. Atqui nec quod re-

bus omnibus conuenit omnino, a nulla separat, nec quod omnibus quæ subiectæ sunt eidem generi conuenit, ab iis quæ sunt in eodem genere secernit: ita superuacaneum est tale illud quod adiectum est. Alius locus erit, quando id quod adiectum est, est proprium, quo sublato, & reliqua oratio propria est, & naturam rei explicat. Quare est in hominis definitione hoc totum, quod adiicitur, natum ad disciplinā, eo enim sublato propria est definitio, naturamque rei indicat atque, vt uno verbo complectatur omnia, id omne superuacaneum est & redundans, quo sublato quod reliquū est planum facit rem eam quæ definitur. Qualis est etiam animi definitio, si quidem numerus sit, se ipse mouens & agitās. Est enim animus id quod se ipsum mouet, quemadmodum Plato definiuit, nisi forte proprium est illud quidem quod expositum est, sed numero sublato rei vim naturamque non declarat, quorum utrum verius sit, difficile est explicare. In his autem omnibus quantum vtilitatis ratio postulet, vidēdum est. Qualis est pituitæ definitio illa humor primus ex cibo incoctus, unus enim primus humor est, non multi, ita redundat illud incoctus: quandoquidem sublato illo, ꝓpria reliqua est futura definitio. Fieri enim non potest ut aliquid ex cibo decidat, & aliud primum decidat: nisi forte pituita non est id omnino quod ex cibo primum decidit, sed ꝑmū est eorum quæ non sunt concocta, ut illud num concoctū addendum esse videatur. Nam si illo mō dicatur, non uera erit definitio, si quidem non est ꝑmum oīum. Proximus locus erit, quoties aliqd eorum quæ in definitione continenꝶ non oībus iis quæ sunt sub eadem specie, conuenit. Qualis definitio deterius & absurdius explicata est iis oībus, in qbus aliqd adhibetur, quod oībus naturis cōuenit, illo enim modo reliqua propria erit definitio, & tota propria erit quādoquidem si ad proprium aliquid quod verum est addatur: omnino propria est tota oratio. At si quid eorum quæ in definitione collocata sunt, non omnibus conueniat iis quæ eidem speciei subiiciuntur, tota esse oratio propria nullo modo potest. Neque enim de re vicissim dicetur: cuius generis

est hoc totum, animal gradiens bipes quatuor cubitorum.
neq; enim eiusmodi definitio de re vicissim dicitur propte
rea quod non omnibus iis quæ eidem speciei subiiciuntur :
magnitudo quatuor cubitorum conuenit. Illud etiam vidē
dum erit, an verbum idem iteratum est, vt si quis appetitio
nem definiat, voluptatis & delectationis cupiditatem. Rei
enim iucundæ omnis appetitio est, ita idem ualet iucūdi cu
piditas quod appetitio. Nō erit igitur appetitionis definitio
cupiditas rei iucundæ & suauis. nihil enim interest, appetitio
nem dicamus an cupiditatem rei iucundæ, vt utrunq; eo-
rum proprium sit voluptatis, nisi forte hoc alienum uideri
non potest. homo enim cum bipes sit: certe bipes idem est
quod homo. Est autem idem quod homo, animal gradiens
bipes, ita animal gradiens bipes, bipes est. Sed non ex hoc
alienum quicquam & incommodum efficitur, quando qui-
dem in animante qui gradiens est solum, bis bipes non di-
citur. Si enim bis de eodem bipes diceretur, cum autem de
animante gradiente & bipede nomen bipedis dicatur, se-
mel tantummodo bipes dicitur. Eadem est ratio appetitio-
nis, propterea quod non in cupiditate intelligitur illud esse
delectationis, sed in tota oratione ita fit ut semel etiam hoc
loco ratio dicendi exprimatur. Atqui iterare idem verbum
non est incommodum, sed illud demum incommodum est
sæpe idem de aliqua re dicere, quod Xenocrati usu uenit,
qui sapientiam ait esse constitutionem & cognitionem na-
turarum quippe cum constitutio quædam sit cognitio, ita
bis idem dixit adiecto verbo cognitionis. In eodem errore
uersantur ii, qui refrigerationem caloris naturalis priuatio-
nem esse definiunt. nam cum eius quod insitum est omnis
sit priuatio. superuacaneum est nomen naturalis addere, sa
tisq; erat addere caloris priuationem, qūquidem ex ipso no
mine priuationis rei naturalis esse intelligitur. Rursus viden
dum est, an ad id quod omnino dicitur, aliquid etiam quod
in parte sit, adiungatur. ut si quis æquitatem definiat immi-
nutionem rerum utilium atq; iustarum. Cum enim quod
iustum est, etiam utile sit quidam, profecto in rebus utili-

bus continetur. Ita illud rerum iustarum, redundat. ex quo fit, ut quod omnino & in totum dicitur, id adiectum sit in parte. Quod idem fiet, si medicinam aliquis definiat scientiam rerum salubrium animali & homini, aut legem imaginem eorum quæ natura & vi sua bona sunt & iusta. Nam quoniam quod iustum est, quædam pars est boni, is qui ita definit, sæpe idem dicit. Ac vtrũ recte, nec ne definitio explicata sit ex his locis & aliis eiusdem generis intelligemus.

III. Ad probandum autem naturam rei explicatam esse aut non esse definiendo, ex iis quod deinceps exponemus, argumenta sumentur. Primum videbimus, num prioribus & magis perspicuis verbis exposita sit definitio. Definitio.n. rei cognoscendæ gratia traditur. Et rem cognoscimus non ex rebus & verbis quibuslibet, sed ex prioribus & magis perspicuis, quemadmodum in demonstrationibus contingit. ea enim vis est omnis doctrinæ & disciplinæ. Ex quo perspicuum est. eum non explicare rem definiendo, qui non rebus eius generis rem illustret & aperiat definitione. Si.n. rem definiuit: certe multæ erunt eiusdem rei definitiones, quippe cum perspicuum sit eum qui rebus magis perspicuis & notioribus definierit, aptius & commodius rem definiendo explicasse. ita eiusdem rei utraq; definitio erit propria, quod non ita est. Sua enim cuiusq; rei una est uis atq; natura. Itaq; si multæ eiusdem rei definitiones erunt, uis & natura rei eius quæ definitur, erit eadem quæ utraq; definitione declaratur. Atqui & naturæ non sunt eædem, quandoquidem aliæ & diuersæ sunt definitiones. Perspicuum est igitur, eum non definiuisse rem, qui non magis pespicuis neq; notioribus rebus definierit. Ad probandum igitur non esse explicatam definitionem, magis perspicuis rebus, duplex locus suppetet. Nam aut videbim⁹, an ex magis dubiis omnino & ignotis, aut an nobis magis ignotis & dubiis exposita sit res definiendo, quoniam utroq; modo id fieri potest. Qđ enim prius, est id eo quod posterius est, notius est omnino. ut punctum linea, & linea plano, & planum solido, quemadmodum unio numero notior est, quoniam prior initiumq;

est omnis numeri, itemque elementum syllaba. Ac vero in nostra cognitione contra interdum contingit. Nam & qd' solidū ē magis sub sensum cadit, q̄ q planū ē, & q planū ē magis quam linea, & linea quam punctum, quippe cum hæc plerisque nota sint omnia. Hæc enim cuiusuis, illa subtilis & otiosi ingenii est discere. Et quanquam præstat omnino eni ti, ut posteriores res ex prioribus intelligamus & cognosca mus (habet enim id maiorem uim ad scientiam) tamē apud eos qui rem ex his talibus non possunt cognoscere, necesse est profecto rem definiendo aperire iis rebus, quæ illis notæ sunt & parspicuæ. Cuius generi sunt & puncti & lineæ & plani definitiones. omnes enim res antiquiores posteriori-bus explicant: ut lineæ punctum, plani lineam, solidi planū extremum esse definiunt. Sed tamen illud intelligendum est, eos q ita definiunt, vim & naturam rei quæ definitur ex plicare non posse. Nisi forte idem sit & nobis notius, & no-tius omnino. siquidem omnes qui recte rem definiunt, ge-nere differentiisque definire debēt, quæ in iis sunt rebus, quæ omnino & per se notiores sunt, & magis perspicuæ, quam forma, quippe cum sublato genere, sublata differentia for-ma tollatur. Ex quo fit, ut specie priora sint, & antiquiora. Atque etiam notiora esse, ex hoc intelligi potest, quod cogni ta specie genus & differētiam cognosci necesse est. qui enim hominem nouit, etiam animal & bipes nouit at cognito ge nere, aut cognita differentia, non necesse est speciem esse co gnitam. ita species minus nota & perspicua est. Iamvero ita fiet, ut ii qui definitiones eiusmodi veras esse confirmant: quæ ex iis constant quæ cuique perspicua sunt & nota: mul-tas eiusdem rei definitiones esse fateantur. Nam quoniam alia aliis, nec eadem omnibus notiora sunt, una cuique & alia assignanda erit definitio. siquidem definitio ex iis quæ cuique planiora sunt & notiora, constitui debet. Præterea eisdem alia alias magis aperta videntur. Nam a primo ortu ea quæ sub sensum cadunt, ubi autem acriori sunt iudicio, contra. Ita ne eidem quidem sempor eādem definitionem dare de bent ii qui definitionem rebus, quæ cuique magis perspicuæ

ſint tractari uolunt. Ex quo perſpicuum eſt non iis talibus, ſed iis quæ omnino clariora ſunt, rem eſſe definiendam quippe cum ita demum una & eadem ſemper ſit futura definitio. Ac fortaſſe quod omnino & ui ſua notum eſt, non omnibus perſpicuum eſt ſed iis demum, qui bene animo conſtituti ſunt quemadmodum id etiam quod omnino ſalubre eſt, iis ſalubre eſt, quorum bene affectum eſt corpus. Tractari ergo hæc debent omnia accurate & ſubtiliter, adhiberi autem in diſputationibus pro rerum uſu. Sed conſenſu omnium euerti definitio tum poteſt facillime, cum nec omnino perſpicuis & notis, nec iis quæ nobis nota ſunt explicabitur. Ac una quidem ratione ita intelligetur, non eſſe perſpicuis traditam & aptam definitionem ſi poſterioribus (quē admodum ſupra dixi) priora declarabuntur. Alia autem ratione, ſi eius rei quæ ſtabilis & certa eſt, incertis & mutabilibus nobis ſtatuetur definitio. quippe cum prius ſit & clarius quod ſtabile & certum eſt, quam quod incertum & mutabile. Ad probandum autem non prioribus apertam definitionem eſſe, tribus ex locis argumenta ſumentur. Primus erit, ſi contrariis contrarium definiendo aperietur, vt ſi bonum malo definiatur. ſimul enim naturæ ordine ſunt contraria & quibuſdam eadem ars in utroq; uerſari uidetur. Ex quo fit, ut alterum altero non ſit notius. Sed tamen illud ignorare non debemus, quædam eſſe, quæ aliter definiri nō poſſunt. cuius generis eſt duplum, quod ſine ſimplo definiri non poteſt. Itemq; omnia quæ per ſe cum aliquo conferuntur. Nam cum eorum omnium uis & natura idem ualeat quod ad aliquid quodammodo affectum eſſe, profecto utrunq; ſine altero cognoſci non poteſt, ut neceſſe ſit alterum in alterius definitione contineri. Ac ſunt cognoſcenda illa quidem eius generis omnia, eisq; in his (ut res feret) ita utendū eſt. Alter locus nobis argumenta ſuppeditabit, quādo in definitione aliquid adhibetur, quod idem ualet quod res quæ definitur, id quod obſcurum eſt, tum cum non eodem uerbo utuntur, quod eſt rei quæ definitur, ut ſi ſolem aſtrum luce perſpicuum definiant, qui enim lucis uocabulo

utitur, etiam solis utitur. Ut autem hæc manifesto deprehẽdantur, pro nomine definitio sumendo est hoc modo. Dies est solis motus super terram. sic enim perspicuum erit, eum qui motum super terram, dixerit, etiam solem nominasse, ut solis nomine usus sit qui diei usus fuerit. huius etiam loci usus erit, quando eo quod in eadem diuisione numeratur, alterum eiusdem generis definitur. ut si quis imparem numerum definiat, qui parem uno uincit. Sunt enim simul ordine naturæ ea quæ ex eodem genere distribuuntur in partes, cuiusmodi sunt impar & par, quæ numeri sunt differentiæ. Quod item fiet si superiora inferioribus definiendo aperiantur. ut si par numerus definiatur esse qui bifariam diuiditur, aut bonum habitus uirtutis. Nam & bifariam a duobus quæ sunt paria ductum est, & uirtus quædam est pars bonorum, ita hæc illis subiecta sunt. Necesse est etiam eum qui eo quod infra est utatur, etiam superiore uti cum præsertim qui uirtutis nomen usurpat, boni etiam nomen usurpet., quandoquidem uirtus in numero bonorum habetur. Itemq; is qui bifariam dicat, pari utitur, quoniam illud bifariam aliquid in duas partes distributum declarat, & duo paria sunt. Atq; hic quidem locus unus est, ut generatim dicã, ex quo ad docendum definitionem non prioribus & magis perspicuis esse illustratam, argumenta ducentur. Cuius partes erunt duo superiores. Secundus locus erit, quando res quæ definitur ex aliquo est genere, neq; in genere ponitur. qui error in iis omnibus uersatur, in quibus non ponitur genus definitionis. ut si quis corpus definiat, id qđ habet tres dimẽsiones, aut hominem, id quod rationem numerorum tenet, is genus non dicit magnitudinem esse, quæ tres habeat dimensiones, aut genus hominis animal, quod rationẽ numerorum tenet. Genus autem quid res sit, declarat, & primum eorum quæ in definitione dicuntur, collocatur. idẽ fiet, si res quæ definitur, in multis dicatur, neque ad omnia pertineat definitio. ut si quis grammaticam definiat, artem esse scribendi id quod dictatur & profertur. Deest enim, & legendi, quandoquidem non potius scribendi quam legen-

di eam artem tradidit is qui eam definiuit, ut non qui alte-rum.ſed qui utrunq; dixerit, definiiſſe uideatur. ſiquidem eiuſdem rei multæ definitiones eſſe non poſſunt. Ac in nõ-nullis quidem hoc uere dicitur quod expoſitum eſt,in qui-buſdam uero non item.cuius generis ea ſunt omnia,in quo rum utroq; non per ſe res quæ definitur cernitur, quemad modum medicina in morbo & in ualetudine uerſanſ quo-rum in ualetudine ui ſua & per ſe,in morbo temere & caſu cernitur, præſertim cum omnino alienum ſit a medicina morbum efficere atq; generare.Ita nonveritus medicinam definiẽdo aperit is,qui utrunq; complexus eſt,quam is,qui alterum,imo uero deterius.quandoquidem quiuis ali⁹ mor bum efficere poteſt.Proximus locus erit, quando non ad id quod præſtantius eſt,ſed ad id quod deterius,res quæ de finitur accommodatur,cum plura ſint in quibus uis eius in telligatur.Omnis enim ars uisq; omnis ad id quod conti-net præſtantisſimum omnium,referrividetur.Rurſus ſi res quæ definitur in proprio & accommodato genere non col locetur,argumenta ex his locis generis, quos ſupra expo-ſuimus,ducentur. Iam ſi quis ſuperiora genera definiendo dicat,non recte definiet.ut ſi quis iuſtitiam definiat,eſſe ha-bitum efficientem æquabilitatis aut habitum qui ſuum cui-que tribuit,is enim ita definiendo,uirtutem tranſit & tran ſilit.Quoniam igitur iuſtitiæ genus prætermittit, uim eius & naturam non explicat,quippe cum cuiuſq; rei uis ſit cum genere coniuncta. Hic autem locus idem ualet quod ille. Non in proximo genere aliquid collocare.Qui enim in ꝓ-ximo genere numerarit aliquid,is ſuperiora dixit omnia, quandoquidem in inferioribus ea quæ ſupra ſunt intelligun tur.Quocirca aut proximum genus in definitione uſurpan dum eſt,aut generi quod ſupra eſt,adiungendæ ſunt diffe-rentiæ omnes,quibus uicinum genus definiatur. Sic enim nihil prætermittetur exprimeturq; oratione inferius ge-nus pro nomine.At qui ſuperius genus ſolum dixerit, non etiam inferius explicat.ueluti qui plantam dicit,non etiam arborem declarat.Rurſum in differentiis eodem modo ui-

dendum est, an generis differentias definiendo explicarit. Nam si rem aliquam non suis propriis differentiis definierit aut etiam aliquid dixerit eiusmodi, quod nullius rei differentia esse posit, ut animal, ut substantiam, is quoniam nihil tale differentiæ nomen obtinet, certe definiendi genere non utetur. Atque etiam illud uidendum est, sit ne aliquid'que diuisum quasi ex altera parte differentiæ quæ proposita sit, respondeat. Si enim non sit, profecto quæ data est, non erit generis differentiis, quandoquidem in differentia, quæ diuiduntur ex contrariis partibus, genera omnia tribuuntur, ut animal in terrenum & pennigerum, in aquatile & bipes. Aut si est differentia quam ex altera parte generis diuidāt, nec de genere uere dicatur, perspicuum est neutram generis esse differentiam, præsertim cum omnes differentiæ in quas genus tribuitur, de proprio & suo genere uere dicantur. Itemque, si uere illa quidem dicatur, neque adiecta generi speciem efficiat, profecto non erit generis hæc talis speciei procreatrix differentia quippe cum speciei effectrix differētia speciem procreet, si cum genere iungatur. Quod si hæc in differentiis non numeretur, nec ea quidem, quæ prolata est, quandoquidem in hanc etiam genus diuisum est. Illud etiam considerandum est: an in negationem genus sit distributum. Quod ii faciunt, qui lineam definiunt longitudinē esse latitudine carentem. Nam cum nihil aliud indicet, nisi quod non habet latitudinem, ita fiet ut genus definitionis formæ sit particeps, quandoquidem longitudo omnis aut caret latitudine, aut habet latitudinem. & de rebus omnibus aut aientia, aut negantia uere dicuntur. Ita longitudo cum lineæ genus sit, aut non habebit, aut habebit latitudinem. Atqui longitudo non habens latitudinem, speciei ratio est. itemque habens latitudinem præsertim cum quod latitudinis expers est, & particeps, sint differentiæ, ex differētia autem ac genere speciei constat ratio & definitio, ita genus sibi formæ definitionem uendicabitur. Itemque differentiæ, quandoquidem altera differentiarum quas exposuimus de genere dicitur necessario. Hic autem locus ualet contra

eos, qui ponunt ideas esse. Si enim non est ipsa longitudo, quonam tandem pacto de genere dicatur, quod aut latitudine caret, aut latitudinis est particeps? Debet enim alterum eorum de omni longitudine dici, siquidem futurum est, ut uere de genere dicatur. Quod non fit, cum sint longitudines quæ latitudine careant, & quæ habent latitudinem. Ergo hic locus contra eos solos ualebit, qui genus unum numero esse contendunt, quod ii faciunt, qui ideas ponunt. Nam & ipsam longitudinem & ipsum animal uolunt genus esse. Quanquam in quibusdam definiendis negatio adhibenda est necessario, cuius generis sunt priuationes. Cæcum enim est id quod aspectum non habet tum cum ei est aptus natura. Nihil autem interest, negatione res definiatur an affirmatione eiusmodi cui necesse sit negationem ex altera parte in diuidendo respondere, ut si quis lineam, longitudinem quæ latitudinem habeat, definierit. Quod enim habet latitudinem, ei quod ea caret, cum in eas quid diuiditur, respondet, præterea nihil, ita rursus in negationem genus tribuetur. Illud etiam uidendum est, speciem ne definiendo pro differentia dixerit. quod faciunt ii qui conuiciũ contumeliam cum irrisione definiunt. Nam cũ irrisio quædam sit contumelia, fit, ut non differentia, sed species sit irrisio. Iam illud etiam, an genus in differentia definiendo numerarit, ut si quis uirtutem, habitum bonum definiat. Est enim bonum uirtutis genus. Nisi forte non genus bonum est, sed differentia, siquidem uerum est illud, nõ posse idem in duobus generibus enumerari, quin unum altero contineatur. Neq; enim bono habitus, neq; habitu bonum continetur, quandoquidem non omnis habitus bonus est, neq; omne bonum habitus. Ita utrunq; esse genus nullo modo potest. Quod si habitus uirtutis genus est, profecto bonum non uirtutis genus, sed differẽtia est. Præterea habitus quid sit, uirtus declarat, bonum autem non quid sit, sed qualis indicat. Atqui quale quid significat differentia. Videndum ét est, an quid non quale quid, quæ data est differentia, declaret, quoniam qualitatem omnis differentia declarat. Atque

illud

illud, etiam, forte ne ac temere rei quæ definiatur differẽtia conueniat. Vt enim nullum genus, sic differentia nulla in iis numeratur quæ temere & casu rei conueniunt, præsertim cum alicui conuenire, & non conuenire non possit dfia. Iã si de genere dicatur differentia aut species, aut aliquid eorũ quæ speciei subiecta sunt, nulla definitio est. Nihil enim eorũ quæ enumerata sunt, de genere dici potest, quandoquidem in pluribus genus quam omnia reperiatur. Quod idem fiet, si de differentia genus dicatur, cum præsertim non de differentia genus, sed de iis de quibus differentia dicatur. Veluti animal in homine, boue, cæterisq; terrenis animalibus dr, non in ea differentia quæ de specie dicitur. Si enim de singulis differentiis animal dicetur, certe multa animalia de specie dici poterunt, cum præsertim in specie differentia intelligatur. Præterea isto pacto aut in formis, aut in indiuiduis. omnes differentiæ numerabuntur, siquidem animalia esse ponantur. quandoquidem omne animal vel speciei uel indiuiduorum nomen obtinet. Similiterq; considerandum est, an species, uel aliquid eorum quæ subiecta, sunt sub speciem, de differentia dicatur, quod fieri non potest q̃quidẽ ad plura differentia quam forma tranfertur. Isto etiam pacto fiet, vt in specie differentia numeretur, si quid eorũ quæ speciei subiecta sunt, de ea dicatur. Si enim de ea homo dicatur, certe homo differentia est. Illud etiam videndum est, an specie non sit prior differentia, debet enim vt genus seq, sic specie antecedere differentia. Illud etiam, an alterius generis sit differentia ea quæ producta est, quod quidem nec contineatur, nec contineat. Neq; enim uidetur duobus generibus data eadem differentia, quorum alterum ab altero minime contineatur. Sin secus, profecto illud etiam fiet, vt eadem species in duobus generibus, quorum unum nõ contineatur ab altero. ex differentia enim genus concluditur, vt ex terreno & bipede, animal. Ita fit, vt in quo differẽtia etiam genus vtrunq; dicatur. Ex quo perspicuum est, formam in duobus generibus esse, quorum vnum altero non comprehendatur. Nisi forte non oĩno fieri non põt, ut eadẽ

dr̄ia duorum ſit generum, quorum neutrum alterum cōtineat: ſed adiungendum eſt, quorum vtrūq; eidem minime ſubiicitur. Nam terrenum aīal, & pennigerum aīal genera ſunt, quorum neutrū alterum complectitur, quorum vtriuſq; bipes differentia eſt: ita addendum illud eſt, quorum vtrūq; ſub idem genus non ſubiicitur. hæc enim duo animali ſubiecta ſunt. Illud etiam perſpicuum eſt, non neceſſario ex oī dr̄ia ſuum concludi genus, quandoquidem eſſe duorum gn̄um quorū vnum altero non continetur, eadem poteſt quorūq; altera neceſſe eſt ex ea concludi & probari, eaq; quæ ſupra ſunt omnia: quemadmodum animal pennigerum uel terrenum ex bipede concluditur. Videndum ēt, an id quod in aliquo eſſe quid ſignificat, dr̄iam naturæ explicarit. Neq; enim inter ſub̄am & ſub̄am hoc intereſt, φ alicubi ſit. Itaq; eos qui animal in terrenum & aquatile partiuntur, rep̄hendūt: ppea φ terrenum & aquatile in aliquo eſſe declarant. niſi forte in his non iure reprehendunt. Neq;.n. in aliquo eſſe aut alicubi aquatile & terrenum, ſed quale quid indicat, p̄ſertim cum ſi ſit in loco, ſicco tn̄ æque aquatile: & ſi in humido loco terrenum, non aquatile ſit futurum. Sed tn̄ hoc perſpicuum eſt, ſi quid eſſe in aliquo ſignificet dr̄ia, in ea exponenda & explicanda peccari. Præterea videndum eſt, an perturbationem in dr̄ia numerarit. Omnis.n. perturbatio amplificata, ex ſtatu ſuo nām dimouet, ex quo genere non eſt dr̄ia. Magis enim ſtatum eius cuius eſt dr̄ia, differentia conſeruat neq; fieri poteſt omnino, ut ſine ſua quicq; dr̄ia permaneat. ſublata.n. terreni dr̄ia eſſe homo nullo mō pōt. Quibus aūt commutatur id in quo ea ſunt, eorum nihil illius differentia eſt q̄nquidem omnino eiuſmodi amplificata nām e ſtatu ſuo dimouent. Quapropter qui talem aliquam dr̄iam dederit, in eo peccauit, q̄m differentiis oīno non cōmutare ſolemus. Iam ſi quis definiendo aliquid eorum quæ cum aliquo conferuntur, non conſtituerit dr̄iam, quæ ad aliud aliquid referatur, errabit. Eorum.n. quæ cum aliquo conferuntur, tales ēt debent eſſe differentiæ. Quod in arte perſpici pōt, quæ aīo cernere, agere, & moliri dicitur. quæ

ad aliquid referuntur omnia. Nam & rem omnino cernere & aliquid agere, & aliquid moliri ac efficere dicitur. Illud etiam considerandum est, an ad id definitionem accommodarit is qui rem definit, ad quod natura apta sunt oīa quæ cum aliquo conferuntur. Sunt enim quædam, quibus ad id solum vti licet, ad quod natura aptum est vnumquodq; eoꝝ quæ cum aliquo conferuntur: sunt quibus etiam ad aliud licet, veluti aspectu ad cernendum tantummodo vti licet, at labro etiā quis hauriat, tamen si quis definiat, labrum instrm esse ad hauriendum, peccabit, quoniam ad id non est natū & comparatum. Definitio autem illius, ad quod natum & institutum est, hæc est, id ad quod prudens quia prudens sit vtitur, & propria cuiusque rei ars & scientia. Peccabit etiā definiendo, qui rei, cui primum conuenit, nō accommodat definitionem, quoties in pluribus intelligetur: ut si quis, exēpli causa, prudentiam definiat, hominis aut animi virtutem non eius partis animi quæ rationis est particeps. Est enim prima sedes prudentiæ in parte animi quæ ratione vtitur, quandoquidem ex ea & animus, & homo prudens esse dr. Præterea si non habeat vim ad recipiendū id ad quod exposita est perturbatio, quæ definitur, vel affectio, uel qduis aliud, uitiose, definiuit. Omnis enim affectio omnisq; pturbatio in eo sita esse solet, cuius affectio & perturbatio, quēadmodum ars in animo cuius est affectio, sita est. Interdum autem in his ipsis peccatur, velut ab iis qui aiunt somnum esse sensus imbecillitatem, & dubitationem, æqualitatem rationum contrariarum, & dolorem discordiam partium cōiunctarum natura, vehementiore motu excitatam, neq; n. somnus inest in sensu, quod necesse esset, si esset sensus ībecillitas. Itemq; ne dubitatio quidē in ꝯriis rationibus inest, nec dolor in coniunctis nā partibus. dolebunt enim res inanimæ, si quidem dolor eis aderit. Atq; ēt illa ex eo gñe ualetudinis definitio est, apta compositio caloris & frigoris. Sic enim necesse erit valere res calentes & frigidas. Nam cū cuiusq; rei apta compositio in illis sit, quorum est apta compositio, certe in eis etiā valetudo insit necesse est. Præterea,

ita fiet, vt ii qui sic definiunt, id quod fit, in eo numerent necessario, quod vim habet ad efficiendum, aut contra. Neque enim dolor dissensio partium natura coniunctarum, sed quod ad eam efficiendam vim habet, nec imbecillitas sensus somnus, sed alterum alterius efficiens est. quippe cum aut propter imbecillitatem sensus somno opprimamur, aut propter somnum sensuum munere non fungamur. Itemque dubitationem afferre solet contrariarum rationum æqualitas. Cum enim in vtranque partem de aliqua re cogitamus, & paria sunt momenta rationum, tum denique quid nobis agendum sit, dubitamus. Iam omnium temporum habenda ratio est, sicubi discrepent, ut si quis immortale animal, nunc non quod interit, definiat. Sic enim fiet, ut animal quod nūc interitus expers est, hoc tempore sit immortale. Nisi forte in hoc id non est verum. est enim ambiguum, nunc interitus esse expers aliquid. Aut enim non interiisse nunc significat, aut nō posse interire hoc tempore aut esse hoc tempore eiusmodi ut nūquam intereat. Cum igitur dicimus, hoc tempore interitus expers esse animal, non hoc dicimus, tale esse nunc animal, ut nunquam occidat, hoc enim idem esset quod immortale. Ita minime efficitur, vt id nunc sit immortale. Attamen sicubi id accidat, ut quod oratione explicetur, hoc tempore insit, aut superiore, id autem quod nomine declaratur non insit, nunquam idem erit. Vsus ergo huius loci talis est. Atque etiam illud uidendum est, id ne quod definitum sit, alia oratione, ac ea quæ allata est, aptius explicetur: ut si iustitia definiatur, ius suum cuique tribuens, iustus est. n. potius, qui suum cuique vult tribuere, quam qui id potest. ex quo fit ut non sit iustitia, ius suum cuique tribuens, præsertim cū is demum iustus sit, qui suum cuique pro dignitate tribuere uelit. Illud etiam uitiosum est definiendi genus, cum res accessionem recipit, id autem quod oratione explicatur, non recipit. aut contra, cum id quod oratione explicatur recipit, res autem non recipit accessionem. Aut enim utrunque, aut neutrum capere debet, si quidem idem est quod oratione explicatur, & res ipsa. Vitiosum etiam illud genus est, cum

utrunq; accesſionem illud quidem recipit, ſed non ſimul. ut ſi amor, cupiditas concumbendi definiatur. Cum enim is qui uehementius amat, non magis concubitum appetat, fit ut non recipiat ſimul utrunq; accesſionem : quod quidem deberent, ſi quidem idem ualerent. Quod idem fiet, ſi propoſitis duobus, de quo magis res dicetur, de eo minus dicetur oratio. Vt ſi ignis definiatur corpus tenuisſimum. Nam & ignis luce magis flamma eſt, & corpus tenuisſimum flamma eſt minus luce : Atqui utrunq; eidem magis conuenire deberet, ſi quidem idem ualent. Vitioſum etiam eſt definiẽdi genus, ſi duobus propoſitis unum utriq; æque conuenit, alterum non æque, ſed alteri magis. Item cum duo cõplecti tur definitio, quorum utrunq; compleatur, ut ſi pulchrum definiatur id eſſe, quod uel oculos uel aures demulceat, & id quod eſt, quod pati, uel facere qd poteſt, Sic enim ſimul idem & pulchrum erit & non pulchrum, itemq; idem erit & non erit, quandoquidem quod aures mouet ac demulcet idem erit quod pulchrum. Ita quod non demulcet aures, idem ualet, quod id quod minime pulchrum eſt. Rebus.n. eiſdem eadem data ſunt contraria. Contrarium autem eſt pulchro id quod pulchrum non eſt, eiq; quod ſenſum auriũ ſuauitate quadã mouet, id quod non mouet ſenſum auriũ. Perſpicuum eſt igitur, idem ualere id quod non mouet aures ſuauitate quadam, & id quod non eſt pulchrum. Si quid igitur eſt quod ſenſum oculorum moueat, non aures, id & pulchrum & non pulchrum futurum eſt. Eodemq; modo idem eſſe & non eſſe doceremus. Iam uero ſi orationes pro nominibus ſumamus & generum & differentiarum, & eorũ omnium quæ definitio complectatur, an aliquid eorum diſcrepet, uidendum eſt. Quod ſi res, quæ definitur in iis ſit quæ cum aliquo conferuntur, uel per ſe, uel generis ſocietate, conſiderandum erit, an in definitione expreſſum non ſit id cum quo uel ipſa per ſe uel generis communione conferatur. ut ſi quis ſcientiam opinionem ĩmutabilem definiat, uel uoluntatem cupiditatem ab ægritudine uacuam. Eorũ enim omnium quæ cum aliquo conferuntur natura ad al- IIII.

terum refertur, quandoquidem vniuscuiusque eorum, quæ ex illo sunt genere, natura idem valet, quod ad aliquid quodammodo affectum esse. Debuit ergo scientia definiri, opinio de eo quod scientia continetur, & voluntas boni cupiditas. Quod item fiet, si grammatica literarum scientia definiatur. Exprimendum enim fuit definitione, cum quo ipsa genusve conferretur. Aut illud videndum est, an alicuius eorum quæ cum aliquo conferuntur, non ad finem directa sit definitio, finis autem vnicuique propositum est quod optimum est, aut quo cætera omnia referuntur. Ita aut qđ optimum est, aut finis & extremum exprimi debet. Vt cupiditatem non rei quæ voluptatem affert, sed ipsius voluptatis, quippe cum eius gratia etiam id qđ eam efficit, expetamus. Videndum etiam est, id ne ad quod retulerit, in ortu uel actione consistat. Nihil enim eorum finis est. egisse enim, & ortum esse, finis potius nomen, q̃ uel oriri, vel agere obtinet. Quanquam non in omnibus rebus ita est: fere enim oẽs voluptatem capere ex quaque re malunt, q̃ desiisse capere. ita agere potius finem constituunt, q̃ egisse. Iam in quibusdam si quanta qualiaque sint, & vbi fiant, itemque cæteræ dissimilitudines minime explicentur, vitiosa erit definitio. Vt si non aperiatur, qualis & quantæ gloriæ cupidus sit ambitiosus. nam quoniam omnes gloria ducuntur, non satis est cupidum gloriæ dicere eum qui gloriæ sit appetens: addendæque sunt differentiæ, quas enumerauimus. Itemque si auarus definiatur, quanto studio pecuniæ teneatur, exponendum est, aut si impotens, quarum voluptatum sit, in quibusque uersetur. Neque enim si quis qualicunque & quauis voluptate vincatur, is continuo impotens habendus est; sed is demum, qui certa quadam superetur. Eiusdem generis sunt definitiones, & qua noctem definiũt vmbram terræ, & qua terræmotum motum terræ, & qua nubem aeris crassitudinem, & qua ventum aeris motionem. Addendum enim q̃tum, & quale id sit, & vbi fiat, & vnde. Quod eodem modo de aliis eiusdem generis iudicandum est. Qui enim quamuis differentiam prætermittit, is naturam rei non explicat. In

 204

id autẽ quod prætermissum est, omnis semper dirigi debet argumentatio. Non enim si quomodocunque quantumlibet terra mota sit, continuo terræmotus est: nec si aer quoquomodo aut quiuis pellatur, ventus est. Eodem modo peccatur in appetitionibus definiendis, cum quod videtur non adiicitur, in cæterisque omnibus, in quibus illud adiiciendum est. vt si voluntas definiatur appetitio boni, & cupiditas appetitio rei quæ voluptatem efficit, nec addatur, eius quod bonum videatur, aut eius rei quæ voluptatem efficere videatur. Sæpe enim ignorant ii qui cupiditate tenentur bonum esse aut iucundum esse id quod cupiunt. Ita non est necesse id esse bonum aut iucundum, sed modo videri. debuit ergo eo pacto explicatio fieri. Quod si ita ut dixi, rem tradat & aperiat, ad species impellendus erit is qui ponit ideas esse. Neque enim idea est in vlla re, quæ esse videatur, & appareat, & species ad speciem referri videtur. vt ipsa cupiditas ipsius iucundi est, & ipsa voluntas ipsius boni. Non igitur eius quod bonum esse uideatur, ipsa uoluntas erit. neque rei quæ uoluptatem afferre uideatur, ipse cupiditas. ita non est eius quod bonum esse uideatur, nec eius quod uoluptatem afferre uideatur. Absurdum est enim, esse aliquid ipsum uisum bonum, aut iucundum. Iam si habitus definitio explicetur, ex eo in quo est habitus ducetur argumentum: & si eius in quo est habitus ex habitu. Itemque in cæteris talibus. ut si iucundum dicatur quod prodest, etiam qui uoluptate afficitur adiuuatur. In definitionibus autem eius generis, fit, nescio quo modo, ut is qui rem definiendo aperit, plura uno definiat. Qui enim scientiam definit, quodammodo etiam definit ignorationem: itemque is qui quod doctum & indoctum est, scire & ignorare. Si enim primum planum fiat, quodam modo etiam perspicua fient omnia. Quapropter in his talibus, si quid discrepet, ex iis locis quos in contrariis & coniugatis exposuimus, argumenta ducemus. Atque in iis etiam quæ cum aliquo conferuntur, uidendum est, an ad quod genus accommodatum est, etiam ad illud aliquid relata sit forma. Vt si opinio cum eo quod opinabile est confertur, etiã

opinio quædam cum quodam opinabili conferetur. Et si res multiplex ad submultiplicem refertur, etiam quædam multiplex ad quandam & certam submultiplicem referef. Si enim non ita explicata res est, profecto uitiosa erit definitio. Et illud uidendum, an contrarii explicata expositaque sit definitio contraria. ut sit ne simpli definitio contraria dupli definitioni. Si enim duplum est quod pari uincit, etiam simplum erit quod pari rei uincitur. Eadem est ratio eorum contrariorum quæ aduersa dicuntur. Contrarii enim contraria erit definitio, una quadam contrariorum coniunctione, hoc modo: Si id prodest quod bono afficit, etiam id obest quod malis afficit, aut quod bonis priuat. Alterum enim eorum contrarium sit eius quod priore libro dictum est, necesse est: q̃ si neutrum contrarium sit eius quod initio expositum est, certe neutra eorum quæ posterius exposita sunt, esse contrarii definitio ullo modo potest: ita ne ea quidem quæ initio data est, uere & recte fuit explicata & constituta. Quoniamque contraria sunt quædam, quæ alterius priuatione dicuntur, ut inæqualitas æqualitatis priuatio uidetur esse, inæqualia enim sunt quæ non sunt æqua & paria: profecto id semper quod priuatione dicitur, altero contrario definitur necessario, alterum non etiam necesse est illo, q̃d ex priuatione nominatur definiri. Sic enim fieret, ut utrũq; ex altero cognosceretur. Quare hoc uitium in contrariis animaduertere debemus. ut si quis æqualitatem definiat, id quod inæqualitati contrarium est. definiendo enim aperit rem, eo q̃ ex priuatione appellatur. Iam uero necesse est eũ qui ita definiat, ea re uti quæ definiatur. Quod ita intelliget si cum nomine cõmutetur oratio. Quando .n. nihil interest inæqualitatem dicamus, an æqualitatis priuationem, certe erit æqualitas contrarium æqualitatis priuationi. ita eadẽ re usus est. Quod si neutrum cõtrariorum priuatione dicatur eodemq; modo explicetur definitio, ut, bonum est qd' malo est contrarium, certe bono malum erit contrarium. Eorum enim quæ ita contraria sunt, similiter explicanda definitio est. Sic rursus fiet, ut eam ipsam rem quæ definiatur,

adhibeat in definitione, præsertim cum insit bonum in mali definitione. ita si bonum malo contrarium est, malum autem nihil refert, dicas, an quod bono est contrarium, efficietur, ut bonum contrarium sit eius, quod bono contrariũ est. ex quo perspicuum est, eodem usum esse eum qui ita definiat. Vitiosa etiam definitio est, cum ita aliquid eorũ quæ priuantia sunt aperitur, ut cuius sit priuatio, ueluti habitusne, an contrarii, an cuiusuis, minime explicetur. Quod idem fiet, si cuius aut in quo solet esse priuatio, non addatur omnino, aut in quo primo soleat habitare ut si quis ignorationem priuationem esse dicat, nec addat priuationem esse sciẽtiæ, aut non adiungat in quo uersari soleat, aut si adiungat, non dicat in quo primo id habitare soleat. ut si quis non in ea parte animi quæ rationis est particeps, sed in homine vel in animo aliquid situm esse definiendo explicet. Si. n. quiduis horum prætermiserit aberrabit. Eodemq; modo si quis cæcitatem, non aspectus priuationem in oculis dixerit. Qui enim uim & naturam rei alicuius accommodate apteq; explicare uult definiendo, is debet & cuius rei sit priuatio, & quæ res priuetur, exponere. Illud etiam considerandum, an priuatione explicetur quod non numeratur in priuantibus. Qui quidem error in ignoratione uersari uidetur iis qui ignorationem negatione non definiunt. Quod enim artis & scientiæ expers est, id ignorare minime uidetur, sed id demum, quod errat & fallitur. Itaq; nec res inanimas, nec pueros ignorare dicimus. Ita non priuatione scientiæ ignorantia dicitur Iam illud uidendum est, an similibus nominis casibus similes definitionis casus respondeant. ut si id prodest quod efficiens est ualetudinis, utiliter, accommodate ad ualetudinem efficiendam, etiam quod profuit id ualetudinem effecit. Spectandum est etiam ex idea, sit ne uera & propria quæ data est definitio. in nonnullis enim non contingit. Quemadmodum Plato definit, mortale, adiungens animãtium definitionibus. Si enim idea est, certe non est mortalis, ueluti ipse homo, ita ideæ, minime conueniet definitio. Omnino necesse est. si addatur id quod efficiens est, aut pa-

tibile, in idea discrepare definitionem. Impatibiles enim & immutabiles uidentur ideæ iis, qui ideas defendunt. Quales definitiones contra eos ualent.

VI Vitiosum etiam genus definiendi est, si omnium eorum quæ ambigue dicantur, communis una definitio statuatur. Cum synonyma sint ea quorum una est nomini congruens definitio, nullius certe eorum quæ nomen complectitur, propria definitio est, quãdoquidem æque omnibus homonymum conuenit. Quod etiam uitium in uitæ definitione reperitur, quam Dionysius tradidit, motus generis quod alitur, coniunctus comesq; naturæ. Neq; enim id inanimantibus magis inest: quam in iis quæ e terra gignuntur cum interim uitæ non unum genus sit, aliudq; uitæ genus animantibus, aliud iis quæ e terra gignuntur, tributum esse uideatur. Atq; fieri potest, ut arbitratu nostro sic definitionem uitæ explicemus quasi sit synonymum uerbum, unumq; sit genus uitæ, sic nihil etiam prohibet, eum qui homonymiam & ambiguum perspiciat, uelitq; alterius definitionem tradere, ita dissimulanter facere, ut non propriam, sed communem utriq; statuat definitionem. Sed tamen utrouis genere definiendi utatur, certe aberrabit. Quoniam autem quædam homonyma obscura sunt, is quidem qui interrogat, eis pro synonymis uti debebit, non enim alteri unius conueniet definitio. Ita alter quodammodo definiisse non uidebitur, quoniam in omnia conuenire debet synonymum. is autem qui respondet, ambiguum debet distinguere. Quoniamq; nõnulli eorum qui rem aliquam defendunt in disputationibus, synonymum ambiguum esse dicunt, quoties non conuenit in omnia quæ statuta est definitio, & ambiguum in synonymis ducunt, si utrisq; conueniat, ante conuenire debet quæ illa sint, aut ante ratiocinandum est & concludendum ambiguum esse, aut synonymum, aut utrumlibet. Facilius enim concedunt ii qui quid sequatur non prouident. Quod si non conuenerit inter eos qui differunt, & aliquid synonymum ambiguum esse dicat, propterea quod ea definitio, quæ data est in hoc uel illo, minime intelligatur, tum uidendum est, an huius

uel illius in cætera conueniat definitio. Perſpicuum eſt enī id reliqua omnia communi quadam nominis ſocietate com plecti. Sin minus, plures certe erunt reliquorum definitiones. duæ enim nominis definitiones ad ea accommodabuntur, & prior quæ data eſt, & poſterior. Rurſus, ſi quis quid eorum quæ multis modis dicuntur definiat, neq; in ea omnia quæ uerbum ambiguum complectitur, definitio conueniat, quod ambiguū non dicat, & nomen nec omnibus conuenire, quoniam ne definitio quidem in omnibus reperiatur, contra eum afferre debemus, appellatione utendum eſſe ea quæ & tradita ſit, & conſequatur, nec illam æquum eſſe infirmare, quædam autem eſſe in quibus a uulgi conſuetudine diſcedendum eſſe uideatur. Si autem alicuius eorum uerborum quæ coniuncta ſunt, definitio ſtatuatur, detracta alterius eorum quæ copulata ſunt oratiōe, an reliqua ei qđ reliquum eſt conueniat, uidendum eſt. Si enim ſecus, profecto ne tota quidem toti conueniet. ut ſi quis hoc totum lineam finitam rectam definiat, extremitatem plani habentis extremitates, cuius medium extremitatibus adiungitur ſi finitæ lineæ hæc definitio eſt, extremitas plani quod habet extremitatis, hæc reliqua debet eſſe recti definitio, cuius medium extremitatibus addatur. Atqui linea infinita nec medium habet, nec extremitates, cum interim recta ſit ita non eſt eius quod reliquum eſt, reliqua definitio. Vitioſum etiam definiendi genus eſt, cum id quod definitur copulatum eſt, eiq; attribuitur definitio eiuſmodi quæ æqualibus & paribus quaſi membris reſpondeat. Definitio autē paribus membris refertur, cum quot ſunt coniuncta, totidem etiam ſunt & nomina & uerba in definitione. In his enim talibus ipſorum nominum aut omnium aut aliquorum mutatio facienda eſt neceſſario, quandoquidem nō plura ſunt hoc tempore quam ſuperiore nomina, debetq; is qui definit, pro nominibus omnibus maxime, ſin minus, pluribus explicare definitionem. Sic enim ſimplicia uerba nunquam definiat is qui uerba commutat ut ſi pro ueſte tunicam. Vehementius etiam in definiendo errabit, ſi uerba

magis dubia assumat. ut si pro homine albo, terrigenam & mortalem candidum. Neq; enim definiuit, cum minus apertum & perspicuum sit, quod ita dictum est. Atq; etiam in commutandis uerbis illud uidendum est, an definiendo nõ idem esse declararit. Vt si quis artem quæ rem animo cernit, definiat, opinionem quæ rem animo cernit & contemplatur. Opinio enim non est idem quod ars & scientia: qđ quidem deberet, si modo totum idem sit futurum. Nam ꝙ animo rem cernit & contemplatur, in utraq; oratione est, quod reliquum est, ab his abhorret. Iam si quis alterũ uerbum commutet, neq; differentiam, sed genus commutet, uitiosa erit definitio. Quod in exemplo quod modo protuli cernere licet. hoc enim totum, quod rem non cernit & contemplatur, uerbo artis obscurius est, quoniam hoc genus est, illud differentia, & genus, quoniam latissime patet, omnium est clarissimum & planissimum. Ergo non genus mutandum fuit, sed differentia, quandoquidem obscurior est. Nisi forte ridicula hæc reprehensio est, præsertim cum nihil prohibeat differentiam notissimo uerbo significari, genus non item. Quæ cum ita erunt, certe generis, non differentiæ nomen mutandum erit. Quod si quis non nomen ꝑ nomine, sed orationem pro nomine mutet, profecto magis differentiæ quam generis explicanda definitio est. quandoquidem rei illustrandæ & cognoscendæ gratia definitio traditur, & minus nota differentia quam genus est. Si uero differentiæ definitionem explanarit, an ad aliquid aliud definitio transferatur, uidendum est. Vt si numerum imparem dicat, numerum qui medium aliquid habet, exponendum est, quemadmodum medium habeat. Nam & numerus in utraq; oratione est, & imparis uerbum in definitione mutatum. Atqui medium aliquid & linea & corpus habent, cum non sint imparia. Non igitur propria est illa imparis definitio. Quod si multis modis dicatur id quod medium aliquid habet, distinguendum est, quẽadmodum medium complectatur, ita aut refelletur reprehenderturq; definitio, aut uitiosa esse concludetur. Præterea, uitiosa etiam erit, si id cũ-

ius definitio statuitur, in iis quæ sunt, numeretur, quod autem definitioni subiicitur, non numeretur, ut si quis: exempli gratia, rem albam esse dicat, colorem cum igne permixtum. neq; enim quod expers est corporis, permisceri potest cum corpore. Ita color permixtus & confusus cum corpore nullus est, & aliquod album est. Iam ii omnes qui non distinguunt in iis quæ cum aliquo conferuntur id cum quo conferuntur, pluraq; complectuntur dicendo, aut omnino aut quadam ex parte, uitiose definiunt. ut si quis, exempli causa, medicinam dicat artem esse eius quod est. Nam si nullius eorum quæ sunt medicina, ars est, certe uitiosa falsaq; est omnino definitio. Sin alicuius est alicuius non est ars quadam ex parte falsa est, debet enim esse omnium, si quidem per se non temere & casu eorum quæ sunt esse dicitur id, quod in cæteris quæ cum aliquo conferuntur perspici licet. Quicquid enim scientia & arte continetur, cum scientia & arte confertur. Eadem est cæterorum ratio, quandoquidem quæ cum aliquo conferuntur, reciprocantur omnia. Omne enim quod arte continetur, in iis est quæ cum aliquo conferuntur. Præterea, si is qui non per se, uerum fortitudo & casu rem explicat, recte explicet & aperiat definiendo, nō cum uno, sed cum pluribus unumquodque eorum quæ cum aliquo cōferuntur, comparabit. Nihil enim prohibet, eandem rem & esse albam, & bonum esse. Itaq; ut cum quouis eorum collatum quid definiat, recte definierit, si modo is qui re aduentitia temere aliquam explanat, recte explanat. Postremo hæc talis definitio propria rei quæ explicata est & data, esse non potest. Neq; enim medicina sola, sed pleræq; etiam aliæ artes in rebus, quæ sunt, uersantur, ita unaquæq; ars in eo quod est, uersabitur. ex quo perspicuum est, hanc ipsam nullius artis esse definitionem, præsertim cum propria non communis definitio esse debeat. Sed interdum non rē nudam, uerum rem quæ in laude uersatur, beneq; affecta & perfecta est, definiunt, quo ex genere oratoris & furis definitio est. Si enim oratoris est, qui quod in quaq; re ad faciēdam fidem ualet, perspicere potest, neq; quicquam eorum

prætermittit,& futuris qui clam accipit,certe uterq; bonus erit,qui sit eiusmodi & orator bonus,& fur bonus. Neque enim fur est qui clam sumit sed qui uult clam sumere. Rursus uitiosa erit definitio,si id quod per se expetendum est, ut ad agendum faciendum ue impellens, aut quiduis propter aliud expetendum,explicetur. Vt si iustitia,legum custos,uel sapientia beatæ uitæ effectrix definiantur. Efficientia enim & conseruantia in rebus sunt, quæ propter aliud expetuntur. Et quanquam nihil prohibet,id quod propter se expetitur,etiam propter aliud expetendum,tamē in eo peccatur,si quis ita id quod propter se expetendum est definiat. Nam cum in cuiusq; rei ui & natura explicanda optimum quicq; adhibendum sit,id autem quod propter se expetitur,ei quod propter aliud anteponatur,fit ut illud ipsum potius significare debeat definitio.

VI. Atq; etiam illud considerandum est,is ne qui aliquid definit,hoc & illud esse,an ex hoc & illud esse definiat. Nam si hoc & illud esse definiat,fiet,ut & utriq; conueniat & neutri,ut si quis,exempli gratia,iustitiam definiat temperantiam esse & fortitudinem. Nam si duo sunt,quorum uterq; altero sit præditus, uterq; & neuter iustus erit,quandoquidem ambo iustitiam habent,& uterq; non habet. Quod si hoc non uidetur admodum absurdum esse, propterea quod in aliis quibusdam hoc contingit(nihil enim prohibet duos habere minam, & neutrum habere)at illud certe per absurdum uidebitur, eisdem contraria conuenire. Quod fiet, si eorum unus temperantia & ignauia sit præditus, in altero fortitudo & intemperantia insit. Vterq; enim iustitiam & iniustitiam habebit. Si enim iustitia est fortitudo & temperantia, iniustitia etiā ignauia erit & intemperantia. Omninoq; omnia argumenta , quæ sumi possunt ad demonstrandum totum non esse idem quod partes,ad efficiendum id quod dictum est,ualebunt,quippe cum is qui eiusmodi definitionem statuit & inducit,idem esse partes,& totum confirmare uideatur. Aptissima autem omnium in hoc genere argumenta ducentur ab iis,in quibus aperta & perspicua partium compositio est,

cuius generis est domus, & si qua sunt similia. Perspicuum est enim si partes sint, nihil prohibere non esse totum. Ita non sunt idem totum & partes. Si uero res quæ definiatur non esse hoc & illud, sed ex hoc & illo constare dicatur, primum uidendum erit, an unum aliquid ex iis ipsis minime natura constare queat. Quædam enim ueluti linea & numerus, ita affecta sunt inter sese, ut nihil ex eis effici possit. deinde id ne quod definitione apertum est, & in una re aliqua prima situm esse soleat, ea autem ex quibus ipsum constare ille dixerit, non in una re prima inesse soleat, uerum utrunque in altero. Perspicuum est enim ex iis, nunquam illud ex his constare posse, prælertim cum in quo partes, etiam totum necesse sit existere. Ita non in una re prima totum, sed in pluribus inerit. Quod si & partes & totum in una re prima insint, illud considerandum est, an non in eadem re, sed in alia partes, in alia totum. Tum sublato toto, an vna etiā partes tollantur, & intereant, uidendum est. Contra enim effici debet: ut interemptis partibus, totum intereat, interempto uero toto, non necesse est partes interire. Aut illud, an totum bonum uel malum est, & partes neutrum vel contra, partes in bonis aut in malis sint, & totum in neutro. Neq; enim ex re ulla quæ nec bona nec mala est, aliquid quod bonum sit aut malum affici potest, neque ex iis quæ ipsa mala sunt uel bona, fieri, aliquid potest, quod sit in malis uel bonis. Aut maius ne altera pars bonum sit quam altera malum, quod autem ex iis constare dixerit, non sit maius bonum quam malum. Vt si exempli gratia, imprudentia & fortitudine & falsa opinione constare dicatur. quorum fortitudo maius bonum est, quam malum falsa opinio. Debuit igitur etiam id quod ex illis est, & maiore esse consequens, & esse aut bonum omnino, aut maius bonum, quam malum. Quod non necesse est, nisi utrunq; per se in bonis malis ue ducatur, quippe cum multa efficientia per se non sint illa quidem bona, coniuncta autem & commixta cum quibusdam, in bonis numerentur. Alia sunt contra, quorum utrunq; bonum est, quæ si coniungatur vel ma

la erunt,uel indifferentia. Quod autem posterius dictum est facillime in rebus salubribus uel pestilentibus perspici potest. Quædam enim medicinæ eam uim habent,ut & utraque per se prosit,& si coniunctæ mixtæq; adhibeantur,sint obfuturæ. Iam illud quoq; uidendum est,an ex meliore & deteriore parte aliquid constare dicatur, quorum meliore totum non sit deterius,& deteriore præstantius. Quanquam autem hoc non necessarium est,nisi per se sint ea ex quibus illud concretum est,in bonis, tamen nihil prohibet totum in bonis non numerari. quod in iis quæ modo commemoraui,perspici licet. illud etiam,eodem ne nomine totum & pars altera appellentur Non enim debent,sicuti nec syllabæ quidem quoniam nec syllaba nec quicquam eorum elementorum ex quibus constat,eodem appellantur nomine. Vitiosum etiam est,rationem concretionis non exponere. Non enim satis est ad aperiendum declarandumq; aliquid id ex his uel illis constare dicere, præsertim cum eorum omnium quæ concreta sunt uis & natura non sit ex his uel illis constare,sed hoc uel illo modo ex his uel illis effici. Id quod animaduerti licet in domo. Neq; enim si quæ res quouismodo disponatur, cōtinuo domus erit. Quod si quid esse hoc cum illo definiat, primum admonendus est hoc cum illo aliquid esse,idem quod hoc & illud, aut quod esse ex hoc & illo ualere. Qui enim dicit aliquid mel cum aqua esse,is uel mel & aquam dicit esse,uel ex melle & aqua constare. Ita si utrumuis horum idem esse concedat quod esse hoc cum illo aliquid, eadem omnino sumenda erunt argumenta,quæ ad utrunq; refellēdum supra exposuimus. Deinde,diuisione adhibita,quot modis aliquid cum alio dicatur esse,nullo modo ne hoc cum illo sit,uidendum erit. ut si dicatur aliquid esse cum alio,uel ut in aliquo eodem,quod ea capiat,ueluti iustitia & fortitudo in animo insunt, uel in eodem loco,uel in eodem tempore,& nullo modo id quod quæritur de his uere dicatur,profecto nullius erit propria & uera ea:quæ statuta est definitio, quandoquidem nullo modo hoc cum illo est. Sin diuisione adhibita, quot modis

aliquid cum altero esse dicatur, vere sit in eodem tempore vtrunque, videndum est, an vtrunque minus ad eundem finem pertinere possit. vt si quis fortitudinem definiat, audaciam cum recta ratione. fieri enim potest, vt audacia prouectus sit aliquis spoliandi, cum recta ratione ac intelligentia de rebus salubribus sit prӕditus. Atqui non habebitur fortis is, qui eodem tempore hac re cum illa valebit. Iam uero illud etiam, an ad idem vtrunque referatur, vt ad res medicas: nihil enim prohibet, aliquam audaciam & rectam intelligentiam ad medicinam afferre: cum interim fortis non erit is, qui hoc cum illo cõiunxerit. Neque enim ad illud & aliud vtrunque eorum referri debet, neque ad quamuis eandem rem, sed ad finem fortitudinis: qualia sunt Martis & belli pericula, aut si quis alius magis ei propositus est finis. Sunt autem quӕdam, quӕ non in eam quam exposui cadant diuisionem. ut si ira, ӕgritudo est cum contemptus opinione. hoc enim declarat, ex opinione eiusmodi nasci ӕgritudinem. hoc autem ex illo nasci, non idem est quod hoc cum illo esse, vllo genere eorum quӕ exposita sunt a nobis. Rursus, si quis definiendo aliquarum rerum concretionem, totum esse dixerit: vt corporis & animi concretionem esse animal. illud videndum est, an qualis sit concretio explicarit: vt si quis definiendo carnem vel os, dixerit esse, ignis, terrӕ aerisque concretionem. neque enim satis est concretionem dicere, sed qualis ea sit, exponendum est: quandoquidem non si quouis modo hӕc ipsa coalescant, continuo caro nascitur: sed si hoc modo coalescant, caro: sin illo modo, os gignitur. prӕsertim cum omni concretioni direptio & dissolutio contraria sit, neque sit vlli eorum quӕ exposuimus. Iam si ӕque probabile est, esse quod concretum est cõcretionem, aut nihil, nullum autem animal, quorum vnum quodque concretum est, concretio est, ne vllum quidem eorum quӕ concreta sunt, concretio erit. Prӕterea, si pari ratione alicui conuenire natura sua solent contraria, & altero rem definiendo aperuerit aliquis, certe non vera erit definitio. Sin secus, profecto plures eiusdem rei definitiones

erunt. Qui enim hoc potius, quam altero rem definierit, quandoquidem æque in eodem vtrunque reperiri solet? Ex quo genere est illa animi definitio, natura capax scientiæ. Pari enim ratione ignorationis est capax. Quod si cui ad to tam definitionem euertendam nullum suppetat argumentum, propterea quod totum obscurum est & abstrusum, is ad partem aliquam, quæ nota erit, & non recte explicata videatur, omnem argumentationem dirigere debebit. Euersa enim parte, tota etiam euertetur definitio. Quæque obscuræ sunt definitiones, eas, ita vt exposui, omnes exquirere ac considerare debemus corrigendo & restituendo, ut & aliquid lucis & argumentorum copiam afferamus. Necesse est enim eum qui audire vult, aut quod ab eo qui interrogat assumitur approbare, aut certe ipsum quod tãdem definitione aperiatur exponere. Iam uero quemadmodum in concionibus legem sunt soliti ferre, quæ si melior sit, superiorem abrogant, sic in definitionibus faciendum est, aliasque inducenda est definitio. Si enim verior videatur, magisq; id quod definitur declarare, certe euersa erit prior: quãquidem non sunt eiusdem rei plures definitiones. Ad omnes autem definitiones non minima in eo vis est, si id de quo agitur, ipse tecum considerare definias, aut definitionem quæ recte tradita & explicata sit, assumas. Nam ut maior quædam nobis argumentorum copia suppetat, necesse est quasi exemplar, & quid in definitiõibus prætermissum sit, & quid redundet intueri. Ac de definitionum quidem locis hactenus.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER VII.

VNC vtrum id de quo agitur idē sit, an alterū, eo genere quod de eodem maxime proprium exposui, dicendum est. Idem autem maxime proprie dixi, quod unum est numero. Ac primus locus sumitur ex casibus coniugatis & contrariis. Si enim iustitia & fortitudo idē sunt, iustus & fortis idem erunt, & iuste idem quod fortiter. Eadem est contrariorum ratio. Nam si qua eadem sunt, eorum etiam contraria eadem in quauis repugnantia earum quas exposui. Nihil enim interest, huic an illi contrarium sumatur, qñ quidem eadem sunt. Alter locus ex iis ducitur, quæ vim habent efficiendi quid vel interimendi, itemq; ex ortu & interitu, & vno nomine ex iis, quæ ad vtrunq; eodem modo affecta sunt. Quæ enim omnino eadem sunt, eorum etiam origines, & interitus iidem sunt, & ea quæ vim habent efficiendi, & ea quæ interimendi. Atq; etiam illud videndum est, an quorum alterum maxime quiduis dicitur, eorum ēt alterum eodem modo dicatur. Quemadmodum Xenocrates beatam uitam & rectam eandem esse docet: quandoquidem recta & integra uita, & beata maxime vna ex omnibus expetenda est. vnum enim esse quod maxime expetat, & quod maximum sit. Quod idem in cæteris cōtingit. Sed illud intelligendum est, utrunq; eorum quæ maxime expetenda esse, aut etiam maxima dicentur, vnum numero esse oportet. Sin secus, esse idem non docebimus. Non enim, si Græcorum fortissimi sint Peloponnesii & Lacedæmonii, continuo Peloponnesios & Lacedæmonios eosdem esse ne I.

esse est: quãquidem non vnus numero est Peloponnesius & Lacedæmonius, sed vnũ alterum complectatur necesse est, quemadmodum Lacedæmonios Peloponnesii. aliter .n. fiet ut si alteri alteros non complectãtur, ipsi inter se meliores sint. Nam necesse est Lacedæmoniis meliores esse Peloponnesios, si alteri alteris non complectantur. sunt enim cæteris omnibus præstantiores. Itemq; Peloponnesiis anteponũtur Lacedæmonii, quoniam ipsi cæteros vincunt. Ita fiet, vt alteri alteris præstãtiores sint. Perspicuum est igitur, unũ numero esse oportere id quod optimum & maximum dr̃, si futurum est vt idem esse doceatur. Itaq; Xenocrates nõ demonstrauit, quãquidem non eadem numero est beata & recta vita. Non igitur necesse est eãdem esse vitam, q̃ utraq; expetenda, sit maxime, sed alteram ab altera cõtineri. Rursus vidẽdum est duobus propositis, si quid & unum eorum idem sunt, an etiam id & alterum idem sint. Si enim ambo non idem valent, quod aliquid, quod idem est, profecto eadem ipsa non erunt. Iam ex attributis rerum, & iis rebus quibus hæc ipsa attributa sunt, ducenda sunt argumenta, hoc modo: Duobus propositis, quæ uni attributa sunt, eadẽ omnia alteri etiam attribui debet. ut quibus unum eorum attributum est, etiam alterum attribui debet. Et si quid hoꝝ absit, profecto ea quæ proposita sunt, non sunt eadem. Videndũ est etiam, an in uno genere categoriæ minus utrũq; numeretur, unumq; qualitatem, alterũ quantitatem, aliud relationem indicet. Illud etiam, an utriusq; minime sit idẽ genus, sed unum bonum, alterum malum: aut hoc uirtus, illud scientia. Aut si genus idem, eædem ne minus sint differentiæ, quæ de utroq; dicantur: sed de hoc, quæ rem animo cernit sciẽtia: de illo, ea cuius opus est in agendo. Quod idẽ in cæteris omnibus uidendnm est diligẽter. Ex maiore hoc modo ducentur: Si unum elationem habet, alterum nõ habet, aut si utrunq; habet, sed non simul. Quemadmodum q uehementius amat, non magis concubitum appetit, ita nõ idem est amor, quod concubitus appetitio. Ex adiunctione hoc modo, Si utrunq; ad idem additum, idem totum non

faciat, & reddat, aut si eadē re ab utroq; detracta, quod reliquum est aliud manet, ut si quis duplum simpli, & multiplū simpli idem esse dicat. Deiūctio enim ab utroq; simplo, quæ reliqua sunt idem declarare debet, neque declarant, cum pręsertim duplum & multiplum non idem efficiant. Neque uero id modo uidēdum est, an ex proposito iam aliquod incommodum efficiatur, sed illud etiam, an ex fictione possit aliquid tale effici. Quod ii suscipere coguntur, qui inane aliquid & plenum aeris idem esse dicunt. Perspicuum est.n. si aer euadat & abeat, non minus inane, quin etiam magis futurum esse, plenum aeris quid nō futurum. Ergo posito aliquo, siue quod falsum siue quod uerum sit. (nihil enim refert) si alterum tollatur eorum, alterum non item, eadem illa non erunt. Atque, ut summatim complectar, in iis quæ de utroque quouis modo dicuntur, & in quibus hæc ipsa dicuntur, illud considerandum est, aliquo ne loco hæc discrepent. Quæ enim de uno eorum quæ eadem sunt dicuntur, ea de altero etiam dici debent omnia. & in quibus unum dicitur, alterum etiam dici debet. Et quoniam multis modis idem dicitur, an alio genere aliaque rōne eadem sint, uidendum est. Quæ.n. eiusdem generis uel speciei sunt, ea nō eadem numero sunt necessario. In quo, an genere necne eadē aliqua sint, considerabimus. Postremo, si unum sine altero coherere potest, certe non idem ualebunt. Ac loci qui ex eodem ducūtur, expositi sunt. Ex iis autem quæ adhuc exposita sunt, intelligi potest, omnes locos qui ex eodem sumuntur, ad refellēdum ualere, & in eis quemadmodum supra dixi, magnam uim esse ad euertendam definitionem. Nam si nomen & definitio non idem declarent, certe non uera erit quæ constituta definitio est. Eorum aūt locorum qui ad confirmandum quid sumuntur, nullus ad definitionē probandam ualet. Non.n. satis est ad cōfirmandam definitionem idē esse id quod definitioni, nominique quod definitur subiectum esse docere, sed cætera omnia quæ præposuimus complecti debet definitio. Sic igitur definitionē ex iisque locis euertere debemus. Quod si probare eam & cō-

ſtituere velimus, primum intelligendum eſt, neminem, aut paucos certe eorum qui diſputant, definitionem per ratiocinationem tractare & concludere ſolere, eamq; omnes principio initioq; ſumere. Cuiuſmodi ſunt geometræ, & ii q in numerorum ratione verſantur, cæteriſq; diſciplinis generis eiuſdem. deinde illud intelligendum eſt, nõ eſſe huius diſputatiõis ſubtiliter explicare, quid ſit definitio, & quemadmodum ſit definiendum. Nunc quidem quoad hic locus poſtulare videtur, eatenus hoc ſolum dicendum eſt, & definitionem & vim nãmq; rei per ratiocinationem poſſe concludi. Nam cum definitio oratio ſit, quæ quid ſit res explicat, eaq; ſola quæ in definitione dicuntur, in natura dici debeant: (dicuntur autem de natura rei genera & differentiæ) profecto ſi quis ea ſolum ſumat quæ de natura rei dici debent, quæ hæc ipſa complectetur oratio, definitio ſit neceſſe eſt. nõ.n. aliud definitio eſſe poteſt, qñquidem nihil aliud in rei natura dicitur. Ergo illud quidem perſpicuum eſt, definitionem ꝑ ratiocinationem poſſe concludi. Quibus autem ex locis ſumenda ſint argumenta ad probandam definitionem, aliis libris accuratius expoſuimus, qui iidem ad hunc locum pertinent. Ex iis enim contrariis quæ aduerſa dicimus, & cæteris contrariis elicienda ſunt argumenta, ſiue totam definitionẽ ſiue ſingulas partes ſpectemus. Nam ſi oppoſita & contraria oppoſiti definitio eſt, ea etiam quæ ſtatuta & poſita eſt, eius ſit de quo agitur neceſſe eſt. Quoniam autem aduerſorum plures ſunt coniunctiones, ſumenda eſt ex aduerſis quæ cõtraria definitio videatur maxime. Ac ex tota quidem definitione argumenta, quemadmodum expoſui trahẽda ſunt. Ex partibus autem hoc modo, & primũ ex genere. Si ꝯriũ i ꝯrio eſt, id autem de quo agitur, non eſt in eodem, certe i contrario genere erit. qñquidem neceſſe eſt contraria aut in eodem genere eſſe, aut in contrariis. Atq; etiam contrarias differentias de contrariis dici æquum putamus: ut exempli cauſa, de albis & nigris. quorum de his quod vim habet cõparandi, de illis quod vim habet diſſipandi aſpectus, dicit. Ita ſi de contrario contrariæ dicũtur, profecto, de eo quod

propositum est, eæ etiam differentiæ quæ statutæ sunt dicẽtur. Ex quo fit, vt quoniam & genus & differẽtiæ recte explicatæ sunt, definitio vera sit quæ data est. Aut non necesse est in contrariis contrarias dici differentias, nisi in gñe eodẽ contraria reperiantur. Quorum autem contraria sunt gña, nihil prohibet eandem differentiam de vtrisq; dici, ut de iustitia & iniustitia, quorum illa uirtus, hæc vitium, de animo dicitur. Ita animi differentia in vtroq; dicitur, quoniam corporis etiam sua virtus est & vitium. Hoc igitur uerum est quidem certe, contrariorum aut contrarias, aut easdem esse differentias. Si ergo de contrario contraria dicitur, de hoc autem non item, profecto in hoc ipso ea quæ statuta est intelligetur. Cum autem ex genere & differentiis definitio sit si contrarii perspicua & clara sit definitio, eius etiam de quo agitur, perspicua claraq; erit definitio. Quoniam enim contrarium in eodem genere est in quo alterum contrarium, aut in contrario, qñq; item differentiæ aut contrariæ de cõtrariis, aut eædem dicuntur: certe de eo quod in controuersiam incidit, aut idem genus quod etiam de contrario dicẽt & differentiæ contrariæ uel omnes, uel nonullæ, & cæteræ eædem, uel contra differentiæ eædem & genera contraria, uel utraq; contraria & genera & differentiæ, quoniam eadẽ esse utraq; non possunt. Sin secus, ex contrariis eadem erit definitio. Ex casibus etiam & coniungatis ducuntur argumenta. Genera enim alia sequuntur, & definitiones aliæ aliis hoc modo, Si obliuio est depulsio scientiæ etiam obliuisci depellere sciẽtiam erit, & oblitum esse idem quod depulisse scientiam. Si igitur unum eorum quæ dixi, concessum sit, cætera etiam concedantur necesse est. Itemq; si interitus dissolutio est naturæ, interimere etiam erit dissoluere naturam, & accommodatæ ad interimendum, idem quod accommodate ad dissoluendum. Et si id quod uim habet ad interimendum, idem est quod id quod uim habet ad dirimendam naturam, iteritus etiam diremptio erit naturæ. Eadem est cæterorũ ratio. Ita fit, ut si unumquodlibet sumptum sit, etiã reliqua omnia concedantur. Ex iis quæ eodem modo inter

se affecta sunt, hoc modo, Si id quod salubre est, efficiens est ualetudinis, id etiam quod ualet ad firmam constitutionem corporis, efficiens erit firmæ corporis constitutionis, & quod prodest, ad bonum efficiẽdum pertinebit. Eodem enim mõ ad suum quicque eorum finem affectum est. Ita si unius eorũ definitio est, vim habere ad efficiẽdum finem, uniuscuiusque etiam cæterorum hæc propria erit definitio. Ex maiore etiã & ex similitudine quot modis licet confirmare, duo cũ duobus comparantur, hoc modo, Si hæc magis huius rei, quã illa illius rei definitio est, quæ autem minus uidetur, definitio est, etiam quæ magis uidetur, definitio erit. Et si pari rõne hæc huius rei, & illa illius rei definitio est, & una alterius rei est, reliqua etiam reliquæ rei erit. Quod si una definitio cũ duabus rebus, aut res una cum duabus definitionibus conferantur, nullus huius loci usus erit. Neque enim duarum rerum una definitio, neque duæ unius rei definitiones esse põt. Maxime autem apti & accommodati sunt ex omnibus loci ii qui modo expositi sunt, & qui ex casibus coniugatisque sumuntur. Itaque ii maxime in mente & cogitatione defixi atque parati esse debent. (maxime enim apti sunt ad multas quæstiones) atque etiam ex cæteris omnibus ii qui latissime patent, quoniam ex cæteris omnibus ualent plurimum. ut si propositis rebus singulis & formis, uideas, an in ea omnia conueniat definitio, quandoquidem synonyma est species. Qui quidem locus contra eos etiam ualet. ut supra dixi, qui ideas esse ponunt. Iam si per translationem nomen quod definitur dixit, aut idem de se dixi ut alterũ, & si quis alius locus, late pateat, firmusque sit, is adhibendus est.

III. Difficilius autem esse confirmare & probare quã refellere ad definitionem ex iis quæ deinceps dicemus, perspici poterit. Neque enim facilis est cognitu definitio, neque ii quos interrogamus, libenter dent propositiones eiusmodi, Eorum quæ data definitio complectitur, unum genus esse, alterum differentiam, Et in natura rei genus differentiasque dici, sine quibus ratiocinatione concludi non potest definitio. Nam si quædam etiam alia in rei natura dicantur, certe dubium

est,ea ne quæ statuta est:an alia eius definitio sit, quandoquidem definitio oratio est quæ quid res sit explicat.Quod etiam ex his intelligi potest, quia facilius est unum quam plura concludere.Ac ei quidem qui euertit,satis est in unum dirigere argumentationem quippe cum si unum qualecunque refellamus, euerterimus definitionem. At uero ei qui confirmat,omnium eorum quæ definitio complectitur,necessaria concursio est.Præterea ei qui probat definitionem, de toto genere tractanda est ratiocinatio. Debet enim de omnibus definitio dici quæ nomen complectitur,& præterea uicissim,de quibus definitio,nomen etiam dici debet,si futura sit propria quæ est statuta definitio.At ei qui refellit non est necesse de toto genere monstrare.Satis est enim docere, non uere dici de aliquo eorum quæ nomini subiecta sunt,definitionem.Quod si totum & omnino refellendum sit, certe non necesse est reprehendendo reciprocari argumentationem,Satis enim est,eum qui refellit omnino ostēdere,in aliquo eorum quæ nomen complectitur,definitionem non intelligi,contraq; non necesse est docere,de quibus oratio non dicatur, nomen quidem dici quod definiatur.Iam si omnibus etiam quæ nomen complectitur conueniat,non solis autem iis,definitio euersa erit. Siflis est ratio proprii & generis.Vtrunq; enim eorum facilius refellitur quam probatur.Atq; id quidem de proprio, ex iis quæ dicta sunt perspici potest.fere enim in coniunctione explicatur proprium.Ita uno uerbo reprehenso licet refellere at ei qui probat proprium, omnia concludenda sunt necessario.Cætera autem omnia fere quæ ad definitionem,ad proprium etiam conueniet assumere. Eum enim oportet qui probat,omnibus iis quæ subiecta sunt nomini docere conuenire.at eum qui refellit,satis est uni docere non conuenire,sin conueniat omnibus,at non solis,hoc etiam pacto reprehensum erit,quemadmodum in definitione diximus. Genus autem uno modo licet probare,si omnibus conuenire doceamus,refelli autem duobus. Nam & si nulli, & si cui doceatur non conuenire,euersum erit.Iam eum qui p-

bat,non satis est ipsum inesse monstrare,sed eum etiã oportet,quare ut genus insit ostendere. At eum qui refellit, satis est non inesse docere in aliquo,uel in nullo. Videtur autem ut in cæteris rebus facilius est dissipare, quam dissipata & dispersa connectere,sic in his refellere quam probare. Accidentis porro generalis facilior refutatio quam confirmatio est. Confirmando enim docendum est,conuenire omnibus in refutatione satis est,uni ostendere non conuenire. Cõtra id quod tanquam pars subiectum est generali,facilius confirmatur quam reprehenditur. Ad probandum enim satis est alicui docere conuenire,refutando autem nulli conuenire docendum est. Atque etiam illud perspicuum est quid ita facillima sit una ex omnibus refutatio definitionis. plura enim quam pleraque eorum quæ exposuimus complectitur, atque ex pluribus facilius efficitur cõclusio,quoniam in multis sæpius quam in paucis rebus error uersari solet. Præterea ad definitionem euertendam,ex aliis argumenta sumi possunt. Siue oratio non est propria,siue non est genus qđ datum est,siue aliquid eorum quæ complectitur non conueniat,euersa erit definitio. Ac uero ad cætera refutanda neque ea quæ ex definitionibus existunt, neque alia sumi possunt. Sola enim ea quæ ad accidens sumuntur,ei sunt cum cæteris omnibus communia,quippe cum inesse & conuenire omnia debeant. Si uero genus non ut proprium conueniat,non idcirco genus euersum erit. Itemque non necesse est proprium ut genus,neque accidens ut genus uel proprium conuenire,sed solum conuenire. Ita fieri non potest ut ex cæteris ad alia nisi ad definitiones argumenta ducantur. Perspicuum est igitur,definitionis unius ex omnibus & refutationem facillimam esse. & difficillimam ꝓbationem. Nam effici,& illa concludi debent omnia. Siquidem & conuenire illa ipsa docendum est,& genus esse id quod affertur & propriam esse orationem,& præterea rei naturam declarari oratione. atqui id præclare obeundum est. Ad definitionis hanc naturam proxime ex reliquis accedit proprium. ¶ Nam & facillimum est ad refutandum , quod fere constet

ex multis uerbis, & ad probandum difficillimum, quod multa concurrere & quasi conuenire debeant, quodque soli rei insit, & cum ea reciprocetur. Omnium autem accidens facillimum est ad probandum. Cum enim cætera non solum conuenire, sed etiam hoc uel illo modo conuenire docendum sit, tamen satis est ostendere, conuenire & inesse accidens, difficillimeque accidens refellitur, propterea quod per pauca complectitur, neque enim declaratur in accidente quomodo conueniat. Itaque cætera omnia duobus modis refelli possunt, & docendo non conuenire ea, & non hoc uel illo modo conuenire, accidens autem refutari non potest, nisi ostẽdatur non conuenire. Ac loci quidem fere expositi sunt, ex quibus nobis ad quanque quæstionem magna argumẽtorum suppetet copia.

ARISTOTELIS
TOPICORVM
LIBER VIII.

SEQVITVR, ut de dispositione & ordine argumentorum interrogandique ratione dicendum esse uideatur. Primum quidem locum ex quo argumentum sumat, inuenire debet is qui quæstionem positurus est, deinde quærere ipse per se & disponere omnia, postremo hæc omnia apud alios tractare & eloqui. Ac loci quidem philosopho cum dialectico communis inuentio est, argumentorum autem dispositio, & interrogatio, quoniam hoc totum alterum qui contra disputet requirit, propria sunt dialectici. Philosophus enim, quique per se & solus exquirit omnia, uera ne sint & nota ea ex quibus efficitur conclusio, neque ipsa concedat is qui contra disputat, minus laborat, quod I.

finitima sint & coniuncta iis quæ a principio proposita sunt & quod prouideat, quid effici concludiq; oporteat. In quo profecto dabit operam, ut quam clarissimæ sint maximæque coniunctæ cum re enunciationes, quippe cum ex his talibus conficiantur, quæ scientiam gignunt ratiocinationes. Loci quidem ex quibus ducenda sunt argumenta, superioribus libris expositi sunt a nobis. Nunc de eorum dispositione quærendiq; ratione ita dicemus, si ante eas propositiones, quæ præter necessarias reliquæ sunt, partiamur. Necessariæ autem dicuntur eæ, ex quibus ratiocinatio constat. Quatuor autem genera sunt earum, quæ præter has assumuntur. Aut enim inductionis gratia, ut quod uniuersum est detur, aut augendæ & amplificandæ argumentationis, aut occulendæ celandæq; conclusionis, aut illustrandæ aperiendæq; orationis causa, eo omnis propositio sumitur, præterea nulla. Sed eo omnis diligentia conferenda est, ut his ipsis uel argumentationem amplificemus, uel in interrogando utamur. Quanquam autem eas quæ occultandæ conclusionis causa assumuntur, certandi studio adhibemus, eis tamen, quoniam hoc totum cum altero transigendum est uti necesse est. Necessarias igitur ex quibus conficitur ratiocinatio, non statim proponere, sed ad summas proficisci debemus. Non enim debet aliquis, exempli causa contrariorum quæ aduersa dicuntur, eandem artem esse sumere, etiam si id uelit, sed contrariorum. Hoc enim concesso & posito, etiam aduersorum eandem artem esse concludet, siquidem aduersa subiecta sunt contrariis. Quod si non concedat tum per aduersorum singulorum inductionem tractanda erit argumentatio. Nam aut in ratiocinatione, aut in inductione sumendæ sunt necessariæ propositiones, aut quædam in ratiocinatione, quædam in inductione. Quæque ualde perspicuæ & claræ sunt, eas præponere debemus, propterea quod obscurior est semper magisq; dubia in recessu, & in inductione conclusio, & quod facile est eas proponere quæ usui esse possunt, ei etiam qui illo modo sumere non possit. Quæ autem præter necessarias enumeratæ sunt, & illarum ipsa-

rum causa sumi debent,& ita adhiberi,ut a singulis ad uniuersas & generales,a nō dubiis clarisq; ad obscuras dubiasque perueniamus inducendo. Clariora autem sunt ea quæ sensui subiecta sunt,aut per se,aut certe plerisq;.Qui autem conclusionem occulere instituit,is ante ratiocinari debet fe re,ex quibus id quod initio propositum est, concludi efficiq; possit.Quod ita fiet,si quis non solum necessarias, sed aliquam etiam earum quæ ad illas utiles,erunt concludat. Illud etiam proderit conclusiones tacere,easq; post uniuersas enumerare. Sic enim a primo proposito aberrabit longissime.Atq; etiam euni oportet qui obscure uult interrogare,ita hoc præstare,ut quæsita tota oratione,effectaq; cōclusione,alter causa quæ sit requirat.idq; ex superiore loco efficietur facillime.Si enim sola conclusio pronuncietur, incertum erit quemadmodum efficiatur. quod is qui contra disputat,unde efficeretur non prouideret,cum priores ratiocinationes in membra digestæ non essent.Minime autem digeritur in membra ratiocinatio conclusionis, tum cum eius sumptiones non enumerantur,& disponuntur,sed illa ex quibus conficitur ratiocinatio.Vtile erit etiam,non crebras enunciationes sumere,ex quibus ratiocinationes constant,uicissimq; aliam & aliam efficere conclusionem. Collatis enim unum in locum iis omnibus,quæ apta sunt & cōiuncta.facilius quid ex eis efficiatur intelligi potest. Atque etiam generalis quædam ex definitione non eorum de quibus agitur,sed coniugatorum,sumenda propositio est.Falsa enim conclusione se ipsi capiunt ii qui respondent: cum coniugati sumitur definitio,quasi uniuersam generalemq; minime concedant propositionem.ut si hoc sumendum sit eum qui irascatur,appetentem esse ultionis, sumaturq; ira libido esse puniendi eum qui contempsisse uideatur, certe sumpto hoc,omnino quod uolumus habebimus. At si quis definitionem afferat eorum de quibus agitur.fere fit, ut is qui respondet ei resistat,quod facilior sit in his occurrendi ratio.Cuius generis illud est,Non omnes qui irascūtur,pœnam appetere,nos enim parentibus irasci,neq; eos suppli-

tio affici aptare. & quanquam non uidetur uere hoc loco occurri, propterea quod nõnullis satis grauis pœna est alio rum molestia & pœnitentia, habet tamen aliquid probabilitatis & authoritatis, ut non sine causa propositum negatum esse uideatur. Definitioni autem iræ tam facile resisti non potest. Præterea iis qui quæstionem ponit, ait, proponere debet, ut non ad id de quo agitur, sed alio quod affert pertinere uideatur. Declinãt enim omnes qui poscunt quæstionem: ea omnia quæ ad propositum pertinent. Dare etiã operam debet, ut quam maxime incertum sit, utrum id de quo agetur, an eius contrarium uelit sumere. Cum enim id quod ad propositum pertinet, obscurum est, neq; apparet tum facilius concedunt quod illis probatur. Iam uero ex similitudinis collatione interrogandi erunt, quoniam quod uerisimile est, uniuersa re & toto genere obscurius & occul tius est. uelut quemadmodum ars & inertia eadem est con trariorum, sic sensum eundem uersari in contrariis. aut con tra, quando sensus in contrariis rebus cernitur, etiam artẽ. Quod quidem genus finitimum est inductioni, non idem ualet. Illic enim ex rebus singulis ad uniuersas peruenitur, in similitudine autem non peruenitur ad uniuersas, in quibus similia omnia continentur ipse etiam sibi interdum de bet resistere. Suspectos enim non habent eos, qui æqui in di sputando uidentur. Vtile est etiam ea proponere, quæ usita ta & trita sunt, in omniumq; ore uersantur. Neq; enim au dent usitata repudiare & tollere, qood unde resistant, non habent, & quia hæc illis usitata sunt, haud periculum est, ne ea reprehendant. Iam & studium nostrum in aliqua re sumenda dissimulare, etiam si utile sit debemus, (iis enim qui magnum studium in aliqua re ponunt, resistunt libentius) & similitudinum collatione proponere, quia facilius concedunt id quod alterius causa, quam quod ipsum per se sumitur. Magna etiam uis in eo est, ad probandum obscure quod uolumus, si id non proponamus quod sumendum est sed id quod illud consequitur necessario. Facilius enim dant & concedunt illud ipsum, quod non æque ex eo percipi po

test, quid sit efficiendum quo quidem sumpto, etiam illud sumptum erit. Illud etiam plurimum ualet, extremo loco id proponere, quod in primis efficere uelimus. Solent.n. omnes primæ disputationi resistere acrius & diligentius, propterea quod omnes qui disputant, ea in primis proferre solent, in quibus maius studium curamq; posuerunt. Quanquam apud nonnullos hæc prima dici debent, cuiusmodi sunt difficiles, qui quidem ea concedunt facilius quæ prima disputatione afferuntur, si modo quid sequatur non omnino appareat, ad extrema autem, difficiles se proteruosque præbent. Quod idem de iis iudicandum est, qui acutos se putant in respondendo. positis enim concessisq; per multis, captionibus & quasi præstigiis quibusdam utuntur in cõclusione: quasi ex iis quæ posita sunt, minime sequatur. Illi facile concedunt, & freti ingenio suo & rati nullum se incommodum consecuturum. Postremo producenda erunt & amplificanda, interiicienda q; in argumentatione ea omnia quæ nihil ad rem pertinere uidebuntur. Id quod ii soluti sunt facere qui falso aliquid describũt & delineant. Nam cum multa sunt, difficilis est fasi diiudicatio. Itaq; celant & obscurant rem interdum ii, qui obscure utuntur interrogationibus ea proponentes sumentesq; omnia, quæ nunquã per se ac singula darentur. Atq; ex his locis argumenta ducenda erunt, ad celandam dissimulandamq; cõclusionem.

In ornanda autem amplificandaq; disputatione rerum finitimarum & coniunctarum adhibenda inductio atq; diuisio est. Inductio quidem quid sit, facile perspicitur. Diuisio autem talis est, ut artem arte præstantiorem esse, aut quia certior sit, aut quia in rebus melioribus uersetur. Et artium alias esse, quarum omne opus est in cognoscendo, alias quarum in agendo, alias quarum in faciendo. Hæc enim & ornatum afferunt orationi, nec necessaria sunt ad efficiendam conclusionem. Dilucidam autem & perspicuam argumentationem facient: exemplum, similitudinisq; collatio. Exẽpla autem propria & ad rem apta esse debent, & eiusmodi ex quibus res intelligatur. Cuiusmodi illã sunt quæ Home-

rus, non quæ Cherillus, commemorat. Sic enim notius erit & clarius id quod proponitur. In differendo autem, ratiocinatione utendum erit apud dialecticos potius quam apud multitudinem. Inductio contra magis multitudinem commouet. Sed de his generibus iam dixi. In quibusdam rebus facile potest is qui inductione utitur, quærere & inuenire id quod totum dicitur, in aliis non facile potest, quod omnibus similitudinibus non est commune nomen impositum. Quinetiam cum genus uniuersum concludi debet, eandemque cæterorum similium rationem aiunt esse, tum id profecto difficillimum est, quæ nam eorum quæ cōmemorata sunt eiusdem sint generis, quæ non sint, explicare dicendo. Ob eamque causam sæpe disputantes inter se dissident & hærent dum alii similia esse confirmant quæ non sunt similia, alii similia num similia sint, ambigunt. Quocirca in his omnibus omni ratione efficiendum est: ut nomina fabricentur ut nec ei qui poscit quæstionem, num eius quod affertur non sit similis ratio, hærere liceat, nec ei qui rogat, calumniari, eandem esse rationem, quod multa eorum quorum similis ratio non est, eodem modo dici uideantur. Cum autem inductione multarum rerum adhibita, non dat alter, id de toto genere, tum æquum est, ut resistat & refellat, postulare. Quod si in aliquibus non doceat hoc modo contingere, nō erit æquum rogare, quorum tandem non sit similis ratio. Primum enim argumentatio per inductionem tractāda est tum postulandum, ut resistatur. Sed postulandum est, ut occurratur nobis, non in eo ipso quod proponitur, nisi forte unum est solum eius generis, ut duo sunt tantummodo parium numerorum primus. Debet enim is qui resistit in alio genere resistere, aut certo dicere, hoc uel illud solum eē ex eo genere. Quod autem ad eos attinet, qui in toto genere occurrūt nobis, nec in eodem genere occurrunt, sed in eo quod eodem nomine, sed ambiguo continetur (ueluti habere aliquem non suum colorem, aut pedem, aut manum, quoniam & pictor habeat non suum colorem, & cocus nō suum pedem) in his omnibus, diuisione adhibita, interro-

gare

gare debemus. Nam si ambiguum lateat, neque aperiatur, recte in propositione nobis videbitur resistere. Quod si in simili genere, nō in ambiguo resistens, nostrum labefactet rogatum, detracto eo in quo resistit nobis, quod reliquum est in toto genere valere docebimus, dum quod commodum est effecerimus. Quod in obliuionis verbo & oblitum esse animaduerti potest. Non enim concedunt eum oblitū esse, qui commutatione aliqua artem amiserit, q casu & interitu eius eam amisit, non obliuione obruit. Quod ergo reliquum est, dempto eo in quo occursum est nobis, commemorari debet: ut si quis remanente re, artem amisit, eū oblitum esse. Eodemq; modo de iis iudicandum est, qui hoc loco nobis occurrunt. Maiori bono maius malum esse contrarium. Proferunt enim valetudinem, quæ cum minus sit bonum q̄ firma corporis constitutio, tamen ei maius bonū contrarium est. morbum enim maius malum esse infirma affectione corporis. Ex his etiam id detrahendum est, i quo occurritur. eo enim sublato, facilius licebit proponere, vt maiori bono maius malum contrarium esse, nisi unum alterum vna secum inferat, vt firma corporis affectio valetudinem. Quod idem faciendum erit, non solum si quis nobis occurret, sed etiam si non occurret, & tamen id negabit & abnuet, q aliquid tale prouideat futurum. Sublato enim eo in quo nobis resistit, dare & concedere cogetur id quod reliquum est, q in eo quod reliquum est, aliquid contineri quod non sit ita, minime animaduertat. Quod si dare nolit etiam tum cum petitum est vt resistet, certe quo resistat nobis non habebit. Sunt autem propositiones eiusmodi, quæ quadam ex parte falsæ sunt, quadam ex parte ueræ. in quibus eo quod ex parte est sublato, reliquum licebit verum relinquere. Si vero multa proponamus, in quibus nobis minime resistat, tum vt concedat omnino, petere debemus. Propositio enim dialectica est, quæ magna ex parte rē ita habere declarat, neq; refellitur. Cum autem eadem res & sine incommodo & cum incommodo per ratiocinationem concludi potest, hoc an illo modo efficiatur, nihil ad eum

kk

qui necessaria ratione non probabili concludit. Is autem qui probabili ratione utitur, non debet argumentationem tractare per ratiocinationem, per quam alter incommodo urgeatur. Nam & cum nullo incommodo vrgent, concludendo, nihil controuersiæ loci relinquunt: & cum incommodo vrgent, tum nisi sit euidens & perspicuum id falsum esse, alii incommodum id negant esse. Ita non habent quod volunt ii qui quæstionem ponunt. Proponenda autem sunt ea quæ magna ex parte ita se habent, & refelli aut nō possunt omnino, aut certe id facile, quasi prima facie perspici non potest. Cum enim in rebus quibusdam non ita esse perspicere nequeunt, tum id quod propositum sumptumque est, quasi verum sit solent concedere. Nunquam autem quæri debet conclusio: sin secus, cum alter resistet, ratiocinatio nūquam ad exitum perduci poterit. Sæpe enim etiam cum nulla interrogatio & quæstio ponitur, sed vt consequens cōcluditur, id negatur effici. quod cum faciunt illi, certe ad iis qui non uident qui ex concessis sequatur, minime reprehendi videntur. Cum igitur vnus rogat, neque id ait effici, alter autem negat omnino, tum ratiocinationi nihil omnino loci relinqui videtur. Neq; vero quicquid de toto genere dicitur, dialectica propositio est. ex quo genere illud est, quid est homo? aut hoc, quot modis bonum dicitur? Propositio enim dialectica est, ad quam respondere licet etiam, aut non: quod non licet ad superiores. Ita non est dialectica quæstio vlla, nisi is qui proponit, eam explicet aut distinguat hoc modo: An bonum hoc vel illo modo dicatur? quā quidem quæstionem licet vel negare vel concedere. Quocirca enitendum est, vt ita, vt dixi, omnes hæ ponanť quæstiones. Qui illud etiam par est ab illo requirere, quot sint bonorum genera, quando explicatione & diuisione adhibita a nobis, ille nullo modo concedet. Qui autem vnam orationem in multas quæstiones rogando distribuit, is inscienter quærit. Nam si is qui rogatur, ad rogatum respondeat, profecto ille aut multas quæstiones ponere, aut sæpe idem quærere videatur necesse est. Ita aut nugatur, nihilque agit:

aut ratiocinationem, per quam argumentationem tractet, non habet, quandoquidem ex paucis quibusdam omnis cōstat ratiocinatio. Quod si minus respondeat, hic illum coarguere non potest, aut certe eum relinquit. Illud autem intelligendum est, omnia proposita, quæ argumentis per difficiliter probantur, eadem facilia esse ad defendendum, cuius generis ea sunt quæ & prima sunt, & ultima ordine naturæ. Nam & prima ac perspicua certum modum definitionemq; requirunt, & vltima multis concludantur necesse est ab eo, qui iam inde perspicuis & primis continuatam seriem argumentorum persequi velit. Aliter enim fallaces ac captiosæ argumentationes videbuntur, præsertim cum aliquid doceri non possit, nec demonstrari, nisi a propriis initiis & principiis capto exordio, usq; ad ultima perueniat. Ac constitui explicarique rem definiendo nolunt ii qui respondent, nec si explicemus attendunt. Sed profecto facilis non est disserendi ratio, nisi quid sit aut quale id de quo instituitur disputatio, intelligatur, quod i principiis & perspicuis contingit maxime, quibus cætera probantur, ipsa aliis non possunt, definitioneq; aperienda sunt & cognoscēda necessario. Difficilia etiam probatu ea sunt omnia, quæ principiorum vicinitatem sequuntur. Neq; enim multa ad ea probanda, argumenta possunt suppetere, cum pauca interiecta sint inter ipsa & initium, quibus necesse est consequentia omnia monstrari. Definitiones autem eæ ex omnibus euerti possunt difficillime, quæ verbis eiusmodi explicatæ sunt, ut primum dubium sit vno modo, an pluribus dicantur: deinde incertum, utrum proprie de re quæ definit dicantur, an per translationem. Nam quia dubium est illud non perspicuum, inde nulla argumentorum copia suppetit quia hoc incertum, an per translationem dicantur, non possunt refelli. Omnino quæstio omnis si difficilis est probatu, vel definitionem requirit, uel in iis est quæ multis modis, aut quæ per translationem dicuntur, aut non longe abest a principiis, aut eo certe difficilis est, quia non est prima facie perspicuum, quo sit ex genere eorum quæ exposita sunt, id

quod in controuersiam uenit, affertq; dubitationem. Nam si quo ex genere sit intelligatur, illud etiam intelligetur, aut definitione explicandum id esse, aut diuisionem adhibendã aut definiendas esse medias propositiones, quibus ultimæ probentur. Pleraq; etiam proposita, nisi recte tradita & explicata definitione, neq; disputari facile, neq; probari argumentando possunt. quo ex genere illud est. Sit ne unũ vni contrarium, an multa? Quod si contraria definiantur, certe illud facile erit explicare, sint necne sint plura eorundem cõtraria. Quod eodem modo iudicandum est de iis, quæ definitionem requirunt. Atq; etiam in mathematicis uidentur quædam non facile describi posse prætermissione definitionis: quale est illud, Eam lineam quæ ad latus planum secat, simili ratione & lineam secare, & locum, quod definitione adhibita facile intelligetur, quoniam & loco & lineæ eadẽ respondet quasi ex altera parte diuisio. quæ quidem analogi definitio est. Omnino prima elementa & initia, definitionibus expositis, ut quid sit linea, quid orbis, facile probari demonstrariq; possunt: uerum ad singula eorum probanda non multis argumentis uti possumus, propterea ꝙ nõ multa sunt in medio eorum collocata. Definitionibus autem initiorum prætermissis, vix, aut ne vix quidẽ probari pñt. Quod idem fit in iis principiis quæ disserendo adhibentur. Hoc igitur intelligendum est, cum propositum aliquod difficile est probatu, id aliqua de causa earum quas exposui, euenire. Cum autem propositio & enunciatio difficiliorem habebunt probationem, q̃ propositum dubitare liceat, sint necne sint probandæ. Nam si eas non probet, sed iis etiam ad rem propositam concludendam uti uelit. maius sibi quidem opus q̃ quod initio præscripserit: sin eas probet, iis certe quæ minus ualent ad faciendam fidem, alter adducetur ut credat. At si quæstio difficilior non reddetur, ponenda est si non dubiis & perspicuis dubia concludenda erunt, non est probanda. Aut ei qui se dat in disciplinam, ponenda non est, nisi sit notior: ei autem qui exercitationis gratia disputat, ponenda, si modo uera esse uideatur. Ex quo perspicuũ

est non eodem modo ab eo, qui probabili ratione, & eo qui necessaria concludit, propositiones esse afferendas. Quemadmodum ponenda & disponenda sit quæstio, satis fere dictū est. Nunc de ratione respondendi ita differemus, si ante quod eius sit officium, qui & recte poscit, & recte ponit quæstionem, dixerimus. Est autem eius qui ponit quæstionem, ita argumētationem tractare, ut eum qui cum disputet, absurdissima quæ ex proposito efficiuntur necessario, cogat concedere. eius vero qui quæstionem posci, dare operam, ne quod incommodum sua culpa, sed ex proposito sequi effici videatur, nec quicquam quod sit contra opinionem omnium. Aliter enim peccatur, cum quis proponit primus quod non debet: aliter, cum eius quod proponitur ea vis & natura est, vt defendi nullo modo queat. Non sunt autem certa neq; constituta adhuc a quoquam officia eorum, qui exercitationis & periculi faciendi gratia disputant. neq;.n. idem propositum est doctoribus aut discipulis, quod iis qui certandi studio disputant: neq; idem his ipsis, & iis quorum ad cognitionem & scientiam omnis dirigitur exercitatio. Nam & discipulis ea semper tradenda sunt quæ probantur omnibus, quoniam nemo eo operam confert, ut falsa doceat: & eorum qui certandi studio disputant, is qui quæstionem ponit, semper aliquid facere videri debet, & is qui cum disputat nulla in re illi concedere. Quoniam autem in conuentu & congressu dialecticorum, iis qui non certandi studio, sed uel tentandi uel cognitionis gratia inter se disserunt, non est adhuc a quoquam, ut dixi, expositum & traditum, quid inuestigare, quid dare aut non dare oporteat eum qui poscit quæstionem, ut gnauiter aut non gnauiter ac præclare decreta sua defendat: nos hoc loco instituimus dicere. Qui igitur respondendi munere fungitur, is consultationem defendat necesse est, vel probabilem uel non probabilem, uel neutram: ita tamen ut aut probetur, aut non probetur omnino, uel cum adiunctione, vt alicui vel eidē, uel alii. Quo autem modo probabilis, uel non probabilis sit nihil interest, quandoquidem idem genus retinendum erit

præclare respondendi ad rogatum, aut dandi, aut non dādi rogatum. Ac non probabile quidem si sit propositum, ꝓbabilem: sin probabile, non probabilem necesse est conclusionem effici. Contrarium enim propositi semper concludit is qui interrogat. Quod si id de quo agitur sit eiusmodi, ut nec probetur, nec improbetur, eiusdem generis efficietur conclusio. Quoniam autem is, qui scite ratiocinatur & concludit, rebus non dubiis & perspicuis id quod dubium est, aperit & ostendit, profecto si id de quo quæritur non sit ꝓbabile omnino, non debet is qui poscit quæstionem neque id dare quod non probetur omnino, neque id quod illud quidem probetur, sed minus quam conclusio: quippe cum propositum non si probabile sit, conclusio probabilis sit futura. Ita fit, ut ea quæ sumuntur, omnia probabilia esse debeant, ac magis probabilia quā id de quo quæritur, si quidem magis perspicuis minus probabilia velit concludere. Ita si non sit ex eo genere id quod quæritur, non id debet qui respondet concedere. Sin autem probabile omnino sit propositum, improbabilis etiam omnino cōclusio erit. Itaque danda erunt quæ probantur omnia, & eorum quæ nō probantur, si qua magis probabilia sint conclusione. Sic.n. satis abunde disputatum fuisse videbitur. Quod idem faciundum erit, si nec minus sit probabilis, nec probabilis quæstio. Sic enim & quæ probantur, danda sunt omnia, & quæ non probantur, si qua magis probabilia, quam conclusio, erunt. Sic enim fiet, vt probetur magis oratio. Ac si id de quo agitur omnino probabile sit, aut non probabile, tum cum iis comparandum erit, quæ omnino probantur. Sin autem non omnino probabile, aut non probabile, sed ei modo qui respondet, tum ex iis quæ ei probantur, aut minus probantur iudicare debet, quid concedendum, aut non concedendum esse videatur. Quod si alterius sententiam defendat is qui respondet, certe eius mentem & sententiam spectare debebit, ut quid concedendum sit aut negandum intelligat. Itaque qui alienas sententias introducunt, ut bonum & malum esse idem, ut placet Heraclito,

ii non dant, in eodem simul non inesse contraria: non quod non probetur hoc eis, sed quod Heracliti sententia ita dicendum est. Quod etiam ii faciunt, qui alii ab aliis proposita accipiunt. Exquirunt enim illi, quid sit responsurus is q̃ rem proponit. Hoc igitur perspicuum est, quæ exquirere is debeat qui respondet, siue omnino probabile, siue alicui sit id quod quæritur. Quando autem necesse est omne rogatum aut probabile esse, aut non probabile, aut neutrũ & vel ad conclusionem efficiendam valere vel non valere rogatum, si probetur, neque ad conclusionem efficiendam valeat, id & dare & probabile dicere debemus. Eo enim posito & concesso, propositum primum non euertitur. Si autem neque probetur ip sum, neque, ad conclusionem efficiendam valeat, id quidem dandum est, sed ita tamen, ut non probari significemus uitandæ amentiæ gratia. Si vero & probabile sit, & ad rem pertineat, respondendum erit id quidem videri & probari, sed propositum adeo finitimum esse, vt eo concesso, propositum tollatur necessario. Si ad conclusionem efficiendam valeat, & admodum sit improbabile, respondendum erit conclusionem eo posito & concesso effici, sed stultum id esse quod afferatur. Cum autem nec probabile quid, nec minus probabile rogabitur, tum si ad conclusionem efficiendam nihil ualeat, id dandum erit, nulla facta distinctione: sin ualeat, exponendum est, eo posito, sublatum iri id, de quo agatur. Sic enim & eo qui poscit quæstionem, nihil eius culpa futurum est, si q̃d ꝓcedere & dare debeat, ꝓuidebit: & is qui q̃onẽ ponit, conclusionem efficiet, cum ei ea dabuntur omnia, quæ magis q̃ conclusio probentur. Qui autem instituunt argumentationem tractare per ratiocinationem, sumptis iis quæ minus q̃ conclusio approbantur, iis quoniam inscienter ratiocinantur, quæ rogant, dari concediq; non debent. Eodem modo eis occurrendum erit, cum res dubias & obscuras, & quæ multis modis dicuntur, afferent. Nam quoniam ei qui poscit quæstionem, si minus intelligat, licet dicere, Non intelligo: & quod multis modis dicitur non necessario id

220

aut concedere aut negare debet: profectò si quid afferatur quod obscurum sit, sine ulla dubitatione & mora se id non intelligere fatebitur. Sepe enim ex eo, quod dant & conce dunt ii, quibus obscura nec aperta quæstio ponitur, absurdum aliquid incidit. Cum autem cognitum apertumq; erit id quod multis modis dr̄, si oī ex parte & oīno verum sit, aut falsum quod affertur, id oīno concedi negarive debebit sin quadam ex parte falsum sit, & quadam ex parte verum id ambigue dici, & in illo uere, & in hoc falso dici indicabit. Nam si id posterius distinguat, dubium erit, an in prima disputatione ambiguum perspexerit. Quod si ambiguum uer bum non attendat, idq; tum cum alterius habet rōnem, cō cedat: si ad alterum impellatur, fateri debet, se id concessisse, cum non ipsum illud ad quod vocatur, sed alterum ipse spectaret & attenderet. Cum enim plura eidem nomini & orōni subiecta sunt, tum facile existit controuersia. Sin rogatum & planum sit & simplex, aut ēt, aut non rñdendum est. Qm̄q; oīs propositio quæ valet ad conclusionem efficiē dam, aut aliqua earum est ex quibus rōcinatio conficit aut ad aliquam earum refertur (perspicuum est aūt cū alterius probandæ gratia assumitur, eo sumi q̄ multa similia requirantur, quippe cum fere per inductionem vel silitudinem id quod de toto gñe & oīno dr̄, concludatur) singula oīa concedenda sunt, si vera sint & probabilia, vniuersa aūt refelli debent. Impedire.n. cursum orōnis nisi resistas vere, aut saltem videare, hoc est iniquum se in disputando difficilemq; pbere. Ita silia existant, neq; det in toto gñe dici, tum cū refellere nequeat, pfectò difficilem se pteruumq; præbebit. Iam uero si non habeat ɔ argm̄ sumere ad refellendum, tū multo ēt magis difficilis proteruusq; videbitur. Quanquam ne hoc quidem satis est. Multæ enim rationes extant, sententiis omnium contrariæ, quarum difficilis est explicatio. cuius generis est Zenonis ratio, qua tollit motum, & stadii traiectionem. nec vero propterea eorum contraria minus defendi concedique debent. Ergo si quis nec contra dicere possit, nec resistere, & tamen non concedat, is pro-

fecto iniquum se præbebit in disputando. est enim in disputatiōibus iniqtas & pteruia, rñsio quæ pter modos quos ex posuimus, uim habet ad interimendā tollendamq; conclusionem. Defendere autem & propositum & definitionem, ita par est, si ante argumenta ipsi in nos quasi aduersariorum tela iaciamus. Quibus enim rationibus infirmant nostra decreta ii qui ponunt quæstionem iis ipsis resistere debemus. Propositum autem non probabile, timide defendendum est. Multis autem modis non probabile eē potest. Nam & id non probabile est, ex quo efficitur, ut incommoda & absurda quædam fateamur, ut si quis uel omnia uel nihil moueri dicat, & ea omnia quæ deterior status & constitutio sequi solet, & quæ hominum uoluntatibus repugnant quale illud est, Voluptas est bonum, & facere quam accipere præstat iniuriam. Non enim quasi disputationis gratia defendat, sed tanquam ea dicat quæ probet & sentiat: ita eum oderunt. Argumenta autem quibus falsum concluditur, dissoluenda sunt, infirmando euertendoq; eo, ex quo falsum effectum est. Neq; enim quouis sublato argumentum explicatur, ne si falsum quidem sit id quod sit euersum. Multa.n. falsa in argumentatione contineri possunt. ut si quis sumat eum qui sedeat scribere, & Socratem sedere, ex his efficitur scribere Socratem. Euersa igitur hac enunciatione, Socrates sedet, non tamen dissoluta & explicata argumētatio est. Et quanquam falsa enunciatio est, non tamen falsa est oratio. Si quis enim sedeat, neq; scribat, non iam in hac tali causa hæc ipsa accommodata explicatio est. Non igitur hoc refellendum est, sed illud, eum qui sedeat scribere, cum præsertim non omnis scribat qui sedet. Ita fit ut dissoluat argumentum is qui falsi causam tollit, & explicationem intelligit is qui causam argumentationis cognouerit, queadmodum in iis quæ falso & uitiose describunt contingit. Neque enim satis est resistere, etiam si falsum sit quod refellitur sed etiam cur falsum sit docendum est. Sic enim utrum occurrendo ratione & consilio ductus nec ne sit, intelligetur. Impediri autem argumētatio potest, ne concludatur, qua-

tuor modis. Primum id ex quo falsum est refellendo. Secũdo, occurrendo ei qui quæstionem ponit. Sæpe enim nõ explicato & dissoluto argumento, tamen is qui rogat ꝓgredi non potest longius. Tertio, refellendo rogatum. Fit enim interdum, ut ex iis, quæ quæruntur, non quod uolumus consequamur, ꝓpterea quod uitiose quæstio ponitur, quibusdam autem positis & concessis, efficiatur conclusio. Ac si ultra progredi is qui rogat non potest, occursum erit roganti, sin potest, rogato. Quartum genus resistendi, & deterrimum id est, quod ad tempus refertur. Nonnulli enim in refellendo ea afferunt, quæ ad disserendum plus temporis desiderant, quam disputandi consuetudo. Ac resistendi quidem quatuor, ut dixi, genera sunt. Sed prima una ex omnibus explicatio est, cætera impedimenta sunt quædam conclusionum. Reprehensio autem argumentationis non eadem ex eius natura, & ex interrogandi ratione nascitur. fere enim fit culpa eorum qui rogantur, ut non recte tractetur argumentatio, quod non concedant ea quæ magnam facultatem suggerant ad id efficiendum quod quæritur. Neque enim in alterutro solum positum est, ut communis res recte ad finem exitumq; perducatur. Quapropter interdũ qui aliquid respondet, refellendus est necessario, non ipsum propositum, tum deniq; cum is qui quæstionem poscit, instructus calumniis paratus uenit ad contradicendum. ita ini quos se præbentes, disputationes non dialecticas, sed concertationum plenas instituunt & inuehunt. Et quoniam exercitationis approbationisq; causa non eruditionis, hæ tales disputationes comparatæ sunt, profecto non modo uera, sed etiam falsa concludenda sunt, nec ex ueris, semper, sed interdum etiam ex falsis. Nam & plerunq; uero posito, is qui contra disputat, refellere debet, ut sint proponenda falsa, & falsum quod positum est, interdum falsis euerti tolliq; debet, cum præsertim nihil prohibeat falsa alicui, magis ꝗ uera probari. Ita si ex iis quæ illi probantur, progrediatur argumentatio, fecilius assentietur, non adiuuabitur. Sed omnes debent qui alio disputationem recte traducere & trahe

re uolunt, ut geometra geometrice, sic dialectice, non pugnaciter traducere, siue falsum, siue uerum sit id quod concluditur. Quæ autem sint dialecticæ ratiocinationes, supra expositum est. Vt autem in rebus usu uenit ut socius iniquus & sceleratus sit is qui rem communem impedit, sic in disputationibus, in quibus etiam commune quiddam propositum est utrique, præterquam iis qui certandi studio disputant. Neque enim utrique eorum licet eundem finem consequi, præsertim cum plures uno uincere non possint. Vtrum autem in respondendo, an in rogando id efficiant, nihil interest. Nam & qui certandi studio rogat, uitiose & præpostere disserit, & qui respondendo non concedit, neque dat quod uidetur probabile, neque inducit in animum audire, quid tandem uelit is qui ponit quæstionem. Ex quo perspicuum est, non eodem modo argumentationem si per se consideretur, reprehendendam esse: & cum qui eam rogando tractat. Nihil enim prohibet, uitiosam argumentationem esse, cum interim is qui quæstionem ponit, quam poterit accommodatissime, cum eo qui respondet disputabit. Nam si res sit cum difficilibus & proteruis, non potest profecto statim quas quisque uelit, sed quas possit, tractare per ratiocinationem argumentationes. Quoniam autem incertum est, quando contraria homines sumunt, & quando id quod principio sumptum est, (sæpe enim ipsi secum & soli cum aliquid loquuntur, repugnantia dicunt, negatoque eo quod prius è[?]proueniunt posterius, itaque cum rogantur, sæpe repugnantia, & quod primo loco propositum est, concedunt) eo uitiosas argumentationes necesse est effici. Culpa est ista eorum qui respondent, qui quædam non concedunt: alia eiusdem generis concedunt. Ex quo etiam perspicuum est, non eodem modo refellendos esse eos qui quæstionem ponunt: & ipsam argumentationem. Argumentatio autem quinque modis reprehendi solet. Primo, cum ex iis quæ rogata sunt & quæsita, nihil concluditur omnino, nec quod ad rem pertineat quod falsa sint, uel non probabilia omnia, aut certe plurima eorum, ex quibus conclusio efficitur, & quod nec detractis qui

busdam, nec additis, nec aliis detractis, aliis additis efficitur conclusio. Secundo, si tractetur per ratiocinationem, quæ ad rem non pertineat, ex iis argumentatio, & ita ut supra dictum est. Tertio, si additis quibusdam conficiatur ratiocinatio, sed quæ deteriora sint quam quæ rogata sunt minusque probabilia conclusione. Quarto, si detractis quibusdam idem contingat. Interdum enim plura sumuntur quam necesse est, ut non ex eo quia hæc concessa sunt, efficiatur conclusio. Postremo, si ex minus probabilibus, & credibilibus efficiatur, quam sit conclusio, aut si ex ueris, sed quæ difficilius & maiore negotio quam id quod quæritur, ostendi possunt. Neq; uero id postulandum est, ut omnes quæ de ꝓposito instituuntur, æque probabiles sint ratiocinationes, & æque ualeant ad faciendam fidem. Eorum enim quæ exquiruntur partim prima facie faciliora sunt natura sua, partim difficiliora, ut si quibuscunq; probabilibus possint concludentur, recte conclusa uideantur. Perspicuum est igitur, non eodem modo argumentationem refellendam eē, cum ad quæstionem refertur, & cum per se exquiritur. Nihil.n. prohibet argumentationem per se uitiosam esse, quæ si ad quæstionem referatur, uera erit, uicissimq; uera per se considerata, cum quæstione collata uitiosa esse potest, cum facile est ex multis probabilibus & ueris esse conclusionem. Fit autem interdum, ut argumentatio etiam quæ concludit, ea quæ non concludit sit deterior, cum illa ex iis quæ minus probantur, concludit, nec ex eo genere quæstio est, hæc autem talia requirit, quæ probabilia & uera sint nec ex iis quæ assumpta sunt, argumētatio est. Neq; uero ii q ex falsis ueꝶ concludunt, iure reprehendi possunt, cum præsertim & necesse sit semper falsum ex falsis, & liceat interdum uerum ex falsis concludi. quod ex libris quos de iudicio scripsi, ꝑspici potest. Cum autem argumentatio quæ exposita est, alicuius rei demonstratio erit, si qua sit alia ꝓpositio quæ cum conclusione nullam habeat coniunctionem, ex ea non efficietur conclusio. Sin speciem præ se ferat coniunctionis, fallax erit conclusio, non necessaria. Est enim φιλοσόφημα ra-

tiocinatio necessaria, epicherema autem, ratiocinatio probabilis. sophisma autem, ratiocinatio pugnax. ἀπόρημα, ratio in utranque partem differendi. Quod si ex utraque propositione probabili aliquid ostendatur, neque æque probentur, nihil prohibet id quod demonstratum est, magis q̃ utranque probari. At si una sit probabilis, altera neutro modo, aut si hæc probetur, illa non probetur æque, tum æque & non æqualiter, quod demonstratione concluditur, probabitur. Sin altera magis probetur, magis etiam probabitur. Atque etiam in tractandis argumentationibus per ratiocinationē peccatur, cum aliquid pluribus ostenditur, quod paucioribus potest, quæ etiam in argumentatione reperiuntur. Cuius generis illud est quod sumitur ad probandum, opinionem aliam alia uerius dici opinionem. Si quis uelit & poscat hanc enunciationem, ipsæ res singulæ sunt maxime. Sunt autem res opinabiles ipsum quod uere est, Sunt igitur illæ res quæ ipsæ sunt, aliquibus uerius. Quod autem ex eo nominatur quod magis & uerius est, ipsum magis est, & uera est etiam ipsa opinio, quæ quibusdam certior est. Atqui hæc duo placuerunt, & ipsam opinionem ueram esse, & ipsas res singulas esse maxime. Ita ea opinio quæ uerissima ē, certior erit. Sed quod uitium in hac est rōcinatione? An ob eam causam, quod facit ut causa ex qua ratiocinatio conficitur, ignoretur? Argumētatio autem perspicua est uno modo, qui maxime in populi ore uersatur, cum ita conclusa est ut iam nulla sit opus interrogatione. altero: qui etiam crebris usurpatur sermonibus, cum sumpta sunt ea, ex quibus esse necesse est quod cōcluditur, sint autem ea ex aliis conclusionibus collecta. præterea, si quid prætermissum sit, quod ualde sit probabile. Falsa autem dicitur quatuor modis, & cum uidetur concludere, neque concludit, quod uocatur conclusio & ratiocinatio, ad concertationes spectans. & cum efficit illa quidem aliquid, sed quod minus ad rem pertineat, quod iis contingit maxime, quibus incommodo alii urgentur. aut aliquid concludit, quod ad id quod agitur pertinet, sed non propria accommodataque ratione, id est, si ea quæ

non est medicinæ propria, uideatur medicinæ esse, aut geo
metrarum quæ non est, aut dialecticorum quæ non est, siue
uerum, siue falsum sit quod efficitur. Alio modo falsa est ar-
gumentatio, cum ex falsis concludit. cuius generis erit alia
falsa, alia uera conclusio. Nam & falsum semper ex falsis &
uerum interdum ex falsis, ut supra dixi, concluditur. Ac ora
tio quidem, quod falsa sit, culpa est eius qui argumentatio-
nem tractat potius quam argumentationis. Nec uero culpa
est semper disputantis, sed tum denique cum falsam se ali-
quam argumentationem tractasse ignorat. quandoquidem
falsam orationem & propositionem per se quidem magis
quam multas ueras approbamus, dum iis quæ maxime p-
bantur, aliquid eorum quæ uera sunt ipsa refellit. (Nam cũ
sit eiusmodi, tamen uerorum necessaria conclusio est.) quip
pe cum aliquid eorum quæ posita sunt, abesse debeat omni
no, ut id demonstretur. Si uero & falsis & ualde absurdis
uerum concludat argumentatio, multo certe deterior iis fu
tura est quæ falsum concludunt. Cuius generis argumenta
tio, etiam falsum concludere potest. Perspicuum est igitur,
primum uidendum esse, an concludat argumentatio, dein-
de, uerum ne an falsum, tum, ex quibus. Nam si ex falsis,
sed quæ probabilia sint, dialectica erit, sin ex ueris, sed quæ
non probentur, uitiosa, si & falsa, & quæ ualde improben-
tur, profecto uitiosa erit aut omnino, aut in re de qua agi-
tur. Quemadmodum autem is qui quæstionem ponit id qđ
initio propositum est & contraria petat, ad ueritatem ex-
positum est in iis libris quos de iudicio scripsimus, quemad
modum ad opinionem, nunc dicendum est. Petēdi autem
id quod initio dictum est, quinque sunt genera. Primum &
clarissimum, si quis id petat quod eget probatione, qđ qui-
dem in eadem re non facile ignoratur. Synonymis autem,
fisq; omnibus quorum se nomen & definitio idem declarãt
magis. Alterum, cum id quod singillatim demonstrari de-
bet, omnino & totum aliquis petit. ut si quis probans con-
trariorum quæ aduersa dicuntur, unam esse artem putat, cō
trariorum omnino unam esse uidetur enim quod per se pro

bari debeat, id una cum aliis pluribus petere. Tertium: si quis sigillatim petat, quod propositum est ad demonstrandum omnino. ut si omnium aduersorum esse propositum sit, aliquorum petat. Nam uidetur hic etiam quod cũ multis erat docendum, id petere per se ac separatim. Rursus si quis adhibita diuisione, id de quo agitur petat. ut si demonstrandum sit, medicinam esse salubrium & contrariorum separatim petat utrunque. aut si quis alterum petat eorum, quorum alia aliis consequuntur necessario. ut latus cum diametro componi nõ posse cum probandum sit, diametrum cum latere posse. Contraria etiam tot modis, quod ea quæ initio dicta sunt, petuntur. Primum, si contraria petat, aientia & negantia. Secundo, si contraria ex oppositione, ut bonum & malum, esse idem. Tertio, si quis omnino & totum sumpserit, & in parte petat quod repugnat. ut si quis hoc sumpto, aduersorum unam esse artem, petat salubrium & insalubrium aliam artem, aut si hoc posteriore petito, de toto genere repugnantiam sumat. Rursus, si quis contrarium petat eius, quod ex positis & concessis efficitur necessario. Item si quis contraria ipsa non sumat, duo autem petat eiusmodi, ex quibus repugnantia sequetur. Sumere autẽ contraria, & petere id, qđ initio positũ est, hoc differunt, q̃ huius error in conclusionem incidit. (illud enim spectantes peti id dicimus quod initio positum est) contraria autem in propositionibus cernuntur, quod inter se quodammodo affectæ sunt. Vt autem exercitatio & meditatio in argumẽtationibus eiusmodi paretur, primum assuescendum est argumentationes conuertere. Sic enim maior nobis ad disputandum argumentorum suppetet copia & in paucis multas argumentationes tenebimus, Conuertere enim est, unum eorum quæ data sunt refellere, commutata cum reliquis interrogationibus conclusione. Nam si tollatur conclusio, una aliqua propositio tollatur, necesse est: si quidem positis iis omnibus, necesse sit conclusionem effici. Ad omne uero ꝓpositum multum ualet, in hanc an illam partem argumentum firmum sit uidere, & inuenta eius explicatione, ilico

quæstionem ponere. Sic enim fiet, ut simul & in quærendo & in respondendo exercitati simus. Si nemo alius sit, quocum disputemus, conferamusq; hæc ipsa, at certe nobis uicissim per nos & nobiscũ licebit. qua exercitatione ad omnem quæstionem argumenta deligemus. Hoc enim & ad cogendum, & ad refellendum multum ualet, cum alicui magna argumentoꝝ copia in utrãq; ptem differendi suppetit. nam ad contrarias partes fiet tutior. Posseq; ante perspicere, & perspexisse, quid utranq; quæstionem & causam sequatur, non paruum adiumentum adfert ad cognitionem, philosophiæq; rationem. Relinquetur enim, ut eorum recte alterum sequamur. Sed ad id efficiendum ingenio opus est. Verũq; ingenium & indoles in eo est, ut possis uerum recte sequi, & declinare falsum quod quidem ii quibus acumen ingenii & indolem natura largita est, præclare efficere possunt. Cum enim amant & oderunt, quod affertur & proponitur, uere de eo quod præstantissimum est iudicant. Cum uero, ad quæstiones, quæ sæpissime in disputationem incidunt, parati & instructi argumentorum copia uenire debemus, tum maxime ad eas, quibus capita prima proposita & quæstiones generales disputant. quoniam in his fere ii qui respondent, non habent quod dicant. Iam definitionum nobis magna uis suppetere debet, easque in promptu habere debemus maxime, quibus ea quæ probantur, & prima & perspicua declarantur, cum præsertim ex iis ratiocinationes constent. Danda est etiam opera, ut ea in quæ alia argumenta incurrunt, teneamus. Vt enim in geometria vtile est, elementa & initia exercitatione parata & meditata habere, & in numerorum ratione, prima quasi capita in promptu habere, magnaq; in hoc ipso uis est, ut alium etiã numerum multiplicatum cognoscant, sic in argumentationibus, principia tenere, & propositiones in ore habere. Quẽadmodum enim in ea parte, in qua memoriæ sedes est, loci collocati & dispositi, statim faciunt ut redeant res nobis in memoriam, ita hæc ipsa magnam nobis ad differendum copiã suggeret, quod loci ipsi certi sint, quos spectemus. Sed

locus

piam suggerent, quod loci ipsi certi sint, quos spectemus. Sed locus communis potius quam ratiocinatio, memoriæ mandandus est: quippe cum difficile sit, mediocrem principiorum & propositorum vim ac numerum suppetere. præterea argumentum vnum in multa distribuere assuescendum est nobis: ita tamen, vt id obscurissime facere videamur. Quod ita fiet, si quis longissime aberret a vicinitate eorum de quibus agitur. Ea autem argumenta in hoc genere plurimum valebunt, quæ de toto genere id maxime efficere possunt. Cuius generis illud est. Non esse vnam multarum rerum artem. Eadem enim ratio est eorum, quæ cum aliquo conferuntur, & contrariorum, quæ aduerse dicuntur, & coniungatorum. Atque etiam ad vniuersi generis quæstionem reuocari debet disputatio, etiam si in parte sit tractata. Sic enim ex una multas etiam facere licebit. Quod explicari in arte Rhetorica de enthymematibus eodem modo iudicandum est. Idemque conferre se sæpissime ad vniuersi generis quæstionem debet, ex qua conclusionem eliciat. Videndum est etiam semper, vt de pluribus rebus communibus tractetur oratio. Omnis enim quæ de parte, etiam de vniuerso genere exponetur, inestque in priuata & singulari causa vniuersi generis expositio & demonstratio, quod sine vniuersi generis locis nihil concludi potest. Vsus autem argumentationum earum, quæ per inductionem tractantur, ad adolescentes, & ignaros earum quæ per ratiocinationem ad peritos transferri accommodarique debet. Enitendumque est, ut ab iis qui argumentationes per ratiocinationem tractare possunt, locos & propositiones, ab iis qui per inductionem, similitudinum collationes comparationesque accipiamus. Sunt enim vtrique in hoc genere exercitati. Omnino is qui exercitationis gratia disputat, conari debet vel ratiocinationem de re aliqua efferre, vel explicationem, vel propositionem, vel argumento resistere, siue quis recte ponat quæstionem, siue non recte ipse, aut alius, & qua de causa utrunque ipsi efficiant. Ex his enim hæc tota ratio & facultas constat. exercitatio au-

tem facultatis gratia suscipitur, eius praesertim quae in proponendo aliquid & resistendo argumentis cernitur. Dialecticus enim instructus paratusque est & ad proponendum quid, & ad resistendum. Est autem proponere, vnum facere ex multis: quandoquidem vnum omnino sumi debet ad id de quo agitur. resistere vero, multa ex uno. aut enim distinguit, aut euertit: cum ex iis quae proposita sunt, hoc concedit, illud non concedit. Quoniam autem uitiosae & iniquae disputationes cum quibusdam futurae sunt necessario, nec cum quouis disputationes instituere, nec quemlibet in societatem exercitationis recipere debemus. Itaque consuetudo eius vitanda est, qui hoc unum agit, hoc conatur ut se ostentet in disputando. Et quanquam aequum est omnino disputare, tamen non semper decet. Quocirca non temere cum quibusuis exercitationis causa confidendum est. hinc enim maledicta, hinc contumeliae. hinc iracundae contentiones, concertationesque nascuntur. Neque enim fieri potest, vt qui vnum in locum discendi exercendaeque artis gratia conueniunt, sine concertationibus disputare desinant. Atque vt finem dicendi faciam, parata & expedita argumenta nobis esse debent ad eiusmodi quaestiones, quorum quo minor copia suppetet, eo plura valebunt, quo ex genere sunt & ea quae per uniuersi generis quaestionem fusa sunt & ea quorum ex tempore difficilior suppeditatio & inuentio est.

ARISTOTELIS
DE REPREHENSIONIBVS Fallacibus & captiosis Liber.

IOACHIMO PERIONIO Cormœriaceno Interprete.

DE reprehensionibus fallacibus, iisque quæ reprehensionis speciem præ se ferũt cum captiones sint, non reprehensiones, hoc ego sermone dicere institui. In quo a primis & elementis, naturæ ordinem secutus, ordiar. Ac illud quidem perspicuum est, alias esse rõcinatiões quæ vere, pprieque dicantur. alias quæ illarũ speciem & similitudinem imitentur. Quod quidem ut in cæteris rebus, sic in sermonibus propter similitudinem solet contingere. Vt enim in aliis hominibus uera corporis constitutio inest, in aliis eius imago ac species, quod more pomparum se ipsi comunt & comparant, quorum illis elegantem honestamque faciem forma, his fucus largiatur. sic in rebus inanimis contingit, quarum partim argentum sunt reuera, partim aurum. Aliæ non proprie uereque dicuntur, iudicio tamen sensus uidentur, qualia sunt lithargirina & stãnea, quæ argentea, & felle infecta, quæ aurea uidentur. Eadem est & ratiocinationis & reprehensionis ratio, quarum alia uere dicitur, alia non, sed quædam illius, quæ ignaros capiat, species ac simulatio. Imperitis enim idem usu uenit, quod iis qui res procul prospiciunt. Ratiocinatio enim est ex nonnullis, quibus positis, aliquid aliud præter ea quæ posita sunt, ex his ipsis necessario efficitur. Reprehensio autem I.

ratiocinatio est, cum oratione contraria conclusionis. Aliæ autem id non efficiunt, & tamen efficere videntur, idq; multis de causis. quarum illa verissima est, & vulgarissima, quã verba pepererunt. Nam quoniam non licet nobis vna ferre nobiscum res de quibus per se ac solis disputemus, vtimur quæ pro rebus verbis, quasi quibusdam notis, quod in verbis vsu venit, idem in rebus vsu venire existimamus. quemadmodum in calculis iis vsu venit, qui rationem subducunt. Quanquam non est eadem huius rei verborumque ratio, propterea quod verborum certus est numerus, multitudinisque sermonum, rerum infinitior: ita eadem oratio vnumque verbum multa declarat necessario. Vt igitur illic a peritis falluntur, ii qui rationes subducere nesciunt: sic in disputationibus, ii qui verborum vim ignorant, facile, & cũ ipsi disputant, & cum alios disputantes audiunt, falluntur atque capiuntur. Atque hæc quidem causa est, aliæ quæ per multæ quas exponemus. ex quibus ficta & simulata nata ratiocinatio & reprehensio est.

II. Quando autem quibusdam vtilior & melior est sapientiæ opinio, ipsa sapientia detracta opinione (est enim sophistice simulachrum simulatioq; sapientiæ, non vera sapientia: & sophistes is, qui simulatione specieque sapientiæ, non vera sapientia quæstum facit) profecto hi tales homines fateantur necesse est, malle se videri sapientis fungi officio, quam fungi nec videri. Est autem perfecte sapientis officium, iis in rebus quas quidem cognitas meditatasque habeat, nec fallere nec decipere, alteriusque nodos & captiones indicare posse. quorum hoc in eo positum est, vt defendere: alterum in eo, ut refutare possis id de quo disputetur. Quocirca qui sophistæ esse volunt, eos necesse est genus harum disputationum exquirere & adipisci, est enim in promptu: quandoquidem hac ipsa facultatem id quod volunt, sapientiæ simulachrum assequenter. Illud igitur perspicuum est, tale genus esse disputationum, eamque vim & facultatem eos expetere, quos sophistas vocamus. Deinceps sequitur, vt quot genera sint disputationũ captiosarum, quotq; ex partibus, hæc ipsa constet facultas,

& quot sint nostri instituti partes,& de iis quæ ad hanc artem pertinent,differamus.Sunt igitur earum disputationũ, quæ sunt in differendo,genera quatuor. Aliæ enim ad docẽdum,aliæ ad differendum ualent:partim tentandi & experiundi,partim studio certandi instituuntur. Sermones ad præcipiendum comparantur ii,qui ex propriis uerisque initiis artium omnium,non ex respondentis arbitrio sententiaque concluduntur.Debet enim is fidem adhibere qui discit.Ad differendum autem ualent ii qui ex probabilibus aliquid contra quam dictum est,efficiũt. Tentandi autem experiundique gratia suscipiuntur ii,qui ex iis concludũt,quæ probat iis qui respondet,quæque tenere debet necessario is qui sibi artem arrogat. Quo de genere alio loco diximus. Certandi autem studio adhibentur,qui ex iis quæ probabilia uidentur,nec sunt,aliquid concludunt:aut ii qui speciem præ se ferunt conclusionis.Ac de iis qui ad præcipiendum demonstrandumque comparantur,in libris de iudicandi arte disseruimus.de iis autem quæ ad differendum, & tentandum in superioribus.de iis quæ certandi studio, nunc dicendum est.Sed primum intelligendum est,quot exquirant & inuestigent ii,qui certandi uincendique studio disputant. Sunt autem numero quinque,reprehensio,falsum, admirabile,& contra opinionem,solœcismus,& quintum, facere ut nugetur is qui contra disputet. quod in eo positum est, ut sæpe idem iterare cogatur.aut quod non est quidem,sed speciem quandam præ se fert illorum omnium.Volunt primum illi quidem,ac maxime uideri coarguere eos qui contra disputant:deinde falsum aliquid ostendere, tum ad aliquid quod est contra opinionem omnium compellere, tũ ad solœcismum impellere, id est facere ut barbare loquatur ex disputatione is qui contra disputat,postremum omnium,idem sæpe dicere.Genera autem coarguendi & reprehendendi sunt duo.Aliæ enim reprehẽsiones in uerbis sunt aliæ in rebus. Eorum quæ in uerbis spectantur, sex genera sunt,homonymia,ambiguitas,adiunctio,distinctio, accentus,forma orationis.Atque illud & inductione & ratiocina

tione,siue alio aliquo argumẽto docere potest,tot nos modis iisdem verbis & orationibus non easdem res solere declarare.Ex homonymia autem captiones ducũtur hoc modo: Qui sciunt,discunt.quæ enim memoriæ prodita sunt, discunt grãmatici.Discere enim homonymum est . nam & scire is dicitur,q doctrina vtitur,& is cui ars traditur. Eiusdem generis illud est , mala esse in bonis quoniam quæ oportet facere bona sunt,& mala oportet facere . Dupliciter enim oportere dicitur,quod necessarium est, id quod et in malis sæpe contingit,propterea quod malum aliquod necessarium est:& bona oportere fieri dicimus.Simile illud est etiam.Eundem sedere & stare,ægrotare & valere. Qui .n. surgebat stat,& qui curabatur,ualet,atqui surgit aliquis sedens,& curatur ægrotans.sed ægrum aliquid facere aut pati & accipere,non unum aliquid declarat:uerum interdum eum hoc tempore ægrotare,aut sedere,interdum eum ante hac ægrotasse.tamen verum est,curatum esse ægrotantem:at valere non cum ægrotat & ægrotare non nũc quidem,sed prius.Ex ambiguitate hoc modo,Velle me hostes capere : & , Num quod quis cognoscit,id cognoscit? fieri enim potest,ut & is qui cognoscit, & id quod cognoscitur,

III. pro eo qui cognoscit , hac oratione exponatur. Cuius generis est illud, Num quod quis uidet , id videt?columnam autem uidet , videt igitur columna. Item illud , An quod tu ais esse , id tu ais esse?ais autem lapidem esse , tu igitur lapidem esse tu ais. Et,liceat ne σιγῶντα loqui? ambiguum est enim,etiam σιγῶντα dicere , ut & eum qui dicit,& ea quæ dicuntur , tacere intelligamus . Sunt autem tria genera eorum quæ ex homonymia & ambiguitate nascuntur. Vnum , cum oratio vel verbum aliquod proprie multa significat , ut aquila vel canis.alterum,cum soliti sumus ita dicere . tertium quando coniuncta verba multa significant , separata vnum:quale est, scire literas , utrunque enim & scire,& literæ, fortasse unum aliquid per se significat,coniuncta autem,plura, aut ipsas literas habere scientiam,aut alium habere literarum scientiam. Ac homony-

miæ quidem & ambiguitatis genera expoſita ſunt. Ex coniunctione autem hæ ſunt orationes, hoc modo, ſedentem ambulare poſſe & eum qui non ſcribat ſcribere. Neq; enim idem ſignificat, ſi quis diſtinctione utatur in proferendo, quàm ſi coniunctione. ut poſſe eum qui ſedeat ambulare, & eum qui non ſcribat, ſcribere, idem quod ſi quis cum adiunctione dicat, eum qui non ſcribat, ſcribere. Significabit enim, eius eam uim eſſe, ut cum non ſcribit, ſcribere queat. at ſi non adhibeat adiunctionem, eum poſſe tum cum non ſcribat, ſcribere. Et diſcere nunc literas, ſiquidem didicit quæ ſciebat. Et eum qui unum tantummodo poſſit ferre multa ferre poſſe. Ex diſtinctione hoc modo, quinq; ſunt tria & duo, & par numerus & impar. Et illud. Quod maius eſt, æquale eſſe, propterea tantum eſt & eo amplius. Non enim ſemper idem diſtincta, quod coniuncta eadem ualet oratio. Cuius generis illa eſt, Ego te feci ſeruum exiſtentem liberum, Et illa, Quinquaginta uirum centum heros liquit Achilles. Accentus autem ratio facit, ut in iis quæ ſcripto non conſtant, qui diſſerunt non facile ſermonem habere poſſint, in iis quæ ſcripto conſtant, & in poëmatibus facilius poſſint. Quo in genere Homerum nonnulli corrigunt, & defendunt aduerſus eos, qui eum coarguunt, quaſi abſurde dixerit, Hoc οὐ putreſcit imbre. Quod illi dum accentu diſſoluunt, & explicant, οὐ acuto tono aiūt notatum. Et illud de Agamemnonis ſomnio ita explicant, ut dicant non ipſum Iouem dixiſſe, ſe dare uictoriam uelle, ſed eum ſomnio id dediſſe mandatum. Ab accentu hæc naſcuntur omnia. Ex forma autem orationis eueniunt, cum non idem eodem modo exponitur. ut ſi quis uirile nomen pro muliebri dicat, aut muliebre pro uirili, uel quod is interiectum eſt pro altero, aut quantitatem pro qualitate, aut qualitatem pro quantitate, aut quod facit pro eo quod patitur, aut quod affectum ſit pro eo quod facit, & ſi qua ſunt alia eiuſdem generis. Licet enim aliquid quod non eſt in iis quæ faciunt, ſic oratione explicare ut ſi in iis quæ faciunt eſſe. ut ualere eadem orationis forma qua ſecare &

ædificare dicitur, cum interim illud quale quid & affectum quodam modo, hoc aliquid facere declarat. Quod eodem modo de aliis iudicandum est. Ex his quidem locis re-
IIII. prehensiones eæ quæ ex uerbo existunt, ducuntur. Rerum autem captiosa sunt genera septem. Vnum ex accidente, alterum, cum omnino aut non omnino, sed quodam modo aut alicubi, aut aliquando, aut collatum cum aliquo dicitur tertium, ex reprehensionis ignoratione, quartum, a consequentibus, quintum, ex eius quod initio dictum est petitione, sextum, cum pro causa id quod non est causa ponitur, septimum, cum rogata plura pro uno proponuntur. Ac ex accidente quidem tum captiosa est & fallax conclusio, cũ aliquid eodem modo æque rei atque accidenti uolunt conuenire. Quando enim eidem rei multa accidunt, profecto non est necesse ea omnia & iis omnibus quæ dicuntur, & ei de quo dicuntur, conuenire. Sic enim futura sunt eadem omnia, ut sophistæ contendunt, ut si Coriscus ab homine diuersus est, ipse a se, quia homo est, diuersus erit, aut, si Coriscus alius est, alius Socrates, & Socrates homo est, Coriscũ ab homine diuersum aiunt esse concessum, propterea quod accidit, ut is sit homo, a quo ille dictus est esse diuersus. Ex eo autem quod hoc uel illud omnino dicitur, aut quodammodo non proprie, tum captiosum nascitur genus concludendi, cum id quod in parte dicitur, omnino & in totum dictum esse sumitur. ut si res quæ nullæ sunt, sumantur non esse quia sunt opinabiles. Neque enim idem ualet esse quadã ex parte, quod esse omnino, aut si aliquid quod est non esse sumatur, quod rerum quæ sunt, aliqua ut homo non sit. Neque enim non esse aliquid, idem quod non esse omnino efficit. Sed quia uicina sunt & finitima hæc dicendi genera, esse aliqua ex pte, esse oĩno, & nõ esse aliqua ex pte, nõ esse oĩno, neq; inter ea multũ interest, ob eã cãm idẽ ualere & efficere uñr. Siliς est ratio illius generis q̃ ex his duobus nascitur, quodammodo & omnino. ut si Indus omnino niger candidis sit dentibus, ex eoque albus, non niger concludatur, & si utrunque quodam modo conueniat, ex eo eidem

contraria conueniret. Atque hoc quidem genus captiosi argumenti in nonnullis facile est perspicere omnibus, ut si quis sumpto eo, Aethiopem esse candidis dentibus, an albus sit requirat, & absoluta interrogatione, si hac ex parte sit albus, illud eundem nigrum & non nigrum esse, disputando effectum esse & conclusum putet. Sunt autem quædam, in quibus id obscurum est frequenter. cuius generis ea sunt omnia, in quibus cum illud ipsum quodammodo & quadam ex parte dicitur, illud etiam omnino consequens uidetur. Itemque ea omnia in quibus non est facile perspicere, utrum eorum recte dandum sit, qualia sunt ea omnia, quibus pari iure & æqualiter contraria conueniunt. Videtur enim aut utrunque aut certe neutrum dandum esse, dici omnino, ut si quid ex dimidia parte sit album, & dimidia altera nigrum, id quæratur album sit an nigrum. Ea autem captiosa argumenta, quæ ex eo oriuntur, qa quid rõcinatio sit; quid reprehensio, non expositum sit, ex prætermissione definitionis eueniunt. Est enim reprehensio, oratio contraria unius eiusdemq; non uerbi, sed rei, & uerbi non synonymi, sed eiusdem, quæ quidem ex iis quæ data sunt & ɔcessa', efficit ɔcluditurq; necessario, non adiuncto eo qđ initio dictum est, quod eadem ex parte, & in eadem re, eodemque modo, & in eodem tempore dicatur. Eodemque modo falsum quid de aliquo dici potest. Sunt etiam quidam, qui alicuius eorum, quæ exposita sunt prætermissione uidentur refellere, ut eandem rem duplam esse, & non duplam, duo enim unius esse dupla, trium non esse dupla, aut si eadem res eiusdem dupla sit, & non dupla, sed non ex eadem parte: ut longitudine dupla sit, latitudine autem non dupla, aut si eiusdem rei sit; & eadem ex parte, eodemque modo, sed non eodem tempore, ita speciem præ se ferunt reprehensionis. Quod quidem genus ad ea quæ ex uerbo existunt, referri potest. Quæ autem ex sumptione & repetitione eius, quod initio dictum est, eueniunt, totidem modis existunt, quot potest repeti id quod initio dictum est. Reprehendere autem in hoc genere uidentur, propterea

quod quid idem sit, quid alterum, non possit perspici. Ex cõsequentibus captiosum genus reprehendendi ex eo nascitur, quia retro uicissim consequens commeare putetur. Quando enim si hoc est, illud esse necesse est, putat si illud sit, alterum etiam esse necessario. Ex quo fallaciæ & captiones, quæ in opinione & sensu considunt, oriũtur sæpe enim fel esse mel existimamus. quoniam flauus color mel sequitur. Et quia si pluit, sequitur ut terra madefiat uicissim si madefacta sit, pluisse etiam putamus, quod non est necesse. In arte autem rhetorica argumenta quæ per signa tractantur sunt ex consequentibus. Ad probandum enim aliquem adulterum, id quod consequens est sumunt, eum comptum esse, aut eum noctu errantem uideri. quæ quidem in multis reperiuntur, ea autem quæ dicuntur, non item. Quod idem fit in iis artibus, quæ ad concludendum efficiendum quæ ualent. Cuius generis est illa Melissi conclusio, Infinitam esse uniuersitatem, assumpto illo, uniuersitatis nullum esse ortum, ex eo enim quod non est, nihil gigni posse, quod autem ortum habuit, ex initio natum esse. Si igitur non est generata, initium non habet uniuersitas. Ita infinita est & interminata. Quod certe non efficitur necessario. non enim si quicquid natum est, id initium habet, iccirco uicissim si quid initium habet, etiam natum est, sicut nec si qui febre iactatur, calidus est, necesse est eum qui calidus est, febre iactari. Reprehensio autem captiosa ex eo quod pro causa id quod causa non est, ponitur, tum existit, cum id quod causa non est assumitur, quasi ex illo reprehẽdẽdi nascatur occasio. quod in ratiocinationibus contingit, iis quibus alii incommodo urgentur, quoniam iis ipsis necesse est aliquid eorum, quæ posita sunt refellere. Si igitur in necessariis interrogationibus ante conclusionem enumeretur id quod efficitur, & concluditur, nec fieri potest, ex eo sæpe nasci uidebitur reprehensio, ut si animus idem quod uita. Si enim interitui ortus est contrarius, etiam alicui interitui ortus aliquis contrarius erit, mors autem quidam est interitus, & contraria uitæ est, ortus igitur uita est, & uiuere oriri. quod

fieri non poteſt. Non igitur idem eſt animus quod uita. Ita non effectum eſt, animum idem quod uitam eſſe(efficietur enim ac concludetur ex eo, id quod fieri non poteſt, etiam ſi quis neget, animum idem eſſe quod uitam)ſed ſolum uitam morti, quæ eſt interitus, & interitui ortum eſſe contrarium. Argumenta igitur huius generis non ſunt illa quidẽ omnino infirma ad efficiendum aliquid, ſed ad id modo, qđ poſitum eſt concludendum nihil ualent. quod tamen genus latet plerunque eos ipſos qui interrogant. Atque ex conſequẽtibus, & ex eo quod pro cauſa id quod non eſt cauſa, ponitur, quæ argumenta captioſa ducerentur, expoſui ex eo autem quod multæ interrogationes pro una habentur tum exiſtunt cum ignorantur multæ eſſe, & ad eas tanquam una ſit ſemel reſpondemus. Ac nonnullas quidem interrogationes multas eſſe facile eſt cernere, neque reſpondendum eſſe. Cuius generis illa eſt, Sit ne terra mare, an cœlum ? In quibuſdam difficilius eſt hoc perſpicere. Nam tanquam una ſit, aut concedunt, propterea quod ad rogatum non reſpondent, aut coarguũtur. Quo ex gñe illa eſt, An hic & ille homo eſt ? Si quis igitur hunc & illum feriat, hominem, non homines feriet. Item hæc, propoſitis multis quorum partim bona ſunt, partim non bona, ſint ne bona omnia, an non bona? Vtrumuis enim reſpondeat, uel reprehenſioni cauſam dabit, uel certe id, quod perſpicue falſum eſt, dicere uidebitur. Dicere enim aliquid eorum quæ non ſunt in bonis, bonum eſſe, uel eorum quæ in bonis ſunt, non bonum falſum eſt. Interdum aſſumptis quibuſdam, uera erit reprehenſio, ut ſi quis det eadem ratione unum multaque di i alba, nuda, & cæca. Si enim cæcum id eſt, quod non deſpicit, & cui natura aptus eſt aſpectus, etiam cæca erunt ea, quæ ſenſu oculorum carent, qui eis natura ſit aptus. Propoſitis igitur duobus, quorum unum uideat, alterum non uideat, utrunque aut deſpiciet, aut cæcum erit quod fieri non poteſt. Omnes quidem ratiocinationes ac rep̃henſiones, V.
quæ proprie uereq; non dicuntur, ſed has imitantur fallaciter: aut in has, quas expoſuimus formas tribuendæ ſunt,

aut certe omnes ad rephensionis ignorationem redigendæ atque reuocandæ. Nam, ut hinc potissimum exordiar, omnia genera quæ exposui, sub definitionem reprehensionis concludi licet. Primum si nihil ualeant ad efficiendum aliquid, quod cum ex iis quæ posita sunt effici debeat conclusio, necessario etiam dici, non uideri dici debent omnia. Deinde ex singulis etiam definitionis partibus id perspici potest. Eorum enim captiosorum argumenrorum quæ in uerbo spectantur, alia ex eo quod multis modis dicitur ducuntur, ut homonymia, ut ambiguum, ut similis forma. Solent enim hoc uel illud significare omnia, adiunctio autem & distinctio & accentus, quod non sit eadem oratio, aut nomen quod differat. Atqui ut res eadem, sic eadem oratio & uerbum debet esse, si futura sit uera reprehensio aut ratiocinatio. ut si hoc concludendum est, uestem non esse tunicā sed uestem. Quanquam enim id uerum est, non tamen esse effectum, sed præterea quæstionem unam, an idem declaret. opus est ponere ei, qui causam requirat. Quæ autem ex accidente ducuntur, definita ratiocinatione perspici possunt quandoquidem etiam reprehensionis eadem debet esse definitio, nisi quod contrariæ orationis nomē addendum est. Est enim reprehensio, enunciationis contrariæ conclusio.
Quod si accidens non concluditur, non reprehenditur. non enim si his positis, illud effici necesse est, hoc autem album est, necesse est illud album esse conclusione. Nec si triangulus duobus rectis pares habet angulos, ei autem accidit, ut forma sit, aut primum aut principium, efficitur ut forma, aut initium aut primum sit. Non enim quia forma sit, aut quia principium aut primum, sed quia triangulus, necessaria fuit conclusio. Eadem est ratio cæterorum. Si igitur reprehensio quædam ratiocinatio est, nunquam certe reprehensio ualebit, quæ ex accidente ducetur. quin etiam ex eo artifices ac docti ab insciis coarguuntur, propterea quod ad doctos ratiocinationes ex accidente adhibent. At hi quoniā non possunt explicare, aut rogati concedunt, aut etiam si non dent, tamen se dedisse putant. Quæ uero ex eo: quod

ex parte & in totum dicitur, ſumuntur argumenta, intelligi poſſunt, quod non in eodem in quo affirmatio, etiam negatio dicitur. Cum enim rei quæ quadam ex parte alba eſt, illa quæ aliqua ex parte non eſt alba, & eius quæ omnino eſt alba, illa quæ omnino non eſt alba, negatio ſit, ſi quis det aliquid eſſe quadam ex parte album, & omnino id album eſſe alter accipiat, eius profecto nulla erit reprehenſio, etiã ſi ignoratione naturæ reprehenſionis eſſe uideatur. Facillime autem ex omnibus quæ ſupra ſunt expoſita, ea quæ ex reprehenſionis definitione ſumuntur, intelligi poſſunt. itaque hoc nomen habuerunt, Prætermiſſione enim uerbi aut orationis uidentur, eſſe, quæ non uere dicuntur reprehenſiones. Quæ ſi in has partes diſtribuantur, in omnibus hæc ipſa definitionis prætermiſſio communiter & promiſcue adhibenda erit. Ea etiam quæ ex aſſumptione eius quod initio dictum eſt, eueniunt & quod id cauſa ponitur, quod non eſt cauſa, definitione reprehenſionis explicantur. præſertim cum ob eam cauſam, quia aliqua poſita ſunt, effici concluſio debeat. quod in iis quæ non ſunt cauſæ, non contingit, & cum ſequi etiam debeat, cum id quod initio dictũ eſt non enumeratur. quam uim non habent ea argumenta captioſa, quæ ſunt ex eius quod initio dictum eſt, repetitione. Quæ autem ſunt ex conſequentibus, accidenti quaſi partes ſubiiciuntur. Quod enim conſequens eſt id, efficitur & concluditur, ſed ab eo quod concluditur differt, quod id quod concluditur in uno ſolo intelligi licet, ueluti quod flauum eſt, idem eſt quod mel, & quod album eſt, idem quod cygnus. At quod eſt ex conſequente, ſemper in pluribus cernitur. Quæ enim res idem ſunt quod una & eadem aliqua eſſe eaſdem æquum cenſemus. Ex quod conſequentis naſcitur reprehenſio, Nec uero id omni ex parte uere dicitur, ut ſi quid album ſit fortuito. nix enim & cygnus idem ſunt, quod album niſi forte id in Meliſſi argumentatione perſpicitur, in qua ſumit & accipit natum eſſe idem ualere, quod principium habere, aut paria fieri idem eſſe, quod eandem accipere magnitudinem. Nam quoniam quod natum eſt,

principium habet icirco id etiam quod initium habet vult natum fuisse, quasi hæc duo idem declarent, propterea qđ initium habeat & quod natum est, & quod finitum ac terminatum. Quod idem in iis quæ paria fiunt & equalia, contingit. Si ea quæ unam & eandem magnitudinem sumunt, paria sunt ea, etiam quæ paria fiunt, eandem accipiunt. magnitudinem. ita sumit id quod est consequens. Quando igitur reprehensio ea, quæ est ex conclusione in reprehensionis ignoratione consistit, profecto etiam ea quæ est ex cousequentibus. sed hoc genus alias tractabimus accuratius. Reprehensiones autem quæ ex eo oriuntur, quod ex multis una fit interrogatio, ob eam causam eueniunt, qđ uim naturamque propositionis non explicamus, aut patimur. Propositio enim unum de uno enunciat. quoniam unius solius rei & omnino rei una definitio est, ut hominis & unius solius hominis, cæterarumque rerum omnium. Quod si vna sola propõ unũ de vno dicit, omnino etiam propositio erit quæ ex hoc genere est interrogatio, cumq; ex propositionibus ratiocinatio constet, reprehensio autem fit ratiocinatio, reprehensio etiam ex propositionibus erit. Si igitur vnũ aliquid de uno enunciat pronuntiatio, certe ex ignoratione reprehensionis hæc quoque, quam tractamus, reprehensio nascatur necesse est, quippe cum ea quæ non uere dicitur propositionis speciem præ se ferre uideatur. Quod si quis det responsum, quasi una sit interrogatio, reprehensioni veræ locus relinquetur, sin secus, at dedisse uidetur, falsa erit reprehensio. Quare hoc quidem confectum est: omnia hæc genera in reprehensionis ignorationem cadere ac referri, ita tamen, ut ea quæ in oratione & uerbis cernuntur, ob eã causam referantur, quod contrariæ enunciationis & repugnantiæ species quædam in eis existat, quod reprehensionis
VI. est proprium, cætera ex ratiocinationis definitione. Captiosa autem sunt & fallacia, ea quæ ex homonymia & ambiguo eueniunt, tum denicq; cum distinguere non possumus id quod multis modis dicitur quorundam enim non est facilis distinctio & explicatio, cuius generis sunt, unum id qđ

est,& idem. Quæ autem ex coniunctione & distinctione du cuntur, ea captiosa sunt propterea quod nihil interesse putatur inter coniunctam & distinctam uerbis orationem. Quod in plurimis cernere licet. Similis est eorum ratio quæ ex tonis oriuntur. neque enim aliud contenta aut remissa oratio declarare in uno uidetur, nisi quod in pluribus. quæ uero ex forma dicendi existunt, captiosa sunt, propter simi litudinem orationis. Difficile est enim quæ eodem modo, quæ alio dicantur, explicare. quandoquidem is demum ꝓxime ad ueri cognitionem accedit, qui hoc ipsum præstare potest, idemque annuere & nutu indicare solet quod in uno dicitur, id omne nos aliquid esse existimare, & pro uno accipere solere, quod unum & naturam singulæ res, & id qđ est sequantur maxime. Quocirca in iis quæ ex uerbis existunt, hoc genus ponendum est. Primum, quod sæpius aut facilius falli capiq; solent ii, qui inter se, quam qui per se ac soli disputant, aut rem aliquam exquirunt & considerant. Quæ.n. cum alio ĩstituitur disputatio & consideratio ĩ oratione, ea autem quam secum & per se quisq; meditatur, in ipsa potius re cernitur. Deinde tum deniq; falli solent ii, qui ipsi per se de re aliqua exquirunt, cum tractationem & institutum ad argumentationem traducunt. Tum autem similitudine & specie ueri fallimur. similitudo autem ex uerbo nascitur. Quæ autem sunt ex accidente, propterea fallaces sunt conclusiones, quia quid idem sit, quid aliud, qd unum quid multa, diiudicare non possumus. neque quibus uerbis quæ de aliquo dicantur nec cui rei hæc omnia conueniant. Quod eodem modo de iis quæ sunt ex consequentibus iudicandum est. consequens enim pars accidentis est. Iam uero in multis hoc perspicitur, enunciaturq; hoc modo, Si hæc res ab illa non diuellitur, nec altera ab altera. Quæ autem prætermissione definitionis, quæq; illis duobus, dici aliqua ex parte & omnino, eueniunt, captiose sunt quod aut nulla, aut parua eorum uidetur distinctio. Quasi enim nihil efficiat illud quadam ex parte aut omnino, aut quodam modo aut nunc, ita omnino concedimus. Similis

est ratio earum quæ id assumunt, quod initio dictum est, & quæ non habent uim efficiendi: quæq; plures interrogationes pro una faciunt. Error enim in his omnibus uersatur, q parua distinctio uideatur. neq; enim in his subtiliter & accurate, propter eam quam dixi causam, propositionis ratiocinationisq; definitionem exquirimus.

VII. Quoniam autem quot causæ conclusiones efficiant, eas quæ non uere dicuntur, sed earum præ se ferunt speciem, tenemus, tenemus etiam causas fallacium & cõclusionum & reprehensionum. Appello autem fallacem & sophistarum propriam conclusionem & reprehensionem, non solum conclusionem ac reprehensionem, quæ non proprie uereq; dicitur, speciesq; est modo & simulatio ueræ, sed eam etiam quæ uera est, sed ei rei de qua agitur, accommodata est fallaciter. Quo ex genere sunt eæ, quibus ignari non in eo quod agitur redarguũtur, & docentur, quod rationis tentandi est proprium. Est autem ratio tentandi pars dialecticæ quapropter imperitiam eius qui dat conceditq; argumentum, falsum concludi potest. at uero sophistæ etsi ratiocinationibus suis repugnantia concludunt: tamẽ si forte alii qui contra dispu tant ignorent, minus ea exponunt, quibus argumentationibus etiam doctis & peritis tenebras offundunt. Atq; eas nobis esse cognitas, hac etiam uia & ratione intelligi licet. Nam quibus de causis auditores putant aliqua, quasi rogata sint, conclusa esse & effecta, eædem causæ ei etiam qui contra disputat conclusionis uidebuntur, ita hæc ipsa uel omnia, uel quædam causæ sunt, cur falsæ sint conclusiones. Cui enim quæstio posita non est, & se dedisse & concessisse conclusionem putat, is si interrogatus esset, dedisset, nisi quod in quibusdam fere fit, ut simul & ante id quod deest interrogemus, & falsum iudicemus. Quo ex genere sunt eæ, quæ in uerbo & solœcismo uersantur. Quod si falsæ conclusiones contrariæ orationis & repugnantiæ, ex reprehensione quæ simulata fictaq; est, existunt, certe a totidem causis cõ clusiones falsi efficientur, quot habet fallax reprehensio. Fallax autẽ partes habet ueræ. uniuscuiusq; enim prætermissione

missione existet reprehensio, ut ex eo quod non efficitur oratione & argumentatione, existit argumentatio ea, quæ incommodo urget, & ea quæ ex duabus unam interrogationem facit ex propositione, & ea quæ ex accidente & consequentibus, quæ pars est eius sumitur, ex eo quod per se & ui sua conuenit, itemque ea quæ nō in re, sed in noīe uersatur. præterea ex aliqua parte, aut ex omnibus his reprehensiones uidentur eæ, quæ omnino & totum dicunt, contrariam orationem aut ex eadem parte, & cum eadem re collatum & eodem modo. ea etiam quæ ex eius, quod initio dictum est, assumptione existit, propter eius totius, quod initio concessum est, enumerationem, vitiosa est. Quapropter quæ sint fa sarum conclusionum causæ, intelligemus. nam & plures non possunt esse, & eæ quas exposui erunt oīum. Sophistarum autem reprehensio, non omnino reprehensio est, sed contra aliquem tantummodo: quod eodem modo de conclusione iudicandum est. Ac si non sumant eam quæ ex homonymia euenit, vnum declarare aliquod verbum: & eam quæ ex simili forma est, hoc vel illud solum, itemq; cæteraseæ profecto nec reprehensiones nec ratiocinationes omnino, aut contra eum qui interrogatur valebunt. Sin sumant, contra eum qui rogatur valebunt omnino non valebunt: quandoquidem non id sumpserunt, quod vnum declarat, sed quod videtur, idque huic ipsi vnum aliquid declarare. Quod autem causas sibi proponant in reprehendendo. ii qui vere reprehendunt, non est quod sine rerum omnium, quæ sunt, scientia sustinere & explicare conemur. VIII.

Hoc autem nullius artis est: quandoquidem incertus & infinitus scientiarum numerus est. ex quo fit, vt etiam demonstrationum. Sunt etiam veræ reprehensiones. Quæ enim monstrari ac necessaria ratione concludi possunt, ea omnia etiam refellere ac reprehendere licet, si veri contrariam orationem ponas. vt si quis diametron mensura definiri ponat necessaria ratione reprehendendi potest eam non posse. Ita rerum omnium cognitionem teneat oportebit præsertim cum reprehensiones quædam ex geometriæ, aliæ ex medi

tinæ nonnullæ cæterarum artium ex initiis, earumque cõclusionibus existant. Quin etiam falsæ reprehensiones infinitæ incertæque sunt. Sua enim ex quaque arte vitiosa efficitur conclusio ut ex geometria geometrica, ex medicina medicinæ. Cum autem ex arte dico, ex illius initiis dico. Ex quo perspicuum est, non omnium reprehensionum, sed earum modo quæ ex dialectica petuntur, esse sumendos & explicandos locos. quippe qui ad omnem artem & facultatem pertineant. Ac eam quidem reprehensionem, quæ cuiusque artis propria est, artificis est tenere & cognosse, siue vere non dicatur, & tamen eius speciem præ se ferat: siue vera sit, & quamobrum: eam autem quæ ex communibus ꝓgreditur, neque vlli certe arti subiicitur, dialectici. Si enim ex quibus constent ratiocinationes probabiles quacunque de re sint teneamus, ex quibus etiam reprehensiones ꝓficiscantur, tenebimus. Est enim repræhensio, repugnantiæ contrariæque orationis conclusio: ita reprehensio est vna aut duæ ratiocinationes contrariæ enunciationis. Tenemus ergo, ex quibus omnes eiusmodi existãt. Quod si tenemus, etiam explicationes tenemus. Eis enim resistere, id demum eas explicare est. Dictum etiam est, ex quibus eueniant reprehensiones, quæ apparent & videntur, non cuiuis, sed certis quibusdam. Infinitæ enim erunt, si quis quibus de causis quibuscunque videantur, animaduertat. Ergo illud quidẽ perspicuum est, dialectici esse posse explicare, quibus de causis ex communibus si progrediatur, vera reprehensio uel simulata & ficta, vel dialectica, vel quæ dialecticam fallaciter imitatur, uel quæ tentandi & experiundi studio adhibetur, existat.

IX. Neque vero captionum ea est dissimilitudo ac distinctio, quam aiunt quidam esse, alias verborum esse, alias sententiarum. Existimare enim captiones quasdam in verbis, alias in sententiis consistere, non easdem esse, amentia est. Quid est enim, non mentem & sententiam spectare, nisi cum non vtitur is qui interrogare se putat, nomine, ad id ad quod is qui rogatus est, concessit? Atqui hoc ipsum est etiam contra nomen disputare. Ad mentem autem & sen-

234

tentiam dirigere disputationem est, cum ad id adhibuit nomen, ad quod retulit intelligentiam & mentem is qui respondet. Quod si quis nomen, quod multa significat, unum declarare putet, & is qui interrogat, & is qui contra disputat, veluti id quod est, & vnum certe multa significant. Verum & is qui respondet, & Zeno ponens quæstionem, unũque putans esse id quod est interrogauit, estque illa conclusio: vnum esse omnia: is ad nomen, vel ad mentem eius qui rogatus est omnem diriget disputationem. At si quis plura significare arbitretur, profecto non illius spectauit sententiam. primum enim hæc ipsa duo, de verbis & sententia cõtrouersiam esse, in iis posita sunt captionibus, quæ multa declarant Deinde in alterutro eorum qui disputant. Neque enim in oratione positum est, ad mentem & sententiam cõferre disputationem: sed in eo, vt is qui respõdet ad ea quæ dedit, quodam modo sit affectus. tum vero ad nomen dirigi hæ omnes possunt, quoniam nomen hoc loco est, non sententiam spectare. si enim non omnes sint, certe aliæ erũt quæ nec ad nomen, nec ad sententiam conferentur. Hi autem omnes ita distribuunt, vt alias ad nomen, alias ad mentem sententiamque referant, alias non item. atqui ex ratiocinationibus, quæ ex iis constant, quæ ambigua sunt, quædam verborum sunt ratiocinationes & captiones, absurdũ est enim, non omnes, quæ uerborum sunt, dicere ad nomẽ pertinere. Atqui sunt captiones quædam non ex eo quod is qui respondet, ad eas quodammodo affectus est, sed quod ipsa argumentatio interrogationem complectitur eiusmodi quæ multa declaret. Omninoque per absurdum est de reprehensione ante quam de ratiocinatione disputare. Cum enim reprehensio repugnantiæ sit ratiocinatio, fit vt de ratiocinatione prius quam de refutatione disserendum sit necessario. Est enim reprehensio talis, ficta & simulata conclusio repugnantiæ. Itaque uel in conclusione uitium est, uel in contraria enunciatione (addenda est enim contraria oratio) uel in utraque. Est autem huius captionis, σιγῶντα loqui, in contraria oratione, non in conclusione: illius uero,

quæ non habet quis ea dabit, in utraque illius, Homeri poe ma formam & figuram propter circum, in conclusione. Quæ autem ratiocinatio in neutro uersatur, ea demum uera est. Sed unde fluxit, eo se referat oratio. Illud igitur quæro, eæ ratiocinationes & captiones quæ in mathematicorũ disciplinis uersantur, num ad sententiarum captiones referantur? certe non. Illud etiam requiro, si cui triãgulus multa significare uideatur, atque is dederit eum duos angulos pares habere, non qua ex parte hanc figuram concludit, alter duos angulos rectos habere, num ad sententiam alterius hic argumentationem direxerit: certe non. Iam si nomen multa significet, unusque neque intelligat, neque putet, qui alter contra eius sententiam disputauit? aut quo tandem pacto ponenda quæstio est, nisi diuisionem adhibendo, si quis roget, liceat'ne σιγῶντα loqui nec ne? aut liceatne hoc modo, non illo? certe. Quod si quis non det ulla ex parte, alter autem concludat, nonne ex sententia & mẽte eius effecit conclusionem? Atqui uidetur hæc captio in iis esse, quæ in nomine consistunt. Non igitur aliquod genus est captionum, ad sententiam disputationem dirigere, sed aliæ ad nomen diriguntur. neque omnes eius generis, nec ueræ reprehensiones, neque eæ quæ ueras fallaciter imitantur. Sunt enim fucatæ & simulatæ reprehensiones in iis etiã quæ non sunt uerborum, ex quo sunt genere accidentis, & aliorum. Quod si quis putet distinctione hac opus esse, dico σιγῶντα loqui, alia hoc modo, alia illo modo, hoc certe quidem primum uitiosum est, putare. Interdum enim rogatũ non dicitur multis modis. Fieri autem non potest, ut quis distinguat, quod distinguendum non putet. deinde uitiosum est & absurdum aliquid docere: quandoquidem planum facturus est quæ sit uis uocabuli ei qui nec attendat, neque sciat, neque existimet id aliam uim habere. Præterea id etiam in iis, quæ non duobus modis dicuntur, quid prohibet contingere? ueluti, sintne in quatuor unitates pares duabus? Sunt autem duo hæc hoc modo in quatuor, illa illo modo. Et sitne contrariorum eadem ars, necne? Sunt au

tem contraria alia ignorata, alia cognita. ex quo fit, vt qui hoc faciundum existimat, aliud esse docere, aliud disputare, ignorare videatur. Illud etiam, eum qui doceat non rogare oportere, sed perspicuum & planum facere: eum autem quid disputet, rogare. Postremo, postulare vt aias aut neges, non est eius qui rem demonstrat, sed eius qui periculũ facit. Ratio enim experiundi quædam pars dialecticæ est. Itaque in rebus omnibus versatur, proponitque sibi non doctum & peritum, sed ignarum & imperitum, eumque qui rerum sibi scientiam non esse simulat. Atque is demum dialecticus est, qui ex re de qua agitur ea spectat, quæ sunt omnium artium communia. qui autem hoc fallaciter facit, sophistes. Atque etiam ratiocinatio vincendi studio comparata & fallax vna est, quæ ea videtur concludere, in quibus dialectica periculum facit, etiam si vera sit conclusio. Causam enim ne cognoscamus, nobis insidias parat. Eæ etiam captiosæ & fallaces conclusiones, quæ non ex iis progrediũtur, quæ cuiusque artis sunt, ex arte proficisci videntur. nã vitiosæ describendi rationes non sunt in iis quæ fallendi studio adhibentur: quãdoquidem ex iis quæ arti subiecta sunt captiones progrediuntur. Nec si qua vitiose describendi ratio in vera versatur: qualis est Hippocratis, cuius quadratũ lunulis conficiebatur, sed si vt Bryso orbem in quadrati formam redigebat, sic orbis quadrati figuram efficiat: certe q̃a non accommodate ad rem, ob eam causam fictus est simulatusque non verus. ita quæ in his vel illis rebus versatur ratiocinatio, & si ratiocinatio est, tamen simulata & ficta est oratio. Cum enim ad rem accommodata videatur, fit, vt fallax sit & iniqua. Vt enim ea quæ in causis forensibus versatur iniustitia, speciem quandam præ se fert iustitiæ, estq; iniusta quædam pugna, sic contraria oratio, iniqua pugna est: ad litesque spectat. Quemadmodum enim illic omnes qui sibi victoriam proponunt: sic hic hi qui pugnaces sunt, tentant experiunturque omnia. Ac ii quidem qui vincendi studio eos se præstant, homines litigiosi & amantes litium videntur: qui autem ostentationis aut quæstus causa sophi-

235

ſte. Eſt enim ſophiſtice, vt diximus, quædam ratio quærendi opes ſimulatione ſapientiæ. Itaque ſtudio eſt illis concluſio, quæ neceſſariam fallaciter imitetur. Suntq; orationum earundem amantes, & ii qui vincendi ſtudio diſputant, & ſophiſtæ, ſed non eundem ſibi finem proponunt. Eademq; oratio litigioſa & fallax eſt, ſed non eadem ex parte. ſed qa victoriæ ſpeciem ſequatur, litigioſa: quia ſapientiæ, fallax nominatur. Eſt enim ſophiſtice quædam fucata ſimulataq; ſapientia, non vera. Qui autem certandi ſtudio diſputat, id eſt quodammodo ad dialecticum, quod is qui vitioſe deſcribit, ad geometram: ex eiſdem enim, ex quibus dialectica: fallacem concluſionem efficiunt. quemadmodum is qui vitioſe deſcribit. ex iiſdem ex quibus geometra. Sed hic non certandi ſtudium ſequi dicitur, quod ex principiis concluſionibuſque artis vitioſe deſcribit, ille ex is quæ dialecticæ tributa ſunt. Ac illud quidem dubium nō eſt, quin is qui certandi ſtudio diſputat, in aliis diſciplinis verſetur: ut quadratum quod lunulis efficitur, non eſt litigioſum, Brylonis litigioſum eſt. Atque illud non ad alias artes transferri licet, niſi ad geometriam, quod ex propriis initiis efficiatur: hoc ad multos licet, q q̄d in quaq; arte effici poſſit, q̄d nō poſſit nō intelligunt. Apte .n. transferetur. aut quemadmodum Antiphon quadratum efficere ſolebat, aut ſi quis neget ad valetudinem rectius & ſalubrius eſſe, a cœna deambulare, Zenonis ratione ductus: ea quoniam late patet, non eſt medicinæ. Ac ſi non omni ex parte eandem habet rationem is qui pugnaciter diſputat, ad dialecticum, quam is qui vitioſe deſcribit, ad geometriam, nunquam is qui pugnaciter diſputat in illis uerſaretur. Nunc dialectico ad diſſerendum non eſt ullum certum genus propoſitum, neque ad demonſtrandum & concludendum: neq; uero talis eſt qualis theologus. Neque enim poſita ſunt in uno certo genere omnia, nec ſi ſint, iiſdem poſſint initiis naturæ & res quæ ſunt ſubiici. Itaque ars nulla earum, quæ certam quandam naturam demonſtrant, interrogare ſolet propterea quod non licet alterutram partem ratiocinationis concedere, & quod ex

utraque parte non efficitur conclusio. at dialectica interrogat. Quod si demonstret, si minus de omnibus, at certe de perspicuis, & suis initiis nunquam quæstionem ponit. Si.n. ea minus det & concedat, iam quæ ad resistendum proferat, non habebit. Quæ quidem & ratio tentandi eædem sunt. Neq; enim ratio tentandi talis est, qualis geometram sed eiusmodi, qua etiam inscius præditus esse posit. Potest enim etiam is qui rem ignorat, ex inscio periculum facere, si quidem dat & concedit, non ex iis quæ nouit, neque ex propriis, sed ex consequentibus ea omnia, quæ eiusmodi sunt, ut eum qui ea teneat, nihil prohibeat artis esse expertem & ignarum: eum autem qui nesciat, necesse sit ignorare. Ita fit ut ratio tentandi nullius sit certi generis scientia. Itaq; omnibus in artibus uersatur. Omnibus enim artibus communes quidam loci propositi sunt. Quocirca omnes etiam idiotæ & ignari differendi tentandiq; ratione quodā modo utuntur, quoniam est quatenus omnes defendere ac refellere conantur. Atqui hæc ipsa late patent, quæ tamen ipsi tenent, etiam si de iis sine arte dicere uideantur. Refutant ergo omnes q̄ ea tenent sine arte, quæ arte & ratione tractat dialectica: & qui arte differendi ualet ad faciendum periculum, dialecticus. Quando autem hæc multa sunt, & in rebus omnibus uersantur, nec sunt eiusmodi, ut intra certam quandam naturam genusq; consistant, sed quasi negationes infinita sunt: alia autem eam uim non habent, sed propria sunt artium singularum: licet & illis instructum periculum facere in omnibus, & ex ipsis artem quandam efficere, quæ non eandem uim, quam eæ artes quæ demonstrant, habebit. Quapropter is qui certandi studio disputat non eandem uim continet omnino, quam is qui uitioso genere describendi & componendi utitur, propterea quod nō ex certis cuiusdam generis initiis capit ignaros ac decipit, sed certandi studio in omnis generis disputatione uersat. Sunt igitur hæc fallacium reprehensionum genera. Dialectico autem esse hæc proposita, eumq; hæc præstare posse. hinc facile perspici potest, quod uiæ & rationi, quæ in

propositiõibus versatur, hæc omnis proposita tractatio est. Ac de fictis quidem & simulatis reprehẽsionibus diximus.

XII. Ea autem pars in qua falsum aliquid ostendere, & ad ea quæ contraria sunt opinionibus omnium compellere instituunt sophistæ (est enim hæc pars altera instituti sophistarum) primum ex quodam interrogãdi genere nascitur maxime. Interrogatio enim nulla certa proposita constitutaq́ re de qua agatur, ad hæc exquirenda & indaganda valet. Qui enim temere loquuntur, fere errant vehementius. Temere autem dicunt tum, cum nullum certum genus propositum est, de quo disputetur. Multas etiam quæstiones ponere, etiam si certum constitutumque sit id de quo disputetur, & postulare, vt quæ alteri videantur, dicat: id certe ad compellendum eum ad ea quæ sunt contraria opinioni omnium, & falsa, magnam copiam argumentorum suppeditat. Quod si is qui rogatur aliquid horum concedat, aut infitietur, vtile est eo loci eum impellere, vbi magna suppetet argumentorum copia. Sed hoc tempore rarius, quam superioribus, locus his captiõibus datur, propterea quod statim quærunt, quid hoc ad rem de qua agatur pertineat. Hoc autem ad eliciendum aliquid, quod aut falsum sit, aut sententiis omnium repugnet, plurimum valet, nullum statim propositum in quæstionem vocare, sed profiteri, se discẽdi causa quærere. dabit enim hæc ratio argumento locum. Ad falsum autem demonstrandum proprius locus est sophistarũ, ad ea eum qui contra disputet compellere, in quibus magna argumentorum copia suppetet. Quod, vt supra docui, & recte & vitiose facere licebit. Rursus ut cogamus alterũ aliquid concedere, quod sit contra opinionem omnium, cuius sit generis aut sectæ is qui contra disputat, videndum est. Deinde interrogare par est, de eo quod contra opinionem multorum isti esse fateantur. Sunt enim suæ cuiusque eorum opiniones, in quo multum valet in propositionem distribuisse, & seligisse proposita singulorum. Explicatio autem horum locorum apta illa fertur, exponere id quod cõtra opinionem est omnium, non ex oratione effici. Quod

ſemper ei propoſitum eſt, qui certandi ſtudio diſputat. Idē concludi poteſt ex uoluntatibus hominum, & perſpicuis opinionibus. Non enim eadem uolunt & loquuntur homines, ſed cum oratione honeſtiſsima utuntur, tum ea quæ utilitatis ſpeciem præ ſe ferunt, ſequuntur. uelut mori per decus, magis quam iucunde uiuere aiunt oportere, & iuſte & integre uitam per inopiam agere melius, quam in opum abundantia turpiter. at contraria ſequuntur. Ac is quidem qui in reſpondendo uoluntates ſequetur, ad certas & claras opiniones reuocandus erit, is autem qui has ipſas, ad incertas & obſcuras. utroque enim modo ea quæ ſententiis omnium repugnant, dicat neceſſe eſt, quoniam uel de perſpicuis, uel de obſcuris & incertis opinionibus loquentur contraria. Plurimum autem ualet ad exprimendum aliquid quod ſit contra opinionem omnium. Id quod Callicles in Gorgia commemorat. Atque etiam ueteres omnes, ex eo quod naturæ & quod legi conſentaneum eſt, id effici putabant. Naturam enim legi repugnare, & iuſtitiam lege honeſtam eſſe, natura non eſſe. Debet igitur ei qui naturæ conſentaneum aliquid dixerit, lex opponi & natura ei qui legem proferet. Vtroque enim modo aliquid dicent admirabile, & quod ſententiis omnium repugnet. Hi autem uerum quod naturæ congruit ſequebantur quod autem legi, id multitudini probabatur. Perſpicuum eſt igitur etiam illos, quemadmodum etiam huius ætatis homines, conatos eſſe uel refellere eos qui contra diſputabant vel coegiſſe ut aliquid quod eſſet contra omnium opinionem concederent. Sunt autem interrogationes quædam, ad quas ſi in alterutram partem reſpondetur admirabile quiddam exiſtet, contraque opiniones, ut ſit ne parendum ſapientibus, an parenti? Et ſint ne ea quæ utilia ſunt, facienda, an quæ iuſta? Et, accipere iniuriam præſtat, an facere? Compellendus autem is qui contra diſputat, ad ea de quibus ſapientes a multitudine diſſentiunt, ita tamen, ut ſi quid dicat de ſententia ſapientum, ad uulgi opinionem, ſin quod uulgus probet, ad ſapientum ſententias opinioneſque reuocetur.

Aiunt enim hi, beatum iustum esse necessario, multitudini autem non probatur, regem non esse beatum. Compellere autem ad ea quæ hoc modo non probantur, idem ualet atque efficit quod ad legis & naturæ repugnantiam reuocare. Nam & lex uulgi est opinio, & ad naturam ac uerum orationem suam sapientes dirigunt. Ac ea quidem quæ opi-
XIII. nionibus repugnant, ex his locis petenda sunt. Nunc sequitur, ut quomodo nugari cogant sophistæ disseramus. Ac quid appellemus nugari iam, iam diximus. Omnes autem hæ argumentationes hoc ita efficere uolunt, si uerbum dicas, an orationem nihil interest. Duplum autem: & duplum simpli idem ualent. Si igitur est simpli duplum, erit simpli simpli duplum. Rursus si pro duplum duplum, simpli ponat, ter dicentur, erit simpli simpli simpli duplum. Et sit ne cupiditas uoluptatis? Hoc autem est appetitio uoluptatis. Est igitur appetitio, cupiditas uoluptatis uoluptatis. Sunt autem eius generis captiones in iis, quæ cum aliquo conferuntur, quorum non solum genera, sed ipsa etiā cum aliquo conferuntur, & ad unum idemque referuntur, ut cupiditas alicuius cupiditas, appetitio alicuius appetitio, & duplum alicuius duplum, & simpli duplum dicitur. Itemque in iis quæ in genere eorum quæ cum aliquo conferuntur, non numerantur, & de natura alicuius dicuntur, cum interim eorum definitio naturam eis subiectam complectatur, & uno nomine in iis quorum habitus & affectiones, & siquid simile per se de subiectis naturis dicuntur. Vt impar numerus est, qui medium habet, est autem numerus impar est igitur numerus, numerus qui medium habet. Et si simitas naris est concauitas, est autem etiam naris sima, est igitur naris, naris concaua. Sophistæ autem uidentur cogere nugari, nec cogunt interdum, propterea quod nō ante quærunt, utrum (exempli causa) duplum aliquid, an nihil per se dictum significet, & si quid significet, idem ne an aliud. sed continuo conclusionem efficiunt, quæ sequi uidetur, quod nomē solū idem quod oratio ualere & declarare uideatur. Solœcismus autem quid sit, supra dictum est. Fieri autem

potest, ut is qui non facit, solœcismum facere, & qui facit, non facere uideatur. Quemadmodum Protagoras dicebat, ἐμῆνις & ὀπήληξ, id est iracundia & galea masculini sunt generis. Nam & qui οὐλομένην, id est perniciosam dicit, is illius sententia solœcismum facit; aliis nō uidetur. Et qui οὐλόμενον, id est perniciosum, uidetur solœcismum facere, nec facit. Ex quo perspicuum est, artem aliquam solœcismum facere posse. Itaque multæ orationes quæ non efficiunt quod sumitur, solœcismum uidentur concludere. Quod fit in reprehensionibus. Omnes autem solœcismi ficti, non ueri, fere ex illo pro nomine hoc oriuntur & existunt, cum casus nec uirile, nec muliebre nomen, sed medium horum neutrumque declarat. Nam & hic uirile significat, & hæc muliebre. At hoc neutrum uult illud quidem declarare, sed tamen sæpe utrunque illorum significat. ut si quæratur, quid sit hoc? & Calliope, lignum, uel Coriscus, respondeatur. Ac maris quidem & fœminei casus omnes differunt, neutrius alii non item. Quocirca plerunq; cum illud hoc datur & cōceditur, hunc, quasi dictum sit, concludunt, itemque alium casum pro alio. Fallax autem conclusio propterea efficitur, quod illud hoc commune sit multorum casuum, quandoquidem hoc alias idem quod hic, alias quod hunc efficit. Sed uicissim declarare hæc debet, si cum uerbo Est coniunctum sit, hic, sin cum Esse, hunc, ut Hipponicus est, esse Hipponicum. quod de fœmineis iudicādum est eodem modo, & nominibus suppellectilium, quæ uirilium uel muliebrium inflexionem habent. Quorum enim ο & ν extremæ sunt literæ, ea sola suppellectilis nominūm inflexionem retinent. ut ξύλον, id est lignum, σχοινίον, funis. Quæ autem non in eas literas desinunt, masculinorum uel fœmininorum, quorum nonnulla ad suppellectilia referimus, ut ἀσκός, id est uter, nomen est masculini generis, χλίνη, id est lectus, fœminini. Itaque in his etiam talibus nominibus eodem modo & uerbum Est & Esse dissimilitudinem facient & distinctionem. Atque similis est quodam modo solœcismus iis repræhensionibus, quæ ex dissimilitudine: aut ex forma

euenire dicuntur. Vt enim in illis rebus, sic in his ex uerbis accidit, ut solœcismus fiat, quod homo & albus & res & nomen est. Perspicuum est igitur, dandam esse operam, ut solœcismum ex iis casibus quos exposuimus concludamus. Ac genera quidem argumentationum, quæ certandi causa tractantur, & generum partes modiq; expositi sunt.

XIIII. Permagni autem interest ad occulendum, ut in dialecticis, sic hoc in loco, quemadmodum disponantur ea quæ ad interrogationem pertinent. His igitur ita cōstitutis, deinceps sequitur ut horum aliqua præcepta demus. Ad reprehendēdum quidem multum ualet prolixitas, propterea quod difficile est simul, & quasi uno aspectu multa perspicere. Vt autem prolixitatem assequamur, ab iis locis quos supra exposuimus, præsidium petendum erit. Celeritas etiam in concludendo multum potest. Qui enim tardi sunt, minus res prouident. Iam uero ira & disceptatio adiuuant, quoniam qui aliqua perturbatione animi commoti sunt, minus uirium habent ad obseruanda & defendenda omnia. Ad iracundiam autem impellemus, si alterum qui nobiscum disputat, & nobis iniuriam uelle facere, & nullo affici pudore docebimus. Iam utile erit, uicissim interrogationes quæstionesque ponere, siue ad eandem probandum aut refellēdam, cui multa argumenta suppetant, siue in utranq; partem. Sic enim fiet, ut uno tempore uel plura, uel contraria defendat. Atq; ut uno uerbo finiam, omnia quæ ualere ad occulenda argumenta dicta sunt superiore libro, ad argumentationes etiam quæ certandi causa tractantur, ualent plurimum. Nā & occulere latendi causa uolumus, & latere decipiendi atque captandi. Quod autem attinet ad eos, qui negant ea quæ argumentationi prodesse putant, interrogādi sunt a nobis per negationem, quasi contrarium efficere uelimus, aut etiam utraque pars simul & ex æquo quærendo ponenda est. Cum enim dubium est & obscurum, quid sumere uelimus, minus ii qui contra disputant, proteruiūt. Iam uero si quis quasi membratim concedat res singulas per inductionem, sæpe id an in toto genere uere dicatur,

non est rogandus, sed id quasi datum sit. accipiendum est. Interdum enim illi se dedisse hoc ipsum putant, & auditoribus uidentur propter inductionis recordationem, quasi illa non frustra & temere rogata sint, in quibus etiam totū genus non significatur, & appellatur ullo nomine, similitudine utendum erit quoad res postulabit, propterea quod sæpe latet & obscura est similitudo. Vt autem sumamus ꝑpositionem, contrarium per comparationem quærere debemus. ueluti si concludendum sit, patri in omnibus parendum esse, utrum in omnibus parentibus parendum sit, an in omnibus non parendum? & illud sæpe, sint ne multa cōcedenda, an pauca? Multa enim potius, si quidem necesse est tribuenda parentibus uidebuntur. Contraria enim inter se comparata atq; composita, & maiora & magna, & deteriora & meliora hominibus uidentur. Atq; etiam cauillatio eorum qui interrogant, facit plerunq; ut iis qui contra disputant, refelli uel maxime uideantur propterea quod cum nihil effecerint, & concluserint, tamen non uocant in quæstionem id quod extremum & conclusum fuit, sed quasi concluserint, ita concludunt. Non igitur hoc & illud. Illud etiā fallax & captiosum est, proposita re admirabili, & quæ sit contra opinionem omnium, uelle id quod uideatur respondeti proposito eo initio disputationis quod probetur, de iis quorum ea uis sit: quærere hoc modo. Tibi ne uidetur? Si enim in iis sit interrogatio ex quibus conclusio efficitur certe uel reprehendat alter, uel concedat id quod sententiis repugnet, necesse est. Si enim dederit, reprehendetur, si non dederit, neque id probabile dixerit, aliquid quod sit contra opinionem omnium, dabit. si non concedat, probabile autem fateatur, incurret in reprehensionem. Iam quemadmodum in arte Rhetorica, sic in ratione refutandi contraria & repugnantia elicienda sunt, uel ex sermone eorum qui contra disputant, uel ex eorum quorum dicta & facta honesta esse concedunt. Itaq; ex eorum dictis qui eiusmodi uel similes habentur, uel ex plurimorum, uel omnium sermonibus. Iam quemadmodum ii qui respondent, sæpe

cum refelluntur, distinguunt, si futurum est ut coarguantur, sic ii qui quæstionem ponunt, hinc præsidium petere debent contra eos qui resistunt, si hoc modo officiatur, illo non item, se hoc modo intellexisse. Quod etiam Cleophon facit in mandrabulo. Atque etiam a proposito aberrantes, reliquas argumentationes concidere debemus. quod si is q poscit quæstionem p̄sentiat, ei occurrēdum & prædicendū erit. Interdumq; ex iis quæ aliena sunt a proposito argumenta ducere licebit, si quis ex eo de quo agitur, argumenta non poterit sumere. quod Lycophron fecit, cum lyram laudandam suscepisset. Quod uero ad eos attinet, qui aliquid argumentis probari uolunt, quoniam placet causam afferri oportere, certe quibusdam positis & concessis, minus tutum est ad defendendum id quod uniuersum est, si refellere uelimus, affirmare, sequi repugnantiam, ut quod affirmarunt negare eos, aut quod negauerint concedere. Quale illud est, Eandem in cōtrariis artem uersari, aut non eandem. Conclusiones autem quæri non debent more propositionum. Et quædam quærenda non sunt, sed pro concessis accipienda. Ac ex quibus interrogationes constarent & quemadmodum interrogaremus, satis fere dictum est.

XV. Deinceps de responsione, & quemadmodum argumenta discutienda & explicanda sint & quis sit horum argumētorum usus dicendum est. Valent quidem ad philosophiā duabus de causis, primum, quod cum uerbis nascantur, faciunt ut quot modis quidq; dicatur, & quæ similes sint quæ dissimiles res, & uerba facilius intelligamus. Deinde ualent ad quæstiones quas quisq; per se separatimq; tractat. Qui enim facile decipitur & capitur ab aliis, neque id sentit, id etiam sæpe ei per se res consideranti accidat necesse est. Postremo ualent ad opinionem, quod in rebus omnibus exercitati, & nullius imperiti ignariq; uidebimur. Nam si ita quis disputet cum altero, ut argumenta refellat neq; eorum uitia exponere aut explicare possit, is aliis opinionem adfert, se non a ueritate coactum, sed imperitia ductum, ini quum esse in disputando. Quo autem pacto ii qui poscunt

qonem, armati esse debeant, ut his talibus argumētationibus possint occurrere, facile intelligi potest. si modo recte supra exposuimus, ex quibus fallaces & captiosæ conclusiones constarent, & in interrogationes nimiæ, satis explicauimus. Aliud autem est, cum quis argumentationem sumit, perspicere & discutere eius uitium, aliud cum interrogatur, celeriter posse resistere. Quod enim scimus, id sæpe cum ordo uerborum traiectione mutatus est, ignoramus. Iam uero ut in cæteris artibus & rebus, sic fere in argumētis exercitatione celeritatem maiorem, tarditatemue comparamus. Itaq; si quid nobis apertum perspicuumq; sit, neque id meditatum habeamus, in eo fere fit ut commoditatibus opportunitatibusq; destituamur. Quod autem in descriptionibus usu euenit, ut propositiones in partes tributas interdum retexere non possimus, sic in reprehensionibus nonnunquam scimus, unde conclusio efficiatur: & argumentum explicare non ualemus. Primum ergo, quemadmodum dicimus interdum præstare differere probabili argumentatione quam uera, sic probabili explicatione potius quam uera argumentorum captiones nonnunquam discutere & dissoluere debemus. Omnino enim pugnandum est contra eos, qui contentionis concertationisq; causa disputant, non tanquam refellant, sed tanquam reprehensionis specie contra nos armentur. Cum enim eos concludere negemus, certe ad speciem & simulationem omnis nostra dirigenda est responsio. Cum enim refutatio sit oratiō repugnans, non ambigua: quæ ex quibusdam efficitur: nulla certe ad ambigua & homonymiam adhibenda erit distinctio. neq; enim ratiocinationem, argumentando tractat. Sed nulla alia de causa ante distinguendum erit, nisi quod reprehensionis speciem præ se fert conclusio. Non igitur hoc loco nobis refutatio extimescenda est, sed eius solum simulachrum. Quippe cum interrogatio ambigua. & homonymia, cæteræq; eius generis captiones & ueram reprehensionem obscurent, & faciant ut eos qui refellant ac non refellant, ignoremus. Nam quoniam licet cuius tota argu- XVI.

mentatione conclusa dicere, se non quod alter affirmauerit negare, sed ambigue, etiam si eo toto impetu ferretur, incertum est, an sit reprehensus, dubium est enim, an uerum nunc dicat. Quod si diuisione adhibita interrogasset id qđ ambiguum est, certe reprehensio perspicua fuisset. Nam qa uolunt ii qui certandi studio disputant, hoc quidem tempore rarius quam superioribus eum qui rogatur, aut etiam aut em non respondere, id fieri potest. Nunc autem propter uitiosum morem interrogandi: necesse est aliquid ante respondere, corrigendo interrogationis uitio. Quandoquidem si tolerabilis particio adhibita sit, cum necesse sit qui contra disputet, aut etiam, aut non dicere. Quod si quis putet eam reprehensionem, quæ ex ambiguitate nascitur, ue ram esse nullo modo reprehensionem effugere poterit is qui respondebit, quippe cum in iis rebus quæ sub oculos cadunt, necesse sit eum & quod nomen intelligi dixerit, id negare, & affirmare id quod negarit. Nihil enim adiuuat quorundam emendatio, qui Coriscum non confirmant esse & musicum, & musicæ expertem, sed hunc quem monstrant musicum, & hunc eũdem expertem musicæ. Eadem enim erit oratio hæc, Coriscum musicum esse, quæ illa hunc Coriscum esse musicum, quod simul & confirmabunt & negabunt. Sed fortasse dicent, non idem significare, cum in altera nomen collocatum sit, ita aliquid inter eas interesse. Sin autem hoc omnino dixerit, illi hoc uel hunc adiunxerit, absurdum erit. Nam nihilo magis alteri addet, præsertim cũ nihil intersit, utrilibet addat. Sed quoniam incertum est, utrum is qui ambiguitatem non distinxit, reprehensus necne sit (cõcessum est enim in disputando ambigua distinguere) certe dare rogatum omnino nulla adhibita distinctione est in uitio. Itaq; si minus is qui dat, at certe oratio eius reprehendetur, & pro refutata habebitur. Fit autem plerunque, ut qui ambiguitatem cernunt, tamen eam non ausint, distinguere, propter eorum qui talia proponunt acerbitatem, ut ne se in omnibus difficiles & iniquos prebere uideãtur. Deinde, quod nunquam putassent ex hoc conclusionem

nem

nem posse effici, sæpe occurrit aliquid contra opinionem omnium. Quapropter quoniam concessum est, ut supra dixi, nō dubitabimus distinguere. Si quis autem duas interrogationes, non unam ponat: non ea existet captio, quæ ex homonymia & ambiguitate nascitur. Quid enim interest, vtrum nunc roges, an Callias & Themistocles sint musici, an tum, cum idem nomen vtrique impositum esset, nec iidem forent? Nam si plura vno declarat, plura interrogauit. Quod si iniquum est ad duo rogata velle responsum vnum dari omnino, profecto ad ambiguum nullum semel responderi conuenit, ne si in omnibus quidem id vere dicatur quorundam sententia. Nihil enim hoc interest, an si quis rogaret, vtrum Coriscus & Callias sint domi, necne sint domi, siue adsit vterque siue absit. vtroque enim modo plures erunt enunciationes. Neque enim si vere di i potest, propterea una est interrogatio. Possunt enim sexcenta alia quæri, ad quæ aut etiam, aut non respondere vere liceat. Attamen non vnum responsum dandum est sic enim disputatio tollitur. Hoc autem similiter fiat, ac si quis idem nomen diuersis hominibus imponat. Cum ergo ad rogata duo non sit semel respondendum perspicuum est, aut etiam, aut nō, non esse dicendum in ambiguis. Neque enim qui dixerit, quamuis dixerit, responderit. sed hoc volunt in disputando quod quid efficiatur, sic incertum. Quoniam igitur, quemadmodum diximus, quædam simulachra sunt repræhensionum, reprehensiones nullo modo: sic quædam sunt simulatæ explicationes, nec explicationes sunt, quas quidem interdum afferri dicimus oportere potius quam veras explicationes: veluti cum disputatur pugnaciter, & cum rei quæ duobus modis dicitur, occurritur. Ac in iis quidem disputationibus, quæ speciem quidem verarum præ se ferent, respondendum est, Esto. Sic enim nullus erit reprehensioni locus. Si quid autem contra opinionem omnium cogatur cōcedere, tum vel maxime addendum est, Id videri. Sic enim nec reprehensioni, nec ei quod admirabile sit, & contra opi

nionem omnium, dare locum videbitur. Perspicuum est quidem quemadmodum a principio repetatur disputatio. Si qua autem proxime ad id accedant, ea sententia omniū refellenda sunt non concedenda, quod primam disputationem repetere videatur. Cum vero aliquis eiusmodi a nobis petet, quod ex causa differendi illud quidem efficiatur necessario, sed quod falsum sit aut improbabile: idem respondere debebimus. Quæ enim necessario sequuntur eiusdem esse causæ videntur. Iamvero cum res uniuersa, non nomine suo, sed similitudine tractabitur: respondendum erit nobis, eum nec quo modo a nobis data sit, nec quemadmodum ipse proposuerit, sumere. Ex hoc enim plerunque existit reprehensio. Qui autem is commoditatibus destitutus erit, is confugere ad uitiosam probationem debebit, ut ei occurrat eo genere distinctionis, de quo supra diximus. Ac in iis quidem disputationibus, in quibus propriis nominibus utetur, aut omnino respondendum erit nobis, aut certe adhibenda distinctio. Quæ autem aliquid in mentem reseruantes proponimus ad disputandum, qualia sunt ea omnia quæ non plane, sed truncatim interrogantur; ex iis reprehensio nasci solet. Cuius generis est illud, an quicquid est Atheniensium possessio, id Atheniensium est? Certe, itemque in cæteris: at qui homo est animalium: possessio igitur animalium est homo. Hominem enim animalium esse dicimus, quod sit animal. & Lysandrum Lacedæmoniorum quod sit Lacedæmonius. Ergo illud quidem perspicuū est cum dubium est id quod proponitur, tum non esse omnino dandum. Cum autem duo erunt huiusmodi, quorum si alterum sit, ex eo alterum necessario concludetur: sin hoc sit, illud ex eo non concludetur necessario, debebit is qui interrogabitur, id dare quod minus lateat. Difficilius est.n. ex pluribus concludere. Quod si argumentando concludat, alicui datum esse contrarium, alicui non esse: si uera sit oratio, contrarium esse dicendum est, sed non esse nomen impositum alteri. Quoniam aut nonnulla plerique conce-

dunt, quæ si quis minus det, eum falsum putare fatebuntur alia, non item. cuius generis sunt ambigua omnia (utrum enim animantium animus intereat, necne non est multis exploratum) in quibus eorum non est certum, utro modo soleat concedi id de quo agitur: utrum ut sententiæ solent, quarum nomine appellant & ueras opiniones, & uniuersas negationes: qualis est illa, diametros mensura definiri non potest: in iis non est respondendum aut etiam, aut non. Præterea cuius de ueritate plurimæ sunt ambiguæ opiniones eius si nomina ex alio transferas, non id perspicuum erit. Nam quoniam dubium est, utra in parte insit ueritas, sophistarum partes agere non uidebere: quoniamq; ambiguum non mentiri neque quod falsum sit asserere. Translatio etiã faciet, ut ne reprehendatur oratio. Præterea ut quisque rogata præsenserit, ita eis ante occurrere, eaque prædicere debebit. Sic enim ei qui rogabit, resistet facillimæ. Sed quoniam uera explicatio, expositio est falsæ ratiocinationis, quacunque ex interrogatione falsum efficiatur. Falsa autem ratiocinatio quoniam duplex est, altera, cum falsum conclusum est: altera, cum si minus est ratiocinatio, attamen uidetur esse: certe hæc ipsa explicatio eius etiam explicatio sit necesse est. quæ ratiocinationem ueram fallaciter imitatur. Ex quo perspicitur interrogationum correctio. Ita fit, ut orationes quæ conclusæ sint, refellẽdo, eæ autem quæ uidentur concludere, distinguendo explicentur atque dissoluantur. Rursus quoniam argumentationum quæ conclusæ sunt, aliæ ueram, aliæ falsam conclusionem habent, eas quibus falsum concluditur. duobus modis licet dissolue re, tum refellenda aliqua interrogatione, tum docendo eã esse naturam conclusionis. Eas autem quarum uera conclusio est refutanda aut propositione, aut assumptione, cum præsertim uera sit conclusio. Quare iis qui argumentationem discutere & explicare uelint, hoc primum uidendum est, sitne conclusa, an minus conclusa: deinde utrum uera sit a falsa conclusio, ut eam aut distinguentes, aut refellen-

XVII.

241

tes dissoluamus. & refellétes uel hoc uel illo modo, quemadmodum supra diximus. Permultum autem interest, utrum interrogati ab alio, necne, argumentationem explicemus. Nam & prouidere difficile est, & facile est cum otio si sumus & soli, uidere explicationem. Atque reprehensionum quidem quæ ex ambiguo & homonymia oriuntur, partim habent aliquam interrogationem, quæ plura declarat. partim co'nclusionem, quæ multis modis dicitur: ueluti in ea reprehensione, quæ σιγῶντα loqui concludit, conclusio duobus modis dicitur: in ea autem qua efficitur, eum qui sciat aliquid nescire. qualis est hæc: An is qui scit dicere aut facere, illud etiam sciat quod dicit aut facit? hic autem scit iambica dicere: hic igitur scit iambica. in hac, inquam, una interrogatio ambigua est. Et quod duplex est, interdũ non est: sed ambiguum aliqua ex parte est, aliqua ex parte non est in illa argumentatione. Ac in quarum conclusione aliquid multis modis dicitur, nisi contrariam enunciationẽ assumpserit, non erit reprehensio, ut in ea qua quis cœcus uidere demonstratur. neque enim sublata contradicente pronunciatione, esse reprehensio ullo modo potest. In quarum autem interrogationibus ambiguum est, non est necesse plane illud negare, quoniam non ad illud rogatum argumentatio adhibenda est, sed conclusionis causa est omnis comparata. Initio ergo argumentationis, si quod sit ambiguum uerbum, uel ipsa oratio sit, ita respondendum est, ut quodammodo etiam, & quodammodo non esse dicamus. Vt σιγῶντα loqui aliqua intelligentia uerum esse, quadam non esse. Et cum quæritur, eane quæ oportet facienda sint? alia esse, alia non esse, dicendum est. Quod enim oportet, multis modis dicitur. Quod si ambiguum in propositione & assumptione lateat, id in conclusione, interrogatione adiuncta, corrigendum erit. Licet igitur σιγῶντα dicere. non, sed hunc σιγῶντα. De iis etiam, in quarum propositione & assumptione ambiguum inest, iudicandum est eodem modo. Non igitur sciunt quod sciunt: imo uero sciunt, sed

non hoc modo. Aliud est enim nihil sciri posse, aliud eos qui hoc vel illo modo sciunt, non posse. Omninoque pugnandum nobis, etiam si plane argumentum concluserit, cum non eam rem, quam concesserimus, sed verbum solum refellisse, ex quo efficietur, vt illa nulla sit reprehensio. Perspicuum etiam est, quemadmodum diluendæ sint eæ, quæ ex distinctione & coniunctione existunt reprehensiones. Etenim si distincta & coniuncta verbis aliud declaret, quæ concludatur argumentatio, contrarium dicendum erit. Sunt autem hæ argumentationes ex coniunctione & distinctione. An quo vidisti tu hunc verberari, eo ipse verberatus est? quo verberatus est: eo'ne eum verberari vidisti? Habent illæ quidem simile aliquid ambiguarum interrogationum: attamen ex coniunctione sumuntur. Neque enim ambiguum est id quod existit ex distinctione, cum præsertim coniuncta & distincta, non eadem sit oratio. Siquidem nec hora & orá, eodem accentu pronunciata, aliud efficiunt. Sed quemadmodum in scripto idem est verbum, si iisdem literis scriptum sit: sic etiam illic efficiunt notæ. In voce autem non sunt eadem nomina. Quapropter reprehensio ea, quæ ex distinctione est, non ad ambiguitatis reprehensionem refertur. Atque etiam illud perspicuum est, non omnes, vt quidam dicunt, reprehensiones ex ambiguo existere. Distinguere ergo & secernere verba a verbis debebit is qui repsondendi partes tenebit. Neque enim idem efficit, oculis videre verberari aliquem, quod oculis verberari aliquem videre. Et Euthydemi illa oratio, Vidistine triremes nunc quæ sunt in Piræo ex Sicilia? eodem modo diluenda erit. Itemque illa: Fierine potest, vt sutor peritus sit malus? potest autem fieri, vt aliquis peritus sutor sit malus? malus igitur sutor. Et illa, An bonarum artium bonæ sint notitiæ? mali autem bona est notitia: malum igitur est bona notitia. atqui malum & notitia est & malum: malum igitur, notitia mala est. Item illa: An verum est, nunc te natum esse? nunc igitur natus es. Nisi forte aliud declarat, cum nunc distin-

ctum est. Nunc enim verum est, te natum esse: sed te nunc natum esse, haud verum est. An vt potes, & quæ potes, sit & ea facies? cum autem non canis fidibus, canere fidibus potes: tunc igitur cum non canis fidibus, fidibus canes. nisi forte non eam vim habet, vt tum cum non canit fidibus, canat: sed vt faciat, cum vt non facit. Hoc autem quidam aliter diluunt. Dicunt enim, non si quis dederit alterum facere vt potest, idcirco effici vt is qui non canit fidibus, fidibus canat. Neque enim datum esse omnino vt possit, eum esse facturum, nec idem valere vt potest omnino quod vt potest facere. Sed eos nō recte dissoluere hinc apparet, quod cum omnium rationum & argumētationum, in quibus est idem vitium, eadem sit explicatio, hæc ipsa non ad omnes, neque ad eas quæ omnino proponentur accommodabitur: sed ad eum qui rogat modo, non ad argumentationem. Ex accentu autem nullæ extant orationes, neque in scripto neque in voce, nisi perpaucæ. Eiusmodi est hæc: An οὗ habitas, est domus? est ergo οὐ habitas, negatio illius, habitas: dixisti autē οὗ habitas domum esse, domus igitur negatio est. Perspicuum est quomodo id explicari debeat. non enim idem significat graui tono prolatum aliquid, & circunflexo. Perspicuum etiam est illud, quemadmodum occurrendum est eis reprehensionibus quæ ex eo nascuntur, quod quæ non sunt eadem, eadem esse dicunt: quandoquidem categoriarum genera tenemus. Nam alter interrogatus, respondendo concesserit non inesse aliquid eorum quæ naturam rei declarant: alter autem docuerit aliquid conuenire eorum quæ cum aliquo conferuntur, aut quæ quanta sunt, cum propter dicendi genus rei naturam significare videantur. vt in hac oratione, fierine possit, vt aliquid simul quis & faciat & fecerit? At qui fieri potest, vt aliquis quid simul & videat, & eadē etiam ex parte viderit. Rursus an pati aliquid, sit aliquid facere? Ergo secatur, vritur, sentitur, eadem ratione dicuntur: eaque omnia quid pati declarant. Quid, dicere, currere, videre, eodemne modo inter se affecta esse dicun-

tur? Atqui videre sentire quid est: ita simul & quid patitur & facit. Quod si quis in superiore oratione det fieri non posse, vt idem simul faciat & fecerit, ut autem videat atque viderit fieri posse: is nondum reprehensus erit; dummodum videre, non facere quid, sed pati dicat. ea enim desideratur interrogatio, sed ab audientibus existimatur dedisse, cum cum secare facere quid, & secum se fecisse concesit etiam ea omnia quæ eandem analogiam habent. Nam quod reliquum est, auditor præponit, quasi eandem habeat ratione, cum non habeat, sed propter genus dicendi habere videatur. Idemque hic usu uenit, quod in ambiguis. Illic enim is qui uim uerborum ignorat, rem putat negatam esse, non uerbum: cum quæstio etiam illa reliqua sit, an ambiguum una ex parte quam intelligat concedat. Si enim hoc modo det, coarguetur. Similes sunt his quæ sequuntur. Si quod quis habebat, post non habeat idne amisit? Isto enim pacto qui unum modo calculum amiserit, decem calculos non habebit. Aut quod quis non habet, prius autem habuit, idne amisit? Neque enim necesse est. quantum uel quot non habuerit quis, cum tot amisisse. Ergo naturæ quæstionem ad quantitatis transtulit. decem enim multa sunt. Quod si initio ita interrogasset. Quot non habet quis, cum prius habebet, an tot amisit? nemo dedisset, sed uel tot uel aliquid eorum. Et dare quis potest quod non habet, non enim tātum modo unum calculum habuit. nisi forte non quod non habuit, sed quatenus, ut unum non habuit, dedit. tantummodo enim nec quid significat, nec tale uel tantum quid, sed cum alio confertur; ut significet non cum alio. ut ergo si quæsiuisset, num quis dat quod non habeat, nec ille dedisset rursusque interrogasset, num quis quod non habet cito, cito det: quo dato ille hoc conclusisset, id aliquem dare quod non habeat. tum perspicuum fuisset, nullam esse conclusionem, quoniam cito dare, non est aliquid dare, sed dare hoc modo. Et aliquo modo dare aliquid quis potest, quo modo non habeat, ut libenter habeat, & det inuitus. Sic de illa cau

Aiunt enim hi, beatum iustum esse necessario, multitudini autem non probatur, regem non esse beatum. Compellere autem ad ea quæ hoc modo non probantur, idem ualet atque efficit quod ad legis & naturæ repugnantiam reuocare. Nam & lex uulgi est opinio, & ad naturam ac uerum orationem suam sapientes dirigunt. Ac ea quidem quæ opinionibus repugnant, ex his locis petenda sunt. Nunc se-
XIII. quitur, ut quomodo nugari cogant sophistæ disseramus. Ac quid appellemus nugari iam, iam diximus. Omnes autem hæ argumentationes hoc ita efficere uolunt, si uerbum dicas, an orationem nihil interest. Duplum autem: & duplum simpli idem ualent. Si igitur est simpli duplum, erit simpli simpli duplum. Rursus si pro duplum duplum, simpli ponat, ter dicentur, erit simpli simpli simpli duplum. Et sit ne cupiditas uoluptatis? Hoc autem est appetitio uoluptatis. Est igitur appetitio, cupiditas uoluptatis uoluptatis. Sunt autem eius generis captiones in iis, quæ cum aliquo conferuntur, quorum non solum genera, sed ipsa etiã cum aliquo conferuntur, & ad unum idemque referuntur, ut cupiditas alicuius cupiditas, appetitio alicuius appetitio, & duplum alicuius duplum, & simpli duplum dicitur. Itemque in iis quæ in genere eorum quæ cum aliquo conferuntur, non numerantur, & de natura alicuius dicuntur, cum interim eorum definitio naturam eis subiectam complectatur, & uno nomine in iis quorum habitus & affectiones, & si quid simile per se de subiectis naturis dicuntur. Vt impar numerus est, qui medium habet, est autem numerus impar est igitur numerus, numerus qui medium habet. Et si simitas naris est concauitas, est autem etiam naris sima, est igitur naris, naris concaua. Sophistæ autem uidentur cogere nugari, nec cogunt interdum, propterea quod nõ ante quærunt, utrum (exempli causa) duplum aliquid, an nihil per se dictum significet, & si quid significet, idem ne an aliud. sed continuo conclusionem efficiunt, quæ sequi uidetur, quod nomẽ solũ idem quod oratio ualere & declarare uideatur. Solœcismus autem quid sit, supra dictum est. Fieri autem

potest, ut is qui non facit, solœcismum facere, & qui facit, non facere uideatur. Quemadmodum Protagoras dicebat, μῆνις & ὁ πήληξ, id est iracundia & galea masculini sunt generis. Nam & qui οὐλομένην, id est perniciosam dicit, is illius sententia solœcismum facit; aliis nõ uidetur. Et qui οὐλόμενον, id est perniciosum, uidetur solœcismum facere, nec facit. Ex quo perspicuum est, artem aliquam solœcismum facere posse. Itaque multæ orationes quæ non efficiunt quod sumitur, solœcismum uidentur concludere. Quod fit in reprehensionibus. Omnes autem solœcismi ficti, non ueri, fere ex illo pro nomine hoc oriuntur & existunt, cum casus nec uirile, nec muliebre nomen, sed medium horum neutrumque declarat. Nam & hic uirile significat, & hæc muliebre. At hoc neutrum uult illud quidem declarare, sed tamen sæpe utrunque illorum significat. ut si quæratur, quid sit hoc? & Calliope, lignum, uel Coriscus, respondeatur. Ac maris quidem & fœminei casus omnes differunt, neutrius alii non item. Quocirca plerunq; cum illud hoc datur & cõceditur, hunc, quasi dictum sit, concludunt, itemque alium casum pro alio. Fallax autem conclusio propterea efficitur, quod illud hoc commune sit multorum casuum, quandoquidem hoc alias idem quod hic, alias quod hunc efficit. Sed uicissim declarare hæc debet, si cum uerbo Est coniunctum sit, hic, sin cum Esse, hunc, ut Hipponicus est, esse Hipponicum. quod de fœmineis iudicãdum est eodem modo, & nominibus suppellectilium, quæ uirilium uel muliebrium inflexionem habent. Quorum enim ο & ν extremæ sunt literæ, ea sola suppellectilis nominum inflexionem retinent. ut ξύλον, id est lignum, σχοινίον, funis. Quæ autem non in eas literas desinunt, masculinorum uel fœmininorum, quorum nonnulla ad suppellectilia referimus, ut ἀσκός, id est uter, nomen est masculini generis, κλίνη, id est lectus, fœminini. Itaque in his etiam talibus nominibus eodem modo & uerbum Est & Esse dissimilitudinem facient & distinctionem. Atque similis est quodam modo solœcismus iis reprehensionibus, quæ ex dissimilitudine: aut ex forma

euenire dicuntur. Vt enim in illis rebus, sic in his ex uerbis accidit, ut solœcismus fiat, quod homo & albus & res & nomen est. Perspicuum est igitur, dandam esse operam, ut solœcismum ex iis casibus quos exposuimus concludamus. Ac genera quidem argumentationum, quæ certandi causa tractantur, & generum partes modicq; expositi sunt.

XIIII. Permagni autem interest ad occulendum, ut in dialecticis, sic hoc in loco, quemadmodum disponantur ea quæ ad interrogationem pertinent. His igitur ita cōstitutis, deinceps sequitur ut horum aliqua præcepta demus. Ad reprehendēdum quidem multum ualet prolixitas, propterea quod difficile est simul, & quasi uno aspectu multa perspicere. Vt autem prolixitatem assequamur, ab iis locis quos supra exposuimus, præsidium petendum erit. Celeritas etiam in concludendo multum potest. Qui enim tardi sunt, minus res prouident. Iam uero ira & disceptatio adiuuant, quoniam qui aliqua perturbatione animi commoti sunt, minus uirium habent ad obseruanda & defendenda omnia. Ad iracundiam autem impellemus, si alterum qui nobiscum disputat, & nobis iniuriam uelle facere, & nullo affici pudore docebimus. Iam utile erit, uicissim interrogationes quæstionesque ponere, siue ad eandem probandum aut refellēdam, cui multa argumenta suppetant, siue in utrancq; partem. Sic enim fiet, ut uno tempore uel plura, uel contraria defendat. Atq; ut uno uerbo finiam, omnia quæ ualere ad occulenda argumenta dicta sunt superiore libro, ad argumentationes etiam quæ certandi causa tractantur, ualent plurimum. Nā & occulere latendi causa uolumus, & latere decipiendi atque captandi. Quod autem attinet ad eos, qui negant ea quæ argumentationi prodesse putant, interrogādi sunt a nobis per negationem, quasi contrarium efficere uelimus, aut etiam utraque pars simul & ex æquo quærendo ponenda est. Cum enim dubium est & obscurum, quid sumere uelimus, minus ii qui contra disputant, proteruiūt. Iam uero si quis quasi membratim concedat res singulas per inductionem, sæpe id an in toto genere uere dicatur,

non est rogandus, sed id quasi datum sit. accipiendum est. Interdum enim illi se dedisse hoc ipsum putant, & auditoribus uidentur propter inductionis recordationem, quasi illa non frustra & temere rogata sint, in quibus etiam totũ genus non significatur, & appellatur ullo nomine, similitudine utendum erit quoad res postulabit, propterea quod sæpe latet & obscura est similitudo. Vt autem sumamus ꝑpositionem, contrarium per comparationem quærere debemus. ueluti si concludendum sit, patri in omnibus parendum esse, utrum in omnibus parentibus parendum sit, an in omnibus non parendum? & illud sæpe, sint ne multa cõcedenda, an pauca? Multa enim potius, si quidem necesse est tribuenda parentibus uidebuntur. Contraria enim inter se comparata atq; composita, & maiora & magna, & deteriora & meliora hominibus uidentur. Atq; etiam cauillatio eorum qui interrogant, facit plerunq; ut iis qui contra dispu tant, refelli uel maxime uideantur propterea quod cum nihil effecerint, & concluserint, tamen non uocant in quæstionem id quod extremum & conclusum fuit, sed quasi concluserint, ita concludunt. Non igitur hoc & illud. Illud etiã fallax & captiosum est, proposita re admirabili, & quæ sit contra opinionem omnium, uelle id quod uideatur respon deri proposito eo initio disputationis quod probetur, de iis quorum ea uis sit: quærere hoc modo. Tibi ne uidetur? Si enim in iis sit interrogatio ex quibus conclusio efficitur certe uel reprehendat alter, uel concedat id quod sententiis repugnet, necesse est. Si enim dederit, reprehendetur, si non dederit, neque id probabile dixerit, aliquid quod sit contra opinionem omnium, dabit. si non concedat, probabile autem fateatur, incurret in reprehensionem. Iam quemadmodum in arte Rhetorica, sic in ratione refutandi contraria & repugnantia elicienda sunt, uel ex sermone eorum qui contra disputant, uel ex eorum quorum dicta & facta honesta esse concedunt. Itaq; ex eorum dictis qui eiusmodi uel similes habentur, uel ex plurimorum, uel omnium sermonibus. Iam quemadmodum ii qui respondent, sæpe

cum refelluntur, distinguunt, si futurum est ut coarguantur, sic ii qui quæstionem ponunt, hinc præsidium petere debent contra eos qui resistunt, si hoc modo efficiatur, illo non item, se hoc modo intellexisse. Quod etiam Cleophon facit in mandrabulo. Atque etiam a proposito aberrantes, reliquas argumentationes concidere debemus. quod si is q poscit quæstionem p̃sentiat, ei occurrẽdum & prædicendũ erit. Interdumq; ex iis quæ aliena sunt a proposito argumenta ducere licebit, si quis ex eo de quo agitur, argumenta non poterit sumere. quod Lycophron fecit, cum lyram laudandam suscepisset. Quod uero ad eos attinet, qui aliquid argumentis probari uolunt, quoniam placet causam afferri oportere, certe quibusdam positis & concessis, minus tutum est ad defendendum id quod uniuersum est, si refellere uelimus, affirmare, sequi repugnantiam, ut quod affirmarunt negare eos, aut quod negauerint concedere. Quale illud est, Eandem in cõtrariis artem uersari, aut non eandem. Conclusiones autem quæri non debent more propositionum. Et quædam quærenda non sunt, sed pro concessis accipienda. Ac ex quibus interrogationes constarent & quemadmodum interrogaremus, satis fere dictum est.

XV. Deinceps de responsione, & quemadmodum argumenta discutienda & explicanda sint & quis sit horum argumẽtorum usus dicendum est. Valent quidem ad philosophiã duabus de causis, primum, quod cum uerbis nascantur, faciunt ut quot modis quidq; dicatur, & quæ similes sint quæ dissimiles res, & uerba facilius intelligamus. Deinde ualent ad quæstiones quas quisq; per se separatimq; tractat. Qui enim facile decipitur & capitur ab aliis, neque id sentit, id etiam sæpe ei per se res consideranti accidat necesse est. Postremo ualent ad opinionem, quod in rebus omnibus exercitati, & nullius imperiti ignariq; uidebimur. Nam si ita quis disputet cum altero, ut argumenta refellat neq; eorum uitia exponere aut explicare possit, is aliis opinionem adfert, se non a ueritate coactum, sed imperitia ductum, iniquum esse in disputando. Quo autem pacto ii qui possunt

quonem, armati esse debeant, ut his talibus argumẽtationi bus possint occurrere, facile intelligi potest, si modo recte supra exposuimus, ex quibus fallaces & captiosæ conclusiones constarent, & in interrogationes nimiæ, satis explicauimus. Aliud autem est, cum quis argumentationem sumit, perspicere & discutere eius uitium, aliud cum interrogatur, celeriter posse resistere. Quod enim scimus, id sæpe cum ordo uerborum traiectione mutatus est, ignoramus. Iam uero ut in cæteris artibus & rebus, sic fere in argumẽtis exercitatione celeritatem maiorem, tarditatemue comparamus. Itaq; si quid nobis apertum perspicuumq; sit, neque id meditatum habeamus, in eo fere fit ut commoditatibus opportunitatibusq; destituamur. Quod autem in descriptionibus usu euenit, ut propositiones in partes tributas interdum retexere non possimus, sic in reprehensionibus nonnunquam scimus, unde conclusio efficiatur: & argumentum explicare non ualemus. Primum ergo, quemadmodum dicimus interdum præstare differere probabili argumentatione quam uera, sic probabili explicatione pótius quam uera argumentorum captiones nonnunquam discutere & dissoluere debemus. Omnino enim pugnandum est contra eos, qui contentionis concertationisq; causa disputant, non tanquam refellant, sed tanquam reprehensionis specie contra nos armentur. Cum enim eos concludere negemus, certe ad speciem & simulationem omnis nostra dirigenda est responsio. Cum enim refutatio sit oratió repugnans, non ambigua: quæ ex quibusdam efficitur: nulla certe ad ambigua & homonymiam adhibenda erit distinctio. neq; enim ratiocinationem, argumentando tractat. Sed nulla alia de causa ante distinguendum erit, nisi quod reprehensionis speciem præ se fert conclusio. Non igitur hoc loco nobis refutatio extimescenda est, sed eius solum simulachrum. Quippe cum interrogatio ambigua, & homonymia, cæteraq; eius generis captiones & ueram reprehensionem obscurent, & faciant ut eos qui refellant ac non refellant, ignoremus. Nam quoniam licet cuius tota argu-

XVI.

mentatione conclusa dicere, se non quod alter affirmauerit negare, sed ambigue, etiam si eo toto impetu ferretur, incertum est, an sit reprehensus, dubium est enim, an uerum nunc dicat. Quod si diuisione adhibita interrogasset id qđ ambiguum est, certe reprehensio perspicua fuisset. Nam qa uolunt ii qui certandi studio disputant, hoc quidem tempore rarius quam superioribus eum qui rogatur, aut etiam aut tem non respondere, id fieri potest. Nunc autem propter uitiosum morem interrogandi: necesse est aliquid ante respondere, corrigendo interrogationis uitio. Quandoquidem si tolerabilis partitio adhibita sit, cum necesse sit qui contra disputet, aut etiam, aut non dicere. Quod si quis putet eam reprehensionem, quæ ex ambiguitate nascitur, uetam esse nullo modo reprehensionem effugere poterit is qui respondebit, quippe cum in iis rebus quæ sub oculos cadunt, necesse sit eum & quod nomen intelligi dixerit, id negare, & affirmare id quod negarit. Nihil enim adiuuat quorundam emendatio, qui Coriscum non confirmant esse & musicum, & musicæ expertem, sed hunc quem monstrant musicum, & hunc eũdem expertem musicæ. Eadem enim erit oratio hæc, Coriscum musicum esse, quæ illa hunc Coriscum esse musicum, quod simul & confirmabunt & negabunt. Sed fortasse dicent, non idem significare, cum in altera nomen collocatum sit, ita aliquid inter eas interesse. Sin autem hoc omnino dixerit, illi hoc uel hunc adiunxerit, absurdum erit. Nam nihilo magis alteri addet, præsertim cũ nihil intersit, utrilibet addat. Sed quoniam incertum est, utrum is qui ambiguitatem non distinxit, reprehensus necne sit (cōcessum est enim in disputando ambigua distinguere) certe dare rogatum omnino nulla adhibita distinctione est in uitio. Itaq; si minus is qui dat, at certe oratio eius reprehendetur, & pro refutata habebitur. Fit autem plerunque, ut qui ambiguitatem cernunt, tamen eam non ausint distinguere, propter eorum qui talia proponunt acerbitatem, ut ne se in omnibus difficiles & iniquos prebere uideãtur. Deinde, quod nunquam putassent ex hoc conclusionem

nem

tiem posse effici, sæpe occurrit aliquid contra opinionem omnium. Quapropter quoniam concessum est, ut supra dixi, nō dubitabimus distinguere. Si quis autem duas interrogationes, non unam ponat: non ea existet captio, quæ ex homonymia & ambiguitate nascitur. Quid enim interest, vtrum nunc roges, an Callias & Themistocles sint musici, an tum, cum idem nomen vtrique impositum esset, nec iidem forent? Nam si plura vno declarat, plura interrogauit. Quod si iniquum est ad duo rogata velle responsum vnum dari omnino, profecto ad ambiguum nullum semel respon deri conuenit, ne si in omnibus quidem id vere dicatur quo rundam sententia. Nihil enim hoc interest, an si quis rogaret, vtrum Coriscus & Callias sint domi, necne sint domi, siue adsit vterque siue absit. vtroque enim modo plures erunt enunciationes. Neque enim si vere dici potest, propterea una est interrogatio. Possunt enim sexcenta alia quæri, ad quæ aut etiam, aut non respondere vere liceat. Attamen non vnum responsum dandum est sic enim disputatio tollitur. Hoc autem similiter fiat, ac si quis idem nomen diuersis hominibus imponat. Cum ergo ad rogata duo non sit semel respondendum perspicuum est, aut etiam, aut nō, non esse dicendum in ambiguis. Neque enim qui dixerit, quamuis dixerit, responderit. sed hoc volunt in disputando quod quid efficiatur, sic incertum. Quoniam igitur, quemadmodum diximus, quædam simulachra sunt repræhensionum, reprehensiones nullo modo: sic quædam sunt simulatæ explicationes, nec explicationes sunt, quas quidem interdum afferri dicimus oportere potius quam veras explicationes: veluti cum disputatur pugnaciter, & cum rei quæ duobus modis dicitur, occurritur. Ac in iis quidem disputationibus, quæ speciem quidem verarum præ se ferent, respondendum est, Esto. Sic enim nullus erit reprehensioni locus. Si quid autem contra opinionem omnium cogatur cō cedere, tum vel maxime addendum est, Id videri. Sic enim nec reprehensioni, nec ei quod admirabile sit, & contra opi

nionem omnium, dare locum videbitur. Perſpicuum eſt quidem quemadmodum a principio repetatur diſputatio. Si qua autem proxime ad id accedant, ea ſententia omniũ refellenda ſunt non concedenda, quod primam diſputationem repetere videatur. Cum vero aliquis eiuſmodi a nobis petet, quod ex cauſa differendi illud quidem efficiatur neceſſario, ſed quod falſum ſit aut improbabile: idem reſpondere debebimus. Quæ enim neceſſario ſequuntur eiuſdem eſſe cauſæ videntur. Iamvero cum res uniuerſa, non nomine ſuo, ſed ſimilitudine tractabitur: reſpondendum erit nobis, cum nec quo modo a nobis data ſit, nec quemadmodum ipſe propoſuerit, ſumere. Ex hoc enim plerunque exiſtit reprehenſio. Qui autem is commoditatibus deſtitutus erit, is confugere ad uitioſam probationem debebit, ut ei occurrat eo genere diſtinctionis, de quo ſupra diximus. Ac in iis quidem diſputationibus, in quibus propriis nominibus utetur, aut omnino reſpondendum erit nobis, aut certe adhibenda diſtinctio. Quæ autem aliquid in mentem reſeruantes proponimus ad diſputandum, qualia ſunt ea omnia quæ non plane, ſed truncatim interrogantur, ex iis reprehenſio naſci ſolet. Cuius generis eſt illud, an quicquid eſt Athenienſium poſſesſio, id Athenienſium eſt? Certe, itemque in cæteris: at qui homo eſt animalium: poſſeſſio igitur animalium eſt homo. Hominem enim animalium eſſe dicimus, quod ſit animal. & Lyſandrum Lacedæmoniorum quod ſit Lacedæmonius. Ergo illud quidem perſpicuũ eſt cum dubium eſt id quod proponitur, tum non eſſe omnino dandum. Cum autem duo erunt huiuſmodi, quorum ſi alterum ſit, ex eo alterum neceſſario concludetur: ſin hoc ſit, illud ex eo non concludetur neceſſario, debebit is qui interrogabitur, id dare quod minus lateat. Difficilius eſt.n. ex pluribus concludere. Quod ſi argumentando concludat, alicui datum eſſe contrarium, alicui non eſſe: ſi uera ſit oratio, contrarium eſſe dicendum eſt, ſed non eſſe nomen impoſitum alteri. Quoniam aut nonnulla plerique conce-

dunt, quæ si quis minus det, eum falsum putare fatebuntur alia, non item. cuius generis sunt ambigua omnia (utrum enim animantium animus intereat, necne non est multis exploratum) in quibus eorum non est certum, utro modo soleat concedi id de quo agitur: utrum ut sententiæ solent, quarum nomine appellant & ueras opiniones, & uniuersas negationes: qualis est illa, diametros mensura definiri non potest: in iis non est respondendum aut etiam, aut non. Præterea cuius de ueritate plurimæ sunt ambiguæ opiniones eius si nomina ex alio transferas, non id perspicuum erit. Nam quoniam dubium est, utra in parte insit ueritas, sophistarum partes agere non uidebere: quoniamque ambiguum non mentiri neque quod falsum sit asserere. Translatio etiã faciet, ut ne reprehendatur oratio. Præterea ut quisque rogata præsenserit, ita eis ante occurrere, eaque prædicere debebit. Sic enim ei qui rogabit, resistet facillimæ. Sed XVII. quoniam uera explicatio, expositio est falsæ ratiocinationis, quacunque ex interrogatione falsum efficiatur. Falsa autem ratiocinatio quoniam duplex est, altera, cum falsum conclusum est: altera, cum si minus est ratiocinatio, attamen uidetur esse: certe hæc ipsa explicatio eius etiam explicatio sit necesse est, quæ ratiocinationem ueram fallaciter imitatur. Ex quo perspicitur interrogationum correctio. Ita fit, ut orationes quæ conclusæ sint, refellẽdo, eæ autem quæ uidentur concludere, distinguendo explicentur atque dissoluantur. Rursus quoniam argumentationum quæ conclusæ sunt, aliæ ueram, aliæ falsam conclusionem habent, eas quibus falsum concluditur, duobus modis licet dissoluere, tum refellenda aliqua interrogatione, tum docendo eã esse naturam conclusionis. Eas autem quarum uera conclusio est refutanda aut propositione, aut assumptione, cum præsertim uera sit conclusio. Quare iis qui argumentationem discutere & explicare uelint, hoc primum uidendum est, sitne conclusa, an minus conclusa: deinde utrum uera sit a falsa conclusio, ut eam aut distinguentes, aut refellen-

tes dissoluamus. & refellētes uel hoc uel illo modo, quemadmodum supra diximus. Permultum autem interest, utrum interrogati ab alio, necne, argumentationem explicemus. Nam & prouidere difficile est, & facile est cum otio si sumus & soli, uidere explicationem. Atque reprehensionum quidem quæ ex ambiguo & homonymia oriuntur, partim habent aliquam interrogationem, quæ plura declarat, partim conclusionem, quæ multis modis dicitur: ueluti in ea reprehensione, quæ σιγῶντα loqui concludit, conclusio duobus modis dicitur: in ea autem qua efficitur, eum qui sciat aliquid nescire. qualis est hæc: An is qui scit dicere aut facere, illud etiam sciat quod dicit aut facit? hic autem scit iambica dicere: hic igitur scit iambica. in hac, inquam, una interrogatio ambigua est. Et quod duplex est, interdū non est: sed ambiguum aliqua ex parte est, aliqua ex parte non est in illa argumentatione. Ac in quarum conclusione aliquid multis modis dicitur, nisi contrariam enunciationē assumpserit, non erit reprehensio, ut in ea qua quis cœcus uidere demonstratur. neque enim sublata contradicente pronunciatione, esse reprehensio ullo modo potest. In quarum autem interrogationibus ambiguum est, non est necesse plane illud negare, quoniam non ad illud rogatum argumentatio adhibenda est, sed conclusionis causa est omnis comparata. Initio ergo argumentationis, si quod sit ambiguum uerbum, uel ipsa oratio sit, ita respondendum est, ut quodammodo etiam, & quodammodo non esse dicamus. Vt σιγῶντα loqui aliqua intelligentia uerum esse, quadam non esse. Et cum quæritur, eane quæ oportet facienda sint? alia esse, alia non esse, dicendum est. Quod enim oportet, multis modis dicitur. Quod si ambiguum in propositione & assumptione lateat, id in conclusione. interrogatione adiuncta, corrigendum erit. Licet igitur σιγῶντα dicere, non, sed hunc σιγῶντα. De iis etiam, in quarum propositione & assumptione ambiguum inest, iudicandum est eodem modo. Non igitur sciunt quod sciunt: imo uero sciunt, sed

non hoc modo. Aliud est enim nihil sciri posse, aliud eos qui hoc vel illo modo sciunt, non posse. Omninoque pugnandum nobis, etiam si plane argumentum concluserit, eum non eam rem, quam concesserimus, sed verbum solum repellisse, ex quo efficietur, vt illa nulla sit reprehensio. Perspicuum etiam est, quemadmodum diluendæ sint eæ, quæ ex distinctione & coniunctione existunt reprehensiones. Etenim si distincta & coniuncta verbis aliud declaret, quæ concludatur argumentatio, contrarium dicendum erit. Sunt autem hæ argumentationes ex coniunctione & distinctione. An quo vidisti tu hunc verberari, eo ipse verberatus est? quo verberatus est: eo'ne eum verberari vidisti? Habent illæ quidem simile aliquid ambiguarum interrogationum: attamen ex coniunctione sumuntur. Neque enim ambiguum est id quod existit ex distinctione, cum præsertim coniuncta & distincta, non eadem sit oratio. Siquidem nec hora & ora, eodem accentu pronunciata, aliud efficiunt. Sed quemadmodum in scripto idem est verbum, si iisdem literis scriptum sit: sic etiam illic efficiunt notæ. In voce autem non sunt eadem nomina. Quapropter reprehensio ea, quæ ex distinctione est, non ad ambiguitatis reprehensionem refertur. Atque etiam illud perspicuum est, non omnes, vt quidam dicunt, reprehensiones ex ambiguo existere. Distinguere ergo & secernere verba a verbis debebit is qui repsondendi partes tenebit. Neque enim idem efficit, oculis videre verberari aliquem, quod oculis verberari aliquem videre. Et Euthydemi illa oratio, Vidistine triremes nunc quæ sunt in Piræo ex Sicilia? eodem modo diluenda erit. Itemque illa: Fierine potest, vt sutor peritus sit malus? potest autem fieri, vt aliquis peritus sutor sit malus? malus igitur sutor. Et illa, An bonarum artium bonæ sint notitiæ? mali autem bona est notitia: malum igitur est bona notitia. atqui malum & notitia est & malum: malum igitur, notitia mala est. Item illa: An verum est, nunc te natum esse? nunc igitur natus es. Nisi forte aliud declarat, cum nunc distin-

tur? Atqui videre sentire quid est: ita simul & quid patitur & facit. Quod si quis in superiore oratione det fieri non posse, ut idem simul faciat & fecerit, ut autem videat atque viderit fieri posse: is nondum reprehensus erit; dummodum videre, non facere quid, sed pati dicat. ea enim desideratur interrogatio, sed ab audientibus existimatur dedisse, tum cum secare facere quid, & secum se fecisse concessit etiam ea omnia quæ eandem analogiam habent. Nam quod reliquum est, auditor præponit, quasi eandem habeat ratione, cum non habeat, sed propter genus dicendi habere videatur. Idemque hic usu uenit, quod in ambiguis. Illic enim is qui uim uerborum ignorat, rem putat negatam esse, non uerbum: cum quæstio etiam illa reliqua sit, an ambiguum una ex parte quam intelligat concedat. Si enim hoc modo det, coarguetur. Similes sunt his quæ sequuntur. Si quod quis habebat, post non habeat idne amisit? Isto enim pacto qui unum modo calculum amiserit, decem calculos non habebit. Aut quod quis non habet, prius autem habuit, idne amisit? Neque enim necesse est. quantum uel quot non habuerit quis, cum tot amisisse. Ergo naturæ quæstionem ad quantitatis transtulit. decem enim multa sunt. Quod si initio ita interrogasset. Quot non habet quis, cum prius haberet, an tot amisit? nemo dedisset, sed uel tot uel aliquid eorum. Et dare quis potest quod non habet, non enim tãtum modo unum calculum habuit. nisi forte non quod non habuit, sed quatenus, ut unum non habuit, dedit. tantummodo enim nec quid significat, nec tale uel tantum quid, sed cum alio confertur; ut significet non cum alio. ut ergo si quæsiuisset, num quis dat quod non habeat, nec ille dedisset rursusque interrogasset, num quis quod non habet cito, cito det: quo dato ille hoc conclusisset, id aliquem dare quod non habeat. tum perspicuum fuisset, nullam esse conclusionem, quoniam cito dare, non est aliquid dare, sed dare hoc modo. Et aliquo modo dare aliquid quis potest, quo modo non habeat, ut libenter habeat, & det inuitus. Sic de illa cau

sa iudicandum est. Eiusdem generis hæ omnes sunt: An ea manu quam quis non habeat, uerberet? Aut eo ne oculo quis uideat quem non habet? Non enim unum modo habet. Ac nonnulli quidem has captiones ita discutiunt, ut dicant, eum qui plures habeat, unum modo etiam oculum & quiduis aliud habere. Alii quo modo quis quid habeat, eo etiam accepisse. Dedisse enim aliquem unum tantummodo calculum, & alterum ab illo unum solum accepisse calculũ. Sunt etiam qui initio disputationis interrogationem ita refellant, ut quod quispiam non acceperit, id eum habere posse fateantur, uelut eum qui uinum dulce acceperit, eo corrupto in acceptione acetum habere. Sed hi omnes, ut supra diximus, non ad argumentationem, sed ad hominem explicationem referunt & accommodant, præsertim cum si hæc uera esset explicatio, is qui contrarium daret, non posset dissoluere. Id quod in aliis fit: ut si unum uerum est alterum, falsum, & plane eodemque modo quis utrunque dici concedat, explicatio non concludet: si explicatio non cõcludet, nulla erit explicatio. Quapropter in iis captionibus quæ expositæ sunt, etiam si dentur concedanturque omnia non tamen ratiocinationem conclusionemque effici dicimus. Atque hæ etiam orationes sunt eiusdem generis. Idne quod scriptum est, aliquis scripserit? scriptum autem est nũc sedere te, quæ falsa est oratio: uera autem erat cum scriberetur: simul igitur scribebatur uera falsaque oratio. Nam ueram falsamue orationem dicere, uel opinionem esse, non rem, sed rei qualitatem modumque declarat. Eadem enim etiam in opinione manet oratio. Et, an quod discit quispiã, id est quid discit? discit autem quis celeriter, id quod tarde percipitur. Non enim qui id dederit, aliquid eum sed quodammodo discere concesserit, Et illa, Idne quod aliquis ambulat, calcat? ambulat autem totum diem. Sed non rem ambulare illum concesserit, sed tempus, cum pergit. Nec cum poculum bibit, rem quæ est poculum bibit, sed ex poculo, itemque illa, An quod aliquis scit, id uel inueniendo scit, uel

discendo: eorum autem quæ scit, aliud inuenit, aliud ab alio didicit, quorum neutro utrunque continetur, sed fieri pōt, ut eorum quæ scit quispiam, & aliquid inuenerit ipse di dicerit que ipse, & inuenerit didicerit que aliquid. Illa etiam, qua efficitur, esse hoīem quendam præter ipsum hoīem, & homines singulos, homo.n.& quicquid commune est, nō rem quampiam, sed qualitatem, uel comparationem, uel modū, effectionemue uel tale aliquid significat, Eadem est eius ratio qua quæritur. Coriscus & Coriscus musicus iidem sunt, an ne diuersi? Hic enim rem declarat, ille qualitatem, itaque non est per se, neque ullam habet soliditatem aut eminentiam. Nam enumeratio tertii hominis non facit hominem quendam tertium, sed si concedatur, ut singuli homines, sic tertius homo aliquam rem declarare. Neque enim si Callias & homo quid significet, idcirco homo etiam tertius. Nec quicquam interest, id ne aliquis quod enumeratur & exponitur, non rem & substantiam significare, sed qualitatem dixerit. Nam præter multos unus quidam ueluti homo futurus est illud igitur perspicuum est, non esse dandum id quod communiter in omnibus dicitur declarare aliquid, sed uel quantitatem, uel qualitatem, uel relationem, uel aliquid aliud generis eiusdem. Omnino argumentationum omnium captiones, quæ ex uerbo erunt, semper ex contrario eius unde captio orta est, diluentur. ueluti si ex coniunctione existet, distinctione explicabitur, sin ex distinctione coniunctione. Rursus, si ex accentu acuto nascetur, in graui erit explicatio, contra que si ex graui, in acuto erit. Si uero homonymum uerbum eam effecerit, contrarium uerbum erit proferendum. ut si usu ueniat ut animatum esse quid dicat, ille autem neget esse profecto id inanimatum sit necesse est, Sin in animum esse quid dederis, alter autem contra animatum esse concludat, tibi dicendū erit, te eam rem quæ uacet animo intellexisse. Similis est ambiguorum ratio. Si autem ex similitudine uerbi oriatur a contrario petenda erit explicatio. Vt in hac, Id ne det ali

245

quis quod non habeat?non quod non habet, sed quemadmodum non habet, ueluti unũ modo calculum. Et si quæratur, An quod scientia quis comprehendit, id uel inueniẽdo uel discendo comprehenderit?respondendum est, non quæ sciat. Et, An, quod pergit calcat?respondendum, non eo tempore cum calcat. Quod eodem modo de cæteris iudicandum est. Quod autem attinet ad eas captiones quæ ex attributis rerum nascuntur, una omnium explicatio est. Nam quoniam nondum a quoquam expositum est, quando in re ipsa uere dicatur, id quod accidentibus & attributis conuenit, & in nonnullis uidetur dici, idq; confirmant qui hanc explicationem inuenerunt, alia autem sunt in quibus non necessario effici asserunt, nobis certe dicendum est æque de omnibus, id non necessario effici, & quid uel quale proferamus habere debemus. Hæ autem orationes, ex attributis & accidente omnes oriuntur. Scis ne quid ex te sim quæsiturus? Nostin'eum qui ad nos uenit, aut eum qui opertus est? an statua opus tuum est? an tuus canis pater? an admodum pauca, pauca sunt? Perspicuum est enim, in his omnibus non necesse esse quæ in accidente uere dicantur, ea etiam in re intelligi, præsertim cum in eas tantummodo res quæ natura & substantia non differunt, omnia eadem cadere uideantur. Aliud autem est bonum bonum esse, & interrogandum, & eum qui accedat opertus, accedere, & Coriscum esse. Quocirca non si Coriscum noui & eum qui accedit ignoro, eundem & noui, & ignoro. Nec si hoc opus est, & meum est, idcirco meum est opus, sed uel possessio, uel res, uel quid uis aliud. Quod idem in cæteris fit captionibus. Nonnulli autem hæc distinctione interrogationis refellunt. fieri enim posse aiunt. ut idem & noscatur & ignoretur, sed non eadem ex parte atq; cogitatione. Itaque eum qui uenit ignorare se, & Coriscum noscere, cum dicunt, idem se & nosse & ignorare fatentur. sed alia atque alia ratione. Atqui primum, quemadmodum iám diximus omnibus captionibus quæ ex eodem uitio oriũtur, eadem

adhibenda est correctio. cui hoc loco non erit locus. Si quis eandem enunciationem sumat, in qua non Cognosco uerbum, sed Sum, aut aliqua affectio modusq; ponatur, ut si hic pater sit, & sit tuus. Vt enim in quibusdam hoc uere dicatur, fieriq; posiit ut idē & noscatur & ignoretur, at non hoc in loco. Nihilq; prohibet, multa uitia in eadem inesse argumentatione, sed non omnis uitii declaratio, explicatio est. quippe cum aliquis posiit docere, falsum conclusum esse, & unde conclusum sit non docere, ueluti Zenonis argumentatione, qua efficiebatur non esse motum. Itaque si quis det operam: ut Zenonem in commodo conclusa argumentatione urgeat: errabit, etiam si millies concludat. neque enim hæc explicatio est, cum sit explicatio, explanatio causæ, cur falsa sit conclusio. Ergo si non concluserit quiduis, aut etiam uerum aut falsum conetur concludere, illius explanatio explicatio est. Quanquam autem illud explicandi genus in quibusdam nihil prohibet ualere, tamen in his quæ supra allata sunt, non ualet omnino. XIX Nam Coriscum quia Coriscus est, nouit, eumque qui uenit, quia uenit. Et fieri potest, ut idem & noscatur & ignoretur. ueluti albus esse noscetur, & musicus esse ignorabitur. Sic enim eundem quis & nouit, & non nouit, sed non eadem ratione & cogitatione. Simili in errore uersantur ii qui omnia in numeris, multa & pauca refellunt. Cum enim conclusio non sequatur tamen id dicere prætermittunt, & uerum conclusum esse concedunt, uel multa in numeris, uel pauca esse omnia. Quod peccatum est uel maximum. Sunt etiam qui ex ambiguo conclusiones & argumenta explicent, ut dicant tuum esse patrem, aut filium, aut seruum. Atqui si ex ambiguo nasci captio uideretur, profecto uel uerbum, uel ipsa oratio multorum propria esse deberet. & hunc esse huius filium, si filii sit dominus, nemo proprie dicit, sed ex attributis personarum hæc omnis est uerborum collocatio. Est ne hic tuus? etiam. est autem hic filius, hic igitur tuus est filiuus quod accidit ut hic esset & tuus & filius,

ſed non filius tuus. Eadem eſt ratio illius qua aliquid malorum bonum eſſe oſtenditur. Prudentiam enim malorum eſſe artem. Aliquid autem eſſe aliquorum non ambigue dicitur, ſed poſſesſio. quod ſi forte dicatur, peccatum in eo eſt. quoniam hominem animalium eſſe dicimus, ſed non poſſeſſionem. ac ſi quid ad mala quaſi illorum gignendi caſu ſit referatur, propterea malorum eſt, non tamen id in malis. Ita ex eo quo quodammodo eſt, etiam omnino uidetur. Quanquam fieri poteſt fortaſſe, ut bonum malorum ſit duobus modis & ambigue, non in ſuperiori oratione, ſed ſi quis ſit ſeruus probus improbi, imo uero ne ſic quidem erit. Non enim ſi bonum ſit, & huius ſit, propterea ſimul huius ſit bonum. Quin, ne illud quidem hominem eſſe animantium ambigue dicitur. Neque enim ſi quid interdum detracta & tacita aliqua parte ſignificamus, id ambiguum eſt: quippe cum pronunciatio dimidiato uerſu, ueluti, Muſa mihi memora, ſi dicamus, da mihi. Iliadam ſignificemus.

XIX. Captiones autem quæ ex eo maxime naſcuntur, quod aliquid aut aliqua ex parte, aut alicubi, aut quodammodo, aut cum aliquo collatum dicitur, non omnino, ita facillime diſſoluemus, ſi ex contraria oratione ſpectabimus: eorum ne quippiam in concluſione uideatur. Contraria enim & quæ proprio & quæ communi nomine appellantur, & aientia & negantia in eodem omnino eſſe non poſſunt, cum intera utrunque quadam ex parte, aut quodam modo, aut cũ alio atque alio collatum, aut hoc quadam ex parte, illud omnino nihil prohibet. Itaque ſi unum quadam ex parte alterum omnino in eandem rem cadat, nondum reprehenſio eſt. Idque ex contraria oratione in concluſione ſpectandum eſt Hæc autem inſunt in his orationibus, fieri ne posſit, ut id ſit quod non eſt, eſt autem aliquid quod non eſt. Similiter quod eſt, non erit. non enim aliquid eorum quæ ſunt futurum eſt. Fieri ne posſit, ut idem ſimul ſancte iuret & peieret? fieri ne posſit, ut idem ſimul eidem & credat, & non credat? Sed aliud eſt eſſe aliquid, & eſſe omnino. & quod n/

est, non si quippiam est, etiam omnino est: nec si quis aliquid se iuret facturum, aut aliqua ex parte, religiose iurat necessario. Etenim qui se peieraturum iurauit, sancte iurat ille quidem, peierans in hac re tantummodo, tamen sancte non iurat omnino. Nec qui non habet fidem credit, sed quadam ex parte credit. Similis est etiam ratio illius, mentiri eundem simul & uerum dicere. Sed quia non facile cognosci perspicique potest, det ne quispiam mētiri plane alterum & uere dicere, id difficile uidetur, cum interim nihil prohibeat, eundem & omnino mēdacem esse, & quadam ex parte ueracem, aut ueracem aliquem in re quapiam, ueracem autem non omnino. Eodem modo de iis quæ ex comparatione, & ex eo quod quadā ex parte, & aliquando fit oriuntur, iudicandum est. Omnes enim hæ captiones ex eo nascuntur. Sin ne ualetudo & diuitiæ in bonis? atqui insipienti & ei qui non probe utitur, non sunt bono, in bonis igitur sunt, & in non bonis. An ualere & posse in ciuitate utile est? incidere autem potest tempus, cum etiam non utilius & satius sit, idem igitur eidem utile & inutile. Quanquam nihil prohibet, id quod omnino sit bonum & utile, alicui non esse bono. Sit ne id malum quod prudens nolit? bonum autem prudens non uult mittere, malum igitur id quod bonum. aliud est enim, bonum malum esse dicere, & bonum repudiare. Similis est etiam quæ de fure tractari solet argumentatio Non enim si fur malus sit, & furari malum, pro pterea ille uult malum: sed bonum. accipere enim bonum est, & morbus malum, at morbum respuere non est. An ius magis expetendum sit quam iniuria, & facere iuste quam iniuste? at mori iniuste magis expetendum est. An sua quēque tenere æquum est? Quæ autem aliquis de sua sententia iudicarit, si falsa sint, ex lege rata sunt, idem igitur iustum & non iustum. Itemque illa uter condemnandus est, is ne qui ea quæ iusta sunt, commemorat in iudicio, an is qui iniusta? Atqui æquum est eum qui iniuriam accepit, ea quæ passus est accommodate exponere, quæ eadem iniusta sunt

Adhuc captiones exposui nunc quemadmodum discutienda sint, dicam. Non si quid pati iniuria expetendum est, id circo iniuria præstat pati quam iure, sed iure pati præstat omnino, aliquid autem nihil prohibet iniuria pati præstare quam iure. Itemque tenere sua quenque iustum est, & aliena iniquum, & tamen iudicium hoc iustum esse nihil prohibet. ut si factum sit iudicis sententia. Non enim si quid iustum est, aut aliquo modo iustum propterea omnino iustum est. Itemque nihil prohibet, eorum quæ iniusta sunt atque iniqua, iustam esse expositionem. Neque enim si qua æquum est commemorare, ea etiam iusta esse necesse est. Sicuti nec si qua utile est discere, idcirco utilia sunt. Quod eodem modo de rebus iustis iudicandum est, Quocirca nõ si ea quæ dicuntur iniusta sunt, is qui res iniustas commemorando uincit. ea enim dicit quæ & iustum est dicere, & iniquum ferre omnino, iis autem captionibus quæ ex reprehensionis definitione existent, occurrendum erit ea ratione quã supra perscripsimus. conclusione enim cum oratione contraria, collata quemadmodum erit idem & eadem ex parte, & cum eodem collatum, & eodem modo eodemq; tempore uidebimus. Quod si initio disputationis quæratur, nõ concedendum est fieri non posse, ut idem sit duplum & nõ duplum, sed dandum est, non tamen eadem ratione. Id enim esset reprehendi sine controuersia. Captiones quæ sunt ex hoc genere, sunt huiusmodi. Norit ne rem, qui quanque rem qualis quæque est nouit, itemque is qui ignorat? atqui idem qui nouit Coriscum, quia Coriscus sit eundem quia musicus, ignorat. eandem igitur rem & nouit & ignorat. Et rursus, An res quatuor cubitorum magnitudine: ea quæ trium est, maior sit? fieri autem potest ex trium cubitorum magnitudine quatuor, in longitudinem magnitudo, & quod maius est, minore maius est, eadem igitur res seipsa & maior erit, & minor. Eas uero quæ ex eo oriuntur quod initium disputationis petitur, uel sumitur, is qui respondendi partes obtinebit, si id perspicuum sit, non da-

re, sed uitium iudicare debet etiam si probabile uideatur. Sin obscura illa erit primæ disputationis petitio uel sumptio, ignorationem suam propter uitium talium disputationum ad interrogantem, ut qui minime differat, retorquebit. Reprehensio enim primæ disputationis petitionem sumptionemue respuit. Deinde admonere debebit, se id dedisse, non ut eo ad id quo usus sit, uteretur, sed ut eius contrarium argumentando concluderet. Iam cum ex incident quæ a consequentibus sumuntur, in ipsa argumentatione docendum erit, duplex, argumentum esse a consequentibus. unum, cum ex parte totum concluditur, ut ex homine animal. uolunt enim, ut hoc ex illo consequens est. sic illud ex illo esse. Alterum, ex contrario. Si enim hoc illud sequitur, illius etiam contrarium alterius contrarium sequetur. Ex quo ducta est Melissi argumentatio. si enim quod ortum est, initium habet, id quod non ortum est & generatum, uult non habere, ita si cœlum ortum non habet idem termino caret. Non ita est. contra enim argumentatio ducitur. In iis autem quæ ex eo concluduntur, quod aliquid adiunctum sit, illud primum uidendum est, an eo sublato quod adiectum est, nihilo minus incommodum sequatur. deinde eo plano facto, dicendum est id datum esse a nobis, non quod ita uideretur, sed disputationis gratia. id autem quomodo usus est, nihil ad disputationem pertinere. Ex vero quibus ex multis interrogationibus una fit, initio distinguendæ sunt, cum præsertim ad interrogationem unam semel sit respondendum. Itaque nec plura de uno, nec vnum in multis, sed unum ex uno enunciandum & negandũ est. Vt autem in homonymis interdum utrique, interdum neutri conuenit, ut eos qui semel & omnino ad unum rogatũ respondent, incommodum nullum sequatur, sic in his cum multa uni, uel unum multis conueniunt, eum qui concedet uersabiturq; in hoc errore, nulla sequetur repugnantia. Cum autem unum cadit, alterum non cadit, aut multa in multis dicuntur. & multa multis conueniunt, contraq; non

conueniunt in quæstionibus, tum nec concedēdum est nec abnuendum. cuiusmodi sunt orationes, in quibus si unum sit bonum, alterum malum, est uerum, hæc bonum esse & malum. Et rursus, neq; bonum neq; malum, neque enim utrunq; cadit in alterum. Ita idem bonum erit & malum, & nec bonum nec malum. Et si quæq; res eadem est ipsa & sui similis, & a cæteris diuersa. hæc autem cum non eadem quæ alia sint, sed sui similia, & a sese diuersa, fit ut eædem res & a se diuersæ sint, & sui dissimiles. Præterea si quid ex bono malum fiat, & ex malo bonum, iam duo erunt, quorum duorum & inæqualiū utrunq; ipsum sibi par & æquale erit. Ita eædem res ipsæ sibi & æquales & inæquales erunt. Ac hæ quidem captiones aliter etiam explicari possunt. Cum enim plura hæc nomina ambo & omnia declarent, fit, ut eandem dicamus & negemus, nomen tamen alii atq; alii rei quam significet accommodemus. in quo nulla reprehensio est. Sed illud perspicuum est, si qua res una uni conuenire, aut non conuenire significetur interrogando, non plura semel quærentur ex nobis nos respondendo

XX. nihil incommodi esse suscepturos. Quod autem attinet ad eas captiones, quæ eo deducunt nos, ut idem iteremus uerbum, illud perspicuum est, non esse concedenda per se ac separatim aliquid significare ea nomina, quæ cum aliquo conferuntur. Cuiusmodi est duplum, quod solum sine uerbo simpli nihil significat propterea quod in simplo inest. Nam & decem in iis quæ uno dempto decem sunt, intelliguntur, & uerbum facio in hac oratione, non facio, & omnino in nugatione affirmatio. Sed tamen non si quis dicit quippiam non esse album, propterea ipsum album esse confirmat, Duplum autem per se nihil fortasse declarat. sicut nec id quod in simplo intelligitur, quod si forte significat, at certe non idem quod cum simpli uerbo coniunctum. Ne ars quidem in specie quid significat, ut cum medicina ars esse dicitur, in quo artis uocabulum totum est, in illo autem ars & scientia eius est, quod sub scientiam cadit scientia. In

iis

his autem nominibus quibus alia definiuntur, hoc dicendum est, non idem per se significare id quo utimur in definiendo, quod in oratione. Nam concauum promiscue & passim idem in simo & in obliquo declarat, coniunctum autem cum iis, ut illud cum naris, hoc cum cruris uerbo coniungatur, nihil prohibet significare. Nec interest, vtrum dicas nasum simum, an nasum concauum. Præterea in his verbis non est concedenda in recto dicendi ratio. Est enim falsa: quoniam (vt hoc verbo vtar) simitas non est nasus cõcauus, sed nasi quædam quasi affectio. Quapropter non est alienum, nares simas nares esse, quæ concauitatis narium habent. Quibus autem de causis solœcismi fiant, supra diximus. Quemadmodum autem discuti dissolnique debeant in ipsis captionibus intelligimus. Omnes enim quas subiiciam solœcismum facere volunt. An quod vere dicis, id uere est? ais autem quippiam esse lapidem. est igitur quippiam lapidem. Sed dicere lapidem, non est dicere aliquid quod neutrius, sed quod maris genere declaratur. Quocirca si quis roget An quem nominas, vere hunc est? non Latine loqui videbitur, sicut nec si quis requirat, hiccine est quam esse dicis? Verum autem lignum hic, an ea quæ nec marem nec fœminam significent, nihil interest. Itaque non fit solœcismus in hac argumentatione, An quod ais esse, id lignum est? lignum autem ais esse: lignum igitur est. Lapis autem, & hic maris habet inflexionem. Quod si quis interroget, sitne hic hæc? Deinde rursus quid num hic Coriscus est? tum dicat, Est igitur hic hæc: non concluserit solœcismum, ne si Corisci quidem verbum fœminam significet: modo id non dederit is qui contra disputabit sed hoc ante quærendum est. Si vero sit illud, nec ille dederit, certe is nec vere, nec cõtra eum qui rogatus est concluserit. Eodem ergo modo illic lapidem huius vocabulum declarare debet. Sin minus, nec alter id dedit significare, non est appellanda conclusio: sed videtur esse, propterea quod dissimilis casus nominis similis apparet. Verumne est, hanc esse id quod eam ais esse? esse.

autem eam aſpidem ais: eſt igitur hæc aſpidem. Sed non neceſſe eſt, ſi aſpidem non id ſignificet: ſed aſpis & aſpidem hanc nec quod ais eſſe, id hic eſt: ais autem eſſe Cleonem: eſt igitur hic Cleonem. Dictum eſt enim, quem ais hunc eſſe, hic eſt, non hunc. neque enim Latina ſit interrogatio, ſi hoc modo proferatur, Scin tu hoc? eſt autem lapis: ſcis ergo lapis. Sed non idem ſignificat in interrogatione, Scin tu lapidem? quod in aſſumptione, eſt autem lapis. Sed in illa eſt accuſandi caſus, in hac recti. An cuius ſcientiam habes, id ſcis, lapidis autem ſcientiam habes: ſcis igitur lapis. Sed cum dicis, cuius, lapidem in gignendi caſu intelligis: cum autem id, lapidem in accuſandi caſu, & maris genere. Datum eſt autem, cuius ſcientiam haberes, id ſcire te, non eius: ita non lapidis, ſed lapidem. Atque illud quidem perſpicuum eſt, ex iis quæ diximus, hæc argumenta non concludere ſolœciſmum, ſed ſpeciem quandam præ ſe ferre concluſionis, & quemadmodum eis ſit occurrendum.

XXI. Intelligendum eſt autem, facile eſſe perſpicere in quibuſdam argumentis, in aliis difficile, qua de cauſa & qua in re auditorem capiant atque decipiant, cum ſæpe eadem hæc ſint quæ illa. Eadem enim argumenta captioſa vocanda ſunt omnia, quæ ex eodem vitio nominantur. idem autem argumentum captioſum aliis ex verbo aliis ex attributis & accidente, quibuſdã ex alio uidetur exiſtere, propterea quod cum quicque concluditur, non idem declarare uideatur. Vt ergo captionum earum quæ ex homonymia oriuntur, quæ ex omnibus maxime ſolent vſurpari, partim cuiuis perſpicuæ ac notæ ſunt omneſque captiones ridiculæ fere in verbo uerſantur, cuiuſmodi hæ ſunt, Vir vehebatur curru per ſcalas. Quo στέλλεσθαι ad direptionem? & Vtra boum ἔμπροσθεν peperit? neutra, ſed pone vtraque. & καταστὸς boreas? certe non. interfecit enim mendicum & emptorem. An nõ Euarchus, ſed Apollonides? aliæque eius generis plurimæ, ſic partim eos etiam qui in captionibus diu multumque verſati ſunt & exercitati, fallunt & fugiunt. Idque ex eo intelligi

poteſt, quod fereverbis diſſentire & diſcrepare ſolent, uelut vtrum idem ſignificet in rebus omnibus unum, & id quod eſt, an aliud. nonnulli enim vnum & id quod eſt idem declarare exiſtimant. alii Zenonis & Parmenidis rationem explicant, propterea quod unum, & id quod eſt plura ſignificare uideantur. ſimiliter ex captiones quæ in accidente aliiſque rebus cernuntur, eam uim habent, ut in aliis facilius, in aliis difficilius perſpici poſſit & genus ipſum captionis, & ſit necne reprehenſio. Difficilis autem & grauis eſt argumentatio quæ eam uim habet, ut animi dubitando in contrarias partes diſtrahitur. ferit enim hæc, pungitque maxime. Dubitatio antem duplex eſt, quarum altera in diſputationibus dialecticorum uerſatur, cum dubitamus quod potisſimum rogatum ſequamur, altera in iis cernitur, quæ pugnandi ſtudio comparantur, cum in quo captionis genere propoſitũ argumentum uerſetur, ambigunt. Argumenta autem dialecticorum tum demum ad refellendum difficillima erunt, ſi ex iis quæ uidentur quam maxime probari, id quod maxime probabile eſt euertent & confirmabunt. Vna enim cum ſit argumentatio, tamen contraria & contradicente enunciatione tranſlata omnes ratiocinationes ſui ſimiles obtinebit, quippe cum futurum ſit ſemper, ut ex probabilibus item probabile infirmet & confirmet, ut ambigere & dubitare animis neceſſe ſit. Ac difficilis quidem illa maxime eſt, quæ interrogationibus parem ac ſimilem facit concluſionem. Secundo loco ea quæ ex ſimilibus omnibus progreditur, quæ faciet item, ut dubium ſit, utrum rogatum negãdum ſit, id quod difficile factu eſt. Nam & infirmandum eſt & tamen utrum ſit incertum eſt. Earum autem quæ certandi ſtudio comparantur, ea primum difficillima eſt, quæ cum primum tractata eſt, dubium eſt rem necne concluſerit & effecerit, & utrum in diſtinctione ac falſitate illius conſiſtat explicatio. Deinde ex reliquis ea cuius explicationem perſpicuum eſt uel in falſitate uel in diſtinctione uerſari, ſed dubium eſt utrius rogati euerſione aut diſtinctione ſit diſſoluẽ

da, quin et utrum in conclusione, an in altero rogato explicatio quæri debeat. Ac interdum quidem facile est argũm, ex quo nihil effectum est tum cũ nimis improbabiles aut falsæ sunt assumptiones, interdum autem non est negligendum. Nam & cum aliquod rogatum deest, in quo illa uis inest, ut in eo uersetur, & ut ex eo ducatur argumentum, neque id assumptum est, & tamen tractatum est & explicatum argumentum, inepta ratiocinatio est, & cum aliquid prætermissum est eorum quæ extrinsecus ad rem quæ proposita est confirmandam assumuntur, non facile contemni negligiq; debet, sed argumentum facile est, & is qui interrogat, non præclare suo functus est munere. Explicatio autem alias ad totam argumantationem, alias ad eam quæ rem quærit, & ad rogatum, interdum ad neutrum eorum referri potest. Eodemq; modo quærere licet, & tractare argumentationem tum contra id quod uenit in disputationem, tum contra eum qui respondet, tum contra tempus: cum plus temporis desiderat explicatio, quam quantum datum sit ad disserendum contra explicationem.

XXII. Diximus ex quot quibusq; nascantur captiones in disputando, & quemadmodum eum qui mentiatur indicemus, impellamusq; alterum ut admirabilia quædam & contra opiniones omnium dicat. Ostendimus præterea, ex quibus efficiatur ratiocinatio & quæ nam sit interrogandi ratio, & quis nam sit interrogationum ordo. Illud etiam docuimus, quis sit usus horum argumentorum. Diximus de ratione & disciplina respondendi, & quemadmodum argumenta captiosa dissolui debeant. Reliquum est, ut de instituti nostri ratione enumerãtes, nostrumq; sermonem concludentes, pauca dicamus. Propositum nobis fuit, rationem quandam de omni re ꝓposita disserendi ex iis quæ maxime probarentur inuenire. hoc enim officium est dialectices, & eius rationis quæ periculi faciendi causa comparata est. Quoniam autem ante cõfirmauimus, dialecticen propter sophistices quam sequuta est uicinitatem, non solum posse probabili, sed etiam neces

ſaria ratione, diſſerere, ob eam cauſam non ſolum eius officium in eo poſuimus, ut ea inſtructi argumenta ſumere ſed etiam ut argumentis reſiſtentes, cauſam diſſerendi iis afferendis quæ maxime item probabuntur defendere poſsimus. Cuius nos modo quæ cauſa eſſet diximus, ob eamque cauſam Socrates quærere ſolebat, non reſpondere, quippe qui nihil ſe ſcire fateretur. quæ quidem facultas ad quas res eſſet utilis, & quibus quoque rebus comparari poſſet, atque unde harum rerum nobis magna ſuppeteret copia, in ſuperioribus libris demonſtrauimus. Illud etiam expoſuimus, quæ eſſet interrogandi ratio & ordo, quæ reſpondendi, & quomodo explicanda argumenta. Cætera etiam oſtē dimus quæ ad eandem rationem diſſerendi pertinent. denique, ut etiam ſupra dictum eſt, de captioſis & fallacibus argumentis diximus. Quæ cum ita ſint, certe hinc inſtituti noſtri ratio commode habebit terminum. Quod autem XXIII
in ea de qua agitur arte uſu uenerit, ignorare minime debemus, eorum omnium quæ inueniuntur, partim cum prius ab aliis percepta & comprehenſa eſſent, & ſigillatim elaborata, opera eorum qui poſterius accepiſſent, progreſſa eſſe longius, partim a prima origine paruam primum progreſſionem facere ſolent, ſed multo utiliorem ea quam aſſequūtur ex his, amplificatione. Cum enim maxima eſt in principio totius rei uis, ut dicitur, tum difficultas maxima. Quo enim maior eſt in eo uis, eo quoniam perexiguum eſt, difficilius cadit ſub aſpectum, hoc autem inuento, facilius eſt reliqua addere & conducere. quod etiam in libris de ciuili ſcientia contingit, ac fere in cæteris artibus omnibus. Qui enim artes inuenerunt, omnino paulum aliquid proceſſerunt, ii autem qui nunc in honore habentur, cum a multis quaſi hæreditario iure, iis qui uiciſsim propagarunt accepiſſent, ſic auxerunt. Tiſias quidem primus ſuccesſit. Tiſiæ Thraſymachus, Thraſymaco Theodorus, multique multas partes contulerunt, ut hanc magnam eſſe artem, nihil mirum eſſe uideatur. At uero huius artis non partes aliquæ

perfectæ erant, initio aliæ erant, sed ne una quidem omnino suberat. Nam eorum qui disputationes eas quæ certandi studio instituebantur, mercede docebant, similis erat disciplina Gorgiæ instituto. Nam cum orationes alii ad dicendum, alii quæ ad quærendum & interrogandum ualerent, darent ediscendas, in quas utriq; sæpe mutuis sermonibus incidere solebant, fiebat ut discipuli celeriter illi quidem sed sine arte, perciperent. quæ ab illis traderentur, præsertim cum ita demum se instituere & docere existimarent, si non artem, sed ea quæ artis essent traderent, ut si quis artem se traditurum profiteretur, qua pedum dolori mederemur, deinde non artem doceret calceorum conficiendorum, nec vnde hæc paretur traderet, suppeditaret autem uaria genera calceorum, is certe ut adiumentum ad usum adferret, artem tamen non traderet. Et eloquentiæ quidem multa profecto & ueterum præcepta extiterunt, dialectices autem nullum omnino habemus ante aliud quam longo usu quærendo multum temporis consumpsimus. Quod si uobis in hæc ipsa intuentibus non uidetur hæc ipsa differendi ratio ex iis quæ ab initio suppetebant, satis præclare constituta esse, præ cæteris artibus quæ hæreditario quodam iure ad tantam amplitudinem elatæ sunt, hoc profecto unum reliquum est uobis, aut iis qui audient officium, ut si qua prætermissa sint, iis qui prætermiserunt ueniam detis, & si qua inuenta, inuentoribus gratiam habeatis.

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R

aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo.

Omnes sunt quaterniones præter oo qui est duernus.

IN TENEBRIS FVLG ET

